การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ เพื่อเสริมสร้างจริยธรรม ของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข

ปริญญานิพนธ์

ของ

จิราพร วัฒนศรีสิน

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการอุดมศึกษา
กุมภาพันธ์ 2547

การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ เพื่อเสริมสร้างจริยธรรม ของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข

บทคัดย่อ

ของ

จิราพร วัฒนศรีสิน

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการอุดมศึกษา
กุมภาพันธ์ 2547

จิราพร วัฒนศรีสิน. (2547). การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ เพื่อเสริมสร้างจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข. ปริญญานิพนธ์ กศ.ด. (การอุดมศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. คณะกรรมการควบคุม : รองศาสตราจารย์ ดร. วินัย วีระวัฒนานนท์, รองศาสตราจารย์ ดร. สมบูรณ์ ชิตพงศ์, รองศาสตราจารย์ ดร. กุลยา ตันติผลาชีวะ.

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ เพื่อเสริมสร้างจริยธรรม ของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข และเพื่อศึกษาประสิทธิภาพของกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ เพื่อเสริมสร้างจริยธรรม ของนักศึกษาพยาบาล โดยการประเมินพฤติกรรมเชิงจริยธรรม และเจตคติเชิงจริยธรรม ด้านความรับผิดชอบ ความเมตตากรุณา และความซื่อสัตย์ ความพึงพอใจของนักศึกษาพยาบาลต่อกิจกรรมการเรียนรู้ และความเหมาะสมของกิจกรรมการเรียนรู้ ตามความคิดเห็นของอาจารย์ประจำกลุ่ม กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ชั้นปีที่ 4 ปีการศึกษา 2546 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครศรีธรรมราช จำนวน 37 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ กิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ แบบประเมินคุณลักษณะเชิงจริยธรรม และแบบประเมินความคิดเห็นต่อกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้น การพัฒนารูปแบบดำเนินการโดยใช้การวิจัยเป็นฐาน (Research-based development)

ผลการวิจัยพบว่า

1. กิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาล ประกอบด้วย สาระสำคัญ 3 สาระ คือ 1) หน่วยพัฒนาตน ประกอบด้วย กิจกรรมวิเคราะห์ตนเอง กิจกรรมค่ายจริยธรรม 2) หน่วยสังคมรอบตัว มีกิจกรรมค่ายอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม 3) หน่วยเรียนรู้รับใช้สังคม มีกิจกรรมศึกษาวิถีชีวิตชุมชน และรับใช้ชุมชนดูแลสุขภาพ กระบวนการเรียนรู้มี 6 ขั้นตอน คือ คิดและลงมือกระทำด้วยตนเอง การแสดงออกอย่างอิสระ การร่วมมือในการเรียนรู้และความสำเร็จของกลุ่ม การทบทวนจริยธรรมและสิ่งที่ได้จากเรียนรู้ วิเคราะห์ผลสะท้อนจากการเรียนรู้ และสรุปผลที่ได้จากการเรียนรู้

2. นักศึกษาพยาบาลที่เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ มีพฤติกรรมเชิงจริยธรรม ด้านความรับผิดชอบ ด้านความเมตตากรุณา และด้านความซื่อสัตย์ หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05

3. นักศึกษาพยาบาลที่เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ มีคะแนนเฉลี่ยเจตคติเชิงจริยธรรม ด้านความรับผิดชอบ ด้านความเมตตากรุณา หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 ส่วนด้านความซื่อสัตย์ไม่แตกต่างกัน

4. นักศึกษาพยาบาลมีความพึงพอใจของต่อกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ อยู่ในระดับมาก

5. อาจารย์ประจำกลุ่มเห็นว่ากิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ มีความความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

THE DEVELOPMENT OF EXPERIENCED LEARNING ACTIVITIES FOR THE ETHICS PROMOTION OF NURSING STUDENTS IN NURSING COLLEGE, MINISTRY OF PUBLIC HEALTH

AN ABSTRACT

BY

JIRAPORN WATTANASRISIN

Presented in partial fulfillment of the requirements

for the Doctor of Education degree in Higher Education

At Srinakharinwirot University

February 2004

Jirapom Wattanasrisin. (2004). The Development of Experienced Learning Activities for The Ethics Promotion of Nursing Students in Nursing College, Ministry of Public Health. Dissertation, Ed.D (Higher Education). Bangkok : Graduate School, Srinakharinwirot University. Advisor Committee : Assoc. Prof. Dr. Vinai Veerawattananon, Assoc. Prof. Dr. Somboon Chitapong, Assoc. Prof. Dr. Kulaya Tantiphlachiva.

The purposes of this research were to develop experienced learning activities for the ethical promotion of nursing students in nursing college, Ministry of Public Health and to study the effectiveness of experienced learning activities for the ethical promotion of nursing students. The effectiveness were evaluated through ethical behavior and ethical attitude which included responsibilities, merciness , honesty, the students's satisfaction toward learning activies, the learning activities' suitabilities and the opinions of group advisors. The sample of this research were 37 fourth year students at Boromarajonani College of Nursing, Nakornsritammarat who registered during the academic year 2003 . The research tools were unit of experienced learning activities , The evaluation of ethical characteristics and the opinions toward experienced learning activities. Research- based development were administered.

The research finding are as follows:-

1. Experienced learning activities for the ethical promotion of nursing students were comprised of 3 key contents as (1) Self developing unit which were self analysis activity and ethical camping activity (2) Surrounding societal unit on environmental preservative activity (3) Social supporting community way of life study and community health services. Learning process contained 6 stages which were composed of active study, behaving well, cooperation, review, reflection and summarizing from leanings.

2. After the session, ethical behaviors in responsibility, merciness and honesty of all participated nursing students were evaluated higher than before the session with statistically significant.

3. After the session, ethical attitude in responsibility and merciness except in honesty of all participated nursing students were evaluated higher than before the session with statistically significant.

4. All participated nursing students were satisfaced toward the experienced learning activities at high level.

5. The opinions of group advisors toward experienced learning activities were at high level.

ปริญญานิพนธ์นี้ได้รับทุนอุดหนุน

จาก

ทุนงบประมาณแผ่นดิน

และ

ทุนอุดหนุนและส่งเสริมวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท – เอก ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ

ปริญญานิพนธ์
เรื่อง
การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ เพื่อเสริมสร้างจริยธรรม
ของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข

ของ
นางจิราพร วัฒนศรีสิน

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการอุดมศึกษา
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร. นภาภรณ์ หะวานนท์)
วันที่ 14 เดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2547

คณะกรรมการสอบปริญญานิพนธ์

..... ประธาน
(รองศาสตราจารย์ ดร. วินัย วีระวัฒนานนท์)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. สมบูรณ์ ชิตพงศ์)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. กุลยา ตันติผลาชีวะ)

..... กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(ศาสตราจารย์ ดร. ประนอม โอทกานนท์)

..... กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(อาจารย์ ดร. อรรณพ โพธิสุข)

ประกาศคุณูประการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความกรุณาของ รศ.ดร.วินัย วีระวัฒนานนท์ ที่ปรึกษาปริญญานิพนธ์ รศ.ดร.สมบูรณ์ ชิตพงศ์ และ รศ.ดร.กุลยา ตันติผลาชีวะ อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ที่กรุณาให้ข้อคิดเห็น คำแนะนำ ตลอดจนช่วยแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ด้วยความเอาใจใส่เอื้ออาทร และให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยด้วยดีเสมอมา ศิษย์รู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาของท่านเป็นอย่างยิ่ง จึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง มา ณ. โอกาสนี้

ขอกราบของพระคุณ ศ.ดร. ประนอม โอทกานนท์ และ ดร.อรรณพ โพธิสุข ที่ท่านกรุณาเสียสละเวลาเป็นกรรมการสอบ พร้อมกับให้ข้อเสนอแนะที่มีคุณค่าทำให้ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น และขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ สาขาการอุดมศึกษาทุกท่าน ที่ประสิทธิ์ประสาทความรู้ให้คำปรึกษาแก่ผู้วิจัย ตลอดระยะเวลาของการศึกษา และขอขอบพระคุณมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒที่ได้สนับสนุนทุนส่วนหนึ่งเพื่ออุดหนุนการวิจัยครั้งนี้

ขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ให้ความอนุเคราะห์ ช่วยเหลือในการตอบแบบสัมภาษณ์ และตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัย ขอขอบคุณทีมงาน วิทยากร จากสถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช โดยเฉพาะ รศ.วิฑูรย์ เวชประสิทธิ์ ผศ.วิชิต สุวรรณโนภาส และ อาจารย์กอบศักดิ์ แก้วฟุ้งรังษี ที่ช่วยเหลือและให้คำแนะนำในการทำกิจกรรม ขณะดำเนินการวิจัย ขอบพระคุณอาจารย์จงจิต สุนทรัช อดีตผู้อำนวยการวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครศรีธรรมราช ที่ส่งเสริมสนับสนุน และให้ความอนุเคราะห์ในการทำวิจัย อาจารย์จินดา ถิระพันธุ์ อดีตผู้อำนวยการวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครศรีธรรมราช ที่ให้โอกาสทางการศึกษา และให้คำแนะนำสนับสนุน ช่วยเหลือ และให้กำลังใจ ตลอดการดำเนินการวิจัย และขอบคุณคณาจารย์วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครศรีธรรมราช และเจ้าหน้าที่ทุกท่านที่ให้ความช่วยเหลือ ให้คำแนะนำและเป็นกำลังใจแก่ผู้วิจัยตลอดมา และขอขอบคุณนักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิต ชั้นปีที่ 4 รุ่น 12 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครศรีธรรมราช ทุกคนที่เป็นส่วนสำคัญยิ่งต่อความสำเร็จของปริญญานิพนธ์ฉบับนี้

ขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อคุณแม่ เป็นอย่างสูงที่คอยดูแลเอาใจใส่ ให้ความช่วยเหลือสนับสนุนและเป็นกำลังใจแก่ผู้วิจัยตลอดมา ขอบคุณนายแพทย์ จำเริญ วัฒนศรีสิน รวมทั้ง พี่ น้อง และ ลูก ๆทุกคน ที่คอยช่วยเหลือให้กำลังใจ ที่สำคัญคอยสนับสนุนอยู่เบื้องหลังความสำเร็จครั้งนี้ และขอบคุณกัลยณมิตรเพื่อนร่วมรุ่น (อุดมศึกษารุ่น 6) ทุกท่านที่คอยให้กำลังใจ ทำให้ผู้วิจัยมีความมุ่งมั่นจนประสบความสำเร็จในครั้งนี้

จิราพร วัฒนศรีสิน

สารบัญ

บทที่		หน้า
1	บทนำ	1
	ภูมิหลัง	1
	จุดมุ่งหมายของการวิจัย	8
	ความสำคัญของการวิจัย	8
	ขอบเขตของการวิจัย	8
	นิยามศัพท์เฉพาะ	9
	กรอบแนวคิดการวิจัย	11
2	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	12
	แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับจริยธรรม	13
	ความหมายของจริยธรรม	14
	แนวคิดเบื้องต้นเกี่ยวกับจริยธรรม	14
	รากฐานของจริยธรรม	15
	ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม	16
	รูปแบบและทฤษฎีในการปลูกฝังเสริมสร้างจริยธรรม	23
	การปรับพฤติกรรม	23
	การทำค่านิยมให้กระจ่าง	24
	การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม	25
	กระบวนการและกลุ่มการเรียนรู้ทางสังคม	27
	การเรียนการสอนจริยธรรม	29
	จริยธรรมกับวิชาชีพพยาบาล	31
	องค์ประกอบจริยธรรมแห่งวิชาชีพพยาบาล	32
	จรรยาบรรณวิชาชีพพยาบาล	34
	คุณลักษณะจริยธรรมสำหรับพยาบาล	38
	ปัญหาจริยธรรมทางการพยาบาล	44
	แนวคิด ทฤษฎี ในการพัฒนารูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์	50
	ทฤษฎีการเรียนรู้	50
	การเรียนรู้เชิงประสบการณ์	56
	การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์	59
	การเรียนการสอนจริยธรรม	65
	การประเมินจริยธรรม	72
	งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมในวิชาชีพพยาบาล	78
	กรอบทฤษฎีในการวิจัย	86

สารบัญ (ต่อ)

บทที่		หน้า
3	วิธีดำเนินการวิจัย	87
	ขั้นที่ 1 กำหนดคุณลักษณะเชิงจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาล	96
	ขั้นที่ 2 กำหนดกิจกรรมการเรียนรู้	97
	ขั้นที่ 3 พัฒนาหน่วยกิจกรรมการเรียนรู้	102
	ขั้นที่ 4 การสร้างเครื่องมือประเมินประสิทธิภาพของกิจกรรม	106
	ขั้นที่ 5 การศึกษานำร่อง	114
	ขั้นที่ 6 การทดลองหน่วยการเรียนรู้	117
	ขั้นที่ 7 การปรับปรุงหน่วยกิจกรรมการเรียนรู้	120
4	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	121
	ตอนที่ 1 การพัฒนาหน่วยกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์	121
	ตอนที่ 2 การหาประสิทธิภาพของกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์	128
5	สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	135
	สังเขป จุดประสงค์การวิจัย และวิธีการดำเนินการศึกษาค้นคว้า	135
	สรุปผลการวิจัย	136
	อภิปรายผลการวิจัย	139
	ข้อเสนอแนะ	146
	บรรณานุกรม	149
	ภาคผนวก	159
	ภาคผนวก ก. เครื่องมือที่ใช้การวิจัย	160
	ภาคผนวก ข. แบบประเมินประสิทธิภาพของกิจกรรมการเรียนรู้	174
	ภาคผนวก ค. ค่าอำนาจจำแนก และความเชื่อมั่นของแบบวัดเจตคติเชิงจริยธรรม	197
	ภาคผนวก ง. รายนามผู้มีอุปการคุณในการวิจัย	199
	ภาคผนวก จ. คู่มือประกอบการเรียนรู้	204
	ภาคผนวก ฉ. รายชื่อและผลงานนักศึกษาพยาบาลที่เข้าร่วมกิจกรรม	364
	ประวัติผู้วิจัย	371

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ หน้า

1 กรอบแนวคิดในการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ เพื่อเสริมสร้างจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาล 11

2 รูปแบบพัฒนาการจริยธรรมของโคลเบอร์ก 20

3 รูปแบบพัฒนาการทางจริยธรรมของกิลลิแกน 21

4 หลักจริยธรรมในวิชาชีพการพยาบาลตามมุมมองของสังคม นักวิชาการและองค์กรสภาการพยาบาลทั้งในและต่างประเทศ 43

5 กระบวนการทางสมองในการประมวลข้อมูล 52

6 กระบวนการเรียนรู้โดยการสังเกต 55

7 รูปแบบการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ของไฟเฟอร์และโจนส์ 64

8 รูปแบบการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ของคอร์ป 65

9 รูปแบบการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ของThe Development Training Advisors Group 66

10 แสดงขั้นตอนการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ของ ชัยพร วิชาชาวุช 67

11 สรุปการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ตามรูปแบบต่างๆสู่การนำมาประยุกต์ใช้ ในงานวิจัยครั้งนี้ 68

12 แสดงขั้นตอนการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ที่ใช้ในการวิจัย 69

13 กรอบทฤษฎีในการวิจัย การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ เพื่อเสริมสร้างจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาล 86

14 ขั้นตอนการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ เพื่อเสริมสร้างจริยธรรม ของนักศึกษาพยาบาล 88

15 แสดงขั้นตอนการดำเนินการวิจัย เพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ เพื่อเสริมสร้างจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาล 90

บัญชีตาราง

ตาราง		หน้า
1	อันดับจริยธรรมที่จำเป็นในวิชาชีพการพยาบาล จากความคิดเห็นของอาจารย์พยาบาลและพยาบาลวิชาชีพ	97
2	ผลการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เกี่ยวกับหน่วยการเรียนรู้และกิจกรรมย่อย	99
3	พฤติกรรมจริยธรรมที่จำเป็นในวิชาชีพการพยาบาล ตามความคิดเห็นของนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 4 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครศรีธรรมราช	108
4	ข้อคำถามแต่ละด้านของแบบวัดเจตคติเชิงจริยธรรม สำหรับนักศึกษาพยาบาลที่คัดเลือกไว้	112
5	ความพึงพอใจต่อกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างจริยธรรมตามความคิดเห็นของนักศึกษาพยาบาล ในการศึกษานำร่อง	115
6	ความเหมาะสมของกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างจริยธรรมตามความคิดเห็นของนักศึกษาพยาบาล ในการศึกษานำร่อง	116
7	ความเหมาะสมของกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ	121
8	ความสอดคล้องในองค์ประกอบของกิจกรรมการเรียนรู้ ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ	123
9	เปรียบเทียบเจตคติเชิงจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาล ก่อนและหลังการทดลองกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์	128
10	เปรียบเทียบพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาล ก่อนและหลังการทดลองกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์	129
11	ความพึงพอใจของนักศึกษาพยาบาลต่อกิจกรรมการเรียนรู้ในการทดลองกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ โดยภาพรวมทั้ง 5 กิจกรรม	130
12	ความพึงพอใจของนักศึกษาพยาบาลต่อกิจกรรมการเรียนรู้ ในการทดลองกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ ทั้ง 5 กิจกรรม	131
13	ความเหมาะสมของกิจกรรมการเรียนรู้ตามความคิดเห็นของอาจารย์ประจำกลุ่มในการทดลองกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์โดยภาพรวมทั้ง 5 กิจกรรม	133
14	ความเหมาะสมของกิจกรรมการเรียนรู้ ตามความคิดเห็นของอาจารย์ประจำกลุ่มในการทดลองกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ ทั้ง 5 กิจกรรม	136

บทที่ 1
บทนำ

ภูมิหลัง

สังคมไทยปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วตามกระแสโลกาภิวัฒน์ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศ มีการหลั่งไหลของวัฒนธรรมระหว่างประเทศ ประกอบกับการพัฒนาประเทศในระยะ 4 ทศวรรษที่ผ่านมา ขาดสมดุล โดยประสบความสำเร็จเฉพาะในเชิงปริมาณแต่ขาดสมดุลด้านคุณภาพ เน้นการพัฒนาด้านมิติของคน และการปรับโครงสร้างของระบบต่างๆที่อยู่รอบตัวคน ทั้งในด้านระบบเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม แต่ขาดการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนไทย ส่งผลให้เกิดความอ่อนแอของสังคมไทย เน้นกระแสวัตถุนิยม ขาดการกลั่นกรอง และเลือกใช้วัฒนธรรมต่างประเทศอย่างเหมาะสมซึ่งก่อให้เกิดปัญหาทางศีลธรรม และปัญหาสังคมมากขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2543 : 21-23) จากสภาพปัญหาดังกล่าว ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) มุ่งพัฒนาสังคมไทยสู่สังคมที่เข้มแข็งและมีดุลยภาพใน 3 ด้าน คือ สังคมคุณภาพ สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ สังคมสมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกัน ด้วยการสร้างสังคมไทยให้เป็นคนดี คนเก่ง ถึงพร้อมด้วยคุณธรรมและจริยธรรม ส่วนแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) ได้กำหนดให้สถาบันอุดมศึกษา ผลิตบัณฑิตที่มีความรู้ คู่คุณธรรม มีความเป็นผู้นำ มีจิตสำนึกแบบผู้ประกอบการ มีความคิดและวิจารณญาณมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีวินัย มีความรับผิดชอบ สามารถนำการพัฒนาประเทศ (สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย. 2544 : 15) และเช่นกันกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 มาตรา 6 และ 23 เน้นที่การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข (สำนักงานปลัดกระทรวงกระทรวงศึกษาธิการ. 2542 : 5-14)

สถาบันการศึกษา มีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังจริยธรรมให้เกิดกับผู้เรียน นักการอุดมศึกษาเชื่อว่า การที่นิสิตนักศึกษาจักเพียบพร้อมด้วยคุณธรรมนั้น สถาบันอุดมศึกษาต้องจัดการเรียนการสอนประสบการณ์ และหน่วยงานที่จะให้ผู้เรียนได้รับความรู้ ความเข้าใจ ตลอดจนกระทั่งการมีโอกาสได้พัฒนาคุณธรรมให้เกิดขึ้น ถ้าบัณฑิตได้รับการพัฒนาอย่างเต็มที่ สถาบันย่อมบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ว่า บัณฑิตต้องมีความสมบูรณ์ ทั้งทางวิชาการ สติปัญญา และเพียบพร้อมไปด้วยคุณงามความดี จากงานวิจัยและทฤษฎีการพัฒนานิสิตนักศึกษาของชิคเคอริ่ง (Chickering. 1993 : 119) ได้ข้อค้นพบว่า การศึกษาในระดับอุดมศึกษาได้ช่วยให้ผู้เรียนได้มีการเปลี่ยนแปลง พัฒนาขึ้น 7 ด้าน ประกอบด้วย การพัฒนาสมรรถภาพ การจัดการด้านอารมณ์ การเคลื่อนผ่านความเป็นอิสระสู่การพึ่งพิงซึ่งกันและกัน การพัฒนาสัมพันธภาพระหว่างบุคคลอย่างมีวุฒิภาวะ การสร้างเอกลักษณ์เฉพาะด้าน การพัฒนาเป้าหมาย และการพัฒนาความเป็นผู้มีคุณธรรม โดยเฉพาะในด้านที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรม จริยธรรม คือการจัดการอารมณ์ การมีอิสระในการคบคนและบูรณาการด้านความเชื่อ ค่านิยม ซึ่งถ้าสถาบันอุดมศึกษาได้จัดการให้ความรู้ ประสบการณ์ แนวปฏิบัติตลอดจนการจัดโปรแกรมเพื่อพัฒนานิสิตนักศึกษา ก็จะทำให้เป้าหมายของการสร้างบัณฑิตในระดับอุดม

ศึกษามีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น (วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา. 2543 : 3-4) สิปปนนท์ เกตุทัต ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของบัณฑิตในยุคโลกาภิวัฒน์ มี 4 ประการ คือ มีความสามารถในการสื่อสารด้วยภาษา 3 ภาษา ได้แก่ ภาษาประจำชาติ ภาษาสากล และภาษาคอมพิวเตอร์ ประการที่สองมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ สามารถคิดวิเคราะห์แยกส่วน วินิจฉัยปัญหาและแก้ปัญหาได้ ประการที่สาม มีความสามารถในการจัดการ ได้แก่มีวิสัยทัศน์ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีคุณธรรมและจริยธรรมในการปกครองและดำเนินงาน ประการสุดท้าย มีความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเอง รู้จักแสวงหาความรู้ รู้รอบ รู้ลึก เรียนรู้ตลอดเวลา (สิปปนนท์ เกตุทัต. 2535 : 60) การพัฒนา จริยธรรมนับเป็นประเด็นสำคัญของการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา

ในการพัฒนาบัณฑิตด้านคุณธรรมจริยธรรม สถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทยได้ดำเนินการในหลายรูปแบบ เช่น การสร้างหลักสูตรและ รายวิชาใหม่ด้านคุณธรรมจริยธรรม การสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในวิชาต่างๆ และการบูรณาการคุณธรรมจริยธรรมกับวิชาต่างๆ ทบวงมหาวิทยาลัยได้เน้นให้สถาบันอุดมศึกษา มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาบัณฑิตให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งด้าน สติปัญญา ร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม หรืออาจกล่าวได้ว่า บัณฑิตที่ผลิตออกไปต้องเป็นผู้ที่มีลักษณะอันพึงประสงค์ 3 ประการ คือ เป็นผู้มี คุณธรรม คุณภาพ และคุณค่า (ทบวงมหาวิทยาลัย. 2543 : 2) ในฐานะที่สถาบันการศึกษาพยาบาล ได้จัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา มีหน้าที่ ในการจัดการศึกษาเพื่อผลิตทรัพยากรบุคคลสาขาการพยาบาล ก็ได้ให้ความสำคัญกับจริยธรรมอย่างยิ่งด้วย วิชาชีพพยาบาลเป็นวิชาชีพที่ต้องปฏิบัติต่อมนุษย์ ทั้งที่มีสุขภาพดีและที่เจ็บป่วย บัณฑิตพยาบาลต้องมีความรู้ทางวิชาการ มีทักษะทางวิชาชีพและมีเจตคติที่ดีต่อการประกอบวิชาชีพการพยาบาล และมีความเข้าใจในความต้องการของมนุษย์อย่างแท้จริง การจัดการศึกษาพยาบาลจึงต้องมีทั้งภาคทฤษฎี ภาคทดลอง และภาคปฏิบัติกับผู้ป่วย ครอบครัว และชุมชน ดังนั้น บัณฑิตพยาบาลย่อมต้องมีความรู้คู่คุณธรรม จากการวิเคราะห์หลักสูตรพยาบาลศาสตร์บัณฑิตในประเทศไทย (กอบกุล พันธ์เจริญวรกุล. 2544: 84) คุณลักษณะที่คาดหวังให้เกิดขึ้นในบัณฑิตสาขาพยาบาลศาสตร์ประกอบด้วย ความเมตตากรุณา สุภาพอ่อนโยน วุฒิภาวะทางอารมณ์ มนุษยสัมพันธ์ มีระเบียบวินัย กาลเทศะ ความรับผิดชอบ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ความกระตือรือร้น ใฝ่รู้ใฝ่เรียน ความสามารถตัดสินใจ ความตระหนักในคุณค่า ศักดิ์ศรี และสิทธิของผู้รับบริการ ความมีคุณธรรมจริยธรรม และจรรยาบรรณในการประกอบวิชาชีพ จากแผนพัฒนาการพยาบาลและการผดุงครรภ์แห่งชาติ พ.ศ. 2540-2549 มุ่งเน้นให้ผู้ที่สำเร็จการศึกษาพยาบาลในระดับปริญญาตรี เป็นผู้ที่มีความรู้ ทักษะทั่วไปในการปฏิบัติการพยาบาลแบบองค์รวมแก่ผู้ใช้บริการในทุกภาวะสุขภาพ โดยใช้หลักการแก้ไขปัญหาหรือกระบวนการพยาบาล เป็นผู้ที่มีความรู้ ทักษะพื้นฐานในการบริหารจัดการ วางแผนแก้ไขปัญหาสุขภาพแก่ผู้ใช้บริการ สามารถนำผลงานวิจัยมาใช้ได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ มีความรู้เบื้องต้นในการทำวิจัย ได้รับการกล่อมเกลาให้เป็นผู้ที่มีคุณธรรมและจริยธรรมแห่งวิชาชีพ โดยผู้ที่สำเร็จการศึกษาส่วนหนึ่งจะมีความรู้ ทักษะพื้นฐานในการใช้เทคโนโลยีการสื่อสารด้วย จากปรัชญาหลักสูตรพยาบาลศาสตร์ พ.ศ. 2545 สถาบันพระบรมราชชนก ต้องการให้บัณฑิตพยาบาลเป็นผู้มีความรู้เชิงวิชาชีพ มีสมรรถนะสากล กอร์ปด้วยคุณธรรมจริยธรรม ยึดมั่นในจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพ รวมทั้งมีเจตคติที่ดี มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นสมาชิกที่ดีของวิชาชีพ และสังคมดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข สามารถบูรณาการความรู้ทางการพยาบาลและศาสตร์อื่นๆ ไปใช้ในการปฏิบัติงานได้ทุกระดับของระบบบริการสุขภาพ (สถาบันพระบรมราชชนก. 2545 : 4)

การตระหนักถึงการส่งเสริมจริยธรรมให้แก่นักศึกษาพยาบาลได้กระทำมาโดยลำดับ ทั้งด้านการบรรจุลงในหลักสูตร และด้านการประเมินผล จากการสัมมนาพยาบาลศาสตร์ศึกษาแห่งชาติ ครั้งที่ 1 วันที่ 8-11 กันยายน 2530 ได้แบ่งคุณภาพบัณฑิตพยาบาลออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านพุทธพิสัย ด้านจิตพิสัย และด้านทักษะพิสัย ผลการสัมมนาสรุปว่า บัณฑิตพยาบาลส่วนใหญ่มีคุณธรรมด้านพุทธพิสัยอยู่ในเกณฑ์ใช้ได้ ส่วนด้านจิตพิสัยอยู่ในเกณฑ์ไม่น่าพอใจ ต่อมาในการสัมมนาพยาบาลศาสตร์ ศึกษาแห่งชาติ ครั้งที่ 2 วันที่ 31 สิงหาคม–3 กันยายน 2536 เรื่องการพัฒนาคุณภาพบัณฑิตสาขาพยาบาลศาสตร์ ได้แบ่งคุณลักษณะเชิงจริยธรรมที่พึงประสงค์สำหรับบัณฑิตสาขาพยาบาลศาสตร์ เป็น 3 ด้าน คือ 1) ด้านจริยธรรมสากล ได้แก่ ความรักความเมตตา ความเห็นอกเห็นใจ ความเอื้ออาทร การเอาใจเขามาใส่ใจเรา 2) ด้านจริยธรรมสังคม ได้แก่ ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความมีเหตุผล ความกตัญญูกตเวที การรักษาระเบียบวินัย ความเสียสละ ความสามัคคี การประหยัด ความยุติธรรม ความเมตตากรุณา ความอุตสาหะ 3) ด้านจริยธรรมวิชาชีพ ได้แก่ เคารพสิทธิมนุษยชน ความซื่อสัตย์สุจริต ความรับผิดชอบ ความเสียสละ ความเอื้ออาทร เข้าใจผู้อื่น การอุทิศตน ความมีระเบียบวินัย ความไม่เห็นแก่ตัว และได้เสนอปัญหาที่เกิดจากการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาบัณฑิตพยาบาลในสมรรถนะด้านบริหารจัดการ ด้านการปฏิบัติการพยาบาล ด้านการวิจัย และด้านจริยธรรม ในด้านจริยธรรม ได้เสนอแนวทางแก้ไขปัญหาโดยการถ่ายทอดลักษณะเชิงนามธรรมของจริยธรรมให้เป็นรูปธรรม และผู้สอนต้องเป็นผู้ที่มีโลกทัศน์เชิงจริยธรรม (อุษณีย์ เทพวรชัย. 2542 : 3)

จากผลการวิจัยของสถาบันพัฒนากำลังคนด้านสาธารณสุข ซึ่งได้ทำการวิจัยกับนักศึกษาพยาบาลในวิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข ที่กำลังศึกษาอยู่ในปีการศึกษา 2536 จำนวน 1,606 คน พบว่า นักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 2-3-4 มีคุณลักษณะของเมตตากรุณา เสียสละ และอดทน ไม่อยู่ในเกณฑ์ที่พึงประสงค์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คุณลักษณะด้านความเสียสละพบในทุกชั้นปี จากผลการวิจัยเรื่องผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาชีพพยาบาลและจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาลวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ศรีธัญญา พบว่า ระดับพฤติกรรมจริยธรรมวิชาชีพพยาบาลของนักศึกษาพยาบาล ด้านความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความเสียสละ ความอดทน ความสุภาพอ่อนโยน ความมีระเบียบวินัย ของนักศึกษาพยาบาลทั้ง4 ชั้นปี มีจริยธรรมไม่แตกต่างกัน แต่ในเรื่องความเมตตากรุณา นักศึกษาชั้นปีที่ 4 มีลักษณะจริยธรรมต่ำกว่าชั้นปีที่ 1 และปีที่ 3 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สำหรับจริยธรรมด้านความร่วมมือและความสามัคคี พบว่า ชั้นปีที่ 4 ต่ำกว่าชั้นปีที่ 3 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ฉวีวรรณ สัตยธรรม และนำพร ไวว่อง.2539 : 143) อีกทั้งงานวิจัยของเพ็ญพรรณ พิทักษ์สงคราม (2539). พบว่าสถานการณ์จริยธรรมที่เป็นปัญหา และที่พบมากที่สุดในการปฏิบัติการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวชคือ การเคารพสิทธิของผู้ป่วย ส่วนความตั้งใจกระทำพฤติกรรมจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาล อยู่ในระดับต่ำ และจากผลการสำรวจคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิตสาขาพยาบาลศาสตร์ ตามความคิดเห็นของผู้บังคับบัญชาระดับต้น (กอบกุล พันธ์เจริญวรกุล และคณะ. 2544: 99) พบว่าในด้านการตระหนักในคุณค่าและศักดิ์ศรีของผู้รับบริการ และคำนึงถึงสิทธิของผู้รับบริการอยู่ในระดับพอใช้ จากการวิเคราะห์ร่วมกันของอนุกรรมการจริยธรรมสภาการพยาบาลและกลุ่มแกนนำ 4 ภาค พบว่า พฤติกรรมทางบวกและทางลบของผู้สำเร็จใหม่จากหลักสูตรวิชาชีพการพยาบาล กับพฤติกรรมจริยธรรมของพยาบาลโดยทั่วไปในปัจจุบันไม่แตกต่างกันมาก พฤติกรรมในทางลบ เป็นเรื่อง การขาดมนุษย์สัมพันธ์ ไม่กล้าแสดงออก ไม่ชอบการเปลี่ยนแปลง ขาดความรู้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ไม่ตั้งใจรักษาระเบียบ

วินัย ขาดความสามัคคี เสียสละน้อย เห็นประโยชน์ส่วนตนเป็นใหญ่ (คณะอนุกรรมการจริยธรรมสภาการพยาบาล. 2545 : 44-45)

ทุกวิชาชีพย่อมต้องมีจริยธรรมเฉพาะตนกำกับการประพฤติปฏิบัติ โดยเฉพาะในวิชาชีพแพทย์พยาบาล ซึ่งต้องปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับมนุษย์ที่มีชีวิตจิตใจ มีความทุกข์จากความเจ็บป่วย และต้องการความช่วยเหลือ เน้นการกระทำที่มีผลต่อผู้อื่นและสังคมมากกว่าตนเอง ความสามารถในการดำรงไว้ซึ่งความมีจริยธรรมจึงเป็นเรื่องสำคัญและจำเป็นมากกว่าวิชาชีพอื่นๆ (สมคิด อิสระวัฒน์. 2537 : 41-45) วิชาชีพการพยาบาลเป็นวิชาชีพที่พัฒนามาจากความสำนึกทางจริยธรรมที่มนุษย์มีต่อกัน จริยธรรมการพยาบาลจึงเป็นหัวใจสำคัญในการปฏิบัติพยาบาล คุณภาพการพยาบาลต้องอาศัยความมี คุณธรรม ซึ่งจะเป็นพื้นฐานให้แก่การพัฒนาจริยธรรมเพื่อปฏิบัติการพยาบาล ได้แก่ คุณธรรมด้านความเมตตากรุณา ความรักเพื่อนมนุษย์ ความยุติธรรม ความละอายต่อบาป และการกตัญญุตา (ละออ หุตางกูร. 2536 : 6) สังคมจะยอมรับและยกย่องวิชาชีพพยาบาลมากน้อยเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับระดับ คุณธรรม อุปนิสัย และพฤติกรรมในสังคม จริยธรรมจึงเปรียบเสมือนสิ่งที่คอยกระตุ้นและควบคุมให้ผู้ประกอบวิชาชีพ มีการปฏิบัติหน้าที่เป็นมาตรฐาน และมีคุณธรรม จึงอาจกล่าวได้ว่า จริยธรรมเป็นสิ่งประกันคุณภาพของวิชาชีพพยาบาล

ในสภาพปัจจุบันมีความเจริญก้าวหน้าในทุกสาขาวิชา รวมทั้งเรื่องของสุขภาพอนามัย ประกอบกับในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 ได้มีบทบัญญัติกำหนดให้ประชาชนมีโอกาสอย่างกว้างขวางในการรับข้อมูลข่าวสาร สภาวิชาชีพด้านสุขภาพได้ร่วมกันออกประกาศสิทธิผู้ป่วย จากการที่ประชาชนให้ความสำคัญต่อการมีสุขภาพที่ดี สนใจต่อการปกป้องและรักษาสิทธิของ ตนเอง มีความคาดหวังสูงขึ้นในการที่จะได้รับการดูแลรักษามาตรฐานวิชาชีพที่กำหนดไว้ สิ่งเหล่านี้ทำให้เกิดปัญหาขัดแย้งระหว่างผู้รับบริการและผู้ให้บริการ ประกอบกับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีใหม่ๆ ช่วยในการทำงานของพยาบาลมากขึ้น ทำให้พยาบาลสนใจเครื่องมือและความรู้ในการรักษาพยาบาลมากกว่าตัวผู้ป่วยหรืออารมณ์และความรู้สึกที่มีต่อผู้ป่วย การให้ความสำคัญต่อเทคโนโลยีและวิธีการในการใช้เครื่องมือรักษาพยาบาลใหม่ๆ ส่งผลให้สัมพันธภาพระหว่างพยาบาลและผู้รับบริการลดลง (Hayne , Moore and Osborne. 1990 : 10) มีเสียงสะท้อนจากสังคมว่าพยาบาลให้ความเอาใจใส่ดูแลเครื่องมือมากกว่าเอาใจใส่ความต้องการของผู้รับบริการซึ่งเป็นมนุษย์ ปฏิบัติต่อผู้รับบริการเหมือนเครื่องจักร ขาดความนุ่มนวล และมีท่าทีห่างเหิน พฤติกรรมเหล่านี้แสดงถึงการขาดความเอื้ออาทรเอาใจใส่ดูแล (Caring) ซึ่งเป็นสิ่งที่มีคุณค่ายิ่ง และพยาบาลพึงตระหนักว่าเป็นบทบาทที่ต้องกระทำมากขึ้นในปัจจุบันและอนาคต (Schattschneider.1992 : 16) พยาบาลในปัจจุบันถูกสังคมวิจารณ์ในเรื่องความบกพร่องทางด้านจริยธรรมในการปฏิบัติในหลายประเด็นได้แก่ ขาดมนุษย์สัมพันธ์ที่ดี ขาดความเมตตาและเอื้ออาทรต่อผู้ใช้บริการ มุ่งทำงานให้เสร็จ ไม่คำนึงถึงคุณภาพและจิตใจของผู้ใช้บริการ ให้การสอนแนะนำผู้ใช้บริการน้อยเกินไป ขาดความซื่อสัตย์ในการปฏิบัติหน้าที่ ขาดการเคารพความเป็นมนุษย์ของบุคคล ขาดความอุตสาหะและความเสียสละ ขาดความรับผิดชอบต่อตนเองและวิชาชีพ (นที เกื้อกูลกิจการ. 2542 : 76-78) ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูล การประเมินพฤติกรรมจริยธรรมของสภาการพยาบาล (คณะอนุกรรมการจริยธรรม สภาการพยาบาล. 2545 : 3-4) พบพฤติกรรมจริยธรรมในด้านลบ เป็นเรื่องของ มารยาท กิริยา วาจา ท่าทีในการให้บริการ ไม่เหมาะสม ความเสียสละน้อยลง มีพฤติกรรมเชิงพานิชย์ รับผิดชอบน้อย ไม่ประพฤติตนอยู่ในศีลธรรม ปฏิบัติการพยาบาลโดยคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคลลดลง จากสถิติการร้องเรียนด้านจริยธรรมของสภาการพยาบาล ตั้งแต่ปี พ.ศ.2528-2544 พบว่าความประพฤติผิดจริยธรรมและวินัยข้าราชการของผู้ประกอบวิชาชีพพยาบาล เพิ่มสูงขึ้นอย่างมาก

ในปี พ.ศ.2542-2544 ส่วนใหญ่เป็นเรื่องความประพฤติส่วนตัว ความผิดต่อผู้ป่วยหรือผู้รับบริการ ความผิดตามกฎหมายอาญา ความผิดต่อเพื่อนร่วมงานและอื่นๆ (คณะอนุกรรมการจริยธรรม. 2545 : 3-4) จากการสำรวจปัญหา จริยธรรมทางการพยาบาล จากผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ผู้รับบริการ และประชาชนทั่วไป ผู้บริหารหอผู้ป่วย ผู้บริหารการศึกษาพยาบาล และอาจารย์พยาบาล จำนวน 60 คนพบว่าคุณลักษณะของพยาบาลขณะปฏิบัติที่เป็นปัญหามีดังนี้ 1) มุ่งที่การปฏิบัติงานในส่วนที่ทำตามคำสั่งการรักษาของแพทย์ 2) ปฏิบัติงานตามภารกิจประจำวัน มากกว่าการเอาใจใส่ดูแลตามความต้องการของผู้ป่วย รีบร้อนปฏิบัติงานให้เสร็จ 3) มักแสดงกริยาท่าทางอื่นแทนการพูดหรือเฉยเมยไม่สนใจ 4) ขาดการร่วมรู้สึกต่อปัญหาหรือความทุกข์ร้อนของผู้รับบริการ 5) การพูดไม่ให้เกียรติผู้ป่วยหรือผู้รับบริการ เช่น ดุว่า ประชดประชัน ขู่เสียงดัง ไม่ถามเหตุผล และไม่อธิบายให้ชัดเจน 6) ขาดการเคารพสิทธิผู้ป่วย ไม่ระวังในการรักษาความลับ เช่น ซักประวัติต่อหน้าคนอื่นด้วยเสียงที่ดัง 7) โกรธง่ายและไม่ควบคุมอารมณ์ (ชุติมา ปัญญาพินิจนุกูล. 2540:118)

ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีวิธีการปลูกฝังจริยธรรมสำหรับนักศึกษา อาจกระทำด้วยวิธีการต่างๆโดยการจัดประสบการณ์ให้แก่นิสิตนักศึกษาตามหลักสูตรการศึกษา และจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรหรือกิจกรรมนอกหลักสูตรควบคู่กันไป กิจกรรมนอกหลักสูตรมีความจำเป็นต่อการพัฒนาคุณสมบัติอันพึงประสงค์ในการเสริมสร้างบุคลิกภาพและสมรรถภาพให้เป็นบัณฑิตที่สมบูรณ์ทั้งสติปัญญา ร่างกาย อารมณ์ สังคม และจิตใจ นักศึกษาที่ได้รับประสบการณ์ในการเข้าร่วมกิจกรรม เกิดการเรียนรู้และมีการพัฒนาตนให้เกิดความมั่นใจ เป็นสมาชิกที่ดีในสังคม ปกครองตนอยู่ในระเบียบวินัย มีคุณธรรมจริยธรรมอันจะนำไปสู่ความสำเร็จและความก้าวหน้าในการดำเนินชีวิต กิจกรรมจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการส่งเสริมพัฒนาการของนักศึกษา (ทบวงมหาวิทยาลัย. 2543 : 10 ; สำเนาว์ ขจรศิลป์. 2538:117) มีงานวิจัยสนับสนุนการส่งเสริมจริยธรรมด้วยกิจกรรมในนักศึกษาพยาบาลได้แก่ ริ้วทอง ล้อทอง (2535 : 4) พบว่ากิจกรรมเสริมหลักสูตรมีส่วนช่วยในการพัฒนาการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมได้ วิลเลียม วิมุกตายน (2540) ได้พัฒนารูปแบบการฝึกเพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสารทางวาจา โดยวิธีการสอนแบบใช้สื่อวีดีทัศน์ และการอภิปรายร่วมกัน สำหรับนักศึกษาพยาบาล ชุติมา ปัญญาพินิจนุกูล (2540) และ ศรีเกียรติ อนันตสวัสดิ์ (2540) ได้พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนจริยธรรมทางการพยาบาลในคลินิกโดยเน้นที่ผู้เรียนจะต้องเรียนรู้เอง และการสอนแบบบูรณาการในวิชาสุขภาพจิตและการพยาบาลจิตเวช ส่วนพอเพ็ญ ไกรนรา (2545) ได้พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างทักษะความสัมพันธ์ระหว่างพยาบาลกับผู้รับบริการสำหรับนักศึกษาพยาบาล การส่งเสริมจริยธรรม ควรเริ่มตั้งแต่เริ่มเข้าสู่วิชาชีพคือ นักศึกษาพยาบาล เพื่อเตรียมให้เป็นพยาบาลที่มีความรู้ ความสามารถด้านวิชาการ ความชำนาญในเทคนิคการพยาบาล และความมีจริยธรรม (วรรณี จันทร์สว่าง และสุภาณี อ่อนชื่นจิตร. 2536 : 1) การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเป็นอีกรูปแบบหนึ่งของการเสริมสร้างจริยธรรมให้กับนักศึกษา การจัดกิจกรรมเป็นการเปิดโอกาสให้นิสิตนักศึกษา ได้แสดงความสามารถ การทำงานร่วมกับผู้อื่น มีโอกาสได้ตัดสินใจ ประสานสัมพันธ์ เพื่อปรับปรุงบุคลิกภาพด้านจริยธรรม อันจะนำไปสู่ความสำเร็จ ความก้าวหน้าในการดำเนินชีวิต (ทบวงมหาวิทยาลัย. 2543 : 10) กรอบแนวคิดรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ ในการวิจัยครั้งนี้ ได้เชื่อมโยงการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ ซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งของการเรียนรู้โดยให้เด็กเป็นศูนย์กลาง เน้นการจัดการเรียนการสอนที่ให้ความสำคัญกับผู้เรียน ส่งเสริมให้รู้จักเรียนรู้ด้วยตนเอง เรียนในเรื่องที่สอดคล้องกับความรู้ความสามารถ และความต้องการของ

ตนเอง และได้พัฒนาศักยภาพของตนเองได้อย่างเต็มที่ (วัฒนาพร ระงับทุกข์. 2541 : 2) ซึ่งสอดคล้องกับการปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

ปัญหาการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณภาพบัณฑิตสาขาพยาบาลศาสตร์ ในด้านจริยธรรม จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่ผ่านมา ให้ข้อสังเกตดังนี้

1. ด้านการจัดการเรียนการสอน จากการวิเคราะห์หลักสูตรพยาบาลศาสตร์ของกระทรวงสาธารณสุข พบว่าปรัชญาของหลักสูตรมุ่งให้ผู้สำเร็จการศึกษามีความรู้ ความสามารถ มีทัศนคติที่ดี มีคุณธรรมและจริยธรรมในการดำรงชีวิต และการปฏิบัติการพยาบาล ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตรที่ต้องการให้นักศึกษาตระหนักถึงสิทธิมนุษยชนของบุคคล และมีคุณธรรมจริยธรรม แต่พบว่าลักษณะวิชาชีพส่วนใหญ่กล่าวถึงโดยอ้อม วิชาในหลักสูตรมีบางวิชาที่กล่าวถึงคำว่าจริยธรรมโดยตรง ได้แก่ วิชาจิตวิทยาในหมวดพื้นฐานทั่วไป และวิชาจริยศาสตร์ในหมวดวิชาชีพ ส่วนวิชาการพยาบาลในหมวดวิชาชีพ ลักษณะวิชาไม่กล่าวถึงจริยธรรมโดยตรง แต่จะมีคำกล่าวกว้างๆไม่ชัดเจน การสอนภาคทฤษฎีส่วนใหญ่สอนแบบบรรยาย นักศึกษามีจำนวนมาก อาจารย์มีน้อย ภาคปฏิบัติเป็นการศึกษาผู้ป่วยเฉพาะรายและให้การพยาบาล ส่วนใหญ่เน้นความรู้ทางวิชาการ อาจมีสอดแทรกจริยธรรมบ้างแต่ไม่ชัดเจน และไม่มีการวิเคราะห์ปัญหาประเด็นจริยธรรม การปฏิบัติการพยาบาลเน้นเทคโนโลยีในการดูแลรักษาผู้ป่วย การเน้นด้านจริยธรรมลดน้อยลง ส่วนด้านผู้สอนมักสอนความรู้วิชาการมากกว่าการเน้นทางจริยธรรม รวมทั้งผู้สอนและผู้เรียนขาดปฏิสัมพันธ์ต่อกันซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญที่จะเสริมสร้างจริยธรรม ด้านสิ่งเร้าในการเรียนรู้ ไม่มีการให้รางวัลแก่นักศึกษาที่มีจริยธรรม การเรียนการสอนมุ่งให้ผู้เรียนปรับปรุงมากกว่าการกล่าวชมเชย ส่วนการประเมินผลภาคทฤษฎี เน้นความรู้ทางวิชาการในแต่ละสาขา ภาคปฏิบัติประเมินคุณภาพการปฏิบัติงานของนักศึกษาตามหลักวิชาการ และประเมินจิตพิสัย (Affective Domain) ไม่มีการประเมินด้านจริยธรรม (ศรีเกียรติ อนันต์สวัสดิ์. 2540 : 98-109) ไม่ได้ระบุกิจกรรมเชิงจริยธรรมในรายวิชา และขาดการวางแผน ต่อเนื่องทั้งระบบของหลักสูตร (อุษณีย์ เทพวรชัย. 2542 : 26) สอดคล้องกับการวิเคราะห์ประเด็นที่ เกี่ยวข้องกับการปลูกฝังจริยธรรมจากการศึกษาวิชาชีพพยาบาล โดยคณะอนุกรรมการ จริยธรรมสภาการพยาบาล (2544 : 43) พบว่า หลักสูตร ไม่มีการบรรจุวิชาจริยธรรมไว้อย่างต่อเนื่อง ไม่มีหน่วยกิตชัดเจน ไม่มีกิจกรรมเสริมหลักสูตรจริยธรรม ส่วนด้านผู้สอน ไม่มีการคัดเลือกผู้สอน ผู้สอนไม่มีความมุ่งมั่น ไม่ศรัทธาต่อวิชาที่สอน ทำให้วิธีการจัดการเรียนการสอนไม่เป็นไปในเชิงรูปธรรม ผู้เรียน เบื่อหน่าย ไม่สนใจ

2. ด้านกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรม ตามคุณลักษณะจริยธรรมแต่ละด้านยังไม่มีหลักเกณฑ์และรูปธรรมที่ชัดเจน ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมในขณะที่จะดำเนินการจัดกิจกรรม ทำให้ขาดแนวปฏิบัติ และ ขาดการส่งเสริมที่ต่อเนื่องระหว่างกิจกรรมและคุณลักษณะจริยธรรมที่พึงประสงค์ของวิชาชีพ ขาดเป้าหมายที่ชัดเจนในการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมจริยธรรมแต่ละด้าน (ยุพดี สมบูรณ์สิน. 2541 : 4)

3. ด้านการบูรณาการร่วมกันระหว่างวิชาการและกิจกรรม ทำให้นักศึกษาขาดโอกาสในการเข้าร่วมกิจกรรม อันส่งผลต่อการพัฒนา และปลูกฝังจริยธรรมแก่นักศึกษา เนื่องจากลักษณะการจัดประสบการณ์การเรียนการสอนสำหรับนักศึกษาพยาบาล ซึ่งแบ่งออกเป็นการศึกษาภาคทฤษฎีและการศึกษาภาคปฏิบัติ การจัดประสบการณ์การเรียนการสอนดังกล่าวทำให้นักศึกษาพยาบาลมีโอกาสในการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆน้อยกว่านักศึกษาในสถาบันอื่นๆ ขณะเดียวกันทำให้นักศึกษาพยาบาลไม่เห็นความสำคัญของการเข้าร่วมกิจกรรม เมื่อมีเวลาว่างนักศึกษาต้องการพักผ่อนมากกว่า เนื่องจากต้องการพักผ่อนภายหลัง

ฝึกปฏิบัติงานมาเหน็ดเหนื่อย โดยเฉพาะเมื่อต้องขึ้นฝึกปฏิบัติงานในเวรดึกซึ่งต้องอดนอนอีกด้วย (เปรมวดี คฤหเดช. 2540 : 9)

4. ด้านผู้สอน พบว่า อาจารย์ผู้เต็มใจหรือมีประสบการณ์ในการสอนจริยธรรมมีน้อย ตัวอย่างพฤติกรรมที่ใช้ในการสอนมีน้อย ขาดแกนนำหรือผู้เชี่ยวชาญด้านจริยธรรมทางการพยาบาล อาจารย์ที่มีความสามารถในการวิเคราะห์วิจารณ์เชิงจริยธรรมมีน้อย และอาจารย์ไม่ได้ตระหนักในการสอนสอดแทรกกรณีจริยธรรมในทุกชั้นปี (อุษณีย์ เทพวรชัย. 2542 : 26)

จากสภาพปัญหาที่กล่าวนำไปสู่การแสวงหาวิธีการเรียนการสอนที่เหมาะสม ต้องการการส่งเสริมให้พัฒนาทักษะทางจริยธรรมด้วย ซึ่งในประเด็นนี้นักวิชาการทางด้านจริยศาสตร์ศึกษา และนักการอุดมศึกษาเห็นว่า การพัฒนาจริยธรรมในระดับอุดมศึกษาให้ได้ผล จำเป็นต้องเน้นการฝึกคิดวิเคราะห์ไตร่ตรองด้วยตนเองอย่างมีวิจารณญาณ ให้ตัดสินใจและเน้นความสำคัญว่าสิ่งนั้นมีประโยชน์ต่อตนเองและสังคมอย่างไร และควรให้มีการอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันในกลุ่มเพื่อน ซึ่งมี อิทธิพลต่อการเรียนรู้ที่สำคัญ (สมคิด อิสระวัฒน์. 2537 : 41 ; สิวลี ศิริไล. 2537 : 46 ; พระเมธีธรรมาภรณ์. 2539 ; Erickson. 1993 : 13)

จากการศึกษาวิจัยพบว่าการเรียนรู้เชิงประสบการณ์สามารถพัฒนาทักษะทางจริยธรรมได้หลายด้าน เช่น พัฒนาทักษะความสัมพันธ์ระหว่างพยาบาลกับผู้ใช้บริการ ให้แก่นักศึกษาพยาบาล (Anderson & Gerrard. 1984 : 353-355 ; พอเพ็ญ ไกรนรา. 2545) การเห็นคุณค่าในตนเอง สัมพันธภาพระหว่างเพื่อน ความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง (เยาวดี สุวรรณนาคะ. 2545 : 14-15) และพัฒนาการทำงานเป็นทีมสำหรับนักศึกษาพยาบาล (เปรมวดี คฤหเดช. 2540)จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ จะเป็นประโยชน์ในการส่งเสริมจริยธรรมสำหรับนักศึกษาพยาบาล ทำให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริงจากการทำกิจกรรมร่วมกัน สามารถนำความรู้ที่เรียนมา มาประยุกต์ใช้ในการทำกิจกรรม ทำให้นักศึกษาเกิดความสนุกสนานขณะทำกิจกรรม การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ เป็นกระบวนการในการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้นักศึกษาได้เกิดการเรียนรู้ ที่นอกเหนือจากการเรียนการสอนโดยปกติตามหลักสูตร ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้รูปแบบการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ ของ คอล์ป (Kolb) , ดร. ชัยพร วิชชาวุธ (ชัยพร วิชชาวุธ. 2542 : 5) และใช้การสอนแบบจิตปัญญา (กุลยา ตันติผลาชีวะ. 2543 : 80-87) มาประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรม โดยกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้เป็น 6 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ผู้เรียนคิดและลงมือกระทำกิจกรรม (Active study) 2) มีการแสดงออก (Behaving) 3) มีการร่วมมือในการทำกิจกรรม (Cooperative) 4) การทบทวนสิ่งที่ได้เรียนรู้ (Review) 5) การวิเคราะห์ผลสะท้อนจากการเรียนรู้ (Reflection) และ 6) การสรุปผลที่ได้รับจากการเรียนรู้ (Conclusion) เพื่อสะท้อนการค้นพบความรู้ (Discovery) ส่งผลให้ผู้เรียนมีความก้าวหน้า (Progress) ในการเรียนรู้ สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการเสริมสร้างจริยธรรมในวิชาชีพการพยาบาลต่อไป โดยการจัดเป็นกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อให้สอดคล้องกับวัยของนักศึกษาที่อยู่ในวัยรุ่นตอนปลาย และผู้ใหญ่ตอนต้น ซึ่งมีความกระตือรือร้น สนใจ บทเรียนที่แปลกใหม่ สนใจเรื่องที่จะนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน และนำไปช่วยสังคมได้ (วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา. 2544 : 12) และเป็นการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งผู้วิจัย เชื่อว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ที่พัฒนาครั้งนี้ เป็นแนวทางให้ครูได้นำไปพัฒนากิจกรรม และพัฒนานักศึกษาเกี่ยวกับจริยธรรม อันเป็นประโยชน์ต่อตนเอง ต่อสังคม โดยรูปแบบกิจกรรมเสริมหลักสูตรสำหรับนักศึกษาพยาบาล ในการผลิตบัณฑิตพยาบาลให้บรรลุตามปรัชญา

หลักสูตรพยาบาลศาสตร์ที่ได้กำหนดไว้เป็นรูปธรรม เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมต่อบทบาทที่จะต้องดำรงอยู่ในฐานะของพยาบาลวิชาชีพที่ดีต่อไปในอนาคต อันเป็นเป้าหมายสูงสุดในการผลิตบัณฑิตของสถาบันการศึกษาพยาบาล และคาดหวังว่าผลการวิจัยครั้งนี้จะสามารถเสริมสร้างจริยธรรมให้เกิดขึ้นในวิชาชีพการพยาบาลได้อย่างชัดเจนเป็นรูปธรรม อันจะเป็นการช่วยสร้างสังคมไทยให้ถึงพร้อมด้วยคุณธรรมจริยธรรม เพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้ง ร่างกาย จิตใจ สติปัญญา คุณธรรมจริยธรรม ในการดำรงชีวิตและอยู่ร่วมกับ ผู้อื่นอย่างมีความสุข

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างจริยธรรม ของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข

2. เพื่อศึกษาประสิทธิภาพของกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข

ความสำคัญของการวิจัย

1. ได้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ เพื่อเสริมสร้างจริยธรรมสำหรับนักศึกษาพยาบาลที่ผู้สอนสามารถนำไปใช้เป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตร และสามารถนำไปบูรณาการกับวิชาการ ในหลักสูตรพยาบาลศาสตร์ของวิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข

2. ได้กระบวนวิธีในการพัฒนาจริยธรรมแก่นักศึกษาพยาบาล ซึ่งส่งผลต่อตนเองและสังคมในการนำไปประกอบวิชาชีพการพยาบาลที่ดีต่อไป

3. รูปแบบการจัดกิจกรรมที่พัฒนา จะเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาจริยธรรมให้กับบุคลากรสาธารณสุข เช่น พยาบาล เจ้าหน้าที่สาธารณสุข อาสาสมัครสาธารณสุข ประจำหมู่บ้าน เป็นต้น

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้เป็นการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้นอกหลักสูตร โดยบูรณาการไปกับกิจกรรมนักศึกษาควบคู่กับการส่งเสริมจริยธรรมที่จำเป็น สำหรับวิชาชีพการพยาบาลให้แก่ นักศึกษาพยาบาลศาสตร์ โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ ซึ่งได้จากการศึกษาจากตำรา เอกสาร บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมในวิชาชีพพยาบาล รวมทั้งการศึกษาความคิดเห็นจากอาจารย์พยาบาลและพยาบาลวิชาชีพ และสอบถามความคิดเห็นจากนักศึกษาพยาบาล

2. ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา คือ ประสิทธิภาพของกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาล ได้แก่

2.1 คุณลักษณะเชิงจริยธรรม ประกอบด้วย

2.1.1 พฤติกรรมกรรมเชิงจริยธรรม

2.1.2 เจตคติเชิงจริยธรรม

2.2 ความคิดเห็นต่อกิจกรรมการเรียนรู้

2.2.1 ความพึงพอใจของนักศึกษาพยาบาลต่อกิจกรรมการเรียนรู้

2.2.2 ความเหมาะสมของกิจกรรมการเรียนรู้ตามความคิดเห็นของอาจารย์ประจำกลุ่ม

3. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือ นักศึกษาพยาบาลระดับปริญญาตรี หลักสูตรประกาศนียบัตรพยาบาลศาสตร์ ชั้นปีที่ 4 ปีการศึกษา 2546 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครศรีธรรมราช

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. กิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ หมายถึง กิจกรรมเสริมหลักสูตรที่จัดขึ้นนอกเหนือจากที่หลักสูตรกำหนดไว้ เพื่อพัฒนานักศึกษาให้มีคุณลักษณะเชิงจริยธรรม กิจกรรมการเรียนรู้ประกอบด้วย การพัฒนาตน สังคมรอบตัว และเรียนรู้รับใช้สังคม โดยมีขั้นตอนการเรียนรู้ 6 ขั้นตอน ดังนี้

1.1 คิดและลงมือทำ (Active Study) หมายถึงขั้นตอนที่นักศึกษาได้เรียนรู้ ทั้งได้คิด และได้กระทำด้วยตนเอง

1.2 การแสดงออก (Behaving) หมายถึงขั้นตอนที่นักศึกษาได้แสดงออก ขณะร่วมกิจกรรมอย่างอิสระ และรู้สึกสบายใจ

1.3 การร่วมมือ (Cooperation) หมายถึงขั้นตอนที่นักศึกษามีการเรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่มเล็ก มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ และความสำเร็จของกลุ่ม

1.4 การทบทวนสิ่งที่ได้เรียนรู้ (Review) หมายถึงขั้นตอนที่สมาชิกกลุ่มได้ร่วมกันทบทวนประสบการณ์เกี่ยวกับจริยธรรมที่ได้เรียนรู้จากกิจกรรมที่ได้จัดขึ้น

1.5 การวิเคราะห์ผลสะท้อนจากการเรียนรู้ (Reflection) หมายถึงขั้นตอนที่นักศึกษามีการอภิปรายร่วมกันเกี่ยวกับสิ่งที่ได้ประสบมา หรือได้ค้นพบจากสถานการณ์การเรียนรู้จากกิจกรรมที่จัดขึ้น

1.6 สรุปผลที่ได้จากการเรียนรู้ (Conclusion) หมายถึงขั้นตอนที่เป็นผลจากการที่นักศึกษาได้ร่วมกันอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น จนเกิดความเข้าใจ ได้ข้อสรุป และสามารถนำไปประยุกต์ได้

2. การเสริมสร้าง หมายถึง การเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นของคุณลักษณะเชิงจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาลที่เกิดขึ้นจากการเข้าร่วมกิจกรรม

3. ประสิทธิภาพของกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ หมายถึง ผลที่เกิดขึ้นกับนักศึกษาพยาบาล หลังจากผ่านกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ ประกอบด้วย

3.1 คุณลักษณะเชิงจริยธรรม หมายถึง ความประพฤติที่ดีงาม เป็นประโยชน์สุขแก่ตนเอง สังคม และวิชาชีพการพยาบาล ที่มีความจำเป็น สำหรับนักศึกษาพยาบาล ซึ่งวัดโดยแบบประเมินที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น จำแนกเป็น

3.1.2 เจตคติเชิงจริยธรรม หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลเกี่ยวกับลักษณะหรือพฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้านต่างๆ ว่าตนชอบหรือไม่ชอบ ลักษณะนั้นๆ มากน้อย เพียงใด

3.1.1 พฤติกรรมเชิงจริยธรรม หมายถึง การแสดงออกของนักศึกษาพยาบาลในการกระทำที่ดี เป็นที่ยอมรับของสังคม และวิชาชีพการพยาบาล

3.2 ความคิดเห็นต่อกิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง ความพึงพอใจ และความเหมาะสมของกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ที่ผู้วิจัยสร้าง ประเมินโดยใช้เครื่องมือที่ผู้วิจัยสร้าง ประกอบด้วย

3.2.1 ความพึงพอใจของนักศึกษาต่อกิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง ความพึงพอใจของนักศึกษา ต่อกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

3.2.2 ความเหมาะสมของกิจกรรมการเรียนรู้ตามความคิดเห็นของอาจารย์ประจำ

กลุ่ม หมายถึง ความเหมาะสมของกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ตามความคิดเห็นของอาจารย์ประจำกลุ่มที่ทำหน้าที่ร่วมดำเนินกิจกรรมตามโครงการวิจัย

4. นักศึกษาพยาบาล หมายถึง นักศึกษาพยาบาลศาสตร์ชั้นปีที่ 4 หลักสูตรประกาศนียบัตรพยาบาลศาสตร์ ระดับปริญญาตรี วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครศรีธรรมราช

5. วิทยาลัยพยาบาล กระทรวงสาธารณสุข หมายถึง วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงสาธารณสุข

กรอบแนวคิดการวิจัย

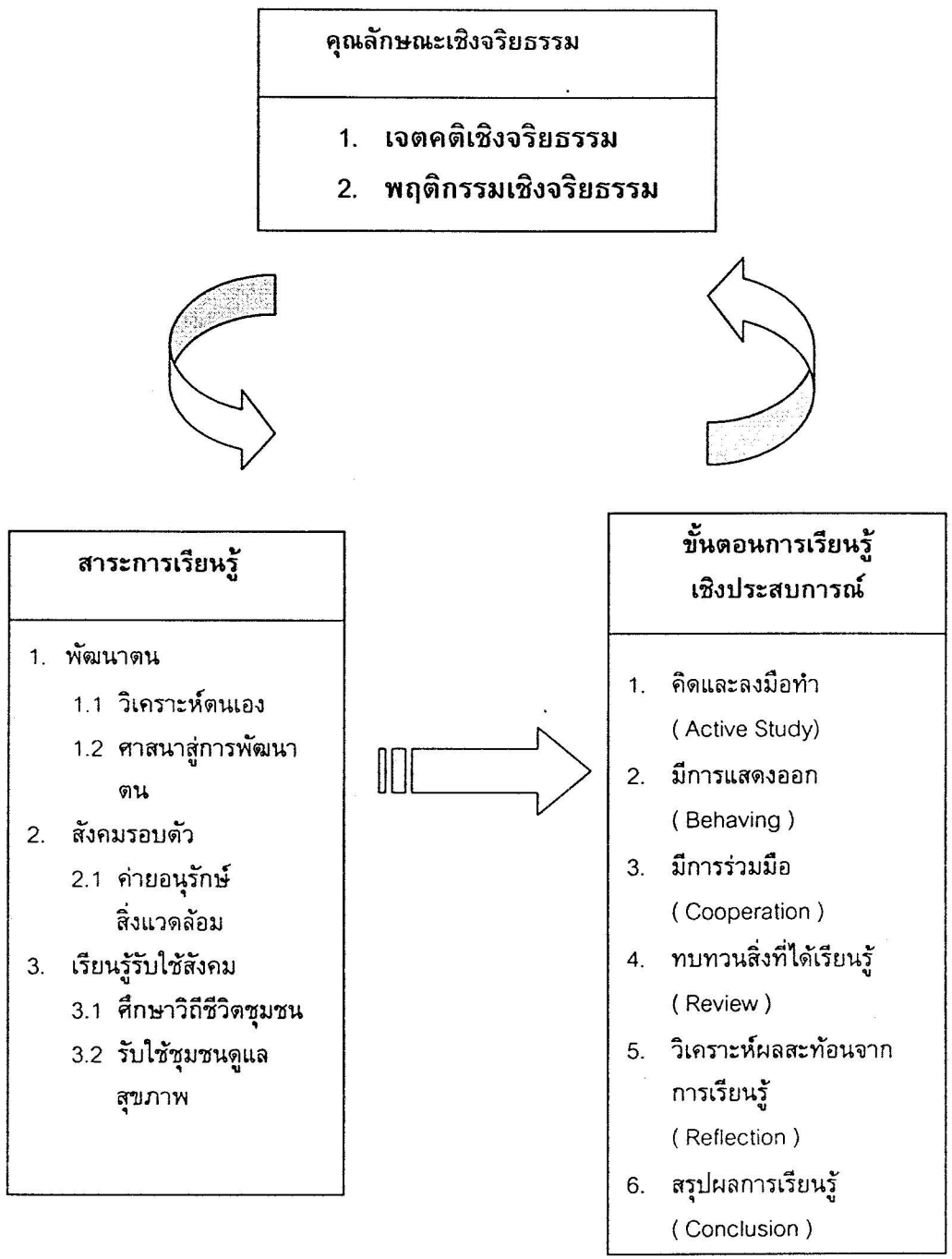

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างจริยธรรม ของนักศึกษาพยาบาล

บทที่ 2
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาล ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเด็นดังต่อไปนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับจริยธรรม
   - ความหมายของจริยธรรม
   - แนวคิดเบื้องต้นเกี่ยวกับจริยธรรม
   - รากฐานของจริยธรรม
   - ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม
2. รูปแบบและทฤษฎีในการปลูกฝังเสริมสร้างจริยธรรม
   - การปรับพฤติกรรม
   - การทำค่านิยมให้กระจ่าง
   - การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม
   - กระบวนการกลุ่มและการเรียนรู้ทางสังคม
   - การเรียนการสอนจริยธรรม
3. จริยธรรมกับวิชาชีพพยาบาล
   - องค์ประกอบจริยธรรมแห่งวิชาชีพพยาบาล
   - จรรยาบรรณวิชาชีพพยาบาล
   - คุณลักษณะจริยธรรมสำหรับพยาบาล
   - ปัญหาจริยธรรมทางการพยาบาล
4. แนวคิด ทฤษฎี ในการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์
   - ทฤษฎีการเรียนรู้
   - การเรียนรู้เชิงประสบการณ์
   - การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์
5. การประเมินจริยธรรม
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมในวิชาชีพพยาบาล
7. กรอบทฤษฎีในการวิจัยเพื่อเสริมสร้างจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาล

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับจริยธรรม

1.1 ความหมายของจริยธรรม

มีผู้ให้ความหมายไว้หลายความหมายดังนี้

จริยธรรม จากพจนานุกรม หมายถึง ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ ศีลธรรม กฎศีลธรรม (พจนานุกรมฉบับเฉลิมพระเกียรติ. 2534 : 135)

จริยธรรม (Ethics) หมายถึง กฎเกณฑ์หรือมาตรฐานในการประพฤติปฏิบัติในฐานะของสมาชิกของวิชาชีพ (Webster's dictionary. 1988 : 324)

จริยธรรมยังมีความหมายตามแนวอธิบายของนักวิชาการสาขาต่างๆในสังคมปัจจุบันดังนี้

ในทัศนะของนักสังคมศาสตร์ พนัส หัสนาคิน (2523 : 48) กล่าวว่า จริยธรรมเป็นคุณสมบัติตามความประพฤติ ที่สังคมมุ่งให้สมาชิกของสังคมนั้นประพฤติตาม จริยธรรมเกี่ยวข้องกับความถูกต้องในความประพฤติ ซึ่งมีความหมายถึง การกระทำภายในขอบเขตของมโนธรรมอันได้แก่ ความสำนึกในความบังควรที่จะกระทำหรือเป็นหน้าที่ที่จะต้องทำของสมาชิกแต่ละคนในสังคมนั้นๆ ส่วน กีรติ บุญเจือ (2534 : 4) ให้ความหมายจริยธรรมไว้ว่า จริยธรรมหมายถึง ประมวลกฎเกณฑ์แห่งความประพฤติ หรือหลักควรประพฤติที่ควรปฏิบัติต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และต่อสังคม

ระวี ภาวิไล (2531 : 21) กล่าวว่า จริยธรรม หมายถึง เครื่องกล่อมเกลาให้มนุษย์เคลื่อนไหวประพฤติ ปฏิบัติ ทางกาย วาจา ใจ อย่างมีกติกา มนุษย์จะมีจริยธรรมได้ต้องศึกษาทางทฤษฎี และการฝึกอบรมทั้งโดยตรงและโดยคนอื่น แนวทางแสดงออกซึ่งจริยธรรมควรต้องเป็นไปในทางให้มนุษย์ช่วยตนเองก้าวไปสู่คุณงามความดี และช่วยคนอื่นได้

ในทัศนะของนักพฤติกรรมศาสตร์ จริยธรรมหมายถึง ลักษณะทางสังคมหลายลักษณะของมนุษย์ รวมทั้งพฤติกรรมทางสังคมประเภทต่างๆ ซึ่งสังคมต้องการให้มีในสมาชิก คือพฤติกรรมที่สังคมนิยมชมชอบ ให้การสนับสนุน และผู้กระทำส่วนมากพอใจว่าการกระทำนั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสม (ดวงเดือน พันธุมนาวิน. 2524 : 2) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดนักการศึกษา สาโรช บัวศรี (2526 : 20) ได้ให้ความหมายของจริยธรรมไว้ว่า หมายถึง ศีลธรรมและคุณธรรม ความดีในระดับต่างๆที่เป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติตน เพื่ออยู่กันได้อย่างร่มเย็นในสังคม

ในทางพุทธศาสนา จริยธรรม คือ การนำความรู้ในความจริงหรือกฎธรรมชาติมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตที่ดีงาม ซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองหรือต่อสังคม เป็นสิ่งที่ทำได้ในทางวินัยจนเกิดความเคยชินขึ้นมา มีพลังใจ มีความตั้งใจแน่วแน่ มีความประทับใจ ซึ่งจริยธรรมจะต้องอาศัยปัญญา (พระราชวรมุณี ประยุตธ์ ปยุตโต. 2523 : 9-11)

โคลเบอร์ก (Kohlberg. 1976 : 34) นักจิตวิทยาได้ให้ความหมายจริยธรรม คือ ความรู้สึกผิดชอบชั่วดี เป็นเกณฑ์และมาตรฐานของความประพฤติปฏิบัติของสังคม ซึ่งบุคคลจะพัฒนาขึ้นจนกระทั่งมีจริยธรรมของตนเอง โดยอาศัยเกณฑ์จากสังคมเป็นเครื่องตัดสินว่า การกระทำนั้นถูกหรือผิด นอกจากนั้นโคลเบอร์กยังอธิบายว่า จริยธรรมไม่ได้หมายถึงแต่เพียงการกระทำสิ่งที่สังคมเห็นว่าดีหรือถูกต้องเท่านั้น แต่รวมถึงสิ่งที่ทุกคนควรเลือกกระทำในการตัดสินความขัดแย้งที่เกิดขึ้น

แบนดูรา (Bandura. 1977 : 24) กล่าวว่า จริยธรรมเป็นกฎสำหรับการประเมินพฤติกรรมและถือว่าการตัดสินทางจริยธรรมเป็นกระบวนการตัดสินใจเกี่ยวกับความถูกผิดของการกระทำตามกฎเกณฑ์

ต่างๆ กฎเกณฑ์เหล่านี้เกิดจากการเรียนรู้ทั้งจากการสังเกต จากการบอกเล่า จากประสบการณ์ต่างๆแล้วนำมาคิดไตร่ตรอง

จากความหมายของจริยธรรมดังกล่าว เป็นลักษณะจริยธรรมของบุคคลทั่วไป ที่กล่าวถึงการประพฤติดี ทั้งกาย วาจา ใจ ส่งผลให้อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข ส่วนความหมาย จริยธรรมในวิชาชีพการพยาบาลมีดังต่อไปนี้

ละออ หุตางกูร (2525 : 8) ผู้เชี่ยวชาญในเรื่องจริยธรรมในวิชาชีพพยาบาล ได้ให้ความหมายของจริยธรรมไว้ว่า จริยธรรมเป็นพัฒนาการของมนุษย์จากธรรมชาติของความรักชีวิต ความต้องการสันติภาพ ความงดงาม และความสุข ในการดำรงชีวิตร่วมกันในสังคม จริยธรรมเป็นปรีชาญาณที่เล็งเห็นโทษของอำนาจฝ่ายต่ำ ซึ่งช่วยผลักดันให้มนุษย์รังแกกัน เบียดเบียนกัน ก่อทุกข์ให้แก่กัน จึงเกิดความปรารถนาที่จะยกระดับจิตใจให้เป็นอิสระจากอำนาจฝ่ายต่ำนั่นเอง

สิวลี ศิวิไล (2536 : 89-90) จริยธรรม เป็นศัพท์บัญญัติไทย มาจากคำว่า จริย+ธรรม มีความหมายสองความหมาย ความหมายแรกหมายถึง หลักความประพฤติที่ดีงาม เพื่อประโยชน์สุขแก่ตนเองและสังคม จริยธรรมในความหมายแรกเป็นหลักความประพฤติดีที่มี พื้นฐานมาจากหลักศีลธรรมทางศาสนา ค่านิยมทางวัฒนธรรมประเพณี หลักกฎหมาย รวมถึงจรรยาบรรณของวิชาชีพ จริยธรรมในความหมายที่สองหมายถึงการรู้จักไตร่ตรองว่าอะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำเมื่อเผชิญสถานการณ์ที่ต้องตัดสินใจเลือก

แบนด์แมน (Bandman and Bandman. 1995 : 5) กล่าวว่า จริยธรรม หมายถึงการกระทำที่ดี ปราศจากอันตรายต่อผู้ป่วย ซึ่งการกระทำจะขึ้นอยู่กับความรู้ และค่านิยมของบุคคล

ไอเคนและแคทาลาโน (Aiken and Catalono. 1994 : 3) จริยธรรม หมายถึง การประกาศบอกว่าอะไรผิด อะไรถูก และอะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ ซึ่งมีความสัมพันธ์กับระบบของความเชื่อ ค่านิยม และพฤติกรรมของบุคคล การมีจริยธรรมเพื่อปกป้องสิทธิมนุษยชน

ดีลอกเฮอรี (ศรีเกียรติ อนันตสวัสดิ์. 2540 ; อ้างอิงจาก Deloughery. 1995) จริยธรรม หมายถึง วิธีการตรวจสอบทางศีลธรรม การศึกษาเกี่ยวกับเหตุผลที่ยึดหลักศีลธรรมในการดำรงอยู่ในสังคม เป็นการพัฒนาการศึกษาและประยุกต์ทฤษฎีมาใช้ในการดำรงชีวิตของมนุษย์ และให้ทุกคนตระหนักถึงการมีความประพฤติที่ดีในสังคม

โดยสรุป จากความหมายของจริยธรรมที่กล่าวมาแล้ว สรุปได้ว่า จริยธรรม หมายถึง การประพฤติดี กระทำดี ทั้งกาย วาจา ใจ ซึ่งถือว่าถูกต้องและดีงาม เป็นลักษณะที่สังคมต้องการ เป็นการกระทำที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่นในสังคม อันเป็นผลมาจากความเชื่อ ค่านิยม และองค์ประกอบทางสังคม และบุคคลต้องใช้กระบวนการไตร่ตรองอย่างมีระบบว่า อะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ โดยยึดหลัก เหตุผลจริยธรรม

1.2 แนวคิดเบื้องต้นเกี่ยวกับจริยธรรม

เพื่อให้เกิดความเข้าใจเรื่องจริยธรรม มีความจำเป็นที่จะต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับองค์ประกอบของจริยธรรม และรากฐานของจริยธรรม ดังต่อไปนี้

องค์ประกอบด้านจริยธรรม มีผู้แบ่งไว้หลายลักษณะ ตามแนวคิดของแต่ละฝ่าย ดังนี้

1. องค์ประกอบของจริยธรรมทางพุทธศาสนา พระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตโต. 2523 : 11-12) แบ่งลักษณะจริยธรรมเป็น 2 ส่วน คือ

1.1 จริยธรรมภายนอก เป็นจริยธรรมที่บุคคลแสดงออกมาเป็นพฤติกรรมภายนอกที่สังเกตได้ เช่น ความมีระเบียบวินัย การเอาใจใส่กับงาน

1.2 จริยธรรมภายใน เป็นจริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึกนึกคิด หรือทัศนคติของบุคคล จริยธรรมภายในเป็นพื้นฐานที่ทำให้เกิดจริยธรรมภายนอก

2. องค์ประกอบของจริยธรรมตามแนวคิดของนักพฤติกรรมศาสตร์ ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบ 4 ด้าน (ดวงเดือน พันธุมนาวิน. 2524 : 23)

2.1 ความรู้เชิงจริยธรรม หมายถึง การมีความรู้ว่าในสังคมตนเอง การกระทำใดดีที่ควรกระทำ การกระทำใดไม่ดีควรงดเว้น ปริมาณความรู้เชิงจริยธรรมขึ้นอยู่กับอายุ ระดับการศึกษา และพัฒนาการสติปัญญา

2.2 ทัศนคติเชิงจริยธรรม หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลเกี่ยวกับลักษณะหรือพฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้านต่างๆ ว่าตนชอบหรือไม่ชอบลักษณะนั้นๆเพียงใด ทัศนคติเชิงจริยธรรมของบุคคลเกี่ยวข้องกับค่านิยมในสังคมนั้นๆ ทัศนคติจะเปลี่ยนไปเมื่อเวลาเปลี่ยนแปลงไป

2.3 เหตุผลเชิงจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลใช้เหตุผลในการเลือกที่จะกระทำหรือไม่กระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งทฤษฎีของโคลเบิร์กได้ยึดการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมเป็นสิ่งที่แสดงถึงการพัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคล

2.4 พฤติกรรมเชิงจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลแสดงพฤติกรรมที่บุคคลในสังคมนิยมชมชอบ หรือการงดเว้นการแสดงพฤติกรรมที่ฝ่าฝืนกฎเกณฑ์หรือค่านิยมในสังคมนั้น

3. องค์ประกอบของจริยธรรมตามแนวคิดของ สิวลี ศิริไล (2544 : 163-164) ได้จำแนกเป็น 3 ด้าน ดังนี้

3.1 ด้านความรู้ (Moral Reasoning) คือความเข้าใจในเหตุผลของความถูกต้อง ดีงาม สามารถตัดสินแยกความถูกต้องออกจากความไม่ถูกต้องได้ด้วยความคิด

3.2 ด้านอารมณ์ความรู้สึก (Moral Attitude and Belief) คือความพึงพอใจ ศรัทธา เลื่อมใส เกิดความนิยมยินดีที่จะรับนำจริยธรรมมาเป็นแนวทางพฤติกรรมปฏิบัติ

3.3 ด้านพฤติกรรมการแสดงออก (Moral Conduct) คือพฤติกรรมการกระทำที่บุคคลตัดสินใจกระทำถูกหรือผิดในสถาการณ์แวดล้อมต่างๆ เชื่อว่าขึ้นอยู่กับความรู้ อารมณ์ และความรู้สึก

องค์ประกอบทั้ง 3 ประการ เกิดขึ้นได้จากการปลูกฝัง การถ่ายทอดความรู้สึก ตลอดจนได้เห็นแบบอย่างของจริยธรรม มีการฝึกฝนปฏิบัติสม่ำเสมอจนเป็นความเคยชินที่ดีงาม ซึ่งเรียกว่า คุณธรรม (Virtue)

4. ทางการศึกษาได้แบ่งจริยธรรมออกเป็น 2 องค์ประกอบ (กรมวิชาการ, กองการวิจัยทางการศึกษา. 2527 : 144-145) คือ

4.1 องค์ประกอบด้านค่านิยมทางจริยธรรม (Moral Value) เป็นส่วนที่ไม่สามารถสังเกตเห็นได้โดยตรง มีลักษณะเป็นความเชื่อ ความเห็นคุณค่า ความพอใจ เต็มใจ ปรารถนาที่จะยึดถือหลักจริยธรรมต่างๆ เข้าไว้ในลักษณะนิสัยและบุคลิกภาพของตน ค่านิยมนี้จะมีอิทธิพลเป็นแรงจูงใจให้บุคคลมีความโน้มเอียงที่จะประพฤติปฏิบัติถูกต้อง ดีงาม สอดคล้องกับค่านิยมที่ตนยึดถือ

4.2 องค์ประกอบด้านพฤติกรรมจริยธรรม (Moral Conduct) เป็นส่วนที่เป็นมาตรฐานของความประพฤติปฏิบัติที่สังคมต้องการ การกระทำใดๆของบุคคล ถ้าสอดคล้องกับมาตรฐานของการประพฤติถูกต้อง ดีงาม ก็จัดว่าบุคคลนั้นมีพฤติกรรมจริยธรรมหรือมีจริยธรรม

จากองค์ประกอบของจริยธรรมทั้ง 4 แนวคิด จะเห็นว่าจริยธรรมประกอบด้วย 2 ส่วน คือ จริยธรรมที่อยู่ภายใน ได้แก่ ความรู้เชิงจริยธรรม ความคิด ความรู้สึก ความดี ทัศนคติ และความเชื่อ รวมทั้งการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ลักษณะของจริยธรรมอีกส่วนหนึ่งคือ จริยธรรมภายนอก ที่สามารถสังเกตและมองเห็นได้ ได้แก่ พฤติกรรมเชิงจริยธรรม ลักษณะของจริยธรรมเป็นสิ่งที่เรียนรู้ได้ และเกิดขึ้นควบคู่กับการพัฒนาการทางเชาว์ปัญญา แปรเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ ลักษณะของจริยธรรมภายนอกจะมีเหตุผล โดยตรงต่อความสงบสุขแก่ตนเองและสังคม เป็นสิ่งที่บุคคลในสังคมใช้ตีค่าความมีจริยธรรมของบุคคลนั้นๆ

1.3 รากฐานของจริยธรรม

รากฐานหรือที่มาของหลักจริยธรรม ตามแนวคิดของดวงเดือน พันธุมนาวิน (2524:5) กล่าวว่า จริยธรรมของบุคคลมีต้นเหตุมาจากอิทธิพลของสังคมมากกว่าอิทธิพลของพันธุกรรม กล่าวคือ บุคคลที่เกิดมาในแต่ละสังคม จะเรียนรู้และยอมรับจริยประเพณีในสังคมของตน ซึ่งแตกต่างกับจริยประเพณีของสังคมอื่นๆ ไม่มากก็น้อย ฉะนั้นจึงเห็นได้ว่ารากฐานที่สำคัญของ จริยธรรมจะเริ่มก่อตัวขึ้นในทารกตั้งแต่แรกเกิด โดยการเรียนรู้จากบุคคลอื่นทีละน้อย ตามที่การพัฒนาทางประสาทสัมผัสต่างๆ จะอำนวยให้ ส่วน สิวลี ศิริไล (2544 : 165) ได้ให้ความเห็นว่า รากฐานที่มาของหลักจริยธรรมของคนไทย มาจากหลักศาสนาพุทธซึ่งได้รับการอบรมสั่งสอนมา ส่วนกฎหมาย ค่านิยม ประเพณี และวัฒนธรรม ก็เป็นรากฐานหรือที่มาของหลักจริยธรรม เช่นเดียวกัน นอกจากนี้ เคย์ (Kay. 1970 : 64) เชื่อว่า แหล่งกำเนิดของจริยธรรมเกิดจากกระบวนการเรียนรู้ทางสังคม เกี่ยวข้องกับศาสนา กฎหมาย ขนบธรรมเนียมประเพณี

จะเห็นได้ว่า การพัฒนาเรื่องจริยธรรมมีความเกี่ยวข้องกับหลายปัจจัย ทั้งด้านความรู้ อารมณ์ ความรู้สึก ทัศนคติ ค่านิยม สิ่งแวดล้อม ศาสนา การอบรมเลี้ยงดู กฎหมาย รวมทั้งวัฒนธรรมและจารีตประเพณี ซึ่งทุกปัจจัยมีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน

1.4 ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม

จริยธรรมสามารถที่จะพัฒนาให้มีขึ้นในตัวบุคคลได้โดยเริ่มตั้งแต่ในวัยเด็ก ซึ่งพัฒนาของจริยธรรมหรือกำเนิดของจริยธรรมนี้ มีนักจิตวิทยากลุ่มต่างๆ ได้สรุปเป็นทฤษฎีไว้หลายทฤษฎี ที่สำคัญ คือ

1. **ทฤษฎีจิตวิเคราะห์** (Psychoanalytic Theory)

ซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud) เป็นผู้นำคนสำคัญของทฤษฎีนี้ ฟรอยด์เชื่อว่า จริยธรรมของบุคคล เกิดจากแรงขับพื้นฐานของบุคคลในส่วนจิตในสำนึก (Conscious) หรือจิตคุณธรรม (Supper Ego) ซึ่งได้รับการขัดเกลาจากสังคม และคอยควบคุมพฤติกรรมภายนอกของมนุษย์ให้เป็นไปตามกฎเกณฑ์และค่านิยมของสังคม โดยเด็กจะรับเอาบุคลิกภาพ ค่านิยม และมาตรฐานหรือกฎเกณฑ์ของสังคมจากพ่อแม่และบุคคลใกล้ชิด จากการเปลี่ยนแบบและยอมรับกฎเกณฑ์ของสังคมมาเป็นหลักปฏิบัติ ถ้าพฤติกรรมใดขัดแย้งกับกฎเกณฑ์ทางสังคม ทำให้บุคคลนั้นเกิดความขัดแย้งในใจจนเกิดความวิตกกังวลจนต้องเก็บกด หรือระงับการกระทำที่ไม่ถูก ไม่ดี ไม่ควร เพื่อจะได้ลดความรู้สึกที่เกิดขึ้นดังกล่าว (สุรางค์ โค้วตระกูล. 2536 : 20-25)

2. **ทฤษฎีกระจ่างค่านิยม** (Value Clarification Theory)

ทฤษฎีนี้เสนอโดย แรธส์ ฮาร์มิน และไซมอน (Raths, Harmin and Simon. 1966 : 28) ซึ่งสามารถสรุปสาระสำคัญได้ว่า การทำค่านิยมให้กระจ่างนั้น เป็นกระบวนการที่ทำให้เกิดความกระจ่างแจ้งในค่านิยมของตนเอง บุคคลสามารถเลือกค่านิยมโดยอาศัยความรู้สึกและการวิเคราะห์พฤติกรรมว่าจะเลือกแสดงพฤติกรรมอย่างไรเมื่ออยู่ในสภาวะที่ต้องเลือก และช่วยในการกำหนดว่า การเลือกพฤติกรรมเช่นนั้นมีเหตุผลหรือไม่ หรือเป็นผลของการวางเงื่อนไขในครั้งก่อน แนวคิดในกลุ่มนี้เชื่อว่าค่านิยมเป็นตัวชี้นำพฤติกรรม ผู้ที่มีค่านิยมประจำตัวอย่างเด่นชัด สามารถตัดสินใจเลือกสิ่งที่มีความหมายและมีคุณค่าสำหรับตน ซึ่งเกณฑ์ในการตัดสินความกระจ่างค่านิยมของบุคคล มี 7 ขั้นตอน ดังนี้

2.1 การเลือกกระทำอย่างอิสระ ไม่มีการบังคับ

2.2 การเลือกจากทางเลือกหลายๆ ทาง

2.3 การเลือกที่เกิดจากการพิจารณาผลของทางเลือกแต่ละทางแล้ว

2.4 การรู้สึกภูมิใจและมีความยินดีที่ได้เลือกกระทำสิ่งนั้น

2.5 ยืนยันการตัดสินใจเลือกของตนอย่างเปิดเผย

2.6 การกระทำตามที่ตนตัดสินใจเลือก และชักชวนผู้อื่นเมื่อมีโอกาส

2.7 การกระทำพฤติกรรมนั้นเป็นประจำ แม้ว่าผู้อื่นจะไม่ทำตาม

ในทรรศนะของนักทฤษฎีกระจ่างค่านิยม ค่านิยมเกิดจากการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล และจะแสดงออกมาในรูปของความเชื่อ ทัศนคติ พฤติกรรม และความรู้สึกของแต่ละบุคคล

3. **ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม** (Social Learning Theory)

ทฤษฎีนี้เสนอโดย แบนดูรา (Bandura. 1977 : 46) ซึ่งมีแนวความคิดพื้นฐานที่ว่า จริยธรรมเป็นความเข้าใจเกี่ยวกับกฎเกณฑ์สำหรับการประเมินความผิดถูกของพฤติกรรม การเรียนรู้ดังกล่าวมี 3 ส่วน ได้แก่ ประสบการณ์ตรงของบุคคล การสังเกตจากผู้อื่น และการฟังคำบอกเล่าหรืออ่านบันทึกของผู้อื่น ซึ่งองค์ประกอบการตัดสินใจ การกระทำหรือพฤติกรรมของบุคคล คือ ความเข้าใจ และความเชื่อในความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมและผลของการกระทำนั้นๆ และอธิบายการเกิดจริยธรรมว่าเป็นผลของสังคมประกิต เป็นผลของการซึมซาบ และเป็นผลของการถอดแบบ

แบนดูรา (Bandura. 1977 : 47) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการเกิดจริยธรรม ออกเป็น 6 ประการด้วยกัน คือ

3.1 สิ่งที่เรียนรู้ คือ ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่างๆ มนุษย์เรียนรู้ความสัมพันธ์ระหว่างเหตุการณ์กับเหตุการณ์ และเรียนรู้ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมกับผลที่เกิดจากพฤติกรรม ความรู้ที่มนุษย์เรียนรู้ กลายเป็นความเชื่อที่มีผลในการควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ เมื่อเกิดเหตุการณ์หนึ่ง ก็มีความคาดหวังกับอีกเหตุการณ์หนึ่งได้ ความคาดหวังนี้ทำให้มนุษย์ ตัดสินใจทำหรือไม่ทำพฤติกรรม เพื่อให้เกิดผลตามที่ตนปรารถนา

3.2 วิธีการเรียนรู้ การเรียนรู้ส่วนหนึ่งเกิดจากประสบการณ์ตรงของตนเอง หรือเกิดจากการสังเกตพฤติกรรมและผลกรรมที่เกิดกับผู้อื่น และจากการอ่านสิ่งที่ผู้อื่นบันทึกหรือทำสัญลักษณ์ไว้ หรือจากคำบอกเล่าของผู้อื่น จากวิธีการเรียนรู้หลายรูปแบบ ทำให้มนุษย์เรียนรู้ได้อย่างกว้างขวางและรวดเร็ว

3.3 ความเชื่อ ผลของการเรียนรู้ของมนุษย์จะพัฒนาเป็นความเชื่อ ความเชื่อของมนุษย์มีอานุภาพในการกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์

3.4 การควบคุมพฤติกรรมด้วยความคิด (Cognitive Control) มนุษย์สามารถคิดในเชิงประเมินว่าพฤติกรรมหนึ่งๆ จะทำให้เกิดผลกรรมอะไรบ้าง และผลกรรมต่างๆ มีความน่าปรารถนามากน้อยเพียงใด การคิดเช่นนี้นำไปสู่การตัดสินใจที่จะทำหรือไม่ทำพฤติกรรมใด พฤติกรรมหนึ่ง และนำไปสู่การบังคับตนเองให้ประพฤติปฏิบัติตามที่ตนตั้งใจไว้

3.5 จริยธรรม เป็นกฎที่ใช้สำหรับการประเมินพฤติกรรมว่าถูกหรือผิด ซึ่งต้องคำนึงถึงลักษณะของผู้กระทำ ลักษณะของพฤติกรรม และผลที่ตามมาทั้งในระยะสั้นและระยะยาว สภาพแวดล้อม ความรู้สึกของผู้กระทำว่าได้รู้สำนึกผิดหรือยัง และจะต้องคำนึงถึงปัจจัยอื่นๆ อีกมาก ดังนั้นในการตัดสินความถูกผิดของพฤติกรรมต่างๆ จึงใช้เกณฑ์ที่แตกต่างกันและด้วยน้ำหนักที่แตกต่างกัน

3.6 การบังคับตนเอง (Self-Regulation) การเรียนรู้กฎเกณฑ์ในการประเมินพฤติกรรมทำให้สามารถประเมินพฤติกรรมผู้อื่นและตนเองได้ ทั้งในเชิงบวกและเชิงลบ และส่งผลให้การบังคับตนเองให้กระทำในสิ่งที่จะนำไปสู่ปฏิกิริยาทางบวกและเลี่ยงการกระทำที่จะนำไปสู่ปฏิกิริยาทางลบ

4. **ทฤษฎีพัฒนาการทางพุทธิปัญญา** (Cognitive Development Theory)

ทฤษฎีพัฒนาการทางพุทธิปัญญา มีพื้นฐานมาจากทฤษฎีของเพียเจท์ (Piaget. 1960 : 3-33) ซึ่งมีความเชื่อว่า การเรียนรู้ของมนุษย์นั้นเกิดจากการปรับตัว (Adaptation) เพื่อความสมดุล (Equilibration) ระหว่างโครงสร้างสติปัญญากับสภาวะแวดล้อมอันทำให้มนุษย์สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสภาวะแวดล้อมได้ กระบวนการปรับตัวนั้นมีลักษณะค่อยๆเกิดขึ้นอย่างค่อยเป็นค่อยไป และเพียเจท์ได้แบ่งพัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์ได้ 3 ขั้น สรุปเป็นประเด็นสำคัญได้ดังนี้ คือ

4.1 ขั้นก่อนจริยธรรม (Pre-moral Stage) เป็นขั้นที่เด็กเชื่อฟังทำตามคำสั่งอย่างไม่มีเงื่อนไข และไม่มีข้อโต้แย้งใดๆ ขั้นนี้เริ่มตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 2-4 ขวบ

4.2 ขั้นยึดคำสั่ง (Heteronomous Stage) เป็นขั้นที่เด็กจะปฏิบัติตามกฎต่างๆ มองจริยธรรมได้ลึกซึ้งกว่าขั้นแรก ปฏิบัติตามคำสั่งเพราะกลัวถูกลงโทษ ในขั้นนี้พบในช่วงอายุ 4-8 ปี

4.3 ขั้นยึดหลักแห่งตน (Autonomous Stage) ขั้นนี้มีการพัฒนาจริยธรรมเป็นของตนเอง ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของตนเอง รู้จักรับผิดชอบในพฤติกรรมต่างๆของตน ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์โดยมุ่งหวังการได้รางวัลหรือสิ่งตอบแทน พบในช่วงอายุ 8-10 ปี

โคลเบอร์ก (Kohlberg. 1976 : 33-36) ได้ศึกษาพัฒนาการทางจริยธรรมตามแนวทางทฤษฎีของเพียเจท์ และได้กลายเป็นผู้นำคนสำคัญของทฤษฎีนี้ โคลเบอร์กมีความเชื่อว่า จริยธรรมเป็นกระบวนการพัฒนาไปตามวุฒิภาวะของคน และพบความจริงว่าการพัฒนาจริยธรรมของมนุษย์นั้น ไม่ได้พัฒนาถึงจุดสมบูรณ์เพียงอายุ 10 ปี แต่มนุษย์ในสภาพปกติมีพัฒนาการทางจริยธรรมอีกหลายขั้นตอนจากอายุ 11-25 ปี และโคลเบอร์กยังเชื่อว่า การวัดขั้นพัฒนาการทางจริยธรรมนั้นต้องใช้การให้เหตุผลเชิงจริยธรรมอย่างเดียวเท่านั้น และเขาได้สรุประดับเหตุผลทางจริยธรรมเป็น 3 ระดับ 6 ขั้น ดังนี้

ระดับที่ 1 เหตุผลทางจริยธรรมระดับก่อนกฎเกณฑ์ทางสังคม (Preconventional Morality) อายุ 2-10 ปี การตัดสินใจเลือกกระทำ โดยทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองโดยไม่คำนึงถึงผลที่เกิดต่อผู้อื่น ระดับนี้แบ่งเป็น 2 ขั้น คือ

ขั้นที่ 1 การถูกลงโทษและการเชื่อฟัง (Punishment and Obedience) เด็กคิดว่าสิ่งที่ถูกต้องคือไม่ทำผิดกฎ เพราะจะถูกลงโทษถ้าทำผิด จึงทำให้เด็กเชื่อฟังและเห็นว่าสิ่งที่ปรากฏให้เห็นแล้วไม่ถูกลงโทษคือสิ่งที่ถูกต้อง ขั้นนี้อายุ 2-7 ปี

ขั้นที่ 2 คิดถึงตัวเองและการแลกเปลี่ยน (Individual and Exchange) เด็กทำตามกฎแต่หวังผลประโยชน์ ทำในสิ่งที่ตนสนใจ แต่จะจดจำสิ่งที่คนอื่นมีความสนใจ แตกต่างจากตนเอง เด็กจะพิจารณาจริยธรรมที่สัมพันธ์กับการกระทำเมื่อเขาได้รับรางวัล ขั้นนี้อายุ 7-10 ปี

ระดับที่ 2 เหตุผลทางจริยธรรมระดับกฎเกณฑ์ (Conventional Morality) อายุ 10-16 ปี ระดับนี้มีในวัยรุ่นและวัยผู้ใหญ่ บุคคลจะทำตามกฎเกณฑ์ของกลุ่มย่อยของตนโดยไม่คำนึงถึงผลที่ตามมา บุคคลที่มีจริยธรรมในระดับนี้ยังต้องการการควบคุมจากภายนอก แต่รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา และแสดงบทบาทที่สังคมต้องการได้ ระดับนี้มี 2 ขั้น คือ

ขั้นที่ 3 ใช้หลักการกระทำตามผู้อื่นเห็นชอบ (Good Boy Orientation) บุคคลกระทำสิ่งที่คนอื่นเห็นว่าดีเพื่อจะได้รับคำยกย่องชมเชย ในขั้นนี้บุคคลไม่มีความเป็นตัวของตัวเอง ชอบคล้อยตาม ผู้อื่นโดยเฉพาะกลุ่มเพื่อน ในขั้นนี้อายุ 10-13 ปี

ขั้นที่ 4 ใช้หลักการกระทำตามหน้าที่และกฎระเบียบของสังคม (Authority and Social Order Maintaining Orientation) เป็นการตัดสินการกระทำตามระเบียบของสังคม กระทำตามกฎต่างๆ ที่สังคมกำหนดให้ พฤติกรรมที่ถูกต้องประกอบด้วยควรทำตามหน้าที่ ฐานะ และบทบาทที่กำหนดไว้ในสังคม ในขั้นนี้อายุ 13-16 ปี

ระดับที่ 3 จริยธรรมระดับเหนือกฎเกณฑ์ทางสังคม (Postconventional Morality) วัยผู้ใหญ่ อายุมากกว่า 16 ปี บุคคลตัดสินความขัดแย้งต่างๆ ด้วยการคิดตริตรองด้วยตนเองแล้วตัดสินไปตามความสำคัญมากน้อย บุคคลมีหลักของตนเองและหลุดพ้นจากกฎเกณฑ์ของสังคม ระดับนี้มี 2 ขั้น คือ

ขั้นที่ 5 สัญญาสังคมและสิทธิส่วนบุคคล (Social Contracts and Individual Rights) ไม่ทำตนให้ขัดต่อสิทธิของบุคคลอื่น สามารถควบคุมบังคับจิตใจตนเองได้ มีอิสระ เสรีภาพและสิทธิในการดำรงชีวิต ต้องเลือกสิ่งที่เป็นประโยชน์สูงสุดของสังคม ในขั้นนี้อายุ 16 ปีขึ้นไป

ขั้นที่ 6 ใช้หลักการยึดอุดมคติสากลและความเป็นธรรม (Conscience or Principle or Universal Orientation) เป็นการตัดสินการกระทำตามความรู้สึกผิดชอบชั่วดีของตน เป็นจริยธรรมที่มีหลักมโนธรรมของตนเองสูง แรงจูงใจที่ก่อให้เกิดความรู้สึกถูกต้อง ขึ้นอยู่กับตัวเอง ความคิดเกี่ยวกับความถูกต้องนั้นยึดหลักประชาธิปไตยและเคารพในคุณค่าความสำคัญของชีวิตมนุษย์ทุกๆ คน

รูปแบบพัฒนาการจริยธรรมของโคลเบอร์ก สรุปได้ตามภาพประกอบ

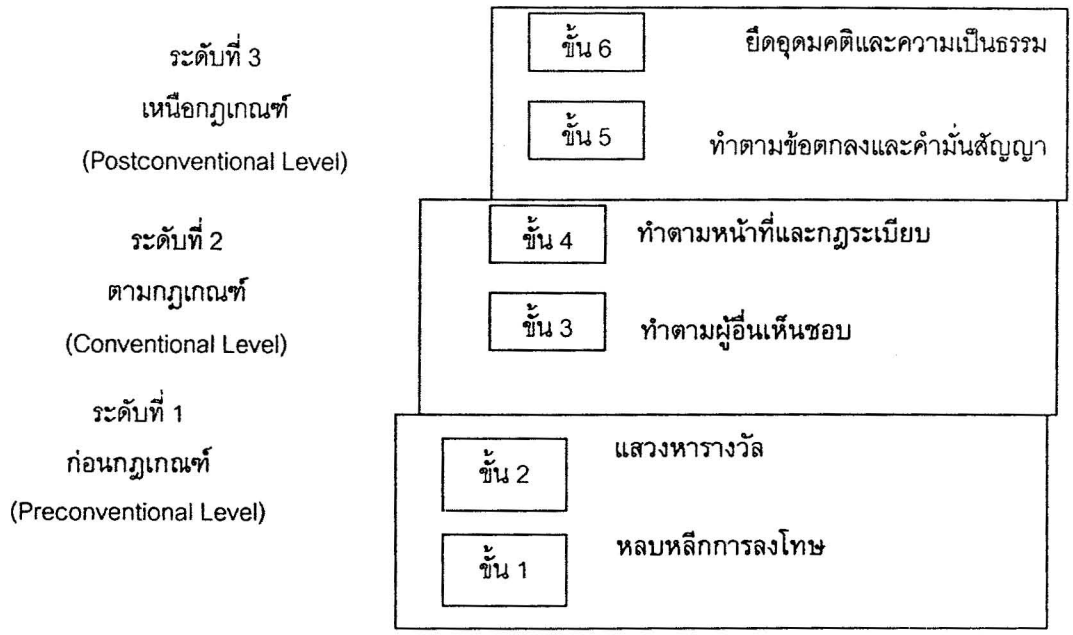

ภาพประกอบ 2 รูปแบบพัฒนาการจริยธรรมของโคลเบอร์ก

Lawrene Kohlberg's Moral Development Model

ที่มา : Fry. (1994) *Ethics in Nursing Practice* : 35

5. ทฤษฎีพัฒนาการจริยธรรมของกิลลิแกน (Gilligan's Alternative Model)

จากทฤษฎีของโคลเบอร์ก กิลลิแกนกล่าวว่าเป็นทฤษฎีพัฒนาจริยธรรมของผู้ชาย ผู้ชายมองข้อสรุป หลักการ เหตุผล เช่น ความยุติธรรมและความรับผิดชอบ ส่วนผู้หญิงพิจารณาจริยธรรมจากความโอบอ้อมอารี (Caring) และความเมตตากรุณา(Compassion) ผู้หญิงมีจุดเน้นเรื่องสัมพันธภาพ การแก้ปัญหาประเด็นทางจริยธรรมในบริบทของสังคม ผู้ชายมักแข่งขัน แต่ผู้หญิงเน้นความร่วมมือมากกว่า กิลลิแกนศึกษาจริยธรรมในผู้หญิงโดยแบ่งระดับจริยธรรมเป็น 3 ระดับ (Gilligan. 1977 : 481 - 577)

ระดับที่ 1 การปฏิบัติเพื่อความอยู่รอดของตนเอง (Individual survival) ผู้หญิงจะพัฒนาจริยธรรมจากจุดเริ่มต้นคือ ความอยู่รอดของตนเอง เข้าใจตนเอง ความสุขของตนเอง สนใจตนเอง จะพัฒนาความคิดจากการรักตนเองไปสู่ความรับผิดชอบ เช่น เมื่อมีการตั้งครรภ์ จะพัฒนาความคิดจากการรักตนเองไปสู่ความรับผิดชอบต่อบุตรในครรภ์ ปกป้องบุตรในครรภ์

ระดับที่ 2 ความดีเกี่ยวข้องกับความเสียสละ (Goodness as Self Sacrifice) การพัฒนาจริยธรรมขยายไปสู่ความรับผิดชอบต่อบุคคลอื่น เสียสละความสุขส่วนตนเพื่อดูแลคนอื่น ดูแลสามี บุตร และคนอื่นๆ ในสังคม นอกจากนี้ยังคำนึงถึงความดี ศีลธรรม และการมีความรักเพื่อนมนุษย์ มีความโอบอ้อมอารี การเปลี่ยนแปลงในระดับนี้จากความดีไปสู่ความจริงซึ่งสืบเนื่องจากความรับผิดชอบในตนเอง

และความรับผิดชอบต่อผู้อื่น คำนึงถึงการอยู่ร่วมกันของบุคคลอย่างมีความสุข ที่บุคคลต้องมีความซื่อสัตย์แก่กัน มุ่งประโยชน์เพื่อส่วนรวม มีเจตนาดีต่อบุคคลอื่น

ระดับที่ 3 คุณธรรมถึงพร้อมด้วยความสงบสุข (Morality of Nonviolence) ผู้หญิงมีความต้องการให้ทุกคนมีความสุข มีความเมตตากรุณาต่อเพื่อนมนุษย์

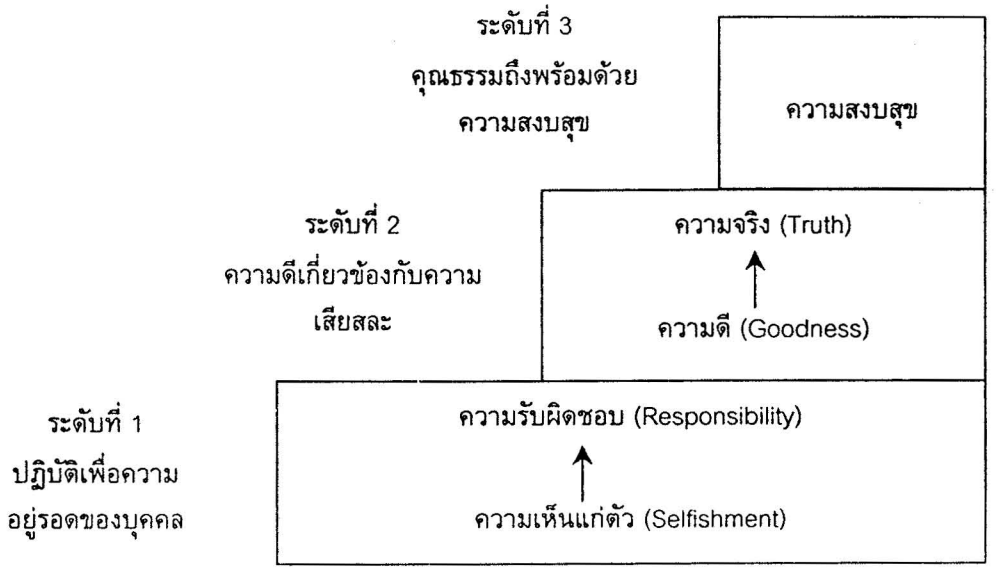

ภาพประกอบ 3 รูปแบบพัฒนาการทางจริยธรรมของกิลลิแกน (Fry. 1994;Citing Gilligan. 1982)

6. **ทฤษฎีทางพุทธศาสนา (สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน. 2542 : 19-21)**

เป็นทฤษฎีที่เน้นหลักธรรมที่เป็นสัจธรรม เน้นคุณธรรมในการใช้ปัญญาพิจารณาเหตุผล หลักธรรมที่เป็นหัวใจของพุทธศาสนามี 3 ประการ คือ

1. ให้เว้นความชั่วทั้งปวง
2. ให้ทำความดี
3. ให้ชำระจิตใจให้บริสุทธิ์สะอาด

แนวคิดทางจริยศาสตร์ที่กำหนดข้อประพฤติปฏิบัติทางกายและทางจิตใจ เริ่มตั้งแต่สิ่งที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติพื้นฐานทางการกระทำทางกาย ไปสู่ขั้นสูงที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติทางความคิดที่มุ่งสู่ความบริสุทธิ์หลุดพ้นทางจิตใจ ในหลักจริยศาสตร์ของศาสนาพุทธมี 3 ขั้น คือ

6.1 จริยศาสตร์ขั้นมูลฐาน ประกอบด้วยศีล 5 ธรรม 5 ดังต่อไปนี้

6.1.1 เว้นจากการเบียดเบียน ทำร้ายชีวิตสัตว์หรือมนุษย์ เป็นศีลมีเมตตาต่อสัตว์หรือมนุษย์

6.1.2 เว้นจากการลักฉ้อทรัพย์ เป็นศีลเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

6.1.3 เว้นจากการประพฤติผิดในกาม

6.1.4 เว้นจากการพูดปด

6.1.5 เว้นจากการเสพดื่มสุราเมรัย

6.2 จริยศาสตร์ชั้นกลาง ประกอบด้วย 10 ประการดังนี้

6.2.1 เว้นจากการฆ่าสัตว์ หรือมนุษย์ หรือเบียดเบียนทำลายชีวิต

6.2.2 เว้นจากการลักทรัพย์

6.2.3 เว้นจากการประพฤติผิดในกาม

6.2.4 เว้นจากการพูดปด

6.2.5 เว้นจากการยุยงให้แตกร้าวกัน

6.2.6 เว้นจากการพูดคำหยาบ

6.2.7 เว้นจากการพูดเหลวไหล เพ้อเจ้อ

6.2.8 ไม่โลภอยากได้ของผู้อื่นมาเป็นของตน

6.2.9 ไม่คิดปองร้ายผู้อื่น หรือคิดให้เขาถึงความพินาศ

6.2.10 ไม่เห็นผิดจากทำนองคลองธรรมโดยมีความเห็นถูกต้อง

6.3 จริยศาสตร์ขั้นสูง ประกอบด้วย อริยมรรค 8 ประการ คือ

6.3.1 ความเห็นชอบ คือ มีปัญญาเห็นอริยสัจ 4 ประการ

6.3.2 ความดำริชอบ คือ ดำริในการไม่ปองร้าย ไม่เบียดเบียน

6.3.3 การเจรจาชอบ คือ ไม่พูดปด ไม่พูดส่อเสียด

6.3.4 การกระทำชอบ คือ ไม่ฆ่าสัตว์หรือมนุษย์ ไม่ลักฉ้อทรัพย์

6.3.5 การเลี้ยงชีพชอบ คือ ไม่หาเลี้ยงชีพในทางที่ผิด ที่มีโทษ

6.3.6 ความเพียรชอบ คือ เพียรระวังไม่ให้บาปเกิดขึ้น และละเว้นบาป

6.3.7 การตั้งสติชอบ คือ รู้เท่าทัน เห็นทั้งความเกิดและความดับ

6.3.8 การตั้งใจชอบ คือ การทำจิตให้สงบเป็นสมาธิอย่างแน่วแน่

2. รูปแบบและทฤษฎีในการปลูกฝังเสริมสร้างจริยธรรม

รูปแบบในการสอนที่จะเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล ควรผสมผสานหลายวิธีเข้าด้วยกัน สำหรับรูปแบบและทฤษฎีในการปลูกฝังเสริมสร้างจริยธรรมมี 4 อย่างดังนี้

2.1 การปรับพฤติกรรม

2.2 การทำค่านิยมให้กระจ่าง

2.3 การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม

2.4 กระบวนการกลุ่มและการเรียนรู้ทางสังคม

2.1 การปรับพฤติกรรม

การปรับพฤติกรรมเป็นวิธีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมวิธีหนึ่งในหลายๆวิธี ที่มาจากการศึกษาค้นคว้าและทดลองของนักจิตวิทยา กลุ่มที่มีชื่อว่า นักพฤติกรรมนิยม (Behaviorists) กระทำโดยการเสริมสร้างให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ โดยใช้หลักการเสริมแรงเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดความพอใจในการประพฤติปฏิบัติ เพื่อให้เป็นผู้มีคุณธรรมและจริยธรรม และใช้หลักการลงโทษเป็นตัวควบคุมหรือหยุดยั้ง พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ (หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา. 2529 : 11-21)

เทคนิคการปรับพฤติกรรมแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. เทคนิคที่ใช้เพื่อเสริมสร้างพฤติกรรมที่ไม่เคยทำมาก่อน ได้แก่

1.1 การแต่งพฤติกรรม คือ การปลูกฝังให้มีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ หรือพฤติกรรมที่ต้องการปลูกฝังขึ้นใหม่ การแต่งพฤติกรรมจะประสบความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ ครูหรือผู้ปรับแต่งต้องมีทักษะและความสามารถหลายๆ ด้าน

1.2 การใช้ตัวแบบ อาศัยกระบวนการเรียนรู้ โดยการสังเกตพฤติกรรมจากตัวแบบ

2. เทคนิคที่ใช้เพื่อแต่งพฤติกรรมเดิมที่มีอยู่แล้วให้เหมาะสมขึ้น ซึ่งอาจเป็นการกระทำให้คงอยู่ หรือเพิ่มความถี่ของพฤติกรรมให้มากกว่าเดิม

2.1 การเสริมแรงทางบวก หมายถึง การให้ผลกรรมที่บุคคลพึงพอใจ หลังจากที่ได้แสดงพฤติกรรมที่พึงประสงค์เพิ่มขึ้น การเสริมแรงทางบวกกระทำได้หลายวิธี เช่น

2.1.1 การเสริมแรงทางสังคม เป็นการแสดงการยอมรับหรือยกย่องทั้งโดยคำพูดและภาษาท่าทาง เช่น การสัมผัส โอบกอด เป็นต้น

2.1.2 หลักของพรีแม็ค (Premack's Principle) เป็นการใช้กิจกรรมซึ่งผู้เรียนชอบกระทำมากที่สุดมาเป็นตัววางเงื่อนไขเสริมแรง หรือเป็นตัวกระตุ้น

2.1.3 การให้ข้อมูลย้อนกลับ เป็นการบอกผลของการกระทำนั้นๆ ว่าเป็นอย่างไร

2.1.4 การใช้เบี้ยอรรถกร (Token Economy) คือ การใช้รางวัลหรือแต้มดาวเป็นตัวเสริมแรงเมื่อผู้เรียนทำพฤติกรรมที่พึงประสงค์

2.2 การควบคุมตนเอง (Self Control)

การควบคุมตนเอง หมายถึง กระบวนการที่บุคคลใช้วิธีการหนึ่ง หรือหลายวิธีร่วมกัน เพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนเอง โดยตนเองเป็นผู้กำหนดพฤติกรรม เป้าหมาย เลือกวิธีการ และดำเนินการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเพื่อไปสู่เป้าหมายด้วยตนเอง (ประเทือง ภูมิภัทราคม. 2535 : 361)

3. เทคนิคที่ใช้เพื่อลดความถี่ของพฤติกรรมที่มีอยู่แล้วให้น้อยลง หรือหมดไป ได้แก่

3.1 การลงโทษ (Punishment) หมายถึง การลดหรือหยุดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของผู้เรียน โดยทำให้ผู้เรียนได้รับความไม่พึงพอใจ การลงโทษแบ่งออกเป็น 2 ชนิดคือ

3.1.1 การลงโทษทางบวก หมายถึง การทำให้ผู้เรียนได้รับผลกรรมหรือความไม่พึงพอใจ หลังจากแสดงพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ และมีผลให้หยุดการแสดงพฤติกรรมนั้น

3.1.2 การลงโทษทางลบ หมายถึง การทำให้ผู้เรียนได้รับผลกรรมหรือความไม่พึงพอใจ โดยใช้วิธีการตัดสิ่งที่ควรจะได้รับออกไป หลังจากที่แสดงพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ และมีผลหยุดยั้งการแสดงพฤติกรรมนั้น

ข้อดีของการลงโทษ คือ สามารถหยุดพฤติกรรมได้ทันที

ข้อเสียของการลงโทษ คือ ทำให้เกิดปัญหาทางอารมณ์ เกิดความคับข้องใจจนอาจก่อให้เกิดการต่อต้านครู ฯลฯ

3.2 การตำหนิ เป็นการยุติการให้การเสริมแรงต่อพฤติกรรมที่เคยได้รับการเสริมแรง อันเป็นผลทำให้พฤติกรรมนั้นลดลง และอาจหายไปในที่สุด

3.3 การปรับสินไหม เป็นการยุติพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ โดยการตัดสิ่งที่ผู้เรียนได้รับความพึงพอใจออกไป

3.4 การหยุดยั้ง เป็นการทำให้ผู้เรียนหยุดหรือลดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ โดยไม่ให้การเสริมแรงทางบวกต่อพฤติกรรมที่เคยได้รับการเสริมแรงมาก่อน

2.2 การทำค่านิยมให้กระจ่าง

การทำค่านิยมให้กระจ่าง เป็นกระบวนการหาทางให้คนแต่ละคนรู้จักตนเอง รู้จักผู้อื่น ซึ่งรวมถึงรู้จักสังคมและสิ่งแวดล้อม

การกระจ่างค่านิยม (Value Clarification) หมายถึง การกระตุ้นให้บุคคลเข้าใจค่านิยมของตนเองและค่านิยมของผู้อื่นได้อย่างชัดเจน ซึ่งความเข้าใจดังกล่าวช่วยให้บุคคลสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมและสิ่งแวดล้อมได้อย่างสมบูรณ์ยิ่งขึ้น (ฤกษ์ชัย คุณูปการ. 2539 : 79)

แรธส์และคณะ (Raths, Harmin and Simon. 1966 : 30) เชื่อว่าค่านิยมเกิดขึ้นจากขั้นตอนที่สำคัญ 3 ประการใหญ่ๆ หรือ 7 ประการย่อย ดังนี้

1. การเลือก (Choosing)

1.1 ให้โอกาสเลือกอย่างเสรี

1.2 มีทางเลือกหลายๆ ทาง

1.3 ให้โอกาสคิด พิจารณาอย่างรอบคอบ และเป็นไปตามลำดับขั้น

2. การให้รางวัล (Prizing)

2.1 ยอมรับ มีความพอใจหลังจากการเลือก

2.2 เต็มใจที่จะยืนยันความคิดตามที่ตนตัดสินใจ และสามารถอธิบายเหตุผลให้ผู้อื่นฟังได้

3. การปฏิบัติ (Acting on)

3.1 ได้แสดงพฤติกรรมอะไรสักหนึ่งอย่างต่อการเลือกที่ตนตัดสินใจ

3.2 กระทำ (ปฏิบัติ) ซ้ำจนเกิดเป็นนิสัย

การกระจ่างค่านิยม 7 ประการ ทำให้ทราบพัฒนาการของบุคคล 3 ด้าน คือ พัฒนาการด้านสติปัญญา แสดงออกโดยการเลือก พัฒนาการด้านจิตใจ แสดงออกโดยการให้ค่า และพัฒนาการด้านความประพฤติ แสดงออกโดยการปฏิบัติ จึงกล่าวได้ว่าค่านิยมของบุคคลพัฒนาการมาจากความสัมพันธ์ระหว่างสติปัญญา สภาพจิตใจ และการกระทำของแต่ละบุคคล

บทบาทของค่านิยม

ค่านิยมมีบทบาทเป็นมาตรฐานในการดำเนินชีวิตของบุคคล 2 ประการ คือ (นาตยา ปิลันธนานนท์. 2529 : 502)

1. ค่านิยมเป็นมาตรฐานความเชื่อ บุคคลใช้ค่านิยมเป็นพื้นฐานในการสร้างความเชื่อต่อสิ่งต่างๆ ในชีวิตประจำวัน

2. ค่านิยมเป็นมาตรฐานความประพฤติ บุคคลจะใช้ค่านิยมเป็นเป้าหมายในการตัดสินใจว่า ควรจะประพฤติหรือเปลี่ยนพฤติกรรมอย่างไร จึงจะเหมาะสมหรือมีคุณค่า

การปลูกฝังจริยธรรมโดยวิธีกระจ่างค่านิยม มีพื้นฐานทางด้านความเชื่อว่าค่านิยมเป็นหลักการที่บุคคลคิดว่าถูกต้อง ดีงาม และควรยึดถือเป็นแนวทางการประพฤติปฏิบัติในสังคม ดังนั้น การปลูกฝังจริยธรรมโดยทฤษฎีกระจ่างค่านิยมจึงเป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้และร่วมกันแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาคุณธรรมและจริยธรรม หรือปัญหาเกี่ยวกับการประพฤติที่ถูกต้องและดีงาม

หลักการทำความกระจ่างในค่านิยม มีหลักการที่สำคัญ 2 ประการ คือ

1. การยอมรับความคิดเห็นของผู้เรียน โดยผู้สอนเปิดโอกาสให้ ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระเสรี ไม่มีการชี้นำความคิดและการกระทำต่างๆ ผู้สอนจะร่วมแสดง ความคิดเท่าที่จำเป็น ซึ่งเป็นการใช้จิตวิทยากระตุ้นและเสริมสร้างกำลังใจให้ผู้เรียนกล้าคิด กล้าแสดงความคิดเห็นมากขึ้น

2. การใช้กระบวนการเป็นยุทธศาสตร์ โดยใช้วิธีจัดกิจกรรมและตั้ง คำถามให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์ และเปรียบเทียบข้อดีและข้อเสีย ของผลงานด้วยตนเอง

การกระจ่างค่านิยม เป็นทฤษฎีที่สามารถนำมาใช้สอนและฝึกอบรมให้ผู้เรียนเป็นผู้ที่มีคุณธรรมและจริยธรรมที่พึงประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การสอนให้บุคคลเกิดความกระจ่างในค่านิยมของตนเองและสามารถพัฒนาค่านิยมของตนให้สอดคล้องกับคุณธรรมและจริยธรรมของสังคมได้นั้น ควรจัดกิจกรรมหลายๆ ชนิด เช่น กิจกรรมกลุ่ม การอภิปราย และ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การฟัง การซักถาม ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้จะช่วยให้ผู้เรียนมีเหตุผลในการคิดและตัดสินใจชัดเจน และยึดถือประโยชน์ของส่วนรวมเป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจ

2.3 การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม

เหตุผลเชิงจริยธรรม หมายถึง ความสามารถด้านความคิดของบุคคลในการจำแนกว่า การปฏิบัติแบบใดถูกต้อง ดีงาม ไม่ดีงาม ตามเกณฑ์ใดเกณฑ์หนึ่ง และการวินิจฉัยหรือประเมินการปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่งว่าถูกต้องดีงาม เหมาะสมกับเกณฑ์อย่างใดอย่างหนึ่ง (โกวิท ประวาลพฤกษ์. 2529 : 20)

ผู้เสนอทฤษฎีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม คือ โคลเบอร์ก (Kohlberg ,1976) โดยอาศัยแนวคิดของเพียเจท์ (Piaget , 1967) เพียเจท์เป็นผู้ริเริ่มทางความคิดที่ว่า พัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคลนั้น ขึ้นอยู่กับพัฒนาการทางสติปัญญาของบุคคลนั้นเอง พัฒนาการทางด้านสติปัญญานั้นเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ และจะพัฒนาพร้อมๆกับความเจริญเติบโตของวุฒิภาวะของเด็กรวมกับการที่เด็กมีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ระยะของพัฒนาการทางสติปัญญาเหล่านี้จะเป็นการสะสมและเกิดขึ้นตามลำดับขั้น พัฒนาการของเด็กจะดำเนินผ่านขั้นตอนตามลำดับขั้น จะพัฒนาการข้ามขั้นไม่ได้ (ฤกษ์ชัย คุณูปการ. 2539 : 132-136)

1. พัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก (Kohlberg) สรุปเป็นขั้นไว้ ดังนี้

ระดับขั้นพัฒนาการของการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม

ขั้นที่ 1 ยึดหลักการหลบหลีกการถูกลงโทษ (อายุ 2 – 7 ปี)	ระดับก่อนมีจริยธรรม
ขั้นที่ 2 ยึดหลักการแสวงหารางวัล (อายุ 7 – 10 ปี)	ตามกฎเกณฑ์
ขั้นที่ 3 ยึดหลักการทำตามผู้อื่นเห็นชอบ (อายุ 10 – 13 ปี)	ระดับมีจริยธรรม
ขั้นที่ 4 ยึดหลักการทำตามกฎระเบียบของสังคม (อายุ 13 – 16 ปี)	ตามกฎเกณฑ์
ขั้นที่ 5 ยึดหลักการทำตามคำมั่นสัญญา (อายุ 16 ปี ขึ้นไป)	ระดับมีจริยธรรม
ขั้นที่ 6 ยึดหลักการทำตามอุดมคติสากล	เหนือกฎเกณฑ์

2. ปัจจัยที่มีความสำคัญต่อพัฒนาการทางการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม

ปัจจัยต่าง ๆ ที่โคลเบอร์ก (Kohlberg. 1976 : 42) พิจารณาว่ามีความสำคัญต่อพัฒนาการทางการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของบุคคลมี 4 ด้าน คือ

2.1 การกระตุ้นทางความคิดความเข้าใจ การกระตุ้นนี้ต้องเกิดขึ้นในสถานการณ์ที่เหมาะสม คือ สถานการณ์ทางสังคมที่บุคคลมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น สถานการณ์ที่บุคคลมีปัญหาทางจริยธรรมที่ต้องตัดสินใจสถานการณ์ที่มีการสนทนาเรื่องจริยธรรม และสถานการณ์ที่บุคคลต้องมีปฏิสัมพันธ์เชิงจริยธรรมกับผู้อื่น การกระตุ้นทางความคิดความเข้าใจล้วนๆ เป็นพื้นฐานสำคัญแต่ยังไม่เพียงพอต่อพัฒนาการทางการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม

2.2 การกระตุ้นทางประสบการณ์ทางสังคม การกระตุ้นนี้เน้นให้บุคคลมีโอกาสได้สวมบทบาททางสังคมต่าง ๆ ซึ่งเป็นโอกาสให้บุคคลได้เรียนรู้ทรรศนะทางสังคมของผู้อื่น ได้ตระหนักถึงความคิด

ความรู้สึกและทัศนคติของผู้อื่น การมีโอกาสสวมบทบาททางสังคมที่หลากหลาย เช่น ในฐานะลูก พี่น้อง เพื่อน ผู้นำผู้ตาม เป็นต้น ทำให้บุคคลมีโอกาสเผชิญกับปัญหาจริยธรรมที่จะต้องตัดสินใจใน แง่มุม ทรรศนะ และสภาพแวดล้อมที่ต่างกัน อันเป็นทางส่งเสริมให้พัฒนาการทางการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของบุคคลเป็นไปได้มากขึ้น

2.3 บรรยากาศทางจริยธรรมของกลุ่ม บุคคลที่อยู่ในกลุ่มที่มีบรรยากาศทางจริยธรรมในขั้นที่สูงกว่าตนก็มีโอกาสได้รับอิทธิพลต่อพัฒนาการทางการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมให้สูงขึ้นได้ โคลเบอร์กสนับสนุนประเด็นนี้ด้วยหลักฐานจากการวิจัยในการฝึกให้วัยรุ่นสามารถใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในขั้นที่สูงกว่าขั้นที่เคยใช้อยู่ 1 ขั้น แต่วัยรุ่นเหล่านั้นไม่ยอมรับเอาเหตุผลเชิงจริยธรรมในระดับต่ำกว่าตนไปใช้

2.4 ความขัดแย้งทางความคิดความเข้าใจเกี่ยวกับจริยธรรม ทฤษฎีของโคลเบอร์กเน้นว่าพัฒนาการจากขั้นหนึ่งไปสู่อีกขั้นหนึ่ง จะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อบุคคลเผชิญหน้ากับปัญหาทางจริยธรรมที่เป็นความขัดแย้งกับระดับขั้นเดิมของตนจนทำให้บุคคลต้องมีการจัดระบบความคิดใหม่ แล้วจึงพัฒนาการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมไปสู่ขั้นที่สูงขึ้นได้ ตัวอย่างสถานการณ์ความขัดแย้ง เช่น บุคคลได้ฟังทรรศนะของผู้อื่นที่ใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในขั้นที่สูงกว่าตนหนึ่งขั้น เป็นต้น

3. กิจกรรมในการพัฒนาจริยธรรมตามทฤษฎีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม

กิจกรรมที่เป็นหัวใจ คือ การอภิปราย เป็นการให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการอภิปรายเกี่ยวกับสภาพทางเลือกทางด้านจริยธรรม ซึ่งแต่ละทางเลือกเป็นสภาพที่ไม่พึงประสงค์ทั้งคู่ ต่อจากนั้นก็ให้พวกเขาแสดงการตัดสินใจต่างๆ กัน เพื่อหามติอันเป็นข้อสรุปของทางเลือกนั้น ๆ

2.4 กระบวนการกลุ่มและการเรียนรู้ทางสังคม

กระบวนการกลุ่ม

กระบวนการกลุ่ม (Group Processes) หมายถึง กระบวนการที่ผู้สอนจัดให้ผู้เรียนรวมกันเป็นกลุ่มย่อย และจัดประสบการณ์ต่างๆ ให้ผู้เรียนได้มีส่วนในการคิดและทำงานร่วมกับสมาชิกในกลุ่ม (หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา. 2529 : 137)

กระบวนการกลุ่ม เป็นรูปแบบการเรียนการสอนโดยมีวัตถุประสงค์ให้ทุกคนได้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริงหรือเรียนรู้จากการกระทำกิจกรรมด้วยตนเองและนำความรู้ไปเสริมสร้างความสัมพันธ์และปรับปรุงการทำงานกลุ่มให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น (ฤกษ์ชัย คุณูปการ. 2539 : 183-186)

กิจกรรมซึ่งใช้เป็นเครื่องมือในการเรียนการสอนกระบวนการกลุ่ม มีหลายชนิด ดังต่อไปนี้

1. เกม (Games) เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนเล่นร่วมกัน มีเกณฑ์การตัดสินแพ้หรือชนะ สำหรับการใช้เกมในการสอนคุณธรรมนั้น ไม่ควรเน้นเรื่องการแพ้ชนะมากเกินไป และเมื่อจบเกมแล้วควรมีการวิเคราะห์ แนวคิด คติธรรม รวมถึงการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

2. บทบาทสมมุติ (Role Play) หมายถึง การแสดงพฤติกรรมของบุคคลอื่นที่กำหนดให้ในสถานการณ์อย่างหนึ่ง

บทบาทสมมุติมีจุดเด่นที่สำคัญ คือ ต้องมีการอภิปรายเกี่ยวกับการแสดงออกของผู้แสดงเพื่อให้เข้าใจเหตุผลและความรู้สึกของผู้แสดงที่แสดงออกเป็นพฤติกรรม

3. กรณีตัวอย่าง (Case) คือ เรื่องที่เกิดขึ้นจริงหรือเรื่องเล่าสืบต่อ ซึ่งกำหนดขึ้นมาโดยมีประเด็นปัญหาให้สมาชิกคิดค้น อภิปราย เพื่อเสริมสร้างให้สมาชิกได้มีการคิด วิเคราะห์ ตัดสินใจ การให้เหตุผล และมีแนวทางในการแก้ปัญหา ซึ่งเป็นคำตอบของสิ่งที่ต้องการสอน โดยไม่จำเป็นต้องสอนโดยตรง

4. สถานการณ์จำลอง (Simulation) คือ การจัดสภาพแวดล้อมต่างๆ เลียนแบบของจริงให้ใกล้เคียงกับสภาพเป็นจริงมากที่สุด และให้ผู้เรียนเข้าไปอยู่ในสถานการณ์นั้นๆ เพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกคิดแก้ปัญหาและตัดสินใจ ตลอดจนเลือกปฏิบัติจากสถานการณ์หรือสภาพที่เขากำลังเผชิญอยู่

5. ละคร (Acting) คือ การแสดงที่กำหนดขึ้นเป็นเรื่องราว โดยกำหนดสถานการณ์ บทบาท อารมณ์ คำพูด การแสดงพฤติกรรมต่างๆ ไว้ในบทละครอย่างสมบูรณ์ ผู้แสดงจะแสดงตามบทบาทที่กำหนดไว้ให้ดีที่สุด ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนเข้าใจเหตุผลในการแสดงพฤติกรรมของ ผู้อื่นมากขึ้น

6. การอภิปรายกลุ่ม (Small Group Discussion) หลังจากแบ่งกลุ่มย่อยและสมาชิกในกลุ่มร่วมกันทำกิจกรรมจนสำเร็จเรียบร้อย ผู้สอนจะให้สมาชิกของทุกกลุ่ม อภิปรายและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ตลอดจนวิเคราะห์การเรียนรู้จากการทำกิจกรรมร่วมกัน

รูปแบบการสอนกระบวนการกลุ่ม

รูปแบบการสอนของกระบวนการกลุ่ม แบ่งออกเป็น 2 ชนิด คือ

1. การบูรณาการสอดแทรกเข้าไปในการเรียนการสอนวิชาต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียนได้เนื้อหาวิชาพร้อมๆกับการฝึกทักษะกระบวนการกลุ่ม

2. การสอนกระบวนการกลุ่มโดยตรง เพื่อฝึกทักษะกระบวนการกลุ่มให้แก่ผู้เรียนโดยตรง

วิธีการเรียนรู้ทางสังคม

ในทรรศนะของทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของแบนดูราความรู้ความเข้าใจในเงื่อนไขผลกรรมเป็นตัวกำหนดพฤติกรรม หลักสำคัญของการปลูกฝักจริยธรรมตามทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม คือ การจัดประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งได้แก่ตัวอย่างและคำอธิบายชี้แนะ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในกฎเกณฑ์ การตัดสินใจความถูกผิดของการกระทำ และเกิดความเชื่อในผลดีที่เกิดจากการบังคับตนเองให้ปฏิบัติตนตามมาตรฐานที่กำหนดไว้

การปลูกฝังจริยธรรมของนักเรียนโดยวิธีการเรียนรู้ทางสังคม มีขั้นตอนปฏิบัติดังต่อไปนี้ (ชัยพร วิชชาวุธ. 2542 : 132-133)

1. จัดเงื่อนไขการเสริมแรงและเงื่อนไขการลงโทษให้แก่นักเรียน

2. จัดอภิปราย และให้บุคคลต่างๆ แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการแสดงพฤติกรรมจริยธรรม และผลกรรมที่ผู้กระทำควรที่จะได้รับ เพื่อที่ให้นักเรียนได้เรียนรู้ความคิดเห็นของผู้อื่น

3. ให้นักเรียนได้เห็นพฤติกรรมต้นแบบ หรือตัวอย่างการประพฤติปฏิบัติทางจริยธรรม

4. สร้างเงื่อนไขและให้การเสริมแรงบวกแก่นักเรียนที่ประพฤติปฏิบัติดีทางจริยธรรมหรือแสดงพฤติกรรมที่พึงประสงค์

การปลูกฝังจริยธรรมโดยวิธีการเรียนรู้ทางสังคมเน้นเรื่องการเลียนแบบพฤติกรรมพึงประสงค์และการประพฤติปฏิบัติทางจริยธรรม

จากการศึกษาทฤษฎีจริยธรรมและการปลูกฝังเสริมสร้างจริยธรรมดังกล่าวข้างต้น ในการวิจัยครั้งนี้จึงบูรณาการแนวคิดจากหลายทฤษฎี เช่น ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก กิลลิแกน ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของแบนดูรา และทฤษฎีกระจ่างค่านิยม ซึ่งผู้วิจัยวิเคราะห์และพิจารณาว่าสามารถเสริมสร้างจริยธรรมให้ครอบคลุมหลักจริยธรรมอันเป็นพื้นฐานในการปฏิบัติการพยาบาล ประกอบด้วย ความซื่อสัตย์ ความเมตตากรุณา ความรับผิดชอบ ความสุภาพอ่อนโยน ความมีระเบียบวินัย ความเคารพในความเป็นมนุษย์ ความเสียสละความสามัคคี และความอดทน เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับหลักจริยธรรมของสภาการพยาบาลนานาชาติ และจรรยาบรรณวิชาชีพการพยาบาลที่สมาคมพยาบาล แห่งประเทศไทยกำหนด

2.5 การเรียนการสอนจริยธรรม

การส่งเสริมจริยธรรมในสถานศึกษา เป็นการจัดสิ่งแวดล้อมการเรียนการสอนและการจัดกิจกรรมทั้งในหลักสูตรและนอกหลักสูตรให้ผสมกลมกลืนกัน เพื่อให้นักเรียน นักศึกษา ได้พัฒนาบุคลิกภาพ อุปนิสัย พฤติกรรม และคุณธรรม ไปในแนวทางที่กำหนดไว้ในความมุ่งหมายของการศึกษาตามแผนการศึกษาแห่งชาติ และตามจุดหมายของหลักสูตรการศึกษาระดับต่างๆ นั้น ผู้ดำเนินสถานศึกษาประกอบด้วย หัวหน้าหรือผู้บริหารสถานศึกษา ครู อาจารย์ เจ้าหน้าที่และบุคคลอื่นๆในสถานศึกษานั้น ตลอดจนนักเรียน นักศึกษาเอง ด้วยการจัดกิจกรรมต่างๆ โดยเฉพาะกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรมของตนไว้ให้แน่นอน เพื่อทุกคน ทุกฝ่ายในสถานศึกษาจะได้ทราบและร่วมกันดำเนินการให้บรรลุเป้าหมาย ในปัจจุบัน การจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาจริยธรรมในหลักสูตรพยาบาลศาสตร์นั้นมีอยู่หลายแนวทาง เช่นมีการสอนในหมวดวิชาการศึกษาทั่วไป คือวิชาปรัชญาและศาสนา ในหมวดวิชาชีพ มีวิชาจริยศาสตร์สำหรับพยาบาล และวิชาพัฒนาการพยาบาล นอกจากนี้อาจมีบางหัวข้อในหมวดวิชาชีพ ซึ่งมีเนื้อหาทางจริยธรรม มากบ้างน้อยบ้างแตกต่างกันไป การจัดเนื้อหายังไม่มีการเน้นจริยธรรมในวิชาต่างๆอย่างชัดเจน พวงรัตน์ บุญญานุรักษ์ (2536 : 143-146) ได้เสนอรูปแบบการสอนเพื่อเสริมสร้างจริยธรรม 6 รูปแบบดังนี้

1. ชุดการสอนจริยธรรม เป็นโครงการเบ็ดเสร็จตลอดหลักสูตรพยาบาลศาสตร์ โดยกำหนดให้มีหน่วยกิตจำนวนหนึ่ง แล้วจัดเป็นโครงการย่อย

2. วิชาจริยธรรม ควรให้ผู้บริหารหลักสูตรรับผิดชอบ มีครูพยาบาลและผู้เชี่ยวชาญด้านจริยธรรม หรือปราชญ์ ช่วยกันจัดการเรียนการสอน มุ่งจริยธรรมวิชาชีพ กระบวนการตัดสินใจด้านจริยธรรม

3. จัดเนื้อหาจริยธรรมในวิชาเฉพาะ ผนวกจริยธรรมเข้าไปในวิชาชีพทางการพยาบาล โดยกำหนดเนื้อหาและจัดประสบการณ์การเรียนรู้ไว้อย่างชัดเจนเช่น วิชาการพยาบาลอนามัยชุมชน มีเนื้อหาสิทธิของผู้ป่วย แบบการดำเนินชีวิตที่ส่งเสริมความมีสุขภาพดี การดูแลสุขภาพของตนเองที่บ้าน เป็นต้น

4. การศึกษาเฉพาะกรณีในคลินิก การสอนโดยการวิเคราะห์ปัญหาจริยธรรม เช่น ขณะมีการตรวจเยี่ยมผู้ป่วยบนหอผู้ป่วยเพื่อให้ผู้เรียนได้มีโอกาสใช้ทฤษฎีต่างๆทางจริยธรรม และกระบวนการตัดสินใจเพื่อการศึกษาวิเคราะห์กรณีด้านจริยธรรมด้วย

5. แบบบูรณาการ การสอนจริยธรรม โดยการผสมผสานเข้าไปในหลักสูตรแบบบูรณาการ ซึ่งต้องกำหนดไว้ในปรัชญาและวัตถุประสงค์อย่างชัดเจน

6. สาระทางจริยธรรมจากการวิเคราะห์เชิงปรัชญา ยึดหลักการพยาบาลจากปรัชญาที่ว่าการพยาบาลเป็นบริการที่ให้ต่อมนุษย์ ดังนั้นพยาบาลต้องรู้จักและเข้าใจพฤติกรรมของตนเองตามขอบเขตของวิชาชีพ เข้าใจคุณค่าการพยาบาล และรู้จักผู้ที่ตนให้การพยาบาล

ในสถาบันอุดมศึกษา วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2543 : 29-44) ได้เสนอแนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักศึกษา โดยทุกฝ่ายในสังคมอุดมศึกษาควรมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม หน่วยงานที่สำคัญ 3 ฝ่าย คือ ฝ่ายบริหาร ต้องจัดสิ่งอำนวยความสะดวกในทุกด้าน ฝ่ายกิจการนิสิตนักศึกษา ต้องจัดการแนะแนวให้ความรู้ด้านคุณธรรม จัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม เปิดการอบรมพัฒนานิสิต จัดนิทรรศการ ยกย่อง เชิดชู ผู้ประพฤติดี ให้รางวัลนิสิตที่ทำประโยชน์ต่อส่วนรวม จัดสรรทุนประพฤติดีเป็นแบบอย่างคุณธรรม จัดค่ายพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ทำคู่มือพัฒนาความประพฤติ และ ดูแลสอดส่องวินัยของนิสิตนักศึกษา ส่วนฝ่ายวิชาการ สามารถจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับหลักสูตรและ การเรียนการสอนไปพร้อมกันได้ เช่น จัดให้มีประสบการณ์ตรงในการปฏิบัติเพื่อทดสอบความมีคุณธรรม จัดวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิมาให้ความรู้เรื่องของการพัฒนาตนเองคุณค่าและค่านิยมที่ถูกต้อง จัดให้มีการปฐมนิเทศเพื่อให้ตระหนักในบทบาทของการพัฒนาตนเอง จัดรายวิชาเปิดสอนทาง คุณธรรมจริยธรรม ทั้งเป็นรายวิชาบังคับและวิชาเลือก จัดการเรียนให้มีการประสมประสาน ทางจริยธรรมในศาสตร์ต่างๆ เช่น จริยธรรมในวิชาชีพ หรือจรรยาบรรณของบัณฑิต จัดระบบอาจารย์ที่ปรึกษาให้ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม และมีระบบการรับรองความมีคุณธรรมของนิสิตนักศึกษาในความดูแล จัดให้อาจารย์ที่เป็นต้นแบบได้สอนนักศึกษาชั้นปีที่ 1 เพื่อให้เห็นตัวอย่างของผู้ที่มีคุณธรรมที่ดี เป็นการวางรากฐานของการพัฒนา จัดให้นิสิตนักศึกษามีส่วนร่วมในการอภิปรายประเด็นปัญหาจากกรณีศึกษา และสถานการณ์จริงที่เกิดขึ้นในสังคม ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้แสดงบทบาทสมมุติทางด้านคุณธรรมจริยธรรม จัดหาทุนสนับสนุนการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ คุณธรรมจริยธรรม เพื่อกระตุ้นให้อาจารย์ได้มีบทบาทในการพัฒนาผู้เรียนด้านคุณธรรมมากขึ้น

ในระดับสถาบันมหาวิทยาลัย ควรกำหนดนโยบายให้แน่ชัดว่าจะพัฒนาคุณธรรม ด้านใด ใครเป็นผู้พัฒนา และมีรางวัลหรือมีการลงโทษผู้ที่ปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติตามนโยบาย อย่างไรบ้าง

ในระดับผู้บริหาร ตั้งแต่ผู้บริหารสูงสุดของสถาบัน ควรได้ตระหนักในบทบาทของผู้ส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดระบบคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาให้เป็นรูปธรรม เช่น กำหนด คุณธรรมที่ควรเน้นในแต่ละปีการศึกษา

ในระดับอาจารย์ อาจารย์ต้องทำความเข้าใจให้ตรงกันว่า เป็นหน้าที่บทบาทของอาจารย์ในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษา ซึ่งสามารถทำได้ในหลายรูปแบบเช่น การสอดแทรกสอนคุณธรรมจริยธรรมในการสอนรายวิชาต่างๆ โดยทำแผนการสอนจริยธรรมแทรกไว้ทุกชั่วโมงของการสอน สอนโดยให้ปฏิบัติ สอนโดยใช้สถานการณ์จริง สอนโดยสื่อต่างๆ การศึกษานอกสถานที่ กรณีศึกษา การสอนเชิงพุทธ และการสอนโดยทำงานเป็นแบบอย่าง

จากผลการวิเคราะห์สภาพการเรียนการสอนจริยธรรมในหลักสูตรพยาบาลศาสตร์ของกระทรวงสาธารณสุข (ศรีเกียรติ อนันต์สวัสดิ์. 2540 : 181) พบว่าอาจารย์ส่วนใหญ่มีการสอดแทรกจริยธรรมในการเรียนการสอนน้อย ส่งเสริมจริยธรรมน้อย การสอนจริยธรรมยังแยกสอนเป็นวิชาเดี่ยว ส่วนใหญ่สอนโดยวิธีการบรรยาย ดังนั้นในการปลูกฝังและส่งเสริมจริยธรรมให้แก่นักศึกษาพยาบาลนั้น จึงควรกระทำโดยการสอดแทรกจริยธรรม การจัดกิจกรรมนักศึกษาที่ส่งเสริมการพัฒนาผู้เรียนในด้านคุณธรรมจริยธรรม และจรรยาบรรณ และจัดบรรยากาศของวิทยาลัยให้ส่งเสริมสนับสนุนผู้เรียนให้มีความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ (พวงรัตน์ บุญญานุรักษ์. 2533 : 11 ; กมลรัตน์ ศักดิ์สมบูรณ์ เทอร์เนอร์. 2544 : 46)

วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี เป็นสถาบันที่ทำหน้าที่ผลิตบุคลากรสาธารณสุขสาขาการพยาบาล สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข สถาบันจึงตระหนักดีว่า ภารกิจหลักของสถาบันคือ การจัดการเรียนการสอนให้มีคุณภาพ และเล็งเห็นความสำคัญของคุณธรรมจริยธรรม ทั้ง

นี้เพื่อปลูกฝังให้นักศึกษาเกิดจิตสำนึกและมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์เพื่อเป็นนักศึกษาพยาบาลที่ดี และนำไปสู่การเป็นพยาบาลที่ดีออกไปสู่สังคมต่อไป ดังที่ จอห์น ดิวอี้ นักการศึกษาที่สำคัญ และเป็นบุคคลแรกที่วางรากฐานการศึกษาจริยธรรมขึ้น มีความเห็นว่า สถาบันการศึกษาจะต้องรับผิดชอบต่อการศึกษาจริยธรรมควบคู่ไปกับการให้ความรู้ ซึ่งถือเป็นหน้าที่โดยตรงของสถาบันที่จะต้องเป็นแหล่งสร้างจริยธรรม และเตรียม ผู้เรียนให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม (John Dewey. 1969 : 349-350) โดยเฉพาะนักศึกษาพยาบาลจะต้องมีคุณลักษณะจริยธรรมที่พึงประสงค์ คือ ความรู้คู่ความดี ซึ่งจะต้องสร้างและพัฒนาอย่างจริงจัง เพื่อให้เกิดเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน เป็นระบบและมีประสิทธิภาพมากที่สุด การเสริมสร้างและพัฒนาจริยธรรมให้แก่นักศึกษากิจกรรมนอกหลักสูตรหรือกิจกรรมเสริมหลักสูตรมีความจำเป็นต่อการพัฒนาคุณสมบัติอันพึงประสงค์ในการเสริมสร้างบุคลิกภาพและสมรรถภาพ ให้เป็นบัณฑิตที่มีความสมบูรณ์ทั้งทางด้านสติปัญญา ร่างกาย อารมณ์ สังคม และจิตใจ (ทบวงมหาวิทยาลัย. 2543 : 9) จึงกล่าวได้ว่า กิจกรรมเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตนักศึกษาที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรม

3. จริยธรรมกับวิชาชีพพยาบาล

การพยาบาลเป็นวิชาชีพที่พัฒนามาจากความสำนึกทางจริยธรรมที่มนุษย์มีต่อกัน เป็นวิชาชีพที่กระทำโดยตรงต่อชีวิตมนุษย์ เพื่อตอบสนองความต้องการของสังคมในการดำรงไว้ซึ่งภาวะสุขภาพทั้งทางกาย จิต สังคม และจิตวิญญาณของเพื่อนมนุษย์ โดยอาศัยการปฏิบัติการพยาบาลด้วยความรับผิดชอบบนพื้นฐานของปัญญา ความชำนาญ และคุณธรรมพร้อมๆ กันไป ในระยะเริ่มแรกของวิชาชีพการพยาบาลประมาณปี ค.ศ.1850 ปรัชญาทางการพยาบาลมุ่งเน้นคุณธรรมตามแนวของ พรตนิยม (Asceticism) ผู้เป็นพยาบาลต้องเป็นผู้เสียสละ อุทิศตน และมีความอดทนสูง ปฏิบัติการพยาบาลเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่นโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน (อาภา โลจายะ. 2535 : 18)

การพยาบาลมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา แต่โดยเนื้อแท้ของวิชาชีพพยาบาลมุ่งให้ความสำคัญในการช่วยเหลือบุคคลทั้งทางด้าน ร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม มีหลักจริยธรรมประจำตนคือ มีความเมตตากรุณา อดทน เสียสละ รับผิดชอบ และมีวิจารณญาณที่สามารถมองปัญหาแบบองค์รวม และสามารถตัดสินใจบนพื้นฐานของหลักจริยธรรมได้ (สิวลี ศิริไล. 2544 : 156-157) ในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงด้านกฎหมาย เศรษฐกิจ และเทคโนโลยี ทำให้มีการเพิ่มของประชากรอย่างรวดเร็ว ความต้องการด้านทรัพยากรรวมทั้งบริการด้านสุขภาพมีมากขึ้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ได้มีบทบัญญัติที่กำหนดให้ประชาชนมีโอกาสอย่างกว้างขวางในการรับข้อมูลข่าวสาร สภาวิชาชีพด้านสุขภาพประกาศรับรองสิทธิของผู้ป่วย ประชาชนสนใจข้อมูลข่าวสารด้านสุขภาพมากยิ่งขึ้น นโยบายพัฒนาระบบสาธารณสุขเชิงรับ ซึ่งช่วยในการแก้ไขและรักษาสุขภาพที่มีปัญหาและบกพร่องให้บริการมีคุณภาพ และจากการที่ประชาชนให้ความสำคัญต่อการมีสุขภาพที่ดี สนใจต่อการปกป้องและรักษาสิทธิของตนเอง มีความคาดหวังสูงขึ้นในการที่จะได้รับการรักษาตามมาตรฐานวิชาชีพที่กำหนด สิ่งเหล่านี้ส่งผลให้พยาบาลต้องเปลี่ยนแปลงบทบาท มีความรับผิดชอบมากขึ้น ทำให้พยาบาลต้องเผชิญกับปัญหาจริยธรรมหลายประการอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

องค์ประกอบจริยธรรมแห่งวิชาชีพพยาบาล

วิชาชีพพยาบาลเป็นวิชาชีพที่ให้บริการแก่สังคม ดังนั้นผู้ประกอบวิชาชีพพยาบาล จะต้องมีความรู้ความสามารถทางการพยาบาลควบคู่กันไปกับคุณธรรมจริยธรรม ต้องเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิด ความเชื่อ หลักจริยธรรม จรรยาบรรณวิชาชีพ ซึ่งกำหนดไว้ดังนี้

1. ปรัชญาการพยาบาล

ปรัชญาการพยาบาล หมายถึง ความเข้าใจเหตุผลสุดท้ายและสัมพันธภาพระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ความสามารถให้การพยาบาลด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ และการเชื่อมโยงระบบความเชื่อส่วนตัวที่เกี่ยวกับมนุษย์ สิ่งแวดล้อม สุขภาพ และการพยาบาล รวมเข้าไว้เป็นกระบวนการพยาบาล (ริ้วทอง ล้อทอง. 2535 : 22 ; อ้างอิงจาก Leddy and Pepper. 1985)

ปรัชญาการพยาบาล เป็นการกำหนดความเชื่อของสถาบันการพยาบาลเกี่ยวกับคน สิ่งแวดล้อม ภาวะสุขภาพ และการพยาบาลที่สอดคล้องกับองค์ความรู้ ค่านิยม และหลักปฏิบัติเชิงจริยธรรมของพยาบาล สิ่งที่กำหนดในปรัชญาช่วยให้มองเห็นบทบาทที่พยาบาล ต้องแสดงออกเพื่อปกป้องคุ้มครองบุคคลและสังคมให้เกิดปกติสุขในเชิงสุขภาพทั้งสุขภาพกาย สุขภาพจิต ตลอดทั้งการแสดงออกทางพฤติกรรมเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคม สร้างสันติสุขให้แก่ชุมชนและประเทศชาติ (ฟาริดา อิบราฮิม. 2541 : 17)

ดังนั้น ปรัชญาการพยาบาลจึงเป็นสิ่งสำคัญสำหรับวิชาชีพ ซึ่งทำให้พยาบาลยึดเป็นแนวทางในการปฏิบัติ

2. หลักจริยธรรม (Principles of ethics) สำหรับพยาบาล

จากทฤษฎีจริยธรรมต่าง ๆดังกล่าวข้างต้นได้พัฒนามาสู่หลักจริยธรรมสำหรับวิชาชีพพยาบาล ซึ่งมีความสำคัญต่อการปฏิบัติการพยาบาล และหลักจริยธรรมเป็นแนวทางในการตัดสินใจเชิงจริยธรรมและพฤติกรรมจริยธรรม นอกจากนี้หลักจริยธรรมยังเป็นกฎของความประพฤติ จรรยาบรรณในการปฏิบัติซึ่งพื้นฐานมาจากความมีเหตุผลของการกระทำ และเป็นแนวทางในการตัดสินใจและประพฤติปฏิบัติ (ศรีเกียรติ อนันต์สวัสดิ์. 2540 : 28 ; อ้างอิงจาก Fry.1994; Davis and Aroskar. 1991)

ได้มีผู้กำหนดหลักจริยธรรมสำหรับพยาบาลไว้หลายลักษณะดังนี้

ไอเคนและแคทาลาโน (ศรีเกียรติ อนันต์สวัสดิ์. 2540 : 28 ; อ้างอิงจาก Aiken and Catalano. 1994) ได้กำหนดจริยธรรมสำหรับพยาบาลไว้ 9 ประการ ดังนี้

1. การเคารพอิสระของปัจเจกบุคคล (Autonomy) ให้การนับถือผู้ป่วย ในความเป็นบุคคล ให้โอกาสที่จะตัดสินใจ

2. การยึดมั่นในความยุติธรรม (Justice) ให้การพยาบาลทุกคนเท่าเทียมกัน ไม่เลือกชนชั้น เชื้อชาติ ศาสนา

3. การปฏิบัติงานด้วยความซื่อสัตย์ (Fidelity) ต้องมีความซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่น ซื่อสัตย์และรับผิดชอบต่อหน้าที่การงาน ไม่ทอดทิ้งผู้ป่วย

4. การปฏิบัติงานดีมีคุณภาพ (Beneficence) ดูแลผู้ป่วยถูกหลักเทคนิค ครอบคลุมทั้งทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม

5. การป้องกันอันตรายแก่ผู้ป่วย (Nonmaleficence) คือการให้การพยาบาลด้วยความละเอียดรอบคอบ และดูแลปกป้องผู้ป่วยไม่ให้เกิดอันตรายโดยเฉพาะผู้ป่วยเด็ก ผู้ที่มีปัญหาทางจิต ผู้ป่วยไม่รู้สึกตัว ฯลฯ

6. การบอกความจริง (Veracity or Truthfulness) ให้ข้อมูลที่เป็นจริงแก่ผู้ป่วย อธิบายการวินิจฉัย การรักษา และการพยากรณ์โรคให้ผู้ป่วยเข้าใจ

7. มีมาตรฐานในการดูแลผู้ป่วยให้ดีที่สุด (The Standard of Best Interest) เกี่ยวข้องกับการจัดบริการสุขภาพแก่ผู้ป่วยและการตัดสินของบุคคลว่าดีหรือเหมาะสมแก่ผู้ป่วยแต่ละคนหรือไม่

8. ข้อจำกัดและเงื่อนไขด้านคุณธรรม (Moral Obligations) ที่เกี่ยวข้องกับกฎหมาย ต้องปฏิบัติตามของเขตของกฎหมายและด้านคุณธรรม แม้กฎหมายไม่ได้ระบุว่าถูกหรือผิด แต่หลักคุณธรรมจริยธรรมควรปฏิบัติ เช่น การช่วยเหลือผู้ป่วยที่ประสบอุบัติเหตุแม้จะไม่ใช่เวลาปฏิบัติหน้าที่

9. หลักสิทธิ (Rights) ผู้ป่วยหรือประชาชนต้องได้รับการดูแลรักษาโดยสิทธิเท่าเทียมกัน เช่น ค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล เป็นต้น

ส่วนสภาการพยาบาลนานาชาติ (The International Council of Nurses = ICN) กำหนดหลักจริยธรรมไว้ 5 ประการ ได้แก่

1. การเคารพอิสระของปัจเจกบุคคล (Autonomy) เป็นการให้เกียรติผู้ป่วย คำนึงว่าเป็นบุคคลคนหนึ่ง มีอิสระในการกระทำและการตัดสินใจ ยอมรับในความเชื่อและค่านิยมของบุคคล

2. การยึดมั่นในความยุติธรรม (Justice) ผู้ป่วยมีความเท่าเทียมกันในการได้รับการรักษาพยาบาล การได้รับอุปกรณ์เครื่องใช้ การคิดค่ารักษาและสิทธิอื่นๆจากสถานบริการ

3. การปฏิบัติงานดีมีคุณภาพ (Beneficence) พยาบาลต้องปฏิบัติการพยาบาลดีเช่นเดียวกับบิดามารดาในการดูแลบุตร ให้การพยาบาลที่มีมาตรฐาน ถูกหลักและวิธีการในการปฏิบัติการพยาบาล และผู้รับบริการเกิดความพึงพอใจ

การป้องกันอันตรายแก่ผู้ป่วย (Nonmaleficence) โดยการไม่ก่อให้เกิดอันตรายแก่ผู้รับบริการ ทั้งในทางปฏิบัติการพยาบาลและกิจกรรมการรักษา ป้องกันภาวะแทรกซ้อนที่จะเกิดแก่ผู้รับบริการ

4. การบอกความจริงแก่ผู้ป่วย (Veracity) พยาบาลต้องเป็นผู้ที่พูดความจริง ให้ข้อมูลที่เป็นจริงแก่ผู้รับบริการ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการคำนึงถึงความเป็นบุคคล วัฒนธรรมของผู้รับบริการ นอกจากนี้พยาบาลต้องบอกข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมต่างๆของสถานบริการเมื่อผู้รับบริการนอนพักรักษาตัวในโรงพยาบาล

5. การปฏิบัติงานด้วยความซื่อสัตย์ (Fidelity) พยาบาลต้องมีความจริงใจในการสร้างสัมพันธภาพกับผู้รับบริการ การบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับผู้รับบริการที่ถูกต้องมีความเป็นจริง และรักษาความลับของผู้รับบริการ

ฟราย (Fry. 1994 : 19) ได้เสนอแนวคิดทางจริยธรรมในการปฏิบัติการพยาบาลไว้ดังนี้

1. การทำหน้าที่แทนผู้ป่วย (Advocacy)

การทำหน้าที่แทนผู้ป่วยมีหลายความหมายคือ 1) ทำหน้าที่พิทักษ์สิทธิของผู้ป่วย (Right-Protection Model) 2) ช่วยผู้ป่วยในการค้นหาความต้องการตามคุณค่าของตนเอง และช่วยให้ความต้องการนั้นๆได้รับการตอบสนอง (Value-Based Decision Model) 3) พิทักษ์คุณค่าของความเป็นมนุษย์ และทำหน้าที่ปกป้องไม่ให้มีการล่วงละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นส่วนตัวและทางเลือกของผู้ป่วย(Respect-for-Person Model)

2. ความรับผิดชอบ (Accountability / Responsibility)

พยาบาลมีความรับผิดชอบในการดูแลผู้ป่วยตามขอบเขตที่กฎหมายกำหนด (Legal Accountability) และมีความรับผิดชอบทางจริยธรรม (Moral Accountability) ซึ่งกำหนดไว้ในจรรยาบรรณวิชาชีพการพยาบาล

3. ความร่วมมือ (Cooperation)

เน้นความร่วมมือระหว่างพยาบาลกับผู้ร่วมงานทั้งในและนอกวิชาชีพ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่สำคัญ คือการดูแลที่มีคุณภาพ

4. ความเอื้ออาทร (Caring)

สัมพันธภาพระหว่างผู้ป่วยกับพยาบาล และบทบาทของพยาบาล จะต้องอยู่บนพื้นฐานของความเอื้ออาทร

จรรยาบรรณวิชาชีพการพยาบาล

จรรยาบรรณวิชาชีพการพยาบาล (Code of Ethics) คือ ประมวลความประพฤติของพยาบาลที่ต้องยึดถือและปฏิบัติ ซึ่งพัฒนามาจากหลักจริยธรรมสำหรับพยาบาล และทฤษฎีจริยธรรมดังที่กล่าวมาแล้ว สำหรับประเทศไทยมีสมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทยได้กำหนดจรรยาบรรณวิชาชีพพยาบาลอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 26 ตุลาคม 2528 โดยมีสาระสำคัญดังนี้ (สมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทย. 2537 : 24)

1. จรรยาบรรณวิชาชีพการพยาบาลต่อประชาชน

1.1 ประกอบวิชาชีพด้วยความมีสติ ตระหนักในคุณค่าและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์

1.2 ปฏิบัติต่อประชาชนด้วยความเสมอภาคตามสิทธิมนุษยชน โดยไม่คำนึงถึง เชื้อชาติ ศาสนา และสถานภาพของบุคคล

1.3 ละเว้นการปฏิบัติที่มีอคติ และการใช้อำนาจหน้าที่เพื่อผลประโยชน์ส่วนตน

1.4 พึงเก็บรักษาเรื่องส่วนตัวของผู้รับบริการไว้เป็นความลับ เว้นแต่ด้วยความยินยอมของผู้นั้น หรือเมื่อต้องปฏิบัติตามกฎหมาย

1.5 พึงปฏิบัติหน้าที่โดยใช้ความรู้ ความสามารถ อย่างเต็มที่ในการวินิจฉัยการแก้ไขปัญหาสุขภาพอนามัยอย่างเหมาะสมแก่สภาพของบุคคล ครอบครัว และชุมชน

1.6 พึงป้องกันภยันตรายอันจะมีผลต่อสุขภาพอนามัยของประชาชน

2. จรรยาบรรณวิชาชีพการพยาบาลต่อสังคมและประเทศชาติ

2.1 พึงประกอบกิจแห่งวิชาชีพให้สอดคล้องกับนโยบาย อันยังประโยชน์แก่สาธารณชน

2.2 พึงรับผิดชอบต่อประชาชนในการริเริ่ม สนับสนุน กิจกรรมที่ก่อให้เกิดสันติสุขและยกระดับคุณภาพชีวิต

2.3 พึงอนุรักษ์และส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมประจำชาติ

2.4 พึงประกอบวิชาชีพโดยการมุ่งส่งเสริมความมั่นคงของชาติ ศาสนา และสถาบันพระมหากษัตริย์

3. จรรยาบรรณวิชาชีพการพยาบาลต่อวิชาชีพ

3.1 พึงตระหนักและถือปฏิบัติในหน้าที่ความรับผิดชอบตามหลักแห่งวิชาชีพการพยาบาล

3.2 พัฒนาความรู้และวิธีปฏิบัติให้ได้มาตรฐานแห่งวิชาชีพ

3.3 พึงศรัทธา สนับสนุนและให้ความร่วมมือในกิจกรรมแห่งวิชาชีพ

3.4 พึงสร้างและธำรงไว้ซึ่งสิทธิอันชอบธรรมในการประกอบวิชาชีพการพยาบาล

3.5 พึงเผยแพร่ชื่อเสียงและคุณค่าแห่งวิชาชีพให้เป็นที่ปรากฏแก่สังคม

4. จรรยาบรรณวิชาชีพการพยาบาลต่อผู้ร่วมวิชาชีพและผู้ประกอบวิชาชีพอื่น

4.1 ให้เกียรติ เคารพในสิทธิและหน้าที่ของผู้ร่วมวิชาชีพและผู้อื่น

4.2 เห็นคุณค่าและยกย่องผู้มีความรู้ ความสามารถในศาสตร์สาขาต่างๆ

4.3 พึงรักษาไว้ซึ่งความสัมพันธ์อันดี กับผู้ร่วมงานทั้งภายในและภายนอกวิชาชีพ

4.4 ยอมรับความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ และชักนำให้ประพฤติปฏิบัติในทางที่ถูกที่ควร

4.5 พึงอำนวยความสะดวกและให้ความร่วมมือแก่ผู้ร่วมงาน ในการปฏิบัติภารกิจอันชอบธรรม

4.6 ละเว้นการส่งเสริมหรือปกป้องผู้ประพฤติผิด เพื่อผลประโยชน์แห่งตนหรือผู้กระทำการนั้นๆ

5. จรรยาบรรณวิชาชีพการพยาบาลต่อตนเอง

5.1 ประพฤติตนและประกอบกิจแห่งวิชาชีพ โดยถูกต้องตามกฎหมาย

5.2 ยึดมั่นในคุณธรรมและจริยธรรมแห่งวิชาชีพ

5.3 ประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดี ทั้งในด้านการประกอบกิจแห่งวิชาชีพและส่วนตัว

5.4 ใฝ่รู้ พัฒนาแนวคิดให้กว้าง และยอมรับการเปลี่ยนแปลง

5.5 ประกอบกิจแห่งวิชาชีพด้วยความเต็มใจ และเต็มกำลังความสามารถ

5.6 ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความมีสติ รอบรู้ เชื่อมั่นและมีวิจารณญาณอันรอบคอบ

จริยธรรมแห่งวิชาชีพการพยาบาล

ในการประกอบวิชาชีพ พยาบาลควรตระหนักถึงภาพลักษณ์ของวิชาชีพในการให้บริการ โดยเฉพาะการสร้างสัมพันธภาพกับผู้รับบริการ ผู้ร่วมงาน และต่อสังคม พยาบาลควรมีจิตสำนึกที่จะต้อง รับผิดชอบในการสร้างภาพลักษณ์ตนเองให้มีบทบาทเป็นนักวิชาชีพ อันเป็นภาพลักษณ์ในอุดมคติที่ทุกคนต้องการ ซึ่งข้อบังคับสภาการพยาบาลว่าด้วย ข้อจำกัดและเงื่อนไขในการประกอบวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์และการรักษาจริยธรรมแห่งวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ ได้บัญญัติข้อปฏิบัติต่างๆ ในการประกอบวิชาชีพไว้ ดังนี้ (วรรณวิไล จันทราภา. 2544 : 1-4)

หลักทั่วไป

1. ดำรงตนในสังคมโดยธรรม และเคารพต่อกฎหมายของบ้านเมือง

2. ประกอบวิชาชีพด้วยเจตนาดี โดยไม่คำนึงถึงฐานะ เชื้อชาติ สัญชาติ ศาสนา สังคม หรือลัทธิการเมือง

3. ไม่ประพฤติหรือทำการใดๆ ที่เป็นเหตุให้เสื่อมเสียเกียรติศักดิ์แห่งวิชาชีพ

การปฏิบัติต่อผู้ป่วยหรือผู้รับบริการ

1. ต้องรักษามาตรฐานวิชาชีพในระดับที่ดีที่สุด ด้วยการส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันและการควบคุมโรค การรักษาพยาบาลและการฟื้นฟูสภาพแก่ผู้ป่วย หรือผู้รับบริการ โดยไม่เรียกร้องสินจ้างรางวัลพิเศษนอกเหนือจากค่าบริการที่ควรได้รับตามปกติ

2. ไม่จูงใจหรือชักชวนผู้ใดให้มารับบริการ เพื่อผลประโยชน์ของตน

3. ไม่ให้หรือไม่รับผลประโยชน์เป็นค่าตอบแทนในการรับส่งผู้ป่วย หรือผู้รับบริการทางการพยาบาล

4. ให้บริการอย่างสุภาพ ไม่บังคับขู่เข็ญ

5. ไม่หลอกลวงผู้ป่วยหรือผู้รับบริการให้หลงเข้าใจผิดเพื่อประโยชน์ของตน

6. ต้องไม่ประกอบวิชาชีพโดยไม่คำนึงถึงความปลอดภัย และความสิ้นเปลืองของผู้ป่วยหรือผู้รับบริการ

7. ไม่ใช้หรือไม่สนับสนุนให้ผู้อื่นใช้ยา หรืออุปกรณ์ทางการแพทย์ที่ไม่เปิดเผยส่วนประกอบ

8. ไม่ออกใบรับรองอันเป็นเท็จโดยเจตนา หรือให้ความเห็นโดยไม่สุจริตในเรื่องใดๆ อันเกี่ยวกับวิชาชีพ

9. ไม่เปิดเผยความลับของผู้ป่วยหรือผู้รับบริการ เว้นแต่ด้วยความยินยอมของผู้ป่วยหรือผู้รับบริการหรือเมื่อต้องปฏิบัติตามกฎหมายหรือตามหน้าที่

10. ไม่ปฏิเสธการช่วยเหลือผู้ที่อยู่ในระยะอันตรายจากการเจ็บป่วยเมื่อได้รับคำขอร้องและตนอยู่ในฐานะที่จะช่วยได้

11. ไม่ประกอบการในทางหรือสถานที่สาธารณะ เว้นแต่เหตุฉุกเฉินในการปฐมพยาบาลหรือปฏิบัติหน้าที่การงานของกระทรวง ทบวง กรม กรุงเทพมหานคร เมืองพัทยา องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล สุขาภิบาล องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นอื่นตามที่รัฐมนตรีประกาศในราชกิจจานุเบกษา หรือสภากาชาดไทย

12. ไม่สนับสนุนให้ผู้อื่นประกอบวิชาชีพการพยาบาล การผดุงครรภ์ การประกอบวิชาชีพเวชกรรมหรือการประกอบโรคศิลปะโดยผิดกฎหมาย

13. ผู้ประกอบวิชาชีพการผดุงครรภ์ ชั้นหนึ่ง จะทำการผุงครรภ์ได้แต่เฉพาะรายที่มีครรภ์ปกติและคลอดอย่างปกติ ตลอดจนการพยาบาลมารดาและทารกในรายที่มีครรภ์ผิดปกติหรือคลอดผิดปกติ ถ้าไม่สามารถหาผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมทำการคลอดได้ และเป็นประจักษ์ว่าถ้าทิ้งคนไข้ไว้จะเป็นอันตรายแก่มารดาและทารกก็ให้ทำคลอดได้ แต่ไม่ให้ใช้คีมสูง หรือผ่าตัด หรือใช้ยารัดมดลูกก่อนคลอด

14. ผู้ประกอบวิชาชีพการผดุงครรภ์ ชั้นสอง จะทำการผดุงครรภ์ได้แต่เฉพาะรายที่มีครรภ์ปกติและคลอดอย่างปกติ

15. ผู้ประกอบวิชาชีพการผดุงครรภ์ จะต้องใช้ยาป้องกันการติดเชื้อหยอดหรือป้ายตาทารกหลังคลอด และจะต้องบันทึกการรับฝากครรภ์และการทำการคลอด ในรายงานตามแบบของสภาการพยาบาล

16. การให้ยาผู้ป่วย ให้ได้เฉพาะที่แพทย์สั่งไว้หรือเมื่อเป็นการปฐมพยาบาล

การปฏิบัติต่อผู้ร่วมวิชาชีพ

1. พึงยกย่องให้เกียรติและเคารพในศักดิ์ศรีซึ่งกันและกัน

2. ไม่ทับถมให้ร้ายหรือกล่นแกล้งกัน

3. ไม่ชักจูงผู้ป่วยหรือผู้รับบริการผู้อื่นมาเป็นของตน

การปฏิบัติต่อผู้ร่วมงาน

1. พึงยกย่องให้เกียรติและเคารพในศักดิ์ศรีของผู้ร่วมงาน

2. ไม่ทับถมให้ร้ายหรือกลั่นแกล้งผู้ร่วมงาน

3. ส่งเสริมและสนับสนุนการประกอบวิชาชีพของผู้ร่วมงาน

การทดลองต่อมนุษย์

1. ต้องได้รับความยินยอมจากผู้ถูกทดลอง และป้องกันอันตรายที่อาจเกิดขึ้นจากการทดลองนั้นๆ

2. ต้องปฏิบัติต่อผู้ถูกทดลองเช่นเดียวกับผู้รับบริการหรือผู้ป่วย

3. ต้องรับผิดชอบต่ออันตรายหรือผลเสียหายจากการทดลอง ที่ไม่ใช่ความผิดของผู้ถูกทดลอง

การโฆษณาการประกอบวิชาชีพ

1. ไม่โฆษณา ใช้ จ้าง หรือยินยอมให้ผู้อื่นโฆษณาการประกอบวิชาชีพ ความรู้ ความชำนาญในการประกอบวิชาชีพของตน

2. ไม่โฆษณา ใช้ จ้าง หรือให้ผู้อื่นโฆษณาการประกอบวิชาชีพ ความรู้ ความชำนาญในการประกอบวิชาชีพของผู้อื่น

3. การโฆษณาทั้ง 2 ข้อ อาจกระทำได้ในกรณีต่อไปนี้

3.1 การแสดงผลงานในวารสารทางวิชาการหรือในการประชุมวิชาการ

3.2 การแสดงผลงานในหน้าที่หรือในการบำเพ็ญประโยชน์สาธารณะ

3.3 การแสดงผลงานหรือความก้าวหน้าทางวิชาการเพื่อการศึกษาของมวลชน

3.4 การประกาศเกียรติคุณเป็นทางการ โดยสถาบันวิชาการ สมาคม หรือมูลนิธิ

ทั้งนี้ ต้องละเว้นการแสวงหาประโยชน์ที่จะเกิดส่วนบุคคล

4. ผู้ประกอบวิชาชีพจะแสดงข้อความเกี่ยวกับการประกอบวิชาชีพ ในสถานที่ประกอบวิชาชีพได้เพียง ชื่อ สกุล อภิไธย ตำแหน่งทางวิชาการ ยศ ฐานันดรศักดิ์ บรรดาศักดิ์ ชื่อปริญญา วุฒิบัตร สาขาของวิชาชีพ เวลาทำงาน

5. ผู้ประกอบวิชาชีพแสดงที่ตั้งสำนักงาน หมายเลขโทรศัพท์ และหรือข้อความที่อนุญาตดังที่กล่าวมาแล้วเท่านั้น

6. ผู้ทำการเผยแพร่หรือตอบปัญหาทางสื่อมวลชน ถ้าแสดงตนว่าเป็นผู้ประกอบวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ ต้องไม่แจ้งสถานที่ทำการส่วนตัวเป็นทำนองการโฆษณา

7. ต้องระวังไม่ให้การประกอบวิชาชีพแพร่ออกไปในสื่อมวลชน เป็นทำนองโฆษณาความรู้ความสามารถ

หลักจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพที่กำหนดขึ้นเพื่อให้พยาบาลปฏิบัติให้ถูกต้อง เกิดผลดีต่อผู้ป่วย สังคมและวิชาชีพนั้น มีพื้นฐานมาจากทฤษฎีการพัฒนาจริยธรรม 2 ทฤษฎี ได้แก่ ทฤษฎีของโคลเบิร์ก ที่กล่าวถึงการพัฒนาจริยธรรมเป็นไปตามวุฒิภาวะและสติปัญญา การตัดสินใจเชิงจริยธรรมยึดหลักเหตุผล ความยุติธรรม ส่วนทฤษฎีของกิลลิแกน กล่าวถึงการพัฒนาจริยธรรมของผู้หญิง เน้นจริยธรรมด้านความโอบอ้อมอารี เมตตากรุณา ตระหนักถึงความเป็นมนุษย์ การมีสัมพันธภาพ การปฏิบัติงานให้ดีที่สุด ไม่เกิดอันตรายแก่ผู้ป่วย มีความซื่อสัตย์ รักษาคำพูด ในการวิจัยครั้งนี้ได้ผสมผสานหลักจริยธรรมโดยยึดตามทฤษฎีการพัฒนาทางจริยธรรมดังกล่าวข้างต้น พฤติกรรมจริยธรรมสอดคล้องกับหลักจริยธรรมของสภาพยาบาลนานาชาติ และตามจรรยาบรรณวิชาชีพ

3.3 คุณลักษณะจริยธรรมสำหรับพยาบาล

โครงสร้างของคุณลักษณะจริยธรรม

จากการประชุมทางวิชาการเกี่ยวกับจริยธรรมไทย เรื่องแนวทางการพัฒนาจริยธรรมไทย ระหว่างวันที่ 22-27 มกราคม 2523 ได้กล่าวถึงโครงสร้างของคุณลักษณะจริยธรรมในสังคมไทย ซึ่งมีผู้ทรงคุณวุฒิได้ปรับปรุงแล้วไว้ 11 ประการ ดังต่อไปนี้ (สิวลี ศิริไล. 2544 : 166)

1. ความรับผิดชอบ หมายถึง ความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะทำการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความผูกพันด้วยความพากเพียร และความละเอียดรอบคอบ ยอมรับผลการกระทำในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย ทั้งพยาบาลที่จะปรับปรุงการปฏิบัติหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้น

2. ความซื่อสัตย์ หมายถึง การประพฤติปฏิบัติอย่างเหมาะสมและตรงต่อความเป็นจริง ประพฤติปฏิบัติอย่างตรงไปตรงมา ทั้งกาย วาจา ใจ ต่อตนเองและผู้อื่น

3. ความมีเหตุผล หมายถึง ความสามารถในการใช้ปัญญาในการประพฤติปฏิบัติ รู้จักไตร่ตรอง พิสูจน์ให้ประจักษ์ ไม่หลงงมงาย มีความยับยั้งชั่งใจโดยไม่ผูกพันธ์กับอารมณ์และความยึดมั่นของตนเองที่มีอยู่เดิมซึ่งอาจผิดได้

4. ความกตัญญูกตเวที หมายถึง ความรู้บุญคุณ และตอบแทนบุญคุณต่อคนอื่น และสิ่งอื่นที่มีบุญคุณ

5. การรักษาระเบียบวินัย หมายถึง การควบคุมความประพฤติ ปฏิบัติให้ถูกต้องและเหมาะสมกับจรรยามารยาท ข้อบังคับ ข้อตกลง กฎหมายและศีลธรรม

6. ความเสียสละ หมายถึง การละความเห็นแก่ตัว การแบ่งปันแก่คนที่ควรให้ ด้วยกำลังกาย กำลังทรัพย์ กำลังสติปัญญา และรวมทั้งการรู้จักสลัดทิ้งอารมณ์ร้ายในตนเองด้วย

7. ความสามัคคี หมายถึง ความพร้อมเพรียงเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ร่วมมือกันกระทำกิจการให้สำเร็จลุล่วงด้วยดี โดยเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน

8. การประหยัด หมายถึง การใช้สิ่งทั้งหลายพอเหมาะพอควร ให้ได้ประโยชน์มากที่สุด ไม่ยอมให้มีส่วนเกินมากนัก รวมทั้งการรู้จักระมัดระวัง รู้จักยับยั้งความต้องการให้อยู่ ในกรอบและขอบเขตพอเหมาะพอควร

9. ความยุติธรรม หมายถึง การปฏิบัติด้วยความเที่ยงตรง สอดคล้องกับความเป็นจริงและเหตุผล ไม่มีความลำเอียง

10. ความอุตสาหะ หมายถึง ความพยายามอย่างเข้มแข็ง เพื่อให้เกิดความสำเร็จในการงาน

11. ความเมตตากรุณา เมตตา คือ ความรักใคร่ ปรารถนาจะให้ผู้อื่นเป็นสุข กรุณาคือความสงสาร คิดจะช่วยให้ผู้อื่นพ้นทุกข์

คุณลักษณะจริยธรรมที่จำเป็นสำหรับพยาบาล

จริยธรรมทางการพยาบาลประกอบด้วยคุณลักษณะที่จำเป็นสำหรับพยาบาลได้แก่ (จินดา ถิระพันธุ์. 2542 : 31)

ความรับผิดชอบ
ความร่วมมือและสามัคคี
ความเคารพในความเป็นมนุษย์ของบุคคล
การคำนึงถึงสิทธิของมนุษยชน
ความประพฤติที่เหมาะสม
ความซื่อสัตย์
ความมีมนุษย์สัมพันธ์ที่ดี
ความเมตตากรุณา
ความเสียสละ

คุณลักษณะเชิงจริยธรรมของพยาบาลวิชาชีพ

ผู้ซึ่งจะให้การพยาบาลแก่บุคคลหรือสังคม ต้องเข้าใจคุณลักษณะเฉพาะที่เด่นชัดซึ่งบอกเอกลักษณ์ของพยาบาลวิชาชีพอย่างมาก ได้แก่ (ฟาริดา อิบราฮิม. 2541 : 266-268)

1. ความเคารพในบุคคล การอยู่ด้วยกันในสังคมต้องอาศัยความรู้สึกเคารพในกันและกัน พยาบาลจะให้บริการพยาบาลกับใครก็ตามย่อมรู้สึกเคารพในความเป็นบุคคลของผู้รับการพยาบาลคือ ตระหนักในศาสตร์ความเป็นคน และความเป็นตนเองซึ่งมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ความเป็นองค์รวม ความเป็นเอกภาพและความแตกต่างเฉพาะคนของผู้รับบริการไม่ว่าจะมี อายุ เพศ เชื้อชาติ ศาสนา หรือภาษา ความรู้สึกเคารพผู้อื่นจะเกิดได้ ต้องมาจากความรู้สึกเคารพในตนเองและเข้าใจถึงความเป็นบุคคลของผู้อื่น ซึ่งต้องการความเคารพยกย่อง ทั้งนี้พยาบาลต้องมีความจริงใจต่อผู้รับบริการไม่ต่างไปจากความจริงใจในบทบาทผู้ให้บริการของตนเอง พยาบาลต้องสามารถเอาใจเขามาใส่ใจเราเพื่อเข้าใจในความรู้สึกนึกคิด ความต้องการ ความไม่สุขสบาย ความลำบากใจและอื่น ๆ

2. ความยุติธรรม พยาบาลจะปฏิบัติต่อผู้ป่วยทุกคนไม่แตกต่างกัน โดยเฉพาะในความเป็นผู้ต้องการความช่วยเหลือของเขา ผู้ป่วยทุกคนจะอยู่ในบรรยากาศที่มีความกลมกลืนไม่รู้สึกถูกทอดทิ้งเพราะขาดการดูแลและไม่รู้สึกน้อยใจคล้ายขาดที่พึ่ง

3. ค่านิยม พฤติกรรมทั้งหมดที่บุคคลพูดหรือแสดงออกให้ปรากฏ ย่อมบอกค่านิยมเฉพาะบุคคลและกลุ่มบุคคล ไม่ว่าจะเป็นค่านิยมในทางสุขภาพ การทำกิจกรรม การดำรงชีวิต การปฏิบัติหน้าที่การงานและอื่น ๆ

4. การรักษาสิทธิ์ ทุกคนมีสิทธิตามขอบเขตของมนุษยชน อาจเป็นสิทธิทางกฎหมายและสิทธิทางธรรม อาจเป็นสิทธิที่สมบูรณ์ หรือสิทธิเพียงบางส่วนตามสถานการณ์ของสังคมและสิ่งแวดล้อม

สิทธิย่อมหมายถึงความสามารถครอบครอง ปกป้อง รักษา และจัดหาให้มีได้ในขอบเขตของความเป็นจริง พยาบาลต้องเข้าใจในสิทธิและเคารพในสิทธิของผู้รับบริการซึ่งกำหนดด้วยจรรยาบรรณของวิชาชีพ และจริยธรรมในส่วนตัวพยาบาลเอง

5. ความรับผิดชอบ มนุษย์จะต้องกำหนดความรับผิดชอบที่จะประพฤติปฏิบัติเพื่อการอยู่ร่วมกันเช่นความรับผิดชอบตามเหตุผลที่ควรจะเป็น ความรับผิดชอบในบทบาทความรับผิดชอบที่จะรับผิดหรือตัดสินความผิด ความรับผิดชอบตามความสามารถ การปฏิบัติเต็มความรับผิดชอบย่อมได้รับคำชมเชยหรือชื่นชม พยาบาลที่มีความรับผิดชอบในทางวิชาชีพย่อมสามารถอุทิศตนเพื่อสร้างความเจริญให้แก่วิชาชีพและหน่วยงานได้เต็มศักยภาพ ทำงานโดยมุ่งประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตัวและให้ความก้าวหน้าแก่สังคมพยาบาล

6. ความซื่อสัตย์ พยาบาลได้รับความคาดหวังในความซื่อสัตย์ เพราะพยาบาลต้องรับผิดชอบในการรักษาและให้การพยาบาลโดยตรง ผู้ป่วยฝากชีวิตฝากผีฝากไข้กับพยาบาล ต้องได้รับความรู้สึกไว้วางใจในพยาบาลซึ่งดูแลเขา พยาบาลยังต้องซื่อสัตย์ต่อหลักการ ต่อเพื่อนร่วมวิชาชีพ เพื่อนร่วมทีมสุขภาพ และที่สำคัญคือ ซื่อสัตย์ต่อตนเองให้ควบคู่ไปกับความซื่อสัตย์ต่อวิชาชีพการพยาบาล

จากความคิดเห็นของ สิวลี ศิริไล (2544 : 198-201) องค์ประกอบที่เป็นศิลปะของวิชาชีพพยาบาล มีพื้นฐานอยู่บนจริยธรรมที่มนุษย์พึงมีต่อกัน ประกอบด้วย

1. ความเอื้ออาทร (Caring) ความเอื้ออาทรเป็นสิ่งสำคัญของความสัมพันธ์ระหว่างพยาบาลกับผู้ป่วย เกิดจากความตระหนักในคุณค่าของบุคคล ความเข้าใจในชีวิตมนุษย์ และก่อให้เกิดความปรารถนาดีต่อกัน ความป่วยไข้ทางกายต้องอาศัยวิธีการรักษาภายนอก ขณะเดียวกันการรักษาทางใจต้องอาศัยความรู้สึกความเข้าใจจิตใจของผู้ป่วย อันเป็นผลให้เกิดการปฏิบัติในลักษณะเอื้ออาทร คือ มีน้ำใจเอื้อเฟื้อใส่ใจต่อความรู้สึกของผู้ป่วย การแสดงออกของความเอื้ออาทร คือ ความอ่อนโยน ความเคารพต่อความเป็นตัวของตัวเองของผู้ป่วย ความห่วงใย การปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเอื้ออาทรก่อให้เกิดความรู้สึกคุ้นเคยเป็นกันเองและอบอุ่นใจแก่ผู้ป่วย

2. ความเชื่อถือไว้วางใจ (Trust and Confidence) คือ ความรู้สึกที่เกิดจากความตระหนักหรือรู้ว่าในส่วนหนึ่งของโลกส่วนตัวเรานั้นไม่เป็นอิสระ เราต้องการความช่วยเหลือให้ความอบอุ่นและเป็นมิตร ความรู้สึกเชื่อถือและไว้วางใจจึงเป็นสิ่งที่ทำให้บุคคลกล้าเปิดเผยเรื่องราวของตน กล้าปรึกษาหารือ และขอความเห็นในการปฏิบัติหน้าที่ของพยาบาล ความรู้สึกเชื่อถือและไว้วางใจที่ผู้ป่วยมีต่อพยาบาล จะช่วยให้เกิดผลดีต่อกระบวนการรักษาพยาบาล และก่อให้เกิดความร่วมมืออันดีระหว่างพยาบาลกับผู้ป่วย

3. ความรู้สึกเอาใจเขามาใส่ใจเรา (Empathy) หมายถึง การที่เรารู้และยอมรับว่าคนแต่ละคนย่อมมีโลกส่วนตัวของตัวเอง มีความคิด ความเชื่อ มีความรู้สึกของตนเองที่แตกต่างจากผู้อื่น มีโลกทัศน์ที่ต่างกัน ความรู้สึกเอาใจเขามาใส่ใจเราที่มีต่อผู้ป่วยคือ การรับรู้สภาพความรู้สึก ความคิดของผู้ป่วย เสมือนหนึ่งว่าเราเป็นผู้ป่วยขณะนั้น ทำให้พยาบาลไม่โกรธเคืองผู้ป่วยที่อาจขัดขืนหรือลังเลต่อการปฏิบัติตามคำแนะนำ และไม่ด่วนตัดสินใจแทนผู้ป่วยทันทีแม้ว่าสิ่งนั้นจะเป็นสิ่งที่พยาบาลเห็นว่าดีและเหมาะสม

4. ความเห็นอกเห็นใจ (Sympathy) เป็นการแสดงออกของความรู้สึกทางสังคมที่สมบูรณ์ของบุคคล สามารถตระหนักและเข้าใจบุคคลอื่นในภาวะของบุคคลเช่นเดียวกับตน การแสดงออกถึงความเห็นอกเห็นใจ คือ การรับรู้ในปัญหาของผู้ป่วย การให้ความสนใจ ความเมตตา การเข้ามีส่วนร่วมในการหาทางแก้ปัญหา การทำให้ผู้ป่วยรู้สึกว่าเขาไม่ได้ถูกทอดทิ้ง มีคนเข้าใจให้คำปรึกษา และเป็นผู้ให้กำลังใจ

5. การให้ความเคารพ (Respect) วิชาชีพพยาบาล พึงให้ความเคารพในชาติวุฒิ วัยวุฒิ และคุณวุฒิ ถือเป็นสิทธิมนุษยชนที่พึงได้รับและรักษาไว้ พยาบาลให้การเคารพต่อคุณลักษณะทั้งสามประการนี้ของผู้ป่วยเท่า ๆกับการให้ความเคารพต่อตนเอง ขณะเดียวกันพยาบาลก็มีสิทธิ์ที่จะได้รับความเคารพทั้งสามประการนี้จากบุคคลอื่นเช่นกัน

6. ความเป็นผู้มีอารมณ์ขัน (Humor) ชีวิตของมนุษย์ย่อมมีทั้งสุขและทุกข์ผสมผสาน การมีอารมณ์ขันก่อให้เกิดผลดีต่อสุขภาพจิต ช่วยลดความตึงเครียดและช่วยสร้างบรรยากาศที่ดี ความเป็นผู้มีอารมณ์ขันช่วยทำให้พยาบาลและผู้ป่วยเกิดความเป็นกันเอง ยอมรับและเผชิญความเป็นจริงที่เกิดขึ้นได้ อารมณ์ขันจึงอาจเป็นยาวิเศษสุดสำหรับผู้ป่วยถ้ารู้จักใช้ให้พอเหมาะพอควร

คุณลักษณะที่พึงประสงค์สำหรับบัณฑิตพยาบาล

จากผลการประชุมสัมมนาพยาบาลศาสตร์ศึกษาแห่งชาติ ครั้งที่2 (วรรณี เดี่ยวอิศเรศ. 2536 : 132-133) ได้สรุปคุณลักษณะเชิงจริยธรรมที่พึงประสงค์ของบัณฑิตพยาบาลไว้ดังนี้

ด้านจริยธรรมสากล ได้แก่ ความรักความเมตตา ความเห็นอกเห็นใจ ความเอื้ออาทร การเอาใจเขามาใส่ใจเรา

ด้านจริยธรรมสังคม ได้แก่ ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความมีเหตุผล ความกตัญญูกตเวที การรักษาระเบียบวินัย ความเสียสละ ความสามัคคี การประหยัด ความยุติธรรม ความเมตตากรุณา ความอุตสาหะ ฯลฯ

ด้านจริยธรรมวิชาชีพ ได้แก่ เคารพสิทธิมนุษยชน ความซื่อสัตย์สุจริต ความรับผิดชอบ ความเสียสละ ความเอื้ออาทร การอุทิศตน ความมีระเบียบวินัย ความไม่เห็นแก่ตัว ฯลฯ

จากการสัมมนาพยาบาลศาสตร์ศึกษาแห่งชาติ ครั้งที่3 อรัญญา เชาวลิต (2544 : 169) ได้เสนอคุณสมบัติด้านจริยธรรมที่พึงประสงค์ของบัณฑิตพยาบาล ประกอบด้วย

1. เข้าใจ และยอมรับในคุณค่าความเชื่อ และเคารพศักดิ์ศรีของตนเองและผู้อื่น
2. มีความรับผิดชอบ มีระเบียบวินัย ซื่อสัตย์ อดทน เสียสละ ตรงต่อเวลา รู้จักกาละเทศะและมีเหตุผล
3. มีความเมตตากรุณา
4. ชื่นชนและเห็นคุณค่าของการทำดี
5. มีจิตสำนึกของการให้บริการ
6. มีความรู้เกี่ยวกับทฤษฎี หลักจริยศาสตร์ และแนวคิดด้านจริยธรรมอื่นๆ
7. เป็นผู้ไวต่อปัญหา หรือประเด็นปัญหาขัดแย้งเชิงจริยธรรมในการปฏิบัติการพยาบาล
8. มีทักษะในการให้เหตุผลทางจริยธรรม
9. สามารถให้ความคุ้มครองผู้บริโภคได้

พรทิพย์ บุญพวง (2527 : 10-11) ได้ศึกษาคุณลักษณะที่สำคัญสำหรับพยาบาล 9 ด้าน คือ ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความเสียสละ เมตตากรุณา ความสุภาพอ่อนโยน ความเคารพในความเป็นมนุษย์ ความอดทน ความมีระเบียบวินัย และความร่วมมือรู้รักสามัคคี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของธิติมา

จำปีรัตน์ (2532 : 46-47) ที่ได้สรุปคุณลักษณะต่างๆที่จำเป็นสำหรับพยาบาลไว้ 9 ด้าน เช่นเดียวกัน ในด้านที่เกี่ยวกับนักศึกษาพยาบาล งานวิจัยของอาภา โลจายะ (2536 : 20) ได้ศึกษาพฤติกรรมของนักศึกษาสภากาชาดไทยตามความคิดเห็นของผู้บริหารการพยาบาลและอาจารย์พยาบาล ส่วนสุวลักษณ์ ตั้งประดิษฐ์ (2536 : 4) ได้ศึกษาพฤติกรรมจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาลในวิทยาลัยพยาบาล ในสังกัดกระทรวงสาธารณสุขในภาพรวมของนักศึกษาจากวิทยาลัยพยาบาลทั้งหมด โดยศึกษาคุณลักษณะจริยธรรมด้านต่างๆ 9 ด้าน เหมือนกันคือ ความมีระเบียบวินัย ความสุภาพอ่อนโยน ความซื่อสัตย์ เมตตากรุณา ความรับผิดชอบ ความเคารพในความเป็นมนุษย์ ความอดทน ความร่วมมือรู้รักสามัคคี และความเสียสละ ส่วน ยุพดี สมบูรณ์สิน (2541 : 24) ได้สำรวจความคิดเห็นของอาจารย์พยาบาลที่ทำหน้าที่ เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรม ในวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีเครือข่ายภาคกลาง เกี่ยวกับคุณลักษณะจริยธรรมที่พึงประสงค์ของนักศึกษาพยาบาล ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏว่า อาจารย์พยาบาลให้ความสำคัญต่อคุณลักษณะจริยธรรมที่พึงประสงค์ของนักศึกษาพยาบาลรวม 9 ด้านเช่นเดียวกัน

การพยาบาลเป็นศาสตร์สุขภาพที่เน้นเรื่องศีลธรรมและจริยธรรมค่อนข้างสูง ทั้งนี้เพราะพยาบาลผู้ให้การพยาบาลต้องปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับบุคคล ต้องมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอย่างใกล้ชิด ต้องมีการสัมผัสโดยตรงระหว่างกันขณะให้และรับการพยาบาล การรับและให้ระหว่างกันและกันเป็นเรื่องของการช่วยชีวิต และประคับประคองจิตใจให้สามารถต่อสู้กับโรคภัยไข้เจ็บได้ด้วยดี บริการพยาบาลซึ่งถือกำเนิดจากมโนธรรม หรือความสำนึกในสิทธิมนุษยชน ความเชื่อถือ การยกย่องของสังคมต่อวิชาชีพการพยาบาล ย่อมขึ้นอยู่กับความประพฤติอันกอปร์ด้วยคุณธรรมและจริยธรรมของพยาบาลเป็นสำคัญ พยาบาลต้องส่งเสริมจริยธรรมในตนให้ปรากฏ

หลักจริยธรรมวิชาชีพการพยาบาลในมุมมองของ สังคม นักวิชาการ และองค์กรสภาการพยาบาล ทั้งของไทยและต่างประเทศที่กำหนดเป็นแนวทางปฏิบัติของผู้ประกอบวิชาชีพการพยาบาล ซึ่งครอบคลุมจริยธรรมสังคม และจริยธรรมวิชาชีพ ประกอบด้วย 15 ด้านดังภาพประกอบ

มุมมอง จริยธรรม	จริยธรรมสังคม	ประชุมพยาบาล II	สภาการพยาบาลนานาชาติ ICN	จรรยาบรรณสมาคมไทย	จริยธรรมสภา	นักวิชาการ				
						Fry	Aiken + Catalano	Delough hery	ฟาริดา	สิวลี
1. รับผิดชอบ	/	/	/	/	/	/			/	
2. ซื่อสัตย์	/	/		/	/		/		/	
3. มีเหตุผล	/	/		/	/					
4. กตัญญูกตเวที	/	/								
5. รักษาระเบียบวินัย	/	/		/	/					
		/		/	/					
6. เสียสละ	/	/		/	/					
7. สามัคคี	/	/		/	/	/				
8. ประหยัด	/	/								
9. ยุติธรรม	/	/	/	/			/		/	
10.อดทน	/	/		/						
11.เมตตากรุณา	/	/		/						
- เอื้ออาทร		/				/				/
- เอาใจเขามาใส่ใจเรา		/								/
										/
- เห็นอกเห็นใจผู้อื่น		/								/
12.เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์		/	/	/	/					/
- รักษาความลับ				/	/					
- สิทธิมนุษยชน				/			/			
- เคารพในบุคคล							/		/	
- รักษาสิทธิ์						/			/	
- บอกความจริง							/			
13.มนุษยสัมพันธ์				/	/					/
14.ความเชื่อถือไว้วางใจ					/					/
- ปฏิบัติงานดีมีคุณภาพ			/	/			/			
15.สุภาพอ่อนโยน										/

ภาพประกอบ 4 หลักจริยธรรมในวิชาชีพการพยาบาลจำแนกตามมุมมองของ สังคม นักวิชาการและองค์กรสภาการพยาบาลทั้งในและต่างประเทศ

สรุปหลักจริยธรรมในวิชาชีพการพยาบาล ในมุมมองของสังคม นักวิชาการ และองค์กรสภาการพยาบาล ทั้งในและต่างประเทศที่กำหนดเป็นแนวปฏิบัติของผู้ประกอบวิชาชีพการพยาบาล ซึ่งผู้วิจัยเลือกใช้ด้านที่มีความซ้ำซ้อนกัน 10 อันดับแรก มาเป็นแนวทางในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

1) ความรับผิดชอบ
2) ความซื่อสัตย์
3) ความเสียสละ
4) ความสามัคคี
5) ความยุติธรรม
6) ความเมตตากรุณา
7) เคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์
8) มนุษยสัมพันธ์
9) ความมีระเบียบวินัย
10) ความอดทน

3.4 ปัญหาจริยธรรมทางการพยาบาล

1. ปัญหาจริยธรรมในการปฏิบัติการพยาบาล

วิชาชีพการพยาบาลเป็นวิชาชีพที่เกิดจากความสำนึกของจริยธรรมที่มนุษย์มีต่อกัน จริยธรรมเป็นหัวใจสำคัญในการปฏิบัติการพยาบาล แต่ในสภาพปัจจุบันนี้พบว่ามีเสียงสะท้อนจากสังคมที่มีต่อพยาบาลในด้านลบมากขึ้น ส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมจริยธรรมของพยาบาล ในประเด็นต่างๆ ดังนี้ (นที เกื้อกูลกิจการ. 2542 : 76-79 ; ฟาริดา อิบราฮิม. 2542 : 306-308)

1.1 ขาดมนุษยสัมพันธ์ที่ดี และมีพฤติกรรมการปฏิบัติต่อผู้ใช้บริการอย่างไม่เหมาะสม เช่น สีหน้าเฉยเมยหรือบึ้งตึง น้ำเสียงกิริยาวาจาแข็งกระด้าง ไม่มีความสุภาพอ่อนโยน ไม่ให้เกียรติผู้ใช้บริการ ขาดความอดทนอดกลั้นและไม่ควบคุมอารมณ์หรือการแสดงออก เมื่อผู้ใช้บริการไม่ให้ความร่วมมือแทนที่พยาบาลจะอธิบายให้เข้าใจหรือปลอบโยนให้คลายความกลัว หรือความวิตกกังวล กลับปฏิบัติต่อผู้ใช้บริการอย่างกระแทกกระทั้นหรือใช้กำลังบังคับขู่เข็ญให้ยอมตาม โดยไม่คำนึงถึงจิตใจ อารมณ์ ความรู้สึกของผู้ใช้บริการในขณะนั้นว่าเป็นอย่างไร ซึ่งพฤติกรรมเหล่านี้แสดงออกถึงความไร้มารยาทในการประกอบวิชาชีพการพยาบาล และขาดการเคารพความเป็นมนุษย์ของบุคคล

1.2 ขาดความเมตตา และความเอื้ออาทรต่อผู้ใช้บริการ ขาดการเอาใจเขามาใส่ใจเรา จึงไม่มีความพยายามทำความเข้าใจถึงปัญหา ความต้องการ อารมณ์ ความรู้สึกนึกคิดที่แท้จริงของผู้ใช้บริการ จึงไม่สามารถช่วยเหลือหรือตอบสนองความต้องการที่แท้จริงแก่ผู้ใช้บริการได้ ผู้ใช้บริการบางรายมีความเครียด ความกลัว ความวิตกกังวลต่อสภาวะการเจ็บป่วย และสิ่งต่างๆที่ต้องเผชิญมากมาย จนกระทั่งมีอาการป่วยทางกายอันเนื่องจากจิต หรือมีพฤติกรรมการแสดงออกที่ไม่เหมาะสม ก็จะถูกพยาบาลตำหนิว่าเป็นโรคแสร้งทำหรือต้องการเรียกร้องความสนใจ โดยไม่พยายามค้นหาสาเหตุที่แท้จริงที่ทำให้ผู้ใช้บริการมีปัญหาการเจ็บป่วย หรือมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม แต่กลับมุ่งปฏิบัติพยาบาลให้แล้วเสร็จโดยไม่สนใจให้ความช่วยเหลือปัญหาทางจิตสังคมแก่ผู้ใช้บริการ ซึ่งเป็นการกระทำที่ขัดต่อปรัชญาการให้การพยาบาลแบบองค์รวม และขาดเมตตาธรรมที่มนุษย์พึงมีต่อกัน

1.3 ขาดความยืดหยุ่นต่อ กฎระเบียบข้อบังคับของแต่ละหน่วยงานเพื่ออำนวยความสะดวกสบายให้ตนมากกว่าประชาชนทั่วไป เช่น การเคร่งครัดต่อเวลาเยี่ยม การเฝ้าดูผู้ป่วย เป็นต้น ทั้งๆที่ในบางกรณีควรมีการยืดหยุ่นได้ และยังเป็นการส่งเสริมให้ญาติมามีส่วนร่วมในการดูแลผู้ป่วยด้วย

1.4 มุ่งทำงานให้เสร็จ โดยไม่คำนึงถึงคุณภาพและจิตใจของผู้ใช้บริการ เช่น เช็ดตัวทำแผลแก่ผู้ป่วยโดยขาดความปราณีต ให้การปฏิบัติพยาบาลที่เป็นสูตรสำเร็จโดยขาดการพิจารณาถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ความเชื่อ และวัฒนธรรม ไม่ตั้งใจช่วยเหลือผู้ป่วยเท่าที่ควร โดยเฉพาะผู้ป่วยหนักมักมีภาวะแทรกซ้อนจากแผลกดทับ ปอดอักเสบ ข้อติดแข็งจนผิดรูป และบางครั้งก็ปฏิบัติพยาบาลโดยขาดความละเอียดรอบคอบ ปัญหาที่พบอยู่เสมอคือ การใช้ยาผิดชนิด ผิดทาง ผิดขนาด ผิดคน หรือผิดเวลา

1.5 ให้การสอน แนะนำแก่ผู้ใช้บริการน้อยเกินไป โดยอาจเนื่องจากการขาดความตระหนักถึงความสำคัญของการสอนให้ผู้ใช้บริการเกิดการเรียนรู้ในการดูแลตนเองที่ถูกต้อง ขาดความกระตือรือร้นในการสอน หรืออาจคิดว่าผู้ใช้บริการทราบแล้ว หรือสอนบิดา-มารดาสอนบุตร โดยผู้ใช้บริการไม่มีส่วนร่วมวางแผนในการดูแลตนเอง และไม่คำนึงว่าผู้ใช้บริการจะนำไปปฏิบัติได้หรือไม่ หรือสอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้ใช้บริการหรือไม่ เป็นผลให้ผู้ใช้บริการไม่สามารถควบคุมการดำเนินของโรคได้อย่างถูกต้องเหมาะสม หรือเกิดภาวะแทรกซ้อนขึ้น ซึ่งขัดกับปรัชญาแนวอัตถิภาวะมนุษยนิยมที่มุ่งช่วยเหลือให้ผู้ใช้บริการสามารถดูแลตนเองได้เพื่อให้มีชีวิตอยู่อย่างมีคุณภาพ

1.6 ขาดความซื่อสัตย์ในการปฏิบัติหน้าที่ เช่น การเขียนรายงานว่าได้ทำแล้วในสิ่งที่ยังไม่ได้ทำหรือไม่เป็นความจริง หรือปฏิบัติพยาบาลผิดหลักการและเทคนิค เช่น ผิดเทคนิคปลอดเชื้อ ทำให้เกิดผลเสียหรือเป็นอันตรายต่อผู้ป่วย เช่น ทำให้ผู้ป่วยเกิดภาวะแทรกซ้อนหรือติดเชื่อในโรงพยาบาล เป็นต้น

1.7 ปฏิบัติพยาบาลโดยขาดการเคารพความเป็นมนุษย์ของบุคคล และการตระหนักถึงสิทธิมนุษยชน เช่น ถอดเสื้อผ้าผู้ป่วยโดยไม่ได้ปิดม่าน ปฏิบัติพยาบาลโดยไม่แจ้งหรือขออนุญาตผู้ป่วยก่อน เปิดเผยความลับของผู้ป่วยโดยไม่ได้รับอนุญาต บางครั้งนำความลับของผู้ป่วยมาพูดคุยเล่นในขณะส่งเวรหรือพูดคุยเรื่องส่วนตัวข้ามหน้าผู้ป่วยขณะปฏิบัติพยาบาลแก่ผู้ป่วย และปฏิบัติต่อผู้ป่วยเหมือนเป็นบุคคลที่ไร้อารมณ์ความรู้สึกนึกคิด ทั้งๆที่ในเวลานั้นผู้ป่วยอยู่ในภาวะที่เปราะบางที่สุดจนยากที่จะรับความกดดันใดๆได้

1.8 ขาดความอุตสาหะและความเสียสละ ทำงานเฉื่อยชา ไม่กระตือรือร้น หนักไม่เอาเบาไม่สู้ ขาดการพัฒนาตนในด้านความรู้ ความสามารถ เพื่อพัฒนาการปฏิบัติพยาบาลให้มีคุณภาพ พยาบาลบางคนเมื่อเรียนจบจากสถาบันการศึกษาพยาบาลแล้ว ขาดการแสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่อง ส่วนใหญ่จะหมดเวลาไปกับครอบครัว ดู โทรทัศน์ อ่านหนังสือบันเทิง หรือประกอบอาชีพอื่นร่วมด้วย จนมีผลทำให้ความตั้งใจมุ่งมั่นในงานลดลง และปฏิบัติงานให้ผ่านไปเพียงวันๆ

1.9 ขาดความรับผิดชอบต่อตนเองและวิชาชีพ เช่น ขึ้นเวรติดๆกันหลายเวร เพื่อจะได้หยุดติดต่อกันหลายวัน โดยไม่ตระหนักถึงผลเสียที่อาจเกิดขึ้นต่อสุขภาพและการปฏิบัติงาน นอกจากนี้พยาบาลบางคนนอนหลับในขณะปฏิบัติหน้าที่โดยเฉพาะในเวรดึก ไม่ได้เยี่ยมตรวจผู้ป่วยตามหน้าที่ เป็นเหตุให้บางครั้งไม่สามารถช่วยเหลือผู้ป่วยได้ทันท่วงที

1.10 ขาดการปฏิบัติต่อประชาชนอย่างเสมอภาคตามสิทธิมนุษยชน หรือให้ อภิสิทธิ์แก่บุคคลบางกลุ่ม เช่น การจองห้องพิเศษในโรงพยาบาลของรัฐ มักให้อภิสิทธิ์แก่บุคคลที่รู้จักหรือคุ้นเคยก่อน นอกจากนี้ญาติของแพทย์และพยาบาลมักจะได้รับการดูแลเป็นพิเศษกว่าผู้ป่วยทั่วไป จนผู้ป่วยทั่วไปเห็นได้อย่างชัดเจนและเกิดความไม่พอใจขึ้น ซึ่งขัดต่อจรรยาบรรณวิชาชีพการพยาบาลต่อประชาชนในข้อที่ว่า "ปฏิบัติต่อประชาชนด้วยความเสมอภาคตามสิทธิมนุษยชน โดยไม่คำนึงถึงเชื้อชาติ ศาสนา และสถานภาพของบุคคล"

จากสภาพการณ์ที่เกี่ยวกับปัญหาจริยธรรมในการปฏิบัติพยาบาลที่กล่าวมาข้างต้น แม้จะไม่มีข้อมูลในเชิงปริมาณอย่างชัดเจนว่ามีปัญหาเหล่านี้มากน้อยเพียงใดก็ตามแต่ความจริงที่ยากปฏิเสธได้ก็คือ มีพยาบาลน้อยคนนักที่สามารถปฏิบัติพยาบาลได้อย่างสอดคล้องกับหลักปรัชญาสิทธิมนุษยชน และตามความคาดหวังของสังคมที่มีต่อจินตภาพของพยาบาล รวมทั้งถึงพร้อมด้วยคุณธรรม จริยธรรม อย่างแท้จริง อาจกล่าวได้ว่าปัจจุบันจริยธรรมในการปฏิบัติพยาบาลของพยาบาลเสื่อมลง หรือยังไม่เป็นที่น่าพอใจตามจรรยาบรรณวิชาชีพการพยาบาลที่ได้กำหนดเอาไว้ และตามความคาดหวังของสังคม และจากปัญหาจริยธรรมในการปฏิบัติการพยาบาลทั้งหมดที่กล่าวมา ล้วนเกิดจากการขาดจริยธรรมพื้นฐาน ที่เกี่ยวกับจริยธรรมสังคม และจริยธรรมวิชาชีพ ซึ่งผู้วิจัยสนใจศึกษา เพื่อเป็นข้อมูลในการปลูกฝังเสริมสร้างจริยธรรมแก่นักศึกษาพยาบาลต่อไป

2. ปัจจัยที่ก่อให้เกิดปัญหาจริยธรรมในการปฏิบัติพยาบาล

ปัจจัยที่ก่อให้เกิดปัญหาจริยธรรมในการปฏิบัติพยาบาลอาจจำแนกได้ดังนี้(นที เกื้อกูลกิจการ. 2542 : 79-82)

2.1 ปัจจัยทางด้านบุคคลผู้เป็นพยาบาล

2.1.1 ความไม่รักและไม่เห็นคุณค่าของวิชาชีพการพยาบาลเท่าที่ควร ซึ่งอาจเกิดจากการไม่ตระหนักว่าพยาบาลควรให้การปฏิบัติพยาบาลอย่างมีคุณภาพด้วยความเมตตาและเสียสละ คิดแต่เพียงว่าต้องการหารายได้จากวิชาชีพนี้เท่านั้น หรือเกิดจากการถูกบังคับให้เรียนวิชาชีพการพยาบาลซึ่งขัดกับนิสัย ความพอใจ เมื่อพยาบาลไม่มีความรักในวิชาชีพ ก็ยากที่จะให้การปฏิบัติพยาบาลที่สอดคล้องกับหลักปรัชญา สิทธิมนุษยชน และตามความคาดหวังของสังคม รวมทั้งถึงพร้อมด้วยคุณธรรมและจริยธรรมได้

2.1.2 พยาบาลบางคนมุ่งสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ กระทำทุกอย่างเพียงเพื่อเงินได้ ไม่คำนึงถึงหน้าที่ที่มนุษย์พึงปฏิบัติต่อกัน และกระทำโดยไม่คำนึงคุณธรรมจริยธรรม เช่น การลักลอบทำแท้งให้กับสตรี หรือการตั้งคลินิกอย่างผิดกฎหมาย หรือกระทำการฝ่าฝืนข้อบังคับในการประกอบวิชาชีพเพื่อหวังผลประโยชน์ส่วนตน โดยไม่คำนึงถึงผลเสียหายที่จะ ตามมา

2.1.3 การขาดวินัยแห่งตน จำเป็นต้องอาศัยผู้อื่นควบคุม ต้องมีกฎข้อบังคับ หรือการลงโทษ บุคคลที่ขาดวินัยแห่งตน ความรับผิดชอบต่อหน้าที่และการกระทำจะไม่มี จึงมีโอกาสเกิดความผิดพลาดในการปฏิบัติหน้าที่ได้เสมอ

2.1.4 การขาดแบบอย่างที่ดีด้านคุณธรรมและจริยธรรม คนจะมีคุณภาพได้นั้น ต้องเริ่มจากครอบครัว โดยมีแม่พิมพ์ เช่น บิดา มารดาที่มีคุณภาพ มีการอบรมกล่อมเกลาจิตใจบุตรธิดาอย่างต่อเนื่อง และเป็นแบบอย่างที่ดีแก่บุตรธิดา ถ้าตัวแบบนั้นพูดกับทำไม่สอดคล้องกัน ย่อมก่อให้เกิดความสับสนแก่ผู้ยึดแบบ ตัดสินใจไม่ได้ว่าอะไรถูกอะไรผิด สิ่งใดควรหรือไม่ควรปฏิบัติ ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งของความเสื่อมด้านคุณธรรมและจริยธรรมที่พยาบาลพึงมีต่อผู้ป่วยได้

ส่วนในสถาบันการศึกษา ครู อาจารย์อาจยังทำหน้าที่ไม่ครบถ้วนทั้ง 4 ประการคือ ถ่ายทอดความรู้ ฝึกทักษะ ความสามารถ ให้ค่านิยมที่ถูกต้อง และปลูกฝัง อุดมการณ์ทางสังคมแก่นักเรียนนักศึกษาส่วนใหญ่ครู อาจารย์ทำหน้าที่เพียง 2 ประการแรกเท่านั้น ส่วน 2 ประการหลังทำน้อยหรือไม่ทำเลย บางท่านอาจจะเข้าใจว่าไม่ใช้หน้าที่ของตนเสียด้วยซ้ำไป

2.1.5 การขาดวุฒิภาวะในด้านต่างๆ การไม่รับผิดชอบในหน้าที่อาจเกิดขึ้นได้เมื่อพยาบาลอายุน้อยเกินกว่าจะรับภาระหน้าที่อันหนักอึ้งในการปฏิบัติพยาบาลได้ ความอ่อนแอทางกาย อาจเป็นสาเหตุให้พยาบาลห่วงใยสุขภาพของตนเองมากกว่าที่จะคิดถึงการ ช่วยเหลือผู้ป่วย จึงมีความเห็นแก่ตัวเกียจคร้าน ความด้อยในสติปัญญาทำให้ไม่สามารถตัดสินความผิดชอบชั่วดี ขาดความรับผิดชอบในการกระทำของตนเอง ประพฤติไม่ควรเพราะความเขลาหรือรู้เท่าไม่ถึงการณ์ มโนธรรมเจริญได้น้อย ตกอยู่ในอำนาจฝ่ายต่ำ ขาดความเข้าใจที่จะพัฒนาตนเอง การขาดวุฒิภาวะทางอารมณ์และสังคม เป็นเหตุให้ขาดความราบรื่นทางมนุษยสัมพันธ์กับผู้ใช้บริการและผู้ร่วมงาน ใจคอคับแคบ ขาดความจริงใจ แก้ปัญหาเพื่อสนองความต้องการของตนเอง มาตรฐานงานและความรับผิดชอบแกว่งตามภาวะอารมณ์ซึ่งเปลี่ยนแปลงง่าย ขาดความซื่อสัตย์ ปกปิดความผิดพลาดเพื่อความปลอดภัยของตนเอง โดยไม่คำนึงถึง ผลเสียต่อผู้ป่วย ขาดจุดหมายของชีวิตที่เป็นธรรมชั้นสูง ความประพฤติไม่เสมอต้นเสมอปลาย พ่ายแพ้แก่อำนาจฝ่ายต่ำ หวั่นไหวตามกระแสนิยมในสิ่งแวดล้อมง่าย ขาดความภูมิใจในวิชาชีพและการปฏิบัติพยาบาล

2.2 ปัจจัยทางด้านหน่วยงานหรือองค์การ ระบบการบริหารงานของหน่วยงานหรือองค์การที่พยาบาลปฏิบัติงานอยู่ย่อมมีความสำคัญต่อขวัญและกำลังใจ ตลอดจนจริยธรรมในการปฏิบัติพยาบาลของพยาบาล ถ้าการนิเทศงานไม่ถูกต้องและไม่ทั่วถึง ผู้บริหารไม่ตระหนักถึงความสำคัญด้านจริยธรรม มุ่งเน้นแต่ประสิทธิผลของงาน รวมทั้งไม่ได้เป็นแบบอย่างที่ดีทางจริยธรรม สภาพของการทำงานที่หนัก ขาดระบบที่เป็นธรรม ขาดความก้าวหน้า และผลตอบแทนที่พึงได้รับตามสมควรแก่หน้าที่ ย่อมทำให้พยาบาลผู้ปฏิบัติงานท้อแท้ เบื่อหน่าย และปฏิบัติงานในลักษณะของการขาดขวัญกำลังใจ และความกระตือรือร้นได้

2.3 ปัจจัยทางสังคม ได้แก่ การที่สังคมมีความคาดหวังต่อพยาบาลสูงมาก ว่าจะต้องเป็นผู้มีคุณธรรมสูง มีการแสดงออกที่เหมาะสม และสามารถให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ใช้บริการได้สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการทุกประการ ในขณะที่สภาพของการให้บริการทางสุขภาพมีจำนวนผู้ใช้บริการมาก แต่บุคลากรมีน้อย การให้บริการอย่างทั่วถึงในบางครั้งจึงไม่อาจมุ่งลักษณะเฉพาะตัวบุคคลแต่ละรายตามปรัชญาการให้การพยาบาลแบบองค์รวมได้

2.4 ปัจจัยทางด้านผู้ใช้บริการ ผู้ใช้บริการบางคนมีอคติต่อวิชาชีพพยาบาล คาดหวังการให้การบริการจากพยาบาลในลักษณะของผู้รับใช้ และไม่ให้ความร่วมมือในการรักษาพยาบาล ตลอดจนขาดความอดทน เรียกร้องและจับผิด สิ่งเหล่านี้ย่อมก่อให้เกิดความเข้าใจผิด และการกระทบกระทั่งที่นำไปสู่ความไม่พอใจ และความขัดแย้งได้

2.5 ทัศนคติของบุคลากรทางด้านสุขภาพอื่นๆการได้รับการยอมรับ การให้เกียรติ และความร่วมมือจากบุคลากรด้านอื่นๆ ทำให้เกิดความรู้สึกภาคภูมิใจ ความมั่นใจในการปฏิบัติหน้าที่ ในทางตรงกันข้าม ทัศนคติที่มองพยาบาลไปในทางที่ไม่ยอมรับ หรือไม่ให้เกียรติเท่าที่ควร อาจนำมาซึ่งความขัดแย้ง การโต้ตอบที่รุนแรง การขาดความร่วมมือในการปฏิบัติพยาบาล รวมไปถึงปัญหาอื่นๆตามมาได้

2.6 ความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยี การปฏิบัติการพยาบาลในปัจจุบันจะใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ โดยเฉพาะเครื่องมือทางการแพทย์ ทำให้พยาบาลให้ความสนใจกับเครื่องมืออย่างมาก ประกอบกับภาระงานของพยาบาลมากขึ้นตามความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ทำให้พยาบาลลืมผู้ป่วยโดยไม่รู้ตัว ละเลยหน้าที่ ทำให้ผู้ป่วยขาดความอบอุ่นความเข้าใจ ขาดความสามารถสื่อภาษากับคนอื่น

วิทยาลัยพยาบาลเป็นสถาบันการศึกษา ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเกิดปัญหาจริยธรรม โดยไม่ได้มุ่งเน้น ปลูกฝังและพัฒนาจริยธรรมอย่างจริงจัง ส่วนครูอาจารย์มุ่งถ่ายทอดความรู้ ฝึกทักษะความสามารถขาดการเป็นแบบอย่างที่ดีและการปลูกฝังค่านิยมที่ถูกต้องแก่ลูกศิษย์ ประกอบกับความคาดหวังของสังคมที่มีต่อพยาบาลสูงมาก ทำให้พยาบาลต้องปรับตัวและต้องเป็นผู้ที่มีคุณธรรมสูง มีการแสดงออกที่เหมาะสม ผู้วิจัยในฐานะอาจารย์พยาบาล จึงให้ความสำคัญและเห็นว่าควรปลูกฝังจริยธรรมในขณะอยู่ในสถานศึกษา

3. แนวทางแก้ไขปัญหาจริยธรรมในการปฏิบัติการพยาบาล

ในการแก้ไขปัญหาจริยธรรมในการปฏิบัติการพยาลนั้น ควรมีการแก้ไขทั้งทางด้านบุคคลผู้เป็นพยาบาล องค์กรวิชาชีพ และด้านสังคมดังนี้ (นที เกื้อกูลกิจการ. 2542 : 82-84)

3.1 ด้านบุคคลผู้เป็นพยาบาล

3.1.1 พยาบาลต้องสอนตัวเองให้ตระหนักในคุณค่าของกันและกัน และเกิดการตระหนักในคุณค่าของบุคคลผู้ใช้บริการ เพราะสิ่งนี้เป็นจุดเริ่มต้นของความมีจริยธรรมในการปฏิบัติพยาบาล คือ การรู้จักให้ความช่วยเหลือกัน การมีน้ำใจต่อกัน และการรู้จักกระทำโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน อันจะก่อให้เกิดจริยธรรมในระดับจิตสำนึกดียิ่งขึ้น และจิตสำนึกดังกล่าวจะเป็นแรงผลักดันให้เกิดผลแห่งการกระทำดี และส่งผลสะท้อนกลับมาสู่วิชาชีพการพยาบาลในภายภาคหน้า

3.1.2 พยาบาลต้องพัฒนาตนในด้านความคิด การไตร่ตรองพิจารณาให้รู้ และตระหนักในเมตตาธรรมของวิชาชีพ มีความเข้าใจและยอมรับจรรยาบรรณวิชาชีพการพยาบาล มีความมั่นคงในคุณธรรม สามารถวินิจฉัยถูก ผิด ดี ชั่ว ควรทำ ไม่ควรทำ รวมทั้งมีการปฏิบัติโดยใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมอย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ต่างๆ

3.1.3 พยาบาลควรมีการตรวจสอบตนเองอยู่เสมอว่า ได้กระทำสิ่งใดที่ขาดคุณธรรมหรือมีความประพฤติที่ขัดต่อจรรยาบรรณวิชาชีพการพยาบาลหรือไม่ คนจีนโบราณเคยกล่าวไว้ว่า "คนมิใช่ปราชญ์อริยะ มีหรือที่จะไม่เคยกระทำผิด" หากมีการทำผิดหรือไม่ เหมาะสมจริง ก็ควรยอมรับผิดอย่างกล้าหาญ และปรับปรุงแก้ไข หรือระมัดระวังในการคิด การพูด และการกระทำของตนเองให้มากยิ่งขึ้น

3.1.4 พยาบาลควรรู้จักพิจารณาเลือกและสร้างค่านิยมที่จะช่วยทำให้จิตใจกลมกลืนกับธรรมชาติ เช่น ค่านิยมในการดำรงชีวิตอย่างสมถะ เรียบง่าย พอใจในสิ่งที่มี ตอบสนองความต้องการที่เป็นธรรมชาติ มิใช่ความต้องการที่เป็นความอยากหรือตัณหา หากคนเราต้องการสะสมและครอบครองสิ่งต่างๆ มากมาย ตัวอย่างเช่น ต้องการเป็นคนร่ำรวย มีชื่อเสียง มีอำนาจ โดยหวังพึ่งพิงสิ่งเหล่านี้มาสร้างความมั่นคงทางจิตใจแล้ว ย่อมเป็นไปได้ยาก เพราะความมั่นคงทางจิตใจจะเกิดขึ้นเมื่อมีความเรียบง่ายอยู่ภายในอย่างแท้จริงแล้วเท่านั้น ทั้งนี้พยาบาลควรรู้จักใช้ปัญญาศึกษาโลกภายในของตนให้รู้แจ้งจริงในชีวิตว่า คนเราเกิดมาเพื่ออะไร ผู้ที่เข้าถึงชีวิตจะรู้ว่าการได้เกิดมาเป็นมนุษย์เป็นสิ่งที่ยาก และการมีชีวิตอยู่อย่างมีคุณค่าสามารถทำประโยชน์ให้เกิดแก่ตนและผู้อื่นให้ถึงพร้อมเป็นสิ่งที่ยากยิ่งกว่า ผู้ที่เข้าถึงจุดนี้ คุณธรรมและจริยธรรมจะบังเกิดขึ้นเองโดย ธรรมชาติ และสามารถปฏิบัติได้อย่างเสมอต้นเสมอปลายในทุกสถานการณ์โดยไม่จำเป็นต้องอาศัยปัจจัยภายนอกมาบีบบังคับหรือควบคุม

3.1.5 เพื่อนร่วมวิชาชีพการพยาบาล มีส่วนในการช่วยเป็นกระจกสะท้อนซึ่งกันและกันเกี่ยวกับความประพฤติทั้งที่เหมาะสมและไม่เหมาะสมที่เพื่อนร่วมวิชาชีพได้ปฏิบัติต่อผู้ป่วย รวมทั้งช่วยสนับสนุนหรือส่งเสริมการพัฒนาด้านจริยธรรมในการปฏิบัติพยาบาลให้เกิดขึ้นในตัวพยาบาล โดยอาจใช้วิธีการต่างๆ ตามความเหมาะสมกับสถานการณ์ เช่น การอภิปรายกลุ่ม การเสนอบทความเกี่ยวกับจริยธรรมในการปฏิบัติพยาบาลในหอผู้ป่วย หรือสื่อมวลชน การยกย่องเพื่อนร่วมวิชาชีพที่เป็นแบบอย่างที่ดีในด้านจริยธรรมในการปฏิบัติพยาบาล เป็นต้น ซึ่งการกระทำดังกล่าวของเพื่อนร่วมวิชาชีพ จะทำให้พยาบาลมีความตื่นตัวในการฟื้นฟูจริยธรรมให้เจริญงอกงามขึ้นในตัวเองได้ไม่มากก็น้อย

3.2 ด้านองค์กรวิชาชีพ

องค์กรในที่นี้ ได้แก่ สถาบันการศึกษา หน่วยงานที่ใช้ สภาการพยาบาล สมาคมหรือชมรมที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพ ควรจะช่วยกันส่งเสริมให้นักศึกษาพยาบาลและพยาบาลตระหนักถึงความสำคัญของจริยธรรมในการปฏิบัติพยาบาล โดยพัฒนานักศึกษาพยาบาลและพยาบาลให้รู้แจ้งในเรื่องของคุณธรรมและจริยธรรมในการปฏิบัติพยาบาล เพื่อให้นักศึกษาพยาบาลและพยาบาลเพียบพร้อมด้วยสติปัญญา ทักษะและมีคุณธรรม จริยธรรม องค์กรจึงจะได้ทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าและมีประโยชน์สูงสุด หากเรามีทรัพยากรอื่นๆครบถ้วน แต่ขาดทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่า ก็ย่อมทำให้ทรัพยากรอื่นๆ ที่มีอยู่นั้นนำไปใช้ประโยชน์ไม่ได้ ในทางตรงข้าม ถ้านักศึกษาพยาบาลและพยาบาลมีทั้งความรู้และคุณธรรม ก็จะยิ่งทำให้รู้จักนำทรัพยากรที่มีอยู่ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมมากขึ้น ดังนั้น ผู้มีความรู้จึงต้องมีคุณธรรมและจริยธรรมควบคู่กันไปเสมอ

นอกจากนี้ ควรจัดกิจกรรมต่างๆ เช่น การอภิปรายกลุ่มย่อย หรือการยกย่องผู้เป็นแบบอย่างที่ดีทางจริยธรรม เพื่อปลูกฝังให้นักศึกษาพยาบาลและพยาบาล ตระหนักถึงความสำคัญของ จริยธรรมในการปฏิบัติพยาบาล มีความเมตตากรุณาต่อผู้ป่วย รู้ว่าอะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ รวมทั้งมีการช่วยเหลือผู้ป่วยอย่างจริงใจจนเป็นนิสัย ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะปลูกฝังให้พยาบาลมีจริยธรรมในการปฏิบัติพยาบาลที่มั่นคงตลอดไป

สำหรับปัญหาที่พยาบาลต้องทำงานด้วยความเหนื่อยล้า เนื่องจากสัดส่วนของพยาบาลกับผู้ใช้บริการไม่เหมาะสมกันนั้น สถาบันการศึกษาต้องพยายามผลิตบัณฑิตพยาบาลที่มีคุณภาพให้เพียงพอกับความต้องการของสังคม หน่วยงานที่ใช้ก็ต้องพยายาม สรรหาพยาบาลให้เพียงพอกับปริมาณงาน ตลอดจนรู้จักบำรุงรักษาบุคลากรพยาบาลให้สามารถดำรงอยู่ในวิชาชีพอย่างมีความสุข และปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพด้วย

3.3 ด้านสังคม

ในส่วนทัศนคติและความคาดหวังของของสังคมที่มีต่อวิชาชีพพยาบาลอันก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งได้นั้น แม้จะเป็นสิ่งที่แก้ไขได้ยากก็ตาม แต่พยาบาลทุกคนและองค์กรวิชาชีพควรมีการประชาสัมพันธ์ให้สังคม รวมทั้งบุคลากรทางด้านสุขภาพด้านอื่นๆ ได้เข้าใจสภาพความเป็นจริงของปัญหาการขาดแคลนบุคลากรพยาบาล ตลอดจนลักษณะงานอย่างถ่องแท้ ซึ่งจะช่วยให้เกิดความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน ให้อภัยในความไม่สมบูรณ์บกพร่องในงาน หรือการที่พยาบาลไม่สามารถปฏิบัติตามความคาดหวังของสังคมได้ทุกประการภายใต้ข้อจำกัดที่มีอยู่ ซึ่งจะช่วยลดปัญหาความขัดแย้งได้บ้างไม่มากก็น้อย

ลักษณะเฉพาะของวิชาชีพการพยาบาลคือ การให้บริการด้านสุขภาพอนามัย ต้องปฏิบัติโดยตรงต่อร่างกายและจิตใจของมนุษย์ ผู้ปฏิบัติการพยาบาลต้องเป็นผู้ที่มีสำนึกและยึดมั่นในจริยธรรมและจรรยาบรรณของวิชาชีพอย่างแท้จริง ในยุคปัจจุบันสังคมเจริญเติบโตและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งด้าน

เทคโนโลยี การสื่อสาร เศรษฐกิจและสังคม ส่งผลกระทบต่อเจตคติ ค่านิยม พฤติกรรมด้านจรรยาบรรณ และจริยธรรมของพยาบาล จนทำให้เกิดปัญหาจริยธรรมของพยาบาล ในการปฏิบัติการพยาบาลจำเป็นต้องใช้ทั้งความรู้ เทคนิควิชาชีพ และต้องปฏิบัติด้วยความสำนึก และยึดมั่นในจรรยาบรรณของวิชาชีพอย่างแท้จริง ดังนั้น การเสริมสร้างเจตคติ ค่านิยม และจริยธรรม จึงเป็นงานที่สำคัญยิ่ง สถาบันการศึกษาพยาบาลมีหน้าที่ผลิตพยาบาลวิชาชีพให้แก่สังคม มิใช่เพียงแต่มุ่งให้ความรู้ด้านวิชาการ และความสามารถทางเทคนิควิชาชีพเท่านั้น แต่จะต้องมีหน้าที่แก้ไขและเสริมสร้างเจตคติ ค่านิยม และจริยธรรมให้แก่นักศึกษา ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งเสริมสร้างจริยธรรมแก่นักศึกษาพยาบาลโดยการจัดการเรียนการสอนในรูปกิจกรรมเสริมหลักสูตร เพื่อให้นักศึกษามีพฤติกรรมจริยธรรมที่เหมาะสม ทั้งในด้านจริยธรรมสังคมและจริยธรรมวิชาชีพ สามารถปฏิบัติวิชาชีพด้วยความรู้สึกและสำนึกในจริยธรรมอย่างถูกต้อง

4. แนวคิด ทฤษฎี ในการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์

การพัฒนารูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาล ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้พัฒนาเป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตร ในด้านการพัฒนาพฤติกรรมจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาล เป็นการพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนเสริมจากหลักสูตรที่มีเนื้อหาด้านจริยธรรม และการสอดแทรกจริยธรรมเข้าไปในหมวดวิชาการศึกษาทั่วไป มีวิชาพลศึกษา สิ่งแวดล้อมศึกษา มนุษย-วิทยาสุขภาพ และวิชาอนามัยชุมชน ซึ่งอยู่ในหมวดวิชาชีพ การพัฒนากิจกรรมเสริมหลักสูตรครั้งนี้ เป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้กิจกรรมเป็นสื่อกลาง หรือวิถีทางที่จะทำให้นักศึกษาไปสู่จุดหมายปลายทาง เป็นกิจกรรมที่เน้นการเรียนรู้เชิงประสบการณ์

4.1 ทฤษฎีการเรียนรู้

4.1.1 ความหมายของทฤษฎีการเรียนรู้

การเรียนรู้ คือ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ซึ่งเป็นผลมาจากประสบการณ์ที่คนเรามีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมหรือจากการฝึกหัด รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงปริมาณความรู้ของผู้เรียน (สุรางค์ โค้วตระกูล. 2544 : 185) ในการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น ได้มีการศึกษาค้นคว้าด้านความรู้เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้จนเกิดเป็นทฤษฎีการเรียนรู้ ทฤษฎีการเรียนรู้ เป็นแนวความคิดที่ได้รับการยอมรับว่าสามารถใช้อธิบายลักษณะของการเกิดการเรียนรู้ หรือการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้ (ทิศนา แขมมณี. 2545 : 43)

4.1.2 ทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้

ผู้วิจัยได้นำแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ อันประกอบด้วย ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มมนุษยนิยม ทฤษฎีการเรียนรู้แบบประมวลสารสนเทศ ทฤษฎีการเรียนรู้ด้วยตนเอง ทฤษฎีการเรียนรู้แบบร่วมมือ ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม มาเป็นทฤษฎีพื้นฐานในการเรียนรู้ ดังต่อไปนี้

1. ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มมนุษยนิยม (Humanism)

กลุ่มมนุษยนิยมให้ความสำคัญของความเป็นมนุษย์ และมองมนุษย์ว่ามีคุณค่า มีความ ดีงาม มีความสามารถ มีความต้องการ มีแรงจูงใจภายในที่จะพัฒนาศักยภาพของตน หากบุคคลได้รับอิสระภาพและเสรีภาพ มนุษย์จะพยายามพัฒนาตนเองไปสู่ความเป็นมนุษย์สมบูรณ์ (ทิศนา แขมมณี. 2545 : 68)

ความเชื่อและค่านิยมเบื้องต้นของปรัชญาเชิงมนุษยนิยมมีดังต่อไปนี้ (ชัยฤทธิ์ โพธิสุวรรณ. 2544 : 17-20)

1. มนุษย์มีธรรมชาติเป็นคนดี ภายใต้สิ่งแวดล้อมที่อบอุ่นรักใคร่และมีเสรีภาพในการพัฒนาและเจริญเติบโต มนุษย์สามารถเติบโตและทำคุณประโยชน์ให้ตนเองและสังคมได้

2. เสรีภาพและความเป็นตนเอง (Freedom and Autonomy) พฤติกรรมของมนุษย์มิได้เป็นผลของแรงบังคับจากภายนอกหรือภายใน แต่พฤติกรรมเป็นผลจากการเลือกและจากการที่มนุษย์มีเสรีภาพในการเลือกกระทำเป็นอิสระและเสรีภาพภายใต้ข้อจำกัดของพันธุกรรม ประสบการณ์เดิม และสภาพแวดล้อม

3. ความเป็นปัจเจกชนและศักยภาพ (Individuality and Potentiality) มนุษยนิยมตระหนักในความสำคัญของความเป็นเอกลักษณ์ (Uniquesness) ดังนั้นจึงเป็นภารกิจที่สำคัญในการผลักดัน เสริมสร้างความเป็นปัจเจกชนด้วยการบำรุงรักษา รักษา เสริมความสามารถและทักษะพิเศษของแต่ละบุคคลเป็นไปตามศักยภาพ นอกจากนี้ยังเชื่อว่ามนุษย์มีศักยภาพในการพัฒนาสู่ชีวิตที่มีคุณภาพ ศักยภาพในการแก้ไขปัญหาของตนเอง ศักยภาพในการพัฒนาตนเองให้ดีที่สุดเท่าที่ตนเองเป็นได้ โดยอาศัยปัญญาและความรู้เหตุผลร่วมกับความรู้ใคร่ครวญและอารมณ์ อันเป็นองค์ประกอบสำคัญของความเป็นมนุษย์โดยรวม

4. ตนและการรับรู้ตนเอง (Self-Concepts and The Self) "ตน" เป็นผลรวมของทุกสิ่งที่ทำให้บุคคลหนึ่งแตกต่างจากบุคคลอื่น "การรับรู้ตนเอง" เป็นบุคคลที่มีการประเมินตนเองตามความคิดของตนว่าตนเป็นใครและอย่างไร ที่สำคัญการรับรู้ตนเองเป็นการกำหนดพฤติกรรมและเป็นสิ่งที่มีอิทธิพลอย่างสูงต่อความสามารถในการเจริญเติบโตและพัฒนาการของตนเอง

5. การเป็นจริงในสิ่งที่ตนสามารถเป็นได้ (Self-Actualization) คุณลักษณะภายในของมนุษย์คือความพยายามที่จะพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง และตระหนักรู้ในศักยภาพที่แท้จริงเป็นเอกลักษณ์ของตน

6. การรับรู้ (Perception) พฤติกรรมที่เป็นผลของการเลือกรับรู้ สิ่งเร้าเดียวกันบุคคลเลือกรับรู้ต่างกัน บุคคลที่เลือกรับรู้ทางบวกย่อมมีพฤติกรรมตอบโต้ออกมาในทางบวก แต่อีกบุคคลเลือกที่จะรับรู้ในทางลบ พฤติกรรมย่อมออกมาเป็นลบ

7. ความรับผิดชอบและความเป็นมนุษย์ (Responsibility and Humanity) มนุษยนิยมให้ความสำคัญแก่ ตน ปัจเจกบุคคลและความเป็นตนเอง มีความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่นและสังคมในที่สุด

จากแนวคิดของกลุ่มมนุษยนิยมนั้นการศึกษาเป็นกระบวนการทำให้ผู้เรียนเจริญงอกงาม จะต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเลือก มีโอกาสที่จะคิดเอง ไม่ต้องการให้ใครมาบังคับ ดังนั้นวัตถุประสงค์ของหลักสูตรมุ่งเน้นพัฒนาตัวบุคคลผู้เรียนได้เติมศักยภาพให้เต็มทั้งความรู้ ความรู้สึกค่านิยม เกิดดุลยภาพของพฤติกรรมทุกด้าน รวมทั้งสภาพแวดล้อม การเรียนรู้คู่ขนานกับความร่าเริง สร้างบรรยากาศและความรู้สึกเกี่ยวกับตนเอง ในการจัดประสบการณ์การเรียนมีลักษณะดังนี้ (วิชัย วงษ์ใหญ่. 2537 : 36-37)

1. จัดเป็นกลุ่มจะช่วยให้เด็กเรียนรู้ได้มากขึ้น
2. กำหนดวัตถุประสงค์ของกลุ่มได้ชัดเจน

3. ครูจะต้องทำตนเป็นแหล่งวิทยาการให้มาก เพื่อให้เด็กจะได้เข้ามาเรียนรู้หาประสบการณ์ มาซักถามก่อนอภิปราย

4. กระตุ้นให้เด็กมีความคิดริเริ่ม

5. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ให้มีความสามารถที่สัมพันธ์กับผู้เรียนและสิ่งแวดล้อมที่สามารถนำผลการเรียนรู้ไปใช้จริง

2. ทฤษฎีการเรียนรู้แบบประมวลสารสนเทศ (Information Processing Theories)

ทฤษฎีการเรียนรู้แบบประมวลสารสนเทศ (Information Processing Theories) พัฒนามาจากจิตวิทยาด้านปัญญานิยม (Cognitive Psychology) เป็นทฤษฎีที่เน้นไปที่กระบวนการดำเนินการของสมองและผลผลิตของการดำเนินการนั้น เช่น เรื่องของภาษา (Language) จินตนาการ (Imagery) ความจำ (Memory) การรับรู้ (Perception) ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence) และการพัฒนาปัญญา (Cognitive Development)

ประมวลสารสนเทศ คือ การที่บุคคลจะรับรู้ จัดระบบ และจดจำสารสนเทศ ที่ได้รับจากสิ่งแวดล้อมในแต่ละวัน มีทั้งการได้รับฟังข่าวสาร การได้ศึกษา การได้จดบันทึกการเรียนรู้ และการวิเคราะห์ปัญหา (วารินทร์ รัศมีพรหม. 2544 : 157-159)

การประมวลข้อมูลเริ่มต้นจากการที่มนุษย์รับสิ่งเร้าเข้าทางประสาททั้ง 5 แล้วบันทึกไว้ในความทรงจำระยะสั้น มนุษย์จะเลือกรับสิ่งเร้าขึ้นอยู่กับ การรู้จัก (Recognition) และความเอาใจใส่ (Attention) ความจำระยะสั้นนี้สามารถเก็บไว้เป็นความจำระยะยาวได้โดยการประมวลและเปลี่ยนรูป อาจต้องใช้เทคนิคต่างๆ เข้าช่วย เช่น การท่องซ้ำหลายๆ ครั้ง หรือทำข้อมูลให้มีความหมายกับตนเอง เมื่อข้อมูลได้รับการบันทึกไว้ในความจำระยะยาวแล้ว บุคคลสามารถเรียกข้อมูลออกมาใช้ได้ ซึ่งในการเรียกข้อมูลออกมาใช้บุคคลจำเป็นต้องถอดรหัสข้อมูล (Decoding) จากความจำระยะยาวนั้น และส่งต่อไปสู่ตัวก่อกำเนิดพฤติกรรมการตอบสนอง ซึ่งจะเป็นแรงขับหรือกระตุ้นให้บุคคลมีการเคลื่อนไหว หรือการพูดตอบสนองต่อสิ่งแวดล้อมต่างๆ ดังภาพประกอบ

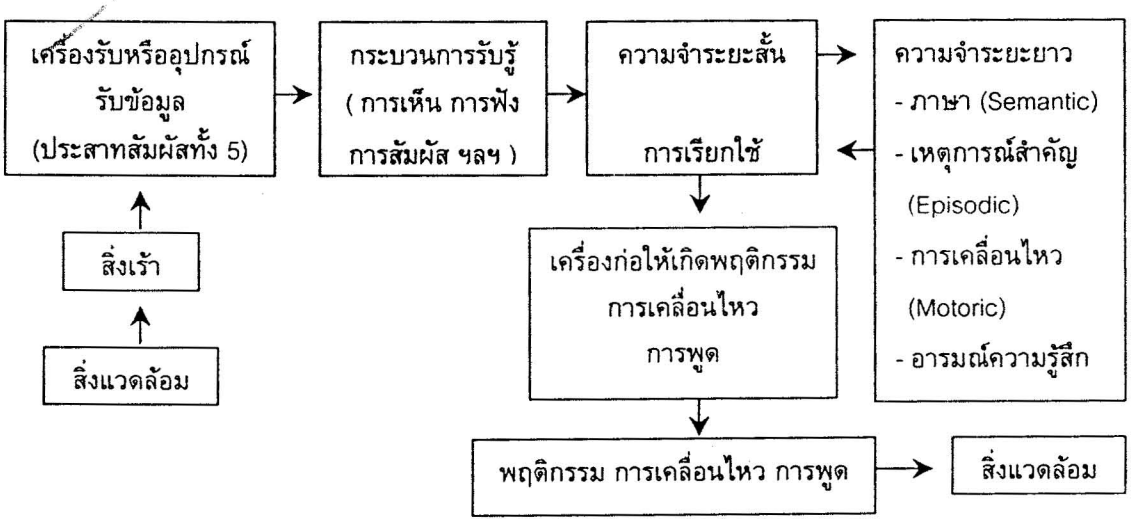

ภาพประกอบ 5 กระบวนการทางสมองในการประมวลข้อมูล

ที่มา : *Klausmerier.* (1985) Educational Psychology : 105.

3. ทฤษฎีการเรียนรู้ด้วยตัวเอง (Constructivism)

ทฤษฎี Constructivism มีหลักการสำคัญว่า ในการเรียนรู้ ผู้เรียนจะต้องเป็นผู้กระทำ (Active) และสร้างความรู้

ลักษณะเด่นของ constructivism มีดังนี้ (สุรางค์ โค้วตระกูล. 2544 : 211)

3.1 ผู้เรียนสร้างความเข้าใจในสิ่งที่เรียนรู้ด้วยตนเอง

3.2 การเรียนรู้สิ่งใหม่ขึ้นอยู่กับความรู้เดิม และความเข้าใจที่มีอยู่ในปัจจุบัน

3.3 การมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมมีความสำคัญต่อการเรียนรู้

3.4 การจัดสิ่งแวดล้อมกิจกรรมที่คล้ายคลึงกับชีวิตจริง ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีความหมาย

ดังนั้นการเรียนรู้ตามทฤษฎีการสร้างความรู้เป็นกระบวนการที่ผู้เรียนจะต้องจัดกระทำกับข้อมูลซึ่งเป็นกระบวนการปฏิสัมพันธ์ภายในสมอง และเป็นกระบวนการทางสังคมด้วย การสร้างความรู้จึงเป็นกระบวนการทั้งทางด้านสติปัญญาและสังคมควบคู่กันไป

การนำทฤษฎีการสร้างความรู้ไปใช้ในการเรียนการสอนสามารถทำได้หลายอย่างดังนี้ (ทิศนา แขมมณี. 2545 : 94-96)

1. ผลของการเรียนรู้จะมุ่งเน้นไปที่กระบวนการสร้างความรู้ และการตระหนักรู้ในกระบวนการนั้น เป้าหมายการเรียนรู้ ต้องมาจากการปฏิบัติงานจริง ครูจะต้องเป็นตัวอย่างและฝึกฝนกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเห็น ผู้เรียนจะต้องฝึกฝนการสร้างความรู้ด้วยตนเอง

2. เป้าหมายของการสอนเปลี่ยนจากการถ่ายทอดความรู้ที่แน่นอนตายตัว ไปสู่การสาธิต กระบวนการแปลและสร้างความหมายที่หลากหลาย ถึงขั้นทำได้และแก้ปัญหาจริงได้

3. ผู้เรียนมีบทบาทในการเรียนรู้อย่างตื่นตัว ผู้เรียนต้องเป็นผู้จัดกระทำกับข้อมูลหรือประสบการณ์ต่างๆ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับสื่อ วัสดุ สิ่งของ หรือข้อมูลที่เป็นของจริงสอดคล้องกับความสนใจของผู้เรียน

4. ครูต้องพยายามสร้างบรรยากาศทางสังคมจริยธรรม (Social Moral) เป็นบรรยากาศที่เอื้อต่อการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม การร่วมมือ การแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด และประสบการณ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน จะช่วยให้การเรียนรู้ของผู้เรียนกว้าง ซับซ้อน และ หลากหลายขึ้น

5. ผู้เรียนมีบทบาทในการเรียนรู้อย่างเต็มที่ โดยการนำตนเองและควบคุมตนเองในการเรียนรู้

6. บทบาทของครูเป็นผู้อำนวยความสะดวก ให้ความร่วมมือ และช่วยเหลือในการเรียนรู้

7. การประเมินผลการเรียนการสอน เป็นการประเมินตามจุดมุ่งหมาย มีการยืดหยุ่นและควรใช้วิธีการหลากหลาย

4. **ทฤษฎีการเรียนรู้แบบร่วมมือ** (Theory of Cooperative or Collaborative Learning)

การเรียนแบบร่วมมือ คือ การเรียนรู้เป็นกลุ่มย่อยโดยมีสมาชิกกลุ่มที่มีความสามารถแตกต่างกันประมาณ 3-6 คน ช่วยกันเรียนรู้เพื่อให้สู่เป้าหมายของกลุ่ม

องค์ประกอบของการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Johnson and Johnson. 1991 : 30-37)

4.1 การพึ่งพาและเกื้อกูลกัน (Positive Interdependence)

4.2 การปรึกษาหารือกันอย่างใกล้ชิด (Face-to-Face Promotive Interaction)

4.3ความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ของสมาชิกแต่ละคน (Individual Accountability)

4.4 การใช้ทักษะการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และทักษะการทำงานกลุ่ม (Interpersonal and Small Group Skills)

4.5 กระบวนการกลุ่ม (Group Processing)

5. **ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม**

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมนี้เป็นการเรียนที่เกิดจากการสังเกตและการเลียนแบบ เนื่องจากคนเรามีปฏิสัมพันธ์ (Interact) กับสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัวเราอยู่เสมอ และทุกคนเป็นส่วนหนึ่งของสังคมมนุษย์ (วารินทร์ รัศมีพรรณ. 2544 :170)

หลักการพื้นฐานของทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมมี 3 ประเภท คือ 1) กระบวนการเรียนรู้เกิดจากกระบวนการปัญญา และทักษะการตัดสินของผู้เรียน 2) การเรียนรู้เป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อม (Environment) องค์ประกอบของแต่บุคคล (Personal factors) และ พฤติกรรม (Behavior) 3) การเรียนรู้ เป็นผลจากการรับเอารหัสทางภาพและทางคำของพฤติกรรมที่ผู้เรียนอาจแสดงหรือไม่แสดงพฤติกรรมนั้นในระยะต่อไปได้

นอกจากนั้น แบนดูรายังกล่าวว่า การเรียนรู้ที่ให้เกิดพฤติกรรมนี้มี 2 ประเภท ได้แก่ (วิลเลียม วิมุกตายนต์. 2540 : 39-40 ; อ้างอิงจาก Bandura. 1986)

1. การเรียนรู้จากผลการตอบสนอง (Learning by Reasponse Consequences)

บุคคลเรียนรู้จากปะสบการณ์ตรงจากตัวแบบที่ตนได้รับ โดยจะเรียนรู้พฤติกรรมใดที่ทำแล้วได้รับผลทางบวก หรือได้รับรางวัลหรือการได้รับคำชมเชย และพฤติกรรมใดที่ทำแล้วได้รับผลทางลบ ถูกลงโทษหรือถูกตำหนิ บุคคลนั้นก็จะเลือกกระทำพฤติกรรมที่ได้รับรางวัลและไม่กระทำพฤติกรรมที่ได้รับการลงโทษ

2. การเรียนรู้จากรูปแบบ (Learning Through Modeling)

การเรียนรู้จากการเลียนแบบมี 2 ขั้น คือ 1) การรับมาซึ่งการเรียนรู้ (Acquisition) ทำให้สามารถแสดงพฤติกรรมได้ 2) ขั้นการกระทำ (Performance) ซึ่งอาจจะกระทำหรือไม่กระทำก็ได้

มนุษย์เรียนรู้และเลียนแบบจากการสังเกตตัวแบบเป็นส่วนใหญ่ การเรียนรู้โดยวิธีนี้มนุษย์จะสังเกตพฤติกรรมและผลที่เกิดขึ้นตามมา จากพฤติกรรมของบุคคลอื่น การเรียนจากการสังเกตประกอบด้วยกระบวนการที่สำคัญ 4 ประการ ดังนี้

2.1 กระบวนการความใส่ใจ (Attenion)

2.2 กระบวนการการจดจำ (Retention)

2.3 กระบวนการการแสดงพฤติกรรมเหมือนตัวอย่าง (Reproduction)

2.4 กระบวนการการจูงใจ (Motivation)

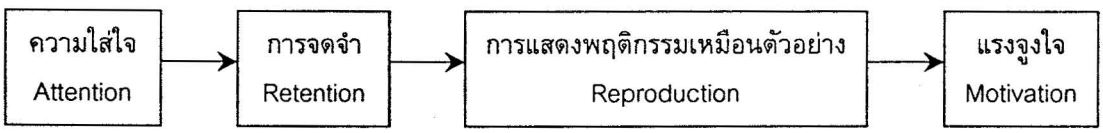

ภาพประกอบ 6 กระบวนในการเรียนรู้โดยการสังเกต

ที่มา : Bandura (1977) *Social Learning Theory*: 23

อิทธิพลของตัวแบบที่มีต่อผู้สังเกต แบนดูราได้กล่าวถึงอิทธิพลของตัวแบบที่มีต่อผู้สังเกต ซึ่งสรุปได้ดังนี้ (Bandura. 1977 : 50)

1. การสร้างพฤติกรรมใหม่ ตัวแบบสามารถช่วยให้ผู้สังเกตสร้างพฤติกรรมใหม่ โดยผู้สังเกตจะรวบรวมแผนการกระทำที่ได้เห็นหรือได้ยินมาแล้วถ่ายทอดออกมาเป็นการกระทำ

2. การสร้างกฎเกณฑ์ หลักการใหม่ ในสภาพการณ์ที่ผู้สังเกตได้สังเกตเห็นการกระทำของตัวแบบ ตัวแบบจะช่วยให้ผู้สังเกตสามารถสร้างกฎเกณฑ์หรือหลักการขึ้นมาใหม่ได้

3. การสอนพฤติกรรมสร้างสรรค์ ตัวแบบจะช่วยพัฒนาพฤติกรรมเชิงสร้างสรรค์ขึ้นมาได้ ทั้งนี้เนื่องมาจากได้เห็นพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่งจากตัวแบบ บุคคลสามารถนำประสบการณ์ที่ตนมีอยู่ประกอบกับการกระทำของตัวแบบพัฒนาขึ้นมาเป็นพฤติกรรมใหม่ได้

4. การยับยั้งการกระทำและหวั่นเกรงที่จะกระทำกล่าวคือ ถ้าผู้สังเกตได้เห็นตัวแบบถูกลงโทษ ผู้สังเกตมีแนวโน้มที่จะไม่กระทำตามตัวแบบนั้น แต่ในทางตรงกันข้าม ถ้าผู้สังเกตเห็นตัวแบบกระทำพฤติกรรมที่ไม่ถูกต้องและถูกห้ามปรามแล้วไม่มีผลใดเกิดขึ้นตามมา ผู้สังเกตมีแนวโน้มที่จะกระทำตามตัวแบบนั้น

5. การส่งเสริมการกระทำ ตัวแบบมีอิทธิพลต่อการส่งเสริมการกระทำทั้งในทางบวกและทางลบ

6. ด้านอารมณ์ ตัวแบบจะกระตุ้นให้ผู้สังเกตเกิดแนวคิด และความรู้สึกคล้อยตามตัวแบบ

7. การเผยแพร่แนวคิดและการกระทำ การกระทำของตัวแบบจะมีอิทธิพลต่อการเผยแพร่แนวคิดและการกระทำต่างๆ ให้บุคคลในสังคมกระทำตาม และยังเผยแพร่จากสังคมหนึ่งไปยังอีกสังคมหนึ่งได้ด้วย

จากทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของแบนดูรานี้ ทำให้เชื่อว่าการเรียนโดยการสังเกตจากผู้อื่น หรือการเรียนรู้ผ่านการสังเกต เป็นวิธีที่สำคัญของการได้มาซึ่งข้อมูลสารสนเทศ (Information) และทักษะต่างๆ ยิ่งไปกว่านั้น การเรียนรู้โดยการสังเกตผู้อื่นต้องการกิจกรรมทางปัญญา ดังนั้น ความรู้ ความคิด หรือปัญญา จึงเป็นลักษณะที่สำคัญของทฤษฎีที่ทำความเข้าใจพฤติกรรมมนุษย์ ด้วยเหตุนี้ ปัจจัยด้านตัวบุคคล ซึ่งประกอบด้วยความรู้ ความคิด อารมณ์ กระบวนการทางจิตวิทยา และปัจจัยภายในตัวบุคคลอื่นๆ จึงมีผลต่อการเกิดพฤติกรรมของบุคคล โดยมีความสัมพันธ์ในการเป็นตัวกำหนดซึ่งกันและกัน(สุนีย์ ละกำปั่น. 2541 : 48)

4.1.3 หลักการจัดกิจกรรมการสอนเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้

การจัดกิจกรรมการสอนเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ มาจากแนวคิดของการสอนแบบจิตปัญญา ซึ่งเป็นการสอน ที่ผู้เรียนมีความสุขและเรียนรู้สาระวิชาได้ตรงตามจุดประสงค์ของการสอน การสอนแบบจิตปัญญามีหลักการของการจัดกิจกรรมง่ายๆ 5 ประการ ดังนี้ (กุลยา ตันติผลาชีวะ. 2544 : 80-89)

A = Active Learning ปฏิบัติการคิดและลงมือทำ

B = Behaving Well การแสดงออก

C = Cooperation Learning การเรียนแบบร่วมมือ

D = Discovery Learning การเรียนรู้จากการค้นพบ

P = Progress มีความก้าวหน้าในการเรียนรู้

หลักการดังกล่าวทั้ง 5 ประการ เป็นแนวของการจัดกิจกรรมการสอนที่ครูใช้สำหรับการออกแบบกิจกรรม

1. **ปฏิบัติการคิดและลงมือทำ** (Active Learning = A)

การสอนที่สร้างการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพ ต้องเป็นการสอนที่กระตุ้นความใคร่รู้ใคร่เห็นของเด็ก การได้หยิบ ได้จับ ได้สัมผัส ได้คิด ได้เห็น เป็นสิ่งที่กระตุ้นการเรียนรู้ได้ทั้งสิ้น ครูต้องจัดกิจกรรมที่ให้โอกาสผู้เรียนได้สัมผัสและได้คิดอย่างแท้จริง

กิจกรรมที่มีการคิดและลงมือทำ ไม่ใช่กิจกรรมที่มุ่งการใช้ทักษะปฏิบัติหรือกิจกรรมที่รวมกลุ่มเพื่อการทำงานร่วมกัน แต่หมายถึง กิจกรรมที่ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง ทั้งได้คิด ได้กระทำ โดยมีครูเป็นผู้มีส่วนร่วม ให้ความเห็นในการสร้างผู้เรียนให้เข้าใจ หรืออธิบายเมื่อผู้เรียนสงสัย เพื่อสร้างโครงข่ายความรู้ใหม่ที่งอกงามหรือขยายความรู้พื้นฐานความรู้เดิมให้กว้างขวางขึ้นด้วยการลงมือกระทำและคิด การเรียนรู้จะไม่เกิดขึ้นเลยหากผู้เรียนเรียนโดยไม่ใช้กระบวนการคิด

2 **การแสดงออก** (Behaving Well = B)

ครูมีหน้าที่กระตุ้นให้ผู้เรียนแสดงออกด้วยการให้อิสระแก่ผู้เรียนในการคิดและทำกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งปกติแล้วผู้เรียนพร้อมจะร่วมมือและเข้าร่วมกิจกรรม เพียงแต่ครูเปิดโอกาสแก่ผู้เรียนในการเรียนและรู้สึกสบายใจ หลักการสำคัญคือการเพิ่มพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ลดพฤติกรรมที่ไม่ต้องการลง การแสดงออกของผู้เรียนต้องเป็นการแสดงออกที่นำไปสู่การเรียนรู้

รูปแบบของการแสดงออกที่ครูต้องพัฒนาให้เกิดขึ้นในกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้ คือ

1. การสังเกต ผู้เรียนสามารถบอกได้ว่าสังเกตพบอะไรจากการศึกษา เทคนิคที่จะทำให้ผู้เรียนสังเกตคือ การให้เปรียบเทียบ วิเคราะห์ ดึงประเด็นหรือหาจุดเด่น จุดด้อย ของสิ่งที่เรียน เพื่อนำไปสู่การเรียนรู้ตามจุดประสงค์ที่ครูต้องการ

2. การจำแนกโดยหลักการและเหตุผล ผู้เรียนต้องแสดงการจำแนกโดยการศึกษาค้นคว้าเพื่อนำมาเป็นเหตุผลของการจำแนกได้

3. การสื่อสาร กิจกรรมที่กำหนดขั้นตอนกระตุ้นให้ผู้เรียนพูด สนทนา อภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น มีวิธีการนำเสนอที่น่าสนใจ มีวิธีการหลายวิธีที่นำมาใช้เพื่อให้ผู้เรียนคิดและมีการสื่อสารปฏิสัมพันธ์กัน เช่น การระดมสมอง การสัมมนา การอภิปราย การใช้พลวัตกลุ่ม ซึ่งเป็นที่นิยมมาก

4. การลงมือปฏิบัติ การเรียนด้วยการลงมือปฏิบัตินี้ จะเป็นการปฏิบัติด้วยการลงมือกระทำ การคิด การพูด หรือการแสดงออกอย่างหนึ่งอย่างใดก็ได้ แต่ผู้เรียนทุกคนต้องปฏิบัติ

5. การคิด ในเบื้องต้นของการกระตุ้นให้ผู้เรียนคิด เริ่มจากโจทย์ปัญหาของครู และความหมั่นใช้คำถามของครูในการให้ผู้เรียนคิดค้นหาคำตอบของครู อาจตั้งประเด็นคำถามให้คิดร่วมกันหรือคิดคนเดียว ซึ่งขึ้นอยู่กับจุดประสงค์การเรียนการสอนที่ครูกำหนด

6. การเสริมพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ถือเป็นส่วนหนึ่งของผลลัพธ์ทางการศึกษาที่ต้องการ ครูต้องให้การเสริมแรงแก่ผู้เรียนที่เหมาะสม

3 **การเรียนแบบร่วมมือ** (Cooperation Learning = C)

การร่วมมือ ในแง่ของการเรียนการสอนหมายถึง การเรียนร่วมกันเป็นกลุ่มเล็กๆ โดยสมาชิกของกลุ่มมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และความสำเร็จของกลุ่ม มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น กำลังใจ ให้การดูแลกลุ่ม สมาชิกมีปฏิสัมพันธ์ในเชิงบวกและไว้วางใจ การเรียนรู้โดยใช้ความร่วมมือเน้นให้เห็นถึงความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้เรียน เป็นการเรียนรู้แบบคิดและลงมือกระทำ (active learning) ครูเป็นผู้กำหนดโครงการที่จะให้ผู้เรียนทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม ให้เป็นไปตามความสามารถและความสนใจของผู้เรียน เพื่อให้ช่วยกันทำงานของกลุ่มไปสู่จุดประสงค์ร่วมกัน

กิจกรรมให้ความความร่วมมือนี้ เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนจะได้พัฒนาทักษะทางสังคม โดยมีปฏิสัมพันธ์ในการลดข้อขัดแย้งของกลุ่มและสิ่งแวดล้อม ซึ่งการเรียนแบบใช้ความร่วมมือมาจากพื้นฐานการเรียนรู้จากบริบทของสังคม การทำงานเป็นกลุ่มทำให้ผู้เรียนได้พูดคุย สนทนา ได้มีส่วนร่วมอภิปรายและได้สังเกตทบทวน แลกเปลี่ยนความรู้กันอย่างแท้จริง การเรียนแบบร่วมมือ มีส่วนสำคัญและทำให้

1. จูงใจผู้เรียนเพราะได้ทำงานร่วมกัน สนุกกับการคิดร่วมกัน และการแลกเปลี่ยนข้อมูลกับความคิดเห็น

2. เพิ่มพูนการปฏิบัติเชิงวิชาการ เพราะผู้เรียนได้กรอบแนวคิดใหม่ๆ ได้แก้ปัญหาและได้การค้นคว้าหาข้อมูล

3. กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้แบบมีการคิดและลงมือกระทำ ที่นำไปสู่การค้นพบคำตอบร่วมกับกลุ่ม

4. เพิ่มการยอมรับนับถือแก่ตน และยอมรับเพราะเกิดการทำงานที่มีความสำเร็จร่วมกัน ผู้เรียนจะสุนทรีย์ เพื่อนร่วมงานจะให้การนับถือแก่กัน

5. เพิ่มพูนทักษะทางภาษาและการพูด เพราะต้องมีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่ม การเสนอความคิดเห็น

6. เตรียมผู้เรียนเข้าสู่สังคมปัจจุบันด้วยการแก้ปัญหาร่วมกัน ใช้พลังความคิดและปัญญาร่วมกัน สร้างความภาคภูมิใจในตนและความเข้าใจสังคมมากขึ้น

7. ปรับปรุงประสิทธิภาพครู เพราะครูต้องศึกษาแนวทางที่จะทำให้ผู้เรียนบรรลุจุดประสงค์ของการทำงานร่วมกัน ซึ่งครูต้องใช้เทคนิคการสอนหลากหลาย

4 **การเรียนรู้จากการค้นพบ** (Discovery Learning = D)

การเรียนสิ่งใดก็ตามที่กำหนดให้เด็กได้เพียงแต่คิดจินตนาการ โดยที่ผู้เรียนไม่ได้สัมผัส ยากที่ผู้เรียนจะเข้าใจหรือเรียนรู้ได้ ถ้าหากต้องการให้เด็กมีการเรียนรู้และได้ข้อความรู้อย่างแท้จริง ต้องให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ตรง ซึ่งเรียกว่าการเรียนรู้แบบการค้นพบ (Discovery Learning) การสอนเพื่อให้มีการค้นพบนี้ครูต้องมีความรู้เต็มที่ รู้วิธีสอนและพัฒนาของผู้เรียน โดยรู้ว่าผู้เรียนรู้อะไรมาก่อน และผลที่ตามมาคืออะไร การสอนเพื่อให้ค้นพบครูต้องพยายามทำให้ผู้เรียนแสดงความต้องการและสนใจที่จะเรียนให้ได้ ครูไม่ใช่ผู้ให้ แต่เป็นผู้ทำให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ต่อเนื่อง ต้องการค้นคว้าหาความรู้ใหม่ๆ เข้าห้องสมุด หลักการค้นคว้า 3 ประเภท คือ

1. ค้นหาคำตอบ จากกิจกรรมที่ครูกำหนด ผู้เรียนดำเนินการตามจุดประสงค์การเรียนรู้ จากสิ่งที่ครูให้ค้นเพื่อหาคำตอบ ผู้เรียนต้องค้นหาคำตอบด้วยตนเอง

2. สร้างมโนทัศน์ขึ้นเอง โดยอาศัยข้อมูลที่ได้รับจากครูประกอบการศึกษาค้นคว้าของผู้เรียน ทำให้สามารถสรุปเป็นมโนทัศน์ที่ชัดเจนได้

3. ประยุกต์มโนทัศน์ ครูจะเสนอแนวทางหรือปัญหาใหม่ให้ผู้เรียนแก้โดยใช้ประสบการณ์เดิม การได้คิดได้ซึมซับทีละน้อย จะทำให้ผู้เรียนเรียนรู้ ได้คิด และได้ใช้วิจารณญาณซึ่งเป็นการขยายความคิดให้กว้างขวาง

5 **ความก้าวหน้าในการเรียนรู้** (Progress = P)

ความก้าวหน้าหมายถึง การเรียนรู้ของผู้เรียนที่เพิ่มเป็นระยะๆ ระหว่างการเรียนการสอนจากลำดับที่ง่ายที่สุดไปถึงระดับที่ยากที่สุด การประเมินความก้าวหน้าของผู้เรียนครูจะต้องให้ผู้เรียนเริ่มต้นที่จุดง่ายที่สุดก่อน และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเห็นความสำเร็จของตน เพื่อเป็นกำลังใจที่จะผลักดันให้ก้าวหน้าในขั้นต่อๆ ไป

การประเมินความก้าวหน้าและการบอกให้ผู้เรียนทราบมีความสำคัญต่อการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน กิจกรรมที่ครูต้องทำในขณะดำเนินการเรียนการสอนคือ

1. ประเมินผู้เรียนอย่างสม่ำเสมอ ทั้งทางด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และพัฒนาการทางอารมณ์และสังคม

2. การป้อนข้อมูลกลับ (Feedback) เป็นการสะท้อนให้รู้ว่าผู้เรียนได้เรียนรู้อะไรไปบ้าง มีสิ่งใดที่ต้องเพิ่มเติม

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้รูปแบบการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ ของคอล์ป(Kolb) , ชัยพร วิชชาวุธ และใช้การสอนแบบจิตปัญญา มาประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรม โดยกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้เป็น 6 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ผู้เรียนคิดและลงมือกระทำกิจกรรม (Active Study) 2) มีการแสดงออก

(Behaving) 3) มีการร่วมมือในการทำกิจกรรม (Cooperative) 4) การทบทวนสิ่งที่ได้เรียนรู้ (Review) 5) การวิเคราะห์ผลสะท้อนจากการเรียนรู้ (Reflection) และ 6 การสรุปผลที่ได้รับจากการเรียนรู้ (Conclusion) เพื่อสะท้อนการค้นพบความรู้ (Discovery) ส่งผลให้ผู้เรียนมีความก้าวหน้า (Progress) ในการเรียนรู้ สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการเสริมสร้างจริยธรรมในวิชาชีพการพยาบาลต่อไป

4.2 การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential Learning)

การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ ได้รับความสนใจมานานในงานด้านการศึกษา เป็นการเรียนรู้โดยการทำหรือการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ที่เกี่ยวข้องกับบุคคลในกระบวนการเรียนรู้ ไม่เพียงแต่ด้านสติปัญญาเท่านั้น แต่รวมถึงอารมณ์ ความรู้สึก ค่านิยม และแง่คิดระหว่างบุคคล (interpersonal aspect) (สุนีย์ ละกำปั่น. 2541 : 41 ; อ้างอิงจาก Zuber – Skerrit. 1989) จุดเริ่มแรกของการเรียนรู้เชิงประสบการณ์สามารถติดตามได้จากงานของดิวอี้ (Dewey. 1938 , 1958) โรเจอร์ (Roger. 1961 , 1968) และ (Maslow. 1968) ในสาขา จิตวิทยามนุษยศาสตร์ การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ในทัศนะของพวกเขา เกี่ยวข้องกับความสนใจของบุคคล และประสบการณ์ของมนุษย์

ประสบการณ์เป็นแหล่งที่มาของการเรียนรู้และเป็นพื้นฐานสำคัญของการเกิดความคิด ความรู้และการกระทำต่างๆ การเรียนรู้โดยอาศัยประสบการณ์สามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจที่ชัดเจนและมีความหมายต่อตน เนื่องจากเป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ที่เป็นรูปธรรม เห็นได้ชัดเจน ซึ่งสามารถนำไปสู่การเรียนรู้เชิงนามธรรม อันส่งผลต่อการคิด การปฏิบัติหรือการกระทำใหม่ๆ ต่อไป การที่ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรง และค้นพบการเรียนรู้ด้วยตนเอง จะช่วยให้การเรียนรู้นั้นมีความหมายต่อตนเอง และจะช่วยให้ผู้เรียนรู้สึกผูกพันธ์ ความต้องการ และความรับผิดชอบที่จะเรียนรู้ต่อไป (ทิศนา แขมมณี. 2544 : 130)

การพัฒนามนุษย์โดยใช้การเรียนรู้เชิงประสบการณ์นั้น ได้มีผู้ศึกษาค้นคว้าและพัฒนามาเป็นระยะเวลานาน เริ่มตั้งแต่ปี ค.ศ. 1916 โดยนักปรัชญาอเมริกันที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายในวงการศึกษาคือ จอห์น ดิวอี้ (John Dewey) ซึ่งประสบการณ์ตามความหมายทางปรัชญาของลัทธิประสบการณ์นิยม หมายถึง ทุกอย่างที่มนุษย์กระทำ คิดและรู้สึก รวมถึงการทบทวน (Reflection) ลงมือกระทำ (Active Doing) และบังเกิดผลตามมา (Undergoing) การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในตัวผู้กระทำและการเรียนรู้อย่างถ่องแท้ในสิ่งนั้นๆ กระบวนการทั้งหมดเหล่านี้เกิดขึ้นโดยครบถ้วนแล้วจึงเรียกว่า ประสบการณ์ของมนุษย์ ส่วนกระบวนการเรียนรู้เกิดขึ้นจากการสร้างสรรค์ประสบการณ์ (Reconstruction of Experience) โดยการเรียนรู้เกิดจากการกระทำต่อสิ่งหนึ่ง แล้วมีผลปรากฏออกมาจากการกระทำนั้น ผลที่ปรากฏออกมาให้ประจักษ์คือความรู้ในสิ่งนั้น และมีการคิดพิจารณากลับไปกลับมาจากผลที่เกิดขึ้น จนกว่าจะได้ผลหรือความรู้เป็นที่พอใจ ซึ่งหมายถึงการมีประสบการณ์ที่ดีที่สุด การพัฒนาการทางสติปัญญาลักษณะนี้ถือว่าเป็นหัวใจของการศึกษาที่เรียกว่าการเรียนรู้โดยการกระทำ (Learning by Doing) (บรรจง จันทรสา. 2527 : 78-140)

ความหมายของการเรียนรู้เชิงประสบการณ์

มีผู้ให้ความหมายของการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ ไว้ดังนี้

คอล์ป (Kolb. 1984 : 38) เน้นที่กระบวนการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนมีการเปลี่ยนแปลง ดังนั้นความหมายการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ คือ กระบวนการเปลี่ยนประสบการณ์ไปสู่ความรู้

เบอร์นาร์ด (Burnard. 1996 : 4-5) ได้ให้ความหมายว่า การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ คือการเรียนรู้จากประสบการณ์ทั้งทางตรงโดยการกระทำ (Doing) การคิดทบทวนเกี่ยวกับการกระทำ (Reflection) หรือการเรียนรู้โดยทางอ้อมโดยการเข้าไปเกี่ยวข้องกับสถานการณ์ต่างๆ หรือโดยการสังเกตผู้อื่น ซึ่งอาจเกิดขึ้นจากการดำเนินชีวิต การทำงาน และการศึกษา มีลักษณะสำคัญ 4 ประการ คือ 1) เป็นประสบการณ์ส่วนบุคคล 2) มีการคิดทบทวนเกี่ยวกับประสบการณ์นั้นๆ 3) เกิดความรู้และความหมายอันเป็นผลจากการคิดทบทวนเกี่ยวกับประสบการณ์ และ 4) มีการประยุกต์ความรู้ไปสู่การปฏิบัติ

ชัยพร วิชชาวุช (2542 : 4) ให้ความหมายว่า การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ คือ การจัดประสบการณ์ตรงให้เกิดการเรียนรู้เอง โดยตัวเองเป็นผู้ลงมือทำ (Active learning) หรือการเรียนรู้จากการสังเกต (Observation Learning) ซึ่งไม่จำเป็นต้องทำเองเพื่อให้ฉุกคิด / ผุดรู้ (Insight) เน้นที่ประสบการณ์ตรงกับการสังเกตเพื่อให้เกิดการฉุกคิด / ผุดรู้ ส่วนการเรียนรู้ทางอ้อมโดยการฟัง อ่าน เห็นผ่านสื่อ มีบทบาทน้อยในการเรียนรู้เชิงประสบการณ์

ทิศนา แขมมณี (2545 : 130) ให้ความหมาย การเรียนรู้แบบเน้นประสบการณ์ (Experiential Learning) หมายถึง การดำเนินการอันจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามเป้าหมาย โดยให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ (Experience) ที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ในเรื่องที่เรียนรู้ก่อนแล้วจึงให้ผู้เรียนย้อนไปสังเกตทบทวนสิ่งที่เกิดขึ้น และนำสิ่งที่เกิดขึ้นมาคิดพิจารณาไตร่ตรองร่วมกัน จนกระทั่งผู้เรียนสามารถสร้างความคิดรวบยอดหรือสมมติฐานต่างๆ ในเรื่องที่เรียนรู้ แล้วจึงนำความคิดหรือสมมติฐานเหล่านั้นไปทดลองหรือประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ใหม่ๆต่อไป

ฉะนั้นการเรียนรู้เชิงประสบการณ์หรือการเรียนรู้แบบเน้นประสบการณ์ของนักศึกษาหมายถึง การเรียนรู้ด้วยตัวเองที่เกิดจากการได้รับประสบการณ์ตรง ทั้งโดยธรรมชาติหรือสถานการณ์จำลอง รวมทั้งการสังเกตประสบการณ์ของบุคคลอื่น การเรียนรู้ดังกล่าวเกิดขึ้นโดยอาศัยกระบวนการคิดทบทวนวิเคราะห์ผลสะท้อนต่อประสบการณ์นั้นๆ นำไปสู่การประมวลผลสรุปและประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม

แนวคิดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์

เบอร์นาร์ด (Burnard. 1995 : 45-52) ได้สรุปแนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ไว้ดังนี้

1. เป็นการเรียนรู้จากการทำงาน (Learning by Doing the Job) บุคคลส่วนใหญ่เรียนรู้งานต่างๆ ด้วยการทำงานในบทบาทหน้าที่นั้นๆโดยตรง กระบวนการเรียนรู้โดยการทำงานอาจเกิดจากการสอนอย่างเป็นแบบแผน (Formal Teaching) หรือเรียนรู้จากการกระทำของบุคคลอื่นๆ สำหรับวิชาชีพการพยาบาลอาจกล่าวได้ว่า พยาบาลส่วนใหญ่เกิดการเรียนรู้ในรูปแบบนี้

2. เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ชีวิต (Learning from Life Experience) การอาศัยอยู่ในโลก กระบวนการเจริญเติบโต การศึกษา การทำงานและการมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันเหล่านี้ ล้วนเป็นกระบวนการที่ทำให้บุคคลเกิดการเรียนรู้

3. เป็นวิธีการจัดการศึกษาตามแนวปรัชญามนุษยนิยม (Humanistic Education) เป้าหมายการศึกษาเชิงมนุษยนิยมให้ความสำคัญกับประเด็นต่างๆ คือ 1) การมีบรรยากาศของความไว้วางใจใน

ห้องเรียน มีการส่งเสริมความต้องการตามธรรมชาติ หรือความอยากรู้อยากเห็นในการเรียนรู้ของผู้เรียน 2) ผู้เรียน ผู้สอน และผู้บริหารมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในทุกด้านของการเรียนรู้ 3) ส่งเสริมให้ผู้เรียนชื่นชมกับความสำเร็จและความเชื่อมั่นในตนเอง 4) ส่งเสริมผู้สอนให้พัฒนาตนเอง และมีความพึงพอใจในการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียน 5) ความตื่นเต้นจากการค้นพบนำไปสู่การเป็นผู้ที่เรียนรู้ตลอดชีวิต 6) สร้างความตระหนักว่าความสำเร็จของบุคคลเกิดขึ้นจากตนเองมากกว่าปัจจัยภายนอก

4. เป็นการศึกษาของผู้ใหญ่ (Adult Education) บางครั้งสองคำนี้ใช้ในความหมายเดียวกัน การเรียนรู้และความต้องการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ แตกต่างจากกระบวนการเรียนรู้และความต้องการเรียนรู้ของเด็ก

5. เป็นการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึก (Feeling) และความคิด (Thoughts) และความต้องการด้านอารมณ์ของบุคคล ซึ่งต่างจากการศึกษาแบบดั้งเดิมที่ให้ความสำคัญเกี่ยวกับเหตุผล การวิจัย และความคิดเป็นหลัก การเรียนรู้เชิงประสบการณ์จึงมีความสมดุลระหว่างมิติด้านความรู้ และด้านเจตคติ เนื่องจากเป็นการยากที่จะแยกสองส่วนนี้ออกจากการเรียนรู้

6. เป็นการเรียนรู้นอกระบบ (Non Formal Education) ผ่านกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับโลก เป็นกระบวนการเรียนรู้นอกชั้นเรียนของสถาบันการศึกษา

7. เป็นการเรียนรู้ผ่านการคิดทบทวน (Learning Through Reflection) บุคคลสามารถดำเนินชีวิตโดยการสังเกตว่า อะไรเกิดขึ้นกับตนเองหรือการทดลองกระทำ เช่น ถ้าต้องการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม สิ่งแรกที่ต้องทำคือ การสังเกตว่าตนเองมีพฤติกรรมอย่างไร พร้อมคิดทบทวนอย่างมีเหตุผลต่อการกระทำนั้น

กระบวนการเรียนรู้เชิงประสบการณ์

การบวนการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ อาจมีขั้นตอนที่แตกต่างกันไปบ้าง แต่ทุกขั้นตอนต่างต้องการให้ผู้เรียนรู้ได้รับประสบการณ์ที่แท้จริง เข้าใจและเห็นประจักษ์ในคุณค่าของ ประสบการณ์นั้นๆ ด้วยตนเอง (เปรมวดี คฤหเดช. 2540 : 37-38)

1. Experience ⟶ Reflection

ประสบการณ์ นำไปสู่ ความคิดใคร่ครวญ

วิธีนี้มุ่งหวังให้นักศึกษาสามารถดึงเอาส่วนสำคัญที่เป็นหลักของประสบการณ์ที่ได้รับ นำไปสู่การคิดใคร่ครวญถึงความหมายและความสำคัญของประสบการณ์ที่เกิดขึ้นกับตนเองได้โดยสามารถชี้แจงหรือแสดงเหตุผลให้ผู้อื่นเข้าใจ

2. Experience ⟶ Reflection ⟶ Act (Test – Out)

วิธีนี้ประสบการณ์ที่ได้รับจะสะท้อนความคิดเห็น นำไปสู่การปฏิบัติ วิธีนี้ส่วนใหญ่จะใช้ในรูปแบบการเรียนการสอนแบบใช้ปัญหาเป็นหลัก (Problem – solving)

3. Theory ⟶ Experience ⟶ Reflection ⟶ Understand

วิธีนี้เมื่อได้รับประสบการณ์จากทฤษฎีแล้ว ความเข้าใจของนักศึกษาจะเกิดขึ้นได้ภายหลังจากการใคร่ครวญเมื่อได้รับประสบการณ์ไปแล้ว

ลักษณะสำคัญของการเรียนรู้เชิงประสบการณ์

การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ เป็นการเรียนรู้ที่ผู้สอนมุ่งเน้นให้ผู้เรียนสร้างความรู้จากประสบการณ์ นักวิชาการหลายท่านได้อธิบายลักษณะของการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ไว้คล้ายคลึงกัน ดังนี้

เบอร์นาร์ด (Burnard. 1996 : 15-19) อธิบายว่าการเรียนรู้เชิงประสบการณ์มีลักษณะสำคัญคือ

1. เป็นการเรียนรู้ที่เน้นการกระทำ การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ดีที่สุดเมื่อผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติอย่างจริงจัง นอกจากนี้ยังเป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้โดยเท่าเทียมกับผู้สอน และมีสิ่งเร้าใจที่หลากหลายกว่าการบรรยายของผู้สอนอย่างเดียว เช่น บทบาทสมมติ การแสดงละคร เป็นต้น ซึ่งจะทำให้การเรียนน่าสนใจมากขึ้น

2. ผู้เรียนได้รับการกระตุ้นให้คิดทบทวนเกี่ยวกับประสบการณ์ของตนเอง เนื่องจากประสบการณ์อย่างเดียวไม่เพียงพอที่จะมั่นใจได้ว่ามีการเรียนรู้เกิดขึ้น ความสำคัญจึงอยู่ที่การบูรณาการประสบการณ์ใหม่กับประสบการณ์เดิม โดยผ่านกระบวนการคิดทบทวน ซึ่งอาจเกิดขึ้นในตัวผู้เรียนโดยลำพังหรือเกิดขึ้นโดยกระบวนการกลุ่มจากการอภิปราย

3. ผู้สอนยอมรับการเรียนรู้ของผู้เรียนจากประสบการณ์ที่เกิดขึ้นโดยไม่ตีค่า ให้ความหมายหรือแปลความในสิ่งที่ผู้เรียนนำเสนอ เพราะการให้คุณค่าเป็นบทบาทของผู้เรียนเอง ผู้สอนมีบทบาทเป็นเพียงผู้อำนวยความสะดวกมากกว่าเป็นครู ผู้บรรยายหรือผู้นำ

4. เป็นการเรียนรู้ที่เน้นประสบการณ์ของแต่ละบุคคล โดยให้ความสำคัญกับความเข้าใจของผู้เรียน และการสร้างมุมมองต่าง ๆตามความคิดของผู้เรียนเอง

5. ประสบการณ์ของบุคคลเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีค่า ผู้เรียนจะถูกกระตุ้นให้คิด ทบทวนเกี่ยวกับประสบการณ์ในอดีตเพื่อวางแผนสำหรับอนาคต จึงกล่าวได้ว่าเป็นการพยายามใช้ประสบการณ์ของแต่ละบุคคลให้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้

6. มีการรับฟังซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นหัวใจของการเรียนรู้ ผู้สอนไม่เพียงแต่รับฟังทุกคน แต่ต้องกระตุ้นให้ผู้เรียนรับฟังซึ่งกันและกัน โดยเคารพในความเป็นบุคคลและแสดงบทบาทในการเป็นผู้ฟังที่ดี

วูลฟี่ (Burnard. 1996 : 20 ; citing Woolfe. 1992) สรุปเกี่ยวกับลักษณะการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ ไว้ดังนี้

1. การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ให้ความสำคัญกับประสบการณ์ของแต่ละบุคคล โดยใช้ประสบการณ์ของตนเองเป็นฐานในการเข้าใจตนเอง (Self–Understanding) และสำรวจความต้องการแหล่งข้อมูล และวัตถุประสงค์ของตนเอง

2. การมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้เป็นไปในเชิงรุกมากกว่ารับ

3. อำนาจในการควบคุมการเรียนรู้จะถูกเปลี่ยนแปลงจากผู้สอนไปสู่ผู้เรียน ความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนจะเท่าเทียมกัน

4. ผู้เรียนเป็นผู้รับผิดชอบการเรียนรู้ของตนเอง โดยการเรียนรู้จะเกิดขึ้นเมื่อผู้เรียนพยายามดูดซับความรู้ภายนอกเข้าสู่กรอบความคิดภายในของตนเอง ผู้เชี่ยวชาญจะเป็นเพียงแหล่งข้อมูลและผู้จัดดำเนินการ

สำนักพัฒนาสุขภาพจิต (2543 :13) สรุปลักษณะการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ไว้ 5 ประการ ดังนี้

1. เป็นการเรียนรู้ที่อาศัยประสบการณ์ของผู้เรียน

2. ทำให้เกิดการเรียนรู้ใหม่ๆที่ท้าทายอย่างต่อเนื่อง และเป็นการเรียนรู้โดยผู้เรียนมีส่วนร่วม (Active Learning) คือผู้เรียนต้องทำกิจกรรมตลอดเวลา ไม่ได้นั่งฟังการบรรยายอย่างเดียว

3. มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนด้วยกันเองและระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน

4.ปฏิสัมพันธ์ที่มีทำให้เกิดการขยายเครือข่ายความรู้ที่ทุกคนมีอยู่ออกไปอย่างกว้างขวาง

5. อาศัยการสื่อสารทุกรูปแบบ เช่น การพูดหรือการเขียน การวาดรูป การแสดงบทบาทสมมติ ซึ่งเอื้ออำนวยให้เกิดการแลกเปลี่ยน การวิเคราะห์และสังเคราะห์การเรียนรู้

ทิศนา แขมมณี (2544 : 130-131) ได้เสนอตัวบ่งชี้การจัดการเรียนการสอนแบบเน้นประสบการณ์ ไว้ดังนี้

1. ผู้สอนมีการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ (Learning Experience) ในเรื่องที่เรียนรู้ ให้ผู้เรียนได้ลงไปประสบด้วยตนเอง

2. ผู้เรียนมีการสะท้อนความคิด (Reflect) และอภิปรายร่วมกันเกี่ยวกับสิ่งที่ได้ประสบมาหรือเกิดขึ้นในสถานการณ์การเรียนรู้นั้น

3. ผู้เรียนมีการสร้างความคิดรวบยอด หลักการ สมมติฐาน จากประสบการณ์ที่ได้รับ

4. ผู้เรียนมีการนำความคิดรวบยอด หลักการ และสมมติฐานต่างๆที่สร้างขึ้น ไปทดลองหรือประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ใหม่ๆ

5. ผู้สอนมีการติดตามผลและเปิดโอกาสให้ผู้เรียนแลกเปลี่ยนผลการทดลองและประยุกต์ใช้ความรู้ เพื่อขยายขอบเขตการเรียนรู้ หรือปรับเปลี่ยนความคิด หลักการ และสมมติฐานตามความเหมาะสม

6. ผู้สอนมีการวัดและประเมินผล โดยใช้การประเมินผลการเรียนรู้ของตนเองของผู้เรียนประกอบกับการประเมินผลของผู้สอนด้วย

จากลักษณะการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ดังกล่าวข้างต้น ส่งผลให้ผู้เรียนมีลักษณะการเรียนรู้ คือ 1) การมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ 2) เป็นผู้ริเริ่ม 3) เป็นผู้ประเมินด้วยตนเอง 4) มีผลกระทบต่อ ผู้เรียนในทุกด้าน (เฉิดศักดิ์ ชุมชน. 2540 : 41) สรุปว่า ผู้เรียนต้องมีกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง ต้องมีการคิดทบทวนและเรียนรู้ร่วมกันเกี่ยวกับสิ่งที่ได้ประสบมา เพื่อเชื่อมโยงการเรียนรู้ในอดีตกับปัจจุบัน และอนาคต การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นเกี่ยวข้องกับบุคคลทุกคน คือ ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ ความคิด ความรู้สึกและการกระทำ สามารถประยุกต์ความรู้ที่ได้ไปใช้ในสถานการณ์ใหม่ๆได้

รูปแบบการเรียนรู้เชิงประสบการณ์

การเรียนรู้เชิงประสบการณ์มีหลายรูปแบบ แต่มีความคล้ายคลึงกัน ดังนี้ (ชัยพร วิชชาวุช. 2542 : 6-7)

1. รูปแบบของไพเฟอร์และโจนส์ (The Pfeiffer and Jones Model) ได้เสนอว่าการเรียนรู้เชิงประสบการณ์มี 5 ขั้นตอน ขั้นตอนแรก คือ การจัดประสบการณ์ตรงให้ผู้เรียนได้ประสบด้วยตนเอง ซึ่งเป็นเพียงจุดเริ่มต้น ที่สำคัญคือขั้นตอนที่ 2-5 สำหรับขั้นตอนที่ 2 คือ การ Publishing ขั้นตอนนี้เป็นการพูดให้คนอื่นรับรู้ รับทราบ เป็นการแสดงออกของปฏิกิริยาที่ผู้เรียนรู้มีต่อกิจกรรมหรือประสบการณ์ที่ได้รับ การให้ผู้อื่นได้รับรู้-ทราบนี้หมายถึง การทำให้เป็นสาธารณะ (Public) ขั้นที่ 3 Processing เป็นการคิดวิเคราะห์โดยนำความรู้ที่เรียนรู้ที่เกิดขึ้น มาคิดวิเคราะห์โดยการอภิปรายกลุ่ม เพื่อให้มองเห็นสิ่งต่างๆให้ละเอียดชัดเจน

ขั้นตอนที่ 4 Generalizing เป็นการสรุปหาหลักการทั่วไป พัฒนาขึ้นเป็นหลักเกณฑ์ ขั้นตอนที่ 5 เป็นการประยุกต์ใช้สิ่งที่ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการทำกิจกรรมว่าสามารถนำไปใช้ในการทำงานได้อย่างไร ดังภาพประกอบ (Burnard. 1996 : 8)

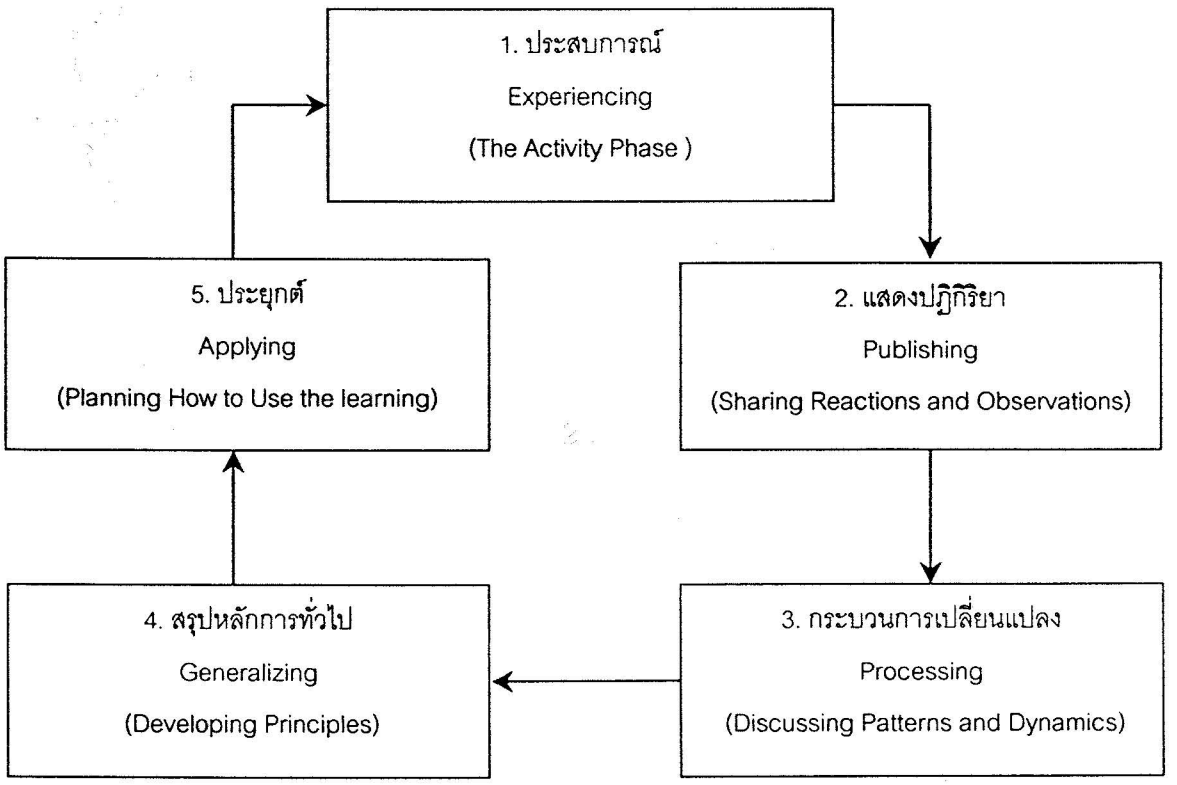

ภาพประกอบ 7 รูปแบบการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ของ ไพเฟอร์และโจนส์
(The Pfeiffer and Jones Model)

2. รูปแบบของคอล์ป (The Kolb's Model)

คอล์ปได้กล่าวว่า การเรียนรู้ใดๆ จะเริ่มต้นได้ดีด้วยการจัดหาประสบการณ์ที่เป็นรูปธรรม การเรียนรู้ในสิ่งที่เป็นนามธรรมไม่ใช่เป็นการเริ่มต้นที่ดี ขั้นที่ 2 ผู้เรียนจะต้องมีการสังเกตคิดใคร่ครวญอย่างพินิจพิจารณาหลังจากได้ประสบพบเห็นแล้ว เพื่อนำไปสู่ขั้นที่ 3 คือ การสรุปหาหลักการ ซึ่งเป็นนามธรรม และการเรียนรู้จะได้ผลครบถ้วนสมบูรณ์ เมื่อผู้เรียนได้นำสิ่งที่สรุปได้ไปทดลองปฏิบัติว่าได้ผลจริงหรือไม่ในสถานการณ์จริง ในขั้นตอนที่ 4 ดัง ภาพประกอบ (ชัยพร วิชชาวุช. 2542 : 7)

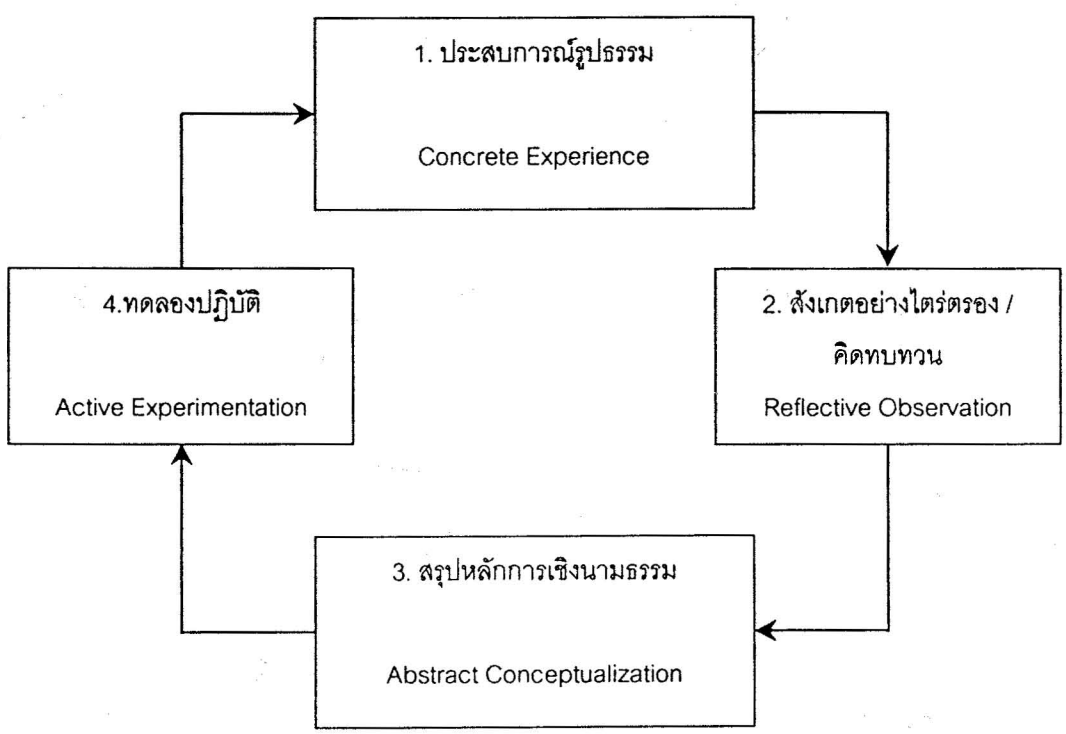

ภาพประกอบ 8 รูปแบบการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ของคอร์ป
(The Kolb's Model)

4. รูปแบบการเรียนรู้ของ ชัยพร วิชชาวุช (2542 : 4-5) ได้เสนอกระบวนการและขั้นตอนของการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ ไว้ดังนี้

4.1 ให้ประสบการณ์ตรง โดยการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้ประสบด้วยตนเอง สิ่งที่ได้ประสบพบเห็นเรียกว่า ประสบการณ์

4.2 การทบทวน เมื่อผู้เรียนได้ประสบการณ์แล้ว ผู้เรียนอาจมีการเรียนรู้ หรือไม่มีก็ได้ ดังนั้น เพื่อให้แน่ใจว่าเกิดการเรียนรู้จริงก็ต้องให้ผู้เรียนได้ทบทวนโดยวิธีการใดวิธีการหนึ่ง หน้าที่ของวิทยากรหรือผู้สอนก็คือ การกระตุ้น เหนี่ยวนำ (Facilitator) ให้เกิดการเรียนรู้

4.3 การวิเคราะห์ หลังจากได้มีการทบทวนแล้ว ผู้เรียนรู้อาจจะยังไม่เข้าใจในรายละเอียด ไม่ทราบสาเหตุ การวิเคราะห์เป็นการวิเคราะห์หาสาเหตุว่าเหตุใดจึงเรียนรู้ได้ดี เหตุใดจึงเรียนรู้ได้ไม่ดี ปัญหาอยู่ตรงไหน ทำไมจึงเกิดปัญหา หากจะทำใหม่จะทำอย่างไร

4.4 สรุปความรู้ที่ได้จากการเรียนรู้

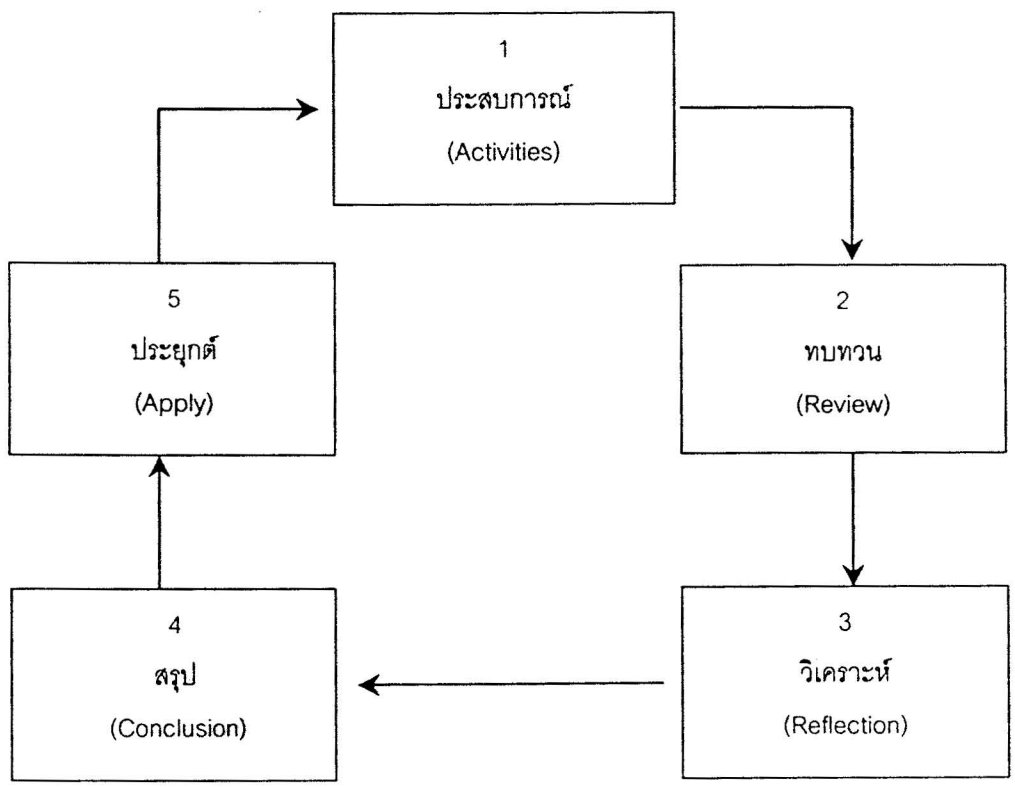

ภาพประกอบ 10 แสดงขั้นตอนการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ของ ชัยพร วิชชาวุช

ขั้นตอน	รูปแบบการเรียนรู้เชิงประสบการณ์					
	Pfeiffer and Jones	Kolb	The Development training advisors group	ชัยพร วิชชาวุธ	กุลยา ตันติผลาชีวะ	ประยุกต์ใช้ในงานวิจัย
ประสบการณ์ (Experiencing)	/	/		/	/	/
แสดงปฏิกิริยา (Publishing)	/		/	/	/	
ร่วมมือ (Cooperation)						/
ทบทวน (Review)		/	/	/		/
กระบวนการเปลี่ยนแปลง (Processing)	/		/		/	
วิเคราะห์ (Reflection)				/		/
สรุป (Conclusion)	/	/		/		/
ทดลองปฏิบัติ (Active Experimental)		/			/	
ประยุกต์ (Apply)	/		/	/		

ภาพประกอบ 11 สรุปการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ตามรูปแบบต่างๆ สู่การนำมาประยุกต์ใช้ในงานวิจัยครั้งนี้

สรุป การเรียนรู้เชิงประสบการณ์จากการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร สำหรับนักศึกษาพยาบาล หมายถึง กระบวนการในการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้นักศึกษาได้เกิดการเรียนรู้ที่นอกเหนือจากการจัดการเรียนการสอนโดยปกติตามหลักสูตร และมีลักษณะเป็นไปตามขั้นตอนโดยเริ่มต้นตั้งแต่ 1) คิดและลงมือกระทำ (Active Study) 2) มีการแสดงออก (Behaving) 3) มีการร่วมมือ (Cooperative) 4) ทบทวนสิ่งที่ได้เรียนรู้ (Review) 5) สะท้อนเหตุการณ์ (Reflection) 6) สรุปผลการเรียนรู้ (Conclusion)

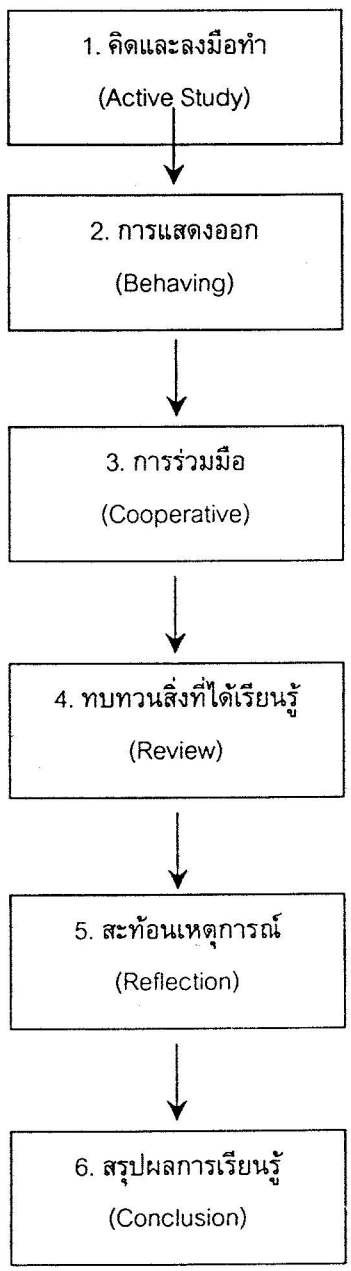

ภาพประกอบ 12 แสดงขั้นตอนการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ที่ใช้ในการวิจัย

4.3 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์

เบอร์นาร์ด (Burnard. 1996 : 23-34) อธิบายการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ไว้หลายวิธี ดังนี้

1. การจับคู่ฝึกปฏิบัติ (Pairs Exercises) มีการจับคู่และกำหนดบทบาทของแต่ละคน คนแรกฝึกปฏิบัติโดยอีกคนเป็นผู้ฟังหรือสังเกตโดยไม่แสดงความคิดเห็น แล้วสลับบทบาทกัน และร่วมกันอภิปรายพฤติกรรมทั้งประเมินซึ่งกันและกัน หรืออาจนำประเด็นต่างๆไปอภิปรายในกลุ่มใหญ่ต่อไป

2. กิจกรรมกลุ่มอย่างมีแบบแผน (Structured Group Activities) วงจรการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เกิดขึ้นจากการเรียนรู้เป็นกลุ่ม แนวคิดของกิจกรรมคือ กลุ่มจะได้รับประสบการณ์หลังจากการอภิปรายความคิดเห็น และความรู้สึกเกี่ยวกับประสบการณ์ต่างๆ แล้วประยุกต์ความรู้ใหม่ไปสู่สถานการณ์จริง ข้อดีของวิธีการนี้คือ สามารถแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ฝึกการแก้ปัญหา นอกจากนี้ยังได้เรียนรู้กระบวนการกลุ่มและการเป็นสมาชิกกลุ่ม แนวทางสำคัญในการดำเนินกระบวนการให้ราบรื่นคือ คำสั่งต้องชัดเจนครบถ้วน ทุกคนในกลุ่มทราบว่าให้ปฏิบัติกิจกรรมอย่างไร กิจกรรมต้องใช้เวลามาก ไม่เร่งรีบ ผู้อำนวยความสะดวกของกลุ่มควรส่งเสริมสมาชิกให้เชื่อมโยงการเรียนรู้ใหม่เข้ากับชีวิตจริงและการทำงาน พร้อมทั้งส่งเสริมการฝึกปฏิบัติทักษะใหม่ๆเท่าที่สามารถจะทำได้ นอกจากนี้ผู้อำนวยการความสะดวกต้อง ไม่รีบตัดสินใจหรือรีบเสนอความคิดเห็นของตนเองเกี่ยวกับประเด็นที่เกิดขึ้นในกลุ่ม

3. บทบาทสมมติ (Role Play) เป็นการจัดสถานการณ์และแสดงบทบาทในสถานการณ์นั้นแล้วเรียนรู้จากการแสดง หลังการแสดงบทบาทสมมติแล้วการคิดทบทวนเป็นสิ่งจำเป็น ตามด้วยการให้ข้อมูลป้อนกลับจากเพื่อนเพื่อจะทำให้เกิดการเรียนรู้ใหม่ขึ้น อาจต้องมีการแสดงซ้ำเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมโดยเพิ่มทักษะหรือบทบาทใหม่ที่ได้จากการให้ข้อมูล

4. การแสดงละคร (Psychodrama) แตกต่างจากบทบาทสมมติตรงที่เป็นการนำเรื่องราวหรือสถานการณ์ในชีวิตจริงมาแสดง แล้วให้กลุ่มอภิปราย มีขั้นตอนคือ คัดเลือกสถานการณ์ กำหนดให้ผู้เล่าเรื่องเป็นตัวแสดงหลักหรือเลือกตัวแสดงประกอบ สรุปเหตุการณ์ให้ผู้เข้าร่วมแสดงเข้าใจในบทบาทแล้วเริ่มแสดงละคร ผู้ดูละครเสนอความคิดเห็น มีการอภิปราย หัวใจของการแสดงละครคือ การเปิดโอกาสให้สถานการณ์นั้นเพื่อทดลองทักษะใหม่ วิธีนี้มีประโยชน์ในการพัฒนาการแสดงออกอย่างเหมาะสม ทักษะการให้คำปรึกษา การค้นหาปัญหาชีวิตของสมาชิก แต่ควรใช้อย่างระมัดระวัง

5. การระดมสมอง (Brainstorming) กลุ่มผู้เรียนจะถูกกระตุ้นให้วิจารณ์ประเด็นใดประเด็นหนึ่ง แสดงความคิดเห็นเป็นคำพูดที่เกี่ยวข้องกับประเด็นนั้นออกมาเขียนไว้ในกระดานหรือแผ่นพลิกและติดข้อความนั้นไว้รอบๆห้องเพื่อให้ทุกคนเห็นและช่วยในการจำ กิจกรรมนี้สามารถนำไปสู่การอภิปรายหรือการเรียนที่เป็นทางการมากขึ้น

6. การบรรยายเชิงประสบการณ์ (The Experiential Lecture) เป็นการบรรยายสั้นๆช่วงก่อนเข้าสู่การเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อให้เกิดแนวคิดพื้นฐาน และอธิบายเกี่ยวกับประเด็นคำถาม

ชัยพร วิชชาวุช (2542 : 8-13) ได้ประยุกต์ใช้การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ในการพัฒนาบุคคลโดยการประยุกต์ใช้ในการฝึกอบรม ซึ่งสามารถแยกเป็นกิจกรรมในห้องฝึกอบรมและนอกห้องฝึกอบรม ดังนี้

1. การจัดประสบการณ์ในร่ม (Indoor Experiential Learning) เป็นการจัดกิจกรรมภายในห้องฝึกอบรม มีได้หลายรูปแบบเช่น

1.1 T – Group หรือ Encounter Group เป็นการจัดกิจกรรมที่นำโดยนักจิตวิทยา เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเปิดใจซึ่งกันและกัน

1.2 เกม (Games) เป็นเกม ที่สามารถนำไปสู่การสรุปการเรียนรู้ได้อย่างชัดเจน

1.3 สถานการณ์จำลอง (Simulator)

1.4 การแสดงบทบาทสมมติ (Role Play) และอัด วีดีโอเทปไว้ เพื่อให้ได้เห็นการแสดงบทบาทของตนเองอย่างชัดเจน เกิดการยอมรับ และต้องมีข้อมูลย้อนกลับจากผู้เข้าร่วม วิทยากร

1.5 อภิปรายกลุ่ม (Group Discussion) เป็นกิจกรรมที่ดี ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ความเห็นของสิทธิกลุ่ม และได้ปรับปรุงพฤติกรรมตนเอง

1.6 การทำงานกลุ่ม (Work Shop) เป็นกิจกรรมที่นำงานจริงๆมาให้กลุ่มได้ทำ ผู้เรียนได้ลงมือทำจริงจากปัญหาจริง และสามารถนำผลที่ได้ไปปรับปรุงงานของตนได้จริง

1.7 การวิเคราะห์ตนเองและการสะท้อนกลับ (Self Analysis and Feedback) ผู้เรียนรู้จำเป็นต้องได้รับการสะท้อนกลับ (Feedback) ในการเรียนรู้ทุกขั้นตอน เพื่อนำไปคิดทบทวน วิเคราะห์ สรุป และเกิดการฉุกคิดได้ ผู้เรียนเข้าใจตนเองมากขึ้น

2. การจัดประสบการณ์กลางแจ้ง (Outdoor Experiential Learning) เป็นการจัดกิจกรรมภายนอกห้องฝึกอบรม ซึ่งสามารถจัดได้หลายลักษณะ เช่น

2.1 กิจกรรมลูกเสือ/เนตรนารี (Boy/Girl Scout) กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี ถือเป็น Experiential learning เช่นกัน แต่ไม่มากนัก เนื่องจากวิทยากรส่วนใหญ่เน้นการฝึกแบบลูกเสือ ไม่ได้เน้นการเรียนรู้ที่เกิดจากกิจกรรมในค่ายลูกเสือ

2.2 Outward Bound เป็นการผจญภัยในป่าลึก

2.3 Walk Rally เป็นกิจกรรมที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ในรูปแบบ Experiential learning ได้ดีมาก ประการสำคัญ การจัดกิจกรรมต้องดีมาก และวิทยากรต้องสามารถสรุปได้ชัดเจน

2.4 Outdoor Challengers คล้ายกับ Outward Bound ข้อแตกต่างตรงที่กิจกรรมที่ท้าทายกว่า เสี่ยงภัยมาก เป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้บริหารและกลุ่มผู้ปฏิบัติได้ทำงานร่วมกัน

กิจกรรมเชิงประสบการณ์ที่จัดขึ้นสำหรับนักศึกษาพยาบาล เป็นกิจกรรมทั้งแบบกิจกรรมในร่มและกิจกรรมกลางแจ้ง ที่มีการผสมผสานหลายๆรูปแบบ แต่เน้นกิจกรรมกลุ่ม เพื่อให้นักศึกษาได้เกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง และนำมาประยุกต์ใช้ต่อไป

ข้อดีของการเรียนรู้เชิงประสบการณ์

เบอร์นาร์ด (Burnard. 1995 : 131) กล่าวถึงข้อดีของการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ว่า ช่วยให้ผู้เรียนมีความสนุกในการเรียนรู้ มีส่วนร่วม (Active Learning) และเป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง (Realness) หรือใกล้เคียงความจริง

การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ เป็นการเรียนรู้โดยผ่านประสาทสัมผัสจากการกระทำกิจกรรมร่วมกัน ทำให้นักศึกษาไม่เพียงเกิดความรู้สึกสนุกสนานเท่านั้น แต่ทำให้นักศึกษาได้ประจักษ์และเล็งเห็นความสัมพันธ์ในแนวทางของวิถีชีวิตของแต่ละบุคคล ความแตกต่างในระเบียบ วัฒนธรรม และความคิดเห็นที่แตกต่างกัน เพื่อให้นักศึกษาได้มีความรับผิดชอบเต็มที่ต่อการงานและการกระทำของตนเอง ได้เรียนรู้ถึง

กระบวนการทำงานร่วมกัน เกิดความรู้สึกมีส่วนร่วม เกิดแรงจูงใจในการทำงาน เกิดการปลุกเร้าตนเองให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเอง สามารถยืนหยัดในสิ่งที่ตนเองเห็นว่าถูกต้องแต่ยังโอนอ่อนเข้ากับผู้อื่นได้ ทั้งยังมีความสามารถในการเสาะแสวงหาข้อมูลข่าวสารที่จะนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์กับทีมงาน นอกจากนี้ทำให้นักศึกษาสามารถทุ่มเททั้งพลังกายและพลังปัญญาร่วมกันในการทำงานอย่างเต็มที่ (เปรมวดี คฤหเดช. 2540 : 36-37)

5. การประเมินพฤติกรรมจริยธรรม

การประเมิน (Assessment) ด้านคุณธรรมจริยธรรมเป็นการนำข้อมูลที่แสดงคุณธรรมจริยธรรมที่ได้จากการวัดมาพิจารณาลงสรุปเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดีมีคุณธรรมจริยธรรมต่อไป (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2544 : 1-13)

สิ่งที่วัดในด้านคุณธรรมจริยธรรม มี 4 ประการ คือ

1. วัดความรู้ (Knowledge) เป็นการวัดความรู้เกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม

2. วัดทัศนคติเชิงจริยธรรม (Attitude) คือ ความโน้มเอียงทางจิตใจอันเนื่องมาจากการมองเห็นคุณประโยชน์และโทษของสิ่งนั้น การกระทำ ไม่กระทำในด้านคุณธรรม จริยธรรม ขึ้นอยู่กับการมองเห็นคุณประโยชน์และโทษเหล่านั้น

3. วัดเหตุผลเชิงจริยธรรม (Moral Reasoning) คือการวัดเหตุผลที่มาสนับสนุนให้ผู้เรียนกระทำหรือไม่กระทำ

4. พฤติกรรมการแสดงออก(Action) เป็นการแสดงออกของนักเรียนในการกระทำดี ละเว้นชั่ว การวัดและการประเมินด้านคุณธรรมจริยธรรม ต้องสามารถวัดได้ที่การกระทำ หรือการแสดงออกด้านคุณธรรมจริยธรรม

การประเมินมีหลายรูปแบบ ซึ่งใช้ในลักษณะที่แตกต่างกัน การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยใช้การประเมินตามสภาพจริง (Authentic Assessment) เพื่อประเมินพฤติกรรมจริยธรรมของนักศึกษา

การประเมินผลจากสภาพจริง (Authentic Assessment)

การประเมินผลจากสภาพจริง หมายถึง กระบวนการสังเกต การบันทึก และรวบรวมข้อมูลจากงานและวิธีการที่นักเรียนทำ เพื่อเป็นพื้นฐานของการตัดสินใจในการศึกษาถึงผลกระทบต่อเด็กเหล่านั้น การประเมินผลจากสภาพจริงจะไม่เน้นการประเมินเฉพาะทักษะพื้นฐาน แต่เน้นการประเมินทักษะการคิดที่ซับซ้อน ความสามารถในการแก้ปัญหา และการแสดงออกที่เกิดจากการปฏิบัติในสภาพจริงในการเรียนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง รวมทั้งเน้นพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน เพื่อสนองจุดประสงค์ของหลักสูตรและความต้องการของสังคม นอกจากนี้การประเมินจากสภาพจริงจะมีความต่อเนื่องในการให้ข้อมูลในเชิงคุณภาพที่เป็นประโยชน์ต่อครูผู้สอนได้ใช้เป็นแนวทางการจัดกิจกรรมการสอนให้เหมาะสมกับแต่ละบุคคลได้ (กรมวิชาการ. 2539 : 11)

ลักษณะสำคัญของการประเมินจากสภาพจริง (วัฒนาพร ระงับทุกข์. 2541 : 64)

1. มีผลงานและเกณฑ์ประเมินที่ชัดเจน

2. เน้นคุณภาพของผลงานที่ผู้เรียนสร้างขึ้น

3. เน้นงานที่มีความหมายต่อผู้เรียน

4. ผู้เรียนได้แสดงความรู้สึกของตนต่อผลงาน

5. ผลงานเกิดจากการที่ผู้เรียนบูรณาการความรู้ที่มีอยู่

6. ผู้เรียนสามารถถ่ายโอนการเรียนรู้ไปสู่สภาพจริง

7. ผู้เรียนใช้ความสามารถในการคิดระดับสูง การวิเคราะห์ สังเคราะห์ ข้อความรู้ต่าง ๆ

8. เป็นการประเมินความสามารถของผู้เรียนหลาย ๆ ด้าน

9. เป็นการประเมินเพื่อปรับปรุงผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน

10. ผู้เรียน ครู ผู้ประเมิน และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ให้ความร่วมมือและมีปฏิสัมพันธ์กันในทางที่ดี

วิธีการและเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินผลจากสภาพจริง (กรมวิชาการ. 2539 : 39)

1. การประเมินการแสดงออกและกระบวนการของนักเรียน (Performance Process)

มีวิธีการและเครื่องมือที่ใช้หลายประการ เช่น

1.1 การสังเกต คือการเฝ้าดูเด็กตลอดเวลา มีทั้งการสังเกตอย่างไม่ตั้งใจและการสังเกตแบบตั้งใจ

1.2 การบันทึกพฤติกรรม (Anecdotal Records) การบันทึกข้อมูลอาจทำแบบละเอียดหรือแบบย่อ ๆ ก็ได้ โดยปกติจะเขียนหลังจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในแต่ละวัน

1.3 แบบสำรวจรายการ (Check Lists) ช่วยในการบันทึกแบบตั้งใจที่จะดูพฤติกรรมหรือการเรียนรู้ของเด็ก แบบสำรวจรายการเน้นที่ความเจริญเติบโตและพัฒนาการ

1.4 การสัมภาษณ์ ทำให้ได้ข้อมูลที่ก่อให้เกิดความเข้าใจเด็กแต่ละคนลึกซึ้ง

2. การประเมินกระบวนการและผลผลิตของนักเรียน (Process and Product)

ผลผลิตที่ออกมาเป็นตัวบอกถึงความรู้ ทักษะ ความรู้สึก และลักษณะนิสัย สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินกระบวนการและผลผลิตนั้น ครูอาจใช้เครื่องมือที่หลากหลายในลักษณะเดียวกันกับการประเมินการแสดงออกของนักเรียน เช่น การสังเกต แบบสำรวจรายการ หรือมาตราส่วนประมาณค่า ฯลฯ

เกณฑ์การประเมินหรือแนวทางการให้คะแนน (Rubric Assessment)

รูบริค (Rubric) คือ มาตรการให้คะแนนที่กำหนดเป็นคำพูดหรือข้อความแสดงระดับเกณฑ์ตัดสินคุณภาพหรือมาตรฐานของการปฏิบัติงานแต่ละอย่าง แต่ละเรื่อง เพื่อตัดสินแบบปฏิบัติงานของผู้เรียน (กุลยา ตันติผลาชีวะ. 2545 : 31-32)

รูบริค คือ แนวทางการให้คะแนน (Scoring Guide) ซึ่งจะต้องกำหนดมาตรวัด (Scale) และรายการของคุณลักษณะที่บรรยายถึงความสามารถในการแสดงออกของแต่ละจุดในมาตรวัดไว้อย่างชัดเจน (กรมวิชาการ. 2539 : 55)

การใช้มาตรการให้คะแนน จะเป็นการพัฒนาหรือปรับปรุงการปฏิบัติงานของผู้เรียน ช่วยให้ผู้สอนตั้งความคาดหวังเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของผู้เรียนได้อย่างชัดเจน ผู้เรียนจะรู้ข้อผิดพลาดทั้งของตนเองและผู้อื่น ผู้เรียนจะเกิดความรับผิดชอบในงานของตน และมีเหตุผลในการยอมรับข้อผิดพลาดนั้น ซึ่งสามารถ

นำมาใช้ในการประเมินพฤติกรรมจริยธรรมได้อย่างเหมาะสม เนื่องจากมาตรการให้คะแนนจะช่วยให้ผู้เรียนได้ข้อมูลย้อนกลับ เกี่ยวกับจุดเด่น และสิ่งที่ควรปรับปรุงแก้ไขการประพฤติปฏิบัติของตนเองได้

ประโยชน์ของมาตรการให้คะแนนการประเมิน (สมศักดิ์ ภู่วิภาดาวรรธน์. 2544 : 140)

1. ช่วยให้การคาดหวังของผู้สอนที่มีต่อผลงานของผู้เรียนบรรลุผลสำเร็จได้ โดยผู้เรียนจะเกิดความเข้าใจ และสามารถใช้มาตรการให้คะแนนต่อการประเมินและพัฒนา

2. ช่วยให้ผู้สอนเกิดความกระจ่างชัดยิ่งขึ้นว่า ต้องการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ หรือพัฒนาการอะไร

3. ช่วยให้ผู้เรียนสามารถระบุคุณลักษณะของงานได้โดยใช้มาตรการให้คะแนนตรวจสอบ

4. ช่วยให้ผู้เรียนสามารถควบคุมตนเองในการปฏิบัติงานเพื่อไปสู่ความสำเร็จได้

5. เป็นเครื่องมือในการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมการปฏิบัติงานต่างๆ ของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี

6. ช่วยให้การให้เหตุผลประกอบการให้เกรดผู้เรียนได้

7. ช่วยเพิ่มคุณภาพผลงานของผู้เรียน

ขั้นตอนการสร้างมาตรการให้คะแนน (Rubric) (วัฒนาพร ระงับทุกข์. 2541 : 72)

1. การวางแผนประเมินผล การประเมินผล เป็นภาระกิจที่ครูผู้สอนต้องดำเนินการควบคู่ไปกับกิจกรรมการเรียนการสอน ดังนั้น ในการจัดทำแผนการสอนหรือแผนการจัดกิจกรรม ครูจึงต้องวางแผนการประเมินผลควบคู่ไปด้วย โดยมีแนวทางในการดำเนินการ ดังนี้

1.1 นำกิจกรรมการเรียนการสอนมาวิเคราะห์ว่า ผลลัพธ์จากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อสนองตามจุดประสงค์การเรียนรู้ ประกอบด้วยสิ่งใดบ้าง ซึ่งจำแนกได้ 3 ลักษณะ ดังนี้

1.1.1 ผลลัพธ์ที่เป็นกระบวนการ (Process) ซึ่งแยกได้เป็น 2 ลักษณะคือ

1.1.1.1 กระบวนการตามธรรมชาติของเนื้อหาวิชา เช่น กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ กระบวนการฝึกทักษะการทำงานเฉพาะเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เช่น การแกะสลักสบู่ การทำอาหาร เป็นต้น

1.1.1.2 กระบวนการด้านคุณธรรมจริยธรรมหรือจิตพิสัยเช่น กระบวนการทำงานกลุ่ม เป็นต้น

1.1.2 ผลลัพธ์ที่เป็นชิ้นงาน เช่น ให้นักเรียนผลิตของเล่นจากเศษวัสดุ ผลผลิตที่เกิดขึ้น คือ ของเล่น

1.1.3 ผลลัพธ์ที่ประกอบด้วยกระบวนการทำงานและชิ้นงาน

1.2 นำกระบวนการหรือชิ้นงานมาวิเคราะห์ เพื่อกำหนดรายการที่ต้องการประเมินหรือต้องการพัฒนาผู้เรียนให้แสดงพฤติกรรมตามกระบวนการที่ต้องการโดยมีแนวทางการดำเนินการดังนี้

1.2.1 การวิเคราะห์กระบวนการ (Process) เขียนขั้นตอนการทำงานหรือพฤติกรรมสำคัญที่แสดงว่าผู้เรียนมีความสามารถในการทำงาน ตามกระบวนการนั้น เช่น

1. การอ่านออกเสียง พฤติกรรมสำคัญอาจได้แก่ สำเนียงภาษา การแบ่งวรรคตอน การอ่าน การแสดงอารมณ์ในการอ่าน

2. ความสนใจต่อการอ่าน พฤติกรรมสำคัญอาจได้แก่ การแลกเปลี่ยนหนังสืออ่านกันระหว่างเพื่อน การนำแนวความคิดจากการอ่านไปใช้ในการเรียน การอ่านเพิ่มเติมนอกเวลาเรียน

3. การทำงานกลุ่ม พฤติกรรมสำคัญอาจได้แก่ การแบ่งหน้าที่รับผิดชอบในกลุ่ม การอภิปรายแสดงความคิดเห็น การช่วยเหลือกันในกลุ่ม

ในการกำหนดรายละเอียดขั้นตอนหรือพฤติกรรมสำคัญ อาจกำหนดโดยอิงทฤษฎีหรือธรรมชาติของเนื้อหาวิชาโดยกำหนดให้สอดคล้องกับเกณฑ์ที่ระบุไว้ในจุดประสงค์การเรียนรู้ และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นเพิ่มเติม หรือช่วยวิเคราะห์ขั้นตอนหรือพฤติกรรมสำคัญของพฤติกรรมนั้น ๆ

1.2.2 การวิเคราะห์ลักษณะสำคัญของผลงาน มีแนวทางในการวิเคราะห์คล้ายคลึงกับการวิเคราะห์กระบวนการ เพียงแต่ว่าแทนที่จะดูพฤติกรรมหรือขั้นตอนการทำงาน ให้พิจารณาลักษณะที่สำคัญ ๆ ของผลงานชิ้นนั้น โดยอาจนำผลงานจริงมาแสดงให้ดูแล้วช่วยกันวิเคราะห์ หรือวิเคราะห์โดยอาศัยหลักการทั่วไป หรือหลักวิชาที่ระบุชัดเจนว่าผลงานชิ้นนั้นควรมีลักษณะอย่างไร เช่น ในกิจกรรมระบุว่าให้ผู้เรียนเขียนบันทึกจากการฟัง ผลงานก็คือ บันทึกการฟัง ซึ่งลักษณะสำคัญของบันทึกการฟังอาจประกอบด้วย สาระจากการฟังครบถ้วน ความตรงประเด็น ความสัมพันธ์ของเนื้อหา และความถูกต้องของศัพท์ไวยากรณ์ ถ้ากิจกรรมระบุให้ผู้เรียนประดิษฐ์ของเล่นโดยใช้แม่เหล็ก ลักษณะสำคัญอาจได้แก่ ตรงจุดประสงค์ การใช้งานได้จริง ความคิดสร้างสรรค์ ความแข็งแรงทนทาน และความประหยัด

รายการพฤติกรรมต่างๆ หรือลักษณะสำคัญของผลงานที่วิเคราะห์ได้จะพัฒนาเป็นข้อกระทง (Item) ของเครื่องมือวัดผลหรือข้อรายการประเมินในเกณฑ์การประเมินผลงาน (Scoring Rubric)

2. องค์ประกอบของมาตรการให้คะแนน มาตรการให้คะแนน เป็นเครื่องมือในการให้คะแนน ซึ่งประกอบด้วย

2.1 แนวทางหรือเกณฑ์ (Criteria) ที่จะใช้พิจารณาชิ้นงานหนึ่ง ๆ

ตัวอย่าง งานเขียน 1 ชิ้น เราอาจมีแนวทางประเมิน โดยดูสิ่งต่อไปนี้

- จุดมุ่งหมาย (Purpose)
- การจัดองค์ประกอบต่าง ๆ (Organization)
- รายละเอียด (Details)
- ท่วงทำนองของการเขียน (Voice Style)
- หลักไวยากรณ์ ตัวสะกด ฯลฯ (Mechanics)

2.2 คำอธิบายถึงระดับคุณภาพของแต่ละแนวทาง ซึ่งอาจเขียนเป็นลำดับขั้นตั้งแต่ดีเลิศไปจนถึงต้องปรับปรุง

3. กระบวนการสร้างมาตรการให้คะแนน (Rubrics)

มาตรการให้คะแนนเป็นเครื่องมือที่ใช้กันมากในการประเมินตามสภาพจริง (Authentic assessment) และการประเมินโดยอิงผลการทำงาน (Performance-Based Assessment) มาตรการให้คะแนนที่ครูสร้างขึ้นจะสามารถสะท้อน (ประเมิน) หลักสูตรและวิธีการสอนของครูด้วย

กระบวนการในการวางรูปแบบของมาตรการให้คะแนน ควรให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมตามขั้นตอนต่อไปนี้

3.1 พิจารณาดูงานแบบต่าง ๆ โดยครูจัดให้ผู้เรียนได้ดูตัวอย่างของชิ้นงานที่ดีและที่ไม่ค่อยดี แล้วให้บอกว่าชิ้นที่ดีมีลักษณะอย่างไร ที่ไม่ค่อยดีมีลักษณะอย่างไร

3.2 กำหนดแนวทางพิจารณาชิ้นงาน โดยช่วยกันเขียนรายการดูว่างานที่ดีนั้นจะต้องดูอะไรบ้าง

3.3 กำหนดคำอธิบายคุณภาพระดับต่าง ๆ ในแต่ละแนวทาง โดยอธิบายว่าคุณภาพระดับสูงสุดและต่ำสุดมีลักษณะอย่างไร แล้วเติมส่วนที่อยู่ตรงกลาง ๆ ลงไป

3.4 ฝึกหัดประเมินกับงานตัวอย่าง โดยให้ผู้เรียนลองใช้มาตรการให้คะแนนกับงานที่ดีเป็นตัวอย่างในขั้นที่ 1

3.5 ฝึกใช้ในการประเมินผลตนเองและให้เพื่อนประเมิน โดยให้งานผู้เรียนทำในระหว่างที่ผู้เรียนกำลังทำงานให้หยุดเป็นระยะ ๆ เพื่อประเมินตนเอง และให้เพื่อนประเมิน

3.6 ทบทวน ให้โอกาสผู้เรียนทบทวน ปรับปรุงงานของเขา โดยดูจากผลสะท้อนที่ได้จากขั้นตอนที่ 5

3.7 ครูประเมิน ครูใช้มาตรการให้คะแนนที่ผู้เรียนใช้นั้น เพื่อประเมินผลงานของผู้เรียน

4. แนวทางการจัดทำเกณฑ์การให้คะแนน (Scoring Rubric)

4.1 นำขั้นตอน หรือลักษณะสำคัญที่คัดเลือกไว้ มาจัดลำดับความสำคัญ

4.2 คัดเลือกรายการที่สำคัญและสามารถวัดได้ สังเกตได้อย่างชัดเจนมาเท่านั้น รายการใดที่ปลีกย่อยหรือซ้ำกันควรตัดออก แต่รายการใดที่สำคัญมาก แต่วัดยาก สังเกตยาก ควรปรับหรือเขียนใหม่ให้เข้าใจได้ตรงกัน

4.3 นำรายการที่คัดเลือกไว้มากำหนดเป็นข้อกระทงของเครื่องมือประเมิน

4.4กำหนดว่าระดับคุณภาพของรายการที่จะใช้เป็นเกณฑ์ในการประเมินในลักษณะมาตรจัดอันดับคุณภาพ (Rating Scale) ซึ่งจะใช้กี่ระดับ ขึ้นอยู่กับเนื้อหาและระดับชั้นของนักเรียนและความละเอียดในการประเมิน

4.5 บรรยายค่าคุณภาพของเกณฑ์การประเมินแต่ละรายการทุกระดับคุณภาพ

5. ข้อดีของการประเมินโดยใช้มาตรการให้คะแนน (Rubrics)

5.1 เป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิผลทั้งสำหรับการสอนและการวัดผลเพราะจะช่วยพัฒนาผลงานของนักเรียน ขณะเดียวกันก็เป็นเครื่องมือในการติดตามการพัฒนาผลงานของเขาด้วยเพราะมาตรการให้คะแนน บอกไว้ชัดเจนว่า

- ครูคาดหวังอะไร
- ผู้เรียนจะรู้ได้ว่าจะก้าวไปถึงความคาดหวังนั้นได้อย่างไร

5.2 ช่วยให้ผู้เรียนฝึกใช้ความคิดในการพิจารณาคุณภาพงานของตนและของผู้อื่น (การที่ผู้เรียนใช้มาตรการให้คะแนนประเมินผลงานของตนเองและของเพื่อน การฝึกให้ทำงานหลายๆ ครั้ง จะช่วยให้เป็นคนที่มีความรับผิดชอบต่องานของตน)

5.3 ช่วยลดเวลาที่ครูต้องใช้เพื่อประเมินงานผู้เรียน เพราะหลังจากผู้เรียนประเมินตนเอง และให้เพื่อนประเมินโดยใช้มาตรการให้คะแนนแล้ว ครูมักพบว่าสิ่งที่ครูต้องปรับปรุงนั้นเหลือไม่มาก

5.4 ครูสามารถปรับมาตรการให้คะแนนให้เหมาะสมกับการประเมินผลงานของผู้เรียนกลุ่มต่าง ๆ ที่มีลักษณะความสามารถแตกต่างกันมาก (เช่น เด็กปัญญาเลิศ กับเด็กที่มีปัญหาด้านสติปัญญาที่อยู่ในห้องเดียวกันได้)

5.5 มาตรการให้คะแนนเป็นสิ่งใช้ง่ายและอธิบายให้คนอื่นเข้าใจง่าย เช่น เมื่ออธิบายให้ผู้ปกครองทราบ เขาจะรู้ได้ทันทีว่าลูกของเขาจะต้องทำอะไรบ้างเพื่อจะประสบความสำเร็จ

6. ลักษณะการให้คะแนนโดยใช้มาตรการให้คะแนน มี 2 แบบ (กรมวิชาการ. 2542. 55-59) คือ

6.1 การให้คะแนนเป็นภาพรวม (Holistic Score) คือ การให้คะแนนโดยดูภาพรวมของชิ้นงานว่ามีความคิดรวบยอด การสื่อความหมาย กระบวนการที่ใช้และผลงานเป็นอย่างไร แล้วบรรยายคุณภาพของงานเป็นระดับตั้งแต่ 0 - 4 หรือ 0 - 6

6.2 การให้คะแนนเป็นรายองค์ประกอบ (Analytic Score) คือ การให้คะแนนโดยพิจารณาแต่ละองค์ประกอบของงาน และบรรยายคุณภาพของงานแต่ละองค์ประกอบเป็นระดับเพื่อให้การมองคุณภาพงานหรือความสามารถของนักเรียนได้อย่างชัดเจน โดยทั่วไปแล้วจะมีการแยกองค์ประกอบของงานเป็น 4 ด้าน คือ

6.2.1 ความเข้าใจในความคิดรวบยอด ข้อเท็จจริงเป็นการแสดงให้เห็นว่านักเรียนเข้าใจความคิดรวบยอด หลักการในปัญหาที่ถามกระจ่างชัด

6.2.2 การสื่อความหมาย สื่อสาร คือ ความสามารถในการอธิบาย นำเสนอ การบรรยายเหตุผล แนวคิด ให้ผู้อื่นเข้าใจได้ดี มีความคิดสร้างสรรค์

6.2.3 การใช้กระบวนการและยุทธวิธี สามารถเลือกใช้ยุทธวิธี กระบวนการนำไปสู่ความสำเร็จ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

6.2.4 ผลสำเร็จของงาน ความถูกต้องแม่นยำในผลสำเร็จของงาน หรืออธิบายที่มาและตรวจสอบผลงาน

ครูจะต้องให้นักเรียนทราบมาตรการให้คะแนนเมื่อนักเรียนทำงานใดงานหนึ่ง ถ้างานนั้นได้รับการออกแบบให้สามารถวัดได้ 4 องค์ประกอบ ครูก็จะต้องจัดทำมาตรการให้คะแนนของทั้ง 4 องค์ประกอบ เมื่อครูกำหนดงานขึ้นมางานหนึ่งก็จะต้องสร้างมาตรการให้คะแนนเพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนในการบรรลุสมรรถภาพที่อยู่ในงานนั้นๆเช่น ความสามารถเข้าใจการสื่อสาร กระบวนการและผลงาน

7. ข้อควรคำนึงในการสร้างเกณฑ์การประเมิน ในการสร้างเกณฑ์สำหรับตัดสินแฟ้มสะสมผลงาน ครูจำเป็นต้องคำนึงถึงเรื่องต่อไปนี้ คือ

7.1 ประเมินรวมหรือแยกเป็นรายชิ้น

7.2 จะมีคุณลักษณะใดบ้างที่สามารถสะท้อนภาพรวมของจุดประสงค์การประเมิน

7.3 การให้น้ำหนักชิ้นงาน

7.4 บทบาทของการประเมินตนเอง

7.5 บทบาทของการประเมินโดยผู้ปกครอง

7.6 บทบาทของการประเมินโดยผู้สนใจ

7.7 บทบาทของการประเมินโดยเพื่อน

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้การประเมินพฤติกรรมจากสภาพจริง ประเมินจากการแสดงออกของนักศึกษาขณะเข้าร่วมกิจกรรม จากการสังเกต และบันทึกพฤติกรรม โดยอาจารย์ประจำกลุ่ม รวบรวมพฤติกรรมทั้งหมดมาสรุปให้คะแนนตามมาตรการให้คะแนน (Rubric Score) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นให้สอดคล้องกับพฤติกรรมจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาล ด้านความรับผิดชอบ ความเมตตากรุณา และความซื่อสัตย์

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมในวิชาชีพพยาบาล

รัชนีวรรณ ชูสถาน (2531 : 94-95) ทำการวิจัยเปรียบเทียบระดับการใช้เหตุผลเชิง จริยธรรมของนักศึกษาพยาบาลที่ทำกิจกรรมเสริมหลักสูตรต่างกัน คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาพยาบาลระดับวิชาชีพชั้นปีที่ 1 และชั้นปีที่ 2 จำนวน 218 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม 3 ตอน ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามข้อมูลส่วนตัว และการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมเสริมหลักสูตร ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการอบรมแบบรักและใช้เหตุผล ซึ่งผู้วิจัยได้นำคะแนนที่ได้จากการตอบแบบสอบถาม มาแบ่งระดับพื้นฐานจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาล ออกเป็นกลุ่มที่มีพื้นฐานจริยธรรมสูงกว่าเกณฑ์ กับกลุ่มที่ต่ำกว่าเกณฑ์ ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามที่เกี่ยวกับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ผลการวิจัยพบว่านักศึกษาพยาบาลทั้ง 2 ชั้นปี มีระดับชั้นการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมส่วนใหญ่อยู่ในขั้นที่ 5 ซึ่งจัดว่าเป็นพัฒนาการทางจริยธรรมในระดับสูง นักศึกษาทั้ง 2 ชั้นปีมีระดับพื้นฐานทาง จริยธรรมสูงกว่าเกณฑ์ และต่ำกว่าเกณฑ์ ที่ทำกิจกรรมเสริมหลักสูตรมีคะแนนเฉลี่ยของการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมสูงกว่านักศึกษาที่ไม่ได้ทำกิจกรรมเสริมหลักสูตร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P<0.05$) แสดงว่ากิจกรรมเสริมหลักสูตรช่วยพัฒนาการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม

เรวดี ชารีรัตน์ (2532 : 108-110) ทำการวิจัยเรื่องผลของการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม และลักษณะเชิงจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาล สรรพสิทธิประสงค์ อุบลราชธานี กลุ่มตัวอย่างได้แก่ นักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 1 จำนวน 99 คน ทำการฝึกอบรมโดยการเข้าค่ายธรรมะ โดยใช้แบบทดสอบวัดระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม แบบสอบถามทัศนคติของนักศึกษาพยาบาลต่อคุณลักษณะเชิงจริยธรรมของตน และแบบสอบถามทัศนคติของอาจารย์ต่อคุณลักษณะเชิงจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาล ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษามีระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมส่วนใหญ่อยู่ในระดับ 6 ระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมภายหลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนฝึกอบรม และไม่มีความแตกต่างกันเมื่อฝึกอบรม

ผ่านไป 1 เดือน นักศึกษามีทัศนคติเกี่ยวกับคุณลักษณะเชิงจริยธรรมในเรื่องความสามัคคี ความมีระเบียบวินัย และความรับผิดชอบสูงขึ้น และอาจารย์ก็เห็นว่านักศึกษามีความสุภาพอ่อนโยน สูงขึ้นด้วย

กนกวรรณ สุวรรณปฏิกรณ์ (2534 : 87-89) ศึกษาค่านิยมทางจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาลสภากาชาดไทย ที่กำลังเรียนวิชาพัฒนาการพยาบาลและหลักการกาชาด จำนวน 78 คน โดยเปรียบเทียบระหว่างนักเรียนที่เรียนโดยวิธีเดิมกับวิธีการทำค่านิยมให้กระจ่าง โดยใช้สถานการณ์ที่ครูสร้างขึ้นกระตุ้นให้นักเรียนแต่ละคนคิดตามคำถามที่ครูกำหนด แล้วแลกเปลี่ยนความคิดโดยการอภิปรายกลุ่มย่อยและกลุ่มใหญ่ในชั้นเรียน จากนั้นครูจะสรุปผลการอภิปราย โดยใช้เวลาในการสอนนักศึกษาเท่ากันคือ 5 สัปดาห์ๆ ละ 2 ชั่วโมง รวม 10 ชั่วโมง ผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์ค่า ที พบว่าการสอนทั้ง 2 วิธี ไม่ทำให้ ผู้เรียนมีค่านิยมทางจริยธรรมที่แตกต่างกัน ซึ่งผู้วิจัยได้ข้อคิดว่าอาจเกิดจากความแตกต่างของลักษณะ เฉพาะตัวของครูแต่ละคน ซึ่งผู้วิจัยไม่สามารถควบคุมผู้สอนให้ปฏิบัติตามแผนการสอนได้ทั้งหมด แต่อย่างไรก็ตาม พบว่าการสอนโดยวิธีทำค่านิยมให้กระจ่างนั้น ทำให้ผู้เรียนมีความตื่นตัวมาก และทำให้การเรียนไม่ สิ้นสุดเพียงในห้องเรียนเท่านั้น

สุวลักษณ์ ตั้งประดิษฐ์ และคณะ (2536 : 45-47) ศึกษาพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาล สังกัดกองงานวิทยาลัยพยาบาล กระทรวงสาธารณสุข เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามที่เป็นสถานการณ์พฤติกรรมทางจริยธรรม 9 ด้าน ได้แก่ ด้านความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความเสียสละ ความเมตตา ความสุภาพอ่อนโยน ความเคารพในความเป็นมนุษย์ ความอดทน ความมีระเบียบวินัย และความร่วมมือสามัคคี กลุ่มตัวอย่างได้แก่ นักศึกษาพยาบาลหลักสูตรประกาศนียบัตรพยาบาลศาสตร์ และหลักสูตรการพยาบาลและผดุงครรภ์ ที่กำลังศึกษาอยู่ในปีการศึกษา 2536 จำนวน 1,606 คน ผลการวิจัย พบว่า นักศึกษาทั้ง 2 หลักสูตรและทุกชั้นปี มีพฤติกรรมทางจริยธรรมอยู่ในระดับพึงประสงค์ ในด้านความสุภาพอ่อนโยน ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ ความร่วมมือสามัคคี ความมีระเบียบวินัย และความเคารพในความเป็นมนุษย์ ส่วนที่เหลืออยู่ในระดับพึงประสงค์ปานกลาง สำหรับนักศึกษาชั้นปี ที่ 1 มีพฤติกรรมทาง จริยธรรมสูงกว่าชั้นปีอื่นๆทุกด้าน

ยุพดี สมบูรณ์สิน (2541 : 141-142) ศึกษากิจกรรมที่ส่งเสริมจริยธรรมนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีเครือข่ายภาคกลางโดยใช้เทคนิคเดลฟาย กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ความชำนาญตามหลักวิชาการทางด้านจริยธรรมหรือผู้มีประสบการณ์ทางด้านงานกิจกรรมนักศึกษาจำนวน 23 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถามความคิดเห็นในการจัดกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรมนักศึกษาพยาบาลในวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีเครือข่ายภาคกลาง ผลการวิจัยพบว่า กิจกรรม ส่งเสริมจริยธรรมนักศึกษาพยาบาลที่เน้นตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของวิชาชีพพยาบาล 9 ด้าน ประกอบด้วย ด้านความซื่อสัตย์ ด้านความเมตตากรุณา ด้านความมีระเบียบวินัย ด้านความสุภาพอ่อนโยน ด้านความเสียสละ ด้านความเคารพในความเป็นมนุษย์ ด้านความร่วมมือและรู้รักสามัคคี และด้านความอดทน การจัดกิจกรรมควรมุ่งเน้นให้นักศึกษาเกิดทัศนคติทางจริยธรรม สามารถใช้เหตุผลทางจริยธรรมได้ในระดับสูง และเกิดพฤติกรรมทางจริยธรรมอย่างแท้จริง ดังนั้นการกำหนดจุดมุ่งหมาย ความมุ่งเน้นให้นักศึกษาพยาบาล ได้มีความสามารถที่จะวิเคราะห์วิจารณ์พฤติกรรมต่างๆที่เกิดขึ้นในสังคม และแสวงหาคำตอบด้วยตนเอง กิจกรรมที่จัดควรมีการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมทั้งในและนอกห้องเรียน แต่ควรเป็นการสอนโดยอ้อมหรือสอนโดยไม่รู้ตัว ลักษณะกิจกรรมที่จัดได้แก่ การอภิปรายกลุ่ม การใช้สถานการณ์สมมติ การใช้กระบวนการกลุ่ม และที่สำคัญที่สุดวิธีการหนึ่งที่ควรจัดให้นักศึกษาพยาบาลเป็นอย่างยิ่งคือ การสอนโดยใช้กรณีศึกษาซึ่งเป็นการเสนอกรณี

ปัญหาที่เกิดขึ้นแก่ผู้ใช้บริการ ในด้านกิจกรรมนอกห้องเรียนเป็นกิจกรรมที่เหมาะสมกับนักศึกษาที่มีอายุ 19-25 ปี เพราะทำให้มีการรวมกลุ่มกันทำงาน เรียนรู้นิสัยซึ่งกันและกัน มีการพัฒนาบุคลิกภาพที่เหมาะสม

การศึกษาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาล ตาmจรรยาบรรณวิชาชีพพยาบาล ในวิทยาลัยพยาบาล สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงสาธารณสุข (ชุมศรี ชำนาญพูด. 2536 : 121-128) โดยให้นักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 4 และอาจารย์นิเทศงานภาคปฏิบัติ ตอบแบบสอบถามเรื่องพฤติกรรมเชิงจริยธรรม ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาพยาบาลเห็นว่าพฤติกรรมจริยธรรมในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก แต่อาจารย์นิเทศเห็นว่าอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านอาจารย์นิเทศและนักศึกษามีความเห็นตรงกันระดับมากดังนี้ ด้านจรรยาบรรณวิชาชีพต่อประชาชนและผู้รับบริการ ได้แก่ การปฏิบัติต่อผู้ป่วยด้วยท่าทีที่สุภาพ ให้การพยาบาลโดยไม่คำนึงถึงเชื้อชาติ ศาสนา ฯลฯ และปฏิบัติต่อผู้ป่วยด้วยความเสมอภาค ด้านจรรยาบรรณวิชาชีพการพยาบาลต่อวิชาชีพ ได้แก่ การแต่งกายถูกต้องตามระเบียบของสถาบัน การขึ้นปฏิบัติงานตรงต่อเวลา และเมื่อมีเหตุจำเป็นไม่สามรถปฏิบัติงานได้มีการแจ้งให้กับหัวหน้าทีมการพยาบาลที่รับผิดชอบ ด้านจรรยาบรรณวิชาชีพการพยาบาลต่อผู้วิชาชีพอื่น ได้แก่ การร่วมมือหรือให้ความช่วยเหลือผู้ร่วมวิชาชีพ ให้เกียรติในความรู้ ความสามารถ ของผู้ร่วมงานด้วยความเต็มใจ และให้คำแนะนำปรึกษาอย่างเต็มใจแก่ผู้ร่วมทีมพยาบาล ด้านจรรยาบรรณต่อตนเอง ได้แก่ การพยาบาลอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ การให้บริการด้านการรักษาพยาบาลตามแผนการรักษาของแพทย์ โดยคำนึงถึงความปลอดภัยของผู้ป่วย ด้านจรรยาบรรณการพยาบาลต่อสังคมและประเทศชาติ ได้แก่ การปฏิบัติงานโดยมุ่งประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก ผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมจริยธรรมตามความเห็นของนักศึกษาและอาจารย์นิเทศมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งโดยรวมและรายด้านทุกด้าน โดยคำแนะนำเฉลี่ยของนักศึกษาพยาบาลสูงกว่าของอาจารย์นิเทศ

การวิจัยเรื่องผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาชีพพยาบาลและจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีศรีธัญญา (ฉวีวรรณ สัตยธรรม และ นำพร ไวว่อง. 2539 : 143-162) เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาชีพพยาบาล ระดับพฤติกรรมจริยธรรมวิชาชีพพยาบาล ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้พื้นฐานระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ผลการสอบคัดเลือกเข้าศึกษาในวิทยาลัยพยาบาล และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาชีพพยาบาล และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาชีพพยาบาลกับพฤติกรรมจริยธรรมวิชาชีพพยาบาลของนักศึกษาพยาบาล ทำวิจัยแบบภาพตัดขวางกับกลุ่มตัวอย่างนักศึกษาพยาบาลจำนวน 173 คน เป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 1-4 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลมี 4 ชุด คือ แบบวิเคราะห์การศึกษาวิชาพื้นฐานในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย แบบวิเคราะห์คะแนนผลการสอบคัดเลือกเข้าศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตร์ แบบสอบถามพฤติกรรมจริยธรรมวิชาชีพพาบาลของนักศึกษาพยาบาล ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาชีพพยาบาลของนักศึกษาทั้ง 4 ชั้นปี ส่วนใหญ่ร้อยละ 80.30 มีผลการเรียนอยู่ในระดับ 2.50 ขึ้นไป พฤติกรรมจริยธรรมวิชาชีพพยาบาลด้านความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความเสียสละ ความสุภาพอ่อนโยน ความอดทน การมีระเบียบวินัย ของนักศึกษาพยาบาลทั้ง 4 ชั้นปีไม่แตกต่างกัน พฤติกรรมจริยธรรมด้านความเมตตากรุณา นักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 4 ต่ำกว่าชั้นปีที่ 1 และปีที่ 3 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สำหรับด้านความร่วมมือและสามัคคี นักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 4 ต่ำกว่าชั้นปีที่ 3 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และพบว่าระดับพฤติกรรมจริยธรรมวิชาชีพพยาบาลของนักศึกษาทั้ง 4 ชั้นปี มีส่วนมากร้อยละ 67 อยู่ในระดับที่พึงประสงค์ จริยธรรมวิชาชีพพยาบาลทั้ง

9 ด้านของนักศึกษาพยาบาล ชั้นปีที่ 2 มีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ในการเรียนวิชาชีพพยาบาลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

การศึกษาพฤติกรรมจริยธรรมส่วนใหญ่เป็นการสอบถามตามการรับรู้ของผู้ตอบแบบสอบถาม แต่งานของ เพ็ญวรรณ พิทักษ์สงคราม (2539) ได้ศึกษาสถานการณ์เชิงจริยธรรมและความตั้งใจกระทำพฤติกรรมจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาลในการปฏิบัติการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข จำนวน 390 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์ที่วัดความตั้งใจกระทำพฤติกรรมจริยธรรม วัดเจตคติต่อผู้ป่วยจิตเวช และวัดเจตคติต่อการดูแลผู้ป่วยจิตเวช ผลการวิจัยพบว่า สถานการณ์จริยธรรมที่เป็นปัญหามากที่สุดคือ การเคารพสิทธิของผู้ป่วย ค่าเฉลี่ยความตั้งใจกระทำพฤติกรรมจริยธรรมของนักศึกษาอยู่ในระดับต่ำ นักศึกษาที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีค่าเฉลี่ยความตั้งใจกระทำพฤติกรรมจริยธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากงานวิจัยดังกล่าวพบว่า นักศึกษาชั้นปีที่ 4 มีพฤติกรรมจริยธรรมที่ต่ำกว่าชั้นปีอื่นๆ ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจึงใช้นักศึกษาชั้นปีที่ 4 เป็นกลุ่มตัวอย่างในการเสริมสร้างจริยธรรม เพื่อเตรียมตัวเป็นพยาบาลที่มีคุณลักษณะเชิงจริยธรรมที่เหมาะสมในการประกอบวิชาชีพการพยาบาลต่อไป

งานวิจัยที่เกี่ยวกับหลักสูตรและการเรียนการสอนทางจริยธรรม

เยาวลักษณ์ บรรจงปรุ และคณะ (2537) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการจัดการเรียนการสอนด้านจริยธรรมในหลักสูตรพยาบาลศาสตร์บัณฑิต เพื่อวิเคราะห์หลักสูตรพยาบาลศาสตร์ด้านจริยธรรม ศึกษาปัญหาด้านการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ปัญหาในการจัดกิจกรรม และศึกษาแนวทางพัฒนาหลักสูตรจริยธรรม ประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือ สถาบันการศึกษาพยาบาลที่เปิดสอนระดับปริญญาตรีของภาครัฐและเอกชนทั่วประเทศ 43 แห่ง เครื่องมือเป็นแบบสำรวจเบื้องต้นสำหรับกรอกข้อมูล เป็นคำถามปลายปิดและปลายเปิดเกี่ยวกับการเรียนการสอนด้านจริยธรรม กิจกรรมเสริมหลักสูตรเชิงจริยธรรม และการพัฒนาหลักสูตรเพื่อพัฒนาคุณภาพบัณฑิตด้านจริยธรรม ผลการวิจัยพบว่า ปรัชญาและวัตถุประสงค์ของหลักสูตรพยาบาลศาสตร์บัณฑิตหรือเทียบเท่าทุกสถาบัน กล่าวถึงจริยธรรมและจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพ และมีรายวิชาด้านจริยธรรมโดยตรงในหมวดพื้นฐานวิชาชีพ และยังมีการจัดเนื้อหาด้านจริยธรรมอยู่ในหมวดวิชาชีพและวิชาพื้นฐานทั่วไป การสอนส่วนใหญ่เป็นแบบบรรยาย อภิปราย ส่วนวิธีการสอดแทรกด้านจริยธรรม สถาบันส่วนใหญ่ใช้วิธีการยกตัวอย่างสถานการณ์ การประเมินส่วนใหญ่โดยการสอบ การเสนอรายงาน การสังเกตพฤติกรรม ปัญหาในการเรียนส่วนใหญ่พบว่าอาจารย์ที่เป็นแบบไม่เพียงพอ กิจกรรมเสริมสร้างจริยธรรมได้แก่ การอบรม การฝึกสมาธิ ปฏิบัติธรรม กิจกรรมกีฬา ฯลฯ ปัญหาด้านกิจกรรมพบว่านักศึกษามีส่วนร่วมน้อย การพัฒนาหลักสูตรเพื่อพัฒนาจริยธรรม ควรระบุให้มีวิชาการพัฒนาจรรยาบรรณวิชาชีพหรือจริยธรรมไว้ให้ชัดเจน ด้านกระบวนการเรียนการสอนและการประเมินผล ส่วนใหญ่เห็นว่าควรสอดแทรกเนื้อหาด้านจริยธรรมในวิชาการพยาบาลทุกวิชา ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ และเสนอให้สร้างบรรยากาศที่จูงใจแก่ผู้มีจริยธรรมดีเด่น

กาญจนา ปัญญานนท์วาท (2539) ได้ศึกษาเรื่องผลของการใช้กรณีศึกษาในการสอนทางคลินิกที่มีต่อความตั้งใจกระทำพฤติกรรมจริยธรรมในการปฏิบัติการพยาบาลสูติศาสตร์ของนักศึกษาพยาบาล วัตถุประสงค์ของงานวิจัยเพื่อศึกษาและเปรียบเทียบความตั้งใจกระทำพฤติกรรมจริยธรรมในการปฏิบัติการพยาบาลสูติศาสตร์ของนักศึกษาพยาบาล ก่อนและหลังการสอนทางคลินิกโดยใช้กรณีศึกษา และเปรียบเทียบ

ความตั้งใจกระทำพฤติกรรมจริยธรรมในการปฏิบัติการพยาบาลสูติศาสตร์ของนักศึกษาพยาบาลในกลุ่มที่ได้รับการสอนทางคลินิกโดยใช้กรณีศึกษากับกลุ่มที่ได้รับการสอนทางคลินิกโดยวิธีปกติ วิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างกลุ่มโดยทดสอบค่า ที ผลการวิจัยพบว่า ความตั้งใจกระทำพฤติกรรมจริยธรรมในการปฏิบัติการพยาบาลสูติศาสตร์ของนักศึกษาพยาบาล หลังการสอนของกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 และความตั้งใจกระทำพฤติกรรมจริยธรรมของกลุ่มทดลองหลังการสอนสูงกว่าก่อนสอนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ศรีเกียรติ อนันต์สวัสดิ์ (2540) ได้ศึกษาการพัฒนารูปแบบการสอนการบูรณาการเพื่อส่งเสริมจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาล ในวิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข ในการทดลองต้องการเปรียบเทียบความตั้งใจกระทำพฤติกรรมจริยธรรมของนักศึกษากลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม จำนวน 60 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบวัดความตั้งใจกระทำพฤติกรรม จริยธรรม แบบสังเกตพฤติกรรมจริยธรรม และการบันทึกพฤติกรรมจริยธรรม และการตัดสินเชิงจริยธรรม ส่วนวิธีการสอนที่ใช้ได้แก่ การกระจ่างค่านิยม การประชุมปรึกษาทางคลินิก และการเสนอกรณีศึกษา ซึ่งบูรณาการวิธีการสอนทุกวิธีในการสอนวิชาสุขภาพจิตและการพยาบาลจิตเวช 1 โดยยึดหลักในการปฏิบัติการพยาบาลในการสอนทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ วิเคราะห์ข้อมูลโดยทดสอบค่า ที ผลการวิจัยพบว่า ความตั้งใจกระทำพฤติกรรมจริยธรรมของนักศึกษากลุ่มทดลองก่อนการสอนและหลังการสอนภาคทฤษฎีไม่มีความแตกต่างกัน แต่คะแนนเฉลี่ยความตั้งใจกระทำพฤติกรรมจริยธรรมก่อนการสอนภาคปฏิบัติและหลังการสอนภาคปฏิบัติ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนกลุ่มควบคุมความตั้งใจกระทำพฤติกรรมจริยธรรมก่อนการทดลองและหลังการทดลองไม่แตกต่างกัน

ชุติมา ปัญญาพินิจกุล (2540) ได้วิจัยและพัฒนาการจัดการเรียนการสอนจริยธรรมโดยบูรณาการแนวคิดเชิงพุทธและการเน้นปัญหาเป็นหลัก ซึ่งให้วิธีการจัดการเรียนการสอนภาคปฏิบัติในหอผู้ป่วย ด้วยวิธีการบันทึกกระบวนการเรียนการสอนแบบเน้นปัญหาเป็นหลักผสมผสานกับแนวคิดเชิงพุทธด้วยมรรคมีองค์แปด ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของ โคลเบอร์ก และกรอบจรรยาบรรณวิชาชีพพยาบาล การทดลองทำในนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ ชั้นปีที่ 3 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี กรุงเทพ ที่ผ่านการเรียนภาคทฤษฎีวิชาพัฒนาการทางการพยาบาล วิชาแนวคิดพื้นฐานและหลักการพยาบาล และวิชาจริยศาสตร์ทางการพยาบาล และอยู่ในระหว่างการฝึกภาคปฏิบัติทางคลินิก จำนวน 40 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมกลุ่มละ 20 คน เครื่องมือเป็นแบบวัดการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม และแบบประเมินพฤติกรรมตามแนวมรรคมีองค์แปด ผลการศึกษาพบว่า คะแนนจากแบบวัดการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมหลังการทดลองระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนคะแนนจากแบบประเมินพฤติกรรมตามแนวมรรคมีองค์แปด หลังการทดลองพบว่าระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

วิลเลียม วิมุกตายน (2540) ได้พัฒนารูปแบบการฝึกเพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสารทางวาจา โดยวิธีการสอนแบบใช้สื่อวีดีทัศน์และอภิปรายรวมกัน สำหรับนักศึกษาพยาบาล ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มทดลองมีทักษะการสื่อสารทางวาจาหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และนักศึกษาพยาบาลกลุ่มทดลองมีทักษะการสื่อสารทางวาจาสูงกว่านักศึกษาพยาบาลกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

พอเพ็ญ ไกรนรา (2545 : 146-149) ได้พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างทักษะความสัมพันธ์ระหว่างพยาบาลกับผู้ใช้บริการ สำหรับนักศึกษาพยาบาล โดยใช้รูปแบบการฝึกอบรมที่เชื่อมโยงรูปแบบการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ของคอล์ปกับกระบวนการพยาบาล มีการทดลองในนักศึกษาพยาบาล ชั้นปีที่ 2 จำนวน 16 คน เป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 8 คน ใช้เวลาในการทดลอง 4 สัปดาห์ ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาพยาบาลกลุ่มทดลองมีคะแนนพฤติกรรมการปฏิบัติด้านทักษะความสัมพันธ์กับผู้ใช้บริการในภาพรวม และทักษะย่อยด้านการฟังผู้ใช้บริการมากกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ .01 ตามลำดับ ส่วนทักษะการใช้ภาษาท่าทาง และภาษาถ้อยคำในการพยาบาล และทักษะการให้ข้อมูลแก่ผู้ใช้บริการไม่พบความแตกต่าง นักศึกษาพยาบาลกลุ่มทดลองมีความพึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรมอยู่ในระดับมากเกือบทุกข้อ ยกเว้นด้านระยะเวลาการฝึกอบรมซึ่งมีระยะสั้น สำหรับวิทยากรมีความคิดเห็นต่อการใช้หลักสูตรว่ามีความเหมาะสมและเป็นไปได้มากในการนำไปใช้จริง

เปรมวดี คฤหเดช (2540) ได้พัฒนาชุดฝึกอบรมเชิงประสบการณ์ เพื่อพัฒนาการทำงานเป็นทีมสำหรับนักศึกษาพยาบาลวิทยาลัยพยาบาลเกื้อการุณย์ หลังการทดลองพบว่า นักศึกษามีความเข้าใจการทำงานเป็นทีม มีเจตคติต่อการทำงานเป็นทีม มีทักษะในการทำงานเป็นทีม กระบวนการทำงานร่วมกันเป็นทีม ภายหลังการอบรมดีกว่าก่อนการอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

เยาวดี สุวรรณนาคะ (2545 : 7-17) ได้พัฒนากระบวนการอบรมโดยใช้การเรียนรู้ที่เน้นประสบการณ์ในการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง สัมพันธภาพระหว่างเพื่อน และความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง ในการเรียนของนักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตร์ (ต่อเนื่อง) วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีพระพุทธบาท หลังการทดลองพบว่า การเห็นคุณค่าในตนเอง สัมพันธภาพระหว่างเพื่อน และความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง เพิ่มมากกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และจากความคิดเห็นของนักศึกษาพบว่า การอบรมด้วยวิธีการดังกล่าวทำให้เกิดความสนุกสนาน คลายเครียด มีความสามัคคี ช่วยเหลือซึ่งกันและกันมากขึ้น รู้จักทำงานใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่น เกิดความรักความผูกพัน และ ความรู้สึกที่ดีต่อกัน

การวิจัยเรื่องรูปแบบการสอนจริยธรรมและการส่งเสริมจริยธรรมแก่นักศึกษาพยาบาลโดยการวิเคราะห์ค่านิยม ฟริช (Frisch. 1987 : 328-332) ได้ทดลองใช้วิธีการสอนจริยศาสตร์การพยาบาล และการส่งเสริมพัฒนาการเชิงจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาล ด้วยวิธีการวิเคราะห์ค่านิยม (Value Analysis) โดยศึกษาในกลุ่มนักเรียนชั้นปีที่ 1 ที่อาสาสมัครมาร่วมในการวิจัย แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 28 คน กลุ่มควบคุม 24 คน ซึ่งในกลุ่มทดลองจะได้รับการสอนจริยธรรมโดยการพิจารณาปัญหาจริยธรรมทางการพยาบาลด้วยวิธีวิเคราะห์ค่านิยมในกลุ่มย่อย 3 กลุ่ม ผลการวิจัยพบว่าคะแนนเฉลี่ยการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมตามแบบทดสอบ ดีไอที (DIT) ของเรสต์ ไม่มีการเปลี่ยนแปลงทั้งในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม แต่เมื่อพิจารณาระดับพัฒนาการทางจริยธรรมตามแนวคิดของโคลเบอร์ก กลุ่มทดลองมีการเปลี่ยนแปลงก่อนและหลังได้รับการสอน มากกว่าในกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และเมื่อประเมินผลในแง่คุณภาพพบว่า นักศึกษากลุ่มทดลองร้อยละ 75 บอกว่าเขามีการขบคิดปัญหานอกห้องเรียน ในจำนวนนี้ร้อยละ 78 ให้ความสนใจกับปัญหาจริยธรรมทางการพยาบาลตลอดภาคการศึกษา และร้อยละ 70 ได้นำการพิจารณาปัญหาด้วยวิธีวิเคราะห์ค่านิยมไปพูดคุยถึงปัญหาจริยธรรมทางการพยาบาลกับคนอื่นๆด้วย

การศึกษาเรื่องการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักศึกษาในวิทยาลัย (Mustapha and Seybert. 1989 : 107-111) กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาปีที่ 1-4 วิทยาลัยศิลปศาสตร์ จำนวน 266 คน แบ่งเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มแรกเรียนวิชาพื้นฐานทั่วไปตามปกติ กลุ่มที่ 2 เรียนวิชาพื้นฐานทั่วไปแบบบูรณาการ ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาที่เรียนวิชาพื้นฐานทั่วไปแบบบูรณาการ มีค่าคะแนนการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมสูงกว่ากลุ่มที่เรียนวิชาพื้นฐานทั่วไปตามปกติ

การวิจัยเรื่องการวิเคราะห์จริยธรรมจากการศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูพยาบาลและนักศึกษาพยาบาล (Schaffer and Juarez. 1993 : 25-28) กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 4 จำนวน 22 คน โดยการสังเกตและสอบถามแบบเจาะลึกเกี่ยวกับการเรียนการสอนภาคปฏิบัติ และให้นักศึกษาเขียนอธิบายความรู้สึกจากคำถามที่ผู้วิจัยตั้งขึ้นเป็นแบบปลายเปิด ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะและพฤติกรรมของครูที่แสดงออกในทางลบ เช่น ครูดุ แสดงอารมณ์โกรธ ไม่ให้อิสระแก่นักศึกษา จะสัมพันธ์กับการทำผิดหรือฝ่าฝืนทางจริยธรรมของนักศึกษา สำหรับครูที่มีพฤติกรรมในทางบวก จะมีความสัมพันธ์กับนักศึกษาดี พูดด้วยเหตุผล ให้อิสระแก่นักศึกษา มีความยุติธรรม ช่วยเหลือนักศึกษาในการดูแลผู้ป่วย จะส่งเสริมการพัฒนาด้านจริยธรรมแก่นักศึกษา ส่วนครูมองตนเองว่ามีความยุติธรรม ส่งเสริมให้นักศึกษามีอิสระ กระทำดี เอาใจใส่การงานและนักศึกษาซึ่งตรงกันข้ามกับการรับรู้ของนักศึกษาที่เห็นว่าครูพยาบาลส่วนมากไม่มีลักษณะดังกล่าว

การวิจัยเรื่องการเผชิญปัญหาด้านจริยธรรมในการสอนการพยาบาลตามการรับรู้ของนักศึกษาและอาจารย์พยาบาล (Schmitz and Schaffer. 1995 : 42-45) เพื่อศึกษาปฏิกิริยาของอาจารย์และนักศึกษาต่อสถานการณ์ปัญหาทางจริยธรรม กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 4 จำนวน 34 คน อาจารย์พยาบาลจำนวน 12 คน ของวิทยาลัยพยาบาลเอกชน ทางตะวันตกของสหรัฐอเมริกา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบวัดด้านจริยธรรมและเหตุผลทางจริยธรรม ผลการวิจัยพบว่า ปัญหามี 6 ประการคือ ความไม่สม่ำเสมอในการให้เกรดของครู ความขัดแย้งระหว่างการส่งรายงานช้าและประเด็นด้านบุคลิกภาพของนักศึกษา การตกลงกันไม่ได้ระหว่างความต้องการของผู้นิเทศ นักศึกษาระบายความทุกข์เกี่ยวกับครู นักศึกษาให้การพยาบาลแบบบังหน้าให้การพยาบาลไม่สมบูรณ์ และความไม่คาดหวังว่าจะได้คะแนนต่ำในการฝึกภาคปฏิบัติ นักศึกษารายงานว่ามีอุปสรรคต่อการปฏิบัติทางจริยธรรม 5 ประการตามลำดับคือ ความเครียด การไม่มีสัมพันธภาพระหว่างอาจารย์กับนักศึกษา อาจารย์ขาดความเข้าใจนักศึกษา ปัญหาเรื่องอำนาจในการปฏิบัติงาน และปัญหาสัมพันธภาพระหว่างนักศึกษากับนักศึกษา

7. แนวคิดทฤษฎีในการวิจัย

1. ลักษณะของกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ จากแนวคิดของ Kolb , ชัยพร วิชชาวุธ และ การสอนแบบจิตปัญญาของ กุลยา ตันติผลาชีวะ ซึ่งผู้วิจัยนำมาใช้เป็นแนวทางในการวิจัยครั้งนี้มี 6 ขั้นตอนคือ 1) ผู้เรียนคิดและลงมือกระทำกิจกรรม (Active Study) 2) มีการแสดงออก (Behaving) 3) มีการร่วมมือในการทำกิจกรรม (Cooperative) 4) การทบทวนสิ่งที่ได้เรียนรู้ (Review) 5) การวิเคราะห์ผลสะท้อนจากการเรียนรู้ (Reflection) และ 6) การสรุปผลที่ได้รับจากการเรียนรู้ (Conclusion) เพื่อสะท้อนการค้นพบความรู้ (Discovery) ส่งผลให้ผู้เรียนมีความก้าวหน้า (Progress) ในการเรียนรู้ สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการเสริมสร้างจริยธรรมในวิชาชีพการพยาบาลต่อไป

2. สาระการเรียนรู้ การเรียนรู้ของนักศึกษาพยาบาล ที่อยู่ในวัยรุ่นตอนปลายและผู้ใหญ่ตอนต้น ที่มีความกระตือรือร้นสนใจบทเรียนที่แปลกใหม่ สนใจเรื่องที่สามารถมาประยุกต์ในชีวิตประจำวัน และนำไปช่วยสังคมได้ ประกอบกับการจัดการเรียนการสอนตามแนวปฏิรูป พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เน้น ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ให้ความสำคัญกับผู้เรียน ส่งเสริมให้รู้จักเรียนรู้ด้วยตนเอง เรียนในเรื่องที่สอดคล้องกับความรู้ความสามารถ และความต้องการของตนเอง และได้พัฒนาศักยภาพของตนเองได้อย่างเต็มที่ เพื่อให้สอดคล้องกับวัยและแนวปฏิรูปการศึกษา ลักษณะการสอนจริยธรรมที่เป็นไปได้คือ บูรณการจริยธรรมลงในกิจกรรมนักศึกษา ซึ่งผู้วิจัยได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างจริยธรรม ออกเป็น 3 หน่วยกิจกรรม คือ หน่วยพัฒนาตน หน่วยสังคมรอบตัว และหน่วยเรียนรู้รับใช้สังคม โดยอาศัยแนวคิดทฤษฎีพัฒนาการจริยธรรมของ โคลเบอร์ก (Kohlberg) ระดับที่ 1 ทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง ระดับที่ 2 ทำตามกฎเกณฑ์สังคม ระดับที่ 3 เลือกสิ่งที่เป็นประโยชน์สูงสุดของสังคมให้ความสำคัญกับชีวิตมนุษย์ และของ กิลลิแกน (Gilligan) ระดับที่ 1 เพื่อความอยู่รอดของตนเอง ระดับที่ 2 เสียสละเพื่อผู้อื่น ระดับที่ 3 เมตตากรุณาต่อเพื่อนมนุษย์

3. ทฤษฎีการเรียนรู้ เพื่อใช้ในการปลูกฝังจริยธรรมในการวิจัยครั้งนี้ มีดังนี้

ทฤษฎีที่ 1 การกระจ่างค่านิยม เพื่อให้นักศึกษากระจ่างในความเชื่อ ทัศนคติ และพฤติกรรมของตนเอง รู้จักตนเอง ผู้อื่น สังคม และสิ่งแวดล้อม จากทฤษฎีนี้นักศึกษามีการปฏิสัมพันธ์กัน มีการอภิปราย และยอมรับซึ่งกันและกัน

ทฤษฎีที่ 2 การเรียนรู้ทางสังคมของ แบบนดูรา (Bandura) เพื่อให้นักศึกษาเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง สังเกตพฤติกรรมผู้อื่น จากทฤษฎีนี้นักศึกษาได้มีการทำกิจกรรมร่วมกัน ได้แสดงออกอย่างอิสระ มีทั้งบทบาทผู้นำและผู้ตาม

ทฤษฎีที่ 3 กระบวนการกลุ่ม เพื่อให้นักศึกษาได้เรียนรู้จากการทำกิจกรรมร่วมกัน เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง

4. จริยธรรมที่เป็นแกนหลักในการวิจัยครั้งนี้ เป็นจริยธรรมหลักที่ได้จากการวิเคราะห์ หลักจริยธรรมวิชาชีพการพยาบาลในมุมมองของสังคม นักวิชาการ และองค์กรสภาการพยาบาล ทั้งของไทยและต่างประเทศ ที่กำหนดเป็นแนวทางปฏิบัติของผู้ประกอบวิชาชีพการพยาบาล ซึ่งครอบคลุมจริยธรรมสังคมและจริยธรรมวิชาชีพ ซึ่งได้แก่ ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความเสียสละ ความสามัคคี ความเมตตากรุณา ความมีระเบียบวินัย ความอดทน ความยุติธรรม ความมีมนุษยสัมพันธ์ ความเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

จากแนวคิดทั้ง 4 ประเด็นดังกล่าวทำให้เห็นภาพความสัมพันธ์ ดังนี้

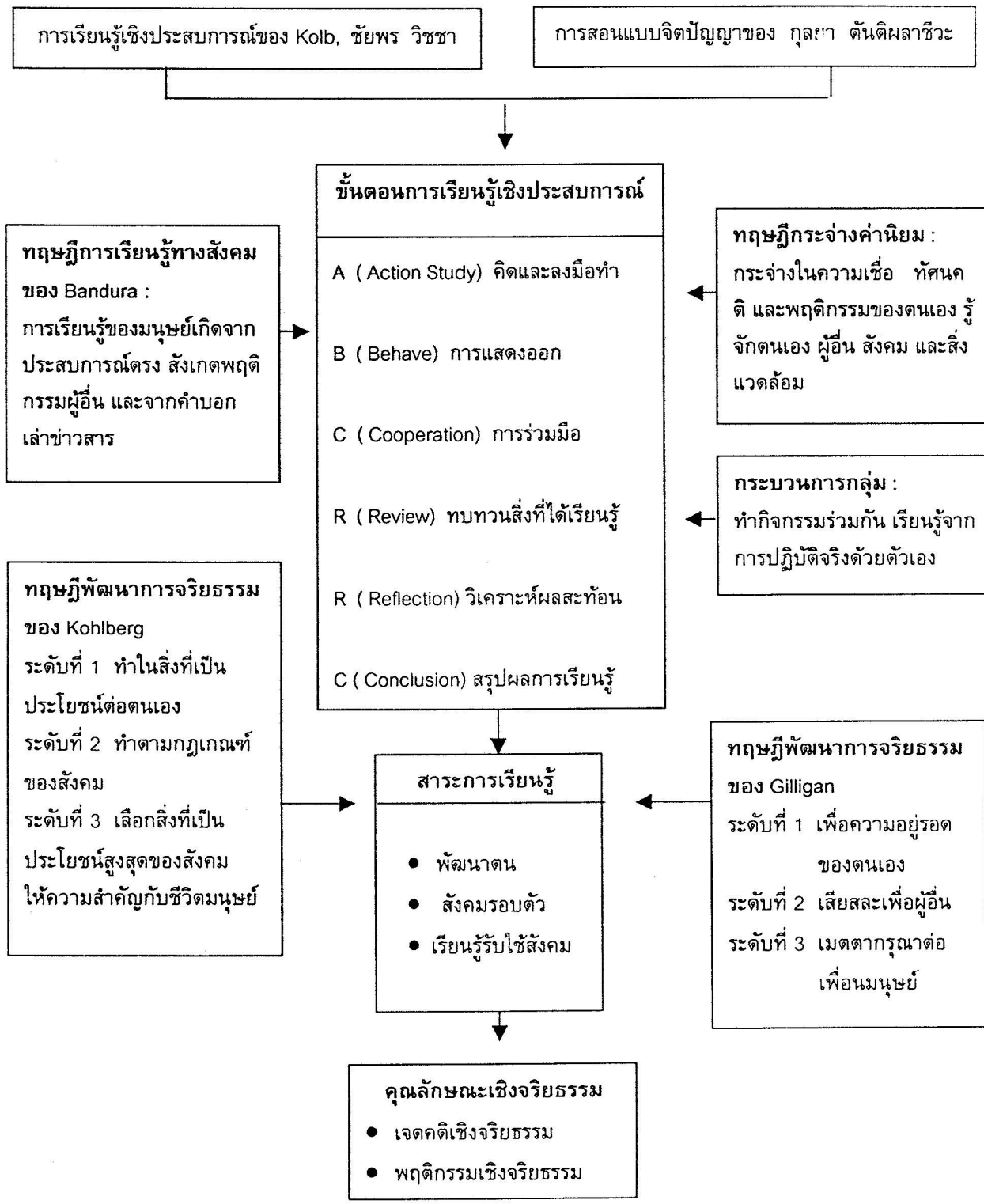

ภาพประกอบ 13 กรอบทฤษฎีในการวิจัย การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาล

บทที่ 3
วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข ผู้วิจัยดำเนินการในลักษณะการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) มีขั้นตอนการดำเนินการ 2 ตอนเรียงตามลำดับ ดังนี้

ตอนที่1 การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาล มีการดำเนินการวิจัย 5 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาคุณลักษณะเชิงจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาล โดยการวิเคราะห์จริยธรรมในวิชาชีพการพยาบาล และวิจัยเชิงสำรวจ

ขั้นตอนที่ 2 กำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นการสร้างกรอบสาระการเรียนรู้จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ

ขั้นตอนที่ 3 พัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ ประกอบด้วย คู่มืออาจารย์ คู่มือนักศึกษา และ เอกสารประกอบการเรียนรู้ จากการตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ

ขั้นตอนที่ 4 สร้างเครื่องมือประเมินประสิทธิภาพของกิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นตอนที่ 5 การศึกษานำร่องเป็นการตรวจสอบความเป็นไปได้ของกิจกรรมการเรียนรู้ โดยการทดลองจัดกิจกรรมกับนักศึกษาพยาบาลที่มีลักษณะเหมือนกลุ่มตัวอย่าง

ตอนที่ 2 การหาประสิทธิภาพของกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาล มีการดำเนินการวิจัยดังนี้

ขั้นตอนที่ 6 การทดลองใช้กิจกรรมการเรียนรู้ เป็นการนำกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผ่านการปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องเรียบร้อยแล้วจากขั้นตอนที่5ไปทดลองใช้กับนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ ชั้นปีที่ 4 ภาคเรียนที่ 1 และ 2 ปีการศึกษา2546 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครศรีธรรมราช จำนวน 37 คน เพื่อประเมินประสิทธิภาพของกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ โดยการประเมิน ดังนี้

6.1 คุณลักษณะเชิงจริยธรรม ประกอบด้วย เจตคติเชิงจริยธรรม และพฤติกรรมเชิงจริยธรรม

6.2 ความคิดเห็นต่อกิจกรรมการเรียนรู้ ประกอบด้วย ความพึงพอใจของนักศึกษาต่อกิจกรรมการเรียนรู้ และ ความเหมาะสมของกิจกรรมการเรียนรู้ตามความคิดเห็นของอาจารย์ประจำกลุ่ม

ขั้นตอนที่ 7 ปรับปรุงแก้ไขกิจกรรมการเรียนรู้ ให้มีความถูกต้อง เหมาะสม และนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร การเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างจริยธรรมให้กับนักศึกษาพยาบาลต่อไป

จากขั้นตอนการวิจัยทั้ง 7 ขั้นตอน ผู้วิจัยสรุปเป็นแผนภูมิได้ดังนี้

ตอนที่ 1 การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างจริยธรรม

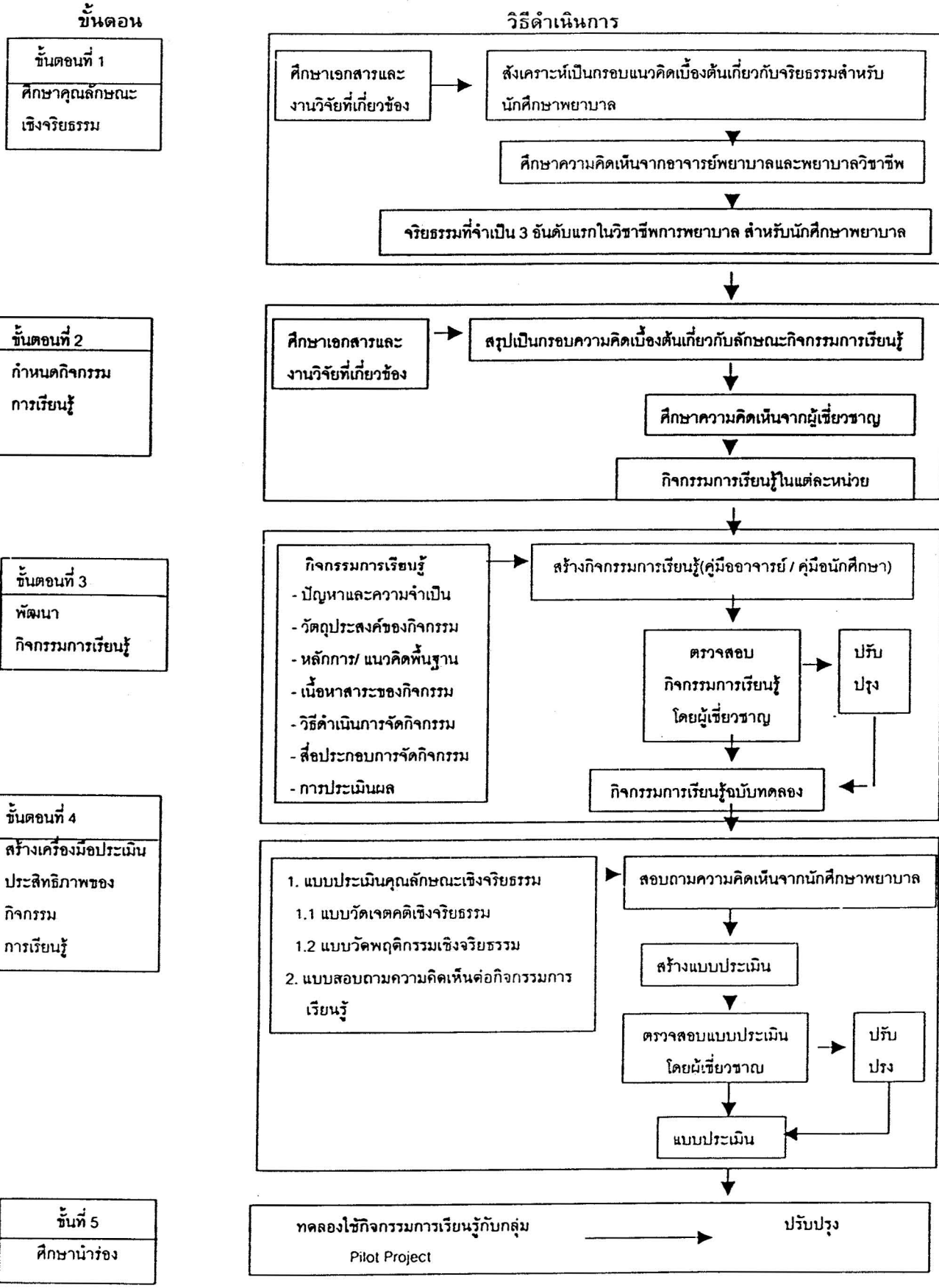

ตอนที่ 2 การหาประสิทธิภาพกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างจริยธรรม

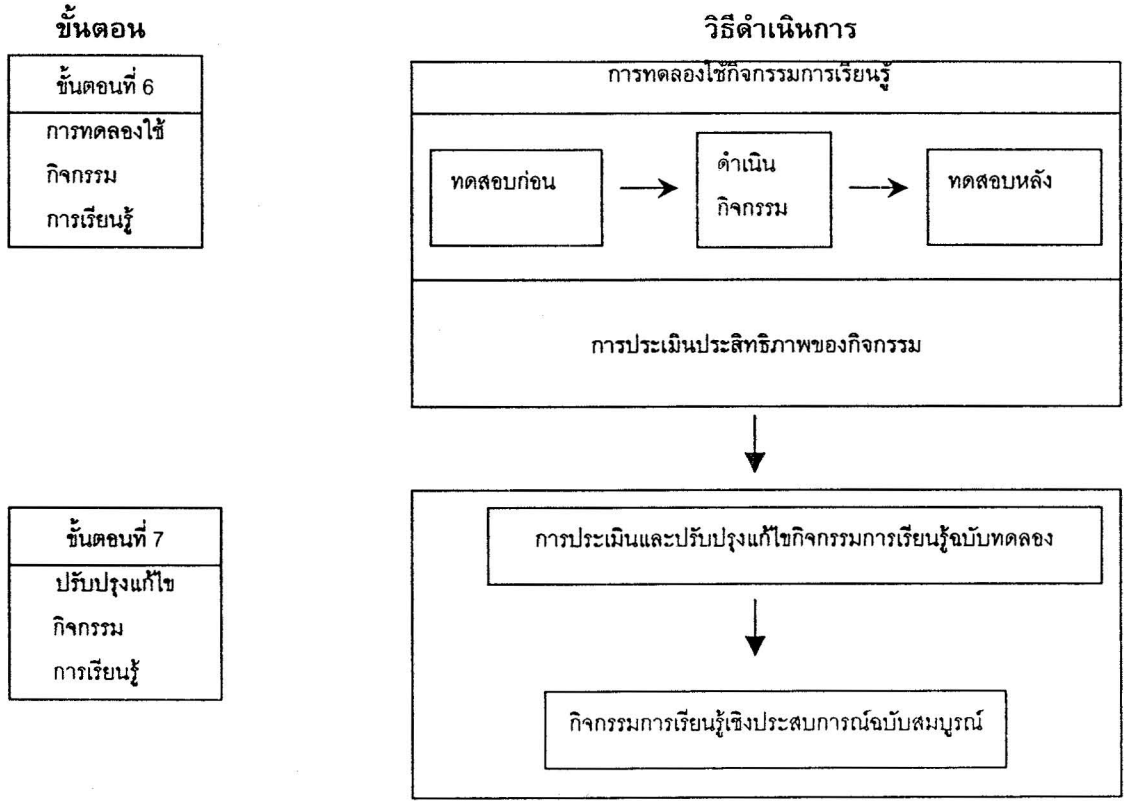

ภาพประกอบ 14 ขั้นตอนการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาล

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัยเพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อ เสริมสร้างจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาล สามารถสรุปถึงการศึกษาในแต่ละขั้นตอนของการดำเนินการวิจัย ดังภาพประกอบ 15

ขั้นตอนที่	วัตถุประสงค์การวิจัย	วิธีการศึกษา	แหล่งข้อมูล	เครื่องมือ
1. ศึกษาคุณลักษณะเชิงจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาล	เพื่อกำหนดคุณลักษณะเชิงจริยธรรมสำหรับนักศึกษาพยาบาล	1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมในวิชาชีพพยาบาล 2. ศึกษาความคิดเห็นจากผู้ที่เกี่ยวกับข้องกับจริยธรรมของวิชาชีพการพยาบาล 100 คน	1. ตำรา เอกสาร บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2. พยาบาลวิชาชีพจาก 4 ภาค จำนวน 50 คน 3. อาจารย์พยาบาลทั้ง 4 ภาคจำนวน 50 คน	แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับจริยธรรมในวิชาชีพการพยาบาล
2. กำหนดกิจกรรมการเรียนรู้	เพื่อสร้างกรอบสาระการเรียนรู้ เพื่อเสริมสร้างจริยธรรมที่จำเป็น3 อันดับแรกสำหรับนักศึกษาพยาบาล (จากขั้นตอนที่ 1)	1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ และทฤษฎีหลักการเสริมสร้างจริยธรรม 2. สอบถามความเหมาะสมของกิจกรรมการเรียนรู้และประสบการณ์การเรียนรู้ ให้สอดคล้องกับหน่วยการเรียนรู้จากผู้เชี่ยวชาญโดยการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง	1. ตำรา เอกสาร บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2. ผู้เชี่ยวชาญด้านจริยธรรม จำนวน 3 ท่าน 3. ผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนทางการพยาบาล 3 ท่าน 4. ผู้เชี่ยวชาญด้านการเรียนการสอนจริยธรรม 3 ท่าน	แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

ขั้นตอนที่	วัตถุประสงค์การวิจัย	วิธีการศึกษา	แหล่งข้อมูล	เครื่องมือ
3. พัฒนากิจกรรมการเรียนรู้	1. เพื่อสร้างกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างจริยธรรมที่จำเป็น 3อันดับแรกสำหรับ นักศึกษาพยาบาล 2. เพื่อประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องของกิจกรรมการเรียนรู้	1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2. พัฒนากิจกรรมการเรียนรู้จากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญในขั้นตอนที่ 2 3. ตรวจสอบความเหมาะสมและความสอดคล้อง โดยผู้เชี่ยวชาญ โดยการศึกษารายละเอียดขององค์ประกอบต่างๆของกิจกรรมการเรียนรู้ 3. นำความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงแก้ไข จัดเป็นกิจกรรมฉบับทดลอง	1. เอกสาร ตำรา บทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2. ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญในขั้นตอนที่ 2 3. ผู้เชี่ยวชาญด้านกิจกรรมนักศึกษา 2 คน 4. ผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนทางการพยาบาล 3 คน 5. ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตรและการสอน3 ท่าน 6. ผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและประเมินผล 3 คน	1. กิจกรรมการเรียนรู้ - คู่มืออาจารย์ - คู่มือนักศึกษา - เอกสารประกอบการเรียนรู้ 2. แบบตรวจสอบความเหมาะสมขององค์ประกอบต่างๆของกิจกรรมการเรียนรู้ 3. แบบตรวจสอบความสอดคล้องขององค์ประกอบต่างๆของกิจกรรมการเรียนรู้
4. สร้างเครื่องมือประเมินประสิทธิภาพของกิจกรรมการเรียนรู้	1.เพื่อสร้างเครื่องมือประเมิน คุณลักษณะเชิงจริยธรรม ประกอบด้วย -เจตคติเชิงจริยธรรม -พฤติกรรมเชิงจริยธรรม	1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวัดและประเมินผู้เรียนด้าน จริยธรรม 2. สอบถามความคิดเห็นจากนักศึกษาเกี่ยวกับจริยธรรมที่ต้องเสริมสร้าง	1. ตำรา เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2. ศึกษาความคิดเห็นจากนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ชั้นปีที่ 4 จำนวน39คน	1. แบบสอบถามความคิดเห็น

ขั้นตอนที่	วัตถุประสงค์การวิจัย	วิธีการศึกษา	แหล่งข้อมูล	เครื่องมือ
	2. เพื่อสร้างแบบประเมินความคิดเห็นต่อกิจกรรม การเรียนรู้	3. สร้างแบบประเมินพฤติกรรมเชิงจริยธรรม และแบบวัดเจตคติเชิงจริยธรรม 4. ตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญ 5. ตรวจสอบความเชื่อมั่นแบบประเมินพฤติกรรมเชิงจริยธรรมโดยอาจารย์พยาบาล และนำมาหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟ่าของครอนบาค 6. ตรวจสอบความเชื่อมั่นของแบบวัดเจตคติเชิงจริยธรรมโดยนักศึกษาและนำมาหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟ่าของครอนบาค	3. ผู้เชี่ยวชาญด้านกิจกรรมนักศึกษาด้านการพัฒนาหลักสูตรและการสอนด้านการวัดประเมินและอาจารย์พยาบาลรวม 11คน 4. อาจารย์พยาบาลวิทยาลัยพยาบาลฯ สุราษฎร์ธานี จำนวน 6 คน ประเมินพฤติกรรมนักศึกษาพยาบาลวิทยาลัยพยาบาลฯ สุราษฎร์ธานี 67 คน 5. นักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลฯ สุราษฎร์ธานี จำนวน 48 คน	2.แบบประเมินพฤติกรรมเชิงจริยธรรมตามสภาพจริง 3. แบบวัดเจตคติเชิงจริยธรรม 4.แบบประเมินพฤติกรรมเชิงจริยธรรมตามสภาพจริง 5. แบบวัดเจตคติเชิงจริยธรรม

ขั้นตอนที่	วัตถุประสงค์การวิจัย	วิธีการศึกษา	แหล่งข้อมูล	เครื่องมือ
		7.สร้างแบบประเมินความคิดเห็นต่อกิจกรรมการเรียนรู้ 8. ตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญ	6. ผู้เชี่ยวชาญด้านกิจกรรมนักศึกษาด้านการพัฒนาหลักสูตรและการสอนด้านการวัดประเมินและอาจารย์พยาบาลรวม 11คน	6.แบบประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาพยาบาลต่อ กิจกรรมการเรียนรู้ 7. แบบประเมินความเหมาะสมของกิจกรรมการเรียนรู้โดยอาจารย์ประจำกลุ่ม
5. การศึกษานำร่อง	1. เพื่อตรวจสอบความเข้าใจของผู้เข้าร่วมกิจกรรม 2. เพื่อตรวจสอบความเชื่อมั่นของแบบประเมินความคิดเห็นต่อกิจกรรมการเรียนรู้	1. เตรียมความพร้อมของนักศึกษาและอาจารย์ประจำกลุ่ม 2. ศึกษานำร่อง 3. ประเมินความเหมาะสมของกิจกรรมการเรียนรู้โดยอาจารย์ 4. ประเมินความพึงพอใจต่อกิจกรรมการเรียนรู้โดยนักศึกษา 5. นำแบบประเมินในข้อ 3,4 มาหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟ่าของครอนบาค 6.นำข้อมูลจากการศึกษานำร่องมาปรับปรุงกิจกรรมการเรียนรู้	1. อาจารย์พยาบาลวิทยาลัยพยาบาลฯ นครศรีธรรมราช 6 คน(3 กิจกรรม ๆละ 2 คน) 2. นักศึกษาพยาบาลวิทยาลัยพยาบาลฯตรัง 16 คน (3 กิจกรรม ๆละ 5-6 คน)	1. คู่มือกิจกรรมการเรียนรู้ในขั้นที่ 3 2. แบบประเมินความพึงพอใจต่อกิจกรรมการเรียนรู้โดยนักศึกษาพยาบาล 3. แบบประเมินความเหมาะสมของกิจกรรมการเรียนรู้โดยอาจารย์ประจำกลุ่ม

ขั้นตอนที่	วัตถุประสงค์การวิจัย	วิธีการศึกษา	แหล่งข้อมูล	เครื่องมือ
6. การทดลองใช้กิจกรรมการเรียนรู้	เพื่อศึกษาประสิทธิภาพของกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์	1. วิจัยเชิงทดลอง โดยมีกลุ่มทดลอง 1 กลุ่ม ซึ่งมีการทดสอบก่อนและหลังการทดลอง 2.ประเมินพฤติกรรมจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาล โดยการประเมินจากสภาพจริง ก่อนและหลังการทดลอง 3.วัดเจตคติเชิงจริยธรรม ก่อนและหลังการทดลอง 4. ประเมินความพึงพอใจต่อกิจกรรมการเรียนรู้โดยนักศึกษาพยาบาล 5. ประเมินความเหมาะสมต่อกิจกรรมการเรียนรู้โดยอาจารย์ประจำกลุ่ม	1. นักศึกษาพยาบาลศาสตร์ ชั้นปีที่ 4 เทอมที่ 1 ปีการศึกษา 2546 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครศรีธรรมราช จำนวน 37 คน 2. อาจารย์พยาบาลวิทยาลัยพยาบาลฯ และวิทยากรประจำ 15 คน (6-15 คน ต่อ 1 กิจกรรม) 3. นักศึกษาพยาบาลศาสตร์ ชั้นปีที่ 4 เทอมที่ 1 ปีการศึกษา 2546 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครศรีธรรมราช จำนวน 37 คน	1. คู่มือกิจกรรมการเรียนรู้ในขั้นที่ 3 (คู่มือนักศึกษาและเอกสารประกอบการเรียนรู้) 2. คู่มือกิจกรรมการเรียนรู้ในขั้นที่ 3 (คู่มืออาจารย์ และเอกสารประกอบการเรียนรู้) 3. แบบประเมินประสิทธิภาพ กิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ในขั้นตอนที่ 4

ขั้นตอนที่	วัตถุประสงค์การวิจัย	วิธีการศึกษา	แหล่งข้อมูล	เครื่องมือ
7. การปรับปรุงกิจกรรมการเรียนรู้	เพื่อปรับปรุงกิจกรรมการเรียนรู้ภายหลังจากการนำไปทดลองใช้	1. ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญในขั้นตอนที่ 3 2. ศึกษาจากเกณฑ์ในการพิจารณาประสิทธิภาพของกิจกรรม **ด้านผู้เรียน** - แบบประเมินพฤติกรรมจริยธรรม - แบบวัดเจตคติเชิงจริยธรรม **ด้านกิจกรรม** - ความคิดเห็นต่อกิจกรรมการเรียนรู้	1. อาจารย์ประจำกลุ่ม 6 คน 2. นักศึกษาพยาบาลศาสตร์ ชั้นปีที่ 4 เทอมที่ 1 ปีการศึกษา 2546 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครศรีธรรมราช จำนวน 37 คน	1. กิจกรรมการเรียนรู้ที่ผ่านการประเมินจากขั้นตอนที่ 6 2. แบบประเมินประสิทธิภาพของกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ในขั้นตอนที่ 6

ภาพประกอบ 15 แสดงขั้นตอนการดำเนินการวิจัยเพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาล

ตอนที่1 การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาล

ในตอนนี้มีการดำเนินการวิจัย 5 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาคุณลักษณะเชิงจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาล

วัตถุประสงค์การวิจัย เพื่อกำหนดคุณลักษณะเชิงจริยธรรมที่จำเป็นสำหรับนักศึกษาพยาบาล

วิธีการศึกษา การดำเนินการในขั้นตอนนี้เป็นการศึกษาเพื่อจัดเตรียมข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นเกี่ยวกับจริยธรรมในวิชาชีพการพยาบาล เพื่อกำหนดเป็นกรอบคุณลักษณะเชิงจริยธรรมสำหรับนักศึกษาพยาบาล

แนวทางการศึกษาในขั้นตอนนี้ มีดังนี้

1. ศึกษาเอกสาร เกี่ยวกับคุณลักษณะเชิงจริยธรรมที่จำเป็นในวิชาชีพการพยาบาล โดยนำเนื้อหาสาระจาก จรรยาบรรณวิชาชีพการพยาบาล หลักจริยธรรมของสภาการพยาบาลนานาชาติ และจริยธรรมพื้นฐานสำหรับพยาบาล จากเอกสาร ตำรา และบทความ ความคิดเห็นของนักวิชาการทั้งในและต่างประเทศ วิเคราะห์ได้จริยธรรมที่จำเป็นในวิชาชีพการพยาบาล 10 ตัว คือ ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความเสียสละ ความสามัคคี ความยุติธรรม ความเมตตากรุณา เคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มนุษยสัมพันธ์ ความมีระเบียบวินัย และความอดทน

2. ศึกษาความคิดเห็นจากผู้ที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมของวิชาชีพการพยาบาล เกี่ยวกับจริยธรรมที่จำเป็น ในวิชาชีพการพยาบาล โดยการตอบแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

2.1 กลุ่มตัวอย่าง คือผู้ที่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับอาชีพพยาบาล ซึ่งผู้วิจัยเลือกแบบเจาะจงจำนวน 100คน ประกอบด้วย

2.1.1 พยาบาลวิชาชีพ จำนวน 50 คนโดยเป็นตัวแทนพยาบาลวิชาชีพจากแผนกต่างๆ ของโรงพยาบาลทั้ง 4 ภาค ซึ่งมีนักศึกษาพยาบาลขึ้นฝึกปฏิบัติงาน โดยมีคุณสมบัติ เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการทำงานด้านการพยาบาลอย่างน้อย 10 ปี (ภาคผนวก ก)

2.1.2 อาจารย์พยาบาล จำนวน 50 คน โดยเป็นตัวแทนของอาจารย์พยาบาลจากวิทยาลัยพยาบาล กระทรวงสาธารณสุข ทั้ง 4 ภาคและตัวแทนจากทบวงมหาวิทยาลัย ซึ่งมีคุณสมบัติเป็นผู้มีประสบการณ์ในการสอนนักศึกษาพยาบาล อย่างน้อย 5 ปี (ภาคผนวก ก)

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นแบบปลายเปิดเกี่ยวกับจริยธรรมที่จำเป็น ในวิชาชีพการพยาบาล ที่ต้องเสริมสร้างในนักศึกษาพยาบาล (ภาคผนวก ก)

2.2.1 การเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยเก็บข้อมูลทางไปรษณีย์นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์โดยใช้ความถี่ เพื่อจัดอันดับความสำคัญของจริยธรรมที่ต้องเสริมสร้างในนักศึกษาพยาบาล

จากการศึกษาความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมของวิชาชีพการพยาบาลเกี่ยวกับจริยธรรมที่จำเป็น ในวิชาชีพการพยาบาล ที่ต้องเสริมสร้างในนักศึกษาพยาบาล โดยใช้แบบสอบถามความคิดเห็นจากผู้ที่เกี่ยวข้อง และปฏิบัติงานในวิชาชีพการพยาบาล จำนวน 100 คน ได้รับแบบสอบถามคืนกลับ

มา 97 ฉบับ คิดเป็น 97% เป็นพยาบาลวิชาชีพในโรงพยาบาลจำนวน 47 ฉบับ และอาจารย์พยาบาล จำนวน 50 ฉบับ ดังแสดงในตาราง 1

ตาราง 1 อันดับจริยธรรมที่จำเป็นในวิชาชีพการพยาบาล จากความคิดเห็นของอาจารย์พยาบาล และพยาบาลวิชาชีพ (N=97)

อันดับที่	จริยธรรมในวิชาชีพการพยาบาล	N	%
1	ความรับผิดชอบ	48	49.49
2	ความเมตตากรุณา	16	16.50
3	ความซื่อสัตย์	13	13.40
4	ความเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์	11	11.34
5	ความเสียสละ	5	5.16
6	ความมีระเบียบวินัย	2	2.06
7	ความอดทน	1	1.03
8	ความมีมนุษยสัมพันธ์	1	1.03
9	ความยุติธรรม	0	0.00
10	ความสามัคคี	0	0.00

จากตารางพบว่า จริยธรรมที่จำเป็นในวิชาชีพการพยาบาล 3 อันดับแรกคือ ความรับผิดชอบ (49.49%) ความเมตตากรุณา (16.50%) และ ความซื่อสัตย์ (13.40%) ตามลำดับ

ขั้นตอนที่ 2 กำหนดกิจกรรมการเรียนรู้

วัตถุประสงค์การวิจัย เพื่อสร้างกรอบสาระการเรียนรู้ ในการเสริมสร้างจริยธรรมจำเป็น 3 อันดับแรก สำหรับนักศึกษาพยาบาล

วิธีการศึกษา การดำเนินการในขั้นตอนนี้เป็นการศึกษาเพื่อจัดเตรียมข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นเกี่ยวข้องกับการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ หลักการและทฤษฎีการปลูกฝังเสริมสร้างจริยธรรมเพื่อนำมากำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับจริยธรรมที่จำเป็นในวิชาชีพการพยาบาล จากขั้นตอนที่ 1 โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ และการออกแบบการสอนแบบจิตปัญญา ได้กรอบการเรียนรู้เชิงประสบการณ์มี 6 ขั้นตอน 1) การคิดและลงมือกระทำกิจกรรม (Active Study) 2) การแสดงออก (Behaving) 3) การร่วมมือในการทำกิจกรรม (Cooperation) 4) การทบทวนสิ่งที่ได้เรียนรู้ (Review) 5) การวิเคราะห์ผลสะท้อนจากการเรียนรู้ (Reflection) 6) สรุปผลที่ได้จากการเรียนรู้ (Conclusion)

2. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีจริยธรรม และการเสริมสร้างจริยธรรม ในการวิจัยครั้งนี้ ใช้แนวคิดทฤษฎีจริยธรรมของโคลเบอร์ก ทฤษฎีจริยธรรมของกิลลิแกน ทฤษฎีกระจ่างค่านิยม ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของแบนดูรา และกระบวนการกลุ่ม มากำหนดเป็นหน่วยกิจกรรม ได้ 3 หน่วยกิจกรรม ได้แก่ 1) หน่วยพัฒนาตน 2) หน่วยสังคมรอบตัว 3) หน่วยเรียนรู้รับใช้สังคม

3. สร้างกรอบสาระการเรียนรู้ ตามผลการศึกษาความคิดเห็นจากอาจารย์พยาบาลและพยาบาลวิชาชีพ (จากขั้นตอนที่ 1) ได้จริยธรรมที่จำเป็นในวิชาชีพการพยาบาล 3 อันดับแรก คือ ความรับผิดชอบ เมตตากรุณา และซื่อสัตย์ ได้หน่วยการเรียนรู้ทั้ง 3 หน่วย และกิจกรรมย่อยดังนี้

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 พัฒนาตน

กิจกรรมที่ 1 วิเคราะห์ตนเอง

กิจกรรมที่ 2 ศาสนาสู่การพัฒนาตน

หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 สังคมรอบตัว

กิจกรรมที่ 3 ค่ายอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 เรียนรู้รับใช้สังคม

กิจกรรมที่ 4 ศึกษาวิถีชีวิตชุมชน

กิจกรรมที่ 5 รับใช้ชุมชนดูแลสุขภาพ

4. ศึกษาความเหมาะสมของหน่วยกิจกรรมการเรียนรู้ ในการพัฒนาลักษณะเชิงจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาลด้าน ความรับผิดชอบ เมตตากรุณา และซื่อสัตย์ โดยการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างจากผู้เชี่ยวชาญ

4.1 กลุ่มตัวอย่าง คือผู้เชี่ยวชาญที่มีบทบาทเกี่ยวกับการเรียนการสอนทางการพยาบาล 3 คน ด้านจริยธรรม 3 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านการเรียนการสอนจริยธรรม 3 คน ซึ่งผู้วิจัยเลือกแบบเจาะจง รวมจำนวน 9 คน (ภาคผนวก ง) ซึ่งมีคุณสมบัติดังนี้

4.1.1 อาจารย์พยาบาล 3 คน เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ด้านการสอนเกี่ยวกับจริยธรรมทางการพยาบาล ไม่ต่ำกว่า 10 ปี มีวุฒิปริญญาเอก

4.1.2 ผู้เชี่ยวด้านจริยธรรม 3 คน เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ด้านจริยธรรมไม่ต่ำกว่า 10 ปี มีวุฒิปริญญาเอก 1 คน และวุฒิปริญญาโท 2 คน

4.1.3 ผู้เชี่ยวชาญด้านการเรียนการสอนจริยธรรม 3 คน เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ด้านการสอนจริยธรรมไม่ต่ำกว่า 10 ปี มีวุฒิปริญญาเอก

4.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยการสัมภาษณ์ด้วยตนเองตามโครงสร้างที่เตรียมไว้

4.3 การเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยเก็บข้อมูลด้วยตนเอง นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ โดยหาความถี่ ถ้าความเห็นสอดคล้องกันมี 2ใน3 (เห็นด้วย 6 คนขึ้นไป) ถือว่ากิจกรรมการเรียนรู้นั้นสามารถนำมาใช้ได้ และสรุปข้อเสนอแนะต่างๆ เพื่อนำมากำหนดเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ ดังตาราง 2

ตาราง 2 ผลการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เกี่ยวกับหน่วยการเรียนรู้ และกิจกรรมย่อย (N=9)

หน่วยการเรียนรู้	กิจกรรมย่อย	ข้อความจากการสัมภาษณ์	แจงนับ
หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 พัฒนาตน	1. วิเคราะห์ตนเอง		
	1.1 วิเคราะห์ตนเอง	1.1.1 เป็นกิจกรรมที่เหมาะสม เพื่อการรู้จักตนเอง	8 ราย
		1.1.2 วิเคราะห์ตนเองเพื่อให้ทราบจุดเด่นจุดด้อย เพื่อการปรับปรุงและพัฒนาตนเอง สู่การพัฒนาวิชาชีพ	7 ราย
		1.1.3 ในการวิเคราะห์ตนเอง ต้องทบทวนขั้นตอนการเรียนรู้ทั้ง 6 ขั้นตอนให้ชัดเจน	6 ราย
		1.1.4 ในการวิเคราะห์อาจใช้วิธีการเขียนข้อตกลงของตนเองไว้เป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อเตือนใจ	3 ราย
	1.2 อภิปรายประเด็นปัญหาจริยธรรมทางการพยาบาล	1.2.1 ควรจัดเข้าเป็นประเด็นเดียวกันกับกิจกรรมวิเคราะห์ตนเอง	3 ราย
		1.2.2 ประเด็นอภิปรายควรเปิดกว้าง มองทั้งระบบสังคม ตัวบุคคล และจิตวิญญาน	2 ราย
	2. ศาสนาสู่การพัฒนาตน		
	2.1 ค่ายจริยธรรม	2.1.1 เป็นกิจกรรมที่ดี สามารถเสริมสร้างจริยธรรมได้	8 ราย
		2.1.2 การสนทนาธรรมและการอภิปรายกลุ่ม สามารถจัดร่วมกับกิจกรรมค่ายจริยธรรมได้	
		2.1.3 พระวิทยากรและวิทยากรในการร่วมสนทนาธรรมควรเลือกให้เหมาะสมมีความสามารถและน่านับถือ	6 ราย

ตาราง 2 (ต่อ)

หน่วยการเรียนรู้	กิจกรรมย่อย	ข้อความจากการสัมภาษณ์	แจงนับ
		2.1.4 ในการจัดค่ายต้องมีกิจกรรมไม่มากและไม่น้อยเกินไป ถ้าต้องการเพียง รู้ เข้าใจ และเกิดความตระหนัก ใช้เวลา 2วัน 3คืนได้ แต่ให้ลึกซึ้งต้องใช้เวลามากกว่านี้ และต้องเลือกวัด หรือสถานที่ในการจัดค่ายที่เหมาะสม	7 ราย
หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 สังคมรอบตัว	3. ค่ายอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มีกิจกรรมดังนี้ • ศึกษาชีวิตสัตว์ทะเล • ผจญภัยในป่าชายเลน • Walk Rally •รักษ์สิ่งแวดล้อม • กิจกรรมลูกเสือและนันทนาการ	3.1 เห็นด้วยกับกิจกรรมย่อยทั้งหมด ซึ่งเป็นกิจกรรมพื้นฐานในการพัฒนานักศึกษาและเหมาะกับวัยนักศึกษา สิ่งที่สำคัญคือ อาจารย์ต้องเป็นตัวแบบที่ดีและต้องจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศที่ส่งเสริมจริยธรรม	8 ราย
		3.2 ควรจัดก่อนการวิเคราะห์ตนเองเพื่อให้มีความคุ้นเคยกันก่อน	3 ราย
		3.3 กิจกรรมควรมีการร่วมกับชุมชนหรือองค์กรด้านสิ่งแวดล้อมในชุมชนเพื่อให้ได้ความคิดที่กว้างขวางขึ้น	7 ราย
		3.4 กิจกรรมผจญภัยในป่าชายเลนไม่ต้องโหดมาก แต่เป็นกิจกรรมที่ให้นักศึกษาเรียนรู้ธรรมชาติสิ่งแวดล้อมและส่งเสริมให้เกิดจริยธรรม	2 ราย
หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 เรียนรู้รับใช้สังคม	4. ศึกษาวิถีชีวิตชุมชน	4.1. การจัดให้นักศึกษาเข้าไปเรียนรู้ชุมชนทำให้เห็นสภาพจริง เข้าใจพื้นฐานของประชาชนในชุมชน ช่วยสร้างให้นักศึกษาเกิดจิตสาธารณะ	9 ราย
		4.2 อาจจัดในรูปแบบของกิจกรรมค่ายเพื่อความสนุกสนานร่วมกับชุมชน	2 ราย

ตาราง 2 (ต่อ)

หน่วยการเรียนรู้	กิจกรรมย่อย	ข้อความจากการสัมภาษณ์	แจงนับ
	5. รับใช้ชุมชนดูแลสุขภาพ	4.3 การเข้าไปพักกับชาวบ้าน ช่วยให้นักศึกษาเข้าใจชาวบ้าน และสามารถส่งเสริมจริยธรรมแก่ตัวนักศึกษาได้ โดยเฉพาะเรื่องความเมตตากรุณา เอื้ออาทร	3 ราย
		5.1. เป็นกิจกรรมที่ต่อเนื่องจากกิจกรรมที่ 4 เป็นสิ่งที่ดี เมื่อนักศึกษาได้เห็นสภาพจริง แล้วร่วมกันสร้างฝัน ช่วยเหลือชุมชนตามความสามารถ	8 ราย
		5.2 การสร้างโครงการรับใช้ชุมชน ควรมีการประสานร่วมกับชุมชน และต้องสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง	7 ราย
		5.3 ควรเป็นกิจกรรมที่ชุมชนสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง และทำได้อย่างต่อเนื่อง	3 ราย
		5.4 โครงการในส่วนนี้ควรให้นักศึกษาคิดอย่างอิสระ แต่ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ (อาจจะศึกษากิจกรรมของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี หรือโครงการพระราชดำริ)	7 ราย

จากตาราง 3 พบว่า ผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่เห็นด้วยกับกิจกรรมในหน่วยการเรียนรู้ทั้ง 3 หน่วย กิจกรรมย่อยมี 5 กิจกรรม คัดเลือกกิจกรรมตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 พัฒนาตน มีกิจกรรมวิเคราะห์ตนเอง เพื่อให้ทราบจุดเด่น จุดด้อย สู่การพัฒนาตน และวิชาชีพ และกิจกรรมศาสนาสู่การพัฒนาตน ในรูปของค่ายจริยธรรม ที่มีทั้งการสนทนาธรรม อภิปรายกลุ่ม และปฏิบัติธรรมควบคู่กับไป หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 สังคมรอบตัว จัดเป็นค่ายอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นกิจกรรมพื้นฐานในการพัฒนานักศึกษา และเหมาะสมกับวัยของนักศึกษา ที่สำคัญอาจารย์ต้องเป็นตัวแบบที่ดี กิจกรรมที่จัดต้องเหมาะสม และควรมีการเรียนรู้ร่วมกับชุมชน ส่วนหน่วยการเรียนรู้ที่ 3 เรียนรู้รับใช้สังคม มีกิจกรรมศึกษาวิถีชีวิตชุมชน และ รับใช้ชุมชนดูแลสุขภาพ ทำให้นักศึกษาได้เห็นสภาพจริงของชุมชน สังคม มีจิตสาธารณะ ช่วยเหลือชุม

ชนสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง และเป็นโครงการที่นักศึกษาร่วมกันคิดอย่างอิสระ

ขั้นตอนที่ 3 พัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ให้สอดคล้องกับ จริยธรรมที่จำเป็นในวิชาชีพการพยาบาลที่ได้จากการศึกษาในขั้นตอนที่ 1-2

2. เพื่อประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องของกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์

วิธีการศึกษา การดำเนินการในขั้นตอนนี้เป็นการวิเคราะห์เอกสารจากตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และจากการศึกษาในขั้นตอนที่ 1 และ 2 ได้กรอบแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบกิจกรรมโดยใช้การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ เพื่อเสริมสร้างจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาล ผู้วิจัยได้นำมาพัฒนาหน่วยกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งเป็นมวลความรู้และประสบการณ์ที่เน้นกิจกรรม (Activity base) ทั้งในคู่มืออาจารย์ และคู่มือนักศึกษา ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนต่างๆ ดังนี้

3.1 การสร้างกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ โดยมีองค์ประกอบต่างๆดังนี้

3.1.1 ปัญหาและความจำเป็น กำหนดตามความจำเป็น โดยพิจารณาข้อมูลที่ได้รับจากการศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อชี้แจงให้รู้สภาพความเป็นมา ตลอดจนหลักการและเหตุผลของการจัดทำหน่วยกิจกรรมการเรียนรู้

3.1.2 หลักการและแนวคิดของหน่วยกิจกรรมการเรียนรู้ อธิบายแนวคิดในการจัดกิจกรรมเพื่อใช้ในการเสริมสร้างจริยธรรม และหลักการพื้นฐานของกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ของ คอล์ป, ชัยพร วิชชาวุธ และการสอนแบบจิตปัญญา ซึ่งนำมาใช้เป็นกรอบแนวทางการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้

3.1.3 วัตถุประสงค์ของกิจกรรมการเรียนรู้ กำหนดให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความจำเป็น สภาพการจัดการเรียนการสอน และพื้นฐานของนักศึกษาที่เข้าร่วมกิจกรรม โดยคาดหวังว่าเมื่อนักศึกษาที่เข้าร่วมกิจกรรม ดำเนินการตามจุดมุ่งหมายของหน่วยกิจกรรมการเรียนรู้แล้ว ทำให้นักศึกษาได้เสริมสร้างคุณลักษณะเชิงจริยธรรมที่จำเป็นในวิชาชีพการพยาบาล ด้านความรับผิดชอบ ความเมตตากรุณา และความซื่อสัตย์

3.1.4 เนื้อหาสาระของกิจกรรมที่สามารถเสริมสร้างจริยธรรม ด้านความรับผิดชอบ ความเมตตากรุณา และความซื่อสัตย์ และครอบคลุมพฤติกรรมจริยธรรมที่จำเป็นตามความคิดเห็นของนักศึกษาพยาบาล ได้เนื้อหาในลักษณะกิจกรรมเสริมหลักสูตร โดยแบ่งออกเป็น 3 หน่วยกิจกรรม เนื้อหาในแต่ละหน่วยกำหนดตามจุดมุ่งหมายของหน่วยกิจกรรมนั้นๆ ในการวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดไว้เป็นเกณฑ์ ดังนี้

หน่วยที่ 1 หน่วยพัฒนาตน จุดมุ่งหมายเพื่อให้นักศึกษาได้พัฒนาตนเอง โดยการแสดงพฤติกรรมให้เห็นถึง ความรับผิดชอบ เมตตากรุณา และซื่อสัตย์ มีความเชื่อมั่นในการประพฤติปฏิบัติตามค่านิยมที่ถูกต้อง กิจกรรมประกอบด้วย

กิจกรรมที่ 1 วิเคราะห์ตนเอง

กิจกรรมที่ 2 ศาสนากับการพัฒนาตน (ค่ายจริยธรรม)

หน่วยที่ 2 หน่วยสังคมรอบตัว จุดมุ่งหมายเพื่อให้นักศึกษาเรียนรู้และเข้าใจสังคม วิถีสังคม เห็นความสำคัญและเห็นคุณค่าของสิ่งรอบตัว ทั้งทางด้านกายภาพ สิ่งมีชีวิตและมนุษย์ มุ่งเสริมสร้างจริยธรรมเพื่อการอยู่รวมกันในสังคมอย่างมีความสุข โดยการแสดงพฤติกรรมให้เห็นถึง ความรับผิดชอบ เมตตากรุณา และซื่อสัตย์ กิจกรรมประกอบด้วย

กิจกรรมที่ 3 ค่ายอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

หน่วยที่ 3 หน่วยเรียนรู้รับใช้สังคม จุดมุ่งหมายเพื่อให้นักศึกษาเกิดจิตสำนึกในการ ช่วยเหลือและสร้างสรรค์สังคม เพื่อให้สังคมเป็นสุข โดยการแสดงพฤติกรรมให้เห็นถึง ความรับผิดชอบ เมตตากรุณา และซื่อสัตย์ กิจกรรมประกอบด้วย

กิจกรรมที่ 4 ศึกษาวิถีชีวิตชุมชน

กิจกรรมที่ 5 รับใช้ชุมชนดูแลสุขภาพ

ระยะเวลาในการจัดกิจกรรม ระหว่างวันที่ 23 สิงหาคม ถึง 30 ตุลาคม 2546 รวมระยะเวลา 226 ชั่วโมง ดังแสดงในกำหนดการดำเนินกิจกรรมดังนี้

วัน เดือน ปี	กิจกรรม	สถานที่
23 ส.ค. 2546	วิเคราะห์ตนเอง	ห้องประชุม วิทยาลัยพยาบาลฯ นครศรีธรรมราช
29-31 ส.ค. 2546	ค่ายจริยธรรม	วัดป่าลิไลยก์ ต. ลำป้า อ. เมือง จ. พัทลุง
13-16 ก.ย. 2546	ค่ายอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะลิบง อ. กันตัง จ. ตรัง
23-27 ต.ค. 2546	ศึกษาวิถีชีวิตชุมชน	บ้านห้วยระย้า อ.พระพรหม จ.นครศรีธรรมราช
28 ต.ค. 2546	รับใช้ชุมชนดูแลสุขภาพ	บ้านห้วยระย้า อ.พระพรหม จ.นครศรีธรรมราช
30 ต.ค 2546	สรุปผล	ห้องประชุม วิทยาลัยพยาบาลฯ นครศรีธรรมราช

3.1.5 วิธีดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน ที่เน้นการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ การเปลี่ยนพฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้วยการกระจ่างค่านิยม คำสอนทางศาสนา กระบวนการกลุ่มและการเรียนรู้ทางสังคม ขั้นตอนดำเนินการ โดยการชี้แจงรายละเอียดของกิจกรรม และขั้นตอนการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ โดยมี 6 ขั้นตอนดังนี้ 1) คิดและลงมือทำ (Active Study) 2) มีการแสดงออก (Behaving) 3) มีการร่วมมือ (Cooperative) 4) ทบทวนสิ่งที่ได้เรียนรู้ (Review) 5) วิเคราะห์ผลสะท้อนจากการเรียนรู้ (Reflection) 6) สรุปผลที่ได้จากการเรียนรู้ (Conclusion)

การจัดกิจกรรมเพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ เป็นกิจกรรมที่เสริมสร้างการพัฒนาตน การใช้ชีวิตอยู่ร่วมกัน การสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างสมาชิก เรียนรู้สิ่งแวดล้อมรอบตัว เรียนรู้วิถีชีวิตและการรับใช้ชุมชน โดยเชื่อมโยงวิชาการสู่การปฏิบัติ เป็นการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างจริยธรรมที่พึงประสงค์ให้เกิดขึ้นแก่นักศึกษาพยาบาล

กระบวนการจัดกิจกรรมนี้ เป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่จัดขึ้นนอกเหนือจากการเรียนการสอนโดยปกติตามหลักสูตร โดยมีขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม ดังนี้

1. ชี้แจงรายละเอียดของการดำเนินกิจกรรม ตามขั้นตอนการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาล แก่นักศึกษาผู้ร่วมกิจกรรม อาจารย์ประจำกลุ่ม และวิทยากร

2. การเตรียมตัวในการเข้าร่วมกิจกรรม มีการปฐมนิเทศก่อนดำเนินกิจกรรม การเรียนรู้จากเอกสาร และสื่อการเรียนรู้ที่เป็นตัวแบบต่างๆที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ประกอบด้วยคู่มืออาจารย์ คู่มือนักศึกษา และเอกสารประกอบการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ ประกอบด้วยเอกสารและอุปกรณ์ที่ใช้ในการประกอบการทำกิจกรรม เครื่องถ่ายภาพวิดีโอ โทรทัศน์ เครื่องเล่นเทป หนังสือเพลง เอกสารและอุปกรณ์ในแต่ละกิจกรรม

3. การเตรียมสถานที่ในการจัดกิจกรรม มีการสำรวจพื้นที่ก่อนการจัดกิจกรรมในเดือนกรกฎาคม-สิงหาคม เพื่อเตรียมความพร้อมและความปลอดภัย ติดต่อประสานงานกับผู้ที่เกี่ยวข้องดังนี้

วิทยาลัยพยาบาลฯ นครศรีธรรมราช ติดต่อประสานงาน ผู้อำนวยการวิทยาลัยพยาบาลฯ

วัดป่าลิไลยก์ ติดต่อประสานงาน เจ้าอาวาสวัดป่าลิไลยก์

อุทยานแห่งชาติ หมู่เกาะลิบง ติดต่อประสานงาน หัวหน้าเขตห้ามล่าสัตว์ป่าหมู่เกาะลิบง

บ้านห้วยระย้า อ. พระพรหม ติดต่อประสานงาน สาธารณสุขอำเภอพระพรหม

3.1.6 การประเมินผล

1. ประเมินพฤติกรรมเชิงจริยธรรม ของนักศึกษาพยาบาล ก่อนการเข้าร่วมกิจกรรม ขณะดำเนินกิจกรรม และ สิ้นสุดกิจกรรม โดยอาจารย์ประจำกลุ่ม 6 คน อาจารย์ 1 คน ต่อนักศึกษา 6-7 คน

ประเมินพฤติกรรมก่อนเข้าร่วมกิจกรรม ระหว่างวันที่ 11-20 สิงหาคม 2546

ประเมินพฤติกรรมขณะดำเนินกิจกรรม ระหว่างวันที่ 23 สิงหาคม-27 ตุลาคม 2546

ประเมินผลเมื่อสิ้นสุดกิจกรรม ระหว่างวันที่ 28 ตุลาคม 2546

2. วัดเจตคติเชิงจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาล โดยให้นักศึกษาพยาบาลที่เข้าร่วมกิจกรรมตอบก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรม ในวันที่ 21 สิงหาคม และ 30 ตุลาคม 2546 ตามลำดับ

3. ประเมินความคิดเห็นต่อกิจกรรมการเรียนรู้ หลังสิ้นสุดกิจกรรมในทุกกิจกรรม ซึ่งประกอบด้วย

ก. แบบประเมินความพึงพอใจต่อกิจกรรมการเรียนรู้โดยนักศึกษาพยาบาล

ข. แบบประเมินความเหมาะสมของกิจกรรมการเรียนรู้โดยอาจารย์ประจำกลุ่ม

3.2 การตรวจสอบคุณภาพกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์

วัตถุประสงค์การวิจัย เพื่อประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องของกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์

วิธีการศึกษา การดำเนินการในขั้นนี้เป็นการประเมินคุณภาพของกิจกรรมการเรียนรู้จากขั้นตอนที่ 3.1 ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นโดยอาศัยการตรวจสอบคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญ เพื่อหาข้อบกพร่องต่างๆทั้งด้านความเหมาะสมและความสอดคล้องของกิจกรรมการเรียนรู้ และทำการปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปทดลองใช้ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. จุดประสงค์ของการประเมิน มีการประเมินใน 2 ลักษณะคือ

1.1 ประเมินความเหมาะสมของแต่ละองค์ประกอบของกิจกรรมการเรียนรู้ ว่ามีความเหมาะสมกับสภาพผู้เรียนเพียงใด ได้แก่ ปัญหาและความจำเป็น หลักการและแนวคิดพื้นฐานของกิจกรรม วัตถุประสงค์ของกิจกรรม เนื้อหาสาระของกิจกรรม ระยะเวลาในการจัดกิจกรรม วิธีการดำเนินการจัดกิจกรรม เอกสารประกอบการเรียนรู้ ใบงาน สื่อประกอบการเรียนรู้ และแนวทางการประเมินผล

1.2 ประเมินความสอดคล้องของกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นการประเมินว่าองค์ประกอบต่างๆของชุดกิจกรรมการเรียนรู้มีความสอดคล้องกันเพียงใด ในแต่ละองค์ประกอบ

2. ผู้ประเมินกิจกรรมการเรียนรู้ ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญด้านกิจกรรมนักศึกษา 2คน ด้านการสอนทางการพยาบาล 3 คน ด้านการพัฒนาหลักสูตรและการสอน 3 คน และด้านการวัดและประเมินผล 3 คน ซึ่งผู้วิจัยเลือกแบบเจาะจง จากคุณสมบัติ คือมีประสบการณ์ในด้านที่เกี่ยวข้อง ไม่ต่ำกว่า10ปี มีวุฒิปริญญาเอก รวมทั้งหมด 11 คน (ภาคผนวก ง) โดยทำการประเมินความเหมาะสม และความสอดคล้องของกิจกรรมการเรียนรู้

3. เครื่องมือที่ใช้ในการตรวจสอบกิจกรรมการเรียนรู้ ได้แก่

3.1 แบบตรวจสอบความเหมาะสมของกิจกรรมการเรียนรู้ มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ คือเหมาะสมมากที่สุด เหมาะสมมาก เหมาะสมปานกลาง เหมาะสมน้อย และเหมาะสมน้อยที่สุด ให้ผู้เชี่ยวชาญตัดสินว่าองค์ประกอบของกิจกรรมการเรียนรู้มีความเหมาะสมมากน้อยเพียงใด และมีที่ว่างให้ผู้เชี่ยวชาญเขียนข้อเสนอแนะลงในแต่ละองค์ประกอบของกิจกรรมการเรียนรู้

3.2 แบบตรวจสอบความสอดคล้องของกิจกรรมการเรียนรู้ มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 3 ระดับ ให้ผู้เชี่ยวชาญตัดสินว่าองค์ประกอบของกิจกรรมการเรียนรู้ สอดคล้องกัน ไม่แน่ใจ หรือไม่สอดคล้อง และมีที่ว่างให้ผู้เชี่ยวชาญเขียนข้อเสนอแนะลงในแต่ละองค์ประกอบของกิจกรรมการเรียนรู้

แบบตรวจสอบความเหมาะสมและความสอดคล้องของกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้วิจัยเป็นผู้สร้างขึ้นโดยมีขั้นตอนดังนี้

3.2.1 ศึกษารายละเอียดขององค์ประกอบต่างๆของกิจกรรมการเรียนรู้

3.2.2 กำหนดประเด็นที่ต้องการให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ เขียนเป็นข้อคำถาม

3.2.3 นำแบบตรวจสอบที่เขียนขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาว่า ครอบคลุมประเด็นที่ควรตรวจสอบหรือไม่ ลักษณะของข้อคำถาม และภาษาที่ใช้ ถูกต้องชัดเจนหรือไม่

3.2.4 นำความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงแก้ไขแบบตรวจสอบ จัดทำให้สมบูรณ์ แล้วจึงนำไปใช้

4 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเป็นผู้เก็บรวบรวมข้อมูลการตรวจสอบคุณภาพของกิจกรรมการเรียนรู้จากผู้เชี่ยวชาญด้วยตนเอง โดยการให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตัดสินโดยอิสระในแต่ละท่าน แล้วผู้วิจัยไปขอคำแนะนำเพิ่มเติมหลังจากที่ ผู้เชี่ยวชาญได้ตรวจสอบหน่วยกิจกรรมการเรียนรู้เรียบร้อยแล้ว

5 การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการตรวจสอบของผู้เชี่ยวชาญใน 2 ลักษณะ คือ

5.1 ความเหมาะสมขององค์ประกอบต่างๆ ของกิจกรรมการเรียนรู้ ใช้คะแนนเฉลี่ยรายข้อจากคะแนนเดิมของแต่ละข้อ ให้ผู้เชี่ยวชาญ ตัดสินเป็น 5 ระดับ ถ้าคำนวณค่าเฉลี่ยได้ตั้งแต่ 3.5 คะแนนขึ้นไปถือว่าใช้ได้

5.2 ความสอดคล้องขององค์ประกอบต่างๆ ของกิจกรรมการเรียนรู้ ใช้ดัชนีความสอดคล้อง (Index of congruence = IOC)

$$IOC = \sum R / N$$

เมื่อ $\sum R$ = ผลรวมคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

N = จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

นำคำตอบของผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนมาให้คะแนนดังนี้

ข้อใดมีความเห็นว่า สอดคล้องกัน กำหนดคะแนนเป็น 1

ข้อให้มีความเห็นว่า ไม่แน่ใจ กำหนดคะแนนเป็น 0

ข้อใดมีความเห็นว่า ไม่สอดคล้องกัน กำหนดคะแนนเป็น -1

เมื่อรวมคะแนนและแทนค่าในสูตรหาค่า IOC ได้แล้ว พิจารณาว่า ถ้าค่า IOC ตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไปถือว่าใช้ได้ โดยไม่ต้องปรับปรุง

จากนั้นผู้วิจัยนำกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผ่านการตรวจสอบแล้วนั้น ไปใช้ทดลองกับกลุ่มนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ ชั้นปีที่ 4 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครศรีธรรมราชในสถานการณ์จริง

ขั้นตอนที่ 4 การสร้างเครื่องมือประเมินประสิทธิภาพของกิจกรรมการเรียนรู้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสร้างเครื่องมือประเมินคุณลักษณะเชิงจริยธรรมที่จำเป็นในวิชาชีพการพยาบาล ให้สอดคล้องกับจริยธรรมที่จำเป็นสำหรับนักศึกษาพยาบาลในขั้นตอนที่ 1 ประกอบด้วย
   1.1 แบบวัดเจตคติเชิงจริยธรรม
   1.2 แบบประเมินพฤติกรรมเชิงจริยธรรม
2. เพื่อสร้างแบบประเมินความคิดเห็นต่อกิจกรรมการเรียนรู้
   2.1 แบบประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาพยาบาลต่อกิจกรรมการเรียนรู้
   2.2 แบบประเมินความเหมาะสมของกิจกรรมการเรียนรู้โดยอาจารย์ประจำกลุ่ม

วิธีการศึกษา

1. ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวัดและประเมินผู้เรียนด้านจริยธรรม จริยธรรมในวิชาชีพพยาบาล จรรยาบรรณวิชาชีพ จริยธรรมทั่วไป และการประเมินตามสภาพจริง เพื่อนำมาเป็นกรอบในการเขียนแบบประเมินจริยธรรม
2. ศึกษาความคิดเห็นจากนักศึกษาพยาบาล ชั้นปีที่ 4 ปีการศึกษา 2546 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครศรีธรรมราช จำนวน 39 คน เกี่ยวกับจริยธรรมที่จำเป็นสำหรับนักศึกษาพยาบาล

ผู้วิจัยนำข้อมูลเกี่ยวกับจริยธรรมที่จำเป็น 3 อันดับแรกในวิชาชีพการพยาบาล และข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมในวิชาชีพการพยาบาล และความคิดเห็น ของผู้เกี่ยวข้องในวิชาชีพการพยาบาล มาทำการวิเคราะห์พฤติกรรม ริยธรรมที่จำเป็นในแต่ละด้าน เพื่อนำผลที่ได้มาสอบถามความคิดเห็นจากนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ชั้นปีที่ 4 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครศรีธรรมราช จำนวน 39 คน เพื่อหาข้อสรุปเกี่ยวกับพฤติกรรมจริยธรรมที่มีความจำเป็น และสอดคล้องกับความคิดเห็นของนักศึกษาอย่างแท้จริง

2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมจริยธรรมที่ต้องเสริมสร้างสำหรับนักศึกษาพยาบาล เป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ซึ่งผู้วิจัยแจกและเก็บข้อมูลด้วยตัวเอง

2.2 เก็บรวบรวมความคิดเห็นจากนักศึกษาพยาบาล มาวิเคราะห์ โดยหาค่ามัธยฐาน ถ้ามีค่าตั้งแต่3.50 ขึ้นไป ถือว่าข้อความนั้นเป็นจริยธรรมที่ต้องเสริมสร้างในนักศึกษาพยาบาล ดังตาราง 3

ตาราง 3 พฤติกรรมจริยธรรมที่จำเป็นในวิชาชีพการพยาบาล ตามความคิดเห็นของนักศึกษาพยาบาล ชั้นปีที่ 4 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครศรีธรรมราช (N=39)

พฤติกรรมจริยธรรมที่จำเป็นสำหรับนักศึกษาพยาบาล	คะแนนเฉลี่ย	ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความจำเป็น
1. ความรับผิดชอบ			
1.1 มีวิธีการทำงานไปสู่เป้าหมาย	4.38	.55	มาก
1.2 มีการวางแผนงานอย่างเหมาะสม ทันเวลา	4.30	.66	มาก
1.3 ปฏิบัติงานตามแผนอย่างรอบคอบ ครบถ้วน	4.51	.65	มากที่สุด
1.4 ปฏิบัติงานในบทบาทหน้าที่ โดยอาศัยความรู้ความสามารถ	4.68	.53	มากที่สุด
1.5 ปฏิบัติงานในบทบาทหน้าที่ ด้วยความเต็มใจ เอาใจใส่ และเต็มความสามารถ	4.76	.43	มากที่สุด
1.6 มุ่งมั่นและขยันในหน้าที่การงานที่ได้รับมอบหมาย	4.49	.43	มาก
1.7 พัฒนาทักษะ ความรู้ที่ใช้ในการปฏิบัติงานให้ทันสมัย และทันสถานการณ์	4.54	.56	มากที่สุด
1.8 ทำงานที่ได้รับมอบหมายได้อย่างดีและรวดเร็ว	4.27	.51	มาก
1.9 ตรงต่อเวลา	4.57	.61	มากที่สุด
1.10 แก้ไขและปรับปรุงการปฏิบัติหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้นทั้งของตนเองและสังคม	4.38	.59	มาก
1.11 ร่วมมือในการทำงานกลุ่ม	4.49	.69	มาก
1.12 เคารพต่อระเบียบกฎเกณฑ์และมีวินัยในตนเอง	4.54	.61	มากที่สุด
1.13 ยอมรับผลการกระทำของตนเอง	4.70	.46	มากที่สุด
1.14มีอารมณ์หนักแน่นเมื่อเจออุปสรรค	4.46	.65	มาก
1.15 ซื่อสัตย์ต่อหน้าที่โดยไม่คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนตัว	4.49	.61	มาก
1.16 เอาใจใส่ติดตามผลงานให้ลุล่วงด้วยดี	4.27	.51	มาก
1.17 ทำงานโดยไม่ต้องมีผู้ควบคุมหรือบังคับ	4.03	.64	มาก
1.18 รู้จักหน้าที่ และสิทธิของตนเอง	4.51	.51	มากที่สุด
1.19 ไม่ละทิ้งงานในหน้าที่ของตนเองให้ผู้อื่นทำแทน	4.35	.68	มาก
1.20 ทำตามที่พูด ให้สัญญา หรือนัดหมายไว้	4.54	.56	มากที่สุด

ตาราง 3 (ต่อ)

พฤติกรรมจริยธรรมที่จำเป็นสำหรับนักศึกษาพยาบาล	คะแนนเฉลี่ย	ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความจำเป็น
1.21 ทำงานให้สำเร็จอย่างมีคุณภาพ	4.65	.54	มากที่สุด
2 ความเมตตากรุณา			
2.1 ให้ความช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจในด้านความรู้ ทุนทรัพย์ แรงงาน	4.62	.55	มากที่สุด
2.2 เห็นแก่ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน	4.46	.65	มาก
2.3 มีความปรารถนาดีต่อผู้อื่นในด้านคำพูดและการกระทำ	4.49	.56	มาก
2.4 เอาใจเขามาใส่ใจเรา	4.68	.47	มากที่สุด
2.5 ไม่เอาเปรียบผู้อื่น	4.62	.49	มากที่สุด
2.6 ให้อภัย ไม่อาฆาต	4.51	.61	มากที่สุด
2.7 แสดงความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น	4.51	.61	มากที่สุด
2.8 ไม่เบียดเบียนใครให้เดือดร้อน	4.57	.50	มากที่สุด
2.9 แนะนำช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความปรารถนาดี	4.65	.54	มากที่สุด
2.10 บำเพ็ญประโยชน์ต่อส่วนรวม	4.41	.64	มาก
2.11 มีความรักและเคารพในสิทธิของผู้อื่น	4.62	.49	มากที่สุด
2.12 ช่วยพูดปลอบใจเมื่อผู้อื่นได้รับความยากลำบาก เดือดร้อน	4.46	.61	มาก
2.13 แสดงต่อผู้อื่น ทั้งกาย วาจา ด้วยความสุภาพ นุ่มนวล	4.57	.55	มากที่สุด
2.14 ไม่ข่มขู่ ดูหมิ่น เสียดสี พูดจาด้วยความกริ้วโกรธ เคียดแค้น	4.59	.60	มากที่สุด
2.15 มีความเอื้ออาทร ห่วงใยผู้อื่น	4.62	.59	มากที่สุด
2.16 ช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่ต้องร้องขอ	4.30	.62	มาก
2.17 รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น	4.62	.49	มากที่สุด
2.18 มีความรักในหมู่คณะ ไม่แบ่งแยกฝ่าย	4.49	.61	มาก
2.19 ปฏิบัติต่อผู้อื่นโดยไม่แบ่งชั้น วรรณะ	4.62	.55	มากที่สุด

ตาราง 3 (ต่อ)

พฤติกรรมจริยธรรมที่จำเป็นสำหรับนักศึกษาพยาบาล	คะแนนเฉลี่ย	S.D.	ระดับความจำเป็น
3. ความซื่อสัตย์			
3.1 ประพฤติตรงไปตรงมาไม่คิดคดต่อผู้อื่น	4.73	.45	มากที่สุด
3.2 ประพฤติตรงตามคำพูด ไม่เหลวไหล	4.59	.55	มากที่สุด
3.3 มั่นคงต่อการกระทำดีของตนเอง	4.73	.45	มากที่สุด
3.4 ไม่สับปลับกลับกลอก	4.68	.47	มากที่สุด
3.5 ไม่คล้อยตามพวกที่ลาก หรือจูงไปในทางที่เสื่อมเสีย	4.62	.55	มากที่สุด
3.6 ไม่เอาเวลาทำงานในหน้าที่ไปใช้ทำประโยชน์ส่วนตัว	4.32	.73	มาก
3.7 ไม่ใช้อำนาจหน้าที่เพื่อประโยชน์ส่วนตัว	4.68	.47	มากที่สุด
3.8 ประพฤติตรงไปตรงมา ไม่คิดคดต่อผู้อื่น	4.62	.55	มากที่สุด
3.9 ไม่สอพลอเพื่อหาประโยชน์ส่วนตน	4.70	.46	มากที่สุด
3.10 เตือนสติ แนะนำในสิ่งที่เป็นประโยชน์	4.54	.61	มากที่สุด
3.11 ยินดีในความสำเร็จของผู้อื่น ไม่คิดริษยาหรือกลั่นแกล้ง	4.54	.51	มากที่สุด
3.12 ร่วมมือกันทำงานด้วยความบริสุทธิ์ใจ	4.76	.43	มากที่สุด
3.13 ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน หรือเอาดีเข้าตน	4.65	.54	มากที่สุด
3.14 ไม่ร่วมกันทำงานใด ๆที่ผิดกฎหมาย หรือระเบียบข้อบังคับของสังคม และหมู่คณะ	4.62	.55	มากที่สุด
3.15 เคารพในสิทธิและทรัพย์ของบุคคลอื่นและตนเอง เช่น ไม่ลักขโมย	4.76	.43	มากที่สุด
3.16 รักษาความลับของผู้อื่น	4.65	.59	มากที่สุด

จากตารางพบว่า พฤติกรรมจริยธรรมที่จำเป็นสำหรับนักศึกษาพยาบาลในแต่ละองค์ประกอบด้านความรับผิดชอบ ด้านความเมตตากรุณา และด้านความซื่อสัตย์ มีค่าเฉลี่ย ตั้งแต่ 4.76 – 4.03 เมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ จะเห็นได้ว่าทุกข้อความในองค์ประกอบด้านต่าง ๆของพฤติกรรมจริยธรรมดังกล่าวเป็นจริยธรรมที่มีความจำเป็นในระดับมากถึงมากที่สุดสำหรับนักศึกษาพยาบาล ซึ่งข้อมูลเหล่านี้ผู้วิจัยนำไปใช้เป็นข้อมูลพื้นฐาน เพื่อนำไปสร้างแบบประเมินพฤติกรรมจริยธรรมต่อไป

3.สร้างแบบประเมินประสิทธิภาพของกิจกรรมโดยการประเมินผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนจากแบบประเมินต่อไปนี้

3.1 แบบวัดเจตคติเชิงจริยธรรมสำหรับนักศึกษาพยาบาล ใช้วัดเจตคติของนักศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทั้งก่อนและหลังการทดลองโดยมีขั้นตอนการสร้างดังนี้

3.1.1 ศึกษาจริยธรรมที่จำเป็นในวิชาชีพการพยาบาล สำหรับนักศึกษาพยาบาลที่ได้จากการวิจัยในขั้นตอนที่ 1 ของการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน ตลอดจนจุดมุ่งหมายของกิจกรรมเนื้อหาของกิจกรรม และจากการศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษาในข้อที่ 2

3.1.2 นำข้อมูลจากขั้น 3.1.1 มาสร้างแบบวัดเจตคติ ตามแบบของลิเคิร์ท (Likert) ซึ่งเป็นมาตรประมาณค่า 5 ระดับ คือ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย และไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ซึ่งมีข้อความทั้งทางบวกและทางลบโดยกำหนดเกณฑ์ในการพิจารณาดังนี้

ถ้ามาตรวัดเจตคติที่มีข้อความทางบวก

เห็นด้วยอย่างยิ่ง	ให้	5	คะแนน
เห็นด้วย	ให้	4	คะแนน
ไม่แน่ใจ	ให้	3	คะแนน
ไม่เห็นด้วย	ให้	2	คะแนน
ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	ให้	1	คะแนน

ถ้ามาตรวัดเจตคติที่มีข้อมูลทางลบ

เห็นด้วยอย่างยิ่ง	ให้	1	คะแนน
เห็นด้วย	ให้	2	คะแนน
ไม่แน่ใจ	ให้	3	คะแนน
ไม่เห็นด้วย	ให้	4	คะแนน
ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	ให้	5	คะแนน

การแปลความหมายค่าเฉลี่ยน้ำหนักคะแนนแบ่งออกเป็น 5 ระดับคือ

เห็นด้วยอย่างยิ่ง	ช่วงคะแนน	4.50 – 5.00
เห็นด้วย	ช่วงคะแนน	3.50 –4.49
ไม่แน่ใจ	ช่วงคะแนน	2.50 – 3.49
ไม่เห็นด้วย	ช่วงคะแนน	1.50 – 2.49
ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	ช่วงคะแนน	1.00 – 1.49

3.1.3 นำแบบวัดเจตคติที่สร้างขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญ ด้านกิจกรรมนักศึกษา 2 คน ด้านการสอนทางการพยาบาล 3 คน ด้านการพัฒนาหลักสูตรและการสอน 3 คน และด้านการวัดและประเมินผล 3 คน รวมทั้งหมด 11 คน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาโดยพิจารณาความเหมาะสมของข้อคำถาม และภาษาที่ใช้ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะดังนี้

1. ปรับปรุงการเขียนและสำนวนในแบบวัดเจตคติเชิงจริยธรรม และแบบประเมินความพึงพอใจต่อกิจกรรมการเรียนรู้ ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง

2. เพิ่มหมายเหตุ เกณฑ์การประเมินพฤติกรรมจริยธรรม ให้ชัดเจน และเป็นรูปธรรมยิ่งขึ้น ให้ตัดข้อความที่ซ้ำซ้อนออก ปรับสำนวนให้เหมาะสม

3. ปรับแบบประเมินพฤติกรรมจริยธรรมในแต่ละวัน เพื่อให้สามารถนำมาใช้ในการประเมินพฤติกรรมจริยธรรมในแต่ละวันได้ ให้มีจำนวน 35 ข้อ เพื่อนำแบบประเมินพฤติกรรมนี้มาสรุปในแบบพฤติกรรมเชิงจริยธรรม เมื่อสิ้นสุดกิจกรรมในแต่ละหน่วย ทำให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องที่สุด

3.1.4 นำแบบวัดเจตคติที่แก้ไขแล้ว 60 ข้อ ไปทดลองใช้กับนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 4 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สุราษฎร์ธานี จำนวน 48 คน เพื่อตรวจสอบความชัดเจนในภาษาที่ใช้ และ คุณภาพของแบบวัดเจตคติ ด้วยการหาค่าอำนาจจำแนกรายข้อ โดยการวิเคราะห์ด้วย t- test และทำการคัดเลือกข้อความที่มีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 1.75 ขึ้นไป ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 (พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2540 : 193) ได้ข้อคำถามที่ใช้ได้จริง 47 ข้อ (ภาคผนวก ข) เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับจริยธรรมด้านความรับผิดชอบ จำนวน 13 ข้อ ด้านความเมตตากรุณา จำนวน 16 ข้อ ด้านความซื่อสัตย์ จำนวน18 ข้อ ดังตาราง 4

ตาราง 4 ข้อคำถามแต่ละด้านของแบบวัดเจตคติเชิงจริยธรรมสำหรับนักศึกษาพยาบาลที่คัดเลือกไว้

จริยธรรมที่จำเป็นในวิชาชีพการพยาบาล	จำนวนข้อทั้งหมด	จำนวนข้อที่คัดเลือกไว้	ข้อที่คัดเลือกไว้
1. ความรับผิดชอบ	20	13	1, 3, 4, 5, 7, 9, 11, 12, 13, 14, 15, 18, 19
2. ความเมตตากรุณา	20	16	21, 22, 23, 24, 25, 26, 29, 31, 32, 33, 34, 35, 37, 38, 39, 40
3. ความซื่อสัตย์	20	18	41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 56, 57, 58, 59,

จากตารางพบว่า ข้อคำถามในแบบวัดเจตคติเชิงจริยธรรมสำหรับนักศึกษาพยาบาลที่นำมาใช้ได้จริง 47 ข้อ ด้านความซื่อสัตย์ ความเมตตากรุณา ความรับผิดชอบ จำนวน 18, 16, 13 ข้อ ตามลำดับ

3.1.5 หาคุณภาพของแบบวัดเจตคติเชิงจริยธรรม ที่ได้จากข้อ 3.1.4 ผู้วิจัยได้นำไปทดลองใช้กับนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ ชั้นปีที่ 4 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สุราษฎร์ธานี จำนวน 48 คน โดยนำผลที่ได้มาคำนวนหาค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ ด้วยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟ่าตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach . 1971 : 161) ได้ค่าความเชื่อมั่น .9207

3.2 แบบประเมินพฤติกรรมเชิงจริยธรรม เครื่องมือที่ใช้ประเมินพฤติกรรมเชิงจริยธรรมในครั้งนี้ เป็นแบบประเมินตามสภาพจริงโดยอาจารย์ประจำกลุ่ม ประเมินจากการสังเกตพฤติกรรมขณะ นักศึกษากำลังดำเนินกิจกรรม แบบประเมินตามสภาพจริงผู้วิจัยได้สร้างตามขั้นตอนดังนี้

3.2.1 ศึกษาจริยธรรมที่จำเป็นในวิชาชีพการพยาบาล สำหรับนักศึกษาพยาบาล ด้านความรับผิดชอบ ความเมตตากรุณา และความซื่อสัตย์ ที่ได้จากการวิจัยในขั้นตอนที่ 1 ของการศึกษาและวิเคราะห์ ข้อมูลพื้นฐาน ตลอดจนจุดมุ่งหมายของกิจกรรม เนื้อหา จุดประสงค์การเรียนรู้ และศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษาพยาบาลในข้อที่ 2

3.2.2 นำข้อมูลจากขั้น 3.2.1 มาสร้างแบบประเมินพฤติกรรมตามสภาพจริงโดยใช้มาตรการให้คะแนน (Rubric) โดยแบ่งระดับเกณฑ์การตัดสินมาตรฐานการแสดงพฤติกรรมจริยธรรมขณะดำเนินกิจกรรม เป็น 5 ระดับ คือ

5 หมายถึง มีพฤติกรรมจริยธรรมที่ดีมาก

4 หมายถึง มีพฤติกรรมจริยธรรมที่ดี

3 หมายถึง มีพฤติกรรมจริยธรรมปานกลาง

2 หมายถึง มีพฤติกรรมจริยธรรมที่ควรปรับปรุง

1 หมายถึง มีพฤติกรรมจริยธรรมที่ต้องแก้ไข

การแปลความหมายค่าเฉลี่ยน้ำหนักคะแนนแบ่งออกเป็น 5 ระดับคือ

พฤติกรรมจริยธรรมที่ดีมาก	ช่วงคะแนน	4.50 – 5.00
พฤติกรรมจริยธรรมที่ดี	ช่วงคะแนน	3.50 –4.49
พฤติกรรมจริยธรรมปานกลาง	ช่วงคะแนน	2.50 – 3.49
พฤติกรรมจริยธรรมที่ควรปรับปรุง	ช่วงคะแนน	1.50 – 2.49
พฤติกรรมจริยธรรมที่ต้องแก้ไข	ช่วงคะแนน	1.00 – 1.49

3.2.3 นำแบบประเมินพฤติกรรมเชิงจริยธรรมที่สร้างขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญด้านกิจกรรมนักศึกษา 2 คน ด้านการสอนทางการพยาบาล 3 คน ด้านการพัฒนาหลักสูตรและการสอน 3 คน และด้านการวัดและประเมินผล 3 คน รวมทั้งหมด 11 คน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาโดยพิจารณาความเหมาะสมของข้อคำถาม และภาษาที่ใช้ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

3.2.4 นำแบบประเมินพฤติกรรมเชิงจริยธรรมที่แก้ไขแล้ว ไปทดลองประเมินจากสถานการณ์จริงโดยอาจารย์พยาบาลวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สุราษฎร์ธานี จำนวน 6 คน ที่ผ่านการแนะนำการใช้แบบประเมิน และมีความเข้าใจตรงกันแล้ว ประเมินนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ ชั้นปีที่ 4 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สุราษฎร์ธานี จำนวน 67 คน ขณะขึ้นฝึกภาคปฏิบัติวิชาการบริหารการพยาบาล ในโรงพยาบาลสุราษฎร์ธานี โดยนำผลที่ได้มาคำนวนหาค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ ด้วยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟ่าตามวิธีการของ ครอนบาค (Cronbach . 1971 : 161) ได้ค่าความเชื่อมั่น .9706

3.3 แบบประเมินความคิดเห็นต่อกิจกรรมการเรียนรู้ ได้ดำเนินการดังนี้

3.3.1 ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง และสร้างแบบสอบถามแบบเลือกตอบโดยให้นักศึกษา และอาจารย์ประจำกลุ่มเป็นผู้ตอบ การให้คะแนนมีดังนี้

ความพึงพอใจมาก ให้ 3 คะแนน

ความพึงพอใจปานกลาง ให้ 2 คะแนน

ความพึงพอใจน้อย ให้ 1 คะแนน

การแปลความหมายค่าเฉลี่ยน้ำหนักคะแนนแบ่งออกเป็น 3 ระดับคือ

ความพึงพอใจมาก ช่วงคะแนน 2.34 – 3.00

ความพึงพอใจปานกลาง ช่วงคะแนน 1.67 – 2.33

ความพึงพอใจปานกลาง ช่วงคะแนน 1.00 – 1.66

3.3.2 ประเมินความคิดเห็นต่อรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ ประกอบด้วย

1) แบบประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาพยาบาลต่อกิจกรรมการเรียนรู้

2) แบบประเมินความเหมาะสมของกิจกรรมการเรียนรู้โดยอาจารย์ประจำกลุ่ม

3.3.3 นำแบบที่สร้างขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญด้านกิจกรรมนักศึกษา 2 คน ด้านการสอนทางการพยาบาล 3 คน ด้านการพัฒนาหลักสูตรและการสอน 3 คน และด้านการวัดและประเมินผล 3 คน รวมทั้งหมด 11 คน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาโดยพิจารณาความเหมาะสมของข้อคำถาม และภาษาที่ใช้ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

3.3.4 นำแบบประเมินที่ผ่านการแก้ไขแล้ว ไปหาความเชื่อมั่น ในขณะศึกษานำร่องกับนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ตรัง จำนวน 16 คน และอาจารย์พยาบาลวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครศรีธรรมราช 6 คน

ขั้นตอนที่ 5 การศึกษานำร่อง

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อตรวจสอบความเข้าใจของผู้เข้าร่วมกิจกรรม และความเหมาะสมของกิจกรรมการเรียนรู้

2. เพื่อตรวจสอบความเชื่อมั่นของแบบประเมินความคิดเห็นต่อกิจกรรมการเรียนรู้

วิธีการศึกษา

1. การดำเนินการในขั้นตอนนี้เป็นการเตรียมการทดลองใช้กิจกรรมการเรียนรู้ก่อนการทดลองจริง ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

1.1 การจัดเตรียมเอกสาร ประกอบการทำกิจกรรม ได้แก่ คู่มืออาจารย์ คู่มือนักศึกษา เอกสารประกอบการเรียนรู้ แผนการจัดกิจกรรม และเอกสารประกอบอื่นๆ

1.2 การจัดเตรียมอาจารย์ประจำกลุ่มที่มีคุณสมบัติคือ มีความรู้พื้นฐานและประสบการณ์ในการทำกิจกรรม และมีพฤติกรรมจริยธรรมที่เหมาะสม เป็นแบบอย่างทางจริยธรรมได้ จำนวน 6 คน

1.3 ชี้แจงและทำความเข้าใจเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายของกิจกรรม กระบวนการ และการประเมินผล แก่คณะอาจารย์ประจำกลุ่ม

1.4 เตรียมสถานที่ และสื่ออุปกรณ์ในการทำกิจกรรม

1.5 ดำเนินการทดลองนำร่องกับนักศึกษาพยาบาล บรมราชชนนีตรัง 16 คน กลุ่มละ

5-6 คน ต่อ 1 กิจกรรม ทดลองนำร่อง 3 กิจกรรม กิจกรรมค่ายจริยธรรม กิจกรรมศึกษาวิถีชีวิตชุมชน และกิจกรรมรับใช้ชุมชนดูแลสุขภาพ

1.6 นำข้อบกพร่องและข้อเสนอแนะจากการศึกษานำร่องไปปรับปรุงแก้ไขกิจกรรมก่อนนำไปทดลองใช้จริง

2. ตรวจสอบความเชื่อมั่น ของแบบประเมินความคิดเห็นต่อกิจกรรมการเรียนรู้

2.1 นำแบบประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาพยาบาลต่อกิจกรรมการเรียนรู้ ที่แก้ไขแล้วไปทดลองใช้ในขณะศึกษานำร่องกับนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ ชั้นปีที่ 4 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ตรัง จำนวน 16 คน ในกิจกรรมศาสนาสู่การพัฒนาตน วิถีชีวิตชุมชน และการรับใช้ชุมชนดูแลสุขภาพ โดยนำผลที่ได้มาคำนวนหาค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับด้วยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟ่าตามวิธีการของ ครอนบาค (Cronbach . 1971 : 161) ได้ค่าความเชื่อมั่น .8450 ผลการศึกษานำร่องดังตาราง 5

ตาราง 5 ความพึงพอใจต่อกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างจริยธรรม ตามความคิดเห็นของนักศึกษาพยาบาล ในการศึกษานำร่อง (N=16)

ข้อ	รายการประเมิน	คะแนนเฉลี่ย	ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความพึงพอใจ
1.	นักศึกษาชอบกิจกรรมนี้	2.75	.44	มาก
2.	กิจกรรมนี้ให้ประโยชน์ต่อตัวนักศึกษา	2.96	.20	มาก
3.	กิจกรรมนี้ช่วยเสริมสร้างความรับผิดชอบ	3.00	.00	มาก
4.	กิจกรรมนี้ช่วยเสริมสร้างความเมตตา	2.92	.34	มาก
5.	กิจกรรมนี้ช่วยเสริมสร้างความซื่อสัตย์	2.92	.28	มาก
6.	สามารถนำไปใช้ในสังคมและวิชาชีพได้	3.00	.00	มาก
7.	ความเหมาะสมของสถานที่	2.67	.48	มาก
8.	ความเหมาะสมของเวลา	2.79	.41	มาก
9.	ความเหมาะสมของงานที่มอบหมาย	2.71	.46	มาก
10.	ข้อสรุปจากกิจกรรม	2.71	.46	มาก
	รวม	2.84	.22	มาก

จากตารางพบว่า นักศึกษาพยาบาลมีความพึงพอใจต่อกิจกรรมการเรียนรู้ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ นักศึกษาพึงพอใจในระดับมากทุกข้อ โดยเฉพาะกิจกรรมนี้ช่วยเสริมสร้างความรับผิดชอบ และสามารถนำไปใช้ในสังคมและวิชาชีพ นักศึกษาทุกคนมีความพึงพอใจมาก (คะแนนเฉลี่ย 3.00)

2.2 นำแบบสอบถามความเหมาะสมของกิจกรรมการเรียนรู้ โดยอาจารย์ประจำกลุ่ม จำนวน 6 คน โดยการทดลองใช้ในขณะศึกษานำร่องกับนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ ชั้นปีที่ 4 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ตรัง จำนวน 16 คน ในกิจกรรมศาสนาสู่การพัฒนาตน วิถีชีวิตชุมชน และการรับใช้ชุมชนดูแลสุขภาพ โดยนำผลที่ได้มาคำนวนหาค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับด้วยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟ่าตามวิธีการของ ครอนบาค (Cronbach . 1971 : 161) ได้ค่าความเชื่อมั่น .8801 ผลการศึกษาดังตาราง 6

ตาราง 6 ความเหมาะสมของกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างจริยธรรม ตามความคิดเห็นของอาจารย์ประจำกลุ่ม ในการศึกษานำร่อง (N=6)

ข้อ	รายการประเมิน	คะแนนเฉลี่ย	ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความพึงพอใจ
1.	นักศึกษาสนใจและกระตือรือร้นกิจกรรมนี้	2.88	.35	มาก
2.	กิจกรรมนี้ให้ประโยชน์ต่อตัวนักศึกษา	2.88	.35	มาก
3.	กิจกรรมนี้ช่วยเสริมสร้างความรับผิดชอบ	3.00	.00	มาก
4.	กิจกรรมนี้ช่วยเสริมสร้างความเมตตา	2.88	.35	มาก
5.	กิจกรรมนี้ช่วยเสริมสร้างความซื่อสัตย์	2.75	.46	มาก
6.	สามารถนำไปใช้ในสังคมและวิชาชีพได้	2.88	.35	มาก
7.	ความเหมาะสมของเวลา	2.50	.53	มาก
8.	นักศึกษามีส่วนร่วมในกิจกรรมนี้	3.00	.00	มาก
9.	ความเหมาะสมของงานที่มอบหมาย	3.00	.00	มาก
10.	ข้อสรุปจากกิจกรรม	2.88	.35	มาก
	รวม	2.86	.23	**มาก**

จากตารางพบว่า อาจารย์ประจำกลุ่มมีความเห็นว่ากิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ ในภาพรวมมีความเหมาะสมมาก เมื่อพิจารณารายข้ออยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเฉพาะกิจกรรมนี้ช่วยเสริมสร้างความรับผิดชอบ นักศึกษามีส่วนร่วมในการเรียนรู้ และความเหมาะสมของงานที่มอบหมาย อาจารย์ประจำกลุ่มเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก (คะแนนเฉลี่ย 3.00)

นอกจากนี้นักศึกษาให้ข้อเสนอแนะในประเด็นต่าง ๆดังนี้

1. ในการเข้าไปศึกษาวิถีชีวิตชุมชน นักศึกษาควรเข้าไปพักในชุมชน เพื่อช่วยให้เข้าใจชาวบ้านมากขึ้น

2. เวลา 1 สัปดาห์ในการเข้าไปศึกษาวิถีชีวิตชุมชน เป็นเวลาที่น้อย ต้องศึกษาข้อมูลเพิ่มเติม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุม และถูกต้อง พื้นที่ในการศึกษาควรเป็นหมู่บ้านเดียว มีหลังคาเรือนไม่มาก และเป็นชุมชนชนบท พร้อมที่จะให้ความร่วมมือ

3. โครงการรับใช้ชุมชนดูแลสุขภาพ จัดในนักศึกษาชั้นปีที่ 4 เป็นสิ่งที่ดีเพราะนักศึกษามีความรู้ในหลายด้านสามารถช่วยเหลือชุมชนได้เป็นอย่างดี ชุมชนให้การยอมรับ ทำให้นักศึกษาชอบกิจกรรมนี้

4. ในการจัดโครงการรับใช้ชุมชนดูแลสุขภาพ ต้องมีการประชุมประสานร่วมกับผู้นำชุมชน เพื่อความร่วมมือ และสนับสนุนการทำกิจกรรมในทุกด้าน และต้องสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง และควรมีการติดตามผลของโครงการ

5. กิจกรรมค่ายจริยธรรม ณ. วัดป่าลิไลย์ มีสถานที่ที่สบายเกินไปทำให้นักศึกษาได้พัฒนาจริยธรรมไม่ชัดเจน ควรจัดให้มีความลำบากบ้างทำให้ได้ช่วยเหลือกัน เอื้ออาทรต่อกัน

6. กิจกรรมจริยธรรมควรจัดในทุกชั้นปี เริ่มตั้งแต่ชั้นปีที่ 1

ตอนที่ 2 การหาประสิทธิภาพของกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาล

จุดมุ่งหมาย

1. ประเมินประสิทธิภาพของกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาล ว่าสามารถเสริมสร้างจริยธรรมสำหรับนักศึกษาได้โดย

1.1 นักศึกษาพยาบาลที่ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น จะมีเจตคติเชิงจริยธรรม และพฤติกรรมเชิงจริยธรรม สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ เมื่อเปรียบเทียบกับนักศึกษาก่อนเข้าร่วมกิจกรรม โดยการทดสอบทางสถิติ dependent t-test

1.2 อาจารย์ประจำกลุ่ม และนักศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ประเมินความคิดเห็นต่อกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ตั้งแต่ระดับปานกลาง ขึ้นไป

2. เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะในการปรับปรุงหน่วยกิจกรรมเรียนรู้

ในตอนนี้มีการดำเนินการ 2 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 6 การทดลองกิจกรรมการเรียนรู้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อศึกษาประสิทธิภาพของกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์

วิธีการศึกษา การดำเนินการในขั้นตอนนี้เป็นการนำกิจกรรมการเรียนรู้ที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเป้าหมายในการนำกิจกรรมการเรียนรู้ไปใช้จริง โดยดำเนินการทดลองใช้กิจกรรมรวมระยะเวลาทั้งหมด 226 ชั่วโมง โดยจัดเป็น 3 ช่วง ตามหน่วยการเรียนรู้ จัดในระยะเวลา 10 สัปดาห์ ภาคการศึกษาที่ 1 และภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2546 ด้วยวิจัยเชิงทดลองโดยมีรายละเอียดดังนี้

1. วัตถุประสงค์ของการทดลอง เพื่อศึกษาประสิทธิภาพของกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างจริยธรรมของผู้เรียน ที่ได้รับการทดลองใช้กิจกรรมการเรียนรู้

2. แบบแผนการทดลองแบบ One group Pre-test Post-test design (Compbell and Stanley. 1963 : 7)

3. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่นักศึกษาพยาบาลศาสตร์ ชั้นปีที่ 4 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครศรีธรรมราช กระทรวงสาธารณสุข ปีการศึกษา 2546 จำนวน 37 คน

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย เนื่องจากหน่วยกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างจริยธรรมมในการวิจัยนี้ มุ่งเน้นการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ การใช้กระบวนการกลุ่ม ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียน กลุ่มตัวอย่างที่ทดลองใช้กิจกรรมการเรียนรู้เป็นนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ ชั้นปีที่ 4 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครศรีธรรมราช จำนวน 37 คน

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

4.1 คู่มือกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างจริยธรรมที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพในเรื่องของความเหมาะสม และความสอดคล้องขององค์ประกอบต่างๆแล้วในขั้นตอนที่ 3, 5

4.2 เอกสารประกอบกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นเอกสารให้ความรู้เกี่ยวกับจริยธรรมในวิชาชีพพยาบาล และเนื้อหาที่สอดคล้องกับหัวข้อของแต่ละกิจกรรม

4.3 แบบประเมินพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาล ที่ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา และความเชื่อมั่นแล้ว จากขั้นตอนที่ 4

4.4 แบบวัดเจตคติเชิงจริยธรรม ที่ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา และความเชื่อมั่นแล้วจากขั้นตอนที่ 4

4.5 แบบประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาพยาบาลต่อกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นแบบสอบถามแบบเลือกตอบ ที่ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา และความเชื่อมั่นแล้ว จากขั้นตอนที่ 4 และ 5

4.6 แบบประเมินความเหมาะสมของกิจกรรมการเรียนรู้โดยอาจารย์ประจำกลุ่ม เป็นแบบสอบถามแบบเลือกตอบ ที่ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา และความเชื่อมั่นแล้ว จากขั้นตอนที่ 4 และ 5

5. การดำเนินการทดลอง

5.1 นำกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างจริยธรรม ของนักศึกษาพยาบาล เสนอต่อผู้บริหารเพื่อขออนุมัติจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรและขอความร่วมมือกับอาจารย์ในวิชาจริยศาสตร์สำหรับพยาบาล สิ่งแวดล้อมศึกษา มนุษยวิทยาสุขภาพ อนามัยชุมชน และวิชาพลศึกษา ให้เข้าร่วมประชุมเพื่อวางแผนการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร กลุ่มผู้เรียน สถานที่ และการบริหารชุดกิจกรรม

5.2 ประเมินพฤติกรรมเชิงจริยธรรม และเจตคติเชิงจริยธรรม ก่อนเริ่มดำเนินการทดลองใช้กิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ เพื่อเสริมสร้างจริยธรรม โดยอาจารย์ประจำกลุ่ม และนักศึกษาที่เข้าร่วมกิจกรรมตามลำดับ

5.3 ทดลองใช้กิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ กับนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ ชั้นปีที่ 4 เทอมที่ 1 –2 โดยแบ่งกลุ่มกิจกรรมเป็น 3 หน่วยใหญ่ ซึ่งมี 5 กิจกรรมย่อย จัดนอกสถานที่

5.4 ขั้นปฏิบัติการและการสังเกต มีการดำเนินการดังนี้

5.4.1 ชี้แจงให้นักศึกษา และอาจารย์ประจำกลุ่มทราบหลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ และการดำเนินกิจกรรม ระยะเวลาที่ใช้ในการทำกิจกรรม การเข้าร่วมกิจกรรม และการประเมินผล

5.4.2 นักศึกษาดำเนินกิจกรรม ตามขั้นตอนการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ 6 ขั้นตอน คือ 1) นักศึกษาคิดและลงมือกระทำ 2) มีการแสดงออก 3) มีการร่วมมือกัน 4) ทบทวนสิ่งที่ได้จากการเรียนรู้ 5) วิเคราะห์ผลสะท้อน 6) สรุปผลที่ได้จากการเรียนรู้

5.4.3 ระยะเวลาที่ใช้ในการดำเนินกิจกรรม แบ่งระยะเวลาออกเป็น 3 ช่วง แต่ละช่วงมีระยะเวลาห่างกันประมาณ 2-3 สัปดาห์ ระหว่างเดือนสิงหาคม – ตุลาคม เป็นเวลา 10 สัปดาห์ ระยะเวลาการจัดกิจกรรม 226 ชั่วโมง

5.4.4 ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นระยะ ในระหว่างที่ทำการทดลองโดยการสังเกตพฤติกรรมของนักศึกษา ปัญหาการดำเนินกิจกรรม ความสนใจเข้าร่วมกิจกรรม ความรู้ความสามารถที่นำมาใช้ในการทำกิจกรรม

6. การเก็บรวบรวมข้อมูล

6.1 เก็บรวบรวมข้อมูลจากนักศึกษาก่อนเข้าร่วมกิจกรรม โดยให้นักศึกษาตอบแบบสอบถามเจตคติเชิงจริยธรรม ซึ่งผู้วิจัยชี้แจงและเก็บแบบสอบถามด้วยตนเอง

6.2 ประเมินพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาล จากการสังเกต ก่อนเข้าร่วมกิจกรรม โดยอาจารย์ประจำกลุ่ม

6.3 ใช้วิธีการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมกับนักศึกษาที่เข้าร่วมกิจกรรม จากการสังเกตและบันทึกพฤติกรรม ผลงานต่างๆที่ให้นักศึกษาทำในระหว่างดำเนินกิจกรรม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ต้องการมาใช้ในการประเมินพฤติกรรมเชิงจริยธรรม หลังเสร็จสิ้นการทดลอง โดยอาจารย์ประจำกลุ่ม

6.4 ให้นักศึกษาที่เข้าร่วมกิจกรรมตอบแบบสอบถามเจตคติเชิงจริยธรรม หลังเสร็จสิ้นการทดลอง ในวันที่ 30 ตุลาคม 2546

6.5 ให้นักศึกษา และอาจารย์ประจำกลุ่ม ประเมินความคิดเห็นต่อกิจกรรมการเรียนรู้เมื่อสิ้นสุดการทดลอง

7. การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ

7.1 นำข้อมูลที่ได้จากการประเมินพฤติกรรมเชิงจริยธรรม มาหาประสิทธิภาพของกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ โดยการเปรียบเทียบผลก่อนและหลังการทดลองโดยใช้สถิติ Dependent t-test ที่ระดับนัยสำคัญ .05

7.2 นำข้อมูลที่ได้จากการวัดเจตคติเชิงจริยธรรมมาหามาหาประสิทธิภาพของกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ โดยการเปรียบเทียบผลก่อนและหลังการทดลอง โดยใช้สถิติ Dependent t-test ที่ระดับนัยสำคัญ .05

7.3 วิเคราะห์ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย และความเบี่ยงเบนมาตรฐานของแบบประเมินความคิดเห็นต่อกิจกรรมการเรียนรู้ หลังจากได้เข้าร่วมกิจกรรม ส่วนข้อคำถามปลายเปิดนั้นรวบรวมนำเสนอเป็นกลุ่มและแสดงค่าความถี่

ขั้นตอนที่ 7 ปรับปรุงหน่วยกิจกรรมการเรียนรู้

วัตถุประสงค์การวิจัย เพื่อปรับปรุงหน่วยกิจกรรมการเรียน ภายหลังจากการนำหน่วยกิจกรรมการเรียนรู้ไปทดลองใช้

วิธีการศึกษา การดำเนินการในขั้นตอนนี้เป็นการศึกษาเพื่อรวบรวมข้อเสนอแนะต่าง ๆในการนำไปใช้ปรับปรุงองค์ประกอบต่าง ๆของกิจกรรมให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น โดยพิจารณาดังนี้

1. เกณฑ์ในการพิจารณาเพื่อการปรับปรุงกิจกรรมการเรียนรู้ ได้แก่

1.1 ค่าคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมเชิงจริยธรรมหลังทดลองหน่วยกิจกรรมการเรียนรู้ มากกว่า ค่าคะแนนเฉลี่ยก่อนการทดลองหน่วยกิจกรรมการเรียนรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

1.2 ค่าคะแนนเฉลี่ยด้านเจตคติเชิงจริยธรรมหลังทดลองใช้หน่วยกิจกรรมการเรียนรู้มากกว่าค่าคะแนนเฉลี่ยก่อนการทดลองหน่วยกิจกรรมการเรียนรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

1.3 ความพึงพอใจของนักศึกษาต่อกิจกรรมการเรียนรู้ อยู่ในระดับไม่ต่ำกว่า ปานกลาง

1.4 ความเหมาะสมของกิจกรรมการเรียนรู้ ตามความคิดเห็นของอาจารย์ประจำกลุ่มอยู่ในระดับไม่ต่ำกว่า ปานกลาง

2. ข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญที่ประเมินกิจกรรมการเรียนรู้หลังจากปรับปรุงแก้ไขกิจกรรมการเรียนรู้แล้ว จัดทำเป็นกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ฉบับสมบูรณ์ที่สามารถนำไปใช้เพื่อเสริมสร้างจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาลต่อไป

บทที่ 4
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเรื่อง การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข ผู้วิจัยนำเสนอตามขั้นตอนการพัฒนาซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาล

ตอนที่ 2 การหาประสิทธิภาพของกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาล

ตอนที่ 1 การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาล

การดำเนินการในขั้นตอนนี้มีรายละเอียดของผลการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลในแต่ละส่วนดังนี้

1. กิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ ประกอบด้วย ปัญหาและความจำเป็น หลักการพื้นฐานและแนวคิดในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ วัตถุประสงค์ของกิจกรรม เนื้อหาสาระของกิจกรรม สถานที่และระยะเวลาของการจัดกิจกรรม แนวทางการประเมินผล ในรูปของคู่มือครู คู่มือนักศึกษา และเอกสารประกอบการเรียนรู้ (ภาคผนวก จ)

2. ผลการตรวจสอบคุณภาพกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์

จากการนำกิจกรรมการเรียนรู้ไปให้ผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญด้านกิจกรรมนักศึกษา ด้านการพัฒนาหลักสูตรและการสอน ด้านการวัดและประเมินผล และอาจารย์พยาบาล จำนวน 11 คน ประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องของกิจกรรมการเรียนรู้ ได้ผลการประเมินดังนี้

2.1 ผลการประเมินความเหมาะสมของกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ได้ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความเหมาะสมของกิจกรรมการเรียนรู้ดังแสดงในตาราง 7

ตาราง 7 ความเหมาะสมของกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ (N=11)

ข้อ	รายการประเมิน	คะแนนเฉลี่ย	ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความเหมาะสม
1.	สภาพปัญหาและความจำเป็นของกิจกรรมการเรียนรู้	4.64	.50	มากที่สุด
2.	ปัญหาสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของสังคม	4.73	.46	มากที่สุด

ตาราง 7 (ต่อ)

ข้อ	รายการประเมิน	คะแนนเฉลี่ย	ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความเหมาะสม
3.	แนวคิดทฤษฎีที่เป็นพื้นฐานในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	4.27	.52	มาก
4.	การนำหลักการของกิจกรรมการเรียนรู้ไปปฏิบัติจริง	4.55	.52	มากที่สุด
5.	ความชัดเจนของวัตถุประสงค์ของกิจกรรมการเรียนรู้	4.46	.68	มาก
6.	เนื้อหาของกิจกรรมการเรียนรู้ในการนำไปใช้จัดกิจกรรมเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย	4.46	.52	มาก
7.	แนวทางการประเมินประสิทธิภาพของกิจกรรมการเรียนรู้	4.46	.52	มาก
8.	การกำหนดเนื้อหากิจกรรมการเรียนรู้ในแต่ละหน่วย	4.46	.52	มาก
9.	การเรียงลำดับกิจกรรมการเรียนรู้ในแต่ละหน่วย	4.46	.52	มาก
10.	การส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ในแต่ละหน่วยกิจกรรม	4.46	.52	มาก
11.	ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ในแต่ละกิจกรรม	4.56	.68	มากที่สุด
12.	สื่อและเนื้อหาในแต่ละกิจกรรม	4.56	.52	มากที่สุด
13.	สื่อการเรียนที่จะนำไปในการเสริมสร้างความรู้	4.56	.52	มากที่สุด
14.	วิธีการประเมินในแต่ละกิจกรรม	4.56	.52	มากที่สุด
15.	ระยะเวลาในการจัดกิจกรรม	4.46	.68	มาก

จากตารางพบว่า ผลการประเมินความเหมาะสมของแต่ละองค์ประกอบของกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ มีคะแนนความเหมาะสมเฉลี่ยตั้งแต่ 4.27 – 4.73 จึงถือว่าองค์ประกอบของกิจกรรมการเรียนรู้ทุกประเด็นมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด

2.2 ผลการประเมินความสอดคล้องของกิจกรรมการเรียนรู้ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง และความหมายของดัชนีความสอดคล้องของกิจกรรมการเรียนรู้ดังแสดงในตาราง 8

ตาราง 8 ความสอดคล้องในองค์ประกอบของกิจกรรมการเรียนรู้ ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ (N=11)

ข้อ	รายการประเมิน	ดัชนีความสอดคล้อง	ความหมาย
1.	ปัญหาและความต้องการจำเป็น กับวัตถุประสงค์ของกิจกรรมการเรียนรู้	1.00	สอดคล้อง
2.	หลักการพื้นฐานของกิจกรรมการเรียนรู้ กับวัตถุประสงค์ของกิจกรรมการเรียนรู้	1.00	สอดคล้อง
3.	วัตถุประสงค์ของกิจกรรมการเรียนรู้ กับเนื้อหาสาระของกิจกรรมการเรียนรู้	.91	สอดคล้อง
4.	หลักการแนวคิดกับเนื้อหาสาระ ของกิจกรรมการเรียนรู้	.91	สอดคล้อง
5.	ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้	1.00	สอดคล้อง
6.	หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 (กิจกรรมที่ 1 , 2)		
6.1	จุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมกับ วัตถุประสงค์ของกิจกรรม	.91	สอดคล้อง
6.2	แนวคิดกับจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม	.91	สอดคล้อง
6.3	ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมกับ จุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม	.91	สอดคล้อง
6.4	เนื้อหาสาระกับกิจกรรม	.91	สอดคล้อง
6.5	การประเมินผลกับจุดมุ่งหมาย ของกิจกรรม	.91	สอดคล้อง
6.6	การประเมินผลกับการดำเนินกิจกรรม	.91	สอดคล้อง
7.	หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 (กิจกรรมที่ 3)		
7.1	จุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมกับ วัตถุประสงค์ของกิจกรรม	1.00	สอดคล้อง
7.2	แนวคิดกับจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม	1.00	สอดคล้อง
7.3	ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมกับ จุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม	1.00	สอดคล้อง
7.4	เนื้อหาสาระกับกิจกรรม	1.00	สอดคล้อง

ตาราง 8 (ต่อ)

ข้อ	รายการประเมิน	ดัชนีความสอดคล้อง	ความหมาย
7.5	การประเมินผลกับจุดมุ่งหมายของกิจกรรม	1.00	สอดคล้อง
7.6	การประเมินผลกับการดำเนินกิจกรรม	1.00	สอดคล้อง
8.	หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 (กิจกรรมที่ 4, 5)		
8.1	จุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมกับวัตถุประสงค์ของกิจกรรม	1.00	สอดคล้อง
8.2	แนวคิดกับจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม	1.00	สอดคล้อง
8.3	ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมกับจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม	.91	สอดคล้อง
8.4	เนื้อหาสาระกับกิจกรรม	.91	สอดคล้อง
8.5	การประเมินผลกับจุดมุ่งหมายของกิจกรรม	1.00	สอดคล้อง
8.6	การประเมินผลกับการดำเนินกิจกรรม	1.00	สอดคล้อง
9.	การสรุปและประเมินผลกับวัตถุประสงค์ของกิจกรรมการเรียนรู้	1.00	สอดคล้อง

จากตารางพบว่า ผลการประเมินความสอดคล้องในองค์ประกอบของกิจกรรมการเรียนรู้ ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ มีค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.91 – 1.00 นั้นคือ ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าทุกองค์ประกอบของกิจกรรมการเรียนรู้ มีความสอดคล้องกัน

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญดังนี้

1. แนวคิดทฤษฎีพื้นฐานในการจัดกิจกรรม ผู้วิจัยปรับปรุงรายละเอียดของแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับจริยธรรมของนักศึกษาก่อนการจัดกิจกรรมในครั้งนี้ และทฤษฎีที่นำมาใช้ในการจัดกิจกรรม

2. วัตถุประสงค์ของกิจกรรม ปรับปรุงรายละเอียดของวัตถุประสงค์ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น โดยเพิ่มให้สอดคล้องกับหน่วยการเรียนรู้ทั้ง 3 หน่วย

3. การส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ในแต่ละหน่วยกิจกรรม โดยปรับปรุงการเขียนใบงานให้เข้าใจ และชัดเจนยิ่งขึ้น และเพิ่มเติมใบงานให้เหมาะสมกับการเรียนรู้

2.3 การตรวจสอบคุณภาพของแบบประเมินประสิทธิภาพของกิจกรรมการเรียนรู้

ผู้วิจัยนำผลการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากขั้นตอนที่ 1 , 2 และ 3 มาใช้เป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือประเมินประสิทธิภาพของกิจกรรมการเรียนรู้ โดยเครื่องมือประเมินประกอบด้วย

แบบประเมินคุณลักษณะเชิงจริยธรรม ประกอบด้วย

1) แบบวัดเจตคติเชิงจริยธรรม

2) แบบประเมินพฤติกรรมจริยธรรม

แบบประเมินความคิดเห็นต่อกิจกรรมการเรียนรู้

1) แบบประเมินความเหมาะสมของกิจกรรมการเรียนรู้โดยอาจารย์ประจำกลุ่ม

2) แบบประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาพยาบาลต่อกิจกรรมการเรียนรู้

2.3.1 ผลการหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity)

จากการนำแบบประเมินประสิทธิภาพของกิจกรรมการเรียนรู้ไปให้ผู้เชี่ยวชาญด้านกิจกรรมนักศึกษา ด้านการพัฒนาหลักสูตรและการสอน ด้านการวัดและประเมินผล และอาจารย์พยาบาล จำนวน 11 คน ตรวจความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาโดยพิจารณาความเหมาะสมของข้อคำถามและภาษาที่ใช้ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะดังนี้

1) ปรับปรุงการเขียนและสำนวนในแบบวัดเจตคติเชิงจริยธรรม และแบบประเมินความพึงพอใจต่อกิจกรรมการเรียนรู้ ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง

2) เพิ่มหมายเหตุ เกณฑ์การประเมินพฤติกรรมจริยธรรม ให้ชัดเจน และเป็นรูปธรรมยิ่งขึ้น ให้ตัดข้อความที่ซ้ำซ้อนออก ปรับสำนวนให้เหมาะสม

3) ปรับแบบประเมินพฤติกรรมจริยธรรมในแต่ละวัน เพื่อให้สามารถนำมาใช้ในการประเมินพฤติกรรมจริยธรรมในแต่ละวันได้ ให้มีจำนวนข้อ 35 ข้อ และนำแบบประเมินพฤติกรรมนี้มาสรุปในแบบพฤติกรรมเชิงจริยธรรม เมื่อสิ้นสุดหน่วยกิจกรรมในแต่ละหน่วย ทำให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องที่สุด

2.3.2 การหาค่าอำนาจจำแนกรายข้อของแบบวัดเจตคติเชิงจริยธรรม ทำการคัดเลือกข้อความที่มีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ค่า t 1.75 ขึ้นไป ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 จากข้อคำถามทั้งหมด 60 ข้อ สามารถนำมาใช้ได้จริง 47 ข้อ (ภาคผนวก ค)

3. การปรับปรุงหน่วยกิจกรรมการเรียนรู้

ผู้วิจัยได้นำข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงร่างกิจกรรมการเรียนรู้ในประเด็นต่อไปนี้

3.1 แนวคิดทฤษฎีที่เป็นพื้นฐานในการจัดกิจกรรม ผู้วิจัยปรับปรุงรายละเอียดของแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับจริยธรรมของนักศึกษาก่อนการจัดกิจกรรมในครั้งนี้ และทฤษฎีที่นำมาใช้ในการจัดกิจกรรม

3.2 วัตถุประสงค์ของกิจกรรม ปรับปรุงรายละเอียดของวัตถุประสงค์ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น โดยเพิ่มให้สอดคล้องกับหน่วยการเรียนรู้ทั้ง 3 หน่วย

3.3 การส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ในแต่ละหน่วยกิจกรรม โดยปรับปรุงการเขียนใบงานให้เข้าใจ และชัดเจนยิ่งขึ้น และเพิ่มเติมใบงานให้เหมาะสมกับการเรียนรู้ โดยเพิ่มใบงานในกิจกรรมค่ายจริยธรรมโดยให้นักศึกษาบันทึกการทำกิจกรรมหรืองานที่ได้รับมอบหมายให้ทำในแต่ละวัน โดยมีเพื่อนหรือหัวหน้างานเซ็นรับทราบ เพื่อฝึกความซื่อสัตย์

3.4 ปรับปรุงการเขียนและสำนวนในแบบวัดเจตคติเชิงจริยธรรม และแบบประเมินความพึงพอใจต่อกิจกรรมการเรียนรู้ ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง

3.5 เพิ่มหมายเหตุ เกณฑ์การประเมินพฤติกรรมจริยธรรม ให้ชัดเจน และเป็นรูปธรรมยิ่งขึ้น ให้ตัดข้อความที่ซ้ำซ้อนออก ปรับสำนวนให้เหมาะสม

3.6 นำข้อความในแบบประเมินพฤติกรรมจริยธรรมมาเขียนใหม่อีกหนึ่งชุด เพื่อให้สามารถนำมาใช้ในการประเมินพฤติกรรมจริยธรรมในแต่ละวันได้ โดยมีจำนวนข้อ 35 ข้อและนำแบบประเมินพฤติกรรมรายวันนี้มาสรุปในแบบพฤติกรรมจริยธรรมเมื่อสิ้นสุดหน่วยกิจกรรมในแต่ละหน่วย ทำให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องที่สุด

หลังการปรับปรุงแก้ไขกิจกรรมตามข้อเสนอแนะข้างต้น และผู้วิจัยได้จัดทำเป็นคู่มือกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ฉบับทดลอง (ภาคผนวก จ) ที่สามารถนำไปใช้จัดกิจกรรมการเรียนการสอน ในลักษณะกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อเสริมสร้างจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาลต่อไป

ผู้วิจัยได้นำกิจกรรมที่พัฒนาแล้วไปหาประสิทธิภาพของกิจกรรมการเรียนรู้ โดยนำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ ชั้นปีที่ 4 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครศรีธรรมราช จำนวน 37 คน ในภาคเรียนที่1 - 2 ระหว่างเดือน สิงหาคม – ตุลาคม เป็นเวลา 10 สัปดาห์ รวมระยะเวลาในการทดลองใช้กิจกรรมทั้งสิ้น 226 ชั่วโมง โดยใช้กระบวนการทดลองแบบกลุ่มเดียว โดยการเปรียบเทียบเจตคติเชิงจริยธรรม และพฤติกรรมจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาล ก่อนและหลังการทดลอง และสอบถามความพึงพอใจต่อกิจกรรมการเรียนรู้จากอาจารย์ประจำกลุ่ม และนักศึกษาที่เข้าร่วมกิจกรรมในทุกกิจกรรม โดยมีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

ปฐมนิเทศ โดยผู้วิจัยได้ชี้แจงสาระสำคัญเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของกิจกรรม เนื้อหาสาระของกิจกรรม ระยะเวลาและสถานที่ในการจัดกิจกรรม ตลอดจนการวัดและประเมินผลของกิจกรรม ในด้าน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาล เมื่อพิจารณา รายละเอียดในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ สามารถสรุปผลจากการนำกิจกรรมไปทดลองใช้ดังนี้

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 พัฒนาตนเอง

กิจกรรมที่ 1 : วิเคราะห์ตนเอง

ก่อนเริ่มกิจกรรมนักศึกษาได้ทำแบบประเมินตนเองเกี่ยวกับคุณลักษณะเชิงจริยธรรม ด้านความรับผิดชอบ ความเมตตากรุณาและความซื่อสัตย์ คะแนนรวมของนักศึกษาแต่ละคนอยู่ในช่วง 75 – 96 % นักศึกษาได้เรียนรู้จริยธรรมที่จำเป็นสำหรับตนเอง สังคม และวิชาชีพการพยาบาล ระบุคุณค่าของจริยธรรมที่จำเป็นในวิชาชีพการพยาบาล ด้านความรับผิดชอบ ด้านความเมตตากรุณา และด้านความซื่อสัตย์ และร่วมกันกำหนดวิธีการกระตุ้นและถ่ายทอดจริยธรรม ที่เป็นรูปธรรมสามารถนำไปใช้ได้ นักศึกษาส่วนใหญ่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการทำกิจกรรมกลุ่ม และการร่วมอภิปราย นอกจากนั้น นักศึกษาได้เขียนหลักจริยธรรมเพื่อเป็นแนวปฏิบัติของตนเอง ส่วนใหญ่ยึดหลักความรับผิดชอบ

ส่วนแนวปฏิบัติตามหลักจริยธรรมของกลุ่ม ในด้านความรับผิดชอบ ยึดหลักปฏิบัติหน้าที่เต็มความรู้ความสามารถ ศึกษาหาความรู้ และตรงต่อเวลา ด้านความเมตตากรุณา ยึดหลักช่วยเหลือเกื้อกูล แบ่งเบาภาระหน้าที่ ส่วนด้านความซื่อสัตย์ ยึดหลักปฏิบัติตามความเป็นจริง ทำงานที่ได้รับมอบหมายด้วยตนเอง ไม่เปิดเผยความลับของผู้อื่น

กิจกรรมที่ 2 : ศาสนาสู่การพัฒนาตน

กิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมที่จัดในรูปของกิจกรรมค่ายจริยธรรม เป็นกิจกรรมนอกสถานที่ ระยะเวลาในการจัด 3วัน 2 คืน จัดก่อนสอบปลายภาคประมาณ 10วัน มีการปฐมนิเทศก่อนจัดกิจกรรม เพื่อแต่งตั้งคณะกรรมการฝ่ายต่างๆ พร้อมทั้งข้อปฏิบัติตัวในการอยู่ค่ายก่อนทดลองจริง 1 สัปดาห์ วัดซึ่งเป็นสถานที่ในการจัดกิจกรรมครั้งนี้มีบรรยากาศทั้งส่วนที่เป็นที่พัก และสถานที่จัดอบรม สะอาด สงบ เอื้อต่อการเรียนรู้ด้านการรับประทานอาหาร มีแม่ครัวจัดเตรียมอาหารให้นักศึกษาทุกมื้อ พระวิทยากรมีความพร้อมและมีประสบการณ์ในการจัดค่ายเป็นอย่างดี ทำให้นักศึกษาได้เรียนรู้เรื่องศาสนพิธี วิธีปฏิบัติตามหลักศาสนา ร่วมเสวนาธรรม ในประเด็นที่นักศึกษาสามารถนำมาใช้ในชีวิตประจำวัน และวิชาชีพได้

หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 สังคมรอบตัว

กิจกรรมที่ 3 : ค่ายอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

กิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมที่จัดในรูปแบบของกิจกรรมค่ายอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เป็นกิจกรรมนอกสถานที่ ระยะเวลาในการจัด 4 วัน 3 คืน อยู่ในช่วงปิดเทอม ของภาคเรียนที่ 1 สถานที่ในการจัดเป็นหมู่เกาะ นักศึกษาต้องใช้ชีวิตกลางแจ้ง นอนเต็นท์ และทำอาหารรับประทานเองในแต่ละกลุ่ม ทำให้นักศึกษามีความกระตือรือร้นมาก และเตรียมตัวล่วงหน้าประมาณ 1 เดือน ผู้วิจัยและคณะวิทยากรได้ร่วมกันปฐมนิเทศ และแต่งตั้งกรรมการค่ายฝ่ายต่างๆเพื่อเตรียมความพร้อม 3 ครั้งก่อนดำเนินกิจกรรมจริง นักศึกษาได้เรียนรู้ร่วมกันในสภาพความเป็นจริง

หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 เรียนรู้รับใช้สังคม

กิจกรรมที่ 4 : ศึกษาวิถีชีวิตชุมชน

กิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตร วิชาอนามัยชุมชน 3 หลักจากเรียนภาคทฤษฎีวิชาอนามัยชุมชน 3 เกี่ยวกับการเรียนรู้ชุมชน การวินิจฉัยชุมชน การศึกษาปัญหาชุมชน นักศึกษาสามารถใช้ความรู้จากวิชาดังกล่าวในการศึกษาวิถีชีวิตชุมชน ระยะเวลาในการเรียนรู้ร่วมกันในชุมชน เป็นเวลา 5 วัน หมู่ 3 บ้านห้วยระย้า อ.พระพรหม จ. นครศรีธรรมราช ใช้เป็นแหล่งการเรียนรู้ในกิจกรรมนี้ มีทั้งหมด 300 หลังคาเรือน จำนวนประชากร 1500 คน เป็นชุมชนชนบทที่สงบ ผู้คนมีอัธยาศัยดี และเป็นพื้นที่ที่ทางวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครศรีธรรมราช ได้ลงไปสำรวจข้อมูลพื้นฐานไว้แล้วบางส่วน เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาเป็นแหล่งเรียนรู้ต่อไป มีการประชุมร่วมกันกับชุมชนเพื่อค้นหาข้อมูลและปัญหาของชุมชน พร้อมวางแผนช่วยเหลือชุมชนสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง ปัญหาที่พบและส่งผลต่อสุขภาพคือเรื่องการกำจัดขยะมูลฝอย และการทำลายแหล่งเพาะพันธุ์ยุง

กิจกรรมที่ 5 : รับใช้ชุมชนดูแลสุขภาพ

หลังจากนักศึกษาเรียนรู้และเข้าใจปัญหาชุมชนอย่างดีในกิจกรรมที่ 4 โครงการที่นักศึกษาจัดในกิจกรรมที่ 5 คือ "โครงการห้วยระย้าบ้านน่าอยู่ ชุมชนปลอดโรค" นักศึกษาได้วางแผนอย่างอิสระร่วมกับ

ชุมชน เพื่อจัดกิจกรรมอันเป็นประโยชน์อย่างแท้จริงให้กับชุมชน และชุมชนสามารถนำไปปฏิบัติได้จริงอย่างต่อเนื่อง กิจกรรมที่นักศึกษาดำเนินการประกอบด้วย การจัดบอร์ดนิทรรศการ การสาธิตทำน้ำสมุนไพร กิจกรรมบทบาทสมมติ การแสดงของนักศึกษาและชาวบ้าน เกม และการถามตอบปัญหาต่างๆที่เป็นประเด็นปัญหาของชุมชน กิจกรรมนี้ได้รับความสนใจและร่วมมือจากชุมชนดีมาก ชาวบ้านมาร่วมประมาณ 200 คน มีพิธีเปิดโครงการโดย นายอำเภอพระพรหม

ตอนที่ 2 การหาประสิทธิภาพของกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ เพื่อเสริมสร้างจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาล

จากการนำกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ไปทดลองใช้ในครั้งนี้ ผู้วิจัยนำเสนอผลการหาประสิทธิภาพของกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบประการณ์ ตามลำดับขั้นตอนซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1 ผลการเปรียบเทียบค่าคะแนนเฉลี่ยแบบวัดเจตคติเชิงจริยธรรม ก่อนและหลังการทดลองใช้กิจกรรมการเรียนรู้ ของนักศึกษาพยาบาล

ส่วนที่ 2 ผลการเปรียบเทียบค่าคะแนนเฉลี่ยแบบประเมินพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาล ก่อนและหลังการทดลองใช้กิจกรรมการเรียนรู้

ส่วนที่ 3 ผลการประเมินความคิดเห็นต่อกิจกรรมการเรียนรู้

3.1 ผลการประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาพยาบาลต่อกิจกรรมการเรียนรู้

3.2 ผลการประเมินความเหมาะสมของกิจกรรมการเรียนรู้โดยอาจารย์ประจำกลุ่ม

ส่วนที่ 1 ผลการเปรียบเทียบค่าคะแนนเฉลี่ยแบบวัดเจตคติเชิงจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาล ก่อนและหลังการทดลองใช้หน่วยกิจกรรมการเรียนรู้ ดังแสดงในตาราง 9

ตาราง 9 เปรียบเทียบเจตคติเชิงจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาล ก่อนและหลังการทดลองกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (N=37)

เจตคติเชิงจริยธรรม	ก่อนการทดลอง		หลังการทดลอง		t	p
	คะแนนเฉลี่ย	ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน	คะแนนเฉลี่ย	ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน		
ความรับผิดชอบ	51.57	4.60	53.54	4.72	2.516	.008**
ความเมตตากรุณา	64.30	5.20	67.14	5.21	3.004	.002**
ความซื่อสัตย์	72.87	6.10	74.11	6.45	1.242	.111
ภาพรวมด้านเจตคติ	188.73	13.67	194.78	15.21	2.592	.007**

** $p \leq .01$

จากตารางพบว่า เจตคติเชิงจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาล หลังการทดลองกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ ในภาพรวมสูงกว่าก่อนการทดลองกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อแยกรายด้าน ด้านความรับผิดชอบ ความเมตตากรุณา พบว่า หลังการทดลองกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ สูงกว่าก่อนการทดลองกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่ความซื่อสัตย์ ไม่มีความแตกต่างทางสถิติที่ระดับ .05

ส่วนที่ 2 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนแบบประเมินพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาลก่อนและหลังการทดลองกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ ดังแสดงในตาราง 10

ตาราง 10 เปรียบเทียบพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาล ก่อนและหลังการทดลองกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (N=37)

พฤติกรรมเชิงจริยธรรม	ก่อนการทดลอง		หลังการทดลอง		t	p
	คะแนนเฉลี่ย	ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน	คะแนนเฉลี่ย	ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน		
ความรับผิดชอบ	28.35	5.77	32.22	2.96	4.528	.000**
ความเมตตากรุณา	27.24	4.41	32.68	2.66	7.333	.000**
ความซื่อสัตย์	18.054	2.62	21.38	1.85	7.148	.000**
พฤติกรรมเชิงจริยธรรม	73.65	11.57	86.27	6.22	7.389	.000**

** $p \leq .01$

จากตารางพบว่า พฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาล หลังการทดลองกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ ในภาพรวมสูงกว่าก่อนการทดลองกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อแยกรายด้าน ด้านความรับผิดชอบ ความเมตตากรุณา และด้านความซื่อสัตย์ พบว่าหลังการทดลองกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ สูงกว่าก่อนการทดลองกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ ในทุกด้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ส่วนที่ 3 ผลการประเมินความคิดเห็นต่อกิจกรรมการเรียนรู้

3.1 การประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาพยาบาลต่อกิจกรรมการเรียนรู้ ทั้ง 5 กิจกรรม จากนักศึกษาพยาบาลผู้เข้าร่วมกิจกรรม จำนวน 37 คน ผลการวิเคราะห์ดังแสดงในตาราง 11 และ 12

ตาราง 11 ความพึงพอใจของนักศึกษาพยาบาลต่อกิจกรรมการเรียนรู้ ในการทดลองกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ โดยภาพรวมทั้ง 5 กิจกรรม (N=37)

ข้อ	รายการประเมิน	คะแนนเฉลี่ย	ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความพึงพอใจ
1.	นักศึกษาชอบกิจกรรมนี้	2.44	.19	มาก
2.	กิจกรรมนี้ให้ประโยชน์ต่อตัวนักศึกษา	2.72	.18	มาก
3.	กิจกรรมนี้ช่วยเสริมสร้างความรับผิดชอบ	2.75	.14	มาก
4.	กิจกรรมนี้ช่วยเสริมสร้างความเมตตา	2.61	.23	มาก
5.	กิจกรรมนี้ช่วยเสริมสร้างความซื่อสัตย์	2.57	.13	มาก
6.	สามารถนำไปใช้ในสังคมและวิชาชีพได้	2.77	.11	มาก
7.	ความเหมาะสมของสถานที่	2.65	.13	มาก
8.	ความเหมาะสมของเวลา	2.41	.15	มาก
9.	ความเหมาะสมของงานที่มอบหมาย	2.47	.09	มาก
10.	ข้อสรุปจากกิจกรรม	2.56	.23	มาก
	รวม	2.59	.16	มาก

จากตารางพบว่า ผลการประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาพยาบาลต่อกิจกรรมการเรียนรู้ โดยภาพรวมทั้ง 5 กิจกรรม นักศึกษาพึงพอใจอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่านักศึกษามีความพึงพอใจในระดับมากทุกข้อ ข้อที่พึงพอใจมากที่สุดคือ สามารถนำไปใช้ในสังคมและวิชาชีพได้ กิจกรรมนี้ช่วยเสริมสร้างความรับผิดชอบ และกิจกรรมนี้ให้ประโยชน์ต่อตัวนักศึกษา

ตาราง 12 ความพึงพอใจของนักศึกษาพยาบาลต่อกิจกรรมการเรียนรู้ ในการทดลองกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ ทั้ง 5 กิจกรรม (N=37)

รายการประเมิน	คะแนนเฉลี่ย				
	กิจกรรมที่1	กิจกรรมที่2	กิจกรรมที่3	กิจกรรมที่4	กิจกรรมที 5
นักศึกษาชอบกิจกรรมนี้	2.30	2.70	2.54	2.22	2.43
กิจกรรมนี้ให้ประโยชน์ต่อตัวนักศึกษา	2.76	3.00	2.70	2.51	2.62
กิจกรรมนี้ช่วยเสริมสร้างความรับผิดชอบ	2.70	2.95	2.81	2.57	2.68
กิจกรรมนี้ช่วยเสริมสร้างความเมตตา	2.62	2.95	2.70	2.38	2.41
กิจกรรมนี้ช่วยเสริมสร้างความซื่อสัตย์	2.62	2.76	2.57	2.43	2.46
สามารถนำไปใช้ในสังคมและวิชาชีพได้	2.86	2.91	2.65	2.73	2.70
ความเหมาะสมของสถานที่	2.51	2.87	2.65	2.59	2.59
ความเหมาะสมของเวลา	2.19	2.57	2.54	2.35	2.43
ความเหมาะสมของงานที่มอบหมาย	2.46	2.62	2.41	2.41	2.43
ข้อสรุปจากกิจกรรม	2.70	2.89	2.43	2.35	2.43
รวม	2.57	2.82	2.60	2.45	2.52

จากตารางพบว่า ผลการประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาพยาบาลต่อกิจกรรมการเรียนรู้ในทุกกิจกรรมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อในแต่ละกิจกรรมพบว่าส่วนใหญ่มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ส่วนกิจกรรมที่นักศึกษาชอบในระดับปานกลางคือกิจกรรมวิเคราะห์ตนเอง และศึกษาวิถีชีวิตชุมชน ความเหมาะสมของเวลาในกิจกรรมวิเคราะห์ตนเองนักศึกษามีความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลางเช่นเดียวกัน

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

กิจกรรมวิเคราะห์ตนเอง 1. ควรมีกิจกรรมนันทนาการแทรกระหว่างการทำกิจกรรม
2. เป็นกิจกรรมที่ดีควรทำทุกชั้นปี
3. กิจกรรมแน่นเกินไป

กิจกรรมค่ายจริยธรรม 1. กิจกรรมดี มีประโยชน์ ควรจัดให้นักศึกษาทุกรุ่นอย่างต่อเนื่อง
2. ควรจัดให้มีระยะเวลามากกว่านี้
3. ควรมีการถ่ายทอดในหลายรูปแบบ บรรยายมากไปทำให้เบื่อ

ค่ายอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม 1. อาจารย์ประจำกลุ่มควรมีส่วนร่วมมากกว่านี้
2. ไม่ควรมีระเบียบมากเกินไป เหมือนค่ายลูกเสือ

3. วิทยากรทุกคนดีมาก

ศึกษาวิถีชีวิตชุมชน 1. ระยะเวลาควรเป็นช่วงปิดเทอม นักศึกษามีเวลาว่างไม่กระทบการเรียน

2. ชุมชนให้ความร่วมมือดีมาก

รับใช้ชุมชนดูแลสุขภาพ 1. กิจกรรมดีมีประโยชน์กับตัวนักศึกษา สามารถนำไปใช้ในวิชาชีพได้

2. ระยะเวลาในการทำกิจกรรมน้อยเกินไป

3.2 การประเมินความเหมาะสมของกิจกรรมการเรียนรู้ ทั้ง 5 กิจกรรม จากอาจารย์ประจำกลุ่ม ผลการวิเคราะห์ดังแสดงในตาราง 13 และ 14

ตาราง 13 ความเหมาะสมของกิจกรรมการเรียนรู้ตามความคิดเห็นของอาจารย์ประจำกลุ่ม ในการทดลองกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ โดยภาพรวมทั้ง 5 กิจกรรม

ข้อ	รายการประเมิน	คะแนนเฉลี่ย	ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความพึงพอใจ
1.	นักศึกษาสนใจและกระตือรือร้นกิจกรรมนี้	2.68	.26	มาก
2.	กิจกรรมนี้ให้ประโยชน์ต่อตัวนักศึกษา	2.87	.04	มาก
3.	กิจกรรมนี้ช่วยเสริมสร้างความรับผิดชอบ	3.00	.00	มาก
4.	กิจกรรมนี้ช่วยเสริมสร้างความเมตตา	2.66	.21	มาก
5.	กิจกรรมนี้ช่วยเสริมสร้างความซื่อสัตย์	2.58	.17	มาก
6.	สามารถนำไปใช้ในสังคมและวิชาชีพได้	2.87	.04	มาก
7.	ความเหมาะสมของเวลา	2.50	.14	มาก
8.	นักศึกษามีส่วนร่วมในกิจกรรมนี้	2.83	.15	มาก
9.	ความเหมาะสมของงานที่มอบหมาย	2.64	.23	มาก
10.	ข้อสรุปจากกิจกรรม	2.70	.19	มาก
	รวม	2.73	.09	มาก

จากตารางพบว่า ความเหมาะสมต่อกิจกรรมการเรียนรู้ ตามความคิดเห็นของอาจารย์ประจำกลุ่ม โดยภาพรวมทั้ง 5 กิจกรรมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ อาจารย์ประจำกลุ่มเห็นว่ามีความเหมาะสมในระดับมากทุกข้อ ข้อที่มีความเหมาะสมมากที่สุดคือ กิจกรรมนี้ช่วยเสริมสร้างความรับผิดชอบ สามารถนำไปใช้ในสังคมและวิชาชีพได้ และนักศึกษามีส่วนร่วมในกิจกรรม

ตาราง 14 ความเหมาะสมของกิจกรรมการเรียนรู้ ตามความคิดเห็นของอาจารย์ประจำกลุ่ม ในการทดลองกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ ทั้ง 5 กิจกรรม

รายการประเมิน	คะแนนเฉลี่ย				
	กิจกรรมที่1 N=6	กิจกรรมที่2 N=6	กิจกรรมที่3 N=15	กิจกรรมที่4 N=8	กิจกรรมที่ 5 N=8
นักศึกษาสนใจและกระตือรือร้นกิจกรรมนี้	2.83	2.83	2.87	2.25	2.63
กิจกรรมนี้ให้ประโยชน์ต่อตัวนักศึกษา	2.83	2.83	2.93	2.88	2.88
กิจกรรมนี้ช่วยเสริมสร้างความรับผิดชอบ	3.00	3.00	3.00	3.00	3.00
กิจกรรมนี้ช่วยเสริมสร้างความเมตตา	2.33	2.83	2.87	2.63	2.63
กิจกรรมนี้ช่วยเสริมสร้างความซื่อสัตย์	2.67	2.33	2.67	2.50	2.75
สามารถนำไปใช้ในสังคมและวิชาชีพได้	2.83	2.83	2.93	2.88	2.88
ความเหมาะสมของสถานที่	2.50	2.50	2.73	2.38	2.38
นักศึกษามีส่วนร่วมในกิจกรรมนี้	3.00	2.83	2.93	2.63	2.75
ความเหมาะสมของงานที่มอบหมาย	3.00	2.66	2.67	2.50	2.38
ข้อสรุปจากกิจกรรม	2.50	2.50	2.73	2.88	2.88
รวม	2.75	2.72	2.83	2.65	2.71

จากตารางพบว่า ความเหมาะสมต่อกิจกรรมการเรียนรู้ ตามความคิดเห็นของอาจารย์ประจำกลุ่ม ในทุกกิจกรรมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อในแต่ละกิจกรรมพบว่าส่วนใหญ่มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีความเหมาะสมปานกลางคือ การเสริมสร้างความเมตตาในกิจกรรมวิเคราะห์ตนเอง การเสริมสร้างความซื่อสัตย์ ในกิจกรรมค่ายจริยธรรม ส่วนกิจกรรมศึกษาวิถีชีวิตชุมชน อาจารย์เห็นว่า นักศึกษาสนใจและกระตือรือร้น ในระดับปานกลางเช่นกัน

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

กิจกรรมวิเคราะห์ตนเอง 1. การจัดกิจกรรมยังมองเห็นพฤติกรรมด้านความเมตตาไม่ชัดเจน
2. ควรมีการสรุปเนื้อหาและสาระในทุกกิจกรรมโดยภาพรวมของกลุ่ม

กิจกรรมค่ายจริยธรรม 1. เป็นกิจกรรมที่ดี สามารถพัฒนาจิตใจ และนำไปพัฒนาตนเอง/สังคมได้
2. การจัดกิจกรรมยังมองเห็นพฤติกรรมด้านความซื่อสัตย์ไม่ชัดเจน
3. ควรมีการบันทึกกิจกรรม และงานที่ได้รับมอบหมายในแต่ละวันเพื่อนำมาวิเคราะห์ตนเองว่าได้ทำอะไรบ้าง หรือไม่ได้ทำอะไรบ้าง

ค่ายอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม 1. ความเหน็ดเหนื่อยจะสร้างความทรงจำที่ดีได้
2. การประเมินจริยธรรมควรให้เวลาผ่านไประยะหนึ่งและต้องติดตามต่อเนื่อง

ศึกษาวิถีชีวิตชุมชน	1. ควรมีเวลาเข้าศึกษาชุมชนมากกว่านี้
	2. ควรให้นักศึกษาพักในชุมชน เพื่อให้เข้าใจและศึกษาชุมชนมากกว่านี้
รับใช้ชุมชนดูแลสุขภาพ	1. มีการจัดในลักษณะบูรณาการดีมาก ควรจัดในช่วงว่าง หรือปิดเทอม

บทที่ 5
สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข มีสาระสำคัญสรุปได้ดังนี้

จุดมุ่งหมายในการวิจัย

1. เพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข

2. เพื่อศึกษาประสิทธิภาพของกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข

วิธีดำเนินการวิจัย

การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ เพื่อเสริมสร้างจริยธรรม ของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข มีวิธีดำเนินการวิจัย 2 ตอน คือ

ตอนที่1 การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ เพื่อเสริมสร้างจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาล ประกอบด้วยขั้นตอนย่อย 5 ขั้นตอนคือ

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาคุณลักษณะเชิงจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาล

1.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมในวิชาชีพการพยาบาล นำข้อมูลที่ได้มาสังเคราะห์สรุปเป็นจริยธรรมที่จำเป็นในวิชาชีพการพยาบาล

1.2 สอบถามถามความคิดเห็นจากพยาบาลวิชาชีพและอาจารย์พยาบาล 97 คนเกี่ยวกับจริยธรรมในวิชาชีพการพยาบาล ที่จำเป็นสำหรับนักศึกษาพยาบาล เลือกจริยธรรม 3 อันดับแรกที่มีความจำเป็นมากที่สุด ได้แก่ ความรับผิดชอบ ความเมตตากรุณา และความซื่อสัตย์

ขั้นตอนที่ 2 การกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้

2.1 ศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และคุณลักษณะเชิงจริยธรรมที่จำเป็นสำหรับนักศึกษาพยาบาลจากขั้นตอนที่ 1 เพื่อกำหนดกรอบกิจกรรมการเรียนรู้

2.2 สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 คน เพื่อสรุปเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งนำมาใช้ในการสร้างหน่วยกิจกรรมการเรียนรู้ต่อไป

ขั้นตอนที่ 3 การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้

3.1 สร้างกิจกรรมการเรียนรู้ ประกอบด้วย 3 หน่วยการเรียนรู้ 5 กิจกรรมย่อย คือ หน่วยพัฒนาตน มีกิจกรรมวิเคราะห์ตนเอง และค่ายจริยธรรม หน่วยสังคมรอบตัว มีกิจกรรมค่ายอนุรักษ์

สิ่งแวดล้อม หน่วยเรียนรู้รับใช้สังคม มีกิจกรรม ศึกษาวิถีชีวิตชุมชน และ กิจกรรมรับใช้ชุมชนดูแลสุขภาพ เครื่องมือประกอบกิจกรรมการเรียนรู้ประกอบด้วยคู่มืออาจารย์ คู่มือนักศึกษาและเอกสารประกอบการเรียนรู้

3.2 ตรวจสอบความเหมาะสม ความสอดคล้อง และความเป็นไปได้ของกิจกรรมการเรียนรู้โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 11 คน จากนั้นนำไปปรับปรุงชุดกิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นตอนที่ 4 สร้างเครื่องมือประเมินประสิทธิภาพของกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบประการณ์เพื่อเสริมสร้างจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาล

4.1 สอบถามความคิดเห็นจากนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 4 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครศรีธรรมราช จำนวน 39 คน เพื่อศึกษาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมที่มีความจำเป็นและ สอดคล้องกับความคิดเห็นของนักศึกษา นำข้อมูลที่ได้มาสร้างแบบประเมิน

4.2 สร้างแบบประเมินคุณลักษณะเชิงจริยธรรม และแบบประเมินความคิดเห็นต่อกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อนำไปประเมินประสิทธิภาพของกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์

4.3 ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 11 คน โดยพิจารณาความเหมาะสมของข้อคำถามและภาษาที่ใช้ นำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้ได้ข้อคำถามที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น หลักจากนั้นนำแบบประเมินไปหาคุณภาพของเครื่องมือ

ขั้นตอนที่ 5 การศึกษานำร่อง

ศึกษานำร่องเพื่อตรวจสอบความเป็นไปได้ของกิจกรรมการเรียนรู้ โดยทดลองศึกษานำร่องกับนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ ชั้นปีที่ 4 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ตรัง ซึ่งมีลักษณะเหมือนกลุ่มตัวอย่าง

ตอนที่ 2 การหาประสิทธิภาพของกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาล ประกอบด้วยขั้นตอนย่อย 2 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 6 การทดลองใช้กิจกรรมการเรียนรู้

การดำเนินการวิจัยในขั้นตอนนี้ เป็นการนำกิจกรรมการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นและปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้กับนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ ชั้นปีที่ 4 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครศรีธรรมราช ภาคเรียนที่ 1-2 ปีการศึกษา 2546 จำนวน 37 คน การทดลองใช้แบบแผนการทดลองแบบ Pretest-Posttest Design โดยใช้ระยะเวลาในการดำเนินการทดลอง 10 สัปดาห์ รวมเป็นระยะเวลา 226 ชั่วโมง

ขั้นตอนที่ 7 ปรับปรุงกิจกรรมการเรียนรู้

ปรับปรุงกิจกรรมการเรียนรู้ พิจารณาจากเกณฑ์ที่ใช้ในการพิจารณาถึงประสิทธิภาพของกิจกรรม และข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญที่ประเมินหน่วยกิจกรรมการเรียนรู้

สรุปผลการวิจัย

ตอนที่ 1 การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ เพื่อเสริมสร้างจริยธรรม ของนักศึกษาพยาบาล ประกอบด้วย 5 ขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาคุณลักษณะเชิงจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาล เพื่อกำหนดคุณลักษณะเชิงจริยธรรมที่จำเป็นสำหรับนักศึกษาพยาบาล ได้ผลสรุปคือ ความรับผิดชอบ ความเมตตากรุณา และ

ความซื่อสัตย์

2. กำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อกำหนดกรอบสาระการเรียนรู้ในการเสริมสร้างจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาล ด้วยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ 9 คน ได้ผลสรุปคือ กิจกรรมการเรียนรู้ประกอบด้วย 3 หน่วยการเรียนรู้ 5 กิจกรรมย่อย คือ หน่วยพัฒนาตน ประกอบด้วยกิจกรรมวิเคราะห์ตนเอง กิจกรรมค่ายจริยธรรม หน่วยสังคมรอบตัว มีกิจกรรมค่ายอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม หน่วยเรียนรู้รับใช้สังคม มีกิจกรรมศึกษาวิถีชีวิตชุมชน และรับใช้ชุมชนดูแลสุขภาพ

3. พัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อสร้างหน่วยการเรียนรู้ ประกอบด้วย คู่มืออาจารย์ คู่มือนักศึกษา และเอกสารประกอบการเรียนรู้ ตรวจสอบคุณภาพโดย ผู้เชี่ยวชาญ 11 คน ประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้อง ผลการประเมินพบว่าทุกองค์ประกอบของหน่วยกิจกรรมการเรียนรู้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกัน

4. สร้างเครื่องมือประเมินประสิทธิภาพของกิจกรรมการเรียนรู้ ประกอบด้วย เครื่องมือประเมินคุณลักษณะเชิงจริยธรรม ด้านเจตคติเชิงจริยธรรม และพฤติกรรมเชิงจริยธรรม และแบบประเมินความคิดเห็นต่อกิจกรรมการเรียนรู้ ตรวจสอบคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญ 11 คน

หาค่าอำนาจจำแนกรายข้อของแบบวัดเจตคติเชิงจริยธรรมโดยนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ ชั้นปีที่ 4 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สุราษฎร์ธานี จำนวน 48 คน ได้ข้อคำถามที่สามารถนำมาใช้ได้จริง จำนวน 47 ข้อ

ผลการหาค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดเจตคติเชิงจริยธรรม ได้ค่าความเชื่อมั่น .92 แบบประเมินพฤติกรรมจริยธรรม ได้ค่าความเชื่อมั่น .97 แบบสอบถามความเหมาะสมของกิจกรรมการเรียนรู้โดยอาจารย์ประจำกลุ่มได้ค่าความเชื่อมั่น .88 และแบบประเมินความพึงพอใจต่อกิจกรรมการเรียนรู้โดยนักศึกษาได้ค่าความเชื่อมั่น .85

5. ศึกษานำร่องกับนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ ชั้นปีที่ 4 ภาคการศึกษาที่1 ปีการศึกษา 2546 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ตรัง พบว่าหน่วยกิจกรรมการเรียนรู้มีความเป็นไปได้ในการนำไปทดลองใช้จริง

ตอนที่ 2 การหาประสิทธิภาพของกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ เพื่อเสริมสร้างจริยธรรม ของนักศึกษาพยาบาล ประกอบด้วย 2 ขั้นตอนดังนี้

1. ทดลองใช้กิจกรรมการเรียนรู้

นำกิจกรรมการเรียนรู้ที่ปรับปรุงแล้วไปใช้กับนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ ชั้นปีที่ 4 ภาคการศึกษาที่1 –2 ปีการศึกษา 2546 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครศรีธรรมราช ในลักษณะกิจกรรมเสริมหลักสูตร โดยใช้ แบบแผนการทดลองกลุ่มเดียววัดก่อนและหลังการทดลอง

ผลการทดลอง จากการวิเคราะห์ข้อมูลด้วย โปรแกรม SPSS การเปรียบเทียบพฤติกรรมเชิงจริยธรรม และเจตคติเชิงจริยธรรมด้วยสถิติ Dependent t-test ผลการทดลองพบว่านักศึกษาพยาบาลมีคุณลักษณะเชิงจริยธรรม ด้านพฤติกรรมเชิงจริยธรรม และเจตคติเชิงจริยธรรม หลังการทดลองสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาพฤติกรรมเชิงจริยธรรม ด้านความรับผิดชอบ ความเมตตากรุณา และความซื่อสัตย์ หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนเจตคติเชิงจริยธรรมด้านความรับผิดชอบ ความเมตตากรุณา หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง

อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนความซื่อสัตย์ไม่มีความแตกต่างกัน จากการประเมินความคิดเห็นต่อกิจกรรมการเรียนรู้ นักศึกษามีความพึงพอใจต่อกิจกรรมการเรียนรู้ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ส่วนอาจารย์ประจำกลุ่มเห็นว่ากิจกรรม การเรียนรู้มีความเหมาะสมในภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกกิจกรรม ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่ากิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ที่พัฒนาขึ้น มีประสิทธิภาพสามารถเสริมสร้างให้นักศึกษาพยาบาลมีคุณลักษณะเชิงจริยธรรม ด้านพฤติกรรมเชิงจริยธรรม และเจตคติเชิงจริยธรรม ได้

2. ปรับปรุงกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อให้ได้กิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาลที่สมบูรณ์

โดยสรุปการพัฒนาและศึกษาประสิทธิภาพของกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาล ได้ผลการวิจัยที่สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการวิจัยดังนี้

1. ได้กิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ เพื่อเสริมสร้างจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาลที่พัฒนาขึ้นมีลักษณะดังนี้ดังนี้

1.1 องค์ประกอบของกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ ประกอบด้วย 6 ขั้นตอนดังนี้

1.1.1 Active Study คิดและลงมือกระทำ

1.1.2 Behaving แสดงออกอย่างอิสระ

1.1.3 Cooperation เรียนรู้ร่วมกับ

1.1.4 Review ทบทวนสิ่งที่ได้เรียนรู้

1.1.5 Reflection วิเคราะห์ผลสะท้อนจากการเรียนรู้

1.1.6 Conclusion สรุปผลที่ได้จากการเรียนรู้

1.2 ด้านขอบเขตเนื้อหาสาระของกิจกรรมการเรียนรู้ ประกอบด้วย

1.2.1 หน่วยพัฒนาตน ประกอบด้วย

กิจกรรมที่ 1 วิเคราะห์ตนเอง มีการประเมินจริยธรรมของตนเอง ระดมสมองในประเด็นจริยธรรมสำหรับนักศึกษาพยาบาล สรุปหลักจริยธรรมที่เป็นแนวปฏิบัติสำหรับตนเองและกลุ่ม

กิจกรรมที่ 2 ศาสนาสู่การพัฒนาตน จัดในรูปค่ายจริยธรรม มีการปฏิบัติกิจทางศาสนา เสวนาธรรม และจุดเทียนอุดมการณ์

1.2.2 หน่วยสังคมรอบตัว ประกอบด้วย

กิจกรรมที่ 3 ค่ายอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มีกิจกรรมย่อยประกอบด้วย การบริหารค่ายพักแรม ศึกษาระบบนิเวศ สนทนาเชิงประสบการณ์ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม กิจกรรมกลุ่มและนันทนาการ

1.2.3 หน่วยเรียนรู้รัยใช้สังคม ประกอบด้วย

กิจกรรมที่ 4 ศึกษาวิถีชีวิตชุมชน โดยการสำรวจและวินิจฉัยชุมชน ศึกษาปัญหาจริยธรรมที่ส่งผลต่อสุขภาพของชุมชน

กิจกรรมที่ 5 รับใช้ชุมชนดูแลสุขภาพ จัดโครงการเพื่อแก้ปัญหาสุขภาพให้ชุมชนตามความสอดคล้องและความต้องการของชุมชน

2. ผลการศึกษาประสิทธิภาพของกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาล พบว่ากิจกรรมการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นสามารถเสริมสร้างให้นักศึกษาพยาบาลมีคุณลักษณะเชิงจริยธรรม ด้านพฤติกรรมเชิงจริยธรรม และเจตคติเชิงจริยธรรม หลังการทดลองสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาด้านพฤติกรรมเชิงจริยธรรม ด้านความรับผิดชอบ ความเมตตากรุณา และความซื่อสัตย์ หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนเจตคติเชิงจริยธรรมด้านความรับผิดชอบ ความเมตตากรุณา หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนความซื่อสัตย์ไม่มีความแตกต่างกัน ด้านความรับผิดชอบ ความเมตตากรุณา ความซื่อสัตย์ได้ นักศึกษามีความพึงพอใจต่อกิจกรรมการเรียนรู้ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ส่วนอาจารย์ประจำกลุ่มเห็นว่ากิจกรรมการเรียนรู้มีความเหมาะสมในภาพรวมอยู่ในระดับมากเช่นกัน

การอภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยพบว่ากิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ได้ผลการศึกษาที่จะนำมาอภิปรายดังต่อไปนี้

1. องค์ประกอบของกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์
2. ผลต่อการเสริมสร้างคุณลักษณะเชิงจริยธรรม
   2.1 ผลต่อการเสริมสร้างพฤติกรรมเชิงจริยธรรม
   2.2 ผลต่อการเสริมสร้างเจตคติเชิงจริยธรรม
3. ผลต่อความพึงพอใจในกิจกรรมการเรียนรู้

1. องค์ประกอบของกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์

จากผลการวิจัยครั้งนี้พบว่านักศึกษาพยาบาลหลังการทดลองมีคุณลักษณะเชิงจริยธรรมสูงขึ้นทั้งพฤติกรรมเชิงจริยธรรมและเจตคติเชิงจริยธรรม เป็นผลเนื่องมาจากกระบวนการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นทั้ง 6 ขั้นตอน ผ่านการตรวจสอบคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งแต่ละขั้นตอนส่งผลต่อคุณลักษณะเชิงจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาลดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 คิดและลงมือทำ ในขั้นนี้ทำให้นักศึกษาได้รับข้อมูล ความรู้จากประสบการณ์ตรงโดยการรับรู้จากสิ่งที่ได้พบเห็นและจากคำบอกเล่ารวมทั้งการเรียนรู้จากการลงมือคิดและกระทำด้วยตนเอง ทำให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้เป็นขั้นแรกของการพัฒนาจิตพิสัยของบลูม (Bloom) คือการตั้งใจรับรู้

ขั้นที่ 2 การแสดงออก ในขั้นนี้นักศึกษาได้แสดงออกอย่างอิสระ การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ทำให้นักศึกษารู้สึกสนุกและสบายใจ ย่อมส่งผลให้นักศึกษาเลือกแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม สอดคล้องกับแนวคิดของนักมนุษยนิยมที่ว่า หากบุคคลได้อิสรภาพ และเสรีภาพ มนุษย์จะพยายามพัฒนาตนเองไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ (ทิศนา แขมมณี. 2545 : 68) เสรีภาพและความเป็นตัวของตัวเอง เป็นตัวกำหนดพฤติกรรมมนุษย์ การให้ผู้เรียนมีความเป็นอิสระและเรียนรู้ตามความต้องการแท้จริง เชื่อว่าจะทำให้การเรียนรู้ได้ผลสูงสุด (ชัยฤทธิ์ โพธิสุวรรณ. 2544 : 17-20)

ขั้นที่ 3 การร่วมมือ นักศึกษาได้เรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่มเล็ก ทุกคนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และความสำเร็จของกลุ่ม นักศึกษาได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น การแบ่งปันทรัพยากรการเรียนรู้ รวมทั้งการเป็นกำลังใจแก่กันและกัน มีการพัฒนาเสริมสร้างพฤติกรรมที่พึงประสงค์ให้เกิดขึ้นในกลุ่ม เช่น ทักษะความเป็นผู้นำ มนุษยสัมพันธ์ (วัฒนาพร ระงับทุกข์. 2541 : 45)

ขั้นที่ 4 การคิดทบทวนสิ่งที่ได้เรียนรู้ ในขั้นตอนนี้นักศึกษาได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์กับเพื่อนในกลุ่มทำให้เกิดการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับเบอร์นาร์ด (Burnard. 1996 : 15-19) กล่าวว่าการมีประสบการณ์อย่างเดียวไม่เพียงพอที่จะมั่นใจว่ามีการเรียนรู้เกิดขึ้น ความสำคัญอยู่ที่การบูรณาการประสบการณ์ใหม่กับประสบการณ์เดิมโดยผ่านกระบวนการคิดทบทวน ซึ่งอาจเกิดขึ้นในตัวผู้เรียนโดยลำพัง หรือเกิดขึ้นโดยกระบวนการกลุ่มจากการอภิปราย และลักษณะของกิจกรรมที่ทำให้นักศึกษาได้ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนและสิ่งแวดล้อม ได้เรียนรู้โดยการสังเกตจากตัวแบบต่างๆ (Bandura. 1986 , Lefrancois. 1994)

ขั้นที่ 5 การวิเคราะห์ผลสะท้อนจากการเรียนรู้ ในขั้นนี้นักศึกษาได้มีการอภิปรายร่วมกันในกลุ่มใหญ่ โดยให้ตัวแทนจากกลุ่มเล็กเป็นผู้ร่วมอภิปราย และเปิดโอกาสให้สมาชิกกลุ่มเสนอสิ่งที่ได้ค้นพบจากกิจกรรม ทำให้นักศึกษาได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นของตนกับคนอื่นๆ การได้ข้อมูลป้อนกลับจากบุคคลรอบด้านยังเป็นการส่งเสริมการระลึกรู้ด้วยตนเองแก่นักศึกษาพยาบาลผ่านความคิดเห็นของผู้อื่น ซึ่งเบทส์ (Betts. 1955 : 60-68) กล่าวว่าความเข้าใจตนเองมีความสำคัญและเป็นพื้นฐานของความเข้าใจผู้อื่น การพัฒนาการระลึกรู้ด้วยตนเองทำได้จากการเรียนรู้จากการคิดทบทวน(Reflection) และได้รับข้อมูลป้อนกลับทั้งจากภายในคือบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการปฏิสัมพันธ์ และจากภายนอกคือการวิพากษ์วิจารณ์ของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการปฏิสัมพันธ์ ทำให้นักศึกษาได้มีการประเมินตนเอง เพื่อพัฒนาและปรับปรุงตนเอง นอกจากนี้กระบวนการสะท้อนคิดทำให้ผู้เรียนได้เห็นผลงานของตนเอง ทำให้เกิดความรับผิดชอบต่อผลงานของตนเอง การสะท้อนคิดที่ได้จากการมีประสบการณ์ โดยการอภิปรายเกิดแนวคิดเชิงนามธรรม ที่จะนำไปใช้ในสภาพจริง (Kolb. 1984 : 41 , Arends. 1994 : 499-501 , ประภาเพ็ญ สุวรรณ. 2536 : 50-52) นอกจากนี้ยังเสริมแรงให้นักศึกษาแสดงพฤติกรรมที่พึงประสงค์มากขึ้น จากงานวิจัยของยุพดี สมบูรณ์สิน (2541 : 114) พบว่ากิจกรรมการอภิปรายกลุ่ม มีความเหมาะสมมากในการส่งเสริมจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ นักศึกษามีโอกาสได้อภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและความรู้สึกในประเด็นต่างๆตามสถานการณ์ ย่อมทำให้นักศึกษารู้สึกซาบซึ้งและมีความสำนึกในจริยธรรมได้ ดังนั้นการจัดกิจกรรมดังกล่าวข้างต้นส่งผลให้นักศึกษาพยาบาลมีการพัฒนาจริยธรรมของตนเองได้อย่างเหมาะสม

ขั้นที่ 6 การสรุปผลที่ได้จากการเรียนรู้ ในขั้นนี้นักศึกษาได้ข้อสรุปจากประสบการณ์ และสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตจริงได้ สามารถนำไปปรับปรุงบุคลิกภาพและการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันต่อไป ทำให้นักศึกษาได้เห็นคุณค่าของประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีต่อการพัฒนาตนเอง (วัฒนาพร ระงับทุกข์. 2541 : 37)

2. ผลต่อการเสริมสร้างคุณลักษณะเชิงจริยธรรม

2.1 ผลต่อการเสริมสร้างพฤติกรรมเชิงจริยธรรม

ผลการศึกษาพบว่าพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาลที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง หลังการ

ทดลองกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์สูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05แสดงว่ากิจกรรมการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นส่งผลต่อพฤติกรรมเชิงจริยธรรม ซึ่งสามารถอภิปรายได้ดังนี้

2.1.1 องค์ประกอบของกิจกรรม ซึ่งมี 6 ขั้นตอน โดยเฉพาะการคิดและการกระทำที่ตื่นเต้น น่าสนใจเหมาะสมกับวัยของนักศึกษาพยาบาลซึ่งเป็นวัยรุ่นตอนปลายและวัยผู้ใหญ่ตอนต้น เป็นคนหนุ่มสาวมีพละกำลังและความคิด มีความสนใจและต้องการอยากรู้อยากเห็น มีความพร้อมอย่างเต็มที่ในด้านการเรียนรู้และการทำงานอย่างเข้มแข็งอดทนด้วยอุดมการณ์และความบริสุทธิ์ใจ (สำเนาว์ ขจรศิลป์. 2538 : 117) ทำให้นักศึกษามีความกระตือรือร้นในการเข้าร่วมกิจกรรม และในกระบวนการของกิจกรรม นักศึกษาได้แสดงออกอย่างอิสระทั้งในกลุ่มเล็กและกลุ่มใหญ่ นักศึกษาได้คิดด้วยตนเองและคิดร่วมกับกลุ่มส่งผลให้เกิดความกระจ่างในความคิดของตนเองอย่างชัดเจนขึ้น มีการคิดทบทวน และได้วิเคราะห์ผลสะท้อนจากการเรียนรู้จากการมีประสบการณ์จริง ทำให้นักศึกษามีความคิดในเชิงบวก มีมุมมองในทางที่ดี มีความพึงพอใจต่อกิจกรรมการเรียนรู้ เพราะว่าองค์ประกอบด้านอารมณ์ ความรู้สึก คือ ความพึงพอใจ ศรัทธา เลื่อมใส ทำให้เกิดความนิยมยินดีที่จะรับนำจริยธรรมมาเป็นแนวประพฤติปฏิบัติ (สิวลี ศิริไล. 2544 : 163) ประกอบกับกิจกรรมการเรียนรู้ที่จัดขึ้น ใช้วิธีการปลูกฝังจริยธรรมด้วยการกระจ่างค่านิยม การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมตามแนวคิดพื้นฐานของทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของ แบนดูรา (ชัยพร วิชชาวุธ และ ธีระพร อุวรรณโณ. 2534 : 90-105) และใช้กระบวนการกลุ่ม ซึ่งวิธีการดังกล่าวสามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาจริยธรรมได้

2.1.2 ลักษณะของกิจกรรม ซึ่งเป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตร ส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมที่จัดนอกสถานที่ มีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม และเอื้ออำนวย มีวิทยากรจากภายนอก และอาจารย์ประจำกลุ่มที่มีความรู้ความสามารถ เป็นผู้กระตุ้นและอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ ประเมินผล และสะท้อนผลให้นักศึกษาทราบ เพื่อนำไปปรับปรุงพฤติกรรมจริยธรรม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยที่พบลักษณะและพฤติกรรมของอาจารย์ที่แสดงออกในทางลบจะสัมพันธ์กับการกระทำที่ผิดและฝ่าฝืนจริยธรรมของนักศึกษา ส่วนครูที่มีเหตุผลมีพฤติกรรมทางบวกจะสัมพันธ์กับการพัฒนา จริยธรรมของนักศึกษา (ศรีเกียรติ อนันตสวัสดิ์. 2540 : 188 ; อ้างอิงจาก Schaffer and Jaurez. 1993) กิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ทำให้ผู้เรียนรู้สึกสนุกสนาน สบายใจ ลักษณะของกิจกรรมแตกต่างจากกิจกรรมที่ทำตามปกติทำให้นักศึกษาผ่อนคลายจากความตึงเครียดจากสิ่งที่ประสบในชีวิตประจำวัน (เปรมวดี คฤหเดช. 2541 : 108 ; อ้างอิงจาก Richards. 1995) ทั้งนี้เนื่องจากการศึกษาในหลักสูตรพยาบาลศาสตร์นั้น นักศึกษาพยาบาลต้องใช้เวลาเพื่อการเรียนภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติอย่างมาก ทำให้นักศึกษาเกิดความเครียด ความเบื่อหน่าย และต่างคนต่างศึกษา ทำให้นักศึกษาไม่ได้รับการส่งเสริมพัฒนาในช่วงที่กำลังเป็นนิสิตนักศึกษา (Chickering.1988) การเรียนรู้เชิงประสบการณ์เน้นที่กระบวนการเรียนรู้ ผู้เรียนได้กำกับการเรียนรู้ของตนเองและได้รับประสบการณ์ช่วยเพิ่มความเข้าใจและทักษะต่างๆของผู้เรียน ทั้งเปลี่ยนเจตคติ และค่านิยมของผู้เรียนได้ด้วย (วัฒนาพร ระงับทุกข์. 2541 : 35-37)

2.2 ผลต่อการเสริมสร้างเจตคติเชิงจริยธรรม

ผลการศึกษาพบว่า เจตคติเชิงจริยธรรมหลังการทดลองกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์สูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อแยกรายด้านพบว่า เจตคติเชิงจริยธรรมด้าน

ความรับผิดชอบ ด้านความเมตตากรุณา หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนเจตคติเชิงจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์พบว่ามีค่าเฉลี่ยสูงขึ้น แต่ไม่มีความแตกต่างที่ระดับ .05 สามารถอภิปรายเป็นประเด็นดังนี้

2.2.1 การเสริมสร้างเจตคติเชิงจริยธรรม ด้านความรับผิดชอบ และความเมตตากรุณา

ผลการศึกษา พบว่าเจตคติเชิงจริยธรรม ด้านความรับผิดชอบ ด้านความเมตตากรุณา หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เนื่องจากลักษณะของกิจกรรมการเรียนรู้ที่จัดขึ้น สามารถเสริมสร้างเจตคติเชิงจริยธรรมได้ตามขั้นตอนการเรียนรู้ด้านจิตพิสัยของบลูม (Bloom: 1961) มีดังนี้

1) การตั้งใจรับรู้ สังเกตจากความกระตือรือร้น สนใจในการเข้าร่วมกิจกรรม มีการเตรียมตัวและเตรียมความพร้อมในการดำเนินกิจกรรม

2) การตอบสนอง นักศึกษามีตั้งใจเข้าร่วมในทุกกิจกรรม และมีความเต็มใจในการทำกิจกรรมเป็นอย่างดี นักศึกษาชอบและมีความสนุกสนาน ผ่อนคลาย มีความพึงพอใจในการเข้าร่วมกิจกรรม

3) การเห็นคุณค่า จากการประเมินความพึงพอใจต่อกิจกรรมการเรียนรู้ นักศึกษาเห็นว่ากิจกรรมทั้งหมดมีประโยชน์ต่อตนเอง และสามารถนำไปใช้ในสังคมและวิชาชีพได้ โดยมีค่าเฉลี่ย 2.72,2.77 ตามลำดับ แสดงให้เห็นว่านักศึกษาเห็นคุณค่าของกิจกรรมที่ได้เรียนรู้

4) การจัดระบบ จากการเข้ากิจกรรมเป็นลำดับ 3 หน่วยการเรียนรู้ 5 กิจกรรมย่อย เริ่มตั้งแต่ การพัฒนาตน ด้วยการวิเคราะห์ตนเอง และใช้หลักศาสนาในการดำเนินชีวิต การเรียนรู้สังคม ด้วยการเรียนรู้การอยู่ร่วมกันอย่างเป็นสุขในสังคม การพึ่งพาช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ต่อด้วยการเรียนรู้รับใช้สังคมสอดคล้องกับวิชาชีพการพยาบาล จากกิจกรรมดังกล่าวทำให้นักศึกษาสามารถจัดระบบและเลือกจริยธรรมที่มีคุณค่าไว้ โดยเฉพาะจริยธรรมด้านความรับผิดชอบ ความเมตตากรุณา และความซื่อสัตย์ จากการประเมินนักศึกษาเห็นว่ากิจกรรมที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นสามารถเสริมสร้างจริยธรรมได้มากในทุกกิจกรรม

5) การสร้างลักษณะนิสัย จากการประเมินพฤติกรรมเชิงจริยธรรมหลังการทดลองกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ สูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05

ประกอบกับลักษณะของกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นสามารถเสริมสร้างเจตคติเชิงจริยธรรมด้านความรับผิดชอบ และความเมตตากรุณา ได้อย่างเป็นรูปธรรม สอดคล้องกับนักจิตวิทยาปัญญานิยมเชื่อว่าการเรียนรู้ของมนุษย์เกิดจากการปรับตัวเพื่อความสมดุลระหว่างโครงสร้างสติปัญญากับสภาพแวดล้อม จะทำให้มนุษย์สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสภาพแวดล้อมได้ คนจะดีได้นั้นต้องเสริมสร้างและสะสมจากการเรียนรู้ในสภาพแวดล้อมด้วยกระบวนการสังคมประกิต (พรรณทิพย์. 2542 : 146-148)

2.2.2 การเสริมสร้างเจตคติเชิงจริยธรรม ด้านความซื่อสัตย์

ผลการศึกษา พบว่าเจตคติเชิงจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ หลังการทดลองกิจกรรมการเรียนรู้สูงกว่าก่อนทดลองเล็กน้อย แต่ไม่มีความแตกต่างที่ระดับ .05 สามารถอภิปรายเป็นประเด็นดังนี้

1) ความซื่อสัตย์ซึ่งเป็นพื้นฐานเดิมของนักศึกษาพยาบาลก่อนการเข้าร่วมกิจกรรม สูงอยู่ก่อนแล้ว เนื่องจากจริยธรรมโดยเฉพาะความซื่อสัตย์เป็นสิ่งที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งในวิชาชีพการพยาบาล เพราะการพยาบาลเป็นการกระทำต่างๆที่เกี่ยวข้องกับชีวิตและสุขภาพ การปฏิบัติการพยาบาลจึงต้องอาศัย

จริยธรรมเป็นตัวควบคุมความประพฤติของผู้ปฏิบัติ เพื่อความปลอดภัยของชีวิต พยาบาลต้องมีความซื่อสัตย์ต่อตนเองและวิชาชีพ ดังนั้นผู้ประกอบวิชาชีพการพยาบาลจึงต้องเป็นผู้ที่มีความไว้วางใจได้ ทั้งเรื่องส่วนตัวและความลับของผู้ป่วย (อนุกรรมการจริยธรรม สภาการพยาบาล. 2545 : 72) และยังได้กำหนดไว้ในจรรยาบรรณวิชาชีพการพยาบาลด้วย

2) ลักษณะของกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ไม่สามารถเสริมสร้างเจตคติด้านความซื่อสัตย์ได้อย่างชัดเจน เนื่องจากเจตคติด้านความซื่อสัตย์เป็นนามธรรมสูง เป็นความรู้สึกที่เกิดจากความเชื่อ ค่านิยมที่ปลูกฝังมาในแต่ละบุคคล ประสบการณ์ตรงที่ได้จากกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นอาจจะไม่เพียงพอที่จะเป็นข้อมูลเพื่อสรุปสู่การเรียนรู้ด้านความซื่อสัตย์ได้ ประกอบกับประเด็นการอภิปรายเกี่ยวกับปัญหาจริยธรรมที่ค้นพบจากการเข้าร่วมกิจกรรมด้านความซื่อสัตย์ ไม่เพียงพอที่ส่งผลให้นักศึกษามีความกระจ่างในค่านิยม และความเชื่อที่มีอยู่เดิม สอดคล้องกับหลักการปลูกฝังจริยธรรมตามทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมคือการจัดประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อม เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในกฎเกณฑ์การตัดสินความถูกผิดของการกระทำ เกิดความเชื่อในความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมกับผลกรรม และเกิดความเชื่อในผลดีที่เกิดจากการบังคับตนเองให้ปฏิบัติตนตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ การจัดเงื่อนไขสิ่งแวดล้อมทางสังคมเพื่อให้เกิดการเรียนรู้จริยธรรมจะต้องจัดให้มีความสอดคล้องกันทั้งประสบการณ์ตรง ตัวอย่าง และคำอธิบายชี้แนะ และถ้าหากคำอธิบายชี้แนะมีลักษณะเป็นการชี้แนะให้ผู้เรียนมองเห็นกฎเกณฑ์หรือความสัมพันธ์ต่างๆจากประสบการณ์ตรงของผู้เรียน และจากตัวอย่างที่ประสบพบเห็น หรือได้รับการบอกเล่าด้วย แล้วการเรียนรู้ก็จะเกิดในลักษณะที่ตรงเป้าและมีประสิทธิผลมากขึ้น (ชัยพร วิชชาวุธ. 2542 : 194)

3) ระยะเวลาในการดำเนินกิจกรรม เนื่องจากในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมเป็นทักษะกระบวนการที่ต้องทำอย่างต่อเนื่อง และสม่ำเสมอ (วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา. 2543 : 51) ในการทดลองกิจกรรมการเรียนรู้ในครั้งนี้ ใช้ระยะเวลาในการดำเนินกิจกรรม 10 สัปดาห์ อาจไม่มากพอ ทีจะส่งผลให้เจตคติด้านความซื่อสัตย์มีค่าเฉลี่ยสูงขึ้นอย่างชัดเจน

3. ผลต่อความพึงพอใจในกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์

จากการศึกษาพบว่า นักศึกษามีความพึงพอใจต่อกิจกรรมการเรียนรู้ในภาพรวมทุกกิจกรรมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 2.59 เมื่อแยกพิจารณาเป็นประเด็น สามารถอภิปรายได้ดังนี้

3.1 ความพึงพอใจในลักษณะของกิจกรรม

3.1.1 นักศึกษาชอบกิจกรรมนี้ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากมีคะแนนเฉลี่ย 2.44 โดยเฉพาะกิจกรรมค่ายจริยธรรม ค่ายอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มีค่าเฉลี่ย 2.70, 2.54 ตามลำดับ ตรงกับความคิดเห็นของอาจารย์ประจำกลุ่มที่เห็นว่านักศึกษาสนใจและกระตือรือร้นในกิจกรรมค่ายจริยธรรม ค่ายอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มีคะแนนเฉลี่ย 2.87-2.83 ตามลำดับ ทั้งนี้เป็นผลเนื่องมาจากกิจกรรมค่ายจริยธรรม เป็นการจัดกิจกรรมนอกสถานที่ วัดที่ใช้ในการจัดกิจกรรมมีความสะดวกทั้งเรื่องที่พัก และสภาพแวดล้อมที่เงียบสงบ รวมทั้งวิทยากรมีความพร้อมในการถ่ายทอดความรู้ นักศึกษาได้เรียนรู้คู่ปฏิบัติในสิ่งที่แปลกใหม่และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ส่วนกิจกรรมค่ายอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เป็นกิจกรรมนอกหลักสูตรที่มีลักษณะของกิจกรรมต่างจากชีวิตประจำวัน ท่าทาย และ น่าสนใจ ตรงกับวัยของนักศึกษาซึ่งเป็นวัยรุ่นตอนปลายและผู้ใหญ่ตอนต้น ซึ่งมีความกระตือรือร้น สนใจบทเรียนที่แปลกใหม่ สนใจเรื่องที่จะนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน และนำไปช่วยสังคมได้ (วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา. 2544 :12) กิจกรรมที่จัดขึ้นในค่ายเป็นกิจกรรมที่เน้นกระบวน

การ กลุ่ม มีอิสระในการคิด ต้องทำงานร่วมกัน งานทุกอย่างต้องมีการวางแผน การแบ่งงาน การมอบหมายงาน และการปฏิบัติงานตามแผน

3.1.2 ประโยชน์ของกิจกรรม ในด้านประโยชน์ต่อตัวนักศึกษา และสามารถนำไปใช้ในวิชาชีพได้ ในภาพรวมนักศึกษาเห็นว่ามีประโยชน์มาก มีค่าเฉลี่ย 2.72, 2.77 ตามลำดับ แสดงว่ากิจกรรมที่จัดขึ้นทั้งหมดมีประโยชน์ โดยเฉพาะกิจกรรมค่ายจริยธรรมนักศึกษายังเห็นว่าเป็นกิจกรรมที่ให้ประโยชน์ต่อตัวนักศึกษามากเหมือนกันทุกคน คะแนนเฉลี่ย 3.00 และสามารถนำไปใช้ในวิชาชีพได้ คะแนนเฉลี่ย 2.91 เนื่องจากกิจกรรมค่ายจริยธรรม เป็นกิจกรรมที่พัฒนาจิตใจโดยตรง เหมาะกับวัยของนักศึกษาพยาบาล สอดคล้องกับ ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2539 : 106) การพัฒนาจริยธรรมในวัยรุ่นและวัยผู้ใหญ่นั้น ควรพัฒนาจิตใจโดยตรง คือพัฒนาความรู้ ความคิด อารมณ์ ทัศนคติ และบุคลิกภาพต่างๆ เพื่อให้เกิดผลต่อพฤติกรรมมากกว่าจะไปพัฒนาพฤติกรรมโดยตรง ดังที่สำเนาว์ ขจรศิลป์ (2538 : 116) กล่าวว่ากิจกรรมนักศึกษาเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการส่งเสริมพัฒนาการของนักศึกษา ทั้งทางด้านสติปัญญา สังคม อารมณ์ ร่างกายและจิตใจ ดังนั้นสถาบันอุดมศึกษาสามารถที่จะเสริมสร้างจิตใจของนักศึกษาได้อย่างสมวัย(ดวงเดือน พันธุมนาวิน. 2539 : 103) และในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมถ้าสถาบันอุดมศึกษาได้จัดการให้ความรู้ ประสบการณ์ แนวปฏิบัติ ตลอดจนการจัดโปรแกรมเพื่อพัฒนานักศึกษาก็จะทำให้เป้าหมายของการสร้างบัณฑิตในระดับอุดมศึกษามีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น (วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา.2543: 51) กิจกรรมที่จัดขึ้นทั้งหมดสามารถนำมาใช้ในวิชาชีพได้ เพราะการพยาบาลเป็นการปฏิบัติโดยตรงต่อบุคคล ครอบครัว ชุมชน และสังคม เพื่อตอบสนองความต้องการของสังคมในการดำรงไว้ซึ่งภาวะสุขภาพ ทั้งทางกาย จิต สังคม และจิตวิญญาณของเพื่อนมนุษย์ ต้องอาศัยการปฏิบัติการพยาบาลด้วยความรับผิดชอบบนพื้นฐานของปัญญา ความชำนาญและคุณธรรมพร้อมๆกันไป (อรัญญา เชาวลิต. 2544 : 156)

3.2 ความพึงพอใจต่อการเสริมสร้างจริยธรรม ด้านความรับผิดชอบ ความเมตตา และความซื่อสัตย์ นักศึกษามีความพึงพอใจในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 2.75, 2.61, 2.57 ตามลำดับ ลักษณะของกิจกรรม เป็นการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ ทำให้นักศึกษามีโอกาส ได้เรียนรู้คู่ปฏิบัติ (Learning by doing) เรียนรู้จากตัวแบบต่างๆ (Bandura : 1986) เช่นเพื่อนสมาชิกในกลุ่ม ชาวบ้าน อาจารย์ประจำกลุ่มและวิทยากร มีการเสริมแรง โดยการให้รางวัลผู้ที่ทำความดี ในกิจกรรมหน่วยสังคมรอบตัว ทำให้ผู้เรียนเกิดความพึงพอใจส่งผลให้มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมได้ (ฤกษ์ชัย คุณูปการ. 2539 : 233) การมีพันธะสัญญาร่วมกันระหว่างนักศึกษาที่เข้าร่วมกิจกรรม เกี่ยวกับพฤติกรรมที่ต้องปฏิบัติ ด้านความรับผิดชอบ ความเมตตากรุณา และความซื่อสัตย์ ในกิจกรรมวิเคราะห์ตนเอง ทำให้เกิดการเรียนรู้ และปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่พึงประสงค์ได้ (ยุพดี สมบูรณสิน. 2541 : 115) ลักษณะของกิจกรรมที่จัดขึ้นอาศัยกระบวนการกลุ่ม มีการเรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่มย่อย จัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนได้มีส่วนในการคิด และการทำงานร่วมกับสมาชิกในกลุ่ม กระบวนการกลุ่มดังกล่าวสามารถเสริมสร้างให้ผู้เรียนเป็นผู้ที่มีคุณธรรมจริยธรรมที่พึงประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถใช้สอนและฝึกอบรมให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบ และมีจริยธรรมที่พึงประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ฤกษ์ชัย คุณูประการ. 2539 : 183) และจากการประเมินความพึงพอใจต่อกิจกรรมการเรียนรู้ในทุกกิจกรรม พบว่านักศึกษาพอใจในระดับมาก ประกอบกับความเหมาะสมของวิทยากร ทำให้ผู้เรียนร่วมปฏิบัติกิจกรรมอย่างเต็มที่ ส่งผลให้ผู้เรียนมีการเปลี่ยนแปลงความรู้และพฤติกรรมได้ (Newman and Newman. 1983 : 540-541)

ตามความคิดเห็นของอาจารย์ประจำกลุ่มเห็นว่า ในภาพรวมทั้ง 5 กิจกรรมสามารถเสริมสร้างความรับผิดชอบ แก่นักศึกษาได้มาก มีค่าเฉลี่ย 3.00 ทั้งนี้เป็นผลมาจากกิจกรรมที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นในลักษณะกิจกรรมเสริมหลักสูตร เน้นการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ ล้วนเป็นกิจกรรมที่สามารถพัฒนานักศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของ ยุพดี สมบูรณสิน (2541 : 116) กล่าวว่า กิจกรรมที่เสริมสร้างความรับผิดชอบในการทำงานและการทำงานเป็นทีม ต้องเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้สนทนา อภิปราย สรุปแนวปฏิบัติ และนำเสนอเพื่อการอภิปรายในกลุ่มใหญ่ เป็นการฝึกให้นักศึกษาได้ตระหนักถึงความรับผิดชอบในการที่จะช่วยกันทำงานให้ประสบผลสำเร็จ

อาจกล่าวได้ว่ากิจกรรมการเรียนรู้ทั้ง 5 กิจกรรมที่ผู้วิจัยได้นำมาพัฒนานักศึกษา เหมาะสมและสามารถเสริมสร้าง คุณลักษณะเชิงจริยธรรม ด้านเจตคติเชิงจริยธรรม และพฤติกรรมเชิงจริยธรรมได้ สอดคล้องกับความคิดเห็นของนักวิชาการที่ว่า กิจกรรมกลุ่ม กิจกรรมทางศาสนา กิจกรรมค่ายอบรมคุณธรรม และกิจกรรมค่ายบำเพ็ญประโยชน์ สามารถพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาได้ (ดวงเดือน พันธุมนาวิน. 2539 : 106 ; สำเนาว์ ขจรศิลป์. 2538 : 128 ; วัลลภา เทพหัสดิน ณ. อยุธยา. 2543 : 57) และจากผลการศึกษาดังกล่าวมาทั้งหมดสะท้อนว่ากิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างจริยธรรมที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพตรงตามวัตถุประสงค์ และสามารถนำไปใช้จัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อการเสริมสร้างจริยธรรม หรือนำไปบูรณาการเสริมในการจัดการเรียนการสอนกลุ่มวิชาการศึกษาทั่วไป และกลุ่มวิชาชีพการพยาบาล ของนักศึกษาพยาบาลได้ และสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 22 ที่กล่าวว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาได้ตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ

ข้อสังเกตที่ได้จากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีข้อจำกัดหลายด้าน เนื่องจากเป็นการวิจัยเชิงทดลองที่จัดในสถานการณ์จริงอย่างเป็นธรรมชาติ ผลการวิจัยครั้งนี้จึงตั้งอยู่บนเงื่อนไขและข้อจำกัดต่างๆได้แก่

1. ระยะเวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรม ต้องแทรกเข้าไปในช่วงเวลาศึกษาตามปกติของนักศึกษา ทำให้ส่งผลกระทบกับแผนการเรียนและสภาวะจิตใจของนักศึกษาได้

2. อาจารย์ที่ร่วมในทีมประเมินพฤติกรรมนักศึกษา มีภาระงานมากไม่สามารถไปร่วมได้ในทุกกิจกรรม ต้องสลับกัน อาจส่งผลต่อการประเมินนักศึกษาที่ไม่ต่อเนื่อง

3. เวลาในการทำกิจกรรมบางอย่างอาจมีการคาดเคลื่อนบ้าง เนื่องจากสภาพแวดล้อม ดินฟ้าอากาศ ยานพาหนะในการเดินทาง เพราะกิจกรรมเกือบทั้งหมดเป็นกิจกรรมนอกสถานที่

4. ในกิจกรรมศึกษาวิถีชีวิตชุมชน อาจารย์ประจำกลุ่มไม่ได้ติดตามประเมินพฤติกรรมอย่างใกล้ชิด อาจส่งผลต่อการดำเนินกิจกรรมและการประเมินผลได้

ตัวแปรเหล่านี้อาจจะมีผลต่อการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้ ดังนั้นการนำกิจกรรมการเรียนรู้ หรือผลการวิจัยครั้งนี้ไปใช้จึงควรพิจารณาถึงปัจจัยและเงื่อนไขดังกล่าว รวมทั้งตัวแปรสำคัญที่มีผลต่อการวิจัยครั้งนี้คือกระบวนการจัดกิจกรรมและสิ่งแวดล้อมต่างๆด้วย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. สถาบันอุดมศึกษาโดยเฉพาะพยาบาล ควรมีนโยบายกิจกรรมเสริมหลักสูตร อย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอทุกชั้นปี โดยเฉพาะกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาล ควรเริ่มตั้งแต่ชั้นปีที่ 1 ถึงชั้นปีที่ 4 โดยการจัดการเรียนรู้ในหน่วย พัฒนาตน ในชั้นปีที่ 1 หน่วยสังคมรอบตัว ควรจัดในชั้นปีที่ 2 ส่วนหน่วยเรียนรู้รับใช้สังคม ควรจัดในชั้นปีที่ 3 และชั้นปีที่ 4 จะทำให้นักศึกษาได้พัฒนาจริยธรรมอย่างต่อเนื่อง และเป็นระบบชัดเจน เพื่อเสริมสร้างจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาล อันจะส่งผลต่อการมีจริยธรรมในการประกอบวิชาชีพการพยาบาลต่อไป

2. วิทยาลัยพยาบาลในสังกัดกระทรวงสาธารณสุข ควรสร้างเครือข่ายในการพัฒนาจริยธรรมแก่นักศึกษาร่วมกัน การสร้างเครือข่ายพัฒนาจริยธรรม จะทำให้มีการสร้างทีมงานคณาจารย์ เพื่อเสริมสร้างความแข็งแกร่งทางจริยธรรมให้แก่คณาจารย์และนักศึกษาพยาบาล ทั้งนี้ทางวิทยาลัยพยาบาลควรจัดสรรงบประมาณ การบริหารจัดการ การใช้ทรัพยากรบุคคลและทรัพยากรการเรียนรู้ร่วมกันในรูปของเครือข่าย

3. พัฒนาอาจารย์ในวิทยาลัยพยาบาลให้มีความเข้าใจตรงกันต่อกระบวนการเรียนรู้ทางจริยธรรมว่าต้องมีความต่อเนื่องสม่ำเสมอ รวมทั้งให้การสนับสนุนในการพัฒนาจริยธรรมทั้งในการจัดการเรียนการสอนในหลักสูตร และนอกหลักสูตร

4. พัฒนาการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ในรูปแบบการบูรณาการระหว่างวิชาการกับกิจกรรมเสริมหลักสูตร อย่างมีแผนชัดเจนในวิทยาลัยพยาบาล

5. สร้างเครือข่ายวิทยากร โดยเฉพาะสถาบันอุดมศึกษาในเขตพื้นที่ หรือเขตจังหวัด เพื่อสร้างความเข้มแข็งของคณาจารย์และวิทยากรในการพัฒนาจริยธรรม และเพื่อความร่วมมือกันในเครือข่ายทั้งด้านคณาจารย์และนักศึกษา

ข้อเสนอแนะในการนำกิจกรรมไปใช้

1. กิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาล เป็นกิจกรรมที่พัฒนาขึ้นโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเสริมสร้างจริยธรรม ด้านความรับผิดชอบ ความเมตตากรุณา และความซื่อสัตย์ ให้กับนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ ชั้นปีที่ 4 ดังนั้นถ้าจะนำผลการวิจัยที่ได้จากชุดกิจกรรมไปใช้ในการเสริมสร้างจริยธรรมของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในสาขาอื่นๆ หรือสาขาที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการผู้ป่วย ควรปรับปรุงเนื้อหาสาระของกิจกรรม ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการพัฒนา

2. กิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นสามารถบูรณาการระหว่างกิจกรรมและเนื้อวิชาในหลักสูตรเพื่อให้สอดคล้องกับสมรรถนะทางจริยธรรมในแต่ละชั้นปี การจัดการเรียนดังกล่าวต้องมีการประสานและทำความเข้าใจกับทุกภาควิชาทั้งวิชาทางการศึกษาทั่วไป และวิชาทางการพยาบาล เพื่อจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสมและต่อเนื่อง เพื่อให้สอดคล้องกับหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต พ.ศ. 2545 ซึ่งเป็นหลักสูตรแบบบูรณาการ สามารถนำกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมาบูรณาการได้ดังนี้

2.1 กิจกรรมในหน่วยพัฒนาตน มีกิจกรรมวิเคราะห์ตนเอง และศาสนาสู่การพัฒนาตน สามารถบูรณาการในชั้นปีที่ 1 เพื่อให้นักศึกษามีสมรรถนะ เกี่ยวกับจริยธรรมในตนเอง

2.2 กิจกรรมในหน่วยสังคมรอบตัว มีกิจกรรมค่ายอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม สามารถบูรณาการในชั้นปีที่ 2 เพื่อให้นักศึกษามีสมรรถนะ ด้านการทำงานเป็นทีม และการดำเนินชีวิตร่วมกับผู้อื่น

2.3 กิจกรรมในหน่วยเรียนรู้รับใช้สังคม มีกิจกรรมศึกษาวิถีชีวิตชุมชน และรับใช้ชุมชนดูแลสุขภาพ สามารถบูรณาการในชั้นปีที่ 3 และ 4 เพื่อให้นักศึกษามีสมรรถนะ เกี่ยวกับการบริหารทีมงาน ภาวะผู้นำ การปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพ

3. การประสานทำความเข้าใจกับครอบครัว ผู้ปกครองของนักศึกษา เพื่อให้เกิดความสอดคล้องความต่อเนื่อง และร่วมมือกันในการเสริมสร้างจริยธรรมให้เกิดขึ้นแบบยั่งยืนในตัวนักศึกษา

4. เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการนำกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างจริยธรรมไปใช้ควรดำเนินการดังนี้

4.1 อาจารย์และวิทยากรที่เข้าร่วมกิจกรรม ควรได้รับการคัดเลือกผู้ที่มีจริยธรรมที่เหมาะสมเป็นแม่แบบทางจริยธรรม ซึ่งมีอิทธิพลต่อการถ่ายทอดคุณลักษณะเชิงจริยธรรม และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักศึกษา

4.2 วิทยากรและอาจารย์ประจำกลุ่มควรศึกษาเพื่อทำความเข้าใจแนวคิดและหลักการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ ซึ่งเป็นกรอบแนวคิดในการจัดกิจกรรมอย่างชัดเจน รวมทั้งการประเมินพฤติกรรมตามสภาพจริง

4.3 ควรจัดหาเวลาในการดำเนินกิจกรรมที่เหมาะสม ควรจัดในช่วงปิดภาคเรียน หรือช่วงที่นักศึกษามีเวลาว่าง ไม่กระทบกับการเรียมการสอน และควรจัดอยู่ในแผนปฏิบัติการหรือปฏิทินการศึกษาของหน่วยงานอย่างชัดเจน ทำให้ทุกฝ่ายได้มีการเตรียมตัวล่วงหน้า

4.4 ควรใช้อาจารย์จากภายในวิทยาลัย ร่วมกับวิทยากรจากภายนอกโดยเฉพาะจากเครือข่ายที่มีความสามารถในการทำกิจกรรมกลุ่ม และมีช่วงวัยที่สามารถเข้ากับนักศึกษาได้ ทำให้นักศึกษามีความกระตือรือร้นในการทำกิจกรรมมากขึ้น เกิดการเรียนรู้ร่วมกันด้วย

4.5 ควรจัดกิจกรรมนอกสถานที่ ต้องเลือกสถานที่ที่สะดวก ปลอดภัย มีสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ทำให้นักศึกษาได้เรียนรู้จากสถานการณ์จริงได้ชัดเจนยิ่งขึ้น และในการจัดกิจกรรมศึกษาวิถีชีวิตชุมชน ควรจัดให้นักศึกษานอนในชุมชน เพื่อให้เข้าใจวิถีชีวิตชุมชนอย่างละเอียดยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัย

1. ควรมีการศึกษาวิจัยและพัฒนาหลักสูตรแบบบูรณาการ ระหว่างวิชาการกับกิจกรรมนักศึกษาเพื่อพัฒนาจริยธรรมสำหรับนักศึกษาพยาบาล

2. ควรมีการศึกษาวิจัย และพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาล ให้ครอบคลุมจริยธรรมที่เกี่ยวข้องและจำเป็นในวิชาชีพการพยาบาล สำหรับนักศึกษาพยาบาล เพื่อนำสู่ความมีคุณภาพในการประกอบวิชาชีพการพยาบาลต่อไป

3. ควรมีการศึกษาวิจัย ประเมินผลในระยะยาว เป็นระยะอย่างต่อเนื่องเกี่ยวกับคุณลักษณะเชิงจริยธรรมในวิชาชีพการพยาบาลทั้งด้านเจตคติ และพฤติกรรม โดยร่วมมือกับหน่วยงานต้นสังกัดในการติดตามประเมินผลอันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการเรียนการสอนของสถาบันการศึกษา และต่อการปฏิบัติงานในวิชาชีพการพยาบาลต่อไป

4. ควรดำเนินการวิจัยในรูปแบบที่ผู้วิจัยพัฒนา โดยขยายเวลาดำเนินการทดลอง และติดตามประเมินผลเป็นระยะ เพื่อดูพัฒนาการและความคงทนของจริยธรรม และอาจใช้กลุ่มตัวอย่างคละกันระหว่างชั้นปี หรือระหว่างสถาบัน

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

กนกวรรณ สุวรรณปฏิกรณ์. (2534). *การเปรียบเทียบค่านิยมทางจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาลที่ได้รับการสอนจริยธรรมโดยวิธีการทำค่านิยมให้กระจ่างกับการสอนโดยวิธีการสอนแบบปกติ : วิทยาลัยสภากาชาดิไทย.* วิทยานิพนธ์ พย.ม.(การพยาบาลสาธรณสุข). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.

กมลรัตน์ ศักดิ์สมบูรณ์ เทอร์เนอร์. (2544, กันยายน-ธันวาคม). "การศึกษาแนวโน้มการศึกษาพยาบาลในวิทยาลัยพยาบาล สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข," *วารสารการศึกษาพยาบาล.* 12(3) : 38-47.

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2539). *การประเมินผลจากสภาพจริง.* กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

กอบกุล พันธ์เจริญวรกุล. (2544). *การพัฒนาการจัดการศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตร์บัณฑิต เพื่อตอบสนองการปฏิรูประบบบริการสุขภาพไทย.* (เอกสารสัมมนาพยาบาลศาสตร์ แห่งชาติ ครั้งที่ 3). คณะแพทย์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล (23-25 กรกฎาคม) : 49-52.

กาญจนา ปัญญานนท์วาท. (2539). *ผลการใช้กรณีศึกษาในการสอนทางคลินิกที่มีต่อความตั้งใจกระทำพฤติกรรมจริยธรรมในการปฏิบัติการพยาบาลสูติศาสตร์ ของนักศึกษาพยาบาล.* วิทยานิพนธ์ พย.ม. (การพยาบาลศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.

กุลยา ตันติผลาชีวะ. (2544,มกราคม). "การวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียนปฐมวัยศึกษา," *วารสารการศึกษาปฐมวัย.* 5 (1) : 43-44.

———— . (2544,กันยายน-ธันวาคม). "การจัดการสอนเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้," *วารสารการศึกษาพยาบาล.* 12 (3) : 78-89.

———— . (2545,มกราคม). "การประเมินตามสภาพจริง," *วารสารการศึกษาปฐมวัย.* 6 (1) : 26-33.

———— . (2543). *การสอนแบบจิตปัญญา.* กรุงเทพฯ : เอดิสัน เพรสโปรดักส์ จำกัด.

กีรติ บุญเจือ. (2534). *จริยศาสตร์สำหรับผู้เริ่มเรียน.* พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.

โกวิท ประวาลพฤกษ์. (2529). *การพัฒนาจริยธรรม.* (เอกสารการสอน ชุดวิชาจริยศึกษา หน่วยที่ 1-5). พิมพ์ครั้งที่ 3. นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

คณะอนุกรรมการจริยธรรม สภาการพยาบาล. (2545). *แนวทางการส่งเสริมการปฏิบัติการพยาบาลตามจรรยาบรรณวิชาชีพ.* กรุงเทพฯ : สภาการพาบาล

———— . (2545). *สิทธิผู้บริโภคยุคปฏิรูปสุขภาพ : ความ ท้าทายในบริการวิชาชีพ.* (เอกสารการประชุมวิชาการด้านจริยธรรมวิชาชีพและการ ผดุงความเป็นธรรม). สภาการพยาบาล. (4-6 กุมภาพันธ์) : 3-4 (เอกสารหมายเลข 7.2)

จินดา ถิระพันธุ์. (2542). *จริยธรรมกับวิชาชีพพยาบาล.* นครศรีธรรมราช : วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครศรีธรรมราช.

ฉวีวรรณ สัตยธรรม และนำพร ไวว่อง. (2539,พฤษภาคม). "ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาชีพพยาบาล และจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีศรีธัญญา," *วารสารกรมการแพทย์.* ปีที่ 21 : 143-162.

เฉิดศักดิ์ ชุมนุม. (2540, มกราคม-มีนาคม). "การเรียนรู้โดยวิธีการประสบการณ์ (Experiential learning)," *วารสารโครงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์.* 2 : 41.

ชัยพร วิชชาวุช และธีระพร อุวรรณโน. (2542). "แนวคิดและพัฒนาการใหม่ในการปลูกฝังจริยธรรม," ใน *ความรู้คู่คุณธรรม.* ไพฑูรย์ สินลารัตน์. หน้า 120-134. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชัยพร วิชชาวุช. (2542, เมษายน-มิถุนายน). "กลยุทธ์ใหม่ในการพัฒนาบุคคล : การเรียนเชิงประสบการณ์," *จุลสารพัฒนาข้าราชการ.* 18(2) : 3-14.

ชัยฤทธิ์ โพธิสุวรรณ. (2544). *การศึกษาผู้ใหญ่ : ปรัชญาตะวันตกและการปฏิบัติ.* กรุงเทพฯ : สาขาวิชาการศึกษาผู้ใหญ่ คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ชุมศรี ชำนาญพูด. (2536). *พฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาลตามจรรยาบรรณวิชาชีพพยาบาล ในวิทยาลัยพยาบาล สังกัดกองงานวิทยาลัยพยาบาล สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงสาธารณสุข.* วิทยานิพนธ์ กศ.ม (การบริหารการศึกษา). ชลบุรี : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา. ถ่ายเอกสาร.

ชุติมา ปัญญาพินิจนุกูร. (2540). *รูปแบบการจัดการเรียนการสอนจริยธรรมทางการพยาบาลโดยบูรณาการแนวคิดเชิงพุทธ และเน้นปัญหาเป็นหลัก.* ปริญญานิพนธ์. กศ.ด. (การอุดมศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

ดวงเดือน พันธุมนาวิน. (2524). *พฤติกรรมศาสตร์ 2 : จิตวิทยาจริยธรรมและจิตวิทยาภาษา.* กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.

———. (2539). *ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม การวิจัยและพัฒนาบุคคล.* กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ทบวงมหาวิทยาลัย. (2543). *การจัดกิจกรรมนิสิต/นักศึกษาเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม สำหรับบัณฑิตอุดมคติไทย.* กรุงเทพฯ : สำนักมาตรฐานการศึกษา ทบวงมหาวิทยาลัย.

———. (2543). *การสร้างหลักสูตรและรายวิชาใหม่ด้านคุณธรรมและจริยธรรม แนวทางพัฒนาบัณฑิตอุดมคติไทย.* กรุงเทพฯ. สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา ทบวงมหาวิทยาลัย.

ทองคูณ หงส์พันธุ์. (2542). *คู่มือการจัดกิจกรรมค่ายอาสาพัฒนาและบำเพ็ญประโยชน์.* กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา.

ทัศนีย์ นนทะสร และคณะ. (2544,พฤษภาคม – สิงหาคม). "ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยคัดสรรกับความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาน ของนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ ชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยพยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุข เขตภาคกลาง," *วารสารการศึกษาพยาบาล.* 12 (2) : 22-34.

ทิศนา แขมมณี. (2544). *ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ.* กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

———. (2545). *ศาสตร์การสอน.* กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ธิติมา จำปีรัตน์. (2532). *ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมกับพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาลในเขตกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ วท.ม. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.

ธิดารัตน์ บุญนุช. (2543). *การพัฒนากิจกรรมนิสิตนักศึกษา*. กรุงเทพฯ : ชวนพิมพ์.

นที เกื้อกูลกิจการ. (2542 มกราคม-เมษายน). "จริยธรรมในการปฏิบัติการพยาบาล : ปัญหาและแนวทางแก้ไข," *วารสารพยาบาลสงขลานครินทร์*. 19 (1) : หน้า 76 - 85

นาตยา ปิลันธนานนท์. (2529). *การพัฒนาจริยธรรม : การทำความกระจ่างในค่านิยม*. (เอกสารการสอนชุดวิชาจริยศึกษา หน่วยที่ 6-10). พิมพ์ครั้งที่ 3. นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

บรรจง จันทรสา. (2527). *ปรัชญากับการศึกษา*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.

ประเทือง ภูมิภัทราคม. (2535). *การปรับพฤติกรรม : ทฤษฎีและการประยุกต์. ปทุมธานี* : วิทยาลัยครูเพชรบุรีวิทยาลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.

ประภาเพ็ญ สุวรรณ. และ สวิง สุวรรณ. (2536). *พฤติกรรมศาสตร์ พฤติกรรมสุขภาพ และ สุขศึกษา*. คณะสาธารณสุขศาสตร์ หมาวิทยาลัยมหิดล กรุงเทพฯ : เจ้าพระยาการพิมพ์.

เปรมวดี คฤหเดช. (2540). *การพัฒนาชุดฝึกอบรมเชิงประสบการณ์เพื่อพัฒนาการทำงาน เป็นทีมสำหรับนักศึกษาพยาบาล*. ปริญญานิพนธ์ กศ.ด. (การอุดมศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

บุปผา เมฆศรีทองคำ. (2545). *การพัฒนาหลักสูตรเพื่อเสริมสร้างกระบวนการตัดสินใจทางจริยธรรมในวิชาชีพนักหนังสือพิมพ์ สำหรับนักศึกษาวารสารศาสตร์*. ปริญญานิพนธ์ กศ.ด. (การวิจัยและพัฒนาหลักสูตร). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

พจนานุกรมฉบับเฉลิมพระเกียรติ. (2534). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช จำกัด

พนัส หัสนาคินทร์. (2523). *การสอนค่านิยมและจริยธรรม*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พิฆเณศ.

พรทิพย์ บุญพวง. (2527). *การประเมินจริยธรรมพยาบาลซึ่งปฏิบัติงานในสถาบันการศึกษาและแผนกบริการพยาบาล สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย*. วิทยานิพนธ์ วท.ม. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.

พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์.(2542).*"การพัฒนาจริยธรรมตามความคิดของโคลเบิร์ก"*.ในความรู้คู่คุณธรรม.ไพฑูรย์ สินลรัตน์.หน้า146-148.กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

"พระราชบัญญัติวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ พ.ศ. 2528 และที่แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ (ฉบับที่2) พ.ศ. 2540," (2540, 23 ธันวาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 114 ตอนที่ 75 ก. หน้า 2.

พระราชวรมุณี (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2523). *แนวทางพัฒนาจริยธรรมไทย*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา.

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธรรมจิตโต). (2539). *การสอนจริยศาสตร์และศีลธรรมในสังคมปัจจุบัน*. (เอกสารการประชุมวิชาการ เรื่องจริยศาสตร์ศึกษากับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสังคมปัจจุบัน. กรุงเทพฯ: ภาควิชามนุษศาสตร์ คณะมนุษศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล. (20-21 พฤษภาคม 2539 ณ. โรงแรมรอยัลริเวอร์).

พวงรัตน์ ทวีรัตน์ . (2540). *วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์.* กรุงเทพฯ : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

พวงรัตน์ บุญญานุรักษ์. (2533, ธันวาคม). "จริยธรรมในหลักสูตรพยาบาลศาสตร์ กุศโลบายในการพัฒนาหลักสูตร," *วารสารพยาบาลศาสตร์ จุฬาฯ.* 8(15).

_____. (2536). *50 ปี ชีวิตและงาน* : อาจารย์พวงรัตน์ บุญญานุรักษ์. ชลบุรี : คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.

พอเพ็ญ ไกรนรา. (2545). *การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างทักษะความสัมพันธ์ระหว่างพยาบาลกับผู้ใช้บริการ สำหรับนักศึกษาพยาบาล.* ปริญญานิพนธ์ กศ.ด (การอุดมศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

เพ็ญพรรณ พิทักษ์สงคราม. (2539). *การศึกษาสถานการณ์เชิงจริยธรรมและความตั้งใจกระทำพฤติกรรมจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาล ในการปฏิบัติการพยาบาลสุขภาพจิตและการพยาบาลจิตเวช.* วิทยานิพนธ์ พย.ม. (การพยาบาลศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พูนสุข หิงคานนท์. (2541). *แผนพัฒนาการพยาบาลและผดุงครรภ์แห่งชาติ พ.ศ. 2540-2549.* กรุงเทพฯ : เดอะเบสท์กราฟฟิค แอนด์ ปริ้นซ์.

ฟาริดา อิดราฮิม. (2541). *นิเทศวิชาชีพและจริยศาสตร์สำหรับพยาบาล.* พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สามเจริญพาณิชย์ (กรุงเทพ) จำกัด.

มัญชุภา ว่องวีระ. (2541). *จริยธรรมกับการพยาบาล.* สงขลา : ชานเมืองการพิมพ์.

ยุพดี สมบูรณ์สิน. (2541). *กิจกรรมส่งเสริมจริยธรรมนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาล บรมราชชนนี.* ปริญญานิพนธ์ กศ.บ. (จิตวิทยาการแนะแนว). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

เยาวดี บรรจงปรุ และคณะ. (2537, กรกฎาคม-ธันวาคม). "การจัดการเรียนการสอนด้านจริยธรรมในหลักสูตรพยาบาลศาสตร์บัณฑิต," *วารสารคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.* 2 : 25-38.

เยาวดี สุวรรณนาคะ. (2545). *การปฏิรูปการศึกษาวิทยาศาสตร์สุขภาพ : หลักสูตรและการเรียนรู้.* (เอกสารการประชุมวิชาการ พัฒนากำลังคนด้านสุขภาพ ประจำปี 2545). สถาบันพระบรมราชชนก สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข.

ระวี ภาวิไล. (2531). *ศาสนากับปรัชญา.* พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์กะรัต.

ริ้วทอง ล้อทอง. (2535). *การวิเคราะห์กิจกรรมนักศึกษาพยาบาล ที่ส่งเสริมจริยธรรมของวิทยาลัยพยาบาล สังกัดกองงานวิทยาลัยพยาบาล สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข.* วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.

รัชนีวรรณ ชูสถาน. (2531). *เปรียบเทียบระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาลที่ทำกิจกรรมเสริมหลักสูตรต่างกัน คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยของแก่น.* วิทยานิพนธ์ วท.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.

เรวดี ชารีรัตน์. (2532). *ผลของการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมและคุณลักษณะทางจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลสรรพสิทธิประสงค์ อุบลราชธานี.* วิทยานิพนธ์ วท.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล.

ฤกษ์ชัย คุณูปการ. (2539). *หลักการและทฤษฎีการปลูกฝังจริยธรรม.* พิษณุโลก : คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏ พิบูลสงคราม.

ละออ หุตางกูร. (2525). *จริยธรรมกับการพยาบาล 30 ปี ภาควิชาการพยาบาลสาธารณสุข.* กรุงเทพฯ : บพิธการพิมพ์จำกัด.

————. (2536 มกราคม). "จริยธรรมเพื่อคุณภาพการพยาบาล," *วารสารพยาบาลศาสตร์.* 5(1) : 1-10.

วรรณี จันทร์สว่าง และ สุภาณี อ่อนชื่นจิตร. (2536). *รายงานการวิจัยคุณลักษณะทางจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาล คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.* สงขลา : ภาควิชาการพยาบาลสาธารณสุขศาสตร์ คณะแพทย์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

วรรณวิไล จันทราภา. (2544). *จริยธรรมแห่งวิชาชีพการพยาบาล.* (เอกสารประกอบโครงการทดสอบรูปแบบการส่งเสริมการปฏิบัติการพยาบาลตามจรรยาบรรณวิชาชีพ จังหวัดอุดรธานี 27-31 สิงหาคม 2544). กรุงเทพฯ : อนุกรรมการจริยธรรม สภาการพยาบาล.

วรรณี เดียวอิสเรศ. (2536). *การพัฒนาบัณฑิตด้านจริยธรรม.* (เอกสารประกอบสัมมนาพยาบาลศาสตร์ศึกษาแห่งชาติ ครั้งที่ 2 ระหว่าง 31 สิงหาคม – 3 กันยายน). กรุงเทพฯ : คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล : 132-150.

วัฒนาพร ระงับทุกข์. (2541). การจัดการเรียนการสอนที่ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง. กรุงเทพฯ : บริษัท ต้นอ้อ 1999 จำกัด.

วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา. (2543). *การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนิสิตนักศึกษา.* กรุงเทพฯ : ชวนพิมพ์.

————. (2544). *การพัฒนาการเรียนการสอนทางการอุดมศึกษา.* กรุงเทพฯ : ภาควิชาอุดมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วารินทร์ รัศมีพรหม. (2542). *การออกแบบและพัฒนาระบบการสอน.* กรุงเทพฯ : ภาควิชาเทคโนโลยีทางการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

วิชัย วงษ์ใหญ่. (2537). *กระบวนการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนภาคปฏิบัติ.* กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.

วิลเลียม วิมุกตายน. (2540). *รูปแบบการฝึกเพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสารทางวาจาสำหรับนักศึกษาพยาบาล.* ปริญญานิพนธ์ กศ.ด (การอุดมศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

ศรีเกียรติ อนันต์สวัสดิ์. (2540). *การพัฒนารูปแบบการสอนบูรณาการเพื่อส่งเสริมจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาลในวิทยาลัยพยาบาล กระทรวงสาธารณสุข.* วิทยานิพนธ์ คด. (อุดมศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.

สถาบันพระบรมราชชนก สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข. (2545). *ร่างหลักสูตรพยาบาลศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง) พ.ศ. 2545.* กรุงเทพฯ : สถาบันพระบรมราชชนก.

สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน. (2542). *รายงานการศึกษา รูปแบบและวิธีการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม.* กรุงเทพฯ : สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน.

สมคิด อิสระวัฒน์. (2537,มีนาคม). "*กลวิธีการพัฒนาจริยธรรมสำหรับวิชาชีพพยาบาล*". สารสภาการพยาบาล : 41-45

สมศักดิ์ ภู่วิภาดาวรรธน์. (2544). *การยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และการประเมินตามสภาพจริง.* เชียงใหม่ : เชียงใหม่โรงพิมพ์แสงศิลป์.

สมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทย. (2537,มีนาคม). "*จรรยาบรรณวิชาชีพการพยาบาล*". สารสภาการพยาบาล. 9 : 24

สาลิกา เมธนาวิน. (2545). *องค์ประกอบความฉลาดทางอารมณ์ของพยาบาลในการปฏิบัติการพยาบาล.* ปริญญานิพนธ์ กศ.ด (การวิจัยและพัฒนาหลักสูตร). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

สาโรช บัวศรี. (2526). *จริยธรรมศึกษา.* กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา.

สิปปนนท์ เกตุทัต. (2535). " *วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม : สู่อนาคตของสังคมไทย.*" ในปาฐกถาไสวสุทธิพิทักษ์ ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

สิวลี ศิริไล. (2536). *จริยธรรมกับวิชาชีพพยาบาลในสังคมปัจจุบัน.* (เอกสารประกอบการสัมมนาพยาบาลศาสตร์แห่งชาติ ครั้งที่ 2 วันที่ 31 สิงหาคม – 3 กันยายน). กรุงเทพฯ : คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.

————. (2537). *จริยศาสตร์สำหรับพยาบาล.* พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).

————. (2544). *จริยศาสตร์สำหรับพยาบาล.* พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุธีรา อายุวัฒน์. (2530). *คุณภาพบัณฑิต.* (เอกสารการสัมมนาพยาบาลศาสตร์ศึกษาแห่งชาติ ครั้งที่ 1. 8-11 กันยายน). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม.

สุนีย์ ละกำปั่น. (2541). *การพัฒนารูปแบบกิจกรรมส่งเสริมความสามารถในการดูแลสุขภาพตนเอง สำหรับนักศึกษาประถมปีที่ 5.* ปริญญานิพนธ์ กศ.ด (การวิจัยและพัฒนาหลักสูตร). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

สุรางค์ โค้วตระกูล. (2536). *จิตวิทยาการศึกษา.* พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สุวรรณา เหรียญสุวรรณ. (2545) *การสร้างแบบทดสอบวัดลักษณะความเป็นพยาบาลของนักศึกษาพยาบาลสถาบันการศึกษาพยาบาลภาครัฐบาล ในเขตกรุงเทพมหานคร.* ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. (การวัดผลการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

สุวลักษณ์ ตั้งประดิษฐ์ และคนอื่นๆ. (2536). *การศึกษาพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาลในวิทยาลัยพยาบาล สังกัดกองงานวิทยาลัยพยาบาล.* นนทบุรี : กระทรวงสาธารณสุข.

สำนักงานคณะกรรมการศึกษาแห่งชาติ. (2544). *การวัดและประเมินผู้เรียนด้านคุณธรรมจริยธรรม.* กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2543). *กรอบวิสัยทัศน์และ ทิศทางแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9.* กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542.* กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย. (2544). *วิสัยทัศน์การพัฒนาอุดมศึกษา ของแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549).* กรุงเทพฯ : สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย.

สำนักงานพัฒนาสุขภาพจิต กรมสุขภาพจิต. (2543). *คู่มือการฝึกอบรมแบบมีส่วนร่วม.* กรุงเทพฯ : วงศ์กลมโปรดักชั่น.

สำเนาว์ ขจรศิลป์. (2538). *มิติใหม่ของกิจการนักศึกษา 2* : การพัฒนานักศึกษา. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต.

หน่วยศึกษานิเทศน์ กรมสามัญศึกษา. (2529). *หลักการและทฤษฎีการปลูกฝังเสริมสร้างจริยธรรม.* กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

อรทิพา ส่องศิริ. (2545). *การสร้างเกณฑ์ประเมินสมรรถนะการพยาบาลทางคลินิกสำหรับนักศึกษาพยาบาล* หลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต. ปริญญานิพนธ์ กศ.ด (การอุดมศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

อติญาณ์ ศรเกษตริน. (2543). *การสร้างหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างความเป็นผู้นำสำหรับนักศึกษาพยาบาล.* ปริญญานิพนธ์ กศ.ด (การอุดมศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

อรัญญา เชาวลิต และวันดี สุทธรังษี. (2544). *การพัฒนาหลักสูตรพยาบาลศาสตร์บัณฑิตด้านจริยธรรม.* (เอกสารประกอบการสัมมนาพยาบาลศาสตร์ศึกษาแห่งชาติ ครั้งที่ 3 วันที่ 23-25 กรกฎาคม 2544 ณ โรงแรมดิแอมเมอรัลด์ กรุงเทพ). กรุงเทพฯ : คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.

อาภา โลจายะ. (2535). *พฤติกรรมจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาลสภากาชาดไทย ตามความคิดเห็นของผู้บริหารพยาบาลและอาจารย์พยาบาล.* ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.

อุษณีย์ เทพวรชัย. (2542). *การพัฒนารูปแบบการสอนเชิงรุกทางการศึกษาพยาบาลในระดับปริญญาตรี.* วิทยานิพนธ์ ค.ด. (การอุดมศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.

อำพล จินดาวัฒนะ (2538). *ทิศทางการพัฒนากำลังคนด้านสาธารณสุขสำหรับยุคโลกาภิวัฒน์.* (เอกสารประกอบการบรรยาย ในการสัมมนาหัวหน้าฝ่ายที่ปฏิบัติงานด้านพัฒนาบุคลากร ของสำนักงานปลัดกระทรวง). กรุงเทพฯ : กระทรวงสาธารณสุข.

Anderson, M. & Gerrard, B. (1984, October). " A Comprehensive Interpersonal Skills Program for Nurses," Journal of Nursing Education. 23(8) : 353-355.

Aiken , Tonia Dandry and Catalano , Josept T. (1994). *Legal Ethical and Political Issues in Nursing.* Philadelphia : F.A. Davis Company.

Bandman , Elsic. L. and Bertram Bandman. (1990). *Nursing Ethics Through the life Span.* 2nd ed. New York : Appleton & Lange.

Bandura, A. (1977). *Social Learning Theory.* New Jersey : Prentic Hall.

_____.(1986). *Social Foundations of Thought and Action.* New Jersey : Prentic Hall.

Betts, A. (1995). "Improving Communication," In *Interpersonal Communication in Nursing : Theory and Practice.*). Edited by Ellis, R.B., Gates, R.J., & Kenwerthy, N. Singapore: Churchill Livingstone.

Bloom, B.S. (1961). *Taxonomy of education objectives.* New York : Mckay Company.

Burnard, P. (1995). *Learning Human Skills : An Experiential and Reflective Guide for Nurse 3rd ed.* Oxford : Butterworth-Heinemann.

Burnard, P. (1996). *Acquiring Interpersonal Skills : A Handbook of Experiential Learning for Health Professionals.* 2nd ed. London : Chapman & Hall.

Conbach, Lee J. (1970). *Essential of Psychological Testing.* 3rd ed. New York : Harper and Row.

Campbell, Donald T. and Jultan C. Stanley. (1965). Experimental and Quasiexperimental Designs for Research. Chicago : Rand McNally College.

Chickering , A.W. (1993*). Education and Identity.* San Francisco : Jossey. Bass.

Denison , Bill & Kirk , Roger. (1990). *Do, Review, Learn, Apply : A Simple Guide to Experiential Learning.* Oxford : Blackwell Education.

Deloughery , Grace L. (1995). *Issues and Trends in Nursing.* St. Louis : Mosby-Year Book , Inc.

Erickson , Janat. (1993,May). "Putting Ethics into Education," *The Canadian Nurse.* 89(5) : 18-20.

Fry, Sara T. (1994). *Ethics in Nursing Practice : A Guide to Ethical Decision Making.* Switzerland : ICN.

Frisch , Noreen. (1987,October). Value Analysis ; A model for Teaching Nursing Education on Ethical / Moral Decision Making. Journal of Nursing Education. 26 : 328-333.

Gilligan , Carol. (1977,November). *In a Different Voice : Women's Conceptions of self and of Morality.* Harvard Educational Review. 47 : 481-577.

Hayne , Yronne , Sharon Moore and Marganet Osborne. (1990). "Nursing Ethics : A Turning Point," *Nursing Forum.* 25(4) : 10-12.

John Dewey. (1969). *Democracy and education : an introduction to philosophy of education. 4th ed.* New York : The Free Press.

Jonson, D.W. and Jonson,R.T. (1991). *Learning Together and Alone.* Needham Heights, Massachusetts: Allyn and Bacon.

Kay , W. (1970). *Moral Development.* London : George Allen and Unwin.

Klausmeier,H.J.(1985).Educational Psychology.5thed.New York:Harper&Rom.

Kolb , D. (1984). *Experiential Learning.* New Jersey : Prentice-Hall.

Kohlberg, L. (1976). *Moral stages and moralization : The cognitive developmental approach in Lickno, T. Moral Development and Behavior : Theory , Research, and Social Issues.* P. 30-56. New York : Holt, Richart and Winston.

Lefrancois , G.R. of Children. (1994). *An Introduction to Child Development.* Belmont , California: Wadworth Publishing company.

Mustapha, Sherry and Segbert, Jeffrey. (1989,March). "Moral reasoning in College Student Implication for Nursing Education," *Journal of nursing Education.* 28 : 107-111.

Piaget, Jean. (1960). *The Moral Judgement of the Child.* Illinois : The Free Press.

Raths , L.E , Harmin , M. and Simon. S.B. (1966). *Values and Teaching, Columbus,* Ohio : Charles E. Merrill.

Raths , Louis E. , Merrill , Harmin and Sidney Simon B. (1966). *Values and Teaching.* Ohio : Charles E. Merrill Publishing Co.

Schaffer, Marjorie A. and Juarez, Maureen. (1993,May-June). "An Ethical Analysis of Student Faculty Interactions," *Nurse Educator.* 18 : 25-28.

Schattschneider , Hazel. (1992,November). "Ethics for the Nineties," *The Canadian Nurse.* 88(10) : 16-18.

Schmitz, Kathleen and Schaffer, Marjorie. (1995,January). "Ethics Problems Encountered in the Teaching of Nursing : Student and Faculty Perceptions," *Journal of Nursing Education.* 34 : 42-45.

Webster's dictionary. (1988). *Encyclopedic edition.* New York : Lexicon publication, Inc.

Tyler , R.W. (1949) *Basic Principles of Curriculum and Instruction.* Chicago : The University of Chicago Press.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

แบบสอบถามผู้เกี่ยวข้องในวิชาชีพการพยาบาล เพื่อศึกษาจริยธรรมที่จำเป็น
สำหรับนักศึกษาพยาบาล
แบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ เกี่ยวกับ
การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างจริยธรรม ของนักศึกษาพยาบาล
แบบประเมินหน่วยกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ เพื่อเสริมสร้างจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาล
แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาล

แบบสอบถามผู้เกี่ยวข้องในวิชาชีพการพยาบาล
เพื่อศึกษาจริยธรรมที่จำเป็น สำหรับนักศึกษาพยาบาล

1. ท่านคิดว่าจริยธรรมที่จำเป็น สำหรับนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ ที่จะทำหน้าที่ในฐานะพยาบาลวิชาชีพคืออะไร?
   (กรุณาเขียนหมายเลข ตามลำดับความจำเป็น เรียงจากจำเป็นมากไปหาจำเป็นน้อย โดยให้1 = จำเป็นมากอันดับ1 ,2 = จำเป็นมากอันดับ 2 , 3 = จำเป็นมากอันดับ 3 ฯลฯ)

   ( ) ความรับผิดชอบ
   ( ) ความซื่อสัตย์
   ( ) ความเสียสละ
   ( ) ความสามัคคี
   ( ) ความยุติธรรม
   ( ) ความอดทน
   ( ) ความเมตตากรุณา
   ( ) ความมีมนุษยสัมพันธ์
   ( ) ความมีระเบียบวินัย
   ( ) ความเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

2. จากคำตอบข้อที่ 1 จริยธรรมที่จำเป็นในแต่ละอันดับตามที่ท่านระบุไว้นั้นควรมีพฤติกรรมอย่างไร?

   จริยธรรมอันดับที่ 1 ควรมีพฤติกรรมคือ

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

   จริยธรรมอันดับที่ 2 ควรมีพฤติกรรม คือ

.....
.....
.....
.....
.....
.....

จริยธรรมอันดับที่ 3 ควรมีพฤติกรรม คือ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

แบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ เพื่อเสริมสร้างจริยธรรม ของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข

คำชี้แจง

1. แบบสัมภาษณ์ชุดนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อต้องการสอบถามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ เกี่ยวกับแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างจริยธรรม ของนักศึกษาพยาบาล

2. แบบสัมภาษณ์ชุดนี้มี 2 ข้อ ซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้เชี่ยวชาญได้แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ

3. ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมี 6 ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ 1 คิดและลงมือทำ (Action) หมายถึง ขั้นตอนที่ผู้เรียนได้เรียนรู้ ทั้งได้คิดและได้กระทำด้วยตนเอง

ขั้นที่ 2 มีการแสดงออก (Behave) หมายถึง ขั้นตอนที่ผู้เรียนได้แสดงออกขณะร่วมกิจกรรมอย่างอิสระ และรู้สึกสบายใจ

ขั้นที่ 3 มีการร่วมมือ (Cooperation) หมายถึง การเรียนร่วมกันเป็นกลุ่มเล็กๆ กลุ่มละ 6คน โดยสมาชิกของกลุ่มมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และความสำเร็จของกลุ่ม

ขั้นที่ 4 ทบทวนสิ่งที่ได้เรียนรู้ (Review) หมายถึง ขั้นตอนที่สมาชิกกลุ่มร่วมกันทบทวนประสบการณ์ เกี่ยวกับจริยธรรมที่ได้จากการเรียนรู้จากกิจกรรม

ขั้นที่ 5 วิเคราะห์ผลสะท้อนจากการเรียนรู้ (Reflection) หมายถึง ขั้นตอนที่ผู้เรียน มีการอภิปรายร่วมกัน เกี่ยวกับสิ่งที่ได้ประสบมา หรือได้ค้นพบจาก สถานการณ์การเรียนรู้ จากกิจกรรมที่กำหนด

ขั้นที่ 6 สรุปผลการเรียนรู้ (Conclusion) หมายถึงขั้นตอนที่เป็นผลจากการที่ผู้เรียนร่วมกันอภิปราย แลกเปลี่ยนความคิด จนเกิดความเข้าใจ ได้ข้อสรุปและการนำไปประยุกต์ใช้ได้

4. โครงสร้างหน่วยกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาล ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ประกอบด้วย 3 หน่วย คือ

หน่วยที่ 1 พัฒนาตน หมายถึง หน่วยกิจกรรมที่มุ่งให้เกิดการพัฒนาตนเอง ในด้านความรับผิดชอบ ความเมตตากรุณา และความซื่อสัตย์ โดยการกระจ่างค่านิยม และใช้หลักศาสนาในการพัฒนาตน

หน่วยที่ 2 สังคมรอบตัว หมายถึง หน่วยกิจกรรมที่เสริมสร้างให้นักศึกษาตระหนัก เห็นความสำคัญและเห็นคุณค่าของสิ่งรอบตัว ทั้งทางด้านกายภาพ สิ่งมีชีวิตและมนุษย์ โดยใช้หลักจริยธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

หน่วยที่ 3 เรียนรู้รับใช้ชุมชน หมายถึงหน่วยกิจกรรมที่เสริมสร้างให้นักศึกษาเห็นคุณค่าของสังคม เห็นความสำคัญของมนุษย์ทุกคน พร้อมช่วยเหลือและทำประโยชน์ให้สังคมและส่วนรวม มีเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์

5. จริยธรรมที่จำเป็น 3 อันดับแรก สำหรับนักศึกษาพยาบาล คือ ความรับผิดชอบ ความเมตตากรุณา และความซื่อสัตย์

ข้อคำถาม

1. กิจกรรมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างจริยธรรมสำหรับนักศึกษาพยาบาลที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมี 3 หน่วย ท่านมีความคิดเห็นอย่างไร? และควรมีรูปแบบ และกิจกรรมของแต่ละหน่วยอย่างไร? เพื่อจะช่วยเสริมสร้างให้ นักศึกษาพยาบาลมีจริยธรรม ด้านความรับผิดชอบ ความเมตตากรุณา และความซื่อสัตย์

กิจกรรมการเรียนรู้	ความเหมาะสม	ข้อเสนอแนะ
หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 : พัฒนาตน **วัตถุประสงค์** : เพื่อให้เกิดการพัฒนาตนเอง ในด้านความรับผิดชอบ เมตตากรุณา และซื่อสัตย์ เข้าใจตนเอง มีความเชื่อมั่นในการประพฤติปฏิบัติตามค่านิยมที่ถูกต้อง โดยใช้วิธีกระจ่างค่านิยม และหลักศาสนา **กิจกรรมที่ 1 : วิเคราะห์ตนเอง** เพื่อให้นักศึกษาได้ตรวจสอบและวิเคราะห์ตนเอง เข้าใจค่านิยมของตนเองดีขึ้น ยืนหยัดในการกระทำสิ่งที่เป็นค่านิยมที่ถูกต้อง ตัวอย่างลักษณะของกิจกรรม 1. กิจกรรม : วิเคราะห์ตนเอง 2. อภิปรายประเด็นปัญหา : จริยธรรมที่จำเป็นในวิชาชีพการพยาบาล 3. Role play : พยาบาลในอุดมคติ 4. พัฒนาวิทยาลัย : ปฏิบัติจริง วิเคราะห์ตนเอง สะท้อนกลับ .... **กิจกรรมที่ 2 : ศาสนาสู่การพัฒนาตน** เพื่อให้นักศึกษาตระหนักในจริยธรรมของตนเอง ในด้านความรับผิดชอบ ความเมตตากรุณา และความซื่อสัตย์ โดยใช้หลักธรรมทางศาสนา ตัวอย่างลักษณะของกิจกรรม 1. สนทนาธรรม : โดยผู้นำทางศาสนา และฆราวาส 2. อภิปรายกลุ่ม : ศาสนากับการพัฒนาตนเอง 3. ค่ายจริยธรรม : ฝึกปฏิบัติตนโดยใช้หลักศาสนา		

กิจกรรมการเรียนรู้	ความเหมาะสม	ข้อเสนอแนะ
หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 : สังคมรอบตัว **วัตถุประสงค์** : เพื่อเรียนรู้และเข้าใจสังคม วิถีสังคมเห็นความสำคัญและเห็นคุณค่าของสิ่งรอบตัว ทั้งทางด้านกายภาพสิ่งมีชีวิตและมนุษย์ มุ่งเสริมสร้างจริยธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข **กิจกรรมที่ 3 : ค่ายอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม** เพื่อให้นักศึกษาตระหนักในภาระหน้าที่ต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม ปลูกจิตสำนึกด้านจริยธรรมในการอยู่ร่วมกัน และรักษ์สิ่งแวดล้อม ตัวอย่างลักษณะของกิจกรรม 1. ประสบการณ์ตรง : ศึกษาชีวิตสัตว์ทะเล 2. กิจกรรมผจญภัยในป่าชายเลน : เดินป่าศึกษาระบบนิเวศวิทยา 3. Walk Rally : ฝึกการทำงานร่วมกัน 4. สนทนาเชิงประสบการณ์ : รักษ์สิ่งแวดล้อม 5. กิจกรรมลูกเสือ และนันทนาการ 6. กรณีศึกษา : ความเกี่ยวพันของชุมชนกับสิ่งแวดล้อม .... **หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 : เรียนรู้รับใช้สังคม** **วัตถุประสงค์** : เพื่อให้นักศึกษาตระหนักในคุณค่าของสังคม ศึกษาสภาพความเป็นอยู่ และปัญหาของชุมชน ช่วยเหลือและสร้างสรรค์สังคม เพื่อให้สังคมเป็นสุข **กิจกรรมที่ 4 : ศึกษาวิถีชีวิตชุมชน** เพื่อให้นักศึกษาได้เรียนรู้สภาพสังคมจริง รู้ปัญหาของสังคม ช่วยเหลือและพัฒนาสังคม ตามความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง ตัวอย่างลักษณะของกิจกรรม 1. ประสบการณ์ตรง : ศึกษาวิถีชีวิตชุมชน วิเคราะห์สภาพปัญหาในชุมชน โดยดำเนินการร่วมกับภาคปฏิบัติของวิชาอนามัยชุมชน3 2. อภิปรายประเด็นปัญหา : ปัญหาที่ส่งผลต่อสุขภาพของคนในชุมชนและแนวทางช่วยเหลือรับใช้สังคม		

กิจกรรมการเรียนรู้	ความเหมาะสม	ข้อเสนอแนะ
กิจกรรมที่ 5 : รับใช้ชุมชนดูแลสุขภาพ เพื่อให้นักศึกษาตระหนักในคุณค่าของสังคม พร้อมช่วยเหลือสร้างสรรค์สังคมตามความคิดและการเรียนรู้ของตนเอง เพื่อให้ชุนชนเป็นสุข ตัวอย่างลักษณะของกิจกรรม 1. ประสบการณ์ตรง : โครงการดำเนินการโดยนักศึกษา : โครงการดำเนินการโดยนักศึกษาและชุมชน 2. อภิปรายร่วมกับชุมชน : การพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน		

2. ท่านคิดว่ารูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่จะใช้ในการเสริมสร้างจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาลที่ควรเพิ่มเติม มีอะไรบ้าง?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

แบบประเมิน
กิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการเพื่อเสริมสร้างจริยธรรม
ของนักศึกษาพยาบาล

แบบประเมินกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างจริยธรรมนี้ มีวัตถุประสงค์ให้ท่านซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญ ได้กรุณาพิจารณาความเหมาะสมและความสอดคล้องระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆของกิจกรรม ขอให้ท่านทำเครื่องหมาย / ลงในช่องว่างที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน และข้อความกรุณาเขียนข้อเสนอแนะอื่น ๆเพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงต่อไป

แบบประเมินมี 2 ตอน คือ แบบประเมินความเหมาะสมของกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ และแบบประเมินความสอดคล้องของกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์

ตอนที่ 1 แบบประเมินความเหมาะสมของกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์

คำชี้แจง ขอให้ท่านพิจารณาว่าองค์ประกอบต่างๆของกิจกรรมการเรียนรู้เชิประสบการณ์ในส่วนต่างๆต่อไปนี้ มีความเหมาะมากน้อยเพียงใด และทำเครื่องหมาย / ลงในช่องตามระดับความเหมาะสม

รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม					ข้อเสนอแนะการปรับปรุง
	1	2	3	4	5	
1. สภาพปัญหาและความจำเป็นของกิจกรรม						
2. ปัญหาสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของสังคม						
3. แนวคิดทฤษฎีที่เป็นพื้นฐานในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้						
4. การนำหลักการของกิจกรรมการเรียนรู้ไปปฏิบัติจริง						
5. ความชัดเจนของวัตถุประสงค์ของกิจกรรมการเรียนรู้						
6. เนื้อหาของกิจกรรมการเรียนรู้ในการนำไปใช้จัดกิจกรรมเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย						
7. แนวทางการประเมินประสิทธิภาพของกิจกรรมการเรียนรู้						
8. การกำหนดเนื้อหากิจกรรมการเรียนรู้แต่ละหน่วย						

รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม					ข้อเสนอแนะการปรับปรุง
	1	2	3	4	5	
9. การเรียงลำดับกิจกรรมการเรียนรู้ในแต่ละหน่วย						
10. การส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ในแต่ละกิจกรรม						
11. ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ในแต่ละกิจกรรม						
12. สื่อและเนื้อหาในแต่ละกิจกรรม						
13. สื่อการเรียนที่จะนำไปใช้ในการเสริมสร้างความรู้						
14. วิธีการประเมินในแต่ละกิจกรรม						
15. ระยะเวลาในการจัดกิจกรรม						

ข้อเสนอแนะอื่นๆ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ 2 แบบประเมินความสอดคล้องของกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์

คำชี้แจง แบบประเมินตอนที่ 2 นี้เป็นการประเมินความสอดคล้องขององค์ประกอบทั้งหมดของกิจกรรมการเรียนรู้ ขอให้ท่านผู้เชี่ยวชาญได้กรุณาพิจารณาว่าองค์ประกอบต่าง ๆแต่ละองค์ประกอบมีความสอดคล้องกันหรือไม่ ตามรายการประเมินที่ได้เขียนไว้เป็นรายข้อ โดยการกาเครื่องหมาย / ลงในช่องให้ตรงกับความคิดเห็นของท่าน

สอดคล้อง หมายความว่า องค์ประกอบที่เขียนไว้ตามรายการประเมินข้อนั้น ๆ มีความสอดคล้องกัน ส่งเสริมกัน และเป็นส่วนเกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน

ไม่แน่ใจ หมายความว่า องค์ประกอบที่เขียนไว้ตามรายการประเมินข้อนั้น ๆไม่ชัดเจนที่จะบอกได้ว่ามีความสอดคล้องกัน ส่งเสริมกัน และเป็นส่วนเกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน

ไม่สอดคล้อง หมายความว่า องค์ประกอบที่เขียนไว้ตามรายการประเมินข้อนั้น ๆไม่มีความสอดคล้องกันไม่ส่งเสริมกัน และไม่เป็นส่วนเกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน

รายการประเมิน	สอดคล้อง	ไม่แน่ใจ	ไม่สอดคล้อง	หมายเหตุ
1. ปัญหาและความต้องการจำเป็นกับวัตถุประสงค์ของกิจกรรมการเรียนรู้				
2. หลักการพื้นฐานของกิจกรรมการเรียนรู้กับวัตถุประสงค์ของโครงร่างกิจกรรม				
3. วัตถุประสงค์ของกิจกรรมการเรียนรู้กับเนื้อหาสาระของกิจกรรมการเรียนรู้				
4. หลักการแนวคิดกับเนื้อหาสาระของกิจกรรมการเรียนรู้				
5. ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้				
6. หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 (กิจกรรมที่ 1 , 2)				
6.1 จุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมกับวัตถุประสงค์ของกิจกรรม				
6.2 แนวคิดกับจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม				
6.3 ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมกับจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม				
6.4 เนื้อหาสาระกับกิจกรรมรู้				
6.5 การประเมินผลกับจุดมุ่งหมายของกิจกรรม				

รายการประเมิน	สอดคล้อง	ไม่แน่ใจ	ไม่สอดคล้อง	หมายเหตุ
6.6 การประเมินผลกับจุดมุ่งหมายของกิจกรรม				
7. หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 (กิจกรรมที่ 3)				
7.1 จุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมกับวัตถุประสงค์ของกิจกรรม				
7.2 แนวคิดกับจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม				
7.3 ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมกับจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม				
7.4 เนื้อหาสาระกับกิจกรรม				
7.5 การประเมินผลกับจุดมุ่งหมายของกิจกรรม				
7.6 การประเมินผลกับการดำเนินกิจกรรม				
8. หน่วยกิจกรรมที่ 3 (กิจกรรมที่ 4 , 5)				
8.1 จุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมกับวัตถุประสงค์ของกิจกรรม				
8.2 แนวคิดกับจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม				
8.3 ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมกับจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม				
8.4 เนื้อหาสาระกับกิจกรรม				
8.5 การประเมินผลกับจุดมุ่งหมายของกิจกรรม				
8.6 การประเมินผลกับการดำเนินกิจกรรม				
9. การสรุปและประเมินผลกับวัตถุประสงค์ของกิจกรรมการเรียนรู้				

ข้อเสนอแนะอื่นๆเพิ่มเติม.....

.....

.....

.....

แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับจริยธรรม
สำหรับนักศึกษาพยาบาล

คำชี้แจง ต่อไปนี้เป็นข้อความต่างๆที่เกี่ยวกับพฤติกรรมจริยธรรมที่จำเป็นสำหรับนักศึกษาที่จะทำหน้าที่ในฐานะพยาบาลวิชาชีพในอนาคต อ่านข้อความเหล่านี้แล้วทำเครื่องหมาย / ลงในช่องระดับความจำเป็นที่ตรงกับความคิดเห็นของนักศึกษามากที่สุด และหากนักศึกษามีข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ให้เขียนเพิ่มในช่องข้อเสนอแนะ

จริยธรรมที่จำเป็นสำหรับนักศึกษาพยาบาล	ระดับความจำเป็น					ข้อเสนอแนะ
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
1. ความรับผิดชอบ						
1.1 มีวิธีการทำงานไปสู่เป้าหมาย						
1.2 มีการวางแผนงานอย่างเหมาะสม ทันเวลา						
1.3 ปฏิบัติงานตามแผนอย่างรอบคอบ ครบถ้วน						
1.4 ปฏิบัติงานในบทบาทหน้าที่ โดยอาศัยความรู้ความสามารถ						
1.5 ปฏิบัติงานในบทบาทหน้าที่ ด้วยความเต็มใจ เอาใจใส่ และเต็มความสามารถ						
1.6 มุ่งมั่นและขยันในหน้าที่การงานที่ได้รับมอบหมาย						
1.7 พัฒนาทักษะ ความรู้ที่ใช้ในการปฏิบัติงานให้ทันสมัย และทันสถานการณ์						
1.8 ทำงานที่ได้รับมอบหมายได้อย่างดีและรวดเร็ว						
1.9 ตรงต่อเวลา						
1.10 แก้ไขและปรับปรุงการปฏิบัติหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้นทั้งของตนเองและสังคม						
1.11 ร่วมมือในการทำงานกลุ่ม						
1.12 เคารพต่อระเบียบกฎเกณฑ์ของสังคมและมีวินัยในตนเอง						
1.13 ยอมรับผลการกระทำของตนเอง						
1.14 มีอารมณ์หนักแน่นเมื่อเจออุปสรรค						
1.15 ซื่อสัตย์ต่อหน้าที่โดยไม่คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนตัว						
1.16 เอาใจใส่ติดตามผลงานให้ลุล่วงด้วยดี						
1.17 ทำงานโดยไม่ต้องมีผู้ควบคุมหรือบังคับ						

จริยธรรมที่จำเป็นสำหรับนักศึกษาพยาบาล	ระดับความจำเป็น					ข้อเสนอแนะ
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
1.18 รู้จักหน้าที่ และสิทธิของตนเอง						
1.19 ไม่ละทิ้งงานในหน้าที่ของตนให้ผู้อื่นทำแทน						
1.20 ทำตามที่พูด ให้สัญญา หรือนัดหมายไว้						
1.21 ทำงานให้สำเร็จอย่างมีคุณภาพ						
2. ความเมตตากรุณา						
2.1 ให้ความช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจในด้านความรู้ ทุนทรัพย์ แรงงาน						
2.2 เห็นแก่ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน						
2.3 มีความปรารถนาดีต่อผู้อื่นในด้านคำพูดและการกระทำ						
2.4 เอาใจเขามาใส่ใจเรา						
2.5 ไม่เอาเปรียบผู้อื่น						
2.6 ให้อภัย ไม่อาฆาต						
2.7 แสดงความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น						
2.8 ไม่เบียดเบียนใครให้เดือดร้อน						
2.9 แนะนำช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความปรารถนาดี						
2.10 บำเพ็ญประโยชน์ต่อส่วนรวม						
2.11 มีความรักและเคารพในสิทธิของผู้อื่น						
2.12 ช่วยพูดปลอบใจเมื่อผู้อื่นได้รับความยากลำบาก เดือดร้อน						
2.13 แสดงต่อผู้อื่น ทั้งกาย วาจา ด้วยความสุภาพ นุ่มนวล						
2.14 ไม่ข่มขู่ ดูหมิ่น เสียดสี พูดจาด้วยความกริ้วโกรธ เคียดแค้น						
2.15 มีความเอื้ออาทร ห่วงใยผู้อื่น						
2.16 ช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่ต้องร้องขอ						
2.17 รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น						
2.18 มีความรักในหมู่คณะ ไม่แบ่งแยกฝ่าย						
2.19 ปฏิบัติต่อผู้อื่นโดยไม่แบ่งชั้น วรรณะ						
3. ความซื่อสัตย์						
3.1 ไม่คดโกง มีความตั้งใจทำจริง						
3.2 ประพฤติตรงตามคำพูด ไม่เหลวไหล						
3.3 มั่นคงต่อการกระทำดีของตนเอง						
3.4 ไม่สับปลับกลับกลอก						

จริยธรรมที่จำเป็นสำหรับนักศึกษาพยาบาล	ระดับความจำเป็น					ข้อเสนอแนะ
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
3.5 ไม่คล้อยตามพวกที่ลาก หรือจูงไปในทางที่เสื่อมเสีย						
3.6 ไม่เอาเวลาทำงานในหน้าที่ไปใช้ทำประโยชน์ส่วนตัว						
3.7 ไม่ใช้อำนาจหน้าที่เพื่อประโยชน์ส่วนตัว						
3.8 ประพฤติตรงไปตรงมา ไม่คิดคดต่อผู้อื่น						
3.9 ไม่ชักชวนผู้อื่นไปในทางที่เสื่อมเสีย						
3.10ไม่สอพลอเพื่อหาประโยชน์ส่วนตน						
3.11 เตือนสติ แนะนำในสิ่งที่เป็นประโยชน์						
3.12 ยินดีในความสำเร็จของผู้อื่น ไม่คิดริษยาหรือกลั่นแกล้ง						
3.13 ร่วมมือกันทำงานด้วยความบริสุทธิ์ใจ						
3.14 ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน หรือเอาดีเข้าตน						
3.15 ไม่ร่วมกันทำงานใดๆที่ผิดกฎหมาย หรือระเบียบข้อบังคับของสังคม และหมู่คณะ						
3.16 เคารพในสิทธิและทรัพย์ของบุคคลอื่นและตนเอง เช่น ไม่ลักขโมย						
3.17 รักษาความลับของผู้อื่น						

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ภาคผนวก ข

แบบประเมินเจตคติเชิงจริยธรรมสำหรับนักศึกษาพยาบาล

แบบสอบถามความพึงพอใจของนักศึกษาพยาบาล ต่อกิจกรรมการเรียนรู้
เพื่อเสริมสร้างจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาล

แบบสอบถามความเหมาะสมของกิจกรรมการเรียนรู้โดยอาจารย์ประจำกลุ่ม
เพื่อเสริมสร้างจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาล

แบบประเมินพฤติกรรมจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาล

แบบสอบถามเจตคติเชิงจริยธรรม
สำหรับนักศึกษาพยาบาล

คำชี้แจง โปรดอ่านข้อความ เหล่านี้แล้วกาเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความรู้สึก หรือความคิดเห็นของท่าน คำตอบท่านไม่มีผลกระทบกระเทือนต่อการเรียน และจะเก็บไว้เป็นความลับเพื่อวัตถุประสงค์ของการวิจัยเท่านั้น

พฤติกรรมจริยธรรม	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
1. การทำงานต้องให้มีคุณภาพและแล้วเสร็จตรงตามเวลา					
2. การยอมรับข้อบกพร่องของงานที่ทำไปแล้วเป็นสิ่งที่ทำได้ยาก					
3. การทำงานกลุ่มเมื่อเห็นว่าเพื่อนมากันมากแล้วก็ไม่จำเป็นต้องเข้าร่วม					
4. แม้จะได้รับมอบหมายงานที่ข้าพเจ้าไม่ชอบก็ทำอย่างดีที่สุด					
5. เมื่อได้รับมอบหมายงาน ข้าพเจ้าชอบที่จะค้นคว้า และปรึกษาอาจารย์จนกว่างานจะสำเร็จ					
6. การทำรายงานขณะอยู่เวรดึก จะได้ไม่ง่วงนอน และมีงานส่งทันเวลา					
7. แม้จะทำให้ผลงานดีขึ้น แต่ถ้าผิดกฎระเบียบก็ไม่ควรทำ					
8. วันใดก็ตามที่รู้สึกขี้เกียจเรียน การได้หยุดพักผ่อนบ้างจะทำให้เรียนได้ดีขึ้นในวันต่อไป					
9. ข้าพเจ้าจะเข้าประชุม เฉพาะที่เป็นประโยชน์ต่อข้าพเจ้าเท่านั้น					
10. การหยิบของใช้แล้ว ต้องเก็บเป็นที่โดยไม่ต้องให้ใครเตือน					

พฤติกรรมจริยธรรม	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
11. เมื่อได้รับการมอบหมายงานจากกลุ่มก็ควรปฏิบัติให้เต็มกำลังความสามารถ					
12. ไม่จำเป็นต้องทำงานให้ดีที่สุด เพราะคะแนนที่ได้ไม่แตกต่างกันมากนัก					
13. แม้ว่างานถูกตำหนิให้แก้ไขปรับปรุงหลายๆ ครั้งเพื่อให้งานดีขึ้น ข้าพเจ้าก็เต็มใจทำ					
14. การรับฟังปัญหาของผู้อื่นเป็นสิ่งน่าเบื่อ					
15. ผู้มีกริยาสุภาพ นุ่มนวล มักถูกเพื่อนฝูงล้อเลียน					
16. ข้าพเจ้าจะตักเตือนเพื่อนที่กำลังจะทำผิด					
17. ควรให้อภัยแก่ผู้ที่ทำความผิดโดยมิได้เจตนา					
18. ข้าพเจ้าจะช่วยเหลือเพื่อนทันทีที่เขาได้รับความเดือดร้อน แม้เขาเคยกล่าวหาว่าข้าพเจ้าเป็นคนเห็นแก่ตัว					
19. ชี้แจงและแนะนำผู้ป่วยในการปฏิบัติตนเพื่อให้หายจากโรคหรือเพื่อไม่ให้การเจ็บป่วยรุนแรงมากขึ้น					
20. ข้าพเจ้าชอบพูดคุยกับผู้ป่วยเพื่อให้กำลังใจเขา					
21. ข้าพเจ้าให้การพยาบาลผู้ป่วยเสมือนเป็นญาติคนหนึ่ง					
22. ข้าพเจ้าเกิดอารมณ์หงุดหงิด เมื่อผู้ป่วยขอความช่วยเหลือบ่อย ๆ					
23. พยาบาลแผนกคนไข้นอกอาจต้องมีปากเสียงกับผู้ป่วยบ้าง ถ้าผู้ป่วยพูดรุนแรงหรือพูดไม่รู้เรื่อง					
24. ข้าพเจ้ายินดีทำงานเกินเวลา ถ้าเห็นว่างานยังไม่เสร็จ					

พฤติกรรมจริยธรรม	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
25. ผู้ป่วยที่มีฐานะทางสังคม ควรได้รับการปฏิบัติการพยาบาลที่ดี					
26. การให้ความร่วมมือต่อกิจกรรมของส่วนรวมถือว่าเป็นเรื่องมีเกียรติ					
27. ข้าพเจ้าเลือกดูแลผู้ป่วยที่ช่วยตัวเองได้ก่อนดูแลผู้ป่วยหนัก					
28. รับฟังและให้คำแนะนำเมื่อผู้ป่วยและญาติมีปัญหา					
29. การดูแลรักษาความสะอาดของหอผู้ป่วยควรเป็นหน้าที่ของคนงาน					
30. การเอาความผิดของญาติมาเล่าเพื่อน เป็นการเตือนสติเพื่อนเป็นการกระทำที่ถูกต้อง					
31.ถึงจำเป็นก็ไม่อยากเอาของใช้ในการรักษาพยาบาลมาเป็นของส่วนตัว					
32. การโกงเพื่อให้ได้ชัยชนะในการแข่งขันกีฬาถือเป็นเรื่องธรรมดา					
33. ข้าพเจ้ารู้สึกสบายใจเมื่อได้พูดความจริงกับผู้ป่วยญาติและเพื่อนร่วมทีม					
34. ปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มความสามารถทั้งต่อหน้าและลับหลัง					
35. เมื่อให้การพยาบาลผิดพลาด ควรรีบรายงานผู้บังคับบัญชาทันที					
36. การพยายามช่วยลัดคิวคนป่วยให้เพื่อน ถือว่าเป็นการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์					
37. เมื่อได้สัญญากับใครไว้ ก็จะพยายามปฏิบัติตามสัญญาที่ให้ไว้					
38. การเข้าห้องเรียนสายเป็นเรื่องธรรมดาของนักศึกษา					
39. ข้าพเจ้ารู้สึกท้อแท้ที่จะแข่งขันกันทำดี เพื่อผู้ป่วยและญาติ					

พฤติกรรมจริยธรรม	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
40. สมัยนี้คนที่จะเจริญก้าวหน้าต้องรู้จักใช้เล่ห์เหลี่ยมและกลอุบาย ที่คนอื่นจับไม่ได้					
41. ให้ข้อมูลที่ถูกต้องเป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจของผู้รับบริการ					
42. เอาของส่วนรวมเข้าใช้ส่วนตัวบ้างไม่ใช้เรื่องเสียหายร้ายแรง					
43. เพื่อนนักศึกษาเซ็นชื่อเข้าหอพักแทนกัน ท่านคิดว่าเป็นเรื่องปกติ					
44. การให้การพยาบาลผู้ป่วยผิด แต่ไม่ก่อให้เกิดอันตราย ไม่ต้องรายงาน					
45. การให้การพยาบาลผู้ป่วยที่ไม่ถูกต้องแต่ไม่ก่อให้เกิดอันตราย ไม่ควรรายงานให้ใครทราบ เพราะจะทำให้เกิดปัญหาต่างๆ					
46. ต้องลงเวลาทำงานตามความเป็นจริงทุกครั้ง					
47. ถ้าทำผิดเมื่อถูกจับได้ ควรปฏิเสธไว้ก่อนแล้วค่อยหาวิธีการแก้ไขภายหลัง					

แบบสอบถามความพึงพอใจของนักศึกษาพยาบาล ต่อกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อเสริมสร้างจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาล

ระหว่างวันที่.....เดือน.....พ.ศ.....
สถานที่.....
ชื่อกิจกรรม.....

คำชี้แจง โปรดใส่เครื่องหมาย □ และแสดงความคิดเห็นของนักศึกษาลงในช่องว่างดังนี้

ข้อที่	รายการประเมิน	ระดับความคิดเห็น			ข้อเสนอแนะ
		มาก	ปานกลาง	น้อย	
1.	นักศึกษาชอบกิจกรรมนี้				
2.	กิจกรรมนี้ให้ประโยชน์ต่อตัวนักศึกษา				
3.	กิจกรรมนี้ช่วยเสริมสร้างความรับผิดชอบแก่นักศึกษา				
4.	กิจกรรมนี้ช่วยเสริมสร้วงความเมตตากรุณาแก่นักศึกษา				
5.	กิจกรรมนี้ช่วยเสริมสร้างความซื่อสัตย์แก่นักศึกษา				
6.	นักศึกษาสามารถนำประโยชน์ที่ได้จากกิจกรรมนี้ไปใช้ในสังคมและวิชาชีพได้				
7.	ความเหมาะสมของสถานที่ที่ใช้ในการจัดกิจกรรม				
8.	ความเหมาะสมของเวลาที่ใช้ในการดำเนินกิจกรรม				
9.	ความเหมาะสมของงานที่มอบหมายให้นักศึกษาปฏิบัติ				
10.	นักศึกษาได้ข้อสรุปที่ชัดเจนจากกิจกรรม				

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม .....
.....
.....
.....
.....

แบบสอบถามความเหมาะสมของกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อเสริมสร้างจริยธรรม ของนักศึกษาพยาบาลโดยอาจารย์ประจำกลุ่ม

ระหว่างวันที่.....เดือน.....พ.ศ.....
สถานที่.....
ชื่อกิจกรรม.....

คำชี้แจง โปรดใส่เครื่องหมาย □ และแสดงความคิดเห็นของ อาจารย์ลงในช่องว่างดังนี้

ข้อที่	รายการประเมิน	ระดับความคิดเห็น			ข้อเสนอแนะ
		มาก	ปานกลาง	น้อย	
1.	นักศึกษาให้ความสนใจและกระตือรือร้นในกิจกรรม				
2.	กิจกรรมให้ประโยชน์ต่อตัวนักศึกษา				
3.	กิจกรรมนี้สามารถเสริมสร้างความรับผิดชอบแก่นักศึกษา				
4.	กิจกรรมนี้สามารถเสริมสร้างความเมตตากรุณาแก่นักศึกษา				
5.	กิจกรรมนี้สามารถเสริมสร้างความซื่อสัตย์แก่นักศึกษา				
6.	นักศึกษาสามารถนำประโยชน์ที่ได้จากกิจกรรมไปใช้ในสังคมและวิชาชีพได้				
7.	ความเหมาะสมของเวลาที่ใช้ในการดำเนินกิจกรรม				
8.	นักศึกษามีส่วนร่วมในการเรียนรู้จากกิจกรรม				
9.	ความเหมาะสมของงานที่มอบหมายให้นักศึกษาปฏิบัติ				
10.	นักศึกษาได้ข้อสรุปที่ชัดเจนจากกิจกรรมนี้				

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม .....
.....
.....
.....
.....

แบบประเมินพฤติกรรมจริยธรรม
ของนักศึกษาพยาบาล

คำชี้แจง ในการตอบแบบประเมิน แบบประเมินมีลักษณะดังนี้

1. เนื้อหาการประเมินประกอบด้วยพฤติกรรมจริยธรรม 3 ด้านคือ
   ด้านความรับผิดชอบ
   ด้านความเมตตากรุณา
   ด้านความซื่อสัตย์
2. แบบประเมินนี้เป็นแบบสังเกตพฤติกรรมชนิดมาตรการให้คะแนน (Rubric Score) 5 ระดับ โดยมีความหมายคะแนนดังนี้

ระดับ 5 ดีมาก หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงว่านักศึกษาพยาบาลมีจริยธรรมในระดับสูงมาก

ระดับ 4 ดี หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงว่านักศึกษาพยาบาลมีจริยธรรมในระดับสูง

ระดับ 3 ปานกลาง หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงว่านักศึกษาพยาบาลมีจริยธรรมในระดับปานกลาง

ระดับ 2 ควรปรับปรุง หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงว่านักศึกษาพยาบาลมีจริยธรรมในระดับต่ำ ต้องคอยช่วยเหลือและแนะนำ

ระดับ 1 ต้องแก้ไข หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงว่านักศึกษาพยาบาลมีจริยธรรมในระดับต่ำมาก ต้องคอยดูแลช่วยเหลือ แก้ไขพฤติกรรมอย่างใกล้ชิด

3. แบบประเมินนี้เป็นการวัดพฤติกรรมจริยธรรมของนักศึกษาชั้นปีที่ 4 ปีการศึกษา 2546 ที่เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ ที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น

กรุณาอ่านพิจารณาข้อคำถามซึ่งจะมีเกณฑ์การประเมินให้แล้ว ขอให้ท่านประเมินพฤติกรรมจริยธรรมของนักศึกษาชั้นปีที่ 4 โดยใส่คะแนนลงในช่อง ที่ท่านเห็นตามสภาพความเป็นจริงตามพฤติกรรมของนักศึกษาขณะเข้าร่วมกิจกรรม

แบบประเมินพฤติกรรมจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาล

คำชี้แจง แบบประเมินฉบับนี้ เป็นแบบประเมินพฤติกรรมจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาล ขอให้ท่านอ่านข้อความเหล่านี้ตามรายการประเมิน และระดับเกณฑ์การประเมิน โดยการใส่ระดับคะแนนลงในช่องว่างให้ตรงกับพฤติกรรมการปฏิบัติจริงของนักศึกษา ซึ่งประกอบด้วยเกณฑ์การประเมิน 5 ระดับ ดังรายละเอียดในแบบประเมินพฤติกรรมจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาล

รายการประเมิน	ระดับคะแนน / เลขที่นักศึกษา						
1. ด้านความรับผิดชอบ							
1.1 ทำหน้าที่อย่างต่อเนื่องจนสำเร็จ							
1.2 ตรงต่อเวลาในการปฏิบัติกิจกรรม							
1.3 ทำหน้าที่ด้วยความตั้งใจเอาใจใส่							
1.4 ทำหน้าที่ด้วยความเต็มใจ ไม่ต้องมีการบังคับ							
1.5 รู้จักหน้าที่และกระทำตามหน้าที่							
1.6 ทำงานให้สำเร็จอย่างมีคุณภาพ							
1.7 ยอมรับผลของการกระทำของตน							
1.8 ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้							
2. ด้านความเมตตากรุณา							
2.1 มีความปรารถนาดีต่อผู้อื่น							
2.2 เอาใจเขามาใส่ใจเรา							
2.3 เห็นออเห็นใจผู้อื่น							
2.4 มีความเอื้ออาทร ห่วงใยผู้อื่น							
2.5 ปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความเสมอภาค							
2.6 ให้อภัย ไม่อาฆาต และให้โอกาสแก่ผู้อื่น							
2.7 เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน							
2.8 แสดงต่อผู้อื่นด้วยความสุภาพนุ่มนวล ทั้งกริยาและท่าทาง							
3. ด้านความซื่อสัตย์							
3.1 พูดและกระทำสอดคล้องกัน							
3.2 ไม่แสวงหาประโยชน์ส่วนตนในทางที่ไม่ชอบ							
3.3 มั่นคงต่อการทำดีของตนเอง							
3.4 เคารพในสิทธิและทรัพย์สินของบุคคลอื่น							
3.5 ปฏิบัติแบบตรงไปตรงมา ถูกต้องตามความเป็นจริง							

องค์ประกอบและดัชนีการประเมิน	ระดับเกณฑ์ประเมิน				
	5	4	3	2	1
1. ความรับผิดชอบ 1.1 ทำหน้าที่อย่างต่อเนื่องจนสำเร็จ	1. มีการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง 2. มีการติดตามผลงานอย่างสม่ำเสมอ 3. เข้มแข็ง อดทน ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค 4. มุ่งมั่น ขยันในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย	1. มีการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง 2. มีการติดตามผลงานอย่างสม่ำเสมอ 3. เข้มแข็ง อดทน ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค 4. มุ่งมั่น ขยันในหน้าที่เฉพาะกิจกรรมที่ชอบ	1. มีการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง 2. มีการติดตามผลงานอย่างสม่ำเสมอ 3. เข้มแข็ง อดทนในบางกิจกรรม 4. มุ่งมั่น ขยันในหน้าที่เฉพาะกิจกรรมที่ชอบ	1. มีการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นไม่ต่อเนื่อง 2. มีการติดตามผลงานไม่สม่ำเสมอ 3. มุ่งมั่น ขยันในหน้าที่เฉพาะกิจกรรมที่ชอบ	1. ไม่มีการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น 2. มีการติดตามผลงานไม่สม่ำเสมอ 3. ไม่มุ่งมั่นขยันในการทำงานที่ได้รับมอบหมาย
1.2 ตรงต่อเวลาในการปฏิบัติกิจกรรม	1. ทำหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายเสร็จตามกำหนดเวลา 2. รู้จักเวลาไหนควรทำอะไร 3. ไม่ทำงานแบบผลัดวันประกันพรุ่ง 4. มาร่วมกิจกรรมตรงตามเวลาที่กำหนดทุกครั้ง	1. ทำหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายเสร็จตามกำหนดเวลา 2. รู้จักเวลาไหนควรทำอะไร 3. ไม่ทำงานแบบผลัดวันประกันพรุ่ง 4. มาร่วมกิจกรรมตรงตามเวลาที่กำหนดเป็นส่วนใหญ่	1. ทำหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายเสร็จตามกำหนดเวลาเป็นส่วนใหญ่ 2. รู้จักเวลาไหนควรทำอะไร 3. ทำงานแบบผลัดวันประกันพรุ่งเป็นนานๆ ครั้ง	1. ทำหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายเสร็จตามกำหนดเวลาบ่อยครั้ง 2. บางครั้งไม่รู้จักเวลาไหนควรทำอะไร 3. มาร่วมกิจกรรมตรงตามกำหนดเวลานานๆ ครั้ง	1. ทำงานที่ได้รับมอบหมายเสร็จตามเวลาน้อยครั้ง 2. ชอบทำงานแบบผลัดวันประกันพรุ่ง 3. มาร่วมกิจกรรมตรงตามเวลาน้อยครั้ง

องค์ประกอบและดัชนีการประเมิน	ระดับเกณฑ์ประเมิน				
	5	4	3	2	1
1.3 ทำหน้าที่ด้วยความตั้งใจ เอาใจใส่	1. มีการวางแผนอย่างมีระบบในการปฏิบัติงาน 2. มีความละเอียดรอบคอบในการทำงาน 3. เคารพต่อกฎระเบียบต่าง ๆ ของกลุ่มอย่างเคร่งครัด 4. เอาใจใส่ต่องานที่ได้รับมอบหมาย	1. มีการวางแผนอย่างมีระบบในการปฏิบัติงาน 2. มีความละเอียดรอบคอบในการทำงาน 3. ผิดกฎระเบียบต่าง ๆ ของกลุ่มบ้างเป็นครั้งคราว 4. เอาใจใส่ต่องานที่ได้รับมอบหมายเป็นส่วนใหญ่	1. มีการวางแผนอย่างมีระบบในการปฏิบัติงานเป็นส่วนใหญ่ 2. มีความละเอียดรอบคอบในการปฏิบัติงานเป็นส่วนใหญ่ 3. ผิดกฎระเบียบต่าง ๆ ของกลุ่มบ้างเป็นครั้งคราว 4. เอาใจใส่ต่องานที่ได้รับมอบหมายในบางครั้ง	1. มีการวางแผนในการปฏิบัติงานเป็นบางกิจกรรม 2. มีความละเอียดรอบคอบในการทำงานในบางกิจกรรม 3. ผิดกฎระเบียบต่าง ๆ ของกลุ่มบ่อยครั้ง 4. เอาใจใส่ต่องานที่ได้รับมอบหมายน้อย	1. ปฏิบัติงานโดยไม่มีการวางแผน 2. มีความละเอียดรอบคอบในการทำงานน้อย 3. ผิดกฎระเบียบต่าง ๆ ของกลุ่มบ่อยครั้ง
1.4 ทำหน้าที่ด้วยความเต็มใจ ไม่ต้องการมีการบังคับ	1. ทำงานโดยไม่ต้องมีคนคอยควบคุมหรือบังคับ 2. ไม่เกี่ยงงานหรือไม่เลือกงาน	1. ทำงานโดยไม่ต้องมีคนคอยควบคุมหรือบังคับ 2. ไม่เกี่ยงงานหรือไม่เลือกงาน	1. ทำงานโดยไม่ต้องมีคนคอยควบคุมหรือบังคับ 2. เลือกทำงานที่ยากเฉพาะเมื่อหลีกเลี่ยงไม่ได้เท่านั้น	1. ทำงานต้องมีคนคอยควบคุมหรือบังคับในบางครั้ง 2. เลือกทำงานเฉพาะที่เบา ๆ เท่านั้น	1. ทำงานต้องมีคนคอยควบคุมหรือบังคับเป็นส่วนใหญ่ 2. เลือกทำงานที่เบา ๆ เท่านั้น

องค์ประกอบและดัชนีการประเมิน	ระดับเกณฑ์ประเมิน				
	5	4	3	2	1
	3. ช่วยเหลืองานส่วนรวมด้วยความเต็มใจ	3. ช่วยเหลืองานส่วนรวมเฉพาะกิจกรรมที่ชอบด้วยความเต็มใจ	3. ช่วยเหลืองานส่วนรวมเฉพาะกิจกรรมที่ชอบ	3. ช่วยเหลืองานส่วนรวมเฉพาะกิจกรรมที่ชอบ	3. หลีกเลี่ยง ไม่ช่วยเหลืองานส่วนรวม
1.5 รู้จักหน้าที่และกระทำตามหน้าที่	1. ทำหน้าที่ของตนเองตามหน้าที่ได้ครบถ้วน 2. ปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มความสามารถ 3. ไม่ละทิ้งงานในหน้าที่ของตนให้ผู้อื่นทำแทน 4. รู้จักสิทธิและหน้าที่ของตนเอง	1. ทำหน้าที่ของตนเองตามหน้าที่ได้ครบถ้วน 2. ปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มความสามารถ 3. ให้งานในหน้าที่ของตนเองให้ผู้อื่นทำแทนในบางกิจกรรม 4. รู้จักสิทธิและหน้าที่ของตนเอง	1. ทำหน้าที่ของตนเองตามหน้าที่ได้ครบถ้วน 2. ปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มความสามารถ 3. ให้งานในหน้าที่ของตนเองให้ผู้อื่นทำแทนในบางกิจกรรม 4. ก้าวก่ายงานของผู้อื่นบ้างเป็นครั้งคราว	1. ทำหน้าที่ของตนเองได้ครบถ้วนเป็นส่วนใหญ่ 2. ปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มความสามารถในบางกิจกรรม 3. ให้งานในหน้าที่ของตนเองให้ผู้อื่นทำแทนบ่อยครั้ง 4. ก้าวก่ายงานของผู้อื่นบ้างเป็นบางครั้ง	1. ทำหน้าที่ของตนเองได้ครบถ้วนน้อย 2. ปฏิบัติหน้าที่ไม่เต็มความสามารถ 3. ชอบก้าวก่ายงานของผู้อื่น

องค์ประกอบและดัชนีการประเมิน	ระดับเกณฑ์ประเมิน				
	5	4	3	2	1
1.6 ทำงานให้สำเร็จอย่างมีคุณภาพ	1. ปฏิบัติงานเสร็จอย่างมีคุณภาพ 2. ปฏิบัติงานตามแผนอย่างรอบคอบครบถ้วน 3 ปรับปรุงงานในหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้น 4. ใช้ความรู้หลักวิชาในการปฏิบัติงาน	1. ปฏิบัติงานเสร็จอย่างมีคุณภาพ 2. ปฏิบัติงานตามแผนอย่างรอบคอบครบถ้วน 3. ปรับปรุงงานในหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้นเป็นส่วนใหญ่ 4. ใช้ความรู้หลักวิชาในการปฏิบัติงาน	1. ปฏิบัติงานโดยคำนึงถึงคุณภาพเป็นส่วนใหญ่ 2. ปฏิบัติงานตามแผนอย่างรอบคอบเป็นส่วนใหญ่ 3. ปรับปรุงงานในหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้นเป็นส่วนใหญ่ 4. ใช้ความรู้หลักวิชาในการปฏิบัติงาน	1. ปฏิบัติงานโดยคำนึงถึงคุณภาพนานๆครั้ง 2. ปฏิบัติงานตามแผนอย่างรอบคอบนานๆครั้ง 3. ปรับปรุงงานในหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้นนานๆครั้ง 4. ใช้ความรู้หลักวิชาในการปฏิบัติงานบ่อยครั้ง	1. ปฏิบัติงานเสร็จโดยไม่คำนึงถึงคุณภาพ 2. ปฏิบัติงานโดยไม่คำนึงถึงแผนที่วางไว้ 3. ไม่สนใจปรับปรุงงานในหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้น 4. ใช้ความรู้หลักวิชาในการปฏิบัติงานน้อยครั้ง
1.7 ยอมรับผลการกระทำของตนเอง	1. ยอมรับผลการกระทำในการปฏิบัติหน้าที่ของตนเอง 2. ไม่บัดความผิดให้ผู้อื่น 3. ติดตามผลการกระทำของตนเอง 4. ปรับปรุงการกระทำของตนเอง	1. ยอมรับผลการกระทำในการปฏิบัติหน้าที่ของตนเอง 2. ไม่บัดความผิดให้ผู้อื่น 3. ติดตามผลการกระทำของตนเองเป็นส่วนใหญ่ 4. ปรับปรุงการกระทำของตนเองบ่อยครั้ง	1. ยอมรับผลการกระทำในการปฏิบัติหน้าที่เฉพาะกรณีเท่านั้น 2. เมื่องานมีปัญหาต้องหาผู้กระทำความผิด 3. ติดตามผลการกระทำของตนเองเป็นบางครั้ง 4. ปรับปรุงการกระทำของตนเองบ่อยครั้ง	1. ยอมรับผลการกระทำในการปฏิบัติหน้าที่เฉพาะที่เห็นชัดเท่านั้น 2. เมื่องานมีปัญหาต้องหาผู้กระทำความผิด 3. ติดตามผลการกระทำของตนเองน้อยครั้ง	1. ไม่ยอมรับผลการกระทำในการปฏิบัติหน้าที่ของตนเอง 2. เมื่องานมีปัญหาต้องหาผู้กระทำความผิด 3. ไม่มีการติดตามผลการกระทำของตนเอง 4. ไม่มีการปรับปรุงการกระของตนเอง

องค์ประกอบและดัชนีการประเมิน	ระดับเกณฑ์ประเมิน				
	5	4	3	2	1
1.8 ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้	1. ช่วยทำงานกลุ่มเพื่อให้งานกลุ่มสำเร็จด้วยดี 2. ไม่ละเมิดสิทธิและหน้าที่ของผู้อื่น 3. มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนร่วมงาน 4. มีอารมณ์หนักแน่นเมื่อเผชิญปัญหาอุปสรรค	1. ช่วยทำงานกลุ่มเพื่อให้งานกลุ่มสำเร็จด้วยดี 2. ไม่ละเมิดสิทธิและหน้าที่ของผู้อื่น 3. มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนร่วมงาน 4. แสดงอารมณ์บ้างเป็นบางครั้งเมื่อเผชิญปัญหาอุปสรรค	1. ช่วยทำงานกลุ่มเฉพาะงานที่เร่งด่วน 2. ไม่ละเมิดสิทธิและหน้าที่ของผู้อื่น 3. มีมนุษญสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนร่วมงานที่สนิท 4. แสดงอารมณ์บ้างเป็นบางครั้ง เมื่อเผชิญปัญหาอุปสรรค	1. ช่วยเหลืองานกลุ่มเฉพาะที่บังคับเท่านั้น 2. ละเมิดสิทธิและหน้าที่ของผู้อื่นบ้างเป็นครั้งคราว 3. มีมนุษยสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานเพียงบางคนเท่านั้น 4. มักแสดงอารมณ์บ่อยครั้งเมื่อเผชิญปัญหาอุปสรรค	1. ช่วยเหลืองานกลุ่มเฉพาะที่บังคับเท่านั้น 2. ละเมิดสิทธิและหน้าที่ของผู้อื่น 3. มีมนุษยสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานเพียงบางคนเท่านั้น 4. มักแสดงอารมณ์ทุกครั้งเมื่อเผชิญปัญหาอุปสรรค
2. ความเมตตากรุณา 2.1 มีความปรารถนาดีต่อผู้อื่น	1. ไม่ฆ่าหรือข่มเหงรังแกตลอดจนทำร้ายด้วยลักษณะต่างๆต่อมนุษย์และสัตว์ 2. เป็นมิตรที่ดีต่อผู้อื่นแม้ว่าเขาจะไม่ชอบตน	1. ไม่ฆ่าหรือข่มเหงรังแกตลอดจนทำร้ายด้วยลักษณะต่างๆต่อมนุษย์และสัตว์ 2. เป็นมิตรที่ดีต่อผู้อื่นแม้ว่าเขาจะไม่ชอบตน	1. ไม่ฆ่าหรือข่มเหงรังแกตลอดจนทำร้ายด้วยลักษณะต่างๆต่อมนุษย์และสัตว์ 2. เป็นมิตรที่ดีกับคนที่ชอบตนเท่านั้น	1. ไม่ฆ่าแต่ข่มเหงรังแกสัตว์บ้างเป็นบางครั้ง 2. เป็นมิตรที่ดีกับคนที่ชอบตนเท่านั้น	1. ไม่ฆ่าแต่ข่มเหงรังแกสัตว์บ้างเป็นบางครั้ง 2. เป็นมิตรกับคนที่ชอบตนเท่านั้น

องค์ประกอบและดัชนีการประเมิน	ระดับเกณฑ์ประเมิน				
	5	4	3	2	1
	3. ให้ความช่วยเหลือผู้อื่นเมื่ออยู่ในวิสัยที่ช่วยได้ด้วยความยินดี 4. ไม่เบียดเบียนผู้อื่นด้วยวาจาและการกระทำ	3. ให้ความช่วยเหลือผู้อื่นเมื่ออยู่ในวิสัยที่ช่วยได้เป็นส่วนใหญ่ 4. เบียดเบียนผู้อื่นด้วยวาจาและการกระทำนาน ๆ ครั้ง	3. ให้ความช่วยเหลือผู้อื่นเมื่ออยู่ในวิสัยที่ช่วยได้บ่อยครั้ง 4. เบียดเบียนผู้อื่นด้วยวาจาและการกระทำนาน ๆ ครั้ง	3. ให้ความช่วยเหลือผู้อื่นเมื่ออยู่ในวิสัยที่ช่วยได้เป็นบางครั้ง 4. เบียดเบียนผู้อื่นด้วยวาจาและการกระทำบ่อยครั้ง	3. ให้ความช่วยเหลือผู้อื่นนานๆครั้ง 4. เบียดเบียนผู้อื่นด้วยวาจาและการกระทำบ่อยครั้ง
2.2 เอาใจเขามาใส่ใจเรา	1. ให้ความรักและเคารพในสิทธิของผู้อื่น 2. ชื่นชมผลงานความสำเร็จของผู้อื่นด้วยความจริงใจ 3. ใส่ใจต่อบุคคลเพื่อแสดงถึงความเข้าใจเขาด้วยการซักถามและให้ความช่วยเหลือ	1. ให้ความรักและเคารพในสิทธิของผู้อื่นเป็นส่วนใหญ่ 2. ชื่นชมผลงานความสำเร็จของผู้อื่นด้วยความจริงใจ 3. ใส่ใจต่อบุคคลเพื่อแสดงถึงความเข้าใจเขาด้วยการซักถามและให้ความช่วยเหลือเป็นส่วนใหญ่	1. ให้ความรักและเคารพในสิทธิของผู้อื่นบ่อยครั้ง 2. ชื่นชมผลงานความสำเร็จของผู้อื่นด้วยความจริงใจเป็นส่วนใหญ่ 3. ใส่ใจต่อบุคคลเพื่อแสดงถึงความเข้าใจเขาด้วยการซักถามและให้ความช่วยเหลือบ่อยครั้ง	1. ให้ความรักและเคารพในสิทธิของผู้อื่นนานๆครั้ง 2. ชื่นชมผลงานความสำเร็จของผู้อื่นด้วยความจริงใจนานๆครั้ง 3. ใส่ใจต่อบุคคลเพื่อแสดงถึงความเข้าใจเขาด้วยการซักถามและให้ความช่วยเหลือนานๆครั้ง	1. ให้ความรักและเคารพในสิทธิของผู้อื่นน้อยครั้ง 2. ชื่นชมผลงานของผู้อื่นด้วยความจริงใจน้อยครั้ง 3. ใส่ใจต่อบุคคลเพื่อแสดงถึงความเข้าใจเขาด้วยการซักถามและให้ความช่วยเหลือน้อยครั้ง

องค์ประกอบและดัชนีการประเมิน	ระดับเกณฑ์ประเมิน				
	5	4	3	2	1
2.3 เห็นอกเห็นใจผู้อื่น	1. สนใจคำพูดการแสดงออกของผู้อื่นที่บ่งบอกถึงความกังวลด้วยการแสดงการยอมรับด้วยท่าทางหรือคำพูด 2. พูดปลอบใจเมื่อผู้อื่นได้รับความลำบากเดือดร้อน 3. เสียสละเวลาอยู่เป็นเพื่อนให้กำลังใจเมื่อเพื่อนผิดหวัง	1. สนใจคำพูดการแสดงออกของผู้อื่นที่บ่งบอกถึงความกังวลด้วยการแสดงการยอมรับด้วยท่าทางหรือคำพูด 2. พูดปลอบใจเมื่อผู้อื่นได้รับความลำบากเดือดร้อน 3. เสียสละเวลาอยู่เป็นเพื่อนให้กำลังใจเมื่อเพื่อนผิดหวังบ่อยครั้ง	1. สนใจคำพูดการแสดงออกของผู้อื่นที่บ่งบอกถึงความกังวลด้วยการแสดงการยอมรับด้วยท่าทางหรือคำพูดบ่อยครั้ง 2. พูดปลอบใจเมื่อผู้อื่นได้รับความลำบากเดือดร้อนบ่อยครั้ง 3. เสียสละเวลาอยู่เป็นเพื่อนให้กำลังใจเมื่อเพื่อนผิดหวังนานๆครั้ง	1. สนใจคำพูดการแสดงออกของผู้อื่นที่บ่งบอกถึงความกังวลด้วยการแสดงการยอมรับด้วยท่าทางหรือคำพูดน้อยครั้ง 2. พูดปลอบใจเมื่อผู้อื่นได้รับความลำบากเดือดร้อนนานๆครั้ง 3. เสียสละเวลาอยู่เป็นเพื่อนให้กำลังใจเมื่อเพื่อนผิดหวังนานๆครั้ง	1. เพิกเฉยต่อคำพูดการแสดงออกของผู้อื่นที่บ่งบอกถึงวามกังวลด้วยการแสดงการยอมรับด้วยท่าทางหรือคำพูด 2. พูดปลอบใจเมื่อผู้อื่นได้รับความลำบากเดือดร้อนน้อยครั้ง 3. ไม่ยอมเสียสละเวลาอยู่เป็นเพื่อนให้กำลังใจเมื่อเพื่อนผิดหวัง
2.4 มีความเอื้ออาทรห่วงใยผู้อื่น	1. เอื้ออาทรต่อภารกิจของเพื่อนในกลุ่มพร้อมแบ่งเบาภาระ 2. ให้ความเคารพต่อความเป็นตัวของตัวเองของผู้อื่น	1. เอื้ออาทรต่อภารกิจของเพื่อนในกลุ่มพร้อมแบ่งเบาภาระ 2. ให้ความเคารพต่อความเป็นตัวของตัวเองของผู้อื่นเป็นส่วนใหญ่	1. เอื้ออาทรต่อภารกิจของเพื่อนในกลุ่มพร้อมแบ่งเบาภาระเป็นบางครั้ง 2. ให้ความเคารพต่อความเป็นตัวของตัวเองของผู้อื่นบ่อยครั้ง	1. เพิกเฉยต่อภารกิจของเพื่อนในกลุ่ม แบ่งเบาภาระได้บ้างเมื่อเพื่อนร้องขอ 2. ให้ความเคารพต่อความเป็นตัวของผู้อื่นนานๆครั้ง	1. เพิกเฉยต่อภาระกิจของเพื่อนในกลุ่ม ไม่ยินดีแบ่งเบาภาระ 2. ให้ความเคารพต่อความเป็นตัวของผู้อื่นน้อยครั้ง

องค์ประกอบและดัชนีการประเมิน	ระดับเกณฑ์ประเมิน				
	5	4	3	2	1
	3. ให้กำลังใจใส่ใจและแนะนำตามบทบาทหน้าที่ที่พึงกระทำได้อย่างเต็มที่	3. ให้กำลังใจใส่ใจและแนะนำตามบทบาทหน้าที่ที่พึงกระทำได้อย่างเต็มที่เป็นส่วนใหญ่	3. ให้กำลังใจใส่ใจและแนะนำตามบทบาทหน้าที่ที่พึงกระทำได้อย่างเต็มที่บ่อยครั้ง	3. ให้กำลังใจใส่ใจและแนะนำตามบทบาทหน้าที่ที่พึงกระทำได้อย่างเต็มที่นานๆครั้ง	3. ให้กำลังใจใส่ใจและแนะนำตามบทบาทหน้าที่ที่พึงกระทำได้อย่างเต็มที่น้อยครั้ง
2.5 ปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความเสมอภาค ไม่แบ่งชั้นวรรณะ	1. พูดและแสดงกริยาท่าทางที่แสดงถึงการให้เกียรติแก่ผู้อื่นอย่างเท่าเทียมกันทุกครั้ง 2. แสดงการยอมรับในการแสดงออกของผู้อื่น 3. ยึดถือแนวคิด ความเชื่อและศาสนาของผู้อื่นเป็นอันดับแรกในการปฏิบัติร่วมกัน	1. พูดและแสดงกริยาท่าทางที่แสดงถึงการให้เกียรติแก่ผู้อื่นอย่างเท่าเทียมกันเป็นส่วนใหญ่ 2. แสดงการยอมรับในการแสดงออกของผู้อื่นเป็นส่วนใหญ่ 3. ยึดถือแนวคิด ความเชื่อและศาสนาของผู้อื่นเป็นอันดับแรกในการปฏิบัติร่วมกันเป็นส่วนใหญ่	1. พูดและแสดงกริยาท่าทางที่แสดงถึงการให้เกียรติแก่ผู้อื่นอย่างเท่าเทียมกันบ่อยครั้ง 2. แสดงการยอมรับในการแสดงออกของผู้อื่นบ่อยครั้ง 3. ยึดถือแนวคิด ความเชื่อและศาสนาของผู้อื่นเป็นอันดับแรกในการปฏิบัติร่วมกันบ่อยครั้ง	1. พูดและแสดงกริยาท่าทางที่แสดงถึงการให้เกียรติแก่ผู้อื่นอย่างเท่าเทียมกันบ่อยครั้ง 2. แสดงการยอมรับในการแสดงออกของผู้อื่นนานๆครั้ง 3. ยึดถือแนวคิด ความเชื่อและศาสนาของผู้อื่นเป็นอันดับแรกในการปฏิบัติร่วมกันนานๆครั้ง	1. พูดและแสดงกริยาท่าทางที่แสดงถึงการให้เกียรติแก่ผู้อื่นอย่างเท่าเทียมกันเป็นนานๆครั้ง 2. แสดงการยอมรับในการแสดงออกของผู้อื่นเป็นน้อยครั้ง 3. ยึดถือแนวคิด ความเชื่อและศาสนาของผู้อื่นเป็นอันดับแรกในการปฏิบัติร่วมกันน้อยครั้ง

องค์ประกอบและดัชนีการประเมิน	ระดับเกณฑ์ประเมิน				
	5	4	3	2	1
2.6 ให้อภัยไม่อาฆาตและให้โอกาสแก่ผู้อื่น	1. อดทนต่อคำพูดและกริยาท่าทางของผู้อื่นได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ 2. ใช้เหตุผลกับตนเองและผู้อื่นในการระงับอารมณ์ 3. ไม่กลั่นแกล้งหรือขัดขวางการปฏิบัติงานโดยชอบธรรมของผู้อื่น	1. อดทนต่อคำพูดและกริยาท่าทางของผู้อื่นได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ 2. ใช้เหตุผลกับตนเองและผู้อื่นในการระงับอารมณ์เป็นส่วนใหญ่ 3. ไม่กลั่นแกล้งหรือขัดขวางการปฏิบัติงานโดยชอบธรรมของผู้อื่น	1. อดทนต่อคำพูดและกริยาท่าทางของผู้อื่นได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์เป็นส่วนใหญ่ 2. ใช้เหตุผลกับตนเองและผู้อื่นในการระงับอารมณ์บ่อยครั้ง 3. ไม่กลั่นแกล้งหรือขัดขวางการปฏิบัติงานโดยชอบธรรมของผู้อื่น	1. อดทนต่อคำพูดและกริยาท่าทางของผู้อื่นได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ บ่อยครั้ง 2. ใช้เหตุผลกับตนเองและผู้อื่นในการระงับอารมณ์น้อยครั้ง 3. ไม่กลั่นแกล้งหรือขัดขวางการปฏิบัติงานโดยชอบธรรมของผู้อื่นบ่อยครั้ง	1. อดทนต่อคำพูดและกริยาท่าทางของผู้อื่นได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์น้อยครั้ง 2. ใช้เหตุผลกับตนเองและผู้อื่นในการระงับอารมณ์น้อยครั้ง 3. ไม่กลั่นแกล้งหรือขัดขวางการปฏิบัติงานโดยชอบธรรมของผู้อื่นเป็นบ่อยครั้ง

ขั้นตอนการปฏิบัติงาน						ระยะเวลาดำเนินการ
1	2	3	4	5		
1. ปฏิบัติการเก็บตัวอย่างน้ำ	1. ปฏิบัติการเก็บตัวอย่างน้ำ	1. ปฏิบัติการเก็บตัวอย่างน้ำ	1. ปฏิบัติการเก็บตัวอย่างน้ำ	1. ปฏิบัติการเก็บตัวอย่างน้ำ	1. เก็บตัวอย่างน้ำ	2.7
2. บันทึกข้อมูลการเก็บตัวอย่างน้ำ	2. บันทึกข้อมูลการเก็บตัวอย่างน้ำ	2. บันทึกข้อมูลการเก็บตัวอย่างน้ำ	2. บันทึกข้อมูลการเก็บตัวอย่างน้ำ	2. บันทึกข้อมูลการเก็บตัวอย่างน้ำ	2. ตรวจวิเคราะห์	
3. ตรวจวิเคราะห์	3. ตรวจวิเคราะห์	3. ตรวจวิเคราะห์	3. ตรวจวิเคราะห์	3. ตรวจวิเคราะห์		
1. ปฏิบัติการเก็บตัวอย่างน้ำ	1. ปฏิบัติการเก็บตัวอย่างน้ำ	1. ปฏิบัติการเก็บตัวอย่างน้ำ	1. ปฏิบัติการเก็บตัวอย่างน้ำ	1. ปฏิบัติการเก็บตัวอย่างน้ำ	1. เก็บตัวอย่างน้ำ	2.8
2. บันทึกข้อมูลการเก็บตัวอย่างน้ำ	2. บันทึกข้อมูลการเก็บตัวอย่างน้ำ	2. บันทึกข้อมูลการเก็บตัวอย่างน้ำ	2. บันทึกข้อมูลการเก็บตัวอย่างน้ำ	2. บันทึกข้อมูลการเก็บตัวอย่างน้ำ	2. ตรวจวิเคราะห์	
3. ตรวจวิเคราะห์	3. ตรวจวิเคราะห์	3. ตรวจวิเคราะห์	3. ตรวจวิเคราะห์	3. ตรวจวิเคราะห์		

องค์ประกอบและดัชนีการประเมิน	ระดับเกณฑ์ประเมิน				
	5	4	3	2	1
	3. ไม่ข่มขู่ดูหมิ่น เสียดสี พูดจาด้วยความกลัวโกรธ 4. ไม่ทะเลาวิวาท	3. ไม่ข่มขู่ดูหมิ่น เสียดสี พูดจาด้วยความกลัวโกรธ 4. ไม่มีการทะเลาวิวาทกัน	3. ข่มขู่ ดูหมิ่น เสียดสี พูดจาด้วยความกลัวโกรธ 4. ไม่ทะเลาะวิวาทกัน	3. ข่มขู่ ดูหมิ่น เสียดสี พูดจาด้วยความกลัวโกรธนาน ๆ ครั้ง 4. มีการทะเลากันวิวาทกันในกลุ่มนาน ๆ ครั้ง	3. ข่มขู่ ดูหมิ่น เสียดสี พูดจาด้วยความกลัวโกรธบ่อยครั้ง 4. มีการทะเลาะวิวาทกันในกลุ่มบ่อยครั้ง
3.1 พูดและการกระทำสอดคล้องกัน	1. ไม่สับปลับกลับกลอด 2. ปฏิบัติตามคำพูด ไม่เหลวไหล ไม่โกหก 3. การกระทำเชื่อถือไว้ใจได้ทั้งต่อหน้าและลับหลัง 4. พูดจาเชื่อถือได้ในทุกครั้ง	1. ไม่สับปลับกลับกลอด 2. ปฏิบัติตามคำพูด ไม่เหลวไหล ไม่โกหกเป็นส่วนใหญ่ 3. การกระทำเชื่อถือไว้ใจได้ทั้งต่อหน้าและลับหลังเป็นส่วนใหญ่ 4. พูดจาเชื่อถือได้ในทุกครั้งเป็นส่วนใหญ่	1. ไม่สับปลับกลับกลอด 2. ปฏิบัติตามคำพูด ไม่เหลวไหล ไม่โกหกเป็นส่วนใหญ่ 3. การกระทำเชื่อถือไว้ใจได้ทั้งต่อหน้าและลับหลังบ่อยครั้ง 4. พูดจาเชื่อถือได้ในทุกครั้งบ่อยครั้ง	1. ไม่สับปลับกลับกลอด 2. ไม่ปฏิบัติตามคำพูด เหลวไหล โกหกนาน ๆ ครั้ง 3. การกระทำเชื่อถือไว้ใจได้เฉพาะต่อหน้า 4. พูดจาเชื่อถือได้ในทุกครั้งน้อย	1. ไม่สับปลับกลับกลอดบ้างนาน ๆ ครั้ง 2. ไม่ปฏิบัติตามคำพูด เหลวไหล โกหกบ่อยครั้ง 3. เชื่อถือไว้ใจได้น้อยทั้งต่อหน้าและลับหลัง 4. พูดจาเชื่อถือได้ในทุกครั้งน้อย

องค์ประกอบและดัชนีการประเมิน	ระดับเกณฑ์ประเมิน				
	5	4	3	2	1
3.2 ไม่แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตนในทางที่ไม่ชอบ	1. ไม่เอาเวลาทำงานในหน้าที่ไปใช้ทำประโยชน์ส่วนตน 2. ไม่หาผลประโยชน์ส่วนตนไปในทางที่ไม่ชอบ 3. ไม่ชักจูงผู้อื่นไปในทางที่เสื่อมเสีย	1. ไม่เอาเวลาทำงานในหน้าที่ไปใช้ทำประโยชน์ส่วนตน 2. ไม่หาผลประโยชน์ส่วนตนไปในทางที่ไม่ชอบ 3. ไม่ชักจูงผู้อื่นไปในทางที่เสื่อมเสียบ้างนาน ๆ ครั้ง	1. ใช้เวลาทำงานในหน้าที่ไปใช้ทำประโยชน์ส่วนตนนานๆครั้ง 2. หาผลประโยชน์ส่วนตนไปในทางที่ไม่ชอบบ้างนาน ๆ ครั้ง 3. ชักจูงผู้อื่นไปในทางที่เสื่อมเสียบ้างนาน ๆ ครั้ง	1. ใช้เวลาทำงานในหน้าที่ไปใช้ทำประโยชน์ส่วนตนเป็นบ่อยครั้ง 2. หาผลประโยชน์ส่วนตนไปในทางที่ไม่ชอบบ้างบ่อยครั้ง 3. ชักจูงผู้อื่นไปในทางที่เสื่อมเสียบ้างนาน ๆ ครั้ง	1. ใช้เวลาทำงานในหน้าที่ไปใช้ทำประโยชน์ส่วนตนเป็นส่วนใหญ่ 2. หาผลประโยชน์ส่วนตนไปในทางที่ไม่ชอบเป็นส่วนใหญ่ 3. ชักจูงผู้อื่นไปในทางที่เสื่อมเสียเป็นส่วนใหญ่
3.3 มั่นคงต่อการทำดีของตนเอง	1. เชื่อมั่นในการทำความดีของตนเอง 2. ไม่คล้อยตามพวกที่ลากไปในทางที่เสื่อมเสีย 3. เตือนสติ แนะนำผู้อื่นในสิ่งที่เป็นประโยชน์	1. เชื่อมั่นในการทำความดีของตนเองเป็นส่วนใหญ่ 2. ไม่คล้อยตามพวกที่ลากไปในทางที่เสื่อมเสีย	1. เชื่อมั่นในการทำความดีของตนเองเป็นบางครั้ง 2. คล้อยตามพวกที่ลากไปในทางที่เสื่อมเสียบ้างนานครั้ง ๆ	1. มั่นในการทำความดีของตนเองเป็นน้อยครั้ง 2. คล้อยตามพวกที่ลากไปในทางที่เสื่อมเสียนานครั้ง ๆ	1. ไม่เชื่อมั่นในการกระทำความดีของตนเอง 2. คล้อยตามพวกที่ลากไปในทางที่เสื่อมเสียบ่อยครั้ง

องค์ประกอบและดัชนีการประเมิน	ระดับเกณฑ์ประเมิน				
	5	4	3	2	1
3.4 เคารพในสิทธิและทรัพย์ของบุคคลอื่น	1. ไม่มีการขโมยทรัพย์สินของผู้อื่น 2. ไม่หยิบของผู้อื่นมาใช้ก่อนได้รับอนุญาต 3. รักษาความลับของผู้อื่น	1. ไม่มีการขโมยทรัพย์สินของผู้อื่น 2. ไม่หยิบของผู้อื่นมาใช้ก่อนได้รับอนุญาต 3. เล่าความลับของผู้อื่นให้เพื่อนสนิทฟังนาน ๆ ครั้ง	1. ลักขโมยทรัพย์สินของผู้อื่นน้อยครั้ง เมื่อมีความจำเป็นจริง ๆ 2. หยิบของผู้อื่นมาใช้ก่อนได้รับอนุญาตินาน ๆ ครั้ง 3. เล่าความลับของผู้อื่นให้เพื่อนสนิทฟังบ่อยครั้ง	1. ลักขโมยทรัพย์สินของผู้อื่นน้อยครั้ง เมื่อมีความจำเป็นจริง ๆ บ่อยครั้ง 2. หยิบของผู้อื่นมาใช้ก่อนได้รับอนุญาติบ่อยครั้ง 3. เล่าความลับของผู้อื่นให้เพื่อนสนิทฟังเป็นส่วนใหญ่	1. ลักขโมยทรัพย์สินของผู้อื่นน้อยครั้ง เมื่อมีความจำเป็นจริง ๆ บ่อยครั้ง 2. หยิบของผู้อื่นมาใช้ก่อนได้รับอนุญาติเป็นส่วนใหญ่ 3. ไม่รักษาความลับของผู้อื่น
3.5 ปฏิบัติแบบตรงไปตรงมาถูกต้องตามความเป็นจริง	1. ยอมรับความผิดพลาดของตนเอง 2. ยอมรับการแก้ไขความผิดพลาดของตนเอง 3. ร่วมใจกันทำงานด้วยใจบริสุทธิ์	1. ยอมรับความผิดพลาดของตนเอง 2. ยอมรับการแก้ไขความผิดพลาดของตนเองเป็นส่วนใหญ่	1. ยอมรับความผิดพลาดของตนเองเป็นส่วนใหญ่ 2. ยอมรับการแก้ไขความผิดพลาดของตนเองบ่อยครั้ง	1. ยอมรับความผิดพลาดของบ่อยครั้ง 2. ยอมรับการแก้ไขความผิดพลาดของตนเองนานๆครั้งครั้ง	1. ยอมรับความผิดพลาดของตนเองน้อยครั้ง 2. ยอมรับการแก้ไขความผิดพลาดของตนเองน้อยครั้ง

องค์ประกอบและดัชนีการประเมิน	ระดับเกณฑ์ประเมิน				
	5	4	3	2	1
	4. ยินดีในความสำเร็จของผู้อื่น ไม่ริษยากลั่นแกล้ง	3. ร่วมใจกันทำงานด้วยใจบริสุทธิ์เป็นส่วนใหญ่ 4. ยินดีในความสำเร็จของผู้อื่น ไม่ริษยากลั่นแกล้ง	3. ร่วมใจกันทำงานด้วยใจบริสุทธิ์บ่อยครั้ง 4. ริษยาในความสำเร็จของเพื่อนบ้างนาน ๆ ครั้ง	3. ร่วมใจกันทำงานด้วยใจบริสุทธิ์น้อยครั้ง 4. ยินดีในความสำเร็จของผู้อื่น ไม่ริษยากลั่นแกล้งบ่อยครั้ง	3. ร่วมใจกันทำงานด้วยใจบริสุทธิ์ด้วยใจไม่บริสุทธิ์ 4. ยินดีในความสำเร็จของผู้อื่น ไม่ริษยากลั่นแกล้งบ่อยครั้ง
			<u>หมายเหตุ</u> :-	เกือบทุกครั้ง เป็นส่วนใหญ่ บ่อยครั้ง นาน ๆ ครั้ง น้อยครั้ง ไม่เลย (น้อยมาก)	= ปฏิบัติ 91 - 100 % = ปฏิบัติ 81 - 90 % = ปฏิบัติ 71 - 80 % = ปฏิบัติ 61 - 70 % = ปฏิบัติ 51 - 60 % = ปฏิบัติน้อยกว่า 50 %

ภาคผนวก ค

ผลการวิเคราะห์ค่าอำนาจจำแนกรายข้อ และค่าความเชื่อมั่น
ของแบบวัดเจตคติเชิงจริยธรรม ของนักศึกษาพยาบาล

ค่าอำนาจจำแนกรายข้อ และค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดเจตคติเชิงจริยธรรม ของนักศึกษาพยาบาล

ข้อ	t	หมายเหตุ
1	2.76	นำมาใช้
2	3.31	นำมาใช้
3	2.76	นำมาใช้
4	3.65	นำมาใช้
5	2.28	นำมาใช้
6	2.71	นำมาใช้
7	4.00	นำมาใช้
8	2.27	นำมาใช้
9	5.72	นำมาใช้
10	7.07	นำมาใช้
11	4.92	นำมาใช้
12	3.46	นำมาใช้
13	4.05	นำมาใช้
14	4.98	นำมาใช้
15	3.61	นำมาใช้
16	3.32	นำมาใช้
17	5.36	นำมาใช้
18	2.26	นำมาใช้
19	5.75	นำมาใช้
20	7.74	นำมาใช้
21	5.36	นำมาใช้
22	4.11	นำมาใช้
23	3.67	นำมาใช้
24	3.05	นำมาใช้

ข้อ	t	หมายเหตุ
25	2.01	นำมาใช้
26	3.40	นำมาใช้
27	5.33	นำมาใช้
28	11.00	นำมาใช้
29	2.53	นำมาใช้
30	3.02	นำมาใช้
31	4.64	นำมาใช้
32	4.23	นำมาใช้
33	2.03	นำมาใช้
34	5.32	นำมาใช้
35	2.83	นำมาใช้
36	2.60	นำมาใช้
37	3.39	นำมาใช้
38	2.35	นำมาใช้
39	2.64	นำมาใช้
40	5.81	นำมาใช้
41	11.00	นำมาใช้
42	3.67	นำมาใช้
43	2.57	นำมาใช้
44	3.34	นำมาใช้
45	3.05	นำมาใช้
46	4.02	นำมาใช้
47	2.87	นำมาใช้

ค่าความเชื่อมั่น (สัมประสิทธิ์แอลฟ่า) = .9207

ภาคผนวก ง

อาจารย์พยาบาลและพยาบาลวิชาชีพที่ตอบแบบสอบถาม
เพื่อศึกษาจริยธรรมที่จำเป็นสำหรับนักศึกษาพยาบาล
รายชื่อผู้เชี่ยวชาญในการตอบแบบสัมภาษณ์ เกี่ยวกับการจัดกิจกรรม
การเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างจริยธรรม ของนักศึกษาพยาบาล
รายชื่อผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบความเหมาะสม และความสอดคล้องของหน่วยกิจกรรมการเรียนรู้
เพื่อเสริมสร้างจริยธรรม ของนักศึกษาพยาบาล
รายชื่ออาจารย์พยาบาล วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครศรีธรรมราช
ที่เข้าร่วมดำเนินกิจกรรมและร่วมประเมินพฤติกรรมจริยธรรมของนักศึกษา

อาจารย์พยาบาลและพยาบาลวิชาชีพที่ตอบแบบสอบถามเพื่อศึกษาจริยธรรมที่จำเป็น สำหรับนักศึกษาพยาบาล

ภาคเหนือ

พยาบาลวิชาชีพ โรงพยาบาลพะเยาว์	10 คน
อาจารย์พยาบาล วิทยาลัยพยาบาล บรมราชชนนี พะเยาว์	10 คน

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

พยาบาลวิชาชีพ โรงพยาบาลมหาราช อุบลราชธานี	10 คน
อาจารย์พยาบาล วิทยาลัยพยาบาล บรมราชชนนี อุบลราชธานี	10 คน

ภาคใต้

พยาบาลวิชาชีพ โรงพยาบาลมหาราช นครศรีธรรมราช	5 คน
อาจารย์พยาบาล วิทยาลัยพยาบาล บรมราชชนนี นครศรีธรรมราช	5 คน
พยาบาลวิชาชีพ โรงพยาบาลสงขลา	5 คน
อาจารย์พยาบาล วิทยาลัยพยาบาล บรมราชชนนี สงขลา	5 คน

ภาคกลาง

พยาบาลวิชาชีพ โรงพยาบาลพระพุทธบาทสระบุรี	10 คน
อาจารย์พยาบาล วิทยาลัยพยาบาลพระพุทธบาทสระบุรี	10 คน
พยาบาลวิชาชีพ โรงพยาบาลนพรัตน์ราชธานี	4 คน
อาจารย์พยาบาล วิทยาลัยพยาบาลพระพุทธบาทสระบุรี	5 คน
อาจารย์พยาบาลมหาวิทยาลัยสยาม	5 คน
พยาบาลวิชาชีพ จากสภาการพยาบาล	3 คน

รวม พยาบาลวิชาชีพ	**47 คน**
อาจารย์พยาบาล	**50 คน**

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญในการตอบแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างจริยธรรม ของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข

1.	ศ. ดร.	สำเนาว์	ขจรศิลป์	รองอธิการบดีฝ่ายกิจการนิสิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต
2.	รศ.ดร.	ธิดารัตน์	บุญนุช	รองคณบดีฝ่ายวางแผนและเทคโนโลยีสารสนเทศ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
3.	รศ.ดร.	เชิดศักดิ์	โฆวาสินธุ์	สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
4.	ผศ.ดร.	ทัศนีย์	นนทะสร	ภาควิชาการพยาบาลสาธารณสุข คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
5.	ดร.	ชุติมา	ปัญญาพินิจนุกูร	วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี กรุงเทพ
6.	ดร.	กรรณิกา	คำดี	นักแนะแนวการศึกษาและอาชีพชำนาญการ กองกิจการนิสิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
7.	ดร.	จิรวัฒน์	วีรังกร	นักกิจกรรมนักศึกษา กองกิจการนิสิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
8.	อ.	กรรณิการ์	บันเทิงจิตร	ผู้ช่วยผู้อำนวยการสำนักงานปฏิรูประบบสุขภาพ แห่งชาติ กระทรวงสาธารณสุข
9.	ร.ศ.	วิฑูรย์	เวชประสิทธิ์	ภาควิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ สถาบันราชภัฏ นครศรีธรรมราช

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจคุณภาพหน่วยกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ เพื่อเสริมสร้างจริยธรรม ของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข

1.	รศ. ดร. วิชัย	วงษ์ใหญ่	บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
2.	รศ.ดร. สนั่น	สิทธิวัง	รองอธิการบดีฝ่ายชุมชนสัมพันธ์ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่
3.	รศ.ดร. ธิดารัตน์	บุญนุช	รองคณบดีฝ่ายวางแผนและเทคโนโลยีสารสนเทศ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
4.	รศ.ดร. เชิดศักดิ์	โฆวาสินธุ์	สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
5.	ผศ.ดร. ทัศนีย์	นนทะสร	ภาควิชาการพยาบาลสาธารณสุข คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
6.	ผศ.ดร. เรวดี	กระโหมวงษ์	หัวหน้าภาควิชาวิจัยและประเมินผล มหาวิทยาลัยทักษิณ
7.	ผศ.ดร. เปรมวดี	คฤหเดช	ภาควิชาสูติศาสตร์ วิทยาลัยพยาบาลเกื้อการุณย์
8.	ผศ.ดร. เกศริน	มนูญผล	คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏ นครศรีธรรมราช
9.	ผศ.ดร. อรทิพา	ส่องศิริ	รองคณบดีคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสยาม
10.	ดร. ราชันย์	บุญธิมา	สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
11.	ดร. จิรวัฒน์	วีรังกร	นักกิจกรรมนักศึกษา กองกิจการนิสิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

รายชื่ออาจารย์พยาบาล วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครศรีธรรมราช
ที่เข้าร่วมกิจกรรมและร่วมประเมินผลนักศึกษาขณะดำเนินกิจกรรม

1.	อาจารย์ จินดา	ถิระพันธุ์	ผู้ชำนาญการด้านการวิจัย 9 อดีตผู้อำนวยการวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครศรีธรรมราช
2.	อาจารย์ จิราภรณ์	กาญจนะ	พยาบาลวิชาชีพ 8 (วช.)
3.	อาจารย์ อมรา	ภิญโญ	พยาบาลวิชาชีพ 7(วช.)
4.	อาจารย์ จิตฤดี	โพธิศิริ	พยาบาลวิชาชีพ 7 (วช.)
5.	อาจารย์ สุทัศน์	เหมทานนท์	พยาบาลวิชาชีพ 7 (วช.)
6.	อาจารย์ นงรัตน์	โมปลอด	พยาบาลวิชาชีพ 6 (วช.)
7.	อาจารย์ ภาวดี	เหมทานนท์	พยาบาลวิชาชีพ 5 (วช.)
8.	อาจารย์ เกษร	ปิ่นทับทิม	พยาบาลวิชาชีพ 5 (วช.)
9.	อาจารย์ นุชรีย์	เอียดนิล	พยาบาลวิชาชีพ 3 พ.
10.	อาจารย์ วันดี	คำศรี	พยาบาลวิชาชีพ 3 พ.

ภาคผนวก จ

คู่มืออาจารย์

คู่มือนักศึกษา

เอกสารประกอบการเรียนรู้

คู่มืออาจารย์

การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข

THE DEVELOPMENT OF EXPERIENCED LEARNING ACTIVITIES FOR THE ETHICS PROMOTION OF NURSING STUDENTS IN NURSING COLLEGE, MINITRY OF PUBLIC HEALTH

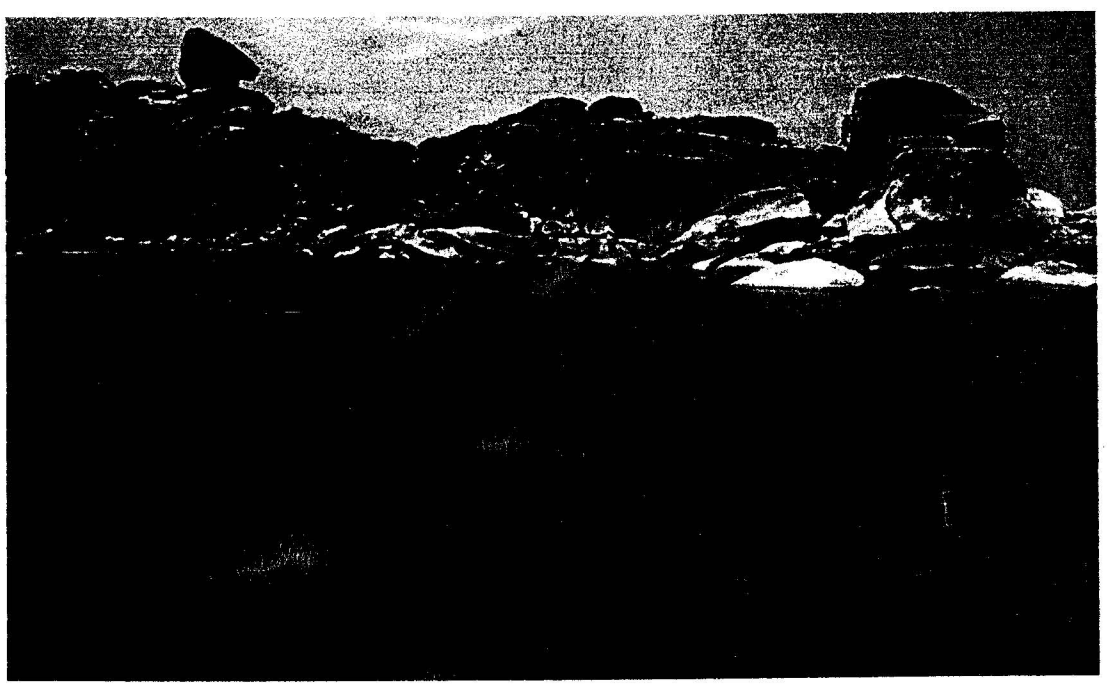

พัฒนาโดย

จิราพร วัฒนศรีสิน

คำนำ

คู่มือกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาลประกอบด้วยจริยธรรม 3 ด้าน คือ ความรับผิดชอบ ความเมตตากรุณา ความซื่อสัตย์ และ หน่วยการเรียนรู้ประกอบด้วย 3 หน่วยคือ หน่วยพัฒนาตน หน่วยสังคมรอบตัว และหน่วยเรียนรู้รับใช้สังคม

คู่มือกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาลสำหรับอาจารย์เล่มนี้ จัดทำขึ้นเพื่อใช้เป็นคู่มือดำเนินการจัดกิจกรรมสำหรับอาจารย์ และใช้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมของวิทยากร อาจารย์ประจำกลุ่ม และผู้ช่วยวิจัย

ผู้วิจัยได้จัดทำเอกสารฉบับนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการเสริมสร้างจริยธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดผลดีต่อการพัฒนาจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาลให้มีคุณภาพที่ดีต่อไป

ผู้วิจัย
จิราพร วัฒนศรีสิน
นิสิตปริญญาเอกสาขาการอุดมศึกษา
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สารบัญ

	หน้า
ปัญหาและความจำเป็น	208
หลักการพื้นฐานของกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์	210
แนวคิดในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์	211
วัตถุประสงค์ของกิจกรรม	212
เนื้อหาสาระของกิจกรรม	212
คุณสมบัติของผู้เข้าร่วมกิจกรรม	212
ระยะเวลาของการจัดกิจกรรม	212
สถานที่จัดกิจกรรม	213
แนวทางการประเมินผล	213
บทบาทอาจารย์ผู้สอนในการจัดกิจกรรม	213
บทบาทผู้เรียนในการเข้าร่วมกิจกรรม	214
แผนดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์	215
หน่วยกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์	219
หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 : พัฒนาตน	219
กิจกรรมที่ 1 : วิเคราะห์ตนเอง	219
กิจกรรมที่ 2 : ศาสนาสู่การพัฒนาตน	226
หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 : สังคมรอบตัว	233
กิจกรรมที่ 3 : ค่ายอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	223
กิจกรรมย่อย 3.1 : การบริหารค่ายพักแรม	234
กิจกรรมย่อย 3.2 : ศึกษาระบบนิเวศ	236
กิจกรรมย่อย 3.2 : สนทนาเชิงประสบการณ์ด้านอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	244
กิจกรรมย่อย 3.4 : กิจกรรมกลุ่มและนันทนาการ	246
หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 : เรียนรู้รับใช้สังคม	250
กิจกรรมที่ 4 : เรียนรู้รับใช้สังคม	250
กิจกรรมที่ 5 : รับใช้ชุมชนดูแลสุขภาพ	253
แบบประเมินพฤติกรรมจริยธรรม (ในแต่ละวัน)	255
แบบสอบถามความพึงพอใจของนักศึกษาต่อกิจกรรมการเรียนรู้	257
แบบสอบถามความเหมาะสมของกิจกรรมการเรียนรู้โดยอาจารย์	258

ภาคผนวก

คู่มือกิจกรรมเรียนรู้เชิงประสบการณ์ เพื่อเสริมสร้างจริยธรรมสำหรับนักศึกษาพยาบาล

ปัญหาและความจำเป็น

สังคมไทยปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วตามกระแสโลกาภิวัฒน์ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศ มีการหลั่งไหลของวัฒนธรรมระหว่างประเทศ ทำให้ประเทศไทยมีการพัฒนาอย่างมากมายในหลายด้านโดยเฉพาะด้านโครงสร้าง แต่ขาดการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนไทย ส่งผลให้เกิดความอ่อนแอของสังคมไทย ก่อให้เกิดปัญหาทางศีลธรรมและปัญหาสังคมมากขึ้น จากสภาพปัญหาดังกล่าวทำให้ทุกฝ่ายต้องหันมาช่วยกันพัฒนาสังคมไทยสู่สังคมที่เข้มแข็งและมีดุลภาพใน3 ด้าน คือ สังคมคุณภาพ สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ สังคมสมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกัน สถาบันอุดมศึกษา จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาบัณฑิตให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางด้าน สติปัญญา ร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม จะต้องเป็นผู้ที่มีลักษณะอันพึงประสงค์ 3 ประการ คือ เป็นผู้มีคุณธรรม คุณภาพ และคุณค่า (แผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษาฉบับที่ 9 พ.ศ. 2545-2549)

วิชาชีพการพยาบาลเป็นวิชาชีพที่พัฒนามาจากความสำนึกทางจริยธรรมที่มนุษย์มีต่อกัน จริยธรรมทางการพยาบาลจึงเป็นหัวใจสำคัญในการปฏิบัติการพยาบาล จริยธรรมจึงเปรียบเสมือนสิ่งที่คอยกระตุ้นและควบคุมให้ผู้ประกอบวิชาชีพมีการปฏิบัติหน้าที่เป็นมาตรฐาน และมีคุณธรรมจริยธรรม แต่จากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ประกอบกับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีใหม่ๆ ช่วยในการทำงานของพยาบาลมากขึ้น ทำให้พยาบาลสนใจเครื่องมือ และความรู้ในการรักษาพยาบาลมากกว่าตัวผู้ป่วยหรืออารมณ์ และความรู้สึกที่มีต่อผู้ป่วย การให้ความสำคัญต่อเทคโนโลยีและวิธีการใช้เครื่องมือรักษาพยาบาลใหม่ๆ ส่งผลให้สัมพันธภาพระหว่างพยาบาลและผู้รับบริการลดลง (Hayne , Moore and Osborne. 1990 : 10) จากการสำรวจปัญหาการปฏิบัติงานของพยาบาลที่ปฏิบัติงานในสถานบริการด้านสุขภาพในทุกระดับ ภาพรวมพบว่าปัญหาของพยาบาลที่พบมากที่สุด 4 ลำดับแรกคือ การมีปริมาณงานมากเกินไป การขาดที่ปรึกษาและแหล่งประโยชน์ทางวิชาการ และการทำงานที่ไม่ต้องใช้ความรู้ความสามารถ เช่น งานต้อนรับ ธุรการ (ทัศนา บุญทอง. 2542 : 46-47) จากข้อจำกัดดังกล่าวอาจเป็นเหตุให้พยาบาลปฏิบัติการพยาบาลเพื่อให้ผู้ใช้บริการได้รับการดูแลด้านร่างกายเป็นหลัก ขาดการดูแลด้านจิต สังคม และจิตวิญญาณ ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้รับบริการคาดหวังสูงในการที่จะได้รับการดูแลจากพยาบาล

พยาบาลในปัจจุบันถูกสังคมวิจารณ์ในเรื่องความบกพร่องทางด้านจริยธรรมในการปฏิบัติในหลายประเด็น ได้แก่ ขาดมนุษย์สัมพันธ์ที่ดี ขาดความเมตตาและเอื้ออาทรต่อผู้ใช้บริการ มุ่งทำงานให้เสร็จ ไม่คำนึงถึงคุณภาพและจิตใจของผู้ใช้บริการ ให้การสอนแนะนำผู้ใช้บริการน้อยเกินไป ขาดความซื่อสัตย์ในการปฏิบัติหน้าที่ ขาดการเคารพในความเป็นมนุษย์ของบุคคล ขาดความอุตสาหะและความเสียสละ ขาดความรับผิดชอบต่อตนเองและวิชาชีพ (นที เกื้อกูลกิจการ. 2542 : 76-78) ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลการประเมินพฤติกรรมจริยธรรมของสภาการพยาบาล (คณะอนุกรรมการจริยธรรม สภาการพยาบาล. 2545 : 3) พบพฤติกรรมจริยธรรมในด้านลบ เป็นเรื่องของมารยาท กิริยา วาจา ท่าทีในการให้บริการไม่เหมาะสม ความเสียสละน้อยลง มีพฤติกรรมเชิงพาณิชย์ รับผิดชอบน้อย ไม่ประพฤติตนอยู่ในศีลธรรม ปฏิบัติการพยาบาลโดยคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคลลดลง จากสถิติการร้องเรียนด้านจริยธรรมของสภาการพยาบาลตั้งแต่ปี พ.ศ. 2528 – 2544 พบว่า ความประพฤติผิดจริยธรรมและผิดวินัยข้าราชการของผู้ประกอบวิชาชีพพยาบาลเพิ่มสูงขึ้นอย่างมากในปี พ.ศ. 2542 - 2544

จริยธรรมเป็นหัวใจสำคัญและเป็นสิ่งประกันคุณภาพของวิชาชีพการพยาบาล แต่จากสภาพการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณภาพบัณฑิตสาขาพยาบาลศาสตร์ในด้านจริยธรรม ยังมีข้อสังเกตอยู่หลายประการ ดังนี้

1. ด้านการจัดการเรียนการสอน การสอนภาคทฤษฎีส่วนใหญ่สอนแบบบรรยาย นักศึกษามีจำนวนมาก อาจารย์มีน้อย ภาคปฏิบัติเป็นการศึกษาผู้ป่วยเฉพาะรายและให้การพยาบาลส่วนใหญ่เน้นความรู้ทางวิชาการ อาจมีสอดแทรกจริยธรรมบ้างแต่ไม่ชัดเจน การปฏิบัติการพยาบาลเน้นเทคโนโลยีในการดูแลรักษาผู้ป่วย การเน้นด้านจริยธรรมลดน้อยลง ส่วนการประเมินผลทางด้านทฤษฎีเน้นความรู้ทางวิชาการในแต่ละสาขา ภาคปฏิบัติประเมิน คุณภาพการปฏิบัติงานของนักศึกษาตามหลักวิชาการ และประเมินจิตพิสัย (Affective domain) ไม่มีการประเมินด้านจริยธรรม

2. ด้านกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรม ตามคุณลักษณะจริยธรรมแต่ละด้านยังไม่มีหลักเกณฑ์และรูปธรรมที่ชัดเจน ขาดการส่งเสริมที่ต่อเนื่องระหว่างกิจกรรมและคุณลักษณะ จริยธรรมที่พึงประสงค์ของวิชาชีพ ขาดเป้าหมายที่ชัดเจนในการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริม จริยธรรมแต่ละด้าน

3. ด้านการบูรณาการร่วมกันระหว่างวิชาการและกิจกรรม ทำให้นักศึกษาขาดโอกาสในการเข้าร่วมกิจกรรมอันส่งผลต่อการพัฒนาและปลูกฝังจริยธรรมแก่นักศึกษา เนื่องจากลักษณะการจัดประสบการณ์การเรียนการสอนสำหรับนักศึกษาพยาบาล ซึ่งแบ่งออกเป็น การศึกษาภาคทฤษฎีและการศึกษาภาคปฏิบัติ การจัดประสบการณ์การเรียนการสอนดังกล่าวทำให้นักศึกษาพยาบาลมีโอกาสในการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆน้อยกว่านักศึกษาในสถาบันอื่นๆ

4. ด้านผู้สอน พบว่า อาจารย์ที่เต็มใจหรือมีประสบการณ์ในการสอนจริยธรรมมีน้อย ตัวอย่างพฤติกรรมที่ใช้ในการสอนมีน้อย ขาดแกนนำหรือผู้เชี่ยวชาญด้านจริยธรรมทางการพยาบาล อาจารย์ไม่ตระหนักในการสอนสอดแทรกกรณีจริยธรรมในทุกชั้นปี

ดังนั้น ในการพัฒนาจริยธรรมควรเริ่มตั้งแต่เริ่มเข้าสู่วิชาชีพ คือ นักศึกษาพยาบาล เพื่อเตรียมให้เป็นพยาบาลที่มีความรู้ความสามารถด้านวิชาการ ความชำนาญในเทคนิคการพยาบาล และความมีจริยธรรม แต่จากงานวิจัยหลายเรื่องที่เกี่ยวกับจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาลในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาระบุว่า นักศึกษาพยาบาลมีคุณลักษณะทางจริยธรรมหลายด้านอยู่ในเกณฑ์ไม่พึงประสงค์ เช่น การเคารพในคุณค่าและศักดิ์ศรีของผู้รับบริการ ความเมตตากรุณา ความเสียสละ และความอดทน จากการศึกษาของฉวีวรรณ สัตยธรรม และ นำพร ไวว่อง ในปี 2539 พบว่า นักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 4 มีลักษณะจริยธรรมด้านความเมตตากรุณาต่ำกว่าชั้นปีที่ 1 และปีที่ 3 จากการวิเคราะห์ร่วมกันของอนุกรรมการจริยธรรมสภาการพยาบาล และกลุ่มแกนนำ 4 ภาค พบพฤติกรรมในด้านลบของผู้สำเร็จใหม่จากหลักสูตรวิชาชีพการพยาบาล เรื่อง การขาดมนุษย์สัมพันธ์ ไม่กล้าแสดงออก ไม่ชอบการเปลี่ยนแปลง ขาดความรู้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ไม่ตั้งใจรักษาระเบียบวินัย ขาดความสามัคคี เสียสละน้อย เป็นประโยชน์ส่วนตนเป็นใหญ่ (คณะกรรมการจริยธรรมสภาการพยาบาล. 2545 : 44-45)

จากสภาพปัญหาที่กล่าวมานำไปสู่การแสวงหาวิธีการเรียนการสอนที่เหมาะสม เพื่อส่งเสริมและพัฒนาทักษะทางจริยธรรม วิธีการปลูกฝังจริยธรรมสำหรับนักศึกษาอาจกระทำด้วยวิธีการต่างๆ โดยการจัดประสบการณ์ในแก่นิสิตนักศึกษาตามหลักสูตรการศึกษา และจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร หรือกิจกรรมนอกหลักสูตรควบคู่กันไป กิจกรรมเสริมหลักสูตรมีความ จำเป็นต่อการพัฒนาคุณสมบัติอันพึงประสงค์ในการเสริมสร้างบุคลิกภาพและสมรรถภาพให้เป็นบัณฑิตที่สมบูรณ์ทั้งสติปัญญา ร่างกาย อารมณ์ สังคม และจิตใจ นักศึกษาที่ได้รับประสบการณ์ในการเข้าร่วมกิจกรรม เกิดการเรียนรู้และมีการพัฒนาตนให้เกิดความมั่นใจเป็นสมาชิกที่ดีในสังคม ปกครองตนอยู่ในระเบียบวินัย มีคุณธรรมจริยธรรม อันจะนำไปสู่ความสำเร็จและ

ความก้าวหน้าในการดำเนินชีวิต กิจกรรมจึงเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมพัฒนาการของนักศึกษา (ทบวงมหาวิทยาลัย. 2543 : 10 , สำเนาว์ ขจรศิลป์. 2538 : 117) การเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นสื่อจึงเป็นวิธีการที่เหมาะสม เป็นการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ที่เปิดโอกาสให้นิสิตนักศึกษาได้แสดงความสามารถ การทำงานร่วมกับผู้อื่น มีโอกาสได้ตัดสินใจ ประสานสัมพันธ์ ปรับปรุงบุคคลิกภาพด้านจริยธรรม เป็นการเรียนรู้โดยให้เด็กเป็นศูนย์กลาง เน้นการจัดการเรียนการสอนที่ให้ความสำคัญกับผู้เรียน ส่งเสริมให้รู้จักเรียนรู้ด้วยตนเอง เรียนในเรื่องที่สอดคล้องกับความรู้ความสามารถและความต้องการของตนเอง และได้พัฒนาศักยภาพของตนเองได้อย่างเต็มที่ ซึ่งสอดคล้องกับการปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนเสริมหลักสูตรเพื่อเสริมสร้างจริยธรรม ในลักษณะของกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ โดยจัดให้นักศึกษาได้เรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริงจากการกระทำร่วมกัน สามารถนำความรู้ที่เรียนมา มาประยุกต์ใช้ในการทำกิจกรรมทำให้นักศึกษาเกิดความสนุกสนานขณะทำกิจกรรม ลักษณะของกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ที่จัดขึ้นสอดคล้องกับวัยของนักศึกษาที่อยู่ในวัยรุ่นตอนปลายและผู้ใหญ่ตอนต้น ซึ่งมีความกระตือรือร้นสนใจบทเรียนที่แปลกใหม่ สนใจเรื่องที่จะนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันและนำไปช่วยสังคมได้ มีการสอดแทรกจริยธรรมในทุกกิจกรรม เพื่อเสริมสร้างจริยธรรมให้เกิดขึ้นในตัวนักศึกษา และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการเสริมสร้างจริยธรรมในวิชาชีพการพยาบาลต่อไป อันเป็นประโยชน์ต่อตนเอง ต่อสังคม และวิชาชีพ เป็นการเตรียมความพร้อมต่อบทบาทที่จะต้องดำรงอยู่ในฐานะของพยาบาลวิชาชีพที่ดีต่อไปในอนาคต

หลักการพื้นฐานของกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์

จากสภาพการเรียนการสอนในวิทยาลัยพยาบาล การปลูกฝังจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพได้จัดไว้ในเนื้อหาวิชาจริยศาสตร์สำหรับพยาบาล และจากสภาพการเรียนการสอนในวิชาชีพการพยาบาลมีการเรียนทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติทำให้นักศึกษาเกิดความเครียด การเรียนรู้จากกิจกรรมเป็นอีกรูปแบบหนึ่งที่สามารถเสริมสร้างจริยธรรมแก่นักศึกษาได้ และเหมาะสมกับวัยของนักศึกษา ในการวิจัยครั้งนี้กิจกรรมที่นำมาใช้การเรียนรู้มีหลักการพื้นฐานดังนี้

1. การเรียนรู้เชิงประสบการณ์เป็นกิจกรรมที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น และจัดเป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อพัฒนานักศึกษาให้มีคุณลักษณะเชิงจริยธรรม ด้านความรับผิดชอบ ความเมตตากรุณา และความซื่อสัตย์ ประกอบด้วยขั้นตอนการเรียนรู้ 6 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 A = Active Study คิดและลงมือกระทำ หมายถึงขั้นตอนที่ผู้เรียนได้เรียนรู้ ทั้งได้คิดและได้กระทำด้วยตนเอง

ขั้นตอนที่ 2 B = Behaving มีการแสดงออก หมายถึง ขั้นตอนที่ผู้เรียนได้แสดงออกขณะร่วมกิจกรรมอย่างอิสระ และรู้สึกสบายใจ

ขั้นตอนที่ 3 C1 = Cooperation มีการร่วมมือ หมายถึง การเรียนร่วมกันเป็นกลุ่มเล็กๆ กลุ่มละ 6-7 คน โดยสมาชิกของกลุ่มมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และความสำเร็จของกลุ่ม

ขั้นตอนที่ 4 R1 = Review ทบทวนสิ่งที่ได้เรียนรู้ หมายถึง ขั้นตอนที่สมาชิกกลุ่มร่วมกันทบทวนประสบการณ์เกี่ยวกับจริยธรรมที่ได้จากการเรียนรู้จากกิจกรรม

ขั้นตอนที่ 5 R2 = Reflection วิเคราะห์ผลสะท้อนจากการเรียนรู้ หมายถึง ขั้นตอนที่ผู้เรียนมีการอภิปรายร่วมกัน เกี่ยวกับสิ่งที่ได้ประสบมา หรือได้ค้นพบจาก สถานการณ์การเรียนรู้ จากกิจกรรม

ขั้นตอนที่ 6 C2 = Conclusion สรุปผลการเรียนรู้ หมายถึงขั้นตอนที่เป็นผลจากการที่ผู้เรียนร่วมกันอภิปราย แลกเปลี่ยนความคิด จนเกิดความเข้าใจ ได้ข้อสรุปและการนำไปประยุกต์ใช้ได้

2. เป็นกิจกรรมการเรียนรู้นอกหลักสูตร โดยบูรณาการไปกับกิจกรรมนักศึกษา ควบคู่กับการส่งเสริมจริยธรรมที่จำเป็นสำหรับวิชาชีพพยาบาลให้แก่นักศึกษาพยาบาล เพื่อเสริมสร้างให้นักศึกษา มีพฤติกรรมจริยธรรมที่เหมาะสมในด้านความรับผิดชอบ เมตตากรุณา และซื่อสัตย์

3. เป็นกิจกรรมที่มีสาระของกิจกรรม มุ่งเน้นการเสริมสร้างพฤติกรรมจริยธรรมโดยมีสาระกิจกรรมเกี่ยวกับการพัฒนาตน สังคมรอบตัว และการเรียนรู้รับใช้สังคม

แนวคิดในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์

ก่อนการวิจัยผู้วิจัยมีความเชื่อพื้นฐานว่านักศึกษาพยาบาลซึ่งเป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 4 ย่อมเป็นผู้ที่มีจริยธรรมอยู่ในระดับหนึ่งซึ่งเกิดจากการปลูกฝังจากการเรียนการสอน และจรรยาบรรณวิชาชีพ การใช้กิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เป็นแนวทางหนึ่งที่ช่วยเสริมสร้างจริยธรรมให้เพิ่มขึ้นได้ อันเป็นประโยชน์แก่ตนเองและสังคมต่อไป แนวคิดที่ผู้วิจัยนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีดังนี้

1. แนวคิดในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ใช้แนวคิดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ของ คอล์ป (The Kolb's Model) ที่เน้น 1) การจัดประสบการณ์ที่เป็นรูปธรรม 2) สังเกตอย่างไตร่ตรอง/คิดทบทวน 3) สรุปหลักการเชิงนามธรรม 4) ทดลองปฏิบัติ และใช้การสอนแบบจิตปัญญา (กุลยา ตันติผลาชีวะ. 2543 : 80-87) ที่เน้น หลักการจัดกิจกรรมการสอนเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ 5 ประการ 1) มีการคิดและลงมือทำ 2) มีการแสดงออก 3) มีการร่วมมือ 4) มีการค้นพบ 5) มีความก้าวหน้า มาประยุกต์ในการจัดกิจกรรม โดยกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้เป็น 6 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ผู้เรียนคิดและลงมือกระทำกิจกรรม (Active Study) 2) มีการแสดงออก (Behaving) 3) มีการร่วมมือในการทำกิจกรรม (Cooperative) 4) การทบทวนสิ่งที่ได้เรียนรู้ (Review) 5) การวิเคราะห์ผลสะท้อนจากการเรียนรู้ (Reflection) และ 6) การสรุปผลที่ได้จากการเรียนรู้ (Conclusion) เพื่อสะท้อนการค้นพบความรู้ (Discovery) ส่งผลให้ผู้เรียนมีความก้าวหน้า (Progress) ในการเรียนรู้ สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการเสริมสร้างจริยธรรมในวิชาชีพการพยาบาลต่อไป การเรียนรู้เชิงประสบการณ์เป็นการจัดการศึกษาตามแนวปรัชญามนุษยนิยม (Humanistic education) ซึ่งให้ความสำคัญกับการส่งเสริมความต้องการตามธรรมชาติหรือตามความอยากรู้อยากเห็นในการเรียนรู้ของผู้เรียน สอดคล้องกับวัยของนักศึกษาซึ่งมีความกระตือรือร้นสนใจบทเรียนที่แปลกใหม่ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน และนำไปช่วยสังคมได้ และเป็นการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง นอกจากนี้การเรียนรู้เชิงประสบการณ์เป็นการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ (Adult Leaning) ความสำคัญของการเรียนรู้จึงอยู่ที่ผู้เรียนต้องเชื่อมโยงประสบการณ์ไปสู่การเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. แนวคิดการพัฒนาสาระการเรียนรู้ โดยประยุกต์ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม กระบวนการกลุ่ม และการกระจ่างค่านิยม มาใช้ในการฝึกการเรียนรู้จากการวิเคราะห์ตนเองจากกระบวนการกลุ่ม และจากตัวแบบทั้งที่เป็นสื่อสถานการณ์ และตัวแบบจากกลุ่มเพื่อน ฝึกการเรียนรู้จากการสังเกต ฝึกปฏิบัติจริง และอาศัยกระบวนการกลุ่ม โดยเริ่มจากหน่วยพัฒนาตนเอง ต่อมาเป็นหน่วยการเรียนรู้การอยู่รวมกันระหว่างสังคมและสิ่งแวดล้อม หน่วยสุดท้ายเป็นการเรียนรู้เพื่อรับใช้ชุมชน

กิจกรรมการเรียนรู้ทั้งหมดนี้ จัดให้โดยผู้วิจัย โดยมีผู้วิจัยและทีมผู้ช่วยวิจัยทำหน้าที่เป็นผู้สอนและอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ ให้คำชี้แนะ กระตุ้นให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์ตรงและเกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านความรู้ ความคิด เห็นความสำคัญของการเสริมสร้าง จริยธรรมให้เกิดขึ้นในตัวนักศึกษา เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมต่อบทบาทที่จะดำรงอยู่ในฐานะของพยาบาลวิชาชีพที่ดีต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์ของกิจกรรม

เพื่อให้นักศึกษาพยาบาลศาสตร์ ที่เข้าร่วมกิจกรรมมีพฤติกรรม ดังนี้

1. เกิดการพัฒนาตนเองด้านจริยธรรม โดยการแสดงพฤติกรรมให้เห็นถึง ความรับผิดชอบ เมตตากรุณา และซื่อสัตย์ มีความเชื่อมั่นในการประพฤติปฏิบัติตามค่านิยมที่ถูกต้อง
2. เรียนรู้และเข้าใจสังคม วิถีสังคม เห็นความสำคัญและเห็นคุณค่าของสิ่งรอบตัว ทั้งทางด้านกายภาพ สิ่งมีชีวิตและมนุษย์ มุ่งเสริมสร้างจริยธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข โดยการแสดงพฤติกรรมให้เห็นถึง ความรับผิดชอบ เมตตากรุณา และซื่อสัตย์
3. ช่วยเหลือและสร้างสรรค์สังคม เพื่อให้สังคมเป็นสุข โดยการแสดงพฤติกรรมให้เห็นถึงความรับผิดชอบ เมตตากรุณา และซื่อสัตย์

เนื้อหาสาระของกิจกรรม

เนื้อหาสาระของกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ เพื่อเสริมสร้างจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ ชั้นปีที่ 4 นี้ แบ่งเป็น 3 หน่วย ดังนี้

หน่วยที่ 1 พัฒนาตน

ประกอบด้วย 2 กิจกรรม

กิจกรรมที่ 1 : วิเคราะห์ตนเอง ใช้เวลา 1 วัน

กิจกรรมที่ 2 : ศาสนาสู่การพัฒนาตน ใช้เวลา 3วัน 2 คืน เข้าค่ายจริยธรรม

หน่วยที่ 2 สังคมรอบตัว

ประกอบด้วย 1 กิจกรรม

กิจกรรมที่ 3 : ค่ายอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ใช้เวลา 4 วัน 3 คืน

หน่วยที่ 3 เรียนรู้รับใช้สังคม

ประกอบด้วย 2 กิจกรรม

กิจกรรมที่ 4 : ศึกษาวิถีชีวิตชุมชน ใช้เวลา 2 สัปดาห์

กิจกรรมที่ 5 : รับใช้ชุมชนดูแลสุขภาพ ใช้เวลา 2 วัน

สรุปผล : สรุปและประเมินผล ใช้เวลา ½ วัน

คุณสมบัติของผู้เข้าร่วมกิจกรรม

1. เป็นศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตร์ ชั้นปีที่ 4
2. ผ่านการเรียนรายวิชา จริยศาสตรสำหรับพยาบาล มนุษยวิทยาสุขภาพ สิ่งแวดล้อมศึกษา และวิชาอนามัยชุมชน 1-2 แล้ว

ระยะเวลาการจัดกิจกรรม

ดำเนินกิจกรรมในภาคเรียนที่ 1 ต่อภาคเรียนที่ 2 ระหว่างเดือนสิงหาคม – ตุลาคม เป็นเวลา 10 สัปดาห์ ระยะเวลาการจัดกิจกรรม 226 ชั่วโมง

กิจกรรมที่ 1	23 สิงหาคม 2546	เวลา 8 ชั่วโมง
กิจกรรมที่ 2	29-31 สิงหาคม 2546	เวลา 59 ชั่วโมง
กิจกรรมที่ 3	13-16 กันยายน 2546	เวลา 83 ชั่วโมง

กิจกรรมที่ 4	23-27 ตุลาคม	2546	เวลา 60 ชั่วโมง
กิจกรรมที่ 5	28 ตุลาคม	2546	เวลา 12 ชั่วโมง
กิจกรรมที่ 6	30 ตุลาคม	2546	เวลา 4 ชั่วโมง

สถานที่จัดกิจกรรม

สถานที่จัดกิจกรรมประกอบด้วย

1. หอประชุมวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครศรีธรรมราช
2. วัดป่าลิไลยก์ ต.ลำป่า อ.เมือง จ.พัทลุง
3. อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะลิบง จ.ตรัง
4. บ้านห้วยระย้า หมู่3 อ. พระพรหม จังหวัดนครศรีธรรมราช

สื่อประกอบการจัดกิจกรรม

1. คู่มืออาจารย์
2. คู่มือนักศึกษา
3. เอกสารประกอบการเรียนรู้

แนวทางการประเมินผล

1. การประเมินผลการเรียนรู้ของนักศึกษาในกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาล โดยการประเมินคุณลักษณะเชิงจริยธรรมประกอบด้วย

1.1 พฤติกรรมเชิงจริยธรรม ของนักศึกษาพยาบาล ด้านความรับผิดชอบ ความเมตตากรุณา และความซื่อสัตย์ โดยอาจารย์ประจำกลุ่ม

1.2 เจตคติเชิงจริยธรรม ด้านความรับผิดชอบ ความเมตตากรุณา และความซื่อสัตย์ โดยนักศึกษาผู้เข้าร่วมกิจกรรม

2. ประเมินความคิดเห็นต่อกิจกรรมการเรียนรู้ โดย

2.1 ประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาพยาบาลต่อกิจกรรมการเรียนรู้

2.2 ประเมินความเหมาะสมของกิจกรรมการเรียนรู้ โดยอาจารย์ประจำกลุ่ม

บทบาทอาจารย์ผู้สอนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาลนี้ อาจารย์ผู้สอนต้องเปลี่ยนแปลง บทบาทจากเดิมที่เคยเป็นผู้สอน เตรียมเนื้อหามาถ่ายทอดให้ผู้เรียน มาเป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) คือเป็นผู้วางแผนการจัดกิจกรรมหรือประสบการณ์ให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้จากสถานการณ์และประสบการณ์จริง บทบาทผู้อำนวยความสะดวก มีดังนี้

1. ผู้จัดบรรยากาศ (Atmosphere Organizer) ที่ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ สร้างบรรยากาศที่อบอุ่น เป็นมิตร เช่น การจัดให้มีปฏิสัมพันธ์ การจัดกิจกรรมที่สนุกที่จะเรียนรู้
2. ผู้แนะนำ (Director) ให้ผู้เรียนเห็นและเข้าใจเป้าหมายของการเรียนรู้
3. ผู้จัดระบบ (Organizer) วางแผนให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้ง่าย
4. ผู้แนะแนว (Guide) วิธีหาความรู้จากแหล่งความรู้ต่างๆ

5. ผู้ถามคำถาม (Question Asker) เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนคิดในลักษณะต่าง ๆ

6. ผู้สังเกต (Observer) ขณะที่ผู้เรียนดำเนินกิจกรรมสร้างความรู้ บันทึกข้อสังเกตเพื่อนำมาอภิปรายกับผู้เรียนหรือหาทางแก้ไขปรับปรุงพฤติกรรมของผู้เรียน

7. ผู้สนับสนุนและเสริมแรง (Supportor and Encourage) ช่วยสนับสนุนหรือกระตุ้นให้ผู้เรียนเข้าร่วมกิจกรรมหรือลงมือปฏิบัติ และการแสดงพฤติกรรมได้เหมาะสมเพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาขึ้นไปเรื่อย ๆ

8. เป็นตัวแบบ (Modeling) เป็นแบบอย่างทางจริยธรรมแก่นักศึกษา

9. ผู้ให้ข้อมูลย้อนกลับ (Reflector) แก่ผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนทราบผลของการกระทำแล้วนำไปปรับปรุงแก้ไข

10. ผู้ประเมินผล (Evaluation) การเรียนรู้ของผู้เรียนในด้านต่าง ๆ เพื่อใช้ในการวางแผนการสอนต่อไป หรือตัดสินคุณภาพของผู้เรียน

บทบาทผู้เรียนในการเข้าร่วมกิจกรรม

ผู้เรียนคือหัวใจของการเรียนรู้ ผู้เรียนจึงเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในการเรียนรู้ การสร้างทักษะและคุณลักษณะต่าง ๆที่พึงประสงค์ บทบาทผู้เรียนประกอบด้วย

1. ผู้เรียนต้องเตรียมตนเองให้พร้อมที่จะรับความรู้ ฝึกฝนและเสริมสร้างคุณลักษณะที่ดีงามให้เกิดขึ้น ผู้เรียนต้องใฝ่รู้ ใฝ่เรียน กระตือรือร้น มีการแสวงหาความรู้

2. มีวินัยและความรับผิดชอบในการเรียนและการปฏิบัติกิจกรรม

3. ให้เกียรติและรับฟังความคิดเห็นของเพื่อนสมาชิกทุกคน

4. รับผิดชอบการเรียนรู้ของตนและเพื่อน ๆในกลุ่ม ผู้เรียนจะร่วมกันทำกิจกรรมแลกเปลี่ยนความรู้

5. สมาชิกแต่ละคนจะต้องสนับสนุนคอยให้กำลังใจแก่เพื่อนสมาชิกในกลุ่ม ดูแลให้ปฏิบัติงานตามหน้าที่ และช่วยกันควบคุมเวลาในการทำงาน

6. สร้างบรรยากาศที่อบอุ่นและเป็นมิตรให้เกิดขึ้นในกลุ่ม ช่วยให้สมาชิกไม่เกิดความแตกแยก หรือแบ่งแยกตัวเองออกไปจากกลุ่ม

7. ในการทำกิจกรรมแต่ละครั้ง สมาชิกคนหนึ่งจะทำหน้าที่เป็นหัวหน้ากลุ่ม คนหนึ่งเป็นเลขานุการกลุ่ม ส่วนที่เหลือเป็นสมาชิกกลุ่ม ทำตามหน้าที่ที่ได้รับ มอบหมาย

8. ผู้เรียนต้องลงมือปฏิบัติการเรียนการสอน

9. ยอมรับการประเมินของผู้อื่น และพร้อมที่จะนำผลการประเมินไปปรับปรุงพัฒนาตนเองต่อไป

แผนการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ เพื่อเสริมสร้างจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาล

หน่วยการเรียนรู้	ชื่อกิจกรรม	จุดประสงค์	จริยธรรมที่เสริมสร้าง	เนื้อหากิจกรรม	ประเมินผล
พัฒนาตน	1. วิเคราะห์ตนเอง	1. รู้จักตนเองเกี่ยวกับคุณลักษณะเชิงจริยธรรมด้านความรับผิดชอบ เมตตากรุณา และซื่อสัตย์ 2. ระบุคุณค่าของความรับผิดชอบ, เมตตากรุณา, ซื่อสัตย์ และหาแนวทางนำไปประพฤติปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม	1. ความรับผิดชอบ 2. ความเมตตากรุณา 3. ความซื่อสัตย์	1. ตอบแบบสอบถามการประเมินตนเองเกี่ยวกับคุณลักษณะเชิงจริยธรรม 2. ทบทวนจริยธรรมที่ควรปฏิบัติในวิชาชีพการพยาบาล 3. ระดมสมองใน 3 ประเด็นดังนี้ 3.1 พฤติกรรมจริยธรรมที่เป็นตัวชี้วัดของจริยธรรมทั้ง 3 ด้าน 3.2 ระบุคุณค่าของการปฏิบัติตามจริยธรรมในแต่ละด้าน 3.3 กำหนดวิธีการกระตุ้นและถ่ายทอด 4. เลือกจริยธรรมที่จะไปยึดถือประพฤติปฏิบัติ	1. สังเกตการมีส่วนร่วม 2. ประเมินพฤติกรรมจริยธรรมขณะร่วมกิจกรรมโดยอาจารย์
	2. ศาสนาสู่การพัฒนาตน	1. เพื่อส่งเสริมนักศึกษาตระหนักถึงความสำคัญของการฝึกหัดปรับปรุงและพัฒนาจิตใจตามหลักของศาสนา (ศีล สมาธิ ปัญญา) 2. เพิ่มพูนความรู้และความเข้าใจวิธีการบริหาร	1. ความเมตตากรุณา 2. ความซื่อสัตย์ 3. ความรับผิดชอบ	1. ปฏิบัติกิจทางศาสนา เช่น ฝึกสมาธิ ปฏิบัติธรรม ทำวัตรเช้า-เย็น ไหว้พระรับศีล เดินจงกรม 2. ฝึกโยคะ 3. ตักบาตรสาธิต 4. เสวนาธรรม 4.1 พยาบาลที่พึงปรารถนา 4.2 ดอกไม้สวยเก็บได้จากทุกศาสนา	1. สังเกตการมีส่วนร่วม 2. ประเมินพฤติกรรมจริยธรรมขณะร่วมกิจกรรมโดยอาจารย์

หน่วยการเรียนรู้	ชื่อกิจกรรม	จุดประสงค์	จริยธรรมที่เสริมสร้าง	เนื้อหากิจกรรม	ประเมินผล
		กายและบริหารจิตใจที่ถูกต้องและเหมาะสมกับตนเอง		5. ฐานธรรมะในชีวิตประจำวัน ฐานที่1.ความรับผิดชอบ ฐานที่2. ความเมตตากรุณา ฐานที่3. ความซื่อสัตย์ 6. จุดเทียนอุดมการณ์	
สังคมรอบตัว	3. ค่ายอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	1. เห็นคุณค่าของสิ่งรอบตัว และปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นด้วยความรับผิดชอบ เมตตากรุณา และซื่อสัตย์ 2. สามารถใช้หลักจริยธรรมทั้ง 3 ด้านมาใช้ได้อย่างเหมาะสม	1. ความรับผิดชอบ 2. ความซื่อสัตย์ 3. ความเมตตากรุณา	1. การเข้าค่ายพักแรม 2. ศึกษาระบบนิเวศ 3. สนทนาเชิงประสบการณ์และร่วมใจกันอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม 4. กิจกรรมกลุ่มและนันทนาการ	
	3.1 การบริหารค่ายพักแรม	1. ฝึกความรับผิดชอบและซื่อสัตย์ในบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย 2. ตระหนักในความเมตตากรุณา และการช่วยเหลือผู้อื่น 3. ใช้หลักจริยธรรมในการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี	1. ความรับผิดชอบ 2. ความซื่อสัตย์ 3. ความเมตตากรุณา	1. หน้าที่ตามความรับผิดชอบของกลุ่มและสมาชิกกลุ่ม 2. ปฏิบัติตามกฎกติกาการอยู่ค่ายพักแรม	1. สังเกตการมีส่วนร่วม 2. การนำเสนอผลงานกลุ่ม 3. ประเมินพฤติกรรมจริยธรรมขณะร่วมกิจกรรมโดยอาจารย์ประจำกลุ่ม
	3.2 ศึกษาระบบนิเวศ	1. เห็นคุณค่าความสำคัญของระบบนิเวศ ตระหนักในความรับผิดชอบ	1. ความรับผิดชอบ 2. ความเมตตากรุณา	1. ศึกษาชีวิตสัตว์ทะเลในเวลากลางคืน 2. ศึกษาระบบนิเวศป่าชายเลน	1. สังเกตการมีส่วนร่วม 2. ประเมินพฤติกรรมจริยธรรม

หน่วยการเรียนรู้	ชื่อกิจกรรม	จุดประสงค์	จริยธรรมที่เสริมสร้าง	เนื้อหากิจกรรม	ประเมินผล
		เมตตากรุณาและซื่อสัตย์ 2. แสดงพฤติกรรมจริยธรรมที่เหมาะสมในการดำเนินกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นและสิ่งแวดล้อมรอบตัว	3. ความซื่อสัตย์	3. ศึกษาระบบนิเวศป่าบก	ขณะร่วมกิจกรรมโดยอาจารย์ประจำกลุ่ม 3. สัมภาษณ์อาจารย์ประจำกลุ่มและนักศึกษา
	3.3 สนทนาเชิงประสบการณ์ด้านสิ่งแวดล้อมและร่วมใจอนุรักษ์	1. เข้าใจและเห็นคุณค่าความเกี่ยวพันระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ตระหนักในความรับผิดชอบ 2. เข้าใจและมีความเมตตากรุณา เห็นอกเห็นใจประชาชนในชนบท	1. ความรับผิดชอบ 2. ความเมตตากรุณา 3. ความซื่อสัตย์	1. ร่วมสนทนาเชิงประสบการณ์กับผู้นำชุมชน 2. ศึกษาวิถีสังคมของชุมชนชายทะเล 3. ร่วมพัฒนาสิ่งแวดล้อมในเชิงอนุรักษ์	1. สังเกตการมีส่วนร่วม 2. ประเมินพฤติกรรมจริยธรรม
	3.4 กิจกรรมกลุ่มและนันทนาการ	1. มีพฤติกรรมจริยธรรมที่เหมาะสมตามสถานการณ์ 2. เรียนรู้การทำงานกลุ่มและการอยู่ร่วมกันด้วยความสนุก 3. ฝึกให้นักศึกษากล้าแสดงออก เป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี	1. ความรับผิดชอบ 2. ความซื่อสัตย์ 3. ความเมตตากรุณา	1. ออกกำลังกายตอนเช้า 2. กิจกรรมรอบกองไฟ 3. กิจกรรมนันทนาการภาคกลางคืน 4. เกม 5. ว่ายน้ำดูปะการัง	1. สังเกตการมีส่วนร่วม 2. ประเมินพฤติกรรมจริยธรรม

หน่วยการเรียนรู้	ชื่อกิจกรรม	จุดประสงค์	จริยธรรมที่เสริมสร้าง	เนื้อหากิจกรรม	ประเมินผล
เรียนรู้รับใช้สังคม	4. ศึกษาวิถีชีวิตชุมชน	1. ตระหนักและเห็นคุณค่าของความรับผิดชอบ เมตตากรุณา และซื่อสัตย์ ของคนในชุมชนและบุคลากรสาธารณสุข ที่ส่งผลต่อสุขภาพ 2. สามารถใช้หลักจริยธรรมได้เหมาะสมกับสถานการณ์ 3. เรียนรู้และสัมผัสชุมชนจากประสบการณ์จริง	1. ความเมตตากรุณา 2. ความรับผิดชอบ 3. ความซื่อสัตย์	1. ศึกษาชีวิตชุมชน เรียนรู้สถานการณ์จริง เพื่อศึกษาประเด็นปัญหา 3 ข้อ 1.1 ปัญหาสุขภาพที่เกิดจากการขาดความรับผิดชอบ 1.2 ปัญหาสุขภาพที่เกิดจากการขาดความเมตตากรุณา 1.3 ปัญหาสุขภาพที่เกิดจากการขาดความซื่อสัตย์ 2. เทคนิคการเรียนรู้วิถีชุมชน	. สังเกตการมีส่วนร่วม 2. ประเมินพฤติกรรมจริยธรรม 3. สัมภาษณ์ชาวบ้านและผู้นำ ชุมชน 4. ซักถามพูดคุยกับนักศึกษา
	5. รับใช้ชุมชนดูแลสุขภาพ	1. ตระหนักในคุณค่าของสังคม พร้อมช่วยเหลือสังคม 2. ช่วยเหลือชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาสุขภาพ 3. นักศึกษาแสดงพฤติกรรมจริยธรรมที่เหมาะสมกับสถานการณ์	1. ความรับผิดชอบ 2. ความซื่อสัตย์ 3. ความเมตตากรุณา	1. การดูแลสุขภาพชุมชน 2. เขียนโครงการเพื่อรับใช้ชุมชน 3. ประเมินติดตามผลโครงการ	1. สังเกตการมีส่วนร่วม 2. ประเมินพฤติกรรมจริยธรรม 3. สัมภาษณ์ชาวบ้านและผู้นำชุมชน 4. ซักถามพูดคุยกับนักศึกษา

หน่วยกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์
เพื่อเสริมสร้างจริยธรรม ของนักศึกษาพยาบาล

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 : พัฒนาตน

แนวคิด

การพัฒนาตน เป็นการกระตุ้นให้นักศึกษาเกิดการเปลี่ยนตนเอง ในจุดอ่อนด้อยที่เกี่ยวกับจริยธรรมที่จำเป็นในวิชาชีพการพยาบาล ในด้านความรับผิดชอบ ความเมตตากรุณา และความซื่อสัตย์ ด้วยการวิเคราะห์ตนเอง และใช้หลักศาสนา

วัตถุประสงค์

เพื่อให้นักศึกษาได้พัฒนาตนเองให้ดีขึ้นในด้าน ความรับผิดชอบ ความเมตตากรุณา ความซื่อสัตย์ และใช้เป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติตนในบทบาทนักศึกษาพยาบาล

กิจกรรมที่1 : วิเคราะห์ตนเอง

เวลา 8 ชั่วโมง

จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม

1. บอกได้ว่าตนเองมีพฤติกรรมจริยธรรมด้าน ความรับผิดชอบ เมตตากรุณา และซื่อสัตย์ เป็นอย่างไร โดยการวิเคราะห์ตนเอง
2. ระบุคุณค่าของความรับผิดชอบ เมตตากรุณา ซื่อสัตย์ และหาแนวทางเพื่อนำไปประพฤติปฏิบัติสำหรับตนเอง และกลุ่มได้อย่างเหมาะสม

สื่อประกอบกิจกรรม

1. ใบความรู้เรื่องจริยธรรมในวิชาชีพการพยาบาล
2. ใบงานที่ 1 แบบสอบถามการประเมินตนเองเกี่ยวกับคุณลักษณะเชิงจริยธรรม
3. ใบงานที่ 2 หลักจริยธรรมของแต่ละบุคคล
4. ใบงานที่ 3 แนวปฏิบัติตามหลักจริยธรรม (ของกลุ่ม)
5. แผนกระดาษขนาด กว้าง 3 นิ้ว ยาว 4 นิ้ว จำนวน 1000 แผ่น
6. แผ่นใส และ ปากกาเขียนแผ่นใส

กิจกรรมและวิธีการดำเนินการ

1. ทบทวนการเรียนรู้เรื่องหลักจริยธรรมที่ควรปฏิบัติในวิชาชีพการพยาบาล โดยวิทยากร ใช้เวลา 1 ชั่วโมง
2. หลักจริยธรรมที่ต้องการเรียนรู้มี 3 ด้าน ด้านความรับผิดชอบ เมตตากรุณา และ ซื่อสัตย์ โดยแบ่งด้านละ 2 กลุ่ม รวมทั้งหมด 6 กลุ่ม ทำบัตรคำวางบนโต๊ะ 6 โต๊ะ
3. แบ่งนักศึกษาเป็น 6 กลุ่ม กลุ่มละประมาณ 6- 7 คน ใช้การระดมสมอง โดย 1 คนต้องผ่านทั้ง 3 ด้าน
4. ประเด็นในการระดมสมองมี 3 เรื่อง
   4.1 พฤติกรรมจริยธรรมที่เป็นตัวชี้วัดของจริยธรรมในแต่ละด้าน
   4.2 ระบุคุณค่าของการปฏิบัติตามจริยธรรมในแต่ละด้าน

4.3 กำหนดวิธีการกระตุ้น และถ่ายทอด

5. ให้นักศึกษาทุกคน ร่วมแลกความฝัน ร่วมปันความคิด ร่วมลิขิตอนาคต และร่วมลิขิตตนเอง ด้วยกิจกรรมตามขั้นตอนการเรียนรู้ดังนี้

ขั้นที่ 1 คิดและลงมือทำ

1. ให้นักศึกษาตอบแบบประเมินตนเอง ตามใบงานที่ 1 และตรวจดูว่าคุณลักษณะเชิงจริยธรรมในแต่ละด้านได้คะแนนอยู่ในระดับใด

2. ให้นักศึกษาเข้ากลุ่มตามที่จับฉลากได้ และให้แต่ละคนเขียนพฤติกรรมสะท้อนจริยธรรมในด้านนั้น ตามประเด็นที่กำหนด ลงในกระดาษ เขียนให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ โดยเขียน 1 แผ่นต่อ 1 คำตอบ แล้ววางคว่ำหน้าไว้เป็นกลุ่ม ใช้เวลาประมาณ 5 นาที เปลี่ยนกลุ่ม (ให้ต่างคนต่างเขียนไม่ต้องปรึกษากัน)

3. ให้นักศึกษาเวียนไปอีก 2 ด้านที่เหลือ ระดมสมองเช่นเดียวกับข้อ 1 โดยทำทีละด้าน ด้านละ 5 นาที

ขั้นที่ 2 มีการแสดงออก

ในขั้นนี้นักศึกษาได้เขียนในสิ่งที่อย่างเขียนอย่างอิสระ ไม่มีข้อใดผิด

ขั้นที่ 3 มีการร่วมมือ

1. กลุ่มที่รับผิดชอบจริยธรรมด้านแรก (ในการจับสลาก) ให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มแสดงความคิดเห็นและช่วยกันสรุปข้อมูลลงในแผ่นใน โดยเขียนในรูปของ Concept Mapping มาใช้เขียนพฤติกรรมหลัก พฤติกรรมรอง และพฤติกรรมย่อย

2. ทำจนครบ 3 รอบ ตามประเด็นที่กำหนดให้ เมื่อจบแต่ละรอบ สรุปโดยใช้เทคนิค Concept Mapping ใส่แผ่นใสไว้

3. เมื่อทำกิจกรรมเสร็จแล้วให้เตรียมตัวแทนทั้ง 6 กลุ่มเพื่อนำเสนอ

ขั้นที่ 4 ทบทวนสิ่งที่ได้เรียนรู้

1. นำเสนอ ทั้ง 3 ประเด็น ในทุกกลุ่ม (6 กลุ่ม) ใช้เวลากลุ่มละ 15 นาที

2. เพิ่มเติมข้อคิดเห็นจากสมาชิก

ขั้นที่ 5 วิเคราะห์ผลสะท้อนจากการเรียนรู้

1. นักศึกษาทุกคนร่วมกำหนดตนเอง (Commit) โดยการกำหนดรูปแบบหรือแนวปฏิบัติที่นักศึกษารุ่นนี้ทุกคนสามารถจะนำไปประพฤติปฏิบัติให้เป็นรูปธรรมที่ชัดเจนขึ้น

- แบ่งนักศึกษาเป็น 3 กลุ่ม แต่ละกลุ่มเลือกหลักจริยธรรม 1 ด้าน
- แต่ละกลุ่มนำหลักการที่เลือกมา ช่วยกันวิเคราะห์และสรุป ในบทบาทนักศึกษาพยาบาลเกี่ยวกับพฤติกรรมที่พึงประสงค์ จะนำไปปฏิบัติอย่างไร ผลลัพธ์ที่เกิด และวิธีวัดผล ตามแบบฟอร์มในใบงานที่ 3
- ตัวแทนกลุ่มนำเสนอ จริยธรรมทั้ง 3 ด้าน

ขั้นที่ 6 สรุปผลการเรียนรู้

1. นักศึกษาทุกคนร่วมกันสรุป พฤติกรรมจริยธรรมที่พึงประสงค์ของรุ่นนี้ทั้ง 3 ด้าน เพื่อเป็นแนวปฏิบัติของรุ่นต่อไป

2. ให้นักศึกษาเลือกหลักจริยธรรมที่จะนำไปยึดถือประพฤติปฏิบัติ 1 ด้าน และระบุพฤติกรรมตามใบงานที่ 2 เมื่อเลือกแล้วให้เขียนไว้เป็นลายลักษณ์อักษร เก็บไว้ในแฟ้มงานของตนเอง

การประเมินผล

1. สังเกตการมีส่วนร่วม
2. ความคิดเห็นของนักศึกษาต่อกิจกรรมการเรียนรู้
3. ความคิดเห็นของอาจารย์ผู้ช่วยวิจัยต่อกิจกรรมการเรียนรู้
4. แบบประเมินพฤติกรรมนักศึกษา โดยอาจารย์ผู้ช่วยวิจัย

สรุปข้อคิดเห็นจากกิจกรรม

ในการส่งเสริมและปลูกฝังจริยธรรม ผู้เรียนต้องเข้าใจค่านิยมด้านจริยธรรมของตนเองได้อย่างชัดเจน เห็นคุณค่าของการประพฤติปฏิบัติตามหลักจริยธรรมนั้นๆ สู่การนำมายึดถือเป็นข้อปฏิบัติสำหรับตนเองและของกลุ่ม ส่งผลให้บุคคลได้พัฒนาตนเอง สามารถดำรงชีวิตในสังคม และการประกอบวิชาชีพได้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

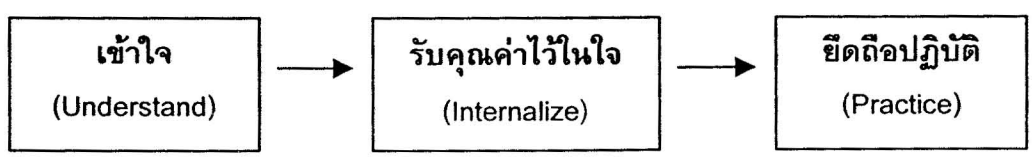

ใบงานที่ 1

แบบสอบถามประเมินตนเอง
เกี่ยวกับคุณลักษณะเชิงจริยธรรม

คำชี้แจง แบบสอบถามนี้ประกอบด้วยคำถามครอบคลุมพฤติกรรมจริยธรรม 3 ด้าน คือด้านความรับผิดชอบ ความเมตตากรุณา และความซื่อสัตย์ มีคำถามทั้งหมด 15 ข้อ ในการตอบ เมื่อนักศึกษาพิจารณาถึงระดับพฤติกรรมจริยธรรมแต่ละข้อแล้วให้เขียนเครื่องหมาย / ลงในช่องระดับพฤติกรรมที่ปฏิบัติ ตรงกับพฤติกรรมจริยธรรมที่ปฏิบัติจริงให้ครบทุกข้อ

พฤติกรรมจริยธรรม	ระดับพฤติกรรมที่ปฏิบัติ			
	ทำประจำ	ทำบ่อย	ทำน้อย	ไม่จำเป็น
ความรับผิดชอบ				
1. นักศึกษาขึ้นเวรได้ตรงเวลาหรือก่อนเวลา 10 นาทีเสมอ				
2. นักศึกษาจะดูแลผู้ป่วยของตนเองให้เรียบร้อยก่อนไปพบอาจารย์				
3. บ่อยครั้งที่จำเป็นต้องฝากให้เพื่อนทำงานแทน				
4. นักศึกษาคิดว่างานบางอย่างสามารถลดขั้นตอนได้ ถ้าไม่มีผู้ควบคุมดูแลมากเกินไป				
5. นักศึกษายอมรับความบกพร่องหรือความผิดพลาดอันเกิดจากการกระทำของตน				
ความเมตตากรุณา				
6. นักศึกษาดูแลเอาใจใส่ ห่วงใยผู้รับบริการอย่างสม่ำเสมอด้วยความเต็มใจ และเท่าเทียมกัน				
7. นักศึกษาแกล้งเพื่อนที่ชอบเอาเปรียบในการทำงานให้เกิดสำนึกบ้าง				
8. ปฏิบัติต่อผู้ป่วยด้วยท่าที่และคำพูดที่สุภาพ ไม่ดูหมิ่น เสียดสี				
9. นักศึกษามีความกระตือรือร้นในการช่วยเหลือผู้ป่วยอย่างเต็มความสามารถ				
10. นักศึกษาไม่กล้าว่ากล่าวตักเตือน เพื่อนที่ไม่ถูกอัธยาศัยกันเมื่อกำลังจะทำความผิด				
ความซื่อสัตย์				
11. นักศึกษานำสิ่งของจากตึกรักษาพยาบาลไปใช้ส่วนตัว				
12. การนำเรื่องส่วนตัวของผู้ป่วยมาเล่าสู่กันฟังจะได้รู้จักผู้ป่วยมากขึ้น				
13. ปฏิบัติตามคำมั่นสัญญาที่ให้ไว้กับทุกคน				
14. ปฏิบัติหน้าที่เต็มความสามารถทั้งต่อหน้าและลับหลัง				
15. บันทึกและรายงานการปฏิบัติงานอย่างเที่ยงตรงและถูกต้อง				

ใบงานที่ 2

หลักจริยธรรมของแต่ละบุคคล

1. หลักจริยธรรมด้านใดที่นักศึกษาเห็นว่าสำคัญมากที่สุดกับตัวนักศึกษา ในบทบาทนักศึกษาพยาบาล (ตอบ 1 ด้าน)

   .....

2. พฤติกรรมที่ยึดถือเป็นแนวปฏิบัติตามหลักในข้อ 1 คือ

   .....
   .....
   .....
   .....

ลงชื่อ

.....

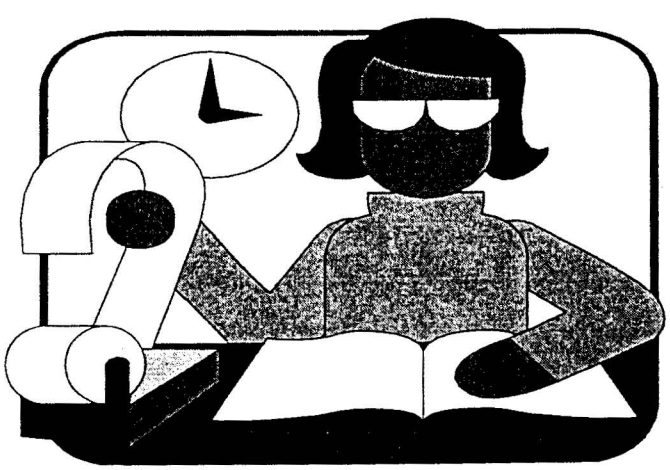

ใบงานที่ 3

แนวปฏิบัติตามหลักจริยธรรม (ของกลุ่ม)

หลักจริยธรรม	พฤติกรรมที่พึงปฏิบัติ	จะปฏิบัติอย่างไร	ผลลัพธ์ที่เกิด	วิธีวัดผล

กำหนดการ วิเคราะห์ตนเอง

ห้องประชุมเสาวรส วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครศรีธรรมราช
วันเสาร์ที่ 23 สิงหาคม 2546

08.00 – 08.30น. ลงทะเบียน
08.30 – 09.30น. ทบทวนหลักจริยธรรมในวิชาชีพการพยาบาล
โดย อาจารย์ จินดา ถิรพันธุ์
อดีตผู้อำนวยการวิทยาลัยพยาบาลฯ นครศรีธรรมราช
09.30 – 10.00น ทำแบบสอบถามประเมินตนเอง
10.00 – 12.00น. ประชุมกลุ่มร่วมคิดร่วมทำ
12.00 – 13.00น. พักรับประทานอาหารกลางวัน
13.00 – 14.30น. นำเสนอ ร่วมคิดร่วมทำ
14.30 – 15.00น. พักรับประทานอาหารว่าง
15.00 – 15.30น. ประชุมกลุ่ม วางแผนกำหนดกลยุทธ์เพื่อดำเนินการ
15.30 – 16.00น. นำเสนอ สรุปผล

กิจกรรมที่ 2 : ศาสนาสู่การพัฒนาตน

เวลา 3 วัน 2 คืน รวม 59 ชั่วโมง

จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม

1. เพื่อให้นักศึกษารู้และเข้าใจถึงความสำคัญของศาสนพิธี และวิธีปฏิบัติทางศาสนา การฝึกหัดปรับปรุง และพัฒนาจิตใจ
2. เพื่อให้นักศึกษาได้เพิ่มพูนความรู้ ความเข้าใจวิธีการบริหารกาย และบริหารจิตใจที่ถูกต้องและเหมาะสมกับตนเอง
3. สามารถใช้หลักความรับผิดชอบ เมตตากรุณา และความซื่อสัตย์ ได้ถูกต้องตามสถานการณ์

เนื้อหาของกิจกรรม

1. ศาสนพิธีและวิธีปฏิบัติตามหลักศาสนา เช่น ฝึกสมาธิ ปฏิบัติธรรม สวดมนต์ ไหว้พระรับศีล เดินจงกรม ฝึกโยคะ ตักบาตรสาธิต และการแผ่เมตตา
2. เสวนาธรรม "พยาบาลที่พึงปรารถนา"
   "ดอกไม้สวยเก็บได้จากทุกศาสนา"
3. ฐาน 3 ฐาน เกี่ยวกับ ธรรมะในชีวิตประจำวัน เรื่องความรับผิดชอบ เมตตากรุณา และความซื่อสัตย์
4. จุดเทียนอุดมการณ์

สื่อประกอบกิจกรรม

1. ใบความรู้ การฝึกจิต
2. ใบงานที่ 1 แบบวิเคราะห์สิ่งที่ได้จากการเรียนรู้

กิจกรรมและวิธีดำเนินกิจกรรม

1. ปฐมนิเทศนักศึกษา เพื่อเตรียมความพร้อมก่อนเข้าค่ายจริยธรรม เลือกประธาน รองประธาน และหัวหน้างานฝ่ายต่าง ๆ
2. นักศึกษาทุกคนปฏิบัติกิจกรรมตามกำหนดการ
3. นักศึกษาทุกคนร่วมกิจกรรมโดยมีขั้นตอนการเรียนรู้ดังนี้

ขั้นที่ 1 คิดและลงมือทำ

1. นักศึกษาทุกคนปฏิบัติกิจทางศาสนาตามกำหนดการ เช่น ฝึกสมาธิ ทำวัตรเย็น ไหว้พระรับศีล เดินจงกรม
2. นักศึกษาทุกคนสำรวจชุมชน เรียนรู้ธรรมชาติ เพื่อศึกษาบริบทระหว่างชุมชนกับวัด และนำข้อมูลที่ได้มาร่วมในการสนทนาธรรม
3. ฝึกโยคะในตอนเช้าทุกวัน
4. ฝึกสาธิตการตักบาตรความดี
5. ฟังการบรรยายธรรมะ และเสวนาธรรม

ขั้นที่ 2 มีการแสดงออก

1. นักศึกษาได้ฝึกปฏิบัติตามกิจกรรมที่ได้รับมอบหมาย
2. นักศึกษาได้ร่วมแสดงความคิดเห็นขณะร่วมสนทนาธรรม

ขั้นที่ 3 การร่วมมือ

แบ่งกลุ่มนักศึกษาเป็น 3 กลุ่ม กลุ่มความรับผิดชอบ กลุ่มเมตตากรุณา และกลุ่มซื่อสัตย์แต่ละกลุ่มร่วมกันทำแบบวิเคราะห์ตามใบงานที่ 1

ขั้นที่ 4 ทบทวนสิ่งที่ได้เรียนรู้

นักศึกษาแต่ละกลุ่มร่วมกันทบทวนและทำแบบวิเคราะห์ตามใบงานที่ 1

ขั้นที่ 5 สะท้อนสิ่งที่ได้จากการเรียนรู้

1. ตัวแทนกลุ่มนำเสนอสิ่งที่ได้จากการเรียนรู้ทั้ง 3 ด้าน
2. พระวิทยากรและอาจารย์ชี้นำเพิ่มเติม

ขั้นที่ 6 สรุปผลการเรียนรู้

พระวิทยากรและนักศึกษาช่วยกันสรุปแนวประพฤติปฏิบัติ และกิจกรรมทางศาสนาที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อการพัฒนาตนเอง

การประเมินผล

1. สังเกตการมีส่วนร่วม
2. ความคิดเห็นของนักศึกษาต่อกิจกรรมการเรียนรู้
3. ความคิดเห็นของอาจารย์ผู้ช่วยวิจัยต่อกิจกรรมการเรียนรู้
4. แบบประเมินพฤติกรรมนักศึกษา โดยอาจารย์ผู้ช่วยวิจัย

สรุปข้อคิดเห็นจากกิจกรรม

กิจกรรมค่ายจริยธรรม เป็นรูปแบบหนึ่งในการเสริมสร้างจริยธรรม นักศึกษาได้ฝึก ได้ปฏิบัติจริง มีเวลาได้คิดวิเคราะห์ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน เป็นการจุดประกายให้นักศึกษาได้เรียนรู้ด้วยตนเอง รู้ถึงคุณค่าของตนเอง นำแนวคิดทางศาสนามาเป็นแนวปฏิบัติในการพัฒนาตนเอง สามารถนำความรู้และทักษะที่ได้ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิต ในสังคมปัจจุบันได้อย่างมีความสุข

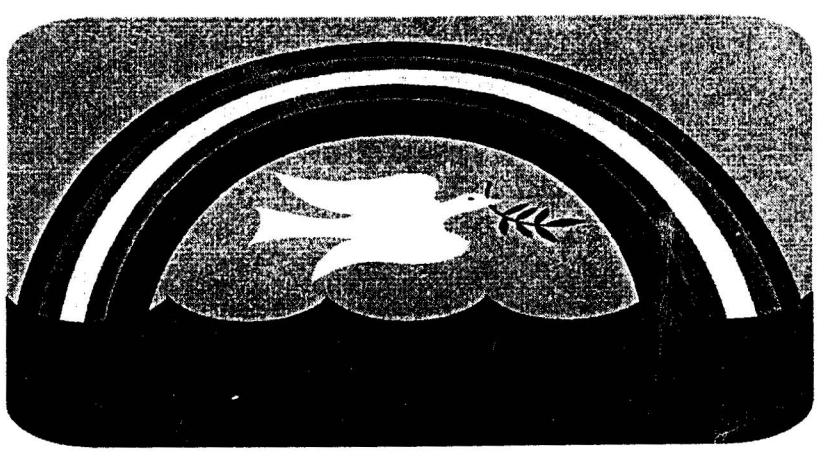

ใบงานที่ 1

แบบวิเคราะห์สิ่งที่ได้จากการเรียนรู้

กลุ่ม .....

สิ่งที่ประทับใจจากการเข้าค่ายจริยธรรม	สิ่งที่ได้เรียนรู้จากความประทับใจ	แนวปฏิบัติที่จะนำไปใช้

กำหนดการค่ายจริยธรรม

ณ. วัดป่าลิไลยก์ ต.ลำป่า อ.เมือง จ.พัทลุง

29 – 31 สิงหาคม 2546

วันแรก

07.00 – 09.00น.	เดินทางไปยังวัดป่าลิไลยก์ / เข้าที่พัก
09.00 – 10.00น.	แนะนำสถานที่
	ชี้แจงระเบียบการอยู่ค่าย
10.00 – 12.00น.	สำรวจชุมชน เรียนรู้ธรรมชาติ
12.00 – 13.00น.	พักเที่ยงตามอัธยาศัย
13.00 – 14.00น.	สำรวจชุมชน เรียนรู้ธรรมชาติ(ต่อ)
14.00 – 14.30น.	พิธีเปิด / ไหว้พระรับศีล
14.30 – 15.30น.	บรรยายความสำคัญของศาสนพิธี
15.30 – 17.30น.	เสวนาธรรม " ดอกไม้สวยเก็บได้จากทุกศาสนา"
17.30 – 19.00น.	พัก / ปฏิบัติกิจส่วนตัว
19.00 – 21.00น.	สวดมนต์ / ฝึกสมาธิ / เดินจงกรม
21.00น.	พักผ่อน

วันที่สอง

04.00 – 05.00น.	ตื่นนอนปฏิบัติภารกิจส่วนตัว
05.00 – 06.00น.	ทำวัตรเช้า / ปฏิบัติธรรม / ฝึกโยคะ
06.00 – 07.15น.	กตัญญูสถานที่ / ปฏิบัติกิจส่วนตัว
07.15 – 08.00น.	ตักบาตรสาธิต และการแผ่เมตตา
08.00 – 09.00น.	รับประทานอาหารเช้า
09.00 – 10.00น.	ความสำคัญของการแผ่เมตตา
10.00 – 11.30น.	บรรยายธรรม "คุณธรรมนำร่อง"
11.30 – 13.00น.	พักเที่ยง
13.00 – 15.00น.	แบ่งกิจกรรมตามฐาน
	ฐานที่ 1 ความรับผิดชอบ
	ฐานที่ 2 ความเมตตากรุณา
	ฐานที่ 3 ความซื่อสัตย์
15.00 – 15.30น.	ดื่มน้ำปานะ / กตัญญูสถานที่
15.30 – 17.30น.	เสวนาธรรม " พยาบาลที่พึงปรารถนา"
17.30 – 19.00น.	พัก / ปฏิบัติกิจส่วนตัว
19.00 – 20.00น.	สวดมนต์ / ฝึกสมาธิ / เดินจงกรม
20.00 – 22.00น.	พิธีจุดเทียมอุดมการณ์
22.00น.	พักผ่อน

วันที่สาม

04.00 – 05.00น.	ตื่นนอนปฏิบัติภารกิจส่วนตัว
05.00 – 06.00น.	ทำวัตรเช้า / ปฏิบัติธรรม / ฝึกโยคะ
06.00 – 07.15น.	กตัญญูสถานที่ / ปฏิบัติกิจส่วนตัว
07.15 – 08.00น.	ตักบาตรสาธิต
08.00 – 09.00น.	รับประทานอาหารเช้า
09.00 – 10.00น.	ประชุมกลุ่มทบทวนสิ่งที่ได้เรียนรู้
10.00 – 11.30น.	นำเสนอสิ่งที่ได้จากการเรียนรู้
11.30 – 13.00น.	พักเที่ยง
13.00 – 14.00น.	ตัวแทนกล่าวความรู้สึก และรับวุฒิบัตร
14.00 – 15.00น.	ตักบาตรความดี
15.00 – 18.00น.	เดินทางกลับถึงวิทยาลัยพยาบาลฯ นครศรีธรรมราช

กติกาการอยู่ค่ายจริยธรรม

1. ตรงต่อเวลา
2. ตื่นนอน ปฏิบัติธรรมตามเวลาในกำหนดการเข้าค่ายจริยธรรม
3. ไม่ออกจากบริเวณวัด เว้นแต่มีความจำเป็นที่ได้รับอนุญาตจากอาจารย์ผู้ควบคุม
4. ปฏิบัติหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมาย
6. ร่วมมือและตั้งใจในการปฏิบัติงานเป็นอย่างดี
7. ก่อนปิดกิจกรรมการอบรมให้ทำความสะอาดสถานที่ และเก็บของใช้ต่างๆไว้ที่เดิม
8. ช่วยรักษาความสะอาดที่พัก บริเวณวัด
9. ช่วยกันประหยัดน้ำ ไฟ
10. แสดงความสุภาพเรียบร้อยต่อพระอาจารย์ อาจารย์ และอาจารย์พี่เลี้ยง
11. ให้ความเคารพต่อสถานที่ พระวิทยากร และบุคลากรของวัด
12. พูดคุยกับเพื่อนด้วยความสุภาพ
13. ไม่พูดส่งเสียงดังรบกวนผู้อื่นในทุกๆสถานที่
14. ก่อนพระวิทยากรบรรยายให้พูดว่า "สวัสดีครับ สวัสดีคะ" กราบ 3 ครั้ง
15. เมื่อพระวิทยากรบรรยายเสร็จให้พูดว่า "ขอบคุณครับ ขอบคุณคะ" กราบ 3 ครั้ง
16. ไม่เห็นแก่ตัวพร้อมที่จะเสียสละทุกเมื่อ
17. เมื่อเห็นผู้อื่นทำงานเราจะช่วยทันที
18. จะไม่มีการทะเลาะเบาะแว้งกัน
19. ไม่แอบรับประทานอาหารหรือขนม และสิ่งเสพติดทุกชนิด
20. เมื่อไม่สบายหรือเห็นเพื่อนไม่สบายหรือมีสิ่งใดผิดปกติเกิดขึ้นให้รีบแจ้งอาจารย์พี่เลี้ยง หรือพระวิทยากรทันที
21. อย่านำสิ่งของมาในค่ายจริยธรรม ถ้ามีให้นำมาฝากอาจารย์พี่เลี้ยง
22. รักษาระเบียบในการเดินแถว และเข้า ออกห้องประชุม หรือทำธุรกิจอื่นๆ

ระเบียบการรับประทานอาหาร

1. ให้นักศึกษาเข้าแถวรับอาหารอย่างเป็นระเบียบ
2. ตักอาหารแต่พอดี ไม่หก ไม่เหลือ
3. รับประทานอาหารอย่างตั้งใจ ไม่ส่งเสียงดัง
4. ตัวแทนกลุ่มคอยช่วยเหลือ บริการน้ำใส่เหยือกให้เพื่อน และอาจารย์
5. นักศึกษานั่งรับประทานอาหารอย่างสงบ มีระเบียบเรียบร้อยสวยงาม
6. นักศึกษาออกไปล้างจานอย่างเป็นระเบียบ

การมอบหมายและแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ

1. การแบ่งเขตกตัญญูสถานที่

   เขตที่ 1 ตั้งแต่ถนนประตูทางเข้าซ้ายมือ ถึงถนนสายตะวันตกของศาลาแม่ ถึงโรงครัว

   เขตที่ 2 ตั้งแต่ถนนหน้าศาลาแม่ ถึงลานธรรมบริเวณสระน้ำ

   เขตที่ 3 ลานธุดงค์ ถึงชายทะเล

   เขตที่ 4 ตั้งแต่ถนนซีกทางขวาทั้งหมด กุฏิอาจารย์ ถึงชายทะเล

   ในการอบรมจะแบ่งให้รับผิดชอบแต่ละเขตและมีการเปลี่ยนกลุ่มทุก ๆวันจมหมดเวลาอบรม

2. แบ่งหน่วยบริการและบริหารเวลา

   2.1 กลุ่มบริการอาหารมีหน้าที่ดังนี้

   1) จัดภาชนะในการรับประทานอาหาร
   2) จัดน้ำใส่แก้วางที่โต๊ะอาหาร
   3) ตักอาหารให้สมาชิกที่เข้าแถวรับอาหาร
   4) เตรียมอาหารใส่บาตรพระให้แก่สมาชิก เพื่อเตรียมการตักบาตรสาธิต
   5) จัดอาหารถวายพระและประเคน

   2.2 กลุ่มบริการน้ำอาบและห้องน้ำ

   1) จัดน้ำใส่อ่างให้พอเพียงทั้งภาคเช้าและเย็น
   2) รักษาความสะอาดห้องน้ำและโถส้วม
   3) จัดหาอุปกรณ์สำหรับใช้ประจำห้องน้ำ

   จัดให้ทำหน้าที่ห้องน้ำหญิง 5 คน ห้องน้ำชาย 1 คน โดยแบ่งการรับผิดชอบตามลำดับวันละ 3 เวลา โดยประธานกลุ่มรับผิดชอบตรวจดูแลความเรียบร้อย

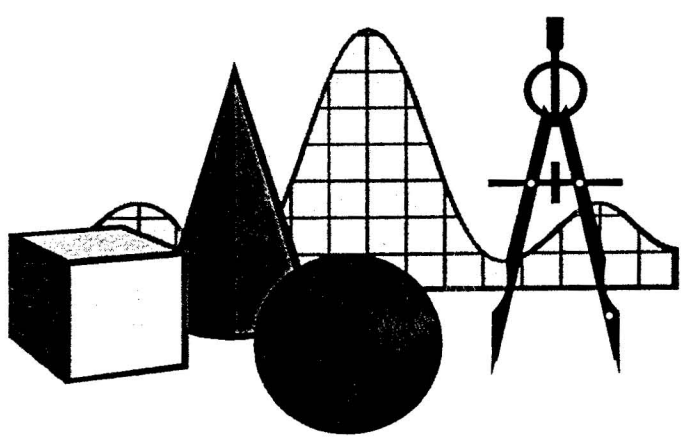

หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 : สังคมรอบตัว

แนวคิด

มนุษย์เป็นองค์ประกอบของระบบนิเวศ ซึ่งประกอบด้วยธรรมชาติ ชุมชน กลุ่มบุคคลที่เราจะต้องปรับตัว สร้างสัมพันธภาพ เข้าใจและเห็นคุณค่าในการอยู่ร่วมกัน

วัตถุประสงค์

เพื่อเรียนรู้ และเข้าใจสังคมรอบตัว วิถีสังคม เห็นความสำคัญและเห็นคุณค่าของสิ่งรอบตัว ทั้งทางด้านกายภาพ สิ่งมีชีวิต และมนุษย์ มุ่งเสริมสร้างจริยธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

กิจกรรมที่ 3 : ค่ายอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

เวลา 4 วัน 3 คืน รวม 83 ชั่วโมง

จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม

1. เห็นคุณค่าของสิ่งรอบตัว และปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้น ด้วยความรับผิดชอบ เมตตากรุณา และซื่อสัตย์
2. สามารถใช้หลักจริยธรรมด้านความรับผิดชอบ เมตตากรุณา และซื่อสัตย์ มาใช้ได้ถูกต้องเหมาะสมตามสถานการณ์

เนื้อหาของกิจกรรม ประกอบด้วย 4 กิจกรรมย่อย

1. การบริหารค่ายพักแรม
2. ศึกษาระบบนิเวศ
3. สนทนาเชิงประสบการณ์ด้านอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
4. กิจกรรมกลุ่มและนันทนาการ

สื่อประกอบกิจกรรม

1. เอกสารประกอบสอนเรื่องการบริหารค่ายพักแรม
2. เอกสารประกอบสอนเรื่องมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม
3. เอกสารประกอบสอนเรื่องระบบนิเวศแห่งหมู่เกาะลิบง

การประเมินผล

1. สังเกตการมีส่วนร่วม
2. ความคิดเห็นของนักศึกษาต่อกิจกรรมการเรียนรู้
3. ความคิดเห็นของอาจารย์ผู้ช่วยวิจัยต่อกิจกรรมการเรียนรู้
4. แบบประเมินพฤติกรรมนักศึกษา โดยอาจารย์ผู้ช่วยวิจัย

กิจกรรมย่อย 3.1 : การบริหารค่ายพักแรม

จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม

1. นักศึกษามีความรับผิดชอบ และซื่อสัตย์ ในบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย
2. นักศึกษามีความเมตตากรุณา ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อให้งานสำเร็จด้วยดี
3. นักศึกษาได้ใช้หลักจริยธรรม ในการเป็นผู้นำ และผู้ตามที่ดี

สื่อประกอบกิจกรรม

1. คู่มือการบริหารค่ายพักแรม
2. อุปกรณ์การเข้าค่ายพักแรม เช่น เต็นท์ ชูชีพ เครื่องครัว ฯลฯ

กิจกรรมและวิธีการดำเนินกิจกรรม

1. ปฐมนิเทศ มอบหมายหน้าที่ ประธาน รองประธาน และกรรมการฝ่ายต่างๆ
2. แบ่งนักศึกษาออกเป็นกลุ่ม กลุ่มละ 6-7 คน รวม 6 กลุ่ม เลือกประธานกลุ่ม และแบ่งหน้าที่ในกลุ่มย่อย
3. ชี้แจงการเตรียมอุปกรณ์ต่างๆที่ต้องใช้ในการเข้าค่ายพักแรม
4. นักศึกษาทุกคนร่วมกิจกรรมโดยมีขั้นตอนการเรียนรู้ดังนี้

ขั้นที่ 1 คิดและลงมือทำ

ทุกคนเตรียมอุปกรณ์ของตนเองในการเข้าค่ายพักแรม รวมทั้งการเตรียมอุปกรณ์สำหรับกลุ่ม ตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย

ขั้นที่ 2 มีการแสดงออก

ทุกคนร่วมสร้างเต็นท์ที่อยู่อาศัย ทำงานตามหน้าที่ที่ได้รับหมอบหมาย เช่น ฝ่ายอาหาร ฝ่ายสวัสดิการ ฝ่ายบันเทิง

ขั้นที่ 3 มีการร่วมมือ

1. สมาชิกกลุ่มช่วยกันตั้งชื่อกลุ่ม ร่วมแต่งเพลง และท่าทางประกอบเพลงประจำกลุ่ม
2. ร่วมกันดูแลความเป็นระเบียบเรียบร้อย และความสะอาดประจำกลุ่ม มีการตรวจความเรียบร้อยโดยคณะวิทยากรในทุกเช้าก่อนเริ่มกิจกรรมต่างๆในแต่ละวัน

ขั้นที่ 4 ทบทวนสิ่งที่ได้เรียนรู้

ประธานแต่ละกลุ่ม ร่วมประชุมกับคณะกรรมการค่ายพักแรมและทีมวิทยากรทุกคืนหลังเสร็จสิ้นกิจกรรมในแต่ละวัน เพื่อทบทวนปัญหา อุปสรรคที่พบในแต่ละวัน หาแนวทางแก้ปัญหา และวางแผนการดำเนินงานในวันต่อไป

ขั้นที่ 5 สะท้อนสิ่งที่ได้จากการเรียนรู้

1. ประธานกลุ่มนำเสนอสิ่งที่ได้จากการเรียนรู้จากกิจกรรมนี้ โดยเน้นจริยธรรมด้านความรับผิดชอบ เมตตากรุณา และซื่อสัตย์
2. นักศึกษาให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ขั้นที่ 6 สรุปผลการเรียนรู้

นักศึกษาและวิทยากรช่วยกันสรุปผลที่ได้จากกิจกรรม สู่การนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน และชีวิตการทำงาน

การประเมินผล

1. สังเกตการมีส่วนร่วม
2. การนำเสนอผลงานกลุ่ม
3. การสัมภาษณ์วิทยากรและผู้เข้าร่วมกิจกรรม
4. แบบประเมินพฤติกรรมนักศึกษาโดยอาจารย์ผู้ช่วยวิจัย

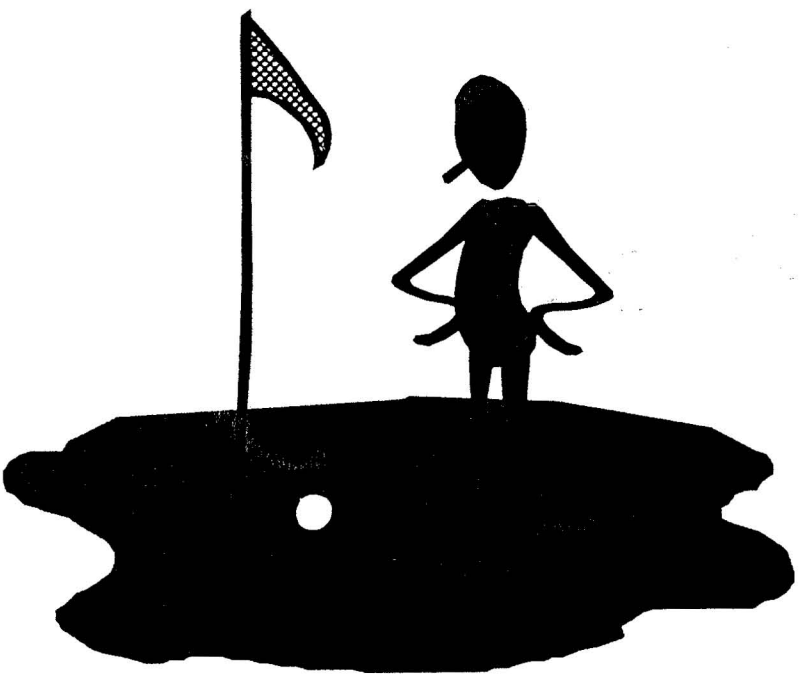

กิจกรรมย่อย 3.2 ศึกษาระบบนิเวศ

จุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม

1. เห็นคุณค่า ความสำคัญ ของระบบนิเวศ ตระหนักในความรับผิดชอบ ความเมตตากรุณา และความซื่อสัตย์
2. แสดงพฤติกรรมจริยธรรมที่เหมาะสมในการดำเนินกิจกรรมร่วมกับผู้อื่น และสิ่งแวดล้อมรอบตัว

สื่อประกอบกิจกรรม

1. ใบความรู้เรื่อง การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
2. ใบความรู้เรื่อง ระบบนิเวศ
3. ใบความรู้เรื่อง ระบบนิเวศแห่งหมู่เกาะลิบง
4. ใบงานการศึกษาชีวิตสัตว์ทะเล
5. ใบงาน " ผจญภัยในป่าชายเลน" โดยแบ่งเป็น 3 ฐาน
6. ใบงาน Walk Rally ในป่าบก โดยแบ่งเป็น 6 ฐาน

กิจกรรมและวิธีการดำเนินการ

1. แบ่งนักศึกษาออกเป็นกลุ่ม กลุ่มละ 6-7 คน รวม 6 กลุ่ม ทุกกลุ่มได้ศึกษาชีวิตสัตว์ทะเล ผจญภัยในป่าชายเลน และ Walk Rally ในป่าบก
2. นักศึกษาทุกคนเข้าร่วมกิจกรรมโดยมีขั้นตอนการเรียนรู้ดังนี้

ขั้นที่ 1 คิดและลงมือทำ

ศึกษาชีวิตสัตว์ทะเลในเวลากลางคืน โดยให้นักศึกษาเดินชายทะเลเป็นกลุ่ม ศึกษาชีวิตสัตว์ทะเล และนำมาคนละ 1ชนิด ในกลุ่มไม่ให้ซ้ำกัน(ใส่ภาชนะที่เหมาะสม)

ขั้นที่ 2 มีการแสดงออก

นักศึกษาแต่ละคนนำสัตว์ทะเลที่จับได้มานำเสนอให้ทุกคนรู้จัก แล้วนำไปปล่อยอย่างปลอดภัย

ขั้นที่ 3 มีการร่วมมือ

1. ให้นักศึกษาแต่ละกลุ่ม ผจญภัยในป่าชายเลน ไปเป็นกลุ่มตามพื้นที่ที่ได้รับมอบหมายให้ศึกษาสภาพป่าชายเลน และช่วยเหลือกันในกลุ่มขณะเดินป่า
2. ให้นักศึกษาแต่ละกลุ่ม Walk Rally ในป่าบก ร่วมกันทำกิจกรรมตามฐานต่างๆ ทั้งหมด 6 ฐาน ช่วยเหลือกันให้งามเสร็จทันตามเวลา

ฐานที่ 1 : สิ่งประดิษฐ์คู่ใจ
ฐานที่ 2 : จารึกนามไว้ให้โลกรู้ในรูไห
ฐานที่ 3 : รวมกันเราอยู่
ฐานที่ 4 : เติมน้ำมัน
ฐานที่ 5 : พิชิตปิงปอง
ฐานที่ 6 : สายใยอาหาร

ขั้นที่ 4 ทบทวนสิ่งที่ได้เรียนรู้

1. นักศึกษาร่วมประชุมกลุ่ม ทบทวนสิ่งที่พบ และได้เรียนรู้ ช่วยกันตอบปัญหาตามใบงานที่ 1
2. ประชุมกลุ่ม ทบทวนข้อคิดเห็นจากกิจกรรมในแต่ละฐาน ตามใบงานที่ 2

ขั้นที่ 5 วิเคราะห์ผลสะท้อนจากการเรียนรู้

1. นักศึกษาในแต่ละกลุ่มร่วมกันวิเคราะห์ พฤติกรรมจริยธรรมที่ได้เรียนรู้จากการทำกิจกรรม ด้านความรับผิดชอบ เมตตากรุณา และซื่อสัตย์ และเลือกตัวแทนกลุ่มเพื่อนำเสนอ
2. เปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนได้เสนอแนะเพิ่มเติม

ขั้นที่ 6 สรุปผลการเรียนรู้

วิทยากรและนักศึกษาร่วมกันสรุป จริยธรรมที่ได้จากการเข้าร่วมกิจกรรม และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน และชีวิตการทำงาน

การประเมินผล

1. สังเกตการมีส่วนร่วม
2. การนำเสนอผลงานกลุ่ม
3. การสัมภาษณ์อาจารย์ประจำกลุ่มและผู้เข้าร่วมกิจกรรม
4. แบบประเมินพฤติกรรมนักศึกษาโดยอาจารย์ผู้ช่วยวิจัย

ใบงานที่ 1

การศึกษาชีวิตสัตว์ทะเล

ณ อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะลิบง อ. กันตัง จ. ตรัง

1. **ในกิจกรรมนี้นักศึกษาได้แสดงพฤติกรรม ด้านความรับผิดชอบต่อชีวิตสัตว์ทะเลและเพื่อน ร่วมกลุ่มอย่างไรบ้าง**

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. **ในกิจกรรมนี้นักศึกษาได้แสดงพฤติกรรม ด้านความเมตตากรุณาต่อชีวิตสัตว์ทะเลและเพื่อนร่วมกลุ่ม อย่างไรบ้าง**

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. **ในกิจกรรมนี้นักศึกษาได้แสดงพฤติกรรม ด้านความซื่อสัตย์ต่อชีวิตสัตว์ทะเลและเพื่อน ร่วมกลุ่มอย่างไรบ้าง**

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ใบงานที่ 2

ผจญภัยในป่าชายเลน

ณ อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะลิบง อ. กันตัง จ. ตรัง

1. ในฐานที่ 1 นักศึกษาสังเกตสิ่งแวดล้อมที่มีชีวิต และไม่มีชีวิต นักศึกษาได้อะไรจากฐานนี้

.....

.....

.....

.....

.....

2. ในฐานที่ 2 นักศึกษาสังเกตสิ่งแวดล้อมที่มีชีวิต และไม่มีชีวิต นักศึกษาได้อะไรจากฐานนี้

.....

.....

.....

.....

3. ในฐานที่ 3 จากการศึกษาสภาพป่าชายเลนในฐานนี้นักศึกษาได้พบชนิดของ ต้นไม้ พืช สัตว์ มากมาย ให้นักศึกษาช่วยกันเขียนทุกอย่างที่พบในฐานนี้ให้ได้มากที่สุด

.....

.....

.....

.....

4. จากการศึกษาสภาพป่าชายเลน นักศึกษาเห็นปัญหาอะไรบ้าง และมีแนวทางแก้ไขอย่างไร

.....

.....

.....

.....

5. สิ่งประทับใจที่ได้เรียนรู้จากกิจกรรมนี้คือ

.....

.....

.....

.....

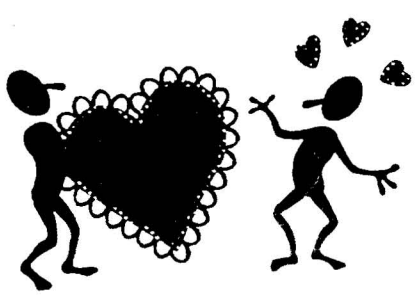

รายละเอียดกิจกรรมใน Walk Rally

ฐานที่ 1 สิ่งประดิษฐ์คู่ใจ

เวลา 20 นาที

วัตถุประสงค์ 1. ฝึกความคิดสร้างสรรค์
2. ฝึกการทำงานเป็นทีม
3. ฝึกการแบ่งงาน

การดำเนินกิจกรรม

1. ให้สมาชิกในกลุ่มทุกคนช่วยกันประดิษฐ์สิ่งประดิษฐ์ขึ้นมา 1 ชิ้นจากวัสดุที่กำหนดให้โดยต้องตรงตาม concept ที่กำหนดได้แก่ ถ้าคุณต้องติดเกาะไปอยู่บนเกาะร่างที่ไม่มีผู้คน ไม่มีความเจริญใดๆ คุณจะประดิษฐ์อะไรที่คุณคิดว่าเหมาะสมที่สุด 1 อย่าง
2. การให้คะแนน คะแนนเต็ม 50 คะแนน จากการโหวตของเพื่อนๆ และคณะกรรมการ กลุ่มละ 25 คะแนน ลำดับที่ได้รองลงมา คะแนนลดลงลำดับละ 2 คะแนน
3. ต้องเตรียมผู้บรรยายด้วยว่าสิ่งประดิษฐ์มีคุณสมบัติอย่างไร
4. ห้ามทำลายธรรมชาติ
5. สิ่งประดิษฐ์ไม่จำเป็นต้องทำงานได้จริง

อุปกรณ์

1. อุปกรณ์งานประดิษฐ์ต่างๆ เช่น กาว กรรไกร เทปกาว ลวด ไม้บรรทัด คัดเตอร์
2. วัสดุต่างๆ เช่น ลังกระดาษ ใบไม้แห้ง กิ่งไม้ จานกระดาษ ช้อนพลาสติก เสื้อผ้าเก่าๆ รองเท้า ขวด กระป๋อง เชือก ฯลฯ จัดให้เพียงพอสำหรับ 7 กลุ่ม

ฐานที่ 2 จารึกนามให้โลกรู้ในรูไห

เวลา 15 นาที

วัตถุประสงค์ 1. ฝึกความกล้า
2. ความซื่อสัตย์
3. การเห็นอกเห็นใจ และการเข้าใจผู้อื่น

การดำเนินกิจกรรม

1. ผู้เล่นทุกคนเขียนชื่อตนเองบนกระดาษที่อยู่ในไหซึ่งเต็มไปด้วยอุปสรรคมากมาย เช่น งูยาง แมงมุมยาง ตุ๊กแกยาง (สารพัดสัตว์บกที่น่าเกลียดน่าชัง)
2. ห้ามมีการเขียนแทนกัน หรือเขียนชื่อให้เพื่อน ชื่อใครคนนั้นเขียนเอง
2. ห้ามยุ่งกับอุปกรณ์ประกอบฉาก เช่น งูยาง หรือสัตว์ยาง ให้จับได้เฉพาะ กระดาษและปากกาเท่านั้น ห้ามเคลื่อนย้ายสิ่งต่างๆ
3. การให้คะแนน ถ้าเซ็นครบทุกคนในเวลากำหนด ได้กลุ่มละ 50 คะแนน กรณีเซ็นไม่ครบหักคะแนนชื่อละ 5 คะแนน ถ้าเซ็นแทนกันหักชื่อละ 2 คะแนน

อุปกรณ์

1. สารพัดสัตว์ยางที่หามาได้ ชนิดที่น่าเกลียดน่าชัง
2. อุปกรณ์ยึดติดต่างๆ เช่น กาว กระดาษ สก๊อตเทป

ฐานที่ 3 รวมกันเราอยู่

เวลา 20 นาที

วัตถุประสงค์ 1. ความแตกต่างสร้างพลังความเป็นทีมได้

2. เลือกคนให้เหมาะสมกับงาน

3. การวางแผน การแก้ไขปัญหา

การดำเนินกิจกรรม

1. เกมมีทั้งหมด 7 เกมในฐานนี้ โดยต้องเล่นตามลำดับถ้าหากมีการใช้ผู้เข้าร่วมซ้ำเมื่อใด คะแนนเต็มในเกมนั้นจะถูกหารไปตามความถี่ที่มีการเล่นซ้ำ เช่น นาย ก เล่น 2 เกม เกมที่2 เดิมคะแนนเต็ม 10 คะแนน จะเหลือเพียง 5 คะแนน

2. ลักษณะเกมมีความหลากหลาย เช่น เดินกระสอบ เดินกะลา ร้องเพลง ขอความรัก ทำท่าพระอิฐพระปูน หัวเราะ เขียนคำขวัญต่อสภาพสิ่งแวดล้อมในขณะนั้น ทำท่าสัตว์ประหลาด วาดรูป

อุปกรณ์

1. อุปกรณ์ประกอบเกม

ฐานที่ 4 เติมน้ำมัน

เวลา 15 นาที

วัตถุประสงค์ 1. ความตรงต่อเวลา

2. ความสามัคคีในหมู่คณะ

3. การแบ่งงานกันทำ

การดำเนินกิจกรรม

1. ตั้งขวดน้ำห่างจากแหล่งน้ำสะอาดประมาณ 5 เมตร

2. ทุกคนในกลุ่มพยายามหาวิธีใดๆก็ได้ที่สามารถนำน้ำจากแหล่งน้ำไปกรอกเติมให้เต็มขวดภายในเวลา 5 นาที หามมิให้อมน้ำ หรือใช้ภาชนะอื่นใดที่มิใช่เป็นอวัยวะของตนเอง

3. การให้คะแนน ใส่น้ำเต็มขวดตรงเวลา ให้ 10 คะแนน มากกว่าครึ่ง ให้ 8 คะแนน น้อยกว่าครึ่ง ให้ 5 คะแนน

อุปกรณ์

1. ขวดขนาด 750 cc 1 ใบ

2. แหล่งน้ำสะอาด

ฐานที่ 5 พิชิตปิงปอง

เวลา 15 นาที

วัตถุประสงค์ 1. ตรงต่อเวลา

2. ซื่อสัตย์

3. สมาธิ

การดำเนินกิจกรรม

1. วางถาดใส่ปิงปอง 6 ลูก และขวดน้ำขวดวางบนโต๊ะ คนละฝั่งห่างกันประมาณ 3 เมตร

2. ให้ทุกคนยืนแถวตอนลึก เรียงแถวเข้ามาตักปิงปองด้วยช้อนกลางโดยใช้มือซ้าย ห้ามใช้มือขวาช่วยแล้วนำไปวางบนปากขวด ถ้าวางได้โดยไม่หล่น ให้คะแนนลูกละ 10คะแนน

3. ให้เวลาทั้งหมด 10 นาที ในรอบแรกให้ตักทุกคน ถ้ามีเวลาเหลือในรอบที่ 2 ให้เลือกผู้แทนมาตักซ้ำได้

อุปกรณ์

1. ลูกปิงปอง 7 ลูก
2. จานข้าว 1 ใบ
3. ช้อนกลาง 1 อัน
4. ขวดน้ำขวดเปล่า 1 ขวด

ฐานที่ 6 สายใยอาหาร

เวลา 10 นาที

วัตถุประสงค์ 1. คิดอย่างมีเหตุผล

2. ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
3. ตรงต่อเวลา

การดำเนินกิจกรรม

1. แจกบัตรคำที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวกับสายใยอาหารในระบบนิเวศ เช่น หญ้าทะเล ปลาพยูน แพลงตอน ปลาตืน หอยเม่น ปลิงทะเล กุ้ง ฯลฯ
2. ทุกคนช่วยกันคิด และโยงลูกศรจากผู้ถูกบริโภคไปยังผู้บริโภค
3. นำบัตรคำ พร้อมการเชื่อมโยงไปติดบนกระดานที่เตรียมไว้ ใช้เวลา 5 นาที

อุปกรณ์

1. แผ่นกระดานไว้ติดสายใยอาหาร
2. บัตรคำ
3. กาว

ใบงานที่ 3

กิจกรรม Walk Rally ในป่าบก

ข้อคิดจากฐานที่ 1 :

.....

.....

.....

ข้อคิดจากฐานที่ 2 :

.....

.....

.....

ข้อคิดจากฐานที่ 3 :

.....

.....

.....

ข้อคิดจากฐานที่ 4 :

.....

.....

.....

ข้อคิดจากฐานที่ 5 :

.....

.....

.....

ข้อคิดจากฐานที่ 6 :

.....

.....

.....

จริยธรรมที่ได้จากกิจกรรมนี้

.....

กิจกรรมย่อยที่ 3.3 : สนทนาเชิงประสบการณ์ด้านอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม

1. ตระหนักและเห็นคุณค่า ความเกี่ยวพันระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ตระหนักในความรับผิดชอบ
2. มีพฤติกรรมแสดงออกถึงความเมตตา เอื้ออาทร แก่ชุมชนชายทะเล

สื่อประกอบกิจกรรม

1. ใบงาน ชุมชนกับสิ่งแวดล้อม

กิจกรรมและวิธีการดำเนินกิจกรรม

ขั้นที่ 1 คิดและลงมือทำ

1. แบ่งนักศึกษาไปเป็นกลุ่ม ให้นักศึกษาแต่ละคนศึกษาความเป็นอยู่ และการพึ่งพาอาศัยกันระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบ เมตตากรุณา และซื่อสัตย์
2. ร่วมสนทนาเชิงประสบการณ์กับผู้นำชุมชน เช่น ประธาน อ.บ.ต ผู้นำชุมชน ตัวแทนชาวบ้าน เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

ขั้นที่ 2 มีการแสดงออก

นักศึกษาร่วมสนทนาและศึกษาวิถีสังคมในชุมชนที่มอบหมายอย่างอิสระ

ขั้นที่ 3 มีการร่วมมือ

ร่วมมือกันศึกษาวิถีชุมชน ค้นหาข้อมูลให้ได้ครอบคลุมตามใบงานที่ได้มอบหมาย

ขั้นที่ 4 ทบทวนสิ่งที่ได้เรียนรู้

นักศึกษาประชุมกลุ่มร่วมกันทบทวนสิ่งที่ได้ศึกษาตามใบงาน และจากการร่วมสนทนาในประเด็นการพึ่งพาอาศัยกันระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม และจริยธรรมในการอยู่ร่วมกัน

ขั้นที่ 5 วิเคราะห์ผลสะท้อนจากการเรียนรู้

ตัวแทนแต่ละกลุ่มนำเสนอและร่วมกันอภิปราย พฤติกรรมจริยธรรมในการอยู่ร่วมกันระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวกับความรับผิดชอบ เมตตากรุณา และความซื่อสัตย์

ขั้นที่ 6 สรุปผลที่ได้จากการเรียนรู้

นักศึกษาและอาจารย์ช่วยกันสรุปพฤติกรรมจริยธรรมที่ได้จากการเรียนรู้

การประเมินผล

1. สังเกตการมีส่วนร่วม
2. การนำเสนอผลงานกลุ่ม
3. สัมภาษณ์อาจารย์ประจำกลุ่มและผู้เข้าร่วมกิจกรรม
4. แบบประเมินพฤติกรรมนักศึกษาโดยอาจารย์ผู้ช่วยวิจัย

ใบงานที่ 1

ชุมชนกับสิ่งแวดล้อม

ณ ชุมชนหมู่เกาะลิบง อ. กันตัง จ. ตรัง

1. ศึกษาความสัมพันธ์ของชุมชนกับสิ่งแวดล้อม

จากอดีต	ถึงปัจจุบัน	ปัญหาที่เกิดขึ้น	แนวทางแก้ไขของชุมชน

2. สิ่งที่ประชาชนภาคภูมิใจเกี่ยวกับชุมชนของตนเองคืออะไร

.....

.....

.....

.....

กิจกรรมย่อยที่ 3.4 กิจกรรมกลุ่มและนันทนาการ

จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม

1. นักศึกษามีพฤติกรรมจริยธรรมด้าน ความรับผิดชอบ เมตตากรุณา และความซื่อสัตย์ เหมาะสมตามสถานการณ์
2. นักศึกษาได้เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ด้วยความสนุกสนาน
3. ฝึกให้นักศึกษากล้าแสดงออก เป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี

สื่อประกอบกิจกรรม

1. ใบงานที่ 1 จริยธรรมที่ได้เรียนรู้จากกิจกรรม

กิจกรรมและวิธีการดำเนินกิจกรรม

1. กิจกรรมประกอบด้วย กิจกรรมออกกำลังกาย ว่ายน้ำ กิจกรรมนันทนาการ เกมกิจกรรมรอบกองไฟ
2. นักศึกษาทุกคนเข้าร่วมกิจกรรม โดยมีขั้นตอนการเรียนรู้ดังนี้

ขั้นที่ 1 คิดและลงมือทำ ตามกำหนดการ

ขั้นที่ 2 มีการแสดงออก

นักศึกษาแต่ละคนได้ทำกิจกรรมตามที่มอบหมาย และตามกำหนดการเข้าค่ายสลับกันเป็นผู้นำและผู้ตาม ทุกคนต้องมีส่วนร่วมในแต่ละกิจกรรม

ขั้นที่ 3 การร่วมมือกัน

นักศึกษาในแต่ละกลุ่มร่วมกันคิดกิจกรรม และทุกคนต้องมีส่วนร่วมในการแสดงกิจกรรมรอบกองไฟ เพื่อชิงรางวัลกิจกรรมยอดเยี่ยม

ขั้นที่ 4 ทบทวนสิ่งที่ได้เรียนรู้

นักศึกษาแต่ละกลุ่ม ทบทวนสิ่งที่ได้เรียนรู้จากกิจกรรมรอบกองไฟ

ขั้นที่ 5 สะท้อนผลที่ได้จากการเรียนรู้

นักศึกษาแต่ละคนส่งตัวแทนนำเสนอ จริยธรรมที่ได้เรียนรู้จากการทำกิจกรรมกลุ่มและกิจกรรมนันทนาการ

ขั้นที่ 6 สรุปผลการเรียนรู้

นักศึกษาและอาจารย์ช่วยกันสรุป จริยธรรมที่ได้เรียนรู้จากการทำกิจกรรมกลุ่มและกิจกรรมนันทนาการ

การประเมินผล

1. สังเกตการมีส่วนร่วม
2. การนำเสนอผลงานกลุ่ม
3. สัมภาษณ์วิทยากรและอาจารย์ประจำกลุ่ม
4. แบบประเมินพฤติกรรมนักศึกษาโดยอาจารย์ผู้ช่วยวิจัย

ใบงานที่ 1

จริยธรรมที่ได้จากการเรียนรู้จากกิจกรรม

กลุ่ม .....

สิ่งที่ประทับใจในแต่ละกิจกรรม	จริยธรรมที่ได้เรียนรู้จากความประทับใจ	แนวปฏิบัติที่จะนำไปใช้

กำหนดการเข้าค่ายอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ณ. อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะลิบง อ.กันตัง จ.ตรัง

14 – 17 กันยายน 2546

วันแรก

07.00 - 08.00น.	ผู้อำนวยการวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครศรีธรรมราช กล่าวโอวาทก่อนออกดดินทาง
08.00 - 12.00น.	เดินทางถึงที่พัก อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะลิบง
12.00 - 13.00น.	พักรับประทานอาหารเที่ยง
13.00 - 15.00น.	แนะนำสถานที่ / สร้างที่พัก / จัดสัมภาระ
15.00 - 16.30น.	กิจกรรมนันทนาการ
19.00 – 20.00น.	พิธีเปิดค่ายอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม กล่าวต้อนรับโดยหัวหน้าอุทยานแห่งชาติ หมู่เกาะลิบง
20.00 – 21.00น.	ศึกษาชีวิตสัตว์ทะเลในเวลากลางคืน
21.00 – 22.00น.	กิจกรรมนันทนาการ
22.00น.	สวดมนต์ นอน
22.00 – 23.00น.	ประชุมผู้แทนชาวค่ายร่วมกับวิทยากรและอาจารย์ประจำกลุ่ม

วันที่สอง

05.30 – 06.30น.	ตื่นนอน ออกกำลังการตอนเช้า
06.30 – 07.30น.	อาหารเช้า
07.30 – 08.30น.	ตรวจความเรียบร้อย ตามกลุ่ม โดยคณะวิทยากร
08.30 – 09.00น.	ประชุมรอบเสาธง
09.00 – 12.00น.	กิจกรรมผจญภัยในป่าชายเลน
12.00 – 13.00น.	พักรับประทานอาหารเที่ยง
13.00 – 15.00น.	Walk Rally ป่าบก
15.00 – 17.00น.	ว่ายน้ำ
17.00 – 19.00น.	จัดเตรียมอาหาร / รับประทานอาหารเย็น
19.00 – 20.00น.	กิจกรรมนันทนาการ
20.00 – 21.00น.	นำเสนอ / สรุปผลที่ได้เรียนรู้จากการทำกิจกรรม
21.00 – 22.00น.	กิจกรรมนันทนาการ
22.00น.	สวดมนต์ นอน
22.00 – 23.00น.	ประชุมผู้แทนสมาชิกชาวค่ายร่วมกับวิทยากร

วันที่สาม

05.30 – 06.30น.	ตื่นนอน ออกกำลังการตอนเช้า
06.30 – 07.30น.	อาหารเช้า
07.30 – 08.30น.	ตรวจความเรียบร้อย ตามกลุ่ม โดยคณะวิทยากร
08.30 – 09.00น.	ประชุมรอบเสาธง

09.00 – 12.00น.	เข้าหมู่บ้าน ศึกษาสภาพแวดล้อม และความเป็นอยู่
12.00 – 13.00น.	พักรับประทานอาหารเที่ยง
13.00 – 15.00น.	สนทนาเชิงประสบการณ์ร่วมกับผู้นำชุมชน
15.00 – 16.30น.	เดินทางกลับที่พัก
16.30 – 19.00น.	จัดเตรียมอาหารเย็น
19.00 – 23.00น.	กิจกรรมอำลาอาลัย
	รับประทานอาหารเย็นร่วมกัน
	กิจกรรมรอบกองไฟ มีการแสดงของทุกกลุ่ม
	ตัวแทนกลุ่ม อาจารย์ประจำกลุ่มและวิทยากร กล่าวแสดงความรู้สึก
23.00น	พิธีปิดค่าย

วันที่สี่

05.30 – 06.30น.	ตื่นนอน ออกกำลังการตอนเช้า
06.30 – 07.30น.	อาหารเช้า
07.30 – 08.30น.	ตรวจความเรียบร้อย ตามกลุ่ม โดยคณะวิทยากร
08.30 – 09.00น.	ประชุมรอบเสาธง
09.00 – 12.00น.	ตรวจความเรียบร้อยของสถานที่
12.00 – 13.00น.	พักรับประทานอาหารเที่ยง
13.00 – 18.00น.	เดินทางกลับ ถึงวิทยาลัยพยาบาลฯ นครศรีธรรมราช
18.00น.	ถึงวิทยาลัยพยาบาลฯ นครศรีธรรมราช โดยสวัสดิภาพ

หน่วยการเรียนรู้ที่3 : เรียนรู้รับใช้สังคม

แนวคิด

ในการเรียนรู้รับใช้สังคมเป็นการเรียนรู้เพื่อการช่วยเหลือสังคมส่วนรวม การพยาบาลเป็นวิชาชีพที่ได้รับการยอมรับว่าจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับสังคม ผู้ประกอบวิชาชีพการพยาบาลจึงต้องรับผิดชอบต่อสังคม โดยการปฏิบัติ ด้วยความเมตตากรุณา ซื่อสัตย์ และความรับผิดชอบ ต่อการพัฒนาในสังคมซึ่งจำเป็นต้องมีจริยธรรมอย่างน้อย 3 ด้าน

วัตถุประสงค์

เพื่อให้นักศึกษาตระหนักในความรับผิดชอบ เมตตากรุณา และซื่อสัตย์ ที่มีต่อชุมชน ศึกษาสภาพความเป็นอยู่ และปัญหาของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ ช่วยเหลือและสร้างสรรค์สังคม เพื่อให้สังคมเป็นสุข

กิจกรรมที่ 4 : ศึกษาวิถีชีวิตชุมชน

เวลา 1 สัปดาห์

จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม

1. นักศึกษาตระหนัก และเห็นคุณค่าของความรับผิดชอบ เมตตากรุณา และซื่อสัตย์ของคนในชุมชน ที่ส่งผลต่อสุขภาพ
2. สามารถใช้หลักจริยธรรมด้านความรับผิดชอบ เมตตากรุณา และซื่อสัตย์ได้เหมาะสมกับสถานะการณ์

สื่อประกอบกิจกรรม

1. เอกสารวิถีชีวิตชุมชน
2. เอกสารการดูแลสุขภาพชุมชน
3. ใบงาน ข้อมูลวิถีชีวิตชุมชน

กิจกรรมและวิธีดำเนินกิจกรรม

1. ปฐมนิเทศและมอบหมายงานให้นักศึกษาได้ศึกษาชุมชนเพื่อให้ได้ข้อมูลตามใบงาน
2. แบ่งนักศึกษาออกเป็น 6 กลุ่ม ๆละ 6 – 7 คน
3. ให้นักศึกษาแต่ละกลุ่มเข้าไปศึกษาวิถีชีวิตชุมชน โดยเข้าไปอยู่ในชุมชนเป็นเวลา 1 สัปดาห์
4. ศึกษาชุมชนใน 2 ประเด็น
   4.1 ศึกษาความสัมพันธ์ของชุมชนกับสิ่งแวดล้อมจากอดีตถึงปัจจุบัน
   4.2 สิ่งที่ประชาชนภาคภูมิใจเกี่ยวกับชุมชมของตนเอง
5. ให้นักศึกษาทุกคนร่วมกิจกรรมโดยมีขั้นตอนการเรียนรู้ดังนี้

ขั้นที่ 1 คิดและลงมือทำ

นักศึกษาแต่ละกลุ่มมีการแบ่งงานกันรับผิดชอบเพื่อศึกษาวิถีชีวิตในชุมชน ตามประเด็นที่ได้มอบหมายอย่างละเอียด (แต่ละกลุ่มศึกษาในพื้นที่ไม่ซ้ำกัน)

ขั้นที่ 2 มีการแสดงออก

นักศึกษาได้เรียนรู้และสัมผัสชีวิตจริงในแต่ละชุมชน มีอิสระในการศึกษาเรียนรู้

ขั้นที่ 3 มีการร่วมมือ

นักศึกษามีการวางแผนร่วมกันในการเก็บข้อมูลจากชุมชน เพื่อให้ได้ข้อมูลชุมชนที่สมบูรณ์ที่สุด ปรึกษากันในแต่ละวันเพื่อสอบถามประเด็นที่ยังไม่สมบูรณ์

ขั้นที่ 4 ทบทวนสิ่งที่ได้เรียนรู้

เมื่อครบ 1 สัปดาห์ นักศึกษาแต่ละกลุ่มร่วมกันทบทวนประเด็นปัญหาตามใบงาน และเขียนให้ครอบคลุมใบงาน

ขั้นที่ 5 สะท้อนสิ่งที่ได้จากการเรียนรู้

ให้ตัวแทนนักศึกษาแต่ละกลุ่มนำเสนอประเด็นปัญหาสุขภาพที่เกิดขึ้นจากการขาดพฤติกรรมตามใบงาน และหาแนวทางแก้ไข

ขั้นที่ 6 สรุปสิ่งที่ได้จากการเรียนรู้

อาจารย์และนักศึกษาช่วยกันสรุปปัญหาสุขภาพ และเสนอแนวทางแก้ไขที่เป็นรูปธรรมในบทบาทของนักศึกษาพยาบาล

การประเมินผล

1. สังเกตการมีส่วนร่วม
2. การนำเสนอผลงานกลุ่ม
3. สัมภาษณ์อาจารย์ประจำกลุ่มและผู้เข้าร่วมกิจกรรม
4. แบบประเมินพฤติกรรมนักศึกษาโดยอาจารย์ผู้ช่วยวิจัย

สรุปข้อคิดเห็นจากกิจกรรม

การศึกษาวิถีชีวิตชุมชน เป็นการเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้สัมผัสชุมชนในสถานการณ์ความเป็นจริง จะช่วยให้นักศึกษาได้เรียนรู้ได้อย่างผสมผสานและกลมกลืน ระหว่างความรู้ที่เรียนและจิตสำนึกทางจริยธรรมที่บุคลากรสุขภาพมีต่อชุมชน ทั้งนี้เพื่อให้นักศึกษาเกิดการพัฒนาความรู้อย่างยั่งยืน และเพิ่มคุณค่าสูงสุดของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ส่งผลให้ชุมชนมีสุขภาพที่สมบูรณ์แข็งแรง

ใบงาน

ข้อมูลวิถีชีวิตชุมชน

ระหว่างวันที่ ..... เดือน ..... พ.ศ. .....

สถานที่ .....

กลุ่ม .....

ปัญหาสุขภาพชุมชน	สาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหา	พฤติกรรมจริยธรรมเชิงสาเหตุ	กลวิธีแก้ไขในบทบาทพยาบาล

สรุปปัญหาสำคัญ

.....

.....

.....

.....

โครงการที่จะนำไปดำเนินการต่อไป

.....

กิจกรรมที่ 5 รับใช้ชุมชนดูแลสุขภาพ

เวลา 1 วัน

จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม

1. เพื่อให้นักศึกษาตระหนักในคุณค่าของสังคมพร้อมช่วยเหลือสังคม
2. ช่วยเหลือชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาสุขภาพ โดยมุ่งให้ตระหนักในความรับผิดชอบ เมตตากรุณา และซื่อสัตย์
3. นักศึกษาแสดงพฤติกรรมจริยธรรมที่เหมาะสมกับสถานะการณ์

สื่อประกอบกิจกรรม

1. การดูแลสุขภาพชุมชน
2. แบบฟอร์มการเขียนโครงการ

กิจกรรมและวิธีการดำเนินการ

1. หลังจากนักศึกษาได้เรียนรู้วิถีชุมชนในกิจกรรมที่ 4 แล้วให้นักศึกษาแต่ละกลุ่มเสนอโครงการเพื่อดำเนินการจริงอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อแก้ไขปัญหาสุขภาพ อันเกิดจากพฤติกรรมสุขภาพด้านความรับผิดชอบ เมตตากรุณา และซื่อสัตย์
2. นักศึกษาทุกคนร่วมกิจกรรมโดยมีขั้นตอนการเรียนรู้ดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 คิดและลงมือทำ

นักศึกษาวางแผนและเสนอโครงการตามแบบฟอร์มในใบงาน ประสานชุมชน และดำเนินกิจกรรมตามความเหมาะสมของพื้นที่ ของแต่ละกลุ่ม

ขั้นที่ 2 มีการแสดงออก

1. นักศึกษาแต่ละกลุ่มเขียนโครงการได้อย่างอิสระตามสุขภาพชุมชนที่ได้ศึกษามา
2. นักศึกษาแต่ละคนได้แสดงออกตามบทบาทหน้าที่ของตนเองในแต่ละโครงการ

ขั้นที่ 3 มีการร่วมมือ

1. นักศึกษามีการประสานความร่วมมือในกลุ่มเพื่อวางแผนและเขียนโครงการให้สำเร็จลุล่วงด้วยดี
2. มีการประสานงานร่วมกับชุมชน และผู้นำชุมชน เพื่อการดำเนินงาน ความร่วมมือและการสนับสนุนโครงการ

ขั้นที่ 4 ทบทวนสิ่งที่ได้เรียนรู้

ตัวแทนนักศึกษาแต่ละกลุ่มเสนอผลงานโครงการตามที่ได้ดำเนินการไป ให้เพื่อนกลุ่มอื่นได้เรียนรู้ร่วมกัน

ขั้นที่ 5 สะท้อนสิ่งที่ได้จากการเรียนรู้

นักศึกษาอภิปรายร่วมกันเกี่ยวกับจริยธรรมที่ได้เรียนรู้จากการทำโครงการในครั้งนี้

ขั้นที่ 6 สรุปสิ่งที่ได้จากการเรียนรู้

อาจารย์และนักศึกษาช่วยกันสรุปเกี่ยวกับจริยธรรมที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

สรุปข้อคิดจากกิจกรรม

กิจกรรมรับใช้สังคมดูแลสุขภาพเป็นการจัดการเรียนรู้ โดยใช้กิจกรรมที่มีการเชื่อมโยงการศึกษาปัญหาชุมชนและการเข้าร่วมแก้ปัญหาตามความต้องการของชุมชน เป็นกิจกรรมที่มุ่งพัฒนานักศึกษาให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม โดยเป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ และเข้าใจสภาพความเป็นจริงของสังคมตลอดจนสามารถดำรงตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมได้

ใบงาน

โครงการ.....

ชื่อโครงการ .....

ผู้รับผิดชอบโครงการ .....

ที่มาและความสำคัญของโครงการ .....

.....

.....

วัตถุประสงค์ของโครงการ .....

.....

.....

วิธีดำเนินการ .....

.....

.....

แผนการปฏิบัติงาน

วันที่	วิธีการ	ปัจจัยที่ใช้ในการดำเนินการ	บุคลที่รับผิดชอบ	หมายเหตุ

การประเมินผล .....

.....

.....

ผลที่คาดว่าจะได้รับ .....

.....

.....

.....

แบบประเมินพฤติกรรมจริยธรรม (ในแต่ละวัน)
โดยอาจารย์ประจำกลุ่ม

ระหว่างวันที่.....เดือน.....พ.ศ.....
สถานที่.....
กิจกรรม.....

คำชี้แจง

แบบประเมินฉบับนี้ เป็นแบบประเมินพฤติกรรมจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาล เมื่อเสร็จสิ้นการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ในแต่ละกิจกรรม โดยอาจารย์ผู้ช่วยวิจัยเป็นผู้ประเมิน

ลำดับ	พฤติกรรม	ระดับการประเมิน		
		ทุกครั้ง	บางครั้ง	ไม่เลย
1.	มีการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง			
2.	มุ่งมั่นขยันในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย			
3.	ทำงานที่ได้รับมอบหมายเสร็จตามกำหนดเวลา			
4.	มาร่วมกิจกรรมตรงตามเวลาที่กำหนด			
5.	มีการวางแผนอย่างมีระบบในการปฏิบัติงาน			
7.	มีความละเอียดรอบคอบในการทำงาน			
8.	เคารพต่อกฎระเบียบต่าง ๆ ของกลุ่มอย่างเคร่งครัด			
9.	เอาใจใส่ต่องานที่ได้รับมอบหมาย			
10.	ช่วยเหลืองานส่วนรวมด้วยความเต็มใจ			
11.	ทำหน้าที่ของตนเองได้ครบถ้วน			
12.	ปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มความสามารถ			
13.	ใช้ความรู้หลักวิชาในการปฏิบัติงาน			
14.	ยอมรับผลการกระทำในการปฏิบัติหน้าที่			
15.	ปรับปรุงการกระทำของตนเอง			
16.	ช่วยทำงานกลุ่มให้งานกลุ่มสำเร็จด้วยดี			
17.	ไม่ละเมิดสิทธิและหน้าที่ของผู้อื่น			
18.	มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนร่วมงาน			
19.	เป็นมิตรที่ดีต่อผู้อื่นแม้ว่าเขาจะไม่ชอบตน			

ลำดับ	พฤติกรรม	ระดับการประเมิน		
		ทุกครั้ง	บางครั้ง	ไม่เลย
20.	มีอารมณ์หนักแน่นเมื่อเผชิญปัญหาอุปสรรค			
21.	ให้ความช่วยเหลือผู้อื่นในวิสัยที่ช่วยได้			
22.	ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่นอย่างมีเหตุผล			
23.	พูดปลอบใจเมื่อผู้อื่นเดือดร้อน			
24.	เอื้ออาทรต่อภารกิจของเพื่อนในกลุ่มพร้อมแบ่งเบาภาระ			
25.	แสดงการยอมรับในการแสดงออกของผู้อื่น			
26.	อดทนต่อคำพูดและกริยาท่าทางของผู้อื่นได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์			
27.	ใช้เหตุผลกับตนเองและผู้อื่นในการระงับอารมณ์			
28.	ให้ความรักและเคารพในสิทธิของผู้อื่น			
29.	บำเพ็ญประโยชน์ต่อส่วนรวมด้วยความเต็มใจ			
30.	พูดจาเชื่อถือได้			
31.	เชื่อมั่นในการทำความดีของตนเอง			
32.	เตือนสติ แนะนำผู้อื่นในสิ่งที่เป็นประโยชน์			
33.	รักษาความลับของผู้อื่น			
34.	แก้ไขความผิดพลาดของตนเอง			
35.	ยินดีในความสำเร็จของผู้อื่น			

แบบสอบถามความพึงพอใจของนักศึกษาพยาบาล ต่อกิจกรรมการเรียนรู้

ระหว่างวันที่.....เดือน.....พ.ศ.....
สถานที่.....
ชื่อกิจกรรม.....

คำชี้แจง โปรดใส่เครื่องหมาย □ และแสดงความคิดเห็นของนักศึกษาลงในช่องว่างดังนี้

ข้อที่	รายการประเมิน	ระดับความคิดเห็น			ข้อเสนอแนะ
		มาก	ปานกลาง	น้อย	
1.	นักศึกษาชอบกิจกรรมนี้				
2.	กิจกรรมนี้ให้ประโยชน์ต่อตัวนักศึกษา				
3.	กิจกรรมนี้ช่วยเสริมสร้างความรับผิดชอบแก่นักศึกษา				
4.	กิจกรรมนี้ช่วยเสริมสร้างความเมตตากรุณาแก่นักศึกษา				
5.	กิจกรรมนี้ช่วยเสริมสร้างความซื่อสัตย์แก่นักศึกษา				
6.	นักศึกษาสามารถนำประโยชน์ที่ได้จากกิจกรรมนี้ไปใช้ในสังคมและวิชาชีพได้				
7.	ความเหมาะสมของสถานที่ที่ใช้ในการจัดกิจกรรม				
8.	ความเหมาะสมของเวลาที่ใช้ในการดำเนินกิจกรรม				
9.	ความเหมาะสมของงานที่มอบหมายให้นักศึกษาปฏิบัติ				
10.	นักศึกษาได้ข้อสรุปที่ชัดเจนจากกิจกรรม				

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....
.....
.....
.....
.....

แบบสอบถามความเหมาะสมของกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อเสริมสร้างจริยธรรม ของนักศึกษาพยาบาลโดยอาจารย์ประจำกลุ่ม

ระหว่างวันที่.....เดือน.....พ.ศ.....
สถานที่.....
ชื่อกิจกรรม.....

คำชี้แจง โปรดใส่เครื่องหมาย □ และแสดงความคิดเห็นของท่านลงในช่องว่างดังนี้

ข้อที่	รายการประเมิน	ระดับความคิดเห็น			ข้อเสนอแนะ
		มาก	ปานกลาง	น้อย	
1.	นักศึกษาให้ความสนใจและกระตือรือร้นในกิจกรรม				
2.	กิจกรรมให้ประโยชน์ต่อตัวนักศึกษา				
3.	กิจกรรมนี้สามารถเสริมสร้างความรับผิดชอบแก่นักศึกษา				
4.	กิจกรรมนี้สามารถเสริมสร้างความเมตตากรุณาแก่นักศึกษา				
5.	กิจกรรมนี้สามารถเสริมสร้างความซื่อสัตย์แก่นักศึกษา				
6.	นักศึกษาสามารถนำประโยชน์ที่ได้จากกิจกรรมไปใช้ในสังคมและวิชาชีพได้				
7.	ความเหมาะสมของเวลาที่ใช้ในการดำเนินกิจกรรม				
8.	นักศึกษามีส่วนร่วมในการเรียนรู้จากกิจกรรม				
9.	ความเหมาะสมของงานที่มอบหมายให้นักศึกษาปฏิบัติ				
10.	นักศึกษาได้ข้อสรุปที่ชัดเจนจากกิจกรรมนี้				

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม .....
.....
.....
.....
.....

คู่มือนักศึกษา

การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข

THE DEVELOPMENT OF EXPERIENCED LEARNING ACTIVITIES FOR THE ETHICS PROMOTION OF NURSING STUDENTS IN NURSING COLLEGE, MINITRY OF PUBLIC HEALTH

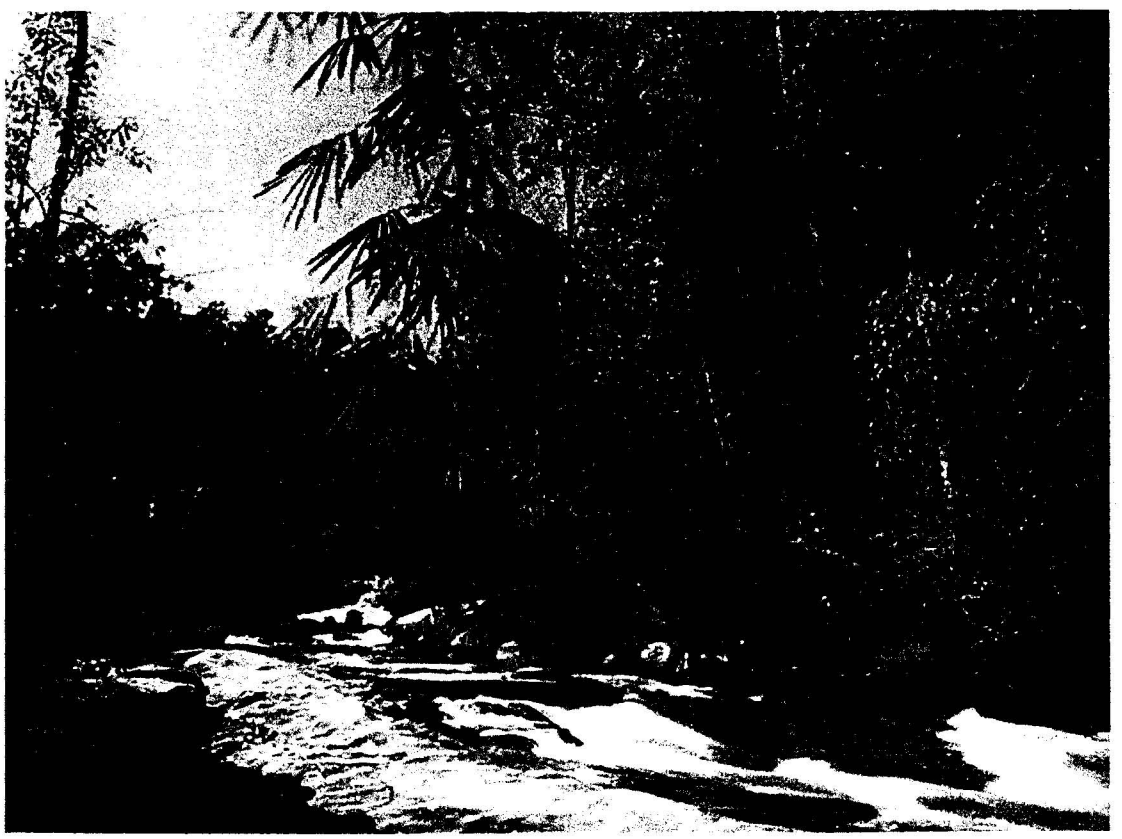

พัฒนาโดย
จิราพร วัฒนศรีสิน

คำนำ

คู่มือกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาลประกอบด้วยจริยธรรม 3 ด้าน คือ ความรับผิดชอบ ความเมตตากรุณา ความซื่อสัตย์ และ หน่วยการเรียนรู้ประกอบด้วย 3 หน่วยคือ หน่วยพัฒนาตน หน่วยสังคมรอบตัว และหน่วยเรียนรู้รับใช้สังคม

คู่มือกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาลสำหรับนักศึกษาพยาบาลเล่มนี้ จัดทำขึ้นเพื่อใช้เป็นคู่มือดำเนินการกิจกรรมสำหรับนักศึกษา

ผู้วิจัยได้จัดทำเอกสารฉบับนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการเสริมสร้างจริยธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดผลดีต่อการพัฒนาจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาลให้มีคุณภาพที่ดีต่อไป

ผู้วิจัย
จิราพร วัฒนศรีสิน
นิสิตปริญญาเอกสาขาการอุดมศึกษา
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สารบรรณ

	หน้า
ปัญหาและความจำเป็น	263
หลักการพื้นฐานของกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์	265
วัตถุประสงค์ของกิจกรรม	265
เนื้อหาสาระของกิจกรรม	266
คุณสมบัติของผู้เข้าร่วมกิจกรรม	266
ระยะเวลาของการจัดกิจกรรม	266
สถานที่จัดกิจกรรม	266
แนวทางการประเมินผล	267
บทบาทผู้เรียนในการเข้าร่วมกิจกรรม	267
หน่วยกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์	268
หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 : พัฒนาตน	268
กิจกรรมที่ 1 : วิเคราะห์ตนเอง	268
กิจกรรมที่ 2 : ศาสนาสู่การพัฒนาตน	274
หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 : สังคมรอบตัว	281
กิจกรรมที่ 3 : ค่ายอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	281
กิจกรรมย่อย 3.1 : การบริหารค่ายพักแรม	282
กิจกรรมย่อย 3.2 : ศึกษาระบบนิเวศ	284
กิจกรรมย่อย 3.3 : สนทนาเชิงประสบการณ์ด้านอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	289
กิจกรรมย่อย 3.4 : กิจกรรมกลุ่มและนันทนาการ	291
หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 : เรียนรู้รับใช้สังคม	295
กิจกรรมที่ 4 : ศึกษาวิถีชีวิตชุมชน	295
กิจกรรมที่ 5 : รับใช้ชุมชนดูแลสุขภาพ	298

คู่มือกิจกรรมเรียนรู้เชิงประสบการณ์ เพื่อเสริมสร้างจริยธรรมสำหรับนักศึกษาพยาบาล

ปัญหาและความจำเป็น

สังคมไทยปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วตามกระแสโลกาภิวัฒน์ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศ มีการหลั่งไหลของวัฒนธรรมระหว่างประเทศ ทำให้ประเทศไทยมีการพัฒนาอย่างมากมายในหลายด้านโดยเฉพาะด้านโครงสร้าง แต่ขาดการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนไทย ส่งผลให้เกิดความอ่อนแอของสังคมไทย ก่อให้เกิดปัญหาทางศีลธรรมและปัญหาสังคมมากขึ้น จากสภาพปัญหาดังกล่าวทำให้ทุกฝ่ายต้องหันมาช่วยกันพัฒนาสังคมไทยสู่สังคมที่เข้มแข็งและมีดุลภาพใน 3ด้าน คือ สังคมคุณภาพ สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ สังคมสมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกัน สถาบันอุดมศึกษาจึงมีความ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาบัณฑิตให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางด้าน สติปัญญา ร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม จะต้องเป็นผู้ที่มีลักษณะอันพึงประสงค์ 3 ประการ คือ เป็นผู้มีคุณธรรม คุณภาพ และคุณค่า (แผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษาฉบับที่ 9 พ.ศ. 2545-2549)

วิชาชีพการพยาบาลเป็นวิชาชีพที่พัฒนามาจากความสำนึกทางจริยธรรมที่มนุษย์มีต่อกัน จริยธรรมทางการพยาบาลจึงเป็นหัวใจสำคัญในการปฏิบัติการพยาบาล จริยธรรมจึงเปรียบเสมือนสิ่งที่คอยกระตุ้นและควบคุมให้ผู้ประกอบวิชาชีพมีการปฏิบัติหน้าที่เป็นมาตรฐาน และมีคุณธรรมจริยธรรม แต่จากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ประกอบกับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีใหม่ๆ ช่วยในการทำงานของพยาบาลมากขึ้น ทำให้พยาบาลสนใจเครื่องมือและความรู้ในการรักษาพยาบาลมากกว่าตัวผู้ป่วยหรืออารมณ์และความรู้สึกที่มีต่อผู้ป่วย การให้ความสำคัญต่อเทคโนโลยีและวิธีการใช้เครื่องมือรักษาพยาบาลใหม่ๆ ส่งผลให้สัมพันธภาพระหว่างพยาบาลและผู้รับบริการลดลง (Hayne , Moore and Osborne. 1990 : 10) จากการสำรวจปัญหาการปฏิบัติงานของพยาบาลที่ปฏิบัติงานในสถานบริการด้านสุขภาพในทุกระดับ ในภาพรวมพบว่าปัญหาของพยาบาลที่พบมากที่สุด 4 ลำดับแรกคือ การมีปริมาณงานมากเกินไป การขาดที่ปรึกษาและแหล่งประโยชน์ทางวิชาการ และการทำงานที่ไม่ต้องใช้ความรู้ความสามารถ เช่น งานต้อนรับ ธุรการ (ทัศนา บุญทอง. 2542 : 46-47) จากข้อจำกัดดังกล่าวอาจเป็นเหตุให้พยาบาลปฏิบัติการพยาบาลเพื่อให้ผู้ใช้บริการได้รับการดูแลด้านร่างกายเป็นหลัก ขาดการดูแลด้านจิต สังคม และจิตวิญญาณ ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้รับบริการคาดหวังสูงในการที่จะได้รับการดูแลจากพยาบาล

พยาบาลวิชาชีพในปัจจุบันถูกสังคมวิจารณ์ในเรื่องความบกพร่องทางด้านจริยธรรมในการปฏิบัติในหลายประเด็น ได้แก่ ขาดมนุษย์สัมพันธ์ที่ดี ขาดความเมตตาและเอื้ออาทรต่อผู้ใช้บริการ มุ่งทำงานให้เสร็จไม่คำนึงถึงคุณภาพและจิตใจของผู้ใช้บริการ ให้การสอนแนะนำผู้ใช้บริการน้อยเกินไป ขาดความซื่อสัตย์ในการปฏิบัติหน้าที่ ขาดการเคารพในความเป็นมนุษย์ของบุคคล ขาดความอุตสาหะและความเสียสละ ขาดความรับผิดชอบต่อตนเองและวิชาชีพ (นที เกื้อกูลกิจการ. 2542 : 76-78) ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลการประเมินพฤติกรรมจริยธรรมของสภาการพยาบาล (คณะอนุกรรมการจริยธรรม สภาการพยาบาล. 2545 : 3) พบพฤติกรรมจริยธรรมในด้านลบ เป็นเรื่องของมารยาท กิริยา วาจา ท่าทีในการให้บริการไม่เหมาะสม ความเสียสละน้อยลง มีพฤติกรรมเชิงพาณิชย์ รับผิดชอบน้อย ไม่ประพฤติตนอยู่ในศีลธรรม ปฏิบัติการพยาบาลโดยคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคลลดลง จากสถิติการร้องเรียนด้านจริยธรรมของสภาการพยาบาล

ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2528 – 2544 พบว่า ความประพฤติผิดจริยธรรมและผิดวินัย ข้าราชการของผู้ประกอบวิชาชีพพยาบาลเพิ่มสูงขึ้นอย่างมากในปี พ.ศ. 2542 – 2544

ดังนั้น ในการพัฒนาจริยธรรมควรเริ่มตั้งแต่เริ่มเข้าสู่วิชาชีพ คือ นักศึกษาพยาบาล เพื่อเตรียมให้เป็นพยาบาลที่มีความรู้ความสามารถด้านวิชาการ ความชำนาญในเทคนิคการพยาบาล และความมีจริยธรรม แต่จากงานวิจัยหลายเรื่องที่เกี่ยวกับจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาลในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาระบุว่า นักศึกษาพยาบาลมีคุณลักษณะทางจริยธรรมหลายด้านอยู่ในเกณฑ์ไม่พึงประสงค์ เช่น การเคารพในคุณค่าและศักดิ์ศรีของผู้รับบริการ ความเมตตากรุณา ความเสียสละ และความอดทน จากการศึกษาของฉวีวรรณ สัตยธรรม และ นำพร ไวว่อง ในปี 2539 พบว่า นักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 4 มีลักษณะจริยธรรมด้านความเมตตากรุณาต่ำกว่าชั้นปีที่ 1 และปีที่ 3 จากการวิเคราะห์ร่วมกันของอนุกรรมการจริยธรรมสภาการพยาบาลและกลุ่มแกนนำ 4 ภาค พบพฤติกรรมในด้านลบของผู้สำเร็จใหม่จากหลักสูตรวิชาชีพการพยาบาล เรื่อง การขาดมนุษย์สัมพันธ์ ไม่กล้าแสดงออก ไม่ชอบการเปลี่ยนแปลง ขาดความรู้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ไม่ตั้งใจรักษาระเบียบวินัย ขาดความสามัคคี เสียสละน้อย เห็นประโยชน์ส่วนตนเป็นใหญ่ (คณะกรรมการจริยธรรมสภาการพยาบาล. 2545 : 44-45)

จากสภาพปัญหาที่กล่าวมานำไปสู่การแสวงหาวิธีการเรียนการสอนที่เหมาะสม เพื่อส่งเสริมและพัฒนาทักษะทางจริยธรรม วิธีการปลูกฝังจริยธรรมสำหรับนักศึกษาอาจกระทำด้วยวิธีการต่างๆ โดยการจัดประสบการณ์ในแก่นิสิตนักศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาและจัด กิจกรรมเสริมหลักสูตรหรือกิจกรรมนอกหลักสูตรควบคู่กันไป กิจกรรมเสริมหลักสูตรมีความ จำเป็นต่อการพัฒนาคุณสมบัติอันพึงประสงค์ในการเสริมสร้างบุคลิกภาพและสมรรถภาพให้เป็นบัณฑิตที่สมบูรณ์ทั้งสติปัญญา ร่างกาย อารมณ์ สังคม และจิตใจ นักศึกษาที่ได้รับประสบการณ์ในการเข้าร่วมกิจกรรม เกิดการเรียนรู้และมีการพัฒนาตนให้เกิดความมั่นใจเป็นสมาชิกที่ดีในสังคม ปกครองตนอยู่ในระเบียบวินัย มีคุณธรรมจริยธรรม อันจะนำไปสู่ความสำเร็จและความก้าวหน้าในการดำเนินชีวิต กิจกรรมจึงเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมพัฒนาการของนักศึกษา (ทบวงมหาวิทยาลัย. 2543 : 10 , สำเนาว์ ขจรศิลป์. 2538 : 117) การเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นสื่อจึงเป็นวิธีการที่เหมาะสม เป็นการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ที่เปิดโอกาสให้นิสิตนักศึกษาได้แสดงความสามารถ การทำงานร่วมกับผู้อื่น มีโอกาสได้ตัดสินใจ ประสานสัมพันธ์ ปรับปรุงบุคคลิกภาพด้านจริยธรรม เป็นการเรียนรู้โดยให้เด็กเป็นศูนย์กลาง เน้นการจัดการเรียนการสอนที่ให้ความสำคัญกับผู้เรียน ส่งเสริมให้รู้จักเรียนรู้ด้วยตนเอง เรียนในเรื่องที่สอดคล้องกับความรู้ความสามารถและความต้องการของตนเอง และได้พัฒนาศักยภาพของตนเองได้อย่างเต็มที่ ซึ่งสอดคล้องกับการปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนเสริมหลักสูตรเพื่อเสริมสร้างจริยธรรม ในลักษณะของกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ โดยจัดให้นักศึกษาได้เรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริงจากการกระทำร่วมกัน สามารถนำความรู้ที่เรียนมา มาประยุกต์ใช้ในการทำกิจกรรมทำให้นักศึกษาเกิดความสนุกสนานขณะทำกิจกรรม ลักษณะของกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ที่จัดขึ้นสอดคล้องกับวัยของนักศึกษาที่อยู่ในวัยรุ่นตอนปลายและผู้ใหญ่ตอนต้น ซึ่งมีความกระตือรือร้นสนใจบทเรียนที่แปลกใหม่ สนใจเรื่องที่จะนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันและนำไปช่วยสังคมได้ มีการสอดแทรกจริยธรรมในทุกกิจกรรม เพื่อเสริมสร้างจริยธรรมให้เกิดขึ้นในตัวนักศึกษา และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการเสริมสร้างจริยธรรมในวิชาชีพการพยาบาลต่อไป อันเป็นประโยชน์ต่อตนเอง ต่อสังคม และวิชาชีพ เป็นการเตรียมความพร้อมต่อบทบาทที่จะต้องดำรงอยู่ในฐานะของพยาบาลวิชาชีพที่ดีต่อไปในอนาคต

หลักการพื้นฐานของกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์

การเรียนรู้เชิงประสบการณ์เป็นกิจกรรมที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น และจัดเป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตร เพื่อพัฒนานักศึกษาให้มีคุณลักษณะเชิงจริยธรรม ด้านความรับผิดชอบ ความเมตตากรุณา และความซื่อสัตย์ ประกอบด้วยขั้นตอนการเรียนรู้ 6 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 A = Active Study คิดและลงมือกระทำ หมายถึงขั้นตอนที่ผู้เรียนได้เรียนรู้ ทั้งได้คิดและได้กระทำด้วยตนเอง

ขั้นตอนที่ 2 B = Behaving มีการแสดงออก หมายถึง ขั้นตอนที่ผู้เรียนได้แสดงออกขณะร่วมกิจกรรมอย่างอิสระ และรู้สึกสบายใจ

ขั้นตอนที่ 3 C1 = Cooperation มีการร่วมมือ หมายถึง การเรียนร่วมกันเป็นกลุ่มเล็กๆ กลุ่มละ 6 - 7 คน โดยสมาชิกของกลุ่มมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และความสำเร็จของกลุ่ม

ขั้นตอนที่ 4 R1 = Review ทบทวนสิ่งที่ได้เรียนรู้ หมายถึง ขั้นตอนที่สมาชิกกลุ่มร่วมกันทบทวนประสบการณ์เกี่ยวกับจริยธรรมที่ได้จากการเรียนรู้จากกิจกรรม

ขั้นตอนที่ 5 R2 = Reflection วิเคราะห์ผลสะท้อนจากการเรียนรู้ หมายถึง ขั้นตอนที่ผู้เรียนมีการอภิปรายร่วมกัน เกี่ยวกับสิ่งที่ได้ประสบมา หรือได้ค้นพบจาก สถานการณ์การเรียนรู้ จากกิจกรรมที่กำหนด

ขั้นตอนที่ 6 C2 = Conclusion สรุปผลการเรียนรู้ หมายถึงขั้นตอนที่เป็นผลจากการที่ผู้เรียนร่วมกันอภิปราย แลกเปลี่ยนความคิด จนเกิดความเข้าใจ ได้ข้อสรุปและการนำไปประยุกต์ใช้ได้

วัตถุประสงค์ของกิจกรรม

เพื่อให้นักศึกษาพยาบาลศาสตร์ ที่เข้าร่วมกิจกรรมมีพฤติกรรม ดังนี้

1. เกิดการพัฒนาตนเองด้านจริยธรรม โดยการแสดงพฤติกรรมให้เห็นถึง ความรับผิดชอบ เมตตากรุณา และซื่อสัตย์ มีความเชื่อมั่นในการประพฤติปฏิบัติตามค่านิยมที่ถูกต้อง

2. เรียนรู้และเข้าใจสังคม วิถีสังคม เห็นความสำคัญและเห็นคุณค่าของสิ่งรอบตัว ทั้งทางด้านกายภาพ สิ่งมีชีวิตและมนุษย์ มุ่งเสริมสร้างจริยธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข โดยการแสดงพฤติกรรมให้เห็นถึง ความรับผิดชอบ เมตตากรุณา และซื่อสัตย์

3. ช่วยเหลือและสร้างสรรค์สังคม เพื่อให้สังคมเป็นสุข โดยการแสดงพฤติกรรมให้เห็นถึงความรับผิดชอบ เมตตากรุณา และซื่อสัตย์

เนื้อหาสาระของกิจกรรม

เนื้อหาสาระของกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ เพื่อเสริมสร้างจริยธรรมของ นักศึกษาพยาบาลศาสตร์ ชั้นปีที่ 4 นี้ แบ่งเป็น 3 หน่วย ดังนี้

หน่วยที่ 1 พัฒนาตน

ประกอบด้วย 2 กิจกรรม

กิจกรรมที่ 1 : วิเคราะห์ตนเอง ใช้เวลา 1 วัน

กิจกรรมที่ 2 : ศาสนาสู่การพัฒนาตน ใช้เวลา 3วัน 2 คืน เข้าค่ายจริยธรรม

หน่วยที่ 2 สังคมรอบตัว

ประกอบด้วย 1 กิจกรรม

กิจกรรมที่ 3 : ค่ายอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ใช้เวลา 4 วัน 3 คืน

หน่วยที่ 3 เรียนรู้รับใช้สังคม

ประกอบด้วย 2 กิจกรรม

กิจกรรมที่ 4 : ศึกษาวิถีชีวิตชุมชน ใช้เวลา 1 สัปดาห์

กิจกรรมที่ 5 : รับใช้ชุมชนดูแลสุขภาพ ใช้เวลา 1 วัน

สรุปผล : สรุปและประเมินผล ใช้เวลา ½ วัน

คุณสมบัติของผู้เข้าร่วมกิจกรรม

1. เป็นศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตร์ ชั้นปีที่ 4
2. ผ่านการเรียนรายวิชา จริยศาสตร์ มนุษยวิทยาสุขภาพ สิ่งแวดล้อมศึกษา และวิชาอนามัยชุมชน 1-3 แล้ว

ระยะเวลาการจัดกิจกรรม

ดำเนินกิจกรรมในภาคเรียนที่ 1 ต่อภาคเรียนที่ 2 ระหว่างเดือนสิงหาคม – ตุลาคม เป็นเวลา 10 สัปดาห์ ระยะเวลาการจัดกิจกรรม 226 ชั่วโมง

กิจกรรมที่ 1	23	สิงหาคม	2546	เวลา 8 ชั่วโมง
กิจกรรมที่ 2	29-31	สิงหาคม	2546	เวลา 59 ชั่วโมง
กิจกรรมที่ 3	13-16	กันยายน	2546	เวลา 83 ชั่วโมง
กิจกรรมที่ 4	23-27	ตุลาคม	2546	เวลา 60 ชั่วโมง
กิจกรรมที่ 5	28	ตุลาคม	2546	เวลา 12 ชั่วโมง
สรุปผล	30	ตุลาคม	2546	เวลา 4 ชั่วโมง

สถานที่จัดกิจกรรม

สถานที่จัดกิจกรรมประกอบด้วย

1. หอประชุมวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครศรีธรรมราช
2. วัดป่าลิไลยก์ ต.ลำป้า อ.เมือง จ.พัทลุง
3. อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะลิบง จ.ตรัง
4. ชุมชนชนบทในเขตจังหวัดนครศรีธรรมราช

แนวทางการประเมินผล

1. การประเมินผลการเรียนรู้ของนักศึกษาในกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาล โดยการประเมินคุณลักษณะเชิงจริยธรรม ประกอบด้วย

1.1 พฤติกรรมเชิงจริยธรรม ของนักศึกษาพยาบาล ด้านความรับผิดชอบ ความเมตตากรุณา และความซื่อสัตย์ โดยอาจารย์ประจำกลุ่ม

1.2 เจตคติเชิงจริยธรรม ด้านความรับผิดชอบ ความเมตตากรุณา และความซื่อสัตย์ โดยนักศึกษาผู้เข้าร่วมกิจกรรม

2. ประเมินความคิดเห็นต่อกิจกรรมการเรียนรู้ โดย

2.1 ประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาต่อกิจกรรมการเรียน

2.2 ประเมินความเหมาะสมของกิจกรรมการเรียนรู้ โดยอาจารย์ประจำกลุ่ม

บทบาทผู้เรียนในการเข้าร่วมกิจกรรม

ผู้เรียนคือหัวใจของการเรียนรู้ ผู้เรียนจึงเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในการเรียนรู้ การสร้างทักษะและคุณลักษณะต่างๆที่พึงประสงค์ บทบาทผู้เรียนประกอบด้วย

1. ผู้เรียนต้องเตรียมตนเองให้พร้อมที่จะรับความรู้ ฝึกฝนและเสริมสร้างคุณลักษณะที่ดีงามให้เกิดขึ้น ผู้เรียนต้องใฝ่รู้ ใฝ่เรียน กระตือรือร้น มีการแสวงหาความรู้
2. มีวินัยและความรับผิดชอบในการเรียนและการปฏิบัติกิจกรรม
3. ให้เกียรติและรับฟังความคิดเห็นของเพื่อนสมาชิกทุกคน
4. รับผิดชอบการเรียนรู้ของตนและเพื่อนๆในกลุ่ม ผู้เรียนจะร่วมกันทำกิจกรรมแลกเปลี่ยนความรู้
5. สมาชิกแต่ละคนจะต้องสนับสนุนคอยให้กำลังใจแก่เพื่อนสมาชิกในกลุ่ม ดูแลให้ปฏิบัติงานตามหน้าที่ และช่วยกันควบคุมเวลาในการทำงาน
6. สร้างบรรยากาศที่อบอุ่นและเป็นมิตรให้เกิดขึ้นในกลุ่ม ช่วยให้สมาชิกไม่เกิดความแตกแยก หรือแบ่งแยกตัวเองออกไปจากกลุ่ม
7. ในการทำกิจกรรมแต่ละครั้ง สมาชิกคนหนึ่งจะทำหน้าที่เป็นหัวหน้ากลุ่ม คนหนึ่งเป็นเลขานุการกลุ่ม ส่วนที่เหลือเป็นสมาชิกกลุ่ม ทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย
8. ผู้เรียนต้องลงมือปฏิบัติการเรียนการสอน
9. ยอมรับการประเมินของผู้อื่น และพร้อมที่จะนำผลการประเมินไปปรับปรุงพัฒนาตนเองต่อไป

หน่วยกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์
เพื่อเสริมสร้างจริยธรรม ของนักศึกษาพยาบาล

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 : พัฒนาตน

แนวคิด

การพัฒนาตน เป็นการกระตุ้นให้นักศึกษาเกิดการเปลี่ยนตนเอง ในจุดอ่อนด้อยที่เกี่ยวกับจริยธรรมที่จำเป็นในวิชาชีพการพยาบาล ในด้านความรับผิดชอบ ความเมตตากรุณา และความซื่อสัตย์ ด้วยการวิเคราะห์ตนเอง และใช้หลักศาสนา

วัตถุประสงค์

เพื่อให้นักศึกษาได้พัฒนาตนเองให้ดีขึ้นในด้าน ความรับผิดชอบ ความเมตตากรุณา ความซื่อสัตย์ และใช้เป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติตนในบทบาทนักศึกษาพยาบาล

กิจกรรมที่1 : วิเคราะห์ตนเอง

เวลา 8 ชั่วโมง

จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม

1. บอกได้ว่าตนเองมีพฤติกรรมจริยธรรมด้าน ความรับผิดชอบ เมตตากรุณา และซื่อสัตย์เป็นอย่างไร โดยการวิเคราะห์ตนเอง
2. ระบุคุณค่าของความรับผิดชอบ เมตตากรุณา ซื่อสัตย์ และหาแนวทางเพื่อนำไปประพฤติปฏิบัติสำหรับตนเองได้อย่างเหมาะสม

สื่อประกอบกิจกรรม

1. ใบความรู้เรื่องจริยธรรมในวิชาชีพการพยาบาล
2. ใบงานที่ 1 แบบสอบถามการประเมินตนเองเกี่ยวกับคุณลักษณะเชิงจริยธรรม
3. ใบงานที่ 2 หลักจริยธรรมของแต่ละบุคคล
4. ใบงานที่ 3 แนวปฏิบัติตามหลักจริยธรรม (ของกลุ่ม)

กิจกรรมและวิธีการดำเนินการ

1. ทบทวนการเรียนรู้เรื่องหลักจริยธรรมที่ควรปฏิบัติในวิชาชีพการพยาบาล โดยวิทยากร ใช้เวลา 1 ชั่วโมง
2. หลักจริยธรรมที่ต้องร่วมกันระดมสมองมี 3 ด้าน ด้านความรับผิดชอบ เมตตากรุณา และ ซื่อสัตย์ โดยแบ่งด้านละ 2 กลุ่ม รวมทั้งหมด 6 กลุ่ม ทำบัตรคำวางบนโต๊ะ 6 โต๊ะ
3. แบ่งนักศึกษาเป็น 6 กลุ่ม กลุ่มละประมาณ 6- 7 คน ใช้การระดมสมอง โดย 1 คนต้องผ่านทั้ง 3 ด้าน
4. ประเด็นในการระดมสมองมี 3 เรื่อง
   - 4.1 พฤติกรรมจริยธรรมที่เป็นตัวชี้วัดของจริยธรรมในแต่ละด้าน
   - 4.2 ระบุคุณค่าของการปฏิบัติตามจริยธรรมในแต่ละด้าน

4.3 กำหนดวิธีการกระตุ้น และถ่ายทอด

5. ให้นักศึกษาทุกคน ร่วมแลกความฝัน ร่วมปันความคิด ร่วมลิขิตอนาคต และร่วมลิขิตตนเอง

การประเมินผล

1. สังเกตการมีส่วนร่วม
2. ความคิดเห็นของนักศึกษาต่อกิจกรรมการเรียนรู้
3. ความคิดเห็นของอาจารย์ผู้ช่วยวิจัยต่อกิจกรรมการเรียนรู้
4. แบบประเมินพฤติกรรมนักศึกษา โดยอาจารย์ผู้ช่วยวิจัย

สรุปข้อคิดเห็นจากกิจกรรม

ในการส่งเสริมและปลูกฝังจริยธรรม ผู้เรียนต้องเข้าใจค่านิยมด้านจริยธรรมของตนเองได้อย่างชัดเจน เห็นคุณค่าของการประพฤติปฏิบัติตามหลักจริยธรรมนั้นๆ สู่การนำมายึดถือเป็นข้อปฏิบัติสำหรับตนเองและของกลุ่ม ส่งผลให้บุคคลได้พัฒนาตนเอง สามารถดำรงชีวิตในสังคม และการประกอบวิชาชีพได้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

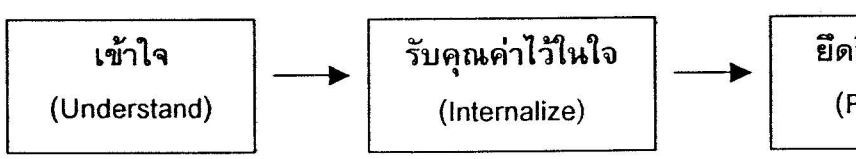

ใบงานที่ 1

แบบสอบถามประเมินตนเอง
เกี่ยวกับคุณลักษณะเชิงจริยธรรม

คำชี้แจง แบบสอบถามนี้ประกอบด้วยคำถามครอบคลุมพฤติกรรมจริยธรรม 3 ด้าน คือด้านความรับผิดชอบ ความเมตตากรุณา และความซื่อสัตย์ มีคำถามทั้งหมด 15 ข้อ ในการตอบ เมื่อนักศึกษาพิจารณาถึงระดับพฤติกรรมจริยธรรมแต่ละข้อแล้วให้เขียนเครื่องหมาย / ลงในช่องระดับพฤติกรรมที่ปฏิบัติ ตรงกับพฤติกรรมจริยธรรมที่ปฏิบัติจริงให้ครบทุกข้อ

พฤติกรรมจริยธรรม	ระดับพฤติกรรมที่ปฏิบัติ			
	ทำประจำ	ทำบ่อย	ทำน้อย	ไม่จำเป็น
ความรับผิดชอบ				
1. นักศึกษาขึ้นเวรได้ตรงเวลาหรือก่อนเวลา 10 นาทีเสมอ				
2. นักศึกษาจะดูแลผู้ป่วยของตนเองให้เรียบร้อยก่อนไปพบอาจารย์				
3. บ่อยครั้งที่นักศึกษาต้องฝากงานให้เพื่อนแทนโดยไม่จำเป็น				
4. นักศึกษาคิดว่างานบางอย่างสามารถลดขั้นตอนได้ ถ้าไม่มีผู้ควบคุมดูแลมากเกินไป				
5. นักศึกษายอมรับความบกพร่องหรือความผิดพลาดอันเกิดจากการกระทำของตน				
ความเมตตากรุณา				
6. นักศึกษาดูแลเอาใจใส่ ห่วงใยผู้รับบริการด้วยความเต็มใจ				
7. นักศึกษาตักเตือนเพื่อนที่กำลังจะทำความผิด				
8. นักศึกษาปฏิบัติต่อผู้ป่วยด้วยท่าที่และคำพูดที่สุภาพ				
9. นักศึกษามีความกระตือรือร้นในการช่วยเหลือผู้ป่วยอย่างเต็มความสามารถ				
10. นักศึกษายินดีช่วยเหลือเมื่อผู้อื่นกำลังเดือดร้อน				
ความซื่อสัตย์				
11. นักศึกษานำสิ่งของจากตึกรักษาพยาบาลไปใช้ส่วนตัว				
12. นักศึกษาพูดคุยถึงผู้ป่วยในเรื่องต่างๆ เป็นปกติวิสัย				
13. ปฏิบัติตามคำมั่นสัญญาที่ให้ไว้กับทุกคน				
14. ปฏิบัติหน้าที่เต็มความสามารถทั้งต่อหน้าและลับหลัง				
15. บันทึกและรายงานการปฏิบัติงานอย่างถูกต้องตามความเป็นจริง				

ใบงานที่ 2

หลักจริยธรรมของแต่ละบุคคล

1. หลักจริยธรรมด้านใดที่นักศึกษาเห็นว่าสำคัญมากที่สุดกับตัวนักศึกษา ในบทบาทนักศึกษาพยาบาล (ตอบ 1 ด้าน)

.....

2. พฤติกรรมที่ยึดถือเป็นแนวปฏิบัติตามหลักในข้อ 1 คือ

.....
.....
.....
.....

ลงชื่อ

.....

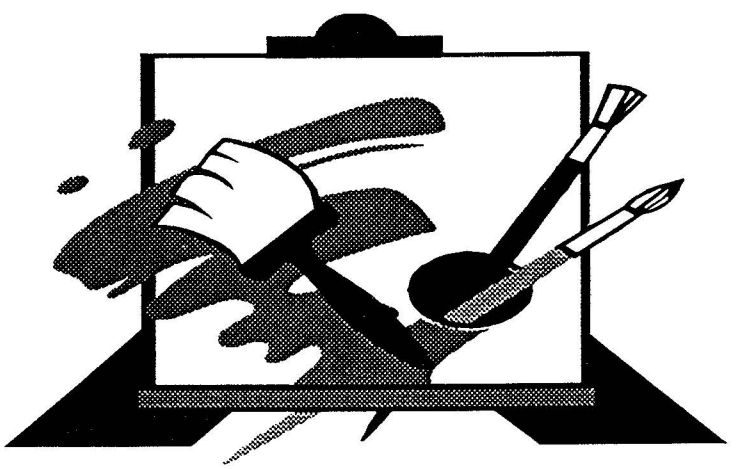

ใบงานที่ 3

แนวปฏิบัติตามหลักจริยธรรม (ของกลุ่ม)

หลักจริยธรรม	พฤติกรรมที่พึงปฏิบัติ	จะปฏิบัติอย่างไร	ผลลัพธ์ที่เกิด	วิธีวัดผล

กำหนดการ วิเคราะห์ตนเอง

ห้องประชุมเสาวรส วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครศรีธรรมราช

23 สิงหาคม 2546

08.00 – 08.30น. ลงทะเบียน

08.30 – 09.30น. ทบทวนหลักจริยธรรมในวิชาชีพการพยาบาล

โดย อาจารย์ จินดา ถิระพันธุ์

อดีต ผู้อำนวยการวิทยาลัยพยาบาลฯ นครศรีธรรมราช

09.30 – 10.00น ทำแบบสอบถามประเมินตนเอง

10.00 – 12.00น. ประชุมกลุ่มร่วมคิดร่วมทำ

12.00 – 13.00น. พักรับประทานอาหารกลางวัน

13.00 – 14.30น. นำเสนอ ร่วมคิดร่วมทำ

14.30 – 15.00น. พักรับประทานอาหารว่าง

15.00 – 15.30น. ประชุมกลุ่ม วางแผนกำหนดกลยุทธ์เพื่อดำเนินการ

15.30 – 16.00น. นำเสนอ สรุปผล

กิจกรรมที่ 2 : ศาสนาสู่การพัฒนาตน

เวลา 3 วัน 2 คืน รวม 59 ชั่วโมง

จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม

1. เพื่อให้นักศึกษารู้และเข้าใจถึงความสำคัญของศาสนพิธี และวิธีปฏิบัติทางศาสนา การฝึกหัดปรับปรุง และพัฒนาจิตใจ
2. เพื่อให้นักศึกษาได้เพิ่มพูนความรู้ ความเข้าใจวิธีการบริหารกาย และบริหารจิตใจที่ถูกต้องและเหมาะสมกับตนเอง
3. สามารถใช้หลักความรับผิดชอบ เมตตากรุณา และความซื่อสัตย์ ได้ถูกต้องตามสถานการณ์

เนื้อหาของกิจกรรม

1. ศาสนพิธีและวิธีปฏิบัติตามหลักศาสนา เช่น ฝึกสมาธิ ปฏิบัติธรรม สวดมนต์ ไหว้พระรับศีล เดินจงกรม ฝึกโยคะ ตักบาตรสาธิต และการแผ่เมตตา
2. เสวนาธรรม "พยาบาลที่พึงปรารถนา"

   "ดอกไม้สวยเก็บได้จากทุกศาสนา"
3. ฐาน 3 ฐาน เกี่ยวกับ ธรรมะในชีวิตประจำวัน เรื่องความรับผิดชอบ เมตตากรุณา และความซื่อสัตย์
4. จุดเทียนอุดมการณ์

สื่อประกอบกิจกรรม

1. ใบความรู้ การฝึกจิต
2. ใบงานที่ 1 แบบวิเคราะห์สิ่งที่ได้จากการเรียนรู้

กิจกรรมและวิธีดำเนินกิจกรรม

1. ปฐมนิเทศนักศึกษา เพื่อเตรียมความพร้อมก่อนเข้าค่ายจริยธรรม เลือกประธาน รองประธาน และหัวหน้างานฝ่ายต่างๆ
2. นักศึกษาทุกคนปฏิบัติกิจกรรมตามกำหนดการ
3. นักศึกษาทุกคนร่วมกิจกรรมโดยมีขั้นตอนการเรียนรู้ดังนี้

ขั้นที่ 1 คิดและลงมือทำ

1. นักศึกษาทุกคนปฏิบัติกิจทางศาสนาตามกำหนดการ เช่น ฝึกสมาธิ ทำวัตรเย็น ไหว้พระรับศีล เดินจงกรม
2. นักศึกษาทุกคนสำรวจชุมชน เรียนรู้ธรรมชาติ เพื่อศึกษาบริบทระหว่างชุมชนกับวัด และนำข้อมูลที่ได้มาร่วมในการสนทนาธรรม
3. ฝึกโยคะในตอนเช้าทุกวัน
4. ฝึกสาธิตการตักบาตรความดี
5. ฟังการบรรยายธรรมะ และเสวนาธรรม

ขั้นที่ 2 มีการแสดงออก

1. นักศึกษาได้ฝึกปฏิบัติตามกิจกรรมที่ได้รับมอบหมาย
2. นักศึกษาได้ร่วมแสดงความคิดเห็นขณะร่วมสนทนาธรรม

ขั้นที่ 3 การร่วมมือ

แบ่งกลุ่มนักศึกษาเป็น 3 กลุ่ม กลุ่มความรับผิดชอบ กลุ่มเมตตากรุณา และกลุ่มซื่อสัตย์แต่ละกลุ่มร่วมกันทำแบบวิเคราะห์ตามใบงานที่ 1

ขั้นที่ 4 ทบทวนสิ่งที่ได้เรียนรู้

นักศึกษาแต่ละกลุ่มร่วมกันทบทวนและทำแบบวิเคราะห์ตามใบงานที่ 1

ขั้นที่ 5 สะท้อนสิ่งที่ได้จากการเรียนรู้

1. ตัวแทนกลุ่มนำเสนอสิ่งที่ได้จากการเรียนรู้ทั้ง 3 ด้าน
2. พระวิทยากรและอาจารย์ชี้นำเพิ่มเติม

ขั้นที่ 6 สรุปผลการเรียนรู้

พระวิทยากรและนักศึกษาช่วยกันสรุปแนวประพฤติปฏิบัติ และกิจกรรมทางศาสนาที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อการพัฒนาตนเอง

การประเมินผล

1. สังเกตการมีส่วนร่วม
2. ความคิดเห็นของนักศึกษาต่อกิจกรรมการเรียนรู้
3. ความคิดเห็นของอาจารย์ผู้ช่วยวิจัยต่อกิจกรรมการเรียนรู้
4. แบบประเมินพฤติกรรมนักศึกษา โดยอาจารย์ผู้ช่วยวิจัย

สรุปข้อคิดเห็นจากกิจกรรม

กิจกรรมค่ายจริยธรรม เป็นรูปแบบหนึ่งในการเสริมสร้างจริยธรรม นักศึกษาได้ฝึก ได้ปฏิบัติจริง มีเวลาได้คิดวิเคราะห์ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน เป็นการจุดประกายให้นักศึกษาได้เรียนรู้ด้วยตนเอง รู้ถึงคุณค่าของตนเอง นำแนวคิดทางศาสนามาเป็นแนวปฏิบัติในการพัฒนาตนเอง สามารถนำความรู้และทักษะที่ได้ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิต ในสังคมปัจจุบันได้อย่างมีความสุข

ใบงานที่ 1

แบบวิเคราะห์สิ่งที่ได้จากการเรียนรู้

กลุ่ม .....

สิ่งที่ประทับใจจากการเข้าค่ายจริยธรรม	สิ่งที่ได้เรียนรู้จากความประทับใจ	แนวปฏิบัติที่จะนำไปใช้

กำหนดการค่ายจริยธรรม

ณ. วัดป่าลิไลยก์ ต.ลำป่า อ.เมือง จ.พัทลุง

29 – 31 สิงหาคม 2546

วันแรก

07.00 – 09.00น.	เดินทางไปยังวัดป่าลิไลยก์ / เข้าที่พัก
09.00 – 10.00น.	แนะนำสถานที่
	ชี้แจงระเบียบการอยู่ค่าย
10.00 – 12.00น.	สำรวจชุมชน เรียนรู้ธรรมชาติ
12.00 – 13.00น.	พักเที่ยงตามอัธยาศัย
13.00 – 14.00น.	สำรวจชุมชน เรียนรู้ธรรมชาติ(ต่อ)
14.00 – 14.30น.	พิธีเปิด / ไหว้พระรับศีล
14.30 – 15.30น.	บรรยายความสำคัญของศาสนพิธี
15.30 – 17.30น.	เสวนาธรรม " ดอกไม้สวยเก็บได้จากทุกศาสนา"
17.30 – 19.00น.	พัก / ปฏิบัติกิจส่วนตัว
19.00 – 21.00น.	สวดมนต์ / ฝึกสมาธิ / เดินจงกรม
21.00น.	พักผ่อน

วันที่สอง

04.00 – 05.00น.	ตื่นนอนปฏิบัติภารกิจส่วนตัว
05.00 – 06.00น.	ทำวัตรเช้า / ปฏิบัติธรรม / ฝึกโยคะ
06.00 – 07.15น.	กตัญญูสถานที่ / ปฏิบัติกิจส่วนตัว
07.15 – 08.00น.	ตักบาตรสาธิต และการแผ่เมตตา
08.00 – 09.00น.	รับประทานอาหารเช้า
09.00 – 10.00น.	ความสำคัญของการแผ่เมตตา
10.00 – 11.30น.	บรรยายธรรม "คุณธรรมนำร่อง"
11.30 – 13.00น.	พักเที่ยง
13.00 – 15.00น.	แบ่งกิจกรรมตามฐาน
	ฐานที่ 1 ความรับผิดชอบ
	ฐานที่ 2 ความเมตตากรุณา
	ฐานที่ 3 ความซื่อสัตย์
15.00 – 15.30น.	ดื่มน้ำปานะ / กตัญญูสถานที่
15.30 – 17.30น.	เสวนาธรรม " พยาบาลที่พึงปรารถนา"
17.30 – 19.00น.	พัก / ปฏิบัติกิจส่วนตัว
19.00 – 20.00น.	สวดมนต์ / ฝึกสมาธิ / เดินจงกรม
20.00 – 22.00น.	พิธีจุดเทียมอุดมการณ์
22.00น.	พักผ่อน

วันที่สาม

04.00 – 05.00น.	ตื่นนอนปฏิบัติภารกิจส่วนตัว
05.00 – 06.00น.	ทำวัตรเช้า / ปฏิบัติธรรม / ฝึกโยคะ
06.00 – 07.15น.	กตัญญูสถานที่ / ปฏิบัติกิจส่วนตัว
07.15 – 08.00น.	ตักบาตรสาธิต
08.00 – 09.00น.	รับประทานอาหารเช้า
09.00 – 10.00น.	ประชุมกลุ่มทบทวนสิ่งที่ได้เรียนรู้
10.00 – 11.30น.	นำเสนอสิ่งที่ได้จากการเรียนรู้
11.30 – 13.00น.	พักเที่ยง
13.00 – 14.00น.	ตัวแทนกล่าวความรู้สึก และรับวุฒิบัตร
14.00 – 15.00น.	ตักบาตรความดี
15.00 – 18.00น.	เดินทางกลับถึงวิทยาลัยพยาบาลฯ นครศรีธรรมราช

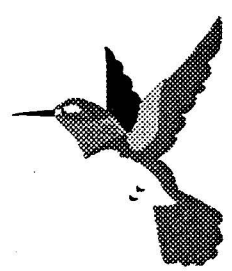

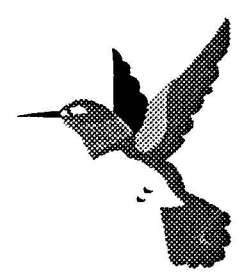

กติกาการอยู่ค่ายจริยธรรม

1. ตรงต่อเวลา
2. ตื่นนอน ปฏิบัติธรรมตามเวลาในกำหนดการเข้าค่ายจริยธรรม
3. ไม่ออกจากบริเวณวัด เว้นแต่มีความจำเป็นที่ได้รับอนุญาตจากอาจารย์ผู้ควบคุม
4. ปฏิบัติหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมาย
6. ร่วมมือและตั้งใจในการปฏิบัติงานเป็นอย่างดี
7. ก่อนปิดกิจกรรมการอบรมให้ทำความสะอาดสถานที่ และเก็บของใช้ต่างๆไว้ที่เดิม
8. ช่วยรักษาความสะอาดที่พัก บริเวณวัด
9. ช่วยกันประหยัดน้ำ ไฟ
10. แสดงความสุภาพเรียบร้อยต่อพระอาจารย์ อาจารย์ และอาจารย์พี่เลี้ยง
11. ให้ความเคารพต่อสถานที่ พระวิทยากร และบุคลากรของวัด
12. พูดคุยกับเพื่อนด้วยความสุภาพ
13. ไม่พูดส่งเสียงดังรบกวนผู้อื่นในทุกๆสถานที่
14. ก่อนพระวิทยากรบรรยายให้พูดว่า "สวัสดีครับ สวัสดีคะ" กราบ 3 ครั้ง
15. เมื่อพระวิทยากรบรรยายเสร็จให้พูดว่า "ขอบคุณครับ ขอบคุณคะ" กราบ 3 ครั้ง
16. ไม่เห็นแก่ตัวพร้อมที่จะเสียสละทุกเมื่อ
17. เมื่อเห็นผู้อื่นทำงานเราจะช่วยทันที
18. จะไม่มีการทะเลาะเบาะแว้งกัน
19. ไม่แอบรับประทานอาหารหรือขนม และสิ่งเสพติดทุกชนิด
20. เมื่อไม่สบายหรือเห็นเพื่อนไม่สบายหรือมีสิ่งใดผิดปกติเกิดขึ้นให้รีบแจ้งอาจารย์พี่เลี้ยง หรือพระวิทยากรทันที
21. อย่านำสิ่งของมาในค่ายจริยธรรม ถ้ามีให้นำมาฝากอาจารย์พี่เลี้ยง
22. รักษาระเบียบในการเดินแถว และเข้า ออกห้องประชุม หรือทำธุรกิจอื่นๆ

ระเบียบการรับประทานอาหาร

1. ให้นักศึกษาเข้าแถวรับอาหารอย่างเป็นระเบียบ
2. ตักอาหารแต่พอดี ไม่หก ไม่เหลือ
3. รับประทานอาหารอย่างตั้งใจ ไม่ส่งเสียงดัง
4. ตัวแทนกลุ่มคอยช่วยเหลือ บริการน้ำใส่เหยือกให้เพื่อน และอาจารย์
5. นักศึกษานั่งรับประทานอาหารอย่างสงบ มีระเบียบเรียบร้อยสวยงาม
6. นักศึกษาออกไปล้างจานอย่างเป็นระเบียบ

การมอบหมายและแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ

1. การแบ่งเขตกติญญูสถานที่

   เขตที่ 1 ตั้งแต่ถนนประตูทางเข้าซ้ายมือ ถึงถนนสายตะวันตกของศาลาแม่ ถึงโรงครัว

   เขตที่ 2 ตั้งแต่ถนนหน้าศาลาแม่ ถึงลานธรรมบริเวณสระน้ำ

   เขตที่ 3 ลานธุดงค์ ถึงชายทะเล

   เขตที่ 4 ตั้งแต่ถนนซีกทางขวาทั้งหมด กุฏิอาจารย์ ถึงชายทะเล

   ในการอบรมจะแบ่งให้รับผิดชอบแต่ละเขตและมีการเปลี่ยนกลุ่มทุก ๆวันจนหมดเวลาอบรม

2. แบ่งหน่วยบริการและบริหารเวลา

   2.1 กลุ่มบริการอาหารมีหน้าที่ดังนี้

   1) จัดภาชนะในการรับประทานอาหาร
   2) จัดน้ำใส่แก้วางที่โต๊ะอาหาร
   3) ตักอาหารให้สมาชิกที่เข้าแถวรับอาหาร
   4) เตรียมอาหารใส่บาตรพระให้แก่สมาชิก เพื่อเตรียมการตักบาตรสาธิต
   5) จัดอาหารถวายพระและประเคน

   2.2 กลุ่มบริการน้ำอาบและห้องน้ำ

   1) จัดน้ำใส่อ่างให้พอเพียงทั้งภาคเช้าและเย็น
   2) รักษาความสะอาดห้องน้ำและโถส้วม
   3) จัดหาอุปกรณ์สำหรับใช้ประจำห้องน้ำ

   จัดให้ทำหน้าที่ห้องน้ำหญิง 5 คน ห้องน้ำชาย 1 คน โดยแบ่งการรับผิดชอบตามลำดับวันละ 3 เวลา โดยประธานกลุ่มรับผิดชอบตรวจดูแลความเรียบร้อย

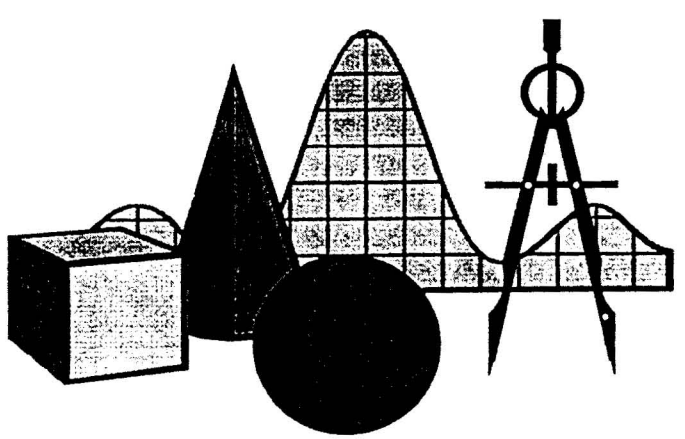

หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 : สังคมรอบตัว

แนวคิด

มนุษย์เป็นองค์ประกอบของระบบนิเวศ ซึ่งประกอบด้วยธรรมชาติ ชุมชน กลุ่มบุคคลที่เราจะต้องปรับตัว สร้างสัมพันธภาพ เข้าใจและเห็นคุณค่าในการอยู่ร่วมกัน

วัตถุประสงค์

เพื่อเรียนรู้ และเข้าใจสังคมรอบตัว วิถีสังคม เห็นความสำคัญและเห็นคุณค่าของสิ่งรอบตัว ทั้งทางด้านกายภาพ สิ่งมีชีวิต และมนุษย์ มุ่งเสริมสร้างจริยธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

กิจกรรมที่ 3 : ค่ายอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

เวลา 4 วัน 3 คืน รวม 83 ชั่วโมง

จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม

1. เห็นคุณค่าของสิ่งรอบตัว และปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้น ด้วยความรับผิดชอบ เมตตากรุณา และซื่อสัตย์
2. สามารถใช้หลักจริยธรรมด้านความรับผิดชอบ เมตตากรุณา และซื่อสัตย์ มาใช้ได้ถูกต้องเหมาะสมตามสถานการณ์

เนื้อหาของกิจกรรม ประกอบด้วย 4 กิจกรรมย่อย

1. การบริหารค่ายพักแรม
2. ศึกษาระบบนิเวศ
3. สนทนาเชิงประสบการณ์ด้านอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
4. กิจกรรมกลุ่มและนันทนาการ

สื่อประกอบกิจกรรม

1. เอกสารประกอบสอนเรื่องการบริหารค่ายพักแรม
2. เอกสารประกอบสอนเรื่องมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม
3. เอกสารประกอบสอนเรื่องระบบนิเวศแห่งหมู่เกาะลิบง

การประเมินผล

1. สังเกตการมีส่วนร่วม
2. ความคิดเห็นของนักศึกษาต่อกิจกรรมการเรียนรู้
3. ความคิดเห็นของอาจารย์ผู้ช่วยวิจัยต่อกิจกรรมการเรียนรู้
4. แบบประเมินพฤติกรรมนักศึกษา โดยอาจารย์ผู้ช่วยวิจัย

กิจกรรมย่อย 3.1 : การบริหารค่ายพักแรม

จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม

1. นักศึกษามีความรับผิดชอบ และซื่อสัตย์ ในบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย
2. นักศึกษามีความเมตตากรุณา ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อให้งานสำเร็จด้วยดี
3. นักศึกษาได้ใช้หลักจริยธรรม ในการเป็นผู้นำ และผู้ตามที่ดี

สื่อประกอบกิจกรรม

1. คู่มือการบริหารค่ายพักแรม
2. อุปกรณ์การเข้าค่ายพักแรม เช่น เต็นท์ ชูชีพ เครื่องครัว ฯลฯ

กิจกรรมและวิธีการดำเนินกิจกรรม

1. ปฐมนิเทศ มอบหมายหน้าที่ ประธาน รองประธาน และกรรมการฝ่ายต่างๆ
2. แบ่งนักศึกษาออกเป็นกลุ่ม กลุ่มละ 6-7 คน รวม 6 กลุ่ม เลือกประธานกลุ่ม และแบ่งหน้าที่ในกลุ่มย่อย
3. ชี้แจงการเตรียมอุปกรณ์ต่างๆที่ต้องใช้ในการเข้าค่ายพักแรม
4. นักศึกษาทุกคนร่วมกิจกรรมโดยมีขั้นตอนการเรียนรู้ดังนี้

ขั้นที่ 1 คิดและลงมือทำ

ทุกคนเตรียมอุปกรณ์ของตนเองในการเข้าค่ายพักแรม รวมทั้งการเตรียมอุปกรณ์สำหรับกลุ่ม ตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย

ขั้นที่ 2 มีการแสดงออก

ทุกคนร่วมสร้างเต็นท์ที่อยู่อาศัย ทำงานตามหน้าที่ที่ได้รับหมอบหมาย เช่น ฝ่ายอาหาร ฝ่ายสวัสดิการ ฝ่ายบันเทิง

ขั้นที่ 3 มีการร่วมมือ

1. สมาชิกกลุ่มช่วยกันตั้งชื่อกลุ่ม ร่วมแต่งเพลง และท่าทางประกอบเพลงประจำกลุ่ม
2. ร่วมกันดูแลความเป็นระเบียบเรียบร้อย และความสะอาดประจำกลุ่ม มีการตรวจความเรียบร้อยโดยคณะวิทยากรในทุกเช้าก่อนเริ่มกิจกรรมต่างๆในแต่ละวัน

ขั้นที่ 4 ทบทวนสิ่งที่ได้เรียนรู้

ประธานแต่ละกลุ่ม ร่วมประชุมกับคณะกรรมการค่ายพักแรมและทีมวิทยากรทุกคืนหลังเสร็จสิ้นกิจกรรมในแต่ละวัน เพื่อทบทวนปัญหา อุปสรรคที่พบในแต่ละวัน หาแนวทางแก้ปัญหา และวางแผนการดำเนินงานในวันต่อไป

ขั้นที่ 5 สะท้อนสิ่งที่ได้จากการเรียนรู้

1. ประธานกลุ่มนำเสนอสิ่งที่ได้จากการเรียนรู้จากกิจกรรมนี้ โดยเน้นจริยธรรมด้านความรับผิดชอบ เมตตากรุณา และซื่อสัตย์
2. นักศึกษาให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ขั้นที่ 6 สรุปผลการเรียนรู้

นักศึกษาและวิทยากรช่วยกันสรุปผลที่ได้จากกิจกรรม สู่การนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน และชีวิตการทำงาน

การประเมินผล

1. สังเกตการมีส่วนร่วม
2. การนำเสนอผลงานกลุ่ม
3. การสัมภาษณ์วิทยากรและผู้เข้าร่วมกิจกรรม
4. แบบประเมินพฤติกรรมนักศึกษาโดยอาจารย์ผู้ช่วยวิจัย

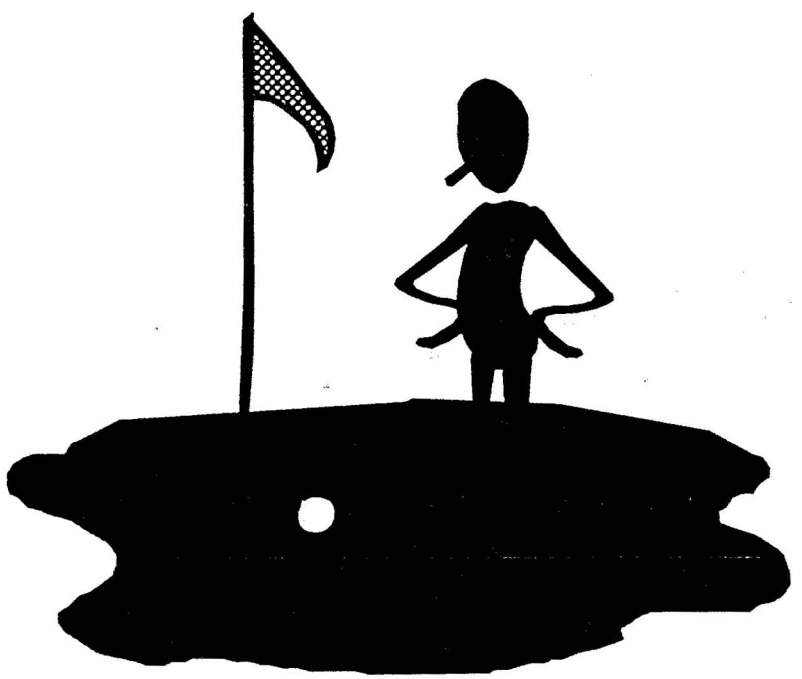

กิจกรรมย่อย 3.2 ศึกษาระบบนิเวศ

จุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม

1. เห็นคุณค่า ความสำคัญ ของระบบนิเวศ ตระหนักในความรับผิดชอบ ความเมตตากรุณา และความซื่อสัตย์
2. แสดงพฤติกรรมจริยธรรมที่เหมาะสมในการดำเนินกิจกรรมร่วมกับผู้อื่น และสิ่งแวดล้อมรอบตัว

สื่อประกอบกิจกรรม

1. ใบความรู้เรื่อง การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
2. ใบความรู้เรื่อง ระบบนิเวศ
3. ใบความรู้เรื่อง ระบบนิเวศแห่งหมู่เกาะลิบง
4. ใบงานการศึกษาชีวิตสัตว์ทะเล
5. ใบงาน " ผจญภัยในป่าชายเลน" โดยแบ่งเป็น 3 ฐาน
6. ใบงาน Walk Rally ในป่าบก โดยแบ่งเป็น 6 ฐาน

กิจกรรมและวิธีการดำเนินการ

1. แบ่งนักศึกษาออกเป็นกลุ่ม กลุ่มละ 6-7 คน รวม 6 กลุ่ม ทุกกลุ่มได้ศึกษาชีวิตสัตว์ทะเล ผจญภัยในป่าชายเลน และ Walk Rally ในป่าบก
2. นักศึกษาทุกคนเข้าร่วมกิจกรรมโดยมีขั้นตอนการเรียนรู้ดังนี้

ขั้นที่ 1 คิดและลงมือทำ

ศึกษาชีวิตสัตว์ทะเลในเวลากลางคืน โดยให้นักศึกษาเดินชายทะเลเป็นกลุ่ม ศึกษาชีวิตสัตว์ทะเล และนำมาคนละ 1ชนิด ในกลุ่มไม่ให้ซ้ำกัน(ใส่ภาชนะที่เหมาะสม)

ขั้นที่ 2 มีการแสดงออก

นักศึกษาแต่ละคนนำสัตว์ทะเลที่จับได้มานำเสนอให้ทุกคนรู้จัก แล้วนำไปปล่อยอย่างปลอดภัย

ขั้นที่ 3 มีการร่วมมือ

1. ให้นักศึกษาแต่ละกลุ่ม ผจญภัยในป่าชายเลน ไปเป็นกลุ่มตามพื้นที่ที่ได้รับมอบหมายให้ศึกษาสภาพป่าชายเลน และช่วยเหลือกันในกลุ่มขณะเดินป่า
2. ให้นักศึกษาแต่ละกลุ่ม Walk Rally ในป่าบก ร่วมกันทำกิจกรรมตามฐานต่างๆ ทั้งหมด 6 ฐาน ช่วยเหลือกันให้งามเสร็จทันตามเวลา
   - ฐานที่ 1 : สิ่งประดิษฐ์คู่ใจ
   - ฐานที่ 2 : จารึกนามไว้ให้โลกรู้ในรูไห
   - ฐานที่ 3 : รวมกันเราอยู่
   - ฐานที่ 4 : เติมน้ำมัน
   - ฐานที่ 5 : พิชิตปิงปอง
   - ฐานที่ 6 : สายใยอาหาร

ขั้นที่ 4 ทบทวนสิ่งที่ได้เรียนรู้

1. นักศึกษาร่วมประชุมกลุ่ม ทบทวนสิ่งที่พบ และได้เรียนรู้ ช่วยกันตอบปัญหาตามใบงานที่ 1
2. ประชุมกลุ่ม ทบทวนข้อคิดเห็นจากกิจกรรมในแต่ละฐาน ตามใบงานที่ 2

ขั้นที่ 5 วิเคราะห์ผลสะท้อนจากการเรียนรู้

1. นักศึกษาในแต่ละกลุ่มร่วมกันวิเคราะห์ พฤติกรรมจริยธรรมที่ได้เรียนรู้จากการทำกิจกรรม ด้านความรับผิดชอบ เมตตากรุณา และซื่อสัตย์ และเลือกตัวแทนกลุ่มเพื่อนำเสนอ
2. เปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนได้เสนอแนะเพิ่มเติม

ขั้นที่ 6 สรุปผลการเรียนรู้

วิทยากรและนักศึกษาร่วมกันสรุป จริยธรรมที่ได้จากการเข้าร่วมกิจกรรม และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน และชีวิตการทำงาน

การประเมินผล

1. สังเกตการมีส่วนร่วม
2. การนำเสนอผลงานกลุ่ม
3. การสัมภาษณ์อาจารย์ประจำกลุ่มและผู้เข้าร่วมกิจกรรม
4. แบบประเมินพฤติกรรมนักศึกษาโดยอาจารย์ผู้ช่วยวิจัย

ใบงานที่ 1

การศึกษาชีวิตสัตว์ทะเล

ณ อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะลิบง อ. กันตัง จ. ตรัง

1. **ในกิจกรรมนี้นักศึกษาได้แสดงพฤติกรรม ด้านความรับผิดชอบต่อชีวิตสัตว์ทะเลและเพื่อนร่วมกลุ่มอย่างไรบ้าง**

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. **ในกิจกรรมนี้นักศึกษาได้แสดงพฤติกรรม ด้านความเมตตากรุณาต่อชีวิตสัตว์ทะเลและเพื่อนร่วมกลุ่มอย่างไรบ้าง**

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. **ในกิจกรรมนี้นักศึกษาได้แสดงพฤติกรรม ด้านความซื่อสัตย์ต่อชีวิตสัตว์ทะเลและเพื่อนร่วมกลุ่มอย่างไรบ้าง**

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ใบงานที่ 2

ผจญภัยในป่าชายเลน

ณ อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะลิบง อ. กันตัง จ. ตรัง

1. ในฐานที่ 1 นักศึกษาสังเกตสิ่งแวดล้อมที่มีชีวิต และไม่มีชีวิต นักศึกษาได้อะไรจากฐานนี้

.....

.....

.....

.....

.....

2. ในฐานที่ 2 นักศึกษาสังเกตสิ่งแวดล้อมที่มีชีวิต และไม่มีชีวิต นักศึกษาได้อะไรจากฐานนี้

.....

.....

.....

.....

.....

3. ในฐานที่ 3 จากการศึกษาสภาพป่าชายเลนในฐานนี้นักศึกษาได้พบชนิดของ ต้นไม้ พืช สัตว์ มากมาย ให้นักศึกษาช่วยกันเขียนทุกอย่างที่พบในฐานนี้ให้ได้มากที่สุด

.....

.....

.....

.....

4. จากการศึกษาสภาพป่าชายเลน นักศึกษาเห็นปัญหาอะไรบ้าง และมีแนวทางแก้ไขอย่างไร

.....

.....

.....

.....

5. สิ่งประทับใจที่ได้เรียนรู้จากกิจกรรมนี้คือ

.....

.....

.....

.....

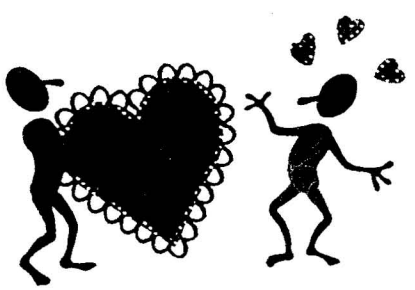

ใบงานที่ 3

กิจกรรม Walk Rally ในป่าบก

ข้อคิดจากฐานที่ 1 :

.....

.....

.....

ข้อคิดจากฐานที่ 2 :

.....

.....

.....

ข้อคิดจากฐานที่ 3 :

.....

.....

.....

ข้อคิดจากฐานที่ 4 :

.....

.....

.....

ข้อคิดจากฐานที่ 5 :

.....

.....

.....

ข้อคิดจากฐานที่ 6 :

.....

.....

.....

จริยธรรมที่ได้จากกิจกรรมนี้

.....

.....

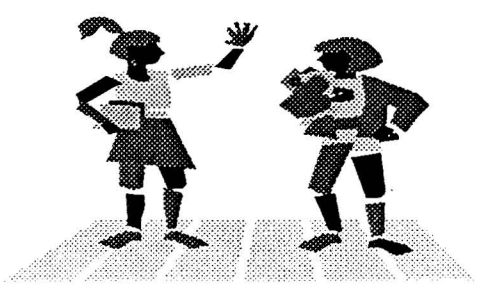

กิจกรรมย่อยที่ 3.3 : สนทนาเชิงประสบการณ์ด้านอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม

1. ตระหนักและเห็นคุณค่า ความเกี่ยวพันระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ตระหนักในความรับผิดชอบ
2. มีพฤติกรรมแสดงออกถึงความเมตตา เอื้ออาทร แก่ชุมชนชายทะเล

สื่อประกอบกิจกรรม

1. ใบงาน ชุมชนกับสิ่งแวดล้อม

กิจกรรมและวิธีการดำเนินกิจกรรม

ขั้นที่ 1 คิดและลงมือทำ

1. แบ่งนักศึกษาไปเป็นกลุ่ม ให้นักศึกษาแต่ละคนศึกษาความเป็นอยู่ และการพึ่งพาอาศัยกันระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบ เมตตากรุณา และซื่อสัตย์
2. ร่วมสนทนาเชิงประสบการณ์กับผู้นำชุมชน เช่น ประธาน อ.บ.ต ผู้นำชุมชน ตัวแทนชาวบ้าน เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

ขั้นที่ 2 มีการแสดงออก

นักศึกษาร่วมสนทนาและศึกษาวิถีสังคมในชุมชนที่มอบหมายอย่างอิสระ

ขั้นที่ 3 มีการร่วมมือ

ร่วมมือกันศึกษาวิถีชุมชน ค้นหาข้อมูลให้ได้ครอบคลุมตามใบงานที่ได้มอบหมาย

ขั้นที่ 4 ทบทวนสิ่งที่ได้เรียนรู้

นักศึกษาประชุมกลุ่มร่วมกันทบทวนสิ่งที่ได้ศึกษาตามใบงาน และจากการร่วมสนทนาในประเด็นการพึ่งพาอาศัยกันระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม และจริยธรรมในการอยู่ร่วมกัน

ขั้นที่ 5 วิเคราะห์ผลสะท้อนจากการเรียนรู้

ตัวแทนแต่ละกลุ่มนำเสนอและร่วมกันอภิปราย พฤติกรรมจริยธรรมในการอยู่ร่วมกันระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวกับความรับผิดชอบ เมตตากรุณา และความซื่อสัตย์

ขั้นที่ 6 สรุปผลที่ได้จากการเรียนรู้

นักศึกษาและอาจารย์ช่วยกันสรุปพฤติกรรมจริยธรรมที่ได้จากการเรียนรู้

การประเมินผล

1. สังเกตการมีส่วนร่วม
2. การนำเสนอผลงานกลุ่ม
3. สัมภาษณ์อาจารย์ประจำกลุ่มและผู้เข้าร่วมกิจกรรม
4. แบบประเมินพฤติกรรมนักศึกษาโดยอาจารย์ผู้ช่วยวิจัย

ใบงานที่ 1

ชุมชนกับสิ่งแวดล้อม

ณ ชุมชนหมู่เกาะลิบง อ. กันตัง จ. ตรัง

1. ศึกษาความสัมพันธ์ของชุมชนกับสิ่งแวดล้อม

จากอดีต	ถึงปัจจุบัน	ปัญหาที่เกิดขึ้น	แนวทางแก้ไขของชุมชน

2. สิ่งที่ประชาชนภาคภูมิใจเกี่ยวกับชุมชนของตนเองคืออะไร

.....

.....

.....

.....

กิจกรรมย่อยที่ 3.4 กิจกรรมกลุ่มและนันทนาการ

จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม

1. นักศึกษามีพฤติกรรมจริยธรรมด้านความรับผิดชอบ เมตตากรุณา และความซื่อสัตย์ เหมาะสมตามสถานการณ์
2. นักศึกษาได้เรียนรู้สิ่งต่างๆ ด้วยความสนุกสนาน
3. ฝึกให้นักศึกษากล้าแสดงออก เป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี

สื่อประกอบกิจกรรม

1. ใบงานที่ 1 จริยธรรมที่ได้เรียนรู้จากกิจกรรม

กิจกรรมและวิธีการดำเนินกิจกรรม

1. กิจกรรมประกอบด้วย กิจกรรมออกกำลังกาย ว่ายน้ำ กิจกรรมนันทนาการ เกมกิจกรรมรอบกองไฟ
2. นักศึกษาทุกคนเข้าร่วมกิจกรรม โดยมีขั้นตอนการเรียนรู้ดังนี้

ขั้นที่ 1 คิดและลงมือทำ ตามกำหนดการ

ขั้นที่ 2 มีการแสดงออก

นักศึกษาแต่ละคนได้ทำกิจกรรมตามที่มอบหมาย และตามกำหนดการเข้าค่ายสลับกันเป็นผู้นำและผู้ตาม ทุกคนต้องมีส่วนร่วมในแต่ละกิจกรรม

ขั้นที่ 3 การร่วมมือกัน

นักศึกษาในแต่ละกลุ่มร่วมกันคิดกิจกรรม และทุกคนต้องมีส่วนร่วมในการแสดงกิจกรรมรอบกองไฟ เพื่อชิงรางวัลกิจกรรมยอดเยี่ยม

ขั้นที่ 4 ทบทวนสิ่งที่ได้เรียนรู้

นักศึกษาแต่ละกลุ่ม ทบทวนสิ่งที่ได้เรียนรู้จากกิจกรรมรอบกองไฟ

ขั้นที่ 5 สะท้อนผลที่ได้จากการเรียนรู้

นักศึกษาแต่ละคนส่งตัวแทนนำเสนอ จริยธรรมที่ได้เรียนรู้จากการทำกิจกรรมกลุ่มและกิจกรรมนันทนาการ

ขั้นที่ 6 สรุปผลการเรียนรู้

นักศึกษาและอาจารย์ช่วยกันสรุป จริยธรรมที่ได้เรียนรู้จากการทำกิจกรรมกลุ่มและกิจกรรมนันทนาการ

การประเมินผล

1. สังเกตการมีส่วนร่วม
2. การนำเสนอผลงานกลุ่ม
3. สัมภาษณ์วิทยากรและอาจารย์ประจำกลุ่ม
4. แบบประเมินพฤติกรรมนักศึกษาโดยอาจารย์ผู้ช่วยวิจัย

ใบงานที่ 1

จริยธรรมที่ได้จากการเรียนรู้จากกิจกรรม

กลุ่ม .....

สิ่งที่ประทับใจในแต่ละกิจกรรม	จริยธรรมที่ได้เรียนรู้จากความประทับใจ	แนวปฏิบัติที่จะนำไปใช้

กำหนดการเข้าค่ายอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ณ. อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะลิบง อ.กันตัง จ.ตรัง

14 – 16 สิงหาคม 2546

วันแรก

07.00 - 08.00น.	ผู้อำนวยการวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครศรีธรรมราช กล่าวโอวาทก่อนออกดดินทาง
08 00 - 12.00น.	เดินทางถึงที่พัก อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะลิบง
12.00 - 13.00น.	พักรับประทานอาหารเที่ยง
13.00 - 15.00น.	แนะนำสถานที่ / สร้างที่พัก / จัดสัมภาระ
15.00 - 16.30น.	กิจกรรมนันทนาการ
19.00 – 20.00น.	พิธีเปิดค่ายอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม กล่าวต้อนรับโดยหัวหน้าอุทยานแห่งชาติ หมู่เกาะลิบง
20.00 – 21.00น.	ศึกษาชีวิตสัตว์ทะเลในเวลากลางคืน
21.00 – 22.00น.	กิจกรรมนันทนาการ
22.00น.	สวดมนต์ นอน
22.00 – 23.00น.	ประชุมผู้แทนชาวค่ายร่วมกับวิทยากรและอาจารย์ประจำกลุ่ม

วันที่สอง

05.30 – 06.30น.	ตื่นนอน ออกกำลังการตอนเช้า
06.30 – 07.30น.	อาหารเช้า
07.30 – 08.30น.	ตรวจความเรียบร้อย ตามกลุ่ม โดยคณะวิทยากร
08.30 – 09.00น.	ประชุมรอบเสาธง
09.00 – 12.00น.	กิจกรรมผจญภัยในป่าชายเลน
12.00 – 13.00น.	พักรับประทานอาหารเที่ยง
13.00 – 15.00น.	Walk Rally ป่าบก
15.00 – 17.00น.	ว่ายน้ำ
17.00 – 19.00น.	จัดเตรียมอาหาร / รับประทานอาหารเย็น
19.00 – 20.00น.	กิจกรรมนันทนาการ
20.00 – 21.00น.	นำเสนอ / สรุปผลที่ได้เรียนรู้จากการทำกิจกรรม
21.00 – 22.00น.	กิจกรรมนันทนาการ
22.00น.	สวดมนต์ นอน
22.00 – 23.00น.	ประชุมผู้แทนสมาชิกชาวค่ายร่วมกับวิทยากร

วันที่สาม

05.30 – 06.30น.	ตื่นนอน ออกกำลังการตอนเช้า
06.30 – 07.30น.	อาหารเช้า
07.30 – 08.30น.	ตรวจความเรียบร้อย ตามกลุ่ม โดยคณะวิทยากร
08.30 – 09.00น.	ประชุมรอบเสาธง
09.00 – 12.00น.	เข้าหมู่บ้าน ศึกษาสภาพแวดล้อม และความเป็นอยู่
12.00 – 13.00น.	พักรับประทานอาหารเที่ยง
13.00 – 15.00น.	สนทนาเชิงประสบการณ์ร่วมกับผู้นำชุมชน
15.00 – 16.30น.	เดินทางกลับที่พัก
16.30 – 19.00น.	จัดเตรียมอาหารเย็น
19.00 – 23.00น.	กิจกรรมอำลาอาลัย
	รับประทานอาหารเย็นร่วมกัน
	กิจกรรมรอบกองไฟ มีการแสดงของทุกกลุ่ม
	ตัวแทนกลุ่ม อาจารย์ประจำกลุ่มและวิทยากร กล่าวแสดงความรู้สึก
23.00น	พิธีปิดค่าย

วันที่สี่

05.30 – 06.30น.	ตื่นนอน ออกกำลังการตอนเช้า
06.30 – 07.30น.	อาหารเช้า
07.30 – 08.30น.	ตรวจความเรียบร้อย ตามกลุ่ม โดยคณะวิทยากร
08.30 – 09.00น.	ประชุมรอบเสาธง
09.00 – 12.00น.	ตรวจความเรียบร้อยของสถานที่
12.00 – 13.00น.	พักรับประทานอาหารเที่ยง
13.00 – 18.00น.	เดินทางกลับ ถึงวิทยาลัยพยาบาลฯ นครศรีธรรมราช
18.00น.	ถึงวิทยาลัยพยาบาลฯ นครศรีธรรมราช โดยสวัสดิภาพ

หน่วยการเรียนรู้ที่3 : เรียนรู้รับใช้สังคม

แนวคิด

ในการเรียนรู้รับใช้สังคมเป็นการเรียนรู้เพื่อการช่วยเหลือสังคมส่วนรวม การพยาบาลเป็นวิชาชีพที่ได้รับการยอมรับว่าจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับสังคม ผู้ประกอบวิชาชีพการพยาบาลจึงต้องรับผิดชอบต่อสังคมโดยการปฏิบัติ ด้วยความเมตตากรุณา ซื่อสัตย์ และความรับผิดชอบ ต่อการพัฒนาในสังคมซึ่งจำเป็นต้องมีจริยธรรมอย่างน้อย 3 ด้าน

วัตถุประสงค์

เพื่อให้นักศึกษาตระหนักในความรับผิดชอบ เมตตากรุณา และซื่อสัตย์ ที่มีต่อชุมชน ศึกษาสภาพความเป็นอยู่ และปัญหาของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ ช่วยเหลือและสร้างสรรค์สังคม เพื่อให้สังคมเป็นสุข

กิจกรรมที่ 4 : ศึกษาวิถีชีวิตชุมชน

เวลา 1 สัปดาห์

จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม

1. นักศึกษาตระหนัก และเห็นคุณค่าของความรับผิดชอบ เมตตากรุณา และซื่อสัตย์ของคนในชุมชน ที่ส่งผลต่อสุขภาพ
2. สามารถใช้หลักจริยธรรมด้านความรับผิดชอบ เมตตากรุณา และซื่อสัตย์ได้เหมาะสมกับสถานะการณ์

สื่อประกอบกิจกรรม

1. เอกสารวิถีชีวิตชุมชน
2. เอกสารการดูแลสุขภาพชุมชน
3. ใบงาน ข้อมูลวิถีชีวิตชุมชน

กิจกรรมและวิธีดำเนินกิจกรรม

1. ปฐมนิเทศและมอบหมายงานให้นักศึกษาได้ศึกษาชุมชนเพื่อให้ได้ข้อมูลตามใบงาน
2. แบ่งนักศึกษาออกเป็น 6 กลุ่ม ๆละ 6 – 7 คน
3. ให้นักศึกษาแต่ละกลุ่มเข้าไปศึกษาวิถีชีวิตชุมชน โดยเข้าไปอยู่ในชุมชนเป็นเวลา 1 สัปดาห์
4. ศึกษาชุมชนใน 2 ประเด็น
   4.1 ศึกษาความสัมพันธ์ของชุมชนกับสิ่งแวดล้อมจากอดีตถึงปัจจุบัน
   4.2 สิ่งที่ประชาชนภาคภูมิใจเกี่ยวกับชุมชมของตนเอง
5. ให้นักศึกษาทุกคนร่วมกิจกรรมโดยมีขั้นตอนการเรียนรู้ดังนี้

ขั้นที่ 1 คิดและลงมือทำ

นักศึกษาแต่ละกลุ่มมีการแบ่งงานกันรับผิดชอบเพื่อศึกษาวิถีชีวิตในชุมชน ตามประเด็นที่ได้มอบหมายอย่างละเอียด (แต่ละกลุ่มศึกษาในพื้นที่ไม่ซ้ำกัน)

ขั้นที่ 2 มีการแสดงออก

นักศึกษาได้เรียนรู้และสัมผัสชีวิตจริงในแต่ละชุมชน มีอิสระในการศึกษาเรียนรู้

ขั้นที่ 3 มีการร่วมมือ

นักศึกษามีการวางแผนร่วมกันในการเก็บข้อมูลจากชุมชน เพื่อให้ได้ข้อมูลชุมชนที่สมบูรณ์ที่สุด ปรึกษากันในแต่ละวันเพื่อสอบถามประเด็นที่ยังไม่สมบูรณ์

ขั้นที่ 4 ทบทวนสิ่งที่ได้เรียนรู้

เมื่อครบ 1 สัปดาห์ นักศึกษาแต่ละกลุ่มร่วมกันทบทวนประเด็นปัญหาตามใบงาน และเขียนให้ครอบคลุมใบงาน

ขั้นที่ 5 สะท้อนสิ่งที่ได้จากการเรียนรู้

ให้ตัวแทนนักศึกษาแต่ละกลุ่มนำเสนอประเด็นปัญหาสุขภาพที่เกิดขึ้นจากการขาดพฤติกรรมตามใบงาน และหาแนวทางแก้ไข

ขั้นที่ 6 สรุปสิ่งที่ได้จากการเรียนรู้

อาจารย์และนักศึกษาช่วยกันสรุปปัญหาสุขภาพ และเสนอแนวทางแก้ไขที่เป็นรูปธรรมในบทบาทของนักศึกษาพยาบาล

การประเมินผล

1. สังเกตการมีส่วนร่วม
2. การนำเสนอผลงานกลุ่ม
3. สัมภาษณ์อาจารย์ประจำกลุ่มและผู้เข้าร่วมกิจกรรม
4. แบบประเมินพฤติกรรมนักศึกษาโดยอาจารย์ผู้ช่วยวิจัย

สรุปข้อคิดเห็นจากกิจกรรม

การศึกษาวิถีชีวิตชุมชน เป็นการเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้สัมผัสชุมชนในสถานการณ์ความเป็นจริง จะช่วยให้นักศึกษาได้เรียนรู้ได้อย่างผสมผสานและกลมกลืน ระหว่างความรู้ที่เรียนและจิตสำนึกทางจริยธรรมที่บุคลากรสุขภาพมีต่อชุมชน ทั้งนี้เพื่อให้นักศึกษาเกิดการพัฒนาความรู้อย่างยั่งยืน และเพิ่มคุณค่าสูงสุดของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ส่งผลให้ชุมชนมีสุขภาพที่สมบูรณ์แข็งแรง

ใบงาน

ข้อมูลวิถีชีวิตชุมชน

ระหว่างวันที่ ..... เดือน ..... พ.ศ. .....

สถานที่ .....

กลุ่ม .....

ปัญหาสุขภาพชุมชน	สาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหา	พฤติกรรมจริยธรรมเชิงสาเหตุ	กลวิธีแก้ไขในบทบาทพยาบาล

สรุปปัญหาสำคัญ

.....

.....

.....

.....

โครงการที่จะนำไปดำเนินการต่อไป

.....

กิจกรรมที่ 5 รับใช้ชุมชนดูแลสุขภาพ

เวลา 1 วัน

จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม

1. เพื่อให้นักศึกษาตระหนักในคุณค่าของสังคมพร้อมช่วยเหลือสังคม
2. ช่วยเหลือชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาสุขภาพ โดยมุ่งให้ตระหนักในความรับผิดชอบ เมตตากรุณา และซื่อสัตย์
3. นักศึกษาแสดงพฤติกรรมจริยธรรมที่เหมาะสมกับสถานะการณ์

สื่อประกอบกิจกรรม

1. การดูแลสุขภาพชุมชน
2. แบบฟอร์มการเขียนโครงการ

กิจกรรมและวิธีการดำเนินการ

1. หลังจากนักศึกษาได้เรียนรู้วิถีชุมชนในกิจกรรมที่ 4 แล้วให้นักศึกษาแต่ละกลุ่มเสนอโครงการเพื่อดำเนินการจริงอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อแก้ไขปัญหาสุขภาพ อันเกิดจากพฤติกรรมสุขภาพด้านความรับผิดชอบ เมตตากรุณา และซื่อสัตย์
2. นักศึกษาทุกคนร่วมกิจกรรมโดยมีขั้นตอนการเรียนรู้ดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 คิดและลงมือทำ

นักศึกษาวางแผนและเสนอโครงการตามแบบฟอร์มในใบงาน ประสานชุมชน และดำเนินกิจกรรมตามความเหมาะสมของพื้นที่ ของแต่ละกลุ่ม

ขั้นที่ 2 มีการแสดงออก

1. นักศึกษาแต่ละกลุ่มเขียนโครงการได้อย่างอิสระตามสุขภาพชุมชนที่ได้ศึกษามา
2. นักศึกษาแต่ละคนได้แสดงออกตามบทบาทหน้าที่ของตนเองในแต่ละโครงการ

ขั้นที่ 3 มีการร่วมมือ

1. นักศึกษามีการประสานความร่วมมือในกลุ่มเพื่อวางแผนและเขียนโครงการให้สำเร็จลุล่วงด้วยดี
2. มีการประสานงานร่วมกับชุมชน และผู้นำชุมชน เพื่อการดำเนินงาน ความร่วมมือและการสนับสนุนโครงการ

ขั้นที่ 4 ทบทวนสิ่งที่ได้เรียนรู้

ตัวแทนนักศึกษาแต่ละกลุ่มเสนอผลงานโครงการตามที่ได้ดำเนินการไป ให้เพื่อนกลุ่มอื่นได้เรียนรู้ร่วมกัน

ขั้นที่ 5 สะท้อนสิ่งที่ได้จากการเรียนรู้

นักศึกษาอภิปรายร่วมกันเกี่ยวกับจริยธรรมที่ได้เรียนรู้จากการทำโครงการในครั้งนี้

ขั้นที่ 6 สรุปสิ่งที่ได้จากการเรียนรู้

อาจารย์และนักศึกษาช่วยกันสรุปเกี่ยวกับจริยธรรมที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

สรุปข้อคิดจากกิจกรรม

กิจกรรมรับใช้สังคมดูแลสุขภาพเป็นการจัดการเรียนรู้ โดยใช้กิจกรรมที่มีการเชื่อมโยงการศึกษาปัญหาชุมชนและการเข้าร่วมแก้ปัญหาตามความต้องการของชุมชน เป็นกิจกรรมที่มุ่งพัฒนานักศึกษาให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม โดยเป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ และเข้าใจสภาพความเป็นจริงของสังคมตลอดจนสามารถดำรงตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมได้

ใบงาน

โครงการ.....

ชื่อโครงการ .....

ผู้รับผิดชอบโครงการ .....

ที่มาและความสำคัญของโครงการ .....

.....

.....

วัตถุประสงค์ของโครงการ .....

.....

.....

วิธีดำเนินการ .....

.....

.....

แผนการปฏิบัติงาน

วันที่	วิธีการ	ปัจจัยที่ใช้ในการดำเนินการ	บุคลที่รับผิดชอบ	หมายเหตุ

การประเมินผล .....

.....

.....

ผลที่คาดว่าจะได้รับ .....

.....

.....

.....

เอกสารประกอบการเรียนรู้

การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข

THE DEVELOPMENT OF EXPERIENCED LEARNING ACTIVITIES FOR THE ETHICS PROMOTION OF NURSING STUDENTS IN NURSING COLLEGE, MINITRY OF PUBLIC HEALTH

พัฒนาโดย
จิราพร วัฒนศรีสิน

คำนำ

เอกสารประกอบการสอนฉบับนี้เป็นเอกสารประกอบกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาล ทั้งหมดมี 9 เอกสาร ใช้ประกอบการเรียนรู้ 3 หน่วย คือหน่วยพัฒนาตน หน่วยสังคมรอบตัว หน่วยเรียนรู้รับใช้สังคม

เอกสารประกอบกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาล ฉบับนี้จัดทำขึ้นเพื่อใช้เป็นเอกสารประกอบกิจกรรมในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ สำหรับอาจารย์ อาจารย์ประจำกลุ่ม วิทยากร และนักศึกษา

ผู้วิจัยได้จัดทำเอกสารฉบับนี้หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในกิจกรรม การเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดผลดีต่อการพัฒนาจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาลให้มีคุณภาพต่อไป

ผู้จัดทำ
จิราพร วัฒนศรีสิน
นิสิตปริญญาเอกสาขาการอุดมศึกษา
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สารบัญ

	หน้า
เอกสารที่ 1 จริยธรรมในวิชาชีพการพยาบาล	304
เอกสารที่ 2 การฝึกจิต	313
เอกสารที่ 3 มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม	317
เอกสารที่ 4 ระบบนิเวศ	321
เอกสารที่ 5 ระบบนิเวศแห่งหมู่เกาะลิบง	328
เอกสารที่ 6 การบริหารค่ายพักแรม	335
เอกสารที่ 7 การศึกษาวิถีชุมชน	339
เอกสารที่ 8 การพัฒนาพฤติกรรมสุขภาพ	348
เอกสารที่ 9 การเรียนรู้ด้วยการทำงานในชุมชน	360

เอกสารที่ 1
จริยธรรมในวิชาชีพการพยาบาล

สำหรับหน่วยการเรียนรู้ที่ 1 : พัฒนาตน
กิจกรรมที่ 1 : วิเคราะห์ตนเอง

วิชาชีพพยาบาลเป็นวิชาชีพที่เกิดจากความสำนึกของจริยธรรมที่มนุษย์มีต่อกัน จริยธรรมจึงเป็นหัวใจสำคัญในการปฏิบัติการพยาบาล อย่างไรก็ตามในปัจจุบันนั้นพบว่า เสียงสะท้อนจากสังคมที่มีต่อพยาบาลนั้น บ้างก็แสดงความชื่นชม แต่ในขณะเดียวกันก็มีผู้คนไม่น้อยที่วิพากษ์วิจารณ์พยาบาลไปในแง่ลบ นอกจากนี้ยังมีพฤติกรรมของพยาบาลที่ก่อให้เกิดผลเสีย ซึ่งคนทั่วไปจะรู้ได้ยากว่าเกิดขึ้น หรืออะไรเป็นสาเหตุที่แท้จริงของผลนั้น เช่น การให้ยาผิด การเขียนรายงานว่าได้ทำแล้วในสิ่งที่ยังไม่ได้ทำหรือไม่เป็นตามจริง เป็นต้น ซึ่งปัญหาต่าง ๆ ที่กล่าวมานี้ล้วนเกี่ยวข้องกับจริยธรรมในการปฏิบัติพยาบาลทั้งสิ้น จึงเป็นประเด็นที่ควรนำมาศึกษาวิเคราะห์ ซึ่งจะช่วยให้ผู้ที่อยู่ในวิชาชีพการพยาบาลได้กลับมาย้อนมองตนเองและช่วยกันส่งเสริมจริยธรรมในการปฏิบัติพยาบาลให้สูงขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้วิชาชีพการพยาบาลยังคงเป็นวิชาชีพที่มีเกียรติ ศักศ์ศรีและเปี่ยมด้วยคุณธรรมจริยธรรมต่อไป

องค์ประกอบจริยธรรมแห่งวิชาชีพการพยาบาล

วิชาชีพการพยาบาลเป็นวิชาชีพที่ให้บริการแก่สังคม กำเนิดจากความมีมนุษยธรรม ความเมตตาต่อมนุษย์ในยามทุกข์จากความเจ็บป่วย ดังนั้น ผู้ประกอบวิชาชีพจะต้องมีความรู้ความสามารถควบคู่กับความมีจริยธรรมตามแนวคิด ความเชื่อที่กำหนดขึ้นเป็นหลักเกณฑ์ให้ประพฤติปฏิบัติ แนวคิดเหล่านี้กำหนดจาก ปรัชญาทางการพยาบาล จรรยาบรรณวิชาชีพการพยาบาล พระราชบัญญัติวิชาชีพการพยาบาล

1. ปรัชญาการพยาบาล

ปรัชญาการพยาบาล หมายถึง ความเข้าใจเหตุผลสุดท้ายและสัมพันธภาพระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ความสามารถให้การพยาบาลด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ และการเชื่อมโยงระบบความเชื่อส่วนตัวที่เกี่ยวกับมนุษย์ สิ่งแวดล้อม สุขภาพ และการพยาบาล รวมเข้าไว้เป็นกระบวนการพยาบาล ซึ่ง บีวิส (Bevis. 1978 : 40 - 42) ให้แนวคิดของปรัชญาการพยาบาลไว้ครอบคลุมองค์ประกอบต่อไปนี้

1.1 มนุษย์แต่ละคนเป็นสิ่งที่มีคุณค่าในตัวเอง ชีวิตมนุษย์เป็นสิ่งที่มีคุณค่าและมีจุดมุ่งหมาย

1.2 การพยาบาลเป็นการปฏิบัติที่มีเหตุผล หมายถึง การต้องอาศัยข้อเท็จจริง การพิจารณาไตร่ตรอง การตัดสินใจเลือกวิธีการปฏิบัติอย่างมีหลักการและเป็นระบบ

1.3 ลักษณะเฉพาะของการพยาบาล คือ การนำความรู้ทางวิทยาศาสตร์ชีวภาพ และความรู้ทางสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์มาผสมผสานให้เกิดประโยชน์ต่อการให้ความช่วยเหลือผู้ป่วย

1.4 พยาบาลแต่ละคนมีฐานะของการเป็นพลเมืองคนหนึ่งของสังคม นอกเหนือจากบทบาทของพยาบาล พยาบาลแต่ละคนจึงมีหน้าที่รับผิดชอบต่อสังคมควบคู่กับการรับผิดชอบต่อหน้าที่ของพยาบาล

1.5 การพยาบาลเป็นกระบวนการที่มีจุดมุ่งหมายโดยเฉพาะของตนเอง มีการทำงานที่เป็นระบบ มีวิธีการและมีกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่สร้างสรรค์

2. จรรยาบรรณวิชาชีพการพยาบาล

จรรยาบรรณวิชาชีพหรือจริยาวิชาชีพหรือจรรยาวิชาชีพ หมายถึงจริยธรรมวิชาชีพที่กำหนดขึ้นให้สมาชิกในวิชาชีพนั้น ๆ จะต้องยึดถือเป็นหลักปฏิบัติ ครอบคลุมในทุกเรื่อง ทุกประเภทที่เป็นข้อควรประพฤติสำหรับกลุ่มวิชาชีพ

ความหมายของจรรยาบรรณในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตสถานให้คำอธิบายว่า หมายถึงประมวลความประพฤติที่ผู้ประกอบอาชีพการงานแต่ละอย่างกำหนดขึ้น เพื่อรักษาและส่งเสริมเกียรติคุณ ชื่อเสียง และฐานะของสมาชิก อาจเขียนเป็นลายลักษณ์อักษรหรือไม่ ก็ได้ จรรยาบรรณจึงเป็นหลักความประพฤติของบุคคลในแต่ละกลุ่มาชีพเป็นเครื่องยึดเหนี่ยว จิตใจให้มีคุณธรรมและจริยธรรม

จรรยาบรรณวิชาชีพการพยาบาล จะมีสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชน สิทธิผู้ป่วย สิทธิพยาบาลและหน้าที่ความรับผิดชอบของพยาบาลวิชาชีพ โดยมีจุดมุ่งหมายอันเป็นความรับผิดชอบเบื้องต้นของพยาบาลสรุปได้ 4 ประการคือ

1. ช่วยบรรเทาทุกข์ทรมานจากความเจ็บป่วย
2. ป้องกันการลุกลามของโรคและการแทรกซ้อน
3. ส่งเสริมสมรรถภาพในการปรับตัวต่อสู้โรคและช่วยให้คืนสู่สภาพปกติโดยเร็วที่สุด
4. ช่วยป้องกันมิให้กลับเป็นโรคนั้น ๆ ซ้ำอีกเมื่ออยู่ในวิสัยที่ป้องกันได้

จากหลักการของวิชาชีพการพยาบาลทั้งสี่ประการดังกล่าว ถือเป็นจรรยาบรรณที่เป็นเงื่อนไขผูกพันการปฏิบัติงานของพยาบาลทุกคน พยาบาลพึงให้การพยาบาลแก่ผู้ป่วยในความดูแลของตนอย่างเต็มความสามารถ เพื่อบรรลุผลตามความมุ่งหมายดังกล่าวข้างต้นได้เช่นเดียวกันทุกคน โดยไม่คำนึงถึงเชื้อชาติ สัญชาติ ศาสนา ชั้น วรรณะ ตระกูล ฐานะ ลัทธิ การเมือง เพศหรือวัยของเขา พยาบาลพึงศึกษาให้มีความรู้ทั้งวิชาการอื่นๆ ที่จะช่วยให้สามารถตัดสินใจและให้การพยาบาลที่บังเกิดผลดีแก่ผู้ป่วย ปฏิบัติการพยาบาลโดยยึดมั่นในหลักวิชาและหลักการที่ได้ยอมรับว่าถูกต้องหรือเป็นความจริง และพึงให้ความเห็นใจ ช่วยเหลือแก่ผู้ป่วยรวมทั้งญาติมิตร หรือสมาชิกในครอบครัวของเขา เพื่อช่วยบรรเทาทุกข์จากความกลัวและวิตกกังวลซึ่งเกิดขึ้นเกี่ยวเนื่องกับความเจ็บป่วยนั้น

สมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทยเป็นองค์กรวิชาชีพซึ่งก่อตั้งขึ้นโดยมีจุด มุ่งหมายที่จะดำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์และมาตรฐานของวิชาชีพให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมและ ส่วนรวมมากที่สุด จึงได้กำหนดจรรยาบรรณวิชาชีพพยาบาลอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 26 ตุลาคม 2528 โดยมีสาระสำคัญดังนี้ (ละออ หุตางกูร. 2536 : 360-363)

จรรยาบรรณวิชาชีพการพยาบาลของสมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทย พ.ศ.2528

1. พึงประกอบวิชาชีพด้วยความมีสติ ตระหนักในคุณค่าและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์
2. ปฏิบัติต่อประชาชนด้วยความเสมอภาคในสิทธิมนุษยชน โดยไม่คำนึงถึง เชื้อชาติ ศาสนา และสถานภาพของบุคคล
3. ละเว้นการปฏิบัติที่มีอคติ และการใช้อำนาจหน้าที่เพื่อประโยชน์ส่วนตน
4. พึงเก็บรักษาเรื่องส่วนตัวและของผู้รับบริการไว้เป็นความลับ เว้นแต่ด้วยความยินยอมของผู้นั้น หรือเมื่อต้องปฏิบัติตามกฎหมาย
5. พึงปฏิบัติหน้าที่โดยใช้ความรู้ความสามารถอย่างเต็มที่ ในการวินิจฉัยและแก้ปัญหา
6. พึงปกป้องภยันตรายอันจะมีผลต่อสุขภาพอนามัยของประชาชน

จรรยาบรรณวิชาชีพการพยาบาลต่อสังคมและประเทศชาติ

1. พึงประกอบกิจแห่งวิชาชีพให้สอดคล้องกับนโยบายอันยังประโยชน์แก่สาธารณชน

2. พึงรับผิดชอบร่วมกับประชาชนในการริเริ่ม สนับสนุนกิจกรรมที่ก่อให้เกิดสันติสุขและยกระดับคุณภาพชีวิต

3. พึงอนุรักษ์และส่งเสริมศิลปและวัฒนธรรมประจำชาติ

4. พึงประกอบวิชาชีพโดยมุ่งส่งเสริมความมั่นคงของชาติ ศาสนา และสถาบันกษัตริย์

จรรยาบรรณวิชาชีพการพยาบาลต่อวิชาชีพ

1. พึงตระหนักและถือปฏิบัติในหน้าที่ความรับผิดชอบตามหลักการแห่งวิชาชีพการพยาบาล

2. พัฒนาความรู้และวิธีปฏิบัติให้ได้มาตรฐานแห่งวิชาชีพ

3. พึงศรัทธา สนับสนุนและให้ความร่วมมือในกิจกรรมแห่งวิชาชีพ

4. พึงสร้างและธำรงไว้ซึ่งสิทธิอันชอบธรรมในการประกอบวิชาชีพการพยาบาล

5. พึงเผยแพร่ชื่อเสียง และคุณค่าแห่งวิชาชีพให้เป็นที่ปรากฏแก่สังคม

จากจรรยาบรรณวิชาชีพการพยาบาล ชี้ให้เห็นถึงคุณลักษณะทางจริยธรรมในด้านความ ซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ ความเสียสละ ความเคารพในความเป็นมนุษย์ และมนุษยสัมพันธ์

จริยธรรมในการปฏิบัติการพยาบาล

จริยธรรมในการปฏิบัติการพยาบาลนั้น อาจพิจารณาได้ 2 ประการ คือ ประการแรกในฐานะพยาบาลวิชาชีพที่พึงปฏิบัติหน้าที่ตามประมวลความประพฤติที่วิชาชีพได้กำหนดไว้ นั้นคือ จรรยาบรรณวิชาชีพการพยาบาล และประการที่ 2 ในฐานะสมาชิกของสังคมไทยซึ่งจะต้อง ประพฤติตนตามประเพณี วัฒนธรรม และค่านิยมที่สำคัญของตนเพื่อให้บังเกิดผลดีและเป็นประโยชน์ต่อตนเอง และส่วนรวม ในสภาวะปัจจุบันพยาบาลจะต้องเผชิญกับความขัดแย้งทางจริยธรรมในการปฏิบัติการพยาบาลมากขึ้นนั้น พบว่าพยาบาลที่จบการศึกษาแล้ว จะเผชิญปัญหาจริยธรรมที่ค่อนข้างสลับซับซ้อนมากกว่าเมื่อเป็นนักศึกษาพยาบาล เกิดภาวะเครียดมากขึ้น และอาจนำไปสู่ความเบื่อหน่ายต่อวิชาชีพได้ และส่งผลให้เกิดปัญหา จริยธรรมตามมาได้ ในปัจจุบันแนวคิดของการพยาบาลแบบองค์รวมได้รับการฟื้นฟูและสนใจมากขึ้นจึงต้องการพยาบาลที่มีคุณลักษณะเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติการพยาบาลและมีความเข้าใจในองค์ประกอบพื้นฐานของความเป็นมนุษย์ มีความรับผิดชอบทางศีลธรรม และสามารถวิเคราะห์และแก้ปัญหา จริยธรรมที่เกิดขึ้นกับผู้รับบริการได้ การปลูกฝังความสำนึกทางจริยธรรมในวิชาชีพการพยาบาลจึงเป็นเรื่องจำเป็นอย่างยิ่ง

จากการสำรวจความคิดเห็นของผู้บริการพยาบาล และอาจารย์พยาบาลของวิทยาลัยสภากาชาดไทย (อาภา โลจายะ. 2535 : 23-29) พบประเด็นดังนี้

1. **ความซื่อสัตย์** ถือว่าเป็นจริยธรรมที่พยาบาลจะต้องพึงยึดถือโดยเฉพาะอย่างยิ่งในสภาพสังคมปัจจุบัน ปัญหาการไม่ซื่อตรงต่อหน้าที่หรือเรียกว่า ปัญหาคอรับชั่นแทรกอยู่ในทุกวงการ ดังนั้น ความซื่อสัตย์จึงมีความสำคัญต่ออาชีพพยาบาล เช่นเดียวกับอาชีพอื่นๆ การกระทำที่ยึดหลักแห่งความยุติธรรม ไม่เอาเปรียบผู้อื่น มีความเคารพมั่นใจในตนเอง เป็นที่ ไว้วางใจของผู้อื่น มีสัจจะและความจริงใจ การพูดแต่ความจริง ยอมรับผิดเมื่อทำผิด ไม่เอาของผู้อื่นมาเป็นของตน รักษาสัญญา รักษาคำพูด ไม่ทำให้ผู้อื่นเดือด

ร้อน ไม่เอาเปรียบกลั้นแกล้งหรือคดโกงผู้อื่นหรือส่วนรวม ดังนั้น อนุวัฒน์ ตั้งสมบูรณ์ (2526 : 14-18) ได้สรุปว่าความซื่อสัตว์แบ่งออกได้ 3 ด้านคือ

1.1 ความซื่อสัตย์ต่อตนเอง หมายถึง การกระทำสิ่งต่างๆ ให้เป็นไปตามที่เราตั้งใจไว้ หรือทำตามคำพูดที่พูดไว้ไม่เหลวไหล

1.2 ความซื่อสัตย์ต่องานที่ทำ หมายถึง การไม่แสวงหาผลประโยชน์ ส่วนตนในทางมิชอบ ไม่โกงเวลาทำงาน ไม่โกงทรัพย์สินเงินทองผู้อื่น

1.3 ความซื่อสัตย์ต่อเพื่อนฝูง หมายถึง การไม่โกงและไม่เอาเปรียบเพื่อน ตลอดจนมีความรักความหวังดีต่อเพื่อน นั่นคือ หน่วยศึกษานิเทศน์ กรมสามัญศึกษา (2525 : 129 – 131) ได้ให้ความหมายของความซื่อสัตย์ หมายถึง การประพฤติอย่างเหมาะสม และตรงต่อความเป็นจริงประพฤติปฏิบัติอย่างตรงไปตรงมาทั้งกาย วาจา ใจ ต่อตนเอง และผู้อื่น และได้วิเคราะห์โครงสร้างของความซื่อสัตย์ออกเป็น 4 ลักษณะ คือ

1.3.1 ความซื่อสัตย์ต่อตนเอง คือ มีความรู้สึกรับผิดชอบชั่วดี มีความละอายและเกรงกลัวต่อการกระทำผิด พฤตกรรมที่บุคคลแสดงออก คือ

- ไม่สับปลับกลับกลอก
- ไม่คล้อยตามพวกที่ลากหรือชักจูงไปในทางที่เสื่อมเสีย
- มั่นคงต่อการกระทำดีของตน
- ไม่คดโกง มีความตั้งใจทำจริง
- ประพฤติตรงตามพูดและคิด

1.3.2 ความซื่อสัตย์ต่อหน้าที่การงาน พฤติกรรมที่บุคคลแสดงออก คือ

- ไม่เอาเวลาทำงานในหน้าที่ไปใช้ทำประโยชน์ส่วนตัว
- ไม่ใช้อำนาจหน้าที่ทำประโยชน์ส่วนตัว

1.3.3 ความซื่อสัตย์ต่อบุคคล คือ มีความซื่อสัตย์ต่อผู้อื่น ต่อมิตร ต่อหัวหน้างาน ต่อผู้มีพระคุณพฤติกรรมที่บุคคลแสดงออกคือ

- ประพฤติตรงไปตรงมา ไม่คิดคดต่อผู้อื่น
- ไม่ชักชวนไปในทางที่เสื่อมเสีย
- ไม่สอนพลอเพื่อหาประโยชน์ส่วนตน
- เตือนสติและแนะนำในสิ่งที่เป็นประโยชน์
- ยินดีในความสำเร็จของผู้อื่น ไม่คิดริษยา หรือกลั่นแกล้ง

1.3.4 ความซื่อสัตย์ต่อคณะ สังคม และประเทศชาติ พฤติกรรมที่บุคคลแสดงออก คือ

- ร่วมมือร่วมใจกันทำงานด้วยความบริสุทธิ์ใจ
- ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน หรือเอาดีเข้าตน
- ไม่ร่วมมือกันทำงานใดๆ ที่ผิดกฎหมายหรือผิดระเบียบ ข้อบังคับของสังคมและหมู่คณะ

ความซื่อสัตย์ หมายถึง การที่บุคคลกระทำสิ่งใดๆ ด้วยความสุจริตใจ รักษาหลักการหรือข้อกำหนดทางศีลธรรม ทั้งด้านกาย วาจา ใจ ทั้งต่อตนเองและต่อผู้อื่น

2. ความเมตตากรุณา จริยธรรมในข้อนี้เป็นจริยธรรมที่ต้องกำหนดไว้อย่างเด่นชัดที่สุดสำหรับวิชาชีพพยาบาล เพราะลักษณะงานพยาบาล เป็นงานที่เกี่ยวข้องกับบุคคลที่ต้องประสบกับภาวะการณ์ต่าง ๆ ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ ดังที่ได้วิเคราะห์มาแล้ว

ความเมตตากรุณา เป็นค่านิยมเกี่ยวกับการเสียสละสิ่งของ กำลังกาย ความคิดหรือผลประโยชน์ส่วนตัว ให้กับผู้อื่น นิยมการเอื้อเฟื้อช่วยเหลือผู้อื่น กล่าววาจาเหมาะสม ประพฤติตนเป็นประโยชน์และแสดงความเป็นมิตรแท้ จะเห็นว่าสอดคล้องกับพุทธพจน์ขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าในสมัยพุทธกาลที่ว่า "ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย คนพยาบาลไข้ที่ประกอบด้วยธรรม 5 อย่าง ควรที่จะพยาบาลคนไข้คือ 1) สามารถที่จะจัดยา 2) รู้ของควรของแสลง นำของแสลงออก นำของควรเข้าไปให้ 3) มีเมตตาจิตพยาบาลคนไข้ไม่มุ่งอามิส 4) ไม่รังเกียจที่จะนำไปเทซึ่งอุจจาระ ปัสสาวะ อาเจียน หรือเขฬะ 5) เป็นผู้สามารถที่จะชี้แจง ชักชวน ปลุกใจ ปลอบใจคนไข้ ด้วยธรรมิกถาเป็นครั้งคราว คนพยาบาลไข้ที่ประกอบด้วยธรรม 5. เหล่านี้แลควรที่จะพยาบาลคนไข้" (ปัญจกนิบาตอังคุตตรนิกาย 22/162 พระไตรปิฎกสำหรับประชาชน. 2525 : 63)

จะเห็นว่า พฤติกรรมที่แสดงถึงความเมตตากรุณา ได้แก่

2.1 ไม่ฆ่าหรือข่มเหงรังแก ตลอดจนทำร้ายด้วยลักษณะต่างๆ ต่อมนุษย์และสัตว์ทั้งปวง

2.2 ให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่นด้วยความยินดี

2.3 ไม่ข่มขู่ ดูหมิ่น เสียดสี พูดจาด้วยความกริ้วโกรธ เคียดแค้น

2.4 ไม่เบียดเบียนผู้อื่นให้เดือดร้อน

2.5 เสียสละทรัพย์สินส่วนตนให้กับผู้ที่ขาดแคลนและมีความจำเป็นกว่า

2.6 แสดงความสลดใจ และพูดให้กำลังใจเมื่อผู้อื่นประสบความทุกข์

2.7 แนะนำช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความปรารถนาดี

2.8 แสดงอาการต่อผู้อื่นด้วยความสุภาพ นุ่มนวล พูดจาไพเราะ

2.9 สนับสนุนผู้อื่นในการบริจาคทาน

2.10 เป็นมิตรแท้ของผู้อื่น แม้ว่าเขาจะคิดร้ายต่อตน

2.11 ให้อภัยเมื่อมีผู้ทำให้เดือดร้อน

2.12 มีความรักและเคารพในสิทธิของผู้อื่น

2.13 มีความสามัคคีในหมู่คณะ

2.14 บำเพ็ญประโยชน์ต่อส่วนรวม

ดังนั้น ความเมตตากรุณา หมายถึง การที่บุคคลมีความปรารถนาดี มีความรักใคร่สงสาร คิดจะให้ผู้อื่นเป็นสุข และคิดที่จะช่วยเหลือให้ผู้อื่นได้พ้นทุกข์

3. ความมีระเบียบวินัย จริยธรรมในข้อนี้ จะเป็นจริยธรรมที่มีความสำคัญต่อการทำงานของพยาบาล เพราะเหตุว่า ลักษณะงานพยาบาลเป็นลักษณะงานที่ผู้ปฏิบัติต้องเป็นผู้ที่มีระเบียบวินัย เพราะบุคคลที่มีวินัยนั้น ย่อมจะสามารถเริ่มต้นการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความสุขุมรอบคอบ ยึดมั่นในระเบียบ ข้อบังคับ รู้จักเตือนสติตนเอง รู้จักควบคุมอารมณ์ ให้เยือกเย็นเมื่อประสบกับภาวะที่ไม่ปกติ ความมีระเบียบวินัยจึงเป็นรากฐานของบุคคลที่ปฏิบัติงานได้อย่างมีระเบียบ เรียบร้อย ระเบียบวินัยนี้เป็นสิ่งที่แยกกันไม่ออก นักศึกษาพยาบาลหรือพยาบาลที่เป็นพยาบาลแล้วก็ดี จะต้องคิดอยู่ในห้วงนึกเสมอถึงความเชื่อมั่น ความเข้มแข็ง ความภาคภูมิใจในวิชาชีพพยาบาลและสถาบันของตน ตลอดจนประเทศชาติ ดังนั้น ความมีระเบียบวินัยที่สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. 2526 :: 186) ได้

กล่าวไว้ว่า วินัยนั้นเป็นการควบคุมตนเองให้ปฏิบัติตามกฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบแบบแผน และขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม เพื่อความสงบสุขในชีวิตของตน และความเป็นระเบียบ เรียบร้อยของสังคม ซึ่งรากฐานในการสร้างระเบียบวินัย อาจเริ่มได้จากวิธีการต่าง ๆ (ชม ภูมิภาค. 2525 : 137) ดังนี้

3.1 ให้นักศึกษาเข้าใจในวิธีการของระบอบประชาธิปไตย

3.2 ต้องสร้างวินัยให้แก่ตัวนักศึกษาตั้งแต่แรกที่เข้ามาในสถานศึกษา

3.3 ให้นักศึกษาเป็นผู้วางระเบียบวินัยของนักศึกษาเอกง

3.4 ระเบียบวินัยจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงได้ตามโอกาส

3.5 ต้องมีการอบรมเรื่องระเบียบวินัย

ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า ความมีระเบียบวินัย หมายถึง การที่บุคคลสามารถควบคุมตนเอง สามารถปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามระเบียบ ข้อบังคับ กฎหมาย มารยาท และศีลธรรมของสังคม

4. ความรับผิดชอบ มีความสำคัญต่ออาชีพพยาบาล เพราะงานในหน้าที่ของพยาบาลเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับชีวิตของบุคคล การขาดความรับผิดชอบ อาจำให้ผู้ป่วยสูญเสียชีวิตหรือพิการโดยไม่มีสาเหตุอันควร พยาบาลทุกคนจึงต้องตระหนักในความสำคัญและหน้าที่เพื่อให้เกิดประโยชน์และผลดีมากที่สุด จึงอาจกล่าวได้ว่า พยาบาลแต่ละคนมีความรับผิดชอบดังนี้

4.1 ความรับผิดชอบที่พึงมีต่อตนเอง

4.2 ความรับผิดชอบต่อชีวิตของผู้ป่วย หรือผู้รับบริการการพยาบาลของตน

4.3 ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของหน่วยงาน องค์กร หรือสถาบันบริการที่ตนเป็นเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานอยู่

4.4 ความรับผิดชอบต่อวิชาชีพพยาบาล

4.5 ความรับผิดชอบต่อสังคม และประเทศชาติโดยรวม

ละออ หุตางกูร. (2522 : 4) กล่าวถึงสาระสำคัญเกี่ยวกับความรับผิดชอบของพยาบาล พบสรุปได้ดังนี้

ความรับผิดชอบที่พึงมีต่อตนเอง ถือเป็นขั้นแรกในความรับผิดชอบด้านอื่น ๆ ซึ่งพยาบาลต้องเผชิญกับอำนาจเรียกร้องของความเห็นแก่ตัวและของมโนธรรมตลอดเวลา หากอำนาจของความเห็นแก่ตัว และความด้อยด้านมโนธรรมมีอำนาจสูง ย่อมส่งผลกระทบต่อผู้ป่วย ทำให้ผู้ใช้บริการเกิดทัศนคติในทางลบอย่างพยาบาล เป็นอุปสรรคประสิทธิผลของการรักษาพยาบาลและความร่วมมือประสานงานของเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานและระหว่างหน่วยงาน ซึ่งในที่สุดก็จะกลายเป็นอุปสรรคสำคัญของการพัฒนาสุขภาพอนามัยของคนในประเทศ

ความรับผิดชอบของพยาบาลต่อผู้ป่วย พยาบาลซึ่งถือเป็นตัวแทนของวิชาชีพ พึงปฏิบัติต่อผู้ป่วย โดยให้การพยาบาลด้านความรักเพื่อนมนุษย์ มีความเมตตา ความเอื้อเฟื้อ มีความอ่อนโยน อดทนกับความทุกข์ยาก เพื่อช่วยเหลือผู้ป่วยให้พ้นทุกข์ ให้การพยาบาลโดยเคารพในสิทธิมนุษยชน ยอมรับความต้องการพื้นฐานอันเป็นสิทธิของผู้ป่วย เช่น ความต้องการได้รับการปฏิบัติด้วยความเมตตาปราณี ดังนั้น ความรับผิดชอบ หมายถึง คุณลักษณ์หนึ่งของบุคคลที่แสดงออกในลักษณะของการมีความตั้งใจที่จะปฏิบัติหน้าที่การงานที่ได้รับมอบหมายด้วยการเอาใจใส่ มีความละเอียดรอบคอบ มีการวางแผน มีความขยันหมั่นเพียร อดทนเพื่อให้งานนั้นบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายและทันเวลา ยอมรับผลของการกระทำ ไม่ว่าจะเป็นผลดีหรือผลเสีย และพร้อมที่จะปรับปรุงแก้ไขงานของตนเองให้ดียิ่งขึ้น

ลักษณะของผู้ที่มีความรับผิดชอบ มีลักษณะดังต่อไปนี้

1. มีความซื่อตรงต่อหน้าที่
2. สำนึก รู้สึกรับผิดชอบต่อภาวะและฐานะของตน
3. รู้จักวางแผนและดำเนินงานอย่างมีระบบ
4. มุ่งมั่นตั้งใจใช้วิชาความรู้ และความสามารถปฏิบัติหน้าที่การงานทุกประการ
5. ยอมรับผลสำเร็จและความล้มเหลวแห่งการกระทำในการปฏิบัติงานทุกอย่าง
6. พยายามปรับปรุงแก้ไขในการปฏิบัติหน้าที่การงานที่บกพร่องให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น
7. พยายามปฏิบัติงานในหน้าที่ให้สำเร็จ รวดเร็ว เรียบร้อยด้วยความเต็มใจและจริงใจเสมอ
8. เคารพในสิทธิเสรีภาพและความคิดเห็นของคนอื่นเป็นปกติวิสัย

ความสำคัญของความรับผิดชอบ

ความรับผิดชอบเป็นลักษณะของความเป็นพลเมืองดีที่สำคัญยิ่ง เป็นปัจจัยอันสำคัญที่จะช่วยให้สังคมมีระเบียบและสงบสุข การที่สังคมขาดความสงบนั้น กล่าวได้ว่าเกิดจากบุคคลกลุ่มหนึ่งขาดคุณสมบัติ 5 ประการ คือ ความรับผิดชอบ ความมีระเบียบวินัย ความเชื่อมั่นในตนเอง ความซื่อสัตย์และความพยายามพึ่งตนเอง ดังนั้น ความรับผิดชอบจึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะช่วยสงบปัญหาต่างๆ ในสังคมได้ นอกจากนี้ แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 มีจุดประสงค์ระบุไว้ข้อหนึ่งว่า มุ่งหวังให้นักเรียนเป็นคนดี มีวินัย มีความรับผิดชอบ มีความเสียสละ ซื่อสัตย์ อดทน คิดเป็นทำเป็นและแก้ปัญหาเป็น ซึ่งถ้าจะกล่าวถึงความรับผิดชอบแล้ว อาจกล่าวได้ว่า หากบุคคลมีความรับผิดชอบจะมีผลดีต่อไปนี้คือ

1. คนมีความรับผิดชอบย่อมจะทำงานทุกอย่างสำเร็จตามเป้าหมายทันเวลา
2. คนมีความรับผิดชอบย่อมได้รับการสรรเสริญและเป็นคุณประโยชน์ต่อ ตนเองและสังคม
3. ความรับผิดชอบเป็นสิ่งเกื้อหนุนให้บุคคลปฏิบัติงานสอดคล้องกับกฎ จริยธรรมและหลักเกณฑ์ของสังคม โดยไม่ต้องมีผู้อื่นมาบังคับ
4. ไม่เป็นต้นเหตุของความเสื่อมและความเสียหายแก่ส่วนรวม
5. ทำให้เกิดความก้าวหน้า สงบสุข เรียบร้อยแก่สังคม

5. ความสุภาพอ่อนโยน บุคคลที่มีบุคลิกภาพ ใช้วาจาสุภาพ อ่อนน้อม ถ่อมตน ย่อมเหมาะสำหรับอาชีพพยาบาล เพราะสภาพบรรยากาศการทำงานในสถานพยาบาล โดยเฉพาะในช่วงเวลาที่ให้การดูแลและปฏิบัติการพยาบาลกับผู้ป่วยหรือญาติผู้ป่วยนั้น ความสุภาพอ่อนโยนจะช่วยสร้างบรรยากาศความไว้วางใจที่มีต่อกัน การที่แสดงกิริยาเรียบร้อยออกต่อคนทั่วไปเป็นลักษณะที่พยาบาลแสดงต่อผู้ป่วยและญาติ การแสดงความสุภาพอ่อนโยน ย่อมเป็นที่จับใจคนและเกิดความนิยมชมชอบต่อบุคคลทั่วไป ซึ่งมีความสำคัญแก่ชีวิตคนเราคือ

5.1 คนเราดูนิสัยกันยาก จึงมักตัดสินใจจากอาการที่ปรากฏให้เห็น

5.2 กิริยา วาจา เป็นเครื่องผูกมัดใจ หรือทำความบาดหมางได้ง่ายกว่าสิ่งใด ฉะนั้น ความสำเร็จหรือไม่สำเร็จในชีวิต จึงขึ้นอยู่กับสิ่งนี้มาก

5.3 มารยาทที่แสดง คือ ผลสะท้อนแก่ตนเอง มิใช่แก่ผู้อื่น

5.4 ความสุภาพอ่อนน้อมและมารยาทอันงาม เป็นสิ่งที่ได้มาโดยมิต้องซื้อหา แต่กลับกลายเป็นทุนให้เราซื้อได้ซึ่งสิ่งที่เราปรารถนา (สำเนียง เพชรจอม. 2525 : 15 – 16)

ผู้ที่มีความสุภาพอ่อนน้อมนั้นจะบังเกิดผลดีแก่ทั้งตนเองและผู้อื่น คือ ผู้ที่มีความสุภาพอ่อนน้อมนั้น จะมีลักษณะเป็นคนที่น่านับถือ ผู้ที่ได้เห็นและได้รับอาการสุภาพอ่อนน้อมก็จะสบายใจ มีความชื่นชมยินดี การแสดงกิริยาวาจาสุภาพอ่อนน้อมต่อกันจึงนับว่าเป็นเครื่องผูกมิตรให้ยืนนายและก่อความนับถือให้แก่กันและกัน อีกทั้งยังเป็นหนทางนำไปสู่ความเจริญหลายประการ เป็นต้นว่า

ทำให้ต่างฝ่ายเกิดความชื่นบาน มีใจผูกพันรักใคร่ประพฤติในสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กันและกัน อยากช่วยเหลือกิจการและประสงค์ที่จะทำกิจการงานใด ย่อมจะดำเนินไปได้โดยสะดวกไม่ติดขัดซึ่งทำให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะดังนั้น จะศึกษาเล่าเรียนศิลปวิทยาจากผู้ใดก็ย่อมได้รับความอนุเคราะห์จากผู้นั้นด้วยความยินดีและเต็มใจ ทำให้เป็นคน น่ารัก ไม่เป็นที่รังเกียจในสมาคมใด ๆ ก็มีผู้ยินดีต้อนรับทุกแห่ง

ความสุภาพอ่อนโยน หมายถึง การที่บุคคลมีกิริยาวาจาไพเราะ รู้จักกาละเทศะ มีสัมมาคารวะแก่คนทั่วไป

6. ความเคารพในความเป็นมนุษย์ของผู้อื่น

อาชีพพยาบาล เป็นอาชีพที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ ทั้งที่มีสภาพทางสังคม เศรษฐกิจ ต่างกัน ผู้ป่วยมีทั้งยากดีมีจน คนดี คนร้าย ก็อาจเป็นผู้ป่วยได้ อาชีพพยาบาลจึงต้องคำนึงถึงความเท่าเทียมกันของความเป็นมนุษย์ โดยไม่เลือกผิว ชนชั้น วรรณะ ดังปณิธานของวิทยาลัยพยาบาล สภากาชาดไทย ที่จะผลิตพยาบาลเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบทุกข์ภัยหรือเจ็บป่วย โดยไม่เลือกเชื้อชาติ ชนชั้น ลัทธิ ศาสนา หรือความเห็นทางการเมือง ทั้งในยามสงบ และยามเกิดสงคราม หรือภัยพิบัติสาธารณะ (ระเบียบการ ข้อปฏิบัติ วิทยาลัยพยาบาลสภากาชาดไทย. 2534 : 2) มนุษย์ทุกคนเกิดมาด้วยกฎธรรมชาติอันเดียวกัน เพื่อที่จะมีชีวิตเจริญเติบโตต่อไป ซึ่งเป็นกฎธรรมชาติที่ทุกคนต้องพยายามที่จะรักษาภาวะสมดุลย์ของชีวิตอยู่อย่างเป็นสุข และเจริญพัฒนาต่อไปตามช่วงชีวิตของคน

มนุษย์ได้พิจารณาเห็นในความเที่ยงแท้และศักดิ์สิทธิ์ของกฎธรรมชาตินี้ และถือว่านี่เป็นสิทธิสำคัญพื้นฐานของชีวิต ซึ่งมนุษย์แต่ละคนจะต้องเคารพ ทุกคนที่มีสิทธิที่จะพิทักษ์ไว้ซึ่งชีวิตและแสวงหาภาวะสมดุลย์หรือความสุขในการดำรงชีวิตของตน ทุกคนมีความรับผิดชอบที่จะต้องช่วยกันคุ้มครองสิทธินี้ให้แก่กันและกันโดยการไม่รุกรานเบียดเบียนหรือทำร้ายชีวิตของกันและกัน

ดังนั้น ความเคารพในความเป็นมนุษย์ของผู้อื่น หมายถึง การที่บุคคลเข้าใจ พื้นฐานของความเป็นมนุษย์ มองเห็นคุณค่าความเป็นมนุษย์ของบุคคลอย่างเท่าเทียมกัน มีการปฏิบัติโดยคำนึงถึงจิตใจของแต่ละบุคคล

7. ความอดทน เป็นจริยธรรมที่พยาบาลพึงยึดถือเช่นเดียวกัน เพราะความอดทนจะสามารถทำให้บุคคลเผชิญกับเหตุการณ์ที่ไม่ปกติได้อย่างต่อเนื่อง โอกาสนี้จะแก้ไข สถานการณ์ก็อาจปรากฏขึ้นได้ในวิชาชีพพยาบาล จะต้องเผชิญกับเรื่องต่าง ๆ ตั้งแต่อารมณ์ ในเรื่องของโรคภัยไข้เจ็บ โรคระบาด โรคติดต่อร้ายแรง ซึ่งถือว่าเป็นภาวะการณ์ที่ต้องใช้ความอดทนเป็นพื้นฐาน การที่สามารถอดทน อดกลั้น ต่อภาวะการณ์ต่าง ๆ ได้นั้น เป็นการกระทำที่ควรปฏิบัติ การละความโกรธ ความโลภ หลง ไว้ได้อย่างงดงาม

ไม่พ่ายแพ้แก่อำนาจฝ่ายต่ำตลอดจนอดทน อดกลั้น ต่อสิ่งยั่วยุ ความลำบากตรากตรำในการทำงาน การดูถูก ดูหมิ่น นินทาว่าร้าย ก็จะทำให้ทำการพยาบาลได้อย่ามีประสิทธิภาพ

ความอดทน หมายถึง การที่บุคคลมีความสามารถที่จะต่อสู้กับเหตุการณ์หรือสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ ด้วยความสงบ เข้มแข็ง ไม่หวั่นไหว มีความสุขุมรอบคอบ และมีอารมณ์สงบเยือกเย็น

8. ความร่วมมือและรู้จักสามัคคี พยาบาลต้องปฏิบัติงาน ร่วมอยู่ในทีมสุขภาพ ซึ่งประกอบด้วยบุคลากรหลายฝ่าย การผสานสามัคคี จะทำให้เกิดความร่วมมือร่วมใจ และปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงเป็นสิ่งสำคัญสำหรับวิชาชีพพยาบาล (สมจิต หนุเจริญกุล. 2534 : 79) กล่าวว่า ระบบสัมพันธภาพระหว่างบุคคล เป็นระบบที่สำคัญมากในการที่เอื้ออำนวยให้พยาบาลสามารถที่จะปฏิบัติต่อผู้ป่วย และญาติของผู้ป่วย ในบทบาทของวิชาชีพได้อย่างมี ประสิทธิภาพ คือ การตอบสนองความต้องการการดูแลตนเองของผู้ป่วย พัฒนา ปรับการใช้ความสามารถของผู้ป่วยในการดูแลตนเอง พัฒนาความสามารถของญาติ ผู้ที่รับผิดชอบให้ดูแลผู้ป่วยได้อย่างเพียงพอและต่อเนื่อง ระบบสัมพันธภาพระหว่างบุคคลนี้จะต้องใช้ในทุกขั้นตอนของกระบวนการพยาบาล

ฉะนั้น ความร่วมมือและรู้รักสามัคคี หมายถึง การที่บุคคลสามารถปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่นได้ ให้ความร่วมมือ และเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ปฏิบัติหน้าที่หรือการงานโดยพร้อมเพรียงกัน ถือประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง

9. ความเสียสละ โดยความหมายนั้น หมายถึง การที่บุคคลรู้จักแบ่งปันให้แก่บุคคลที่ควรให้ด้วยความเต็มใจ ไม่เห็นแก่ตัว ไม่ว่าจะเป็นการช่วยเหลือด้วยกำลังกาย กำลังทรัพย์ และกำลังสติปัญญาก็ตาม ความเสียสละเป็นจริยธรรมที่มีความสำคัญต่อวิชาชีพตามหลักธรรมทางพุทธศาสนานั้น การที่บุคคลมีความเสียสละก็ย่อมปราศจากความโลภ ความเสียสละในวิชาชีพพยาบาลเป็นพื้นฐาน และพร้อมที่จะช่วยเหลือรักษาพยาบาลแก่ผู้ป่วยโดยไม่หวังผลตอบแทนด้วยความเต็มใจ

เอกสารที่ 2
การฝึกจิต

สำหรับหน่วยการเรียนรู้ที่ 1 : พัฒนาตน
กิจกรรมที่ 2 : ศาสนาสู่การพัฒนาตน

หลักการฝึกจิต (พระดุษฎี เมธังกุโร. 2536 : 10-55) มีหลักใหญ่ ๆ ด้วยกัน 2 ประการ ประการแรกต้องรู้ว่าจิตใจของเราต้องทำงานอยู่เสมอ ไม่อยู่นิ่ง คือ ต้องรู้อะไรสักอย่างหนึ่ง หรือจะต้องนึกคิดอะไรสักอย่างหนึ่ง ประการที่สอง จิตสามารถทำงานได้อย่างเดียวในขณะหนึ่ง คือในขณะที่เราคิดเราจะไม่รู้สึกอะไร ในขณะที่เราฟังเราก็ไม่คิดอะไร แต่บางคนจิตใจไม่เป็นระเบียบ ฟังเรื่องนี้อยู่ครู่หนึ่งก็แวบไปคิดเรื่องอื่น ไม่เป็นระเบียบ จิตใจไม่ได้รับการควบคุม เรียกว่า จิตใจวอกแวก ฟุ้งซ่านไม่เป็นสมาธิ

สมาธิคือ จิตที่จดจ่ออยู่กับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เราก็หาอะไรให้จิตทำหรือให้จิตมันเกาะ ลมหายใจเป็นเครื่องมือที่ดีที่สุดเพราะลมหายใจเราทุกคนมีอยู่แล้ว เรามีชีวิตอยู่ได้เพราะลมหายใจเข้าและออก ลมหายใจเป็นอุปกรณ์หรือวิธีทำสมาธิที่สะดวกสบายที่สุด แล้วมีอานิสงส์สูงสุดคือ ได้ความสงบและได้ความรู้ขึ้นมา วิธีการกำหนดลมหายใจ ทำให้สงบทั้งกายทั้งใจ ขณะเดียวกันก็เห็นความจริงของธรรมชาติ เกิดปัญญาความรู้ได้ วิธีการทำสมาธิทำได้ทุกอิริยาบถ ทั้งท่ายืน เดิน นั่ง และนอน สมาธิคือ จิตใจที่จดจ่อ แน่วแน่ สงบ เพราะฉะนั้นมันไม่ได้อยู่ที่รูปแบบว่าจะต้องนั่งหลับตาเท่านั้น ลืมตาก็ทำได้ ยืนก็ได้ ดูความเหมาะสมกับสภาพ แต่อิริยาบถที่ดีที่สุดคือการนั่ง เพราะว่าการนั่งจะทำให้ไม่เมื่อยเกินไป ไม่ง่วง ไม่หลับง่าย และไม่ลำบากเกินไป แล้วก็ทำจิตให้สงบได้ดี จิตตั้งมั่นได้ลึกซึ้ง

อิริยาบถนั่ง

ท่านั่งที่ดีที่สุดก็คือท่านั่งขัดสมาธิบนพื้น จะนั่งเก้าอี้ก็ได้ นั่งขัดสมาธิมีด้วยกัน 2 ชั้น ขัดสมาธิเอาเท้าข้างหนึ่งมาทับเท้าอีกข้างหนึ่ง ท่านั่งอาจจะนั่งขัด 2 ชั้น เอาขวาทับซ้าย แล้วเอาซ้ายทับขวาอีกทีหนึ่งด้วยเรียกว่า ขัดสมาธิเพชร ซึ่งทำให้มีความมั่นคงมากขึ้น

ถ้าหากผู้ใดไม่ถนัดนั่งขัดสมาธิจะนั่งพับเพียบก็ได้ หลักสำคัญคือ ต้องตั้งตัวตรง นั่งให้มั่นคงได้ดุลและหลังตรง การให้ตั้งหลังตรงเพราะถ้าหลังตรงจะมีความตื่นตัว เตรียมพร้อม ประสาทจะตื่นตัว ไม่ง่วง และลมหายใจจะเดินคล่อง ท้องก็สบาย ถ้านั่งหลังโก่ง ลมหายใจจะขัด ท้องถูกกดทับ จะอึดอัด ศีรษะตั้งตรง ไม่เงยจนเกินไป แล้วก็ไม่ก้ม เพราะจะทำให้ปวดต้นคอได้ ส่วนตานั้นให้ริมหลับเบา ๆ ถ้าเมตตาแล้วจะเครียด ท่าสมาธินี้ต้องทำท่าสบาย ๆ ผ่อนคลาย แต่ถ้าหลับตาแล้วรู้สึกอึดอัด ให้ลืมตาขึ้นครั้งเดียว ชำเลืองที่ปลายจมูก สำรวมสายตาไม่ให้วอกแวก ส่วนมือให้วางบนตัก หรือคว่ำบนเข่าก็ได้ เพราะจะทำให้หลังไม่โก่ง

การกำหนดลมหายใจ ตอนเริ่มต้นทำก็ต้องเรียกจิตใจให้มาอยู่กับลมหายใจเสียก่อน ให้หายใจลึก ๆ 3 ครั้ง หลังยืดเต็มที่ หายใจลึก ๆ แรง ๆ ชัด ๆ 3 ครั้ง ให้กำหนดรู้ลมหายใจด้วยว่ากระทบช่องจมูกแล้วเข้าไปอย่างไร ลมหายใจเข้าเต็มที่ แล้วหยุดนิดหนึ่ง แล้วผ่อนลมหายใจออก ให้หยุดความคิดทั้งหมดตามรู้ลมหายใจ เข้าก็รู้ตัว ลมหยุดก็รู้ตัว หายใจออกก็รู้ตัว ลมหยุดก็รู้ตัว สัก 2-3 เที่ยว เพื่อไล่ความคิดไล่อารมณ์ต่าง ๆ ที่ค้างคาจิตใจออกไป

การนับเพื่อแก้ฟุ้งซ่าน สำหรับคนที่มีความคิดฟุ้งซ่านมาก มีเทคนิคที่ทำให้จิตเราไม่ฟุ้งซ่าน เมื่อหายใจเข้าให้ลองนับในใจ นับช้า ๆ ในใจว่า 1 2 3 4 5 6 7 8 นับตามลมหายใจเข้าไป จดกระทั่งลมหายใจหยุดลมหยุดเราก็หยุดนับ พอเริ่มหายใจออก เราก็นับในใจออกมาอีก 1 2 3 4 5 6 7 8 แล้วแต่ยาวแค่ไหน ให้จิตใจอยู่กับการนับจะไม่ฟุ้งซ่าน นับใหม่ทำอย่างนี้สักพักหนึ่ง 10 – 20 เที่ยวก็สงบ ความคิดจะแทรกเข้าไปได้ พบสงบแล้วเราก็ไม่ต้องนับ

อิริยาบถยืน

เวลายืนให้ปลายเท้าแยกกันพอสมควร ยืนให้สบาย ๆ เก็บมือไว้ข้างหน้าหรือข้างหลัง มีอาการสงบสำรวม ยืนให้ตรง ให้สมดุล อย่าเอียงซ้ายเอียงขวา ศีรษะตั้งตรง หลบสายตาลงต่ำ มอบไปข้างหน้าที่พื้นก็ได้ ไม่หลับตา ถ้ายืนสมดุลจะไม่รู้สึกว่าเกร็ง ผ่อนคลาย ลมหายใจเดินเข้าออกได้คล่อง สบาย การกำหนดลมหายใจเข้ายาว-ออกยาว ทำแบบเดียวกับท่านั่ง

ข้อควรปฏิบัติเกี่ยวกับสมาธิ

1. ให้ทำสมาธิเป็นประจำทุกวัน
2. ควรตั้งใจทำทุกครั้ง เวลาทำอย่าเครียด ผ่อนคลายร่างกายทุกส่วน
3. ควรเลือกคบแต่คนดี การคบเพื่อนดีทำให้จิตใจสงบ

โยคะเป็นคำศัพท์มาจากภาษาสันสกฤต ยุช (Yuj) มีความหมายถึงการมารวมกัน การเป็นน้ำหนึ่งอันเดียวกัน หรือการเชื่อมผนึกเข้าหากัน โยคะเป็นหนึ่งในหกของศาสนาที่ยิ่งใหญ่ในอินเดียที่ถ่ายทอดวิธีการฝึกร่างกาย จิตใจ และวิญญาณ ที่มีการฝึกฝนกันมาตั้งแต่ในอดีต โยคะ (ครองขวัญ ไชยธรรมสถิต. 2544 : 9-)

ในขณะที่เรามีความสุข จิตใจจะหลั่งสารเอนโดฟิน (Endophrine) ซึ่งเป็นสารเคมีในสมองที่ทำให้เกิดความรู้สึกเบิกบาน จิตใจกระฉับกระเฉง ไม่เบื่อหน่ายกับสิ่งใดง่าย ๆ และสามารถอดทนกับความเครียดที่เกิดขึ้นมาภายในจิตใจได้เป็นอย่างดี สารเอนโดฟินนี้ถูกสร้างและหลั่งออกมาอย่างมากในขณะที่ร่างกายของเรามีการออกกำลังกาย หรือในขณะที่นั่งสมาธิ และจิตใจสงบสุขในช่วงที่ฝึกบริหารโยคะนั้น ร่างกายของเราจะเกิดการเคลื่อนไหวอย่างช้า ๆ กล้ามเนื้อและข้อต่อจะถูกยืดให้กลับมาอยู่ในความยาวที่เหมาะสมต่อการทำงานของร่างกาย จึงช่วยลดอาการปวดเมื่อย หรือเครียดจากการทำงานได้เป็นอย่างดี เมื่อมีการบริหารอย่างช้า ๆ เป็นเวลานาน จะทำให้เกิดการกระตุ้นการทำงานของหัวใจ เพื่อให้หัวใจสูบฉีดเลือดมาเลี้ยงกล้ามเนื้ออย่างเพียงพอ ส่งผลให้หัวใจและกล้ามเนื้อแข็งแรงขึ้น ไขมันส่วนเกินถูกเผาผลาญออกไปจากร่างกายอย่างช้า ๆ ทำให้ผู้ที่ฝึกโยคะสามารถควบคุมน้ำหนักของตัวเองได้เป็นอย่างดี รูปร่างที่เริ่มอ้วนเผะและไม่น่ามอง ก็เริ่มมีทรวดทรงองค์เอวเหมือนกับผู้อื่นเขา แถมสิ่งที่ได้ในเวลาเดียวกันคือจิตใจที่แจ่มใสสงบเบิกบาน

ผู้ฝึกโยคะมีอารมณ์และจิตใจที่แจ่มใสและสงบ เกิดจากการที่จิตใจจดจ่ออยู่กับการบริหารของตนเอง ทำให้จิตใจไม่วอกแวก มีสมาธิตั้งมั่นเป็นหนึ่งเดียว การบริหารที่กระทำกันอย่างต่อเนื่องและเต็มไปด้วยสติกระตุ้นให้สมองของมนุษย์เกิดการหลั่งสารแห่งความสุขคือ เอนโดฟินออกมา จึงทำให้ผู้ที่ฝึกโยคะอยู่เป็นประจำเป็นคนที่มีบุคลิกดี มีเสน่ห์ ใครเห็นก็อยากรู้จักหรือเข้าไปทักทาย พูดคุย เพราะอัธยาศัยอันดีงามที่เกิดขึ้น การฝึกโยคะ เปรียบเสมือนกับการออกกำลังกายรูปแบบหนึ่ง ซึ่งเป็นการออกกำลังกายในลักษณะของการยืดกล้ามเนื้อ ก่อให้เกิดอันตรายต่อร่างกายได้ค่อนข้างน้อยกว่าการออกกำลังกายรูปแบบอื่น ๆ ที่มีลักษณะต้องปะทะหรือกระแทกกัน การออกกำลังกายกระตุ้นให้อวัยวะทุกส่วนภายในร่างกายตื่นตัว และ

พร้อมจะทำงานอยู่เสมอ ส่วนใดที่ทำงานน้อยเกินไปก็จะถูกกระตุ้นให้ทำงานมากขึ้น ส่งผลให้การทำงานของระบบต่าง ๆ ภายในร่างกายของเราเข้าสู่สภาวะสมดุลมากขึ้น อวัยวะทุกส่วนได้ทำงานเหมือน ๆ กัน จึงทำให้กระบวนการเสื่อมที่เกิดขึ้นภายในเซลล์เกิดขึ้นช้าลงไปด้วย จึงทำให้ผู้ที่ออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอสามารถคงความเป็นหนุ่ม-สาวทั้งด้านร่างกายและจิตใจให้แก่ตนเองได้ กล่าวกันว่า การฝึกโยคะจะทำให้จักรทั้ง 7 แห่ง ภายในร่างกายกลับคืนมาอยู่ในสภาวะปกติ ปัจจุบันพบว่าตำแหน่งของจักรทั้ง 7 แห่งจะตรงกับบริเวณที่เป็นต่อมไร้ท่อภายในร่างกายของเรา อันได้แก่ ต่อมใต้สมอง ต่อมไพเนียล ต่อมไทรอยด์ ต่อมพาราไทรอยด์ ต่อมไทมัส ต่อมหมวกไต และต่อมเพศ การกระตุ้นจักรทั้ง 7 แห่งจึงเปรียบเสมือนการกระตุ้นการทำงานของต่อมไร้ท่อภายในร่างกายให้กลับมาทำงานปกติ ทำให้สมดุลภายในร่างกายอยู่ในสภาวะปกติ ร่างกายจึงสมบูรณ์แข็งแรงไม่เจ็บไข้ได้ป่วยเหมือนกับผู้ที่ไม่ได้ออกกำลังกายหรือฝึกโยคะ

ในการฝึกโยคะนั้นประกอบด้วยหลักสำคัญ 5 ประการด้วยกันคือ

1. การฝึกบริหารร่างกาย

การฝึกบริหารร่างกายด้วย อาสนะ (ท่าบริหาร) จะช่วยให้ร่างกายเกิดความกระฉับกระเฉงได้ กล้ามเนื้อและข้อต่อมีความอ่อนตัวและยืดหยุ่นมากขึ้น จึงช่วยให้เราสามารถเคลื่อนไหวร่างกายได้อย่างง่ายดาย ผู้ที่มีการอักเสบในข้อหรือเคลื่อนไหวข้อไม่สะดวก จะได้รับประโยชน์จากการฝึกโยคะเป็นอย่างมาก เนื่องจากการฝึกโยคะจะช่วยให้เกิดการดูดซึมของเสียที่สะสมในบริเวณที่เกิดการอักเสบ เมื่อของเสียถูกขจัดออกไปหมด ร่างกายก็จะสามารถเคลื่อนไหวได้อย่างเป็นอิสระมากขึ้น อาการปวดต่าง ๆ ก็จะหายไป

การฝึกโยคะจะช่วยเพิ่มการไหลเวียนของเลือดไปยังอวัยวะต่าง ๆ ทำให้อวัยวะต่าง ๆ ได้รับอาหารอย่างเพียงพอ และเกิดการปรับสมดุลต่าง ๆ ภายในร่างกาย จึงทำให้ร่างกายของเรากลับมาทำงานอย่างเป็นปกติ

2. การหายใจ

การหายใจเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นและสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ เพราะหากเราขาดอากาศ เราก็จะเสียชีวิตภายในระยะเวลาอันสั้น อากาศบริสุทธิ์ที่ประกอบด้วยก๊าซออกซิเจนจะช่วยให้เนื้อเยื่อภายในร่างกายของเรากลับมาทำงานเป็นปกติ คนที่ขาดการออกกำลังกาย หรือต้องประสบอยู่กับภาวะเครียดอยู่เสมอ มักจะมีปัญหาเกี่ยวกับการหายใจ พวกนี้มักจะเหนื่อยง่าย อ่อนเพลียอยู่ตลอดเวลา บางครั้งก็รู้สึกว่าตนเองหายใจไม่เต็มอิ่ม เพราะมักจะหายใจเข้าสั้น ๆ และถี่ ทำให้อากาศเข้าสู่ปอดในแต่ละครั้งมีปริมาณน้อย ไม่คุ้มค่ากับการทำงานของร่างกาย

การฝึกโยคะจะช่วยปรับรูปแบบการหายใจให้กลับมาเหมือนปกติ และมีประสิทธิ-ภาพมากยิ่งขึ้น หายใจเพียงไม่กี่ครั้งก็ได้รับอากาศอย่างเพียงพอ อาการหายใจไม่เต็มอิ่มหรืออ่อนเพลียก็จะจางหายไป

3. การผ่อนคลาย

ผลพลอยได้ที่สำคัญจากการฝึกโยคะ คือ ความรู้สึกผ่อนคลาย ซึ่งจะเกิดขึ้นทั้งทางร่างกายและจิตใจ ทำให้ร่างกายได้รับการพักผ่อนอย่างเต็มที่ มีการปล่อยวางปัญหาต่าง ๆ เอาไว้ชั่วขณะ เมื่อร่างกายและสมองได้พักก็เปรียบเสมือนกับการชาร์จไฟเอาไว้ให้เต็ม เมื่อต้องเผชิญหน้ากับปัญหาก็จะสามารถแก้ไขได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

4. การรับประทานอาหาร

การรับประทานอาหารเป็นสิ่งสำคัญอีกอย่างหนึ่งในการดำรงชีวิตของมนุษย์ เพราะร่างกายของเราก็คือสิ่งที่เรารับประทานเข้าไป เรากินไขมันมาก ร่างกายของเราก็จะอุดมไปด้วยไขมันและคลอเลสเตอรอล และมันจะฟองออกมาในรูปของโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ หากกินอาหารซ้ำซากจำเจ เราก็จะขาดสารอาหารบาง

ชนิด ทั้งนี้เพราะเราได้รับสารอาหารแต่ละอย่างจากแหล่งอาหารที่แตกต่างกันออกไป ดังนั้น เราจึงควรรับประทานอาหารให้หลากหลาย อย่ากินเฉพาะอาหารชนิดใดชนิดหนึ่งมากเกินไป และควรที่จะดื่มน้ำให้เพียงพอต่อความต้องการของร่างกาย

5. การทำสมาธิ

การทำสมาธิ เป็นการฝึกจิตใจให้สงบ ปล่อยวางจากสรรพสิ่งรอบตัวชั่วขณะ จิตใจที่สงบนิ่งจะทำให้เรามองเห็นเหตุการณ์หรือความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ได้ดีขึ้น เข้าใจสิ่งต่าง ๆ ได้ดีขึ้น มีเหตุผลกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ยอมรับและปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้มากขึ้น จิตใจของเราจะสงบและเยือกเย็นขึ้น ส่งผลให้บุคลิกภาพของเราเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี ผู้คนก็อยากเข้ามาคบค้าสมาคมด้วย

การเดินจงกลม

การเดินจงกลมคือ การเดินกลับไปกลับมาอย่างมีสติสัมปชัญญะ การเดินจงกรมมีวัตถุประสงค์เพื่อฝึกสติสัมปชัญญะให้ว่องไว จนสามารถควบคุมจิตใจให้อยู่กับการเคลื่อนไหวของร่างกาย คือ ให้กายกับใจอยู่ร่วมกัน มีความรู้สึกตัวทั่วพร้อมอยู่ตลอดเวลา

การฝึกเดินจงกรมเชื่อว่าได้ปฏิบัติตามสติปัฏฐานหมวดอิริยาบถ และหมวดสัมปชัญญะ นับเป็นกรรมฐานขั้นสูงประการหนึ่ง

วิธีเดินจงกรม

- เดินแยกกันเป็นกลุ่ม ๆ
- เลือกสถานที่เดินให้เหมาะสม
- ให้นักศึกษาบริกรรมว่า "ยืน หนอ, ยืนหนอ
- การบริกรรม พูดออกเสียงก็ได้หรือจะบริกรรมในใจก็ได้ แต่ทำให้เหมือนกันทั้งกลุ่ม
- เมื่อบริกรรม "ยืนหนอ," 3 ครั้งแล้ว ให้ยกเท้าขวาขึ้นพร้อมกับบริกรรมว่า "ขวา" ย่างเท้าไปข้างหน้าพร้อมกับบริกรรมว่า "ย่าง" เหยียบเท้าลงพร้อมบริกรรมว่า "หนอ"
- ยกเท้าซ้ายขึ้นพร้อมบริกรรมว่า "ซ้าย" ย่างเท้าไปพร้อมบริกรรมว่า "ย่าง" เหยียบเท้าลงพร้อมบริกรรมว่า "หนอ"
- ให้เดินกำหนด "ขวา ย่าง หนอ ซ้ายย่างหนอ" ไปเรื่อย ๆ
- เมื่อเห็นว่าเดินมาไกลพอสมควรแล้ว ก็ยืนพร้อมบริกรรมว่า "ยืน หนอ ยืนหนอ ยืนหนอ" แล้วหมุนตัวกลับไปทางขวา พร้อมกับบริกรรมว่า กลับหนอ กลับหนอ" รวม 3 ครั้ง กลับเสร็จแล้วยืนบริกรรมว่า "ขวาย่างหนอ ซ้ายย่างหนอ ฯลฯ
- ปฏิบัติตัวอย่างนี้จนกว่าจะสมควรแก่เวลา

อานิสงส์ของการเดินจงกรม

- ทำให้อดทนต่อการเดินทางไกล
- ทำให้อดทนต่อการทำความเพียร
- ทำให้อาหารย่อยง่าย
- ทำให้มีอัมพาธน้อย
- ทำให้จิตเป็นสมาธิและตั้งอยู่ได้นาน

เอกสาร ที่ 3
มนุษย์และสิ่งแวดล้อม

สำหรับหน่วยการเรียนรู้ที่ 2 : สังคมรอบตัว
กิจกรรมที่ 3 : ค่ายอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

" สิ่งแวดล้อม " กำลังเป็นที่กล่าวถึงกันอย่างกว้างขวางในปัจจุบัน เพราะทุกคนได้ตระหนักแล้วว่าในยุคที่ประเทศไทยกำลังก้าวสู่ประเทศอุตสาหกรรมใหม่ ทำให้สภาพแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เช่น มีควันพิษ น้ำเน่าเสีย เสียงดัง และปัญหาอื่นๆ อีกมากที่ทำให้คนไม่มีความสุขหรือบางแห่งถึงกับล้มป่วยและเสียชีวิตก็มี จึงน่าจะมารู้จักสิ่งแวดล้อมกันให้ดียิ่งขึ้น

คำว่า " สิ่งแวดล้อม " มีความหมายที่กว้างมาก แต่อาจสรุปได้ว่ามีความหมายสองประเด็นสำคัญ คือ สิ่งแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติกับสิ่งแวดล้อมที่สร้างขึ้น สิ่งแวดล้อมที่เป็น ธรรมชาตินั้นจะรวมถึงลักษณะทางกายภาพของภูมิประเทศ โครงสร้างทางธรณีวิทยา ภูมิอากาศ ลักษณะของ ดิน น้ำ ป่าไม้พืชพรรณต่างๆ แร่ธาตุและสัตว์บกสัตว์น้ำทุกชนิด ซึ่งรวมกันเรียกว่าทรัพยากรธรรมชาติ นั่นเอง ทรัพยากรบางชนิดจะมีอยู่ตลอดไป ถึงจะนำมาใช้เท่าไรก็ไม่รู้จักหมดสิ้น เช่น อากาศ ดิน น้ำ หรือแม้แต่ป่าไม้และสัตว์น้ำต่างๆ ตัวอย่างเช่น ป่าไม้จะไม่มีวันหมดถ้ารู้จักนำมาใช้ที่ถูกต้อง ไม่เผาทำลายหรือเปลี่ยนสภาพเป็นอย่างอื่น เพราะป่าจะเจริญเติบโตขึ้นมาแทนที่ได้ ถ้ามีการปลูกเสริมขึ้นก็จะงอกงามได้เร็วยิ่งขึ้น หรือปลาในทะเลก็เช่นเดียวกันถ้าไม่ใช้อวนตาถี่เกินไปหรือไม่จับปลาในฤดูวางไข่ ปลาก็จะเจริญเติบโตให้มีกินมีใช้ตลอดไป ส่วนทรัพยากรอีกประเภทหนึ่งเป็นชนิดที่หมดสิ้นไปเลย จะไม่งอกเงยหรือเกิดขึ้นใหม่ได้อีกในเวลาอันสั้น เช่น น้ำมันและแร่ธาตุต่างๆ เมื่อขุดขึ้นมาใช้แล้วก็จะหมดไปจากที่นั้น จะต้องไปหาจากแหล่งอื่นๆ ต่อไป จึงเรียกว่าเป็นทรัพยากรที่ใช้แล้วหมดสิ้นไป ซึ่งถ้าคนไม่รู้จักประหยัดแล้วก็อาจขาดแคลนน้ำมัน ก๊าซ ถ่านหิน และแร่ธาตุที่จำเป็นในอนาคตใกล้นี้

ส่วนสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นนั้น ได้แก่ทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์คิดประดิษฐ์สร้างขึ้น ซึ่งได้วิวัฒนาการมาทุกยุคทุกสมัย นับตั้งแต่การ " สร้างบ้านแปลงเมือง " ของชนเผ่าต่างๆ การสร้างถนนหนทางประดิษฐ์สิ่งของเครื่องใช้และสิ่งสาธารณูปโภคทั้งหลาย สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นนี้เอามาจากไหน ก็เอามาจากทรัพยากรธรรมชาตินั้นเอง มนุษย์ได้อาศัยวิทยาการและเทคโนโลยีต่างๆ นำเอาวัตถุดิบที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติมาสร้างขึ้น เช่น ในการสร้างบ้าน สร้างเมือง ก็นำเอาหิน ทราย ไม้ เหล็ก ปูน กระเบื้อง ซึ่งล้วนแต่นำมาจากวัตถุดิบมาออกแบบเป็น รูปร่างต่างๆ กัน และมนุษย์ได้ประดิษฐ์คิดค้นสิ่งอำนวยความสะดวกขึ้นอย่างมากมายโดยอาศัยพื้นฐานมาจากวัตถุดิบธรรมชาติทั้งสิ้นนำมาประกอบกันเป็นอุตสาหกรรมทั้งขนาดเล็กและขนาดใหญ่

สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นอีกอย่างหนึ่งคือ สิ่งแวดล้อมทางสังคม เช่น ด้านศิลปะวัฒนธรรม ศาสนา ความเชื่อ และองค์ประกอบทางสังคมอื่นๆ บางอย่างก็แสดงออกทางด้านศิลปะกรรม เช่น วัดวาอาราม สิ่งก่อสร้างทางศิลปะและประเพณีที่แตกต่างกันออกไป

สิ่งแวดล้อมทั้งหลายจะต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันอย่างแนบแน่น ถ้าระบบใดระบบหนึ่งเสียไปก็จะมีผลกระทบต่อระบบอื่นๆ และกระทบต่อมนุษย์ด้วย มนุษย์ต้องอาศัยอยู่ใน สิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม ถ้าเมื่อไรสิ่งแวดล้อมเกิดความเสียหาย มนุษย์จะได้รับความลำบากอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

1. สาเหตุของปัญหาสิ่งแวดล้อม มีดังนี้

1.1 ปัญหาการเพิ่มขึ้นของประชากร

ปัจจุบันประชากรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว สักวันหนึ่งโลกก็อาจไม่มีที่ว่างพอที่จะให้มนุษย์อาศัยอยู่ได้เพราะทุกหนทุกแห่งจะเต็มได้ด้วยคน คนเมื่อเกิดมาแล้วมีความจำเป็นต้องกินอาหาร ต้องการอากาศหายใจ ต้องการน้ำสะอาด ต้องการที่ทำกิน ต้องการสิ่งสาธารณูปโภคและต้องการทรัพยากรธรรมชาติต่างๆ เพื่อมาผลิตเป็นเครื่องอุปโภคบริโภค เมื่อมีประชากรมากเกินไปก็ต้องใช้สิ่งเหล่านี้มากขึ้น จนในที่สุดอาจไม่มีมากพอที่จะใช้ จะทำให้เกิดปัญหาความอดอยากตามมา อย่างเช่นที่กำลังเกิดขึ้นในบางประเทศในทวีปแอฟริกา ซึ่งมีคนอดอยากตายวันละจำนวนไม่น้อย และในทุกส่วนของโลกยังมีคนขาดสารอาหารอยู่อีกเป็นจำนวนมากทำให้เกิดโรคต่างๆมีสุขภาพไม่สมบูรณ์เท่าที่ควรจะเป็น

1.2 ปัญหาที่ดินทำกิน

ดินนับว่าเป็นทรัพยากรธรรมชาติหลักหรือทรัพยากรขั้นพื้นฐานที่สำคัญที่สุดในการดำรงชีวิตของมนุษย์และสิ่งมีชีวิตทั้งหลาย ถ้าไม่ดินก็จะเกิดปัญหาทั้งในทาง เศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ทั้งนี้เพราะดินเป็นที่ทำการเกษตร เป็นแหล่งอาหารของมนุษย์ เป็นที่อยู่อาศัย ดินให้ทุกสิ่งทุกอย่างแก่มนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรธรรมชาติใดๆ เช่น ป่าไม้ สัตว์ป่า สัตว์น้ำ พลังงาน และอื่นๆ ประเทศใดที่มีดินอุดมสมบูรณ์น้ำท่าเพียงพอ ประชาชนก็มีความเป็นอยู่ที่ดี สามารถพัฒนาได้อย่างกว้างขวาง

การใช้ประโยชน์ที่ดินจึงต้องใช้ให้ถูกต้องและเหมาะสม ป้องกันความเสื่อมโทรมของดินที่อาจเกิดจากการพัฒนาอุตสาหกรรมหรือการขยายตัวของเมือง พื้นที่ใดที่เป็นป่าก็ควรรักษาสภาพป่านั้นเอาไว้เพื่อรักษาสภาพของระบบนิเวศน์ให้เกิดความสมดุลย์แห่งธรรมชาติ ป้องกันการพังทลายของดิน หรือการกัดเซาะบริเวณริมแม่น้ำลำธาร ป้องกันความเสื่อมโทรมของดินจากการใช้ยาปราบศัตรูพืช การใช้ปุ๋ยเคมีมากเกินไป ไม่ควรใช้พื้นที่ดินรองรับของ เน่าเสีย เป็นที่กองขยะ หรือใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างไม่เหมาะสมด้วยวิธีการอื่นๆ

นอกจากนั้นควรรักษาและบำรุงดินให้คงความอุดมสมบูรณ์ไว้โดยการทำการเกษตรอย่างถูกวิธีและควรแบ่งเขตที่ดินเพื่อใช้ประโยชน์ เช่น เป็นเขตป่าไม้ เขตทุ่งหญ้า เขตเพาะปลูกพืชนิดต่างๆ เขตที่พักอาศัย เขตเมือง เขตโรงงานอุตสาหกรรม และเขตท่องเที่ยว พักผ่อนหย่อนใจ เป็นต้น

1.3 ปัญหาทรัพยากรน้ำ

น้ำเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิตของมนุษย์ นอกจากเป็นประโยชน์ต่อ ร่างกายแล้วยังมีประโยชน์ในด้านอื่นๆ อีกมาก เช่น ใช้ในการอุตสาหกรรม ใช้ในการเกษตร ทำนา ทำสวน ทำไร่ ใช้เป็นแหล่งทำการประมงทั้งในน้ำจืดและน้ำทะเล ใช้ในการคมนาคมขนส่ง ใช้ในการผลิตพลังงานไฟฟ้า เป็นที่ท่องเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจและใช้ในกิจกรรมต่างๆ มากมาย น้ำจึงนับว่าเป็นทรัพยากรที่มีค่าอีกอย่างหนึ่งของมนุษย์และของสิ่งมีชีวิตทั้งปวง

น้ำที่จะนำมาใช้ได้จะต้องเป็นน้ำที่มีคุณภาพดีเท่านั้น ถ้าน้ำเน่าเสียก็ไม่สามารถจะทำประโยชน์อะไรได้ สาเหตุที่น้ำเน่าเสีย เช่น โรงงานอุตสาหกรรมปล่อยน้ำร้อน น้ำปนน้ำมัน สารเคมีหรือวัสดุเจือปนอื่นๆลงมา บ้านเรือนชุมชนปล่อยน้ำสกปรกที่มีจุลินทรีย์ต่างๆ เป็นปริมาณมาก

การทิ้งขยะมูลฝอยลงในน้ำก็เป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้น้ำเน่าเสียรวมทั้งการใช้สารเคมีในการเกษตรกันอย่างกว้างขวาง ทำให้สารเคมีถูกฝนชะล้างลงในแหล่งน้ำธรรมชาติ นอกจากนั้น ยังมีสาเหตุมาจากการพังทลายของดินทำให้น้ำขุ่นข้น การปนเปื้อนของโลหะ สาเหตุจากแหล่งท่องเที่ยวปล่อยน้ำทิ้งและสิ่งสกปรกลงในน้ำทะเล เรือบรรทุกน้ำมันแตกทำให้น้ำมันรั่วไหล ทำให้น้ำทะเลเน่าเสีย เป็นต้น

ผลกระทบจากมลภาวะของน้ำมีมากมาย ถ้าน้ำเกิดมลภาวะอย่างรุนแรงแล้วจะก่อความเสียหายต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมอย่างกว้างขวาง

1.4 ปัญหาทรัพยากรป่าไม้

ป่าไม้เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีบทบาทต่อความเป็นอยู่ของมนุษย์มาช้านาน มนุษย์ใช้ไม้เพื่อการก่อสร้างบ้านเรือนที่อยู่อาศัย ใช้เป็นพลังงาน ใช้เป็นวัตถุดิบในการ อุตสาหกรรม และประโยชน์ใช้สอยอื่นๆ อีกมาก และที่สำคัญคือ ป่าไม้เป็นแหล่งกำเนิดของ ต้นน้ำลำธาร ทำให้มีน้ำท่าอุดมสมบูรณ์ ซึ่งมีผลทำให้มนุษย์อาศัยอยู่ได้อย่างมีความสุขตลอดมา

ป่าไม้เป็นสิ่งสำคัญที่ส่งผลกระทบถึงสิ่งแวดล้อมอื่นๆ เมื่อป่าไม้หมดไปจะทำให้เกิดความแห้งแล้ง ฝนไม่ตกตามฤดูกาล อากาศแปรปรวน และเมื่อเกิดฝนตกหนักก็จะเกิด อุทกภัยรุนแรงเพราะไม่มีต้นไม้ดูดซับน้ำเอาไว้ และจะเกิดการพังทลายของภูเขาทำความ เสียหายแก่ประชาชนดังตัวอย่างที่เคยเกิดขึ้นที่อำเภอพิปูนและอำเภอนาสารเมื่อ พ.ศ. 2531 ทำให้มีคนตายหลายร้อยคนและบ้านเรือนพังพลายนับพันหลัง

การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้จึงเป็นความจำเป็นอย่างยิ่ง ถ้าไม่รักษาป่าไม้ก็เท่ากับมนุษย์ได้ทำลายสิ่งแวดล้อมของตนเองให้เสียหาย ผลร้ายก็จะตกอยู่กับมนุษย์ต่อไป

1.5 ปัญหาทรัพยากรแร่ธาตุ

แร่เป็นทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดในพื้นโลก และเป็นทรัพยากรที่ใช้แล้วหมดไปไม่สามารถงอกเงยขึ้นใหม่ได้อีก วิธีอนุรักษ์ทรัพยากรแร่ธาตุมีหลายวิธี เช่น การใช้น้ำมันและก๊าซธรรมชาติอย่างประหยัด ไม่ทำเหมืองแร่ในเขตป่าต้นน้ำลำธารซึ่งจะทำให้ดินต้นลำธารพังทลาย เกิดน้ำเสียเป็นตะกอนขุ่นข้นไหลลงไปทำความเสียหายแก่พื้นที่เกษตร การใช้เทคโนโลยีที่มี ประสิทธิภาพในการขุดแร่ทำให้ได้แร่มากที่สุดโดยไม่สูญเสียไป เช่น การดูดลำแร่ในอ่าวพังงาโดยเรือขนาดเล็ก ได้แร่ขึ้นมาน้อย ทำให้แหล่งแร่เสียหายไปมาก

วิธีการอนุรักษ์แร่ธาตุอีกอย่างหนึ่งก็คือการนำมาใช้ใหม่ เช่น นำเศษเหล็ก อลูมิเนียม พลาสติก มาหลอมใช้ใหม่ ป้องกันการผุกร่อนโดยการทาสี เคลือบ หรือทำเป็นโลหะผสมเพื่อให้มีความแข็งแรงทนทาน

ถ้ามนุษย์ใช้แร่ธาตุอย่างไม่ระมัดระวัง สักวันหนึ่งแหล่งพลังงานก็หมดไปจากโลก เช่น แหล่งน้ำมันหมด ก๊าซธรรมชาติหมด ถ่านหินหมด ถ่านลิกไนท์หมด ก็จะเกิดความวิกฤติขึ้นแก่ทุกคนในโลก

1.6 ปัญหาทรัพยากรทางทะเล

ประเทศไทยมีชายฝั่งทะเลที่ยาวถึง 2,600 กิโลเมตร นับว่ามีความได้เปรียบที่มีทรัพยากรทางทะเลมาก เช่น ปลาชนิดต่างๆที่ดินชายทะเล ชายหาดที่สวยงาม ป่าชายเลน แหล่งท่องเที่ยวและสินแร่ทะเลจึงนับว่าเป็นแหล่ทรัพยากรที่มีค่ามหาศาล

ในปัจจุบันทรัพยากรทางทะเลได้เสื่อมโทรมลง โดยเฉพาะการจับสัตว์น้ำมีการจับกันมากเกินไปเพราะมีเรือประมงมาก ใช้อวนตาถี่เกินไป จับปลาในฤดูวางไข่ จับปลาในเขตหวงห้ามและจับปลาโดยวิธีผิดกฎหมาย จึงทำให้ปลาลดน้อยลงอย่างรวดเร็ว

นอกจากนั้นมนุษย์ยังทำให้ทะเลได้รับความเสียหายด้วยวิธีการหลายอย่างทั้งที่จะจงใจและไม่จงใจ เช่นการปล่อยน้ำเสีย น้ำร้อน สารเคมีเป็นพิษ ขยะมูลฝอย และน้ำมันที่รั่วไหลลงในทะเล ทำให้ทะเลสกปรก ปลาและสัตว์ทะเลต่างๆ ได้รับความเสียหาย

1.7 ปัญหามลพิษและสิ่งแวดล้อม

นอกจากปัญหาความเสื่อมโทรม การร่อยหรอหมดไปของทรัพยากรธรรมชาติต่างๆแล้ว ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นพิษหรือที่เรียกว่ามลพิษในสิ่งแวดล้อมก็เป็นปัญหาที่สำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากันจาก

การที่เศรษฐกิจได้ขยายตัวอย่างกว้างขวาง เกิดโรงงานอุตสาหกรรมมากขึ้น เมื่อขยายตัวไปอย่างรวดเร็ว เกิดชุมชนใหม่ๆการก่อสร้างอาคารขนาดใหญ่ และธุรกิจต่างๆ เกิดขึ้นมากทำให้เกิดปัญหามลพิษของสิ่งแวดล้อมติดตามมา เช่น ปัญหาอากาศเป็นพิษ น้ำเน่าเสียในแม่น้ำลำคลองทุกสาย ดินเสื่อมสภาพ ปัญหาเสียงดัง ควันพิษ กลิ่นเหม็น สารเคมีเป็นพิษ และปัญหาขยะมูลฝอยซึ่งเป็นอันตรายต่อมนุษย์อย่างกว้างขวาง

2. ความสำคัญของสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ

สิ่งแวดล้อมธรรมชาติ (Nature) มีความหมายแตกต่างจาก " ทรัพยากรธรรมชาติ" (Natural resources) ลักษณะของธรรมชาติ มีคุณค่าในเชิงคุณภาพทางสังคม มีสุนทรียภาพ เป็นเอกลักษณ์หรือสัญลักษณ์ประจำท้องถิ่นนั้นๆ แต่ทรัพยากรธรรมชาติจะมองในคุณค่าเชิงเศรษฐกิจ เช่น ป่าไม้ สัตว์ป่า แร่ธาตุ ดิน น้ำ พลังงาน เป็นต้น ซึ่งมนุษย์นำมาใช้ในการดำรงชีวิตและมีการจัดการเพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจโดยตรง (สำนักนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม. 2541 : 1) สิ่งแวดล้อมธรรมชาติจึงนับว่ามีความสำคัญมากต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ ซึ่งสามารถจำแนกเป็นข้อ ดังนี้

2.1 มีคุณค่าเพราะเป็นระบบนิเวศน์ที่หายากหรือมีเอกลักษณ์ของตนเอง ไม่มีในที่อื่นๆ เช่น ป่าฝนเขตร้อน เกาะแก่งที่มีความสวยงาม เช่น เกาะที่เกิดจากภูเขาไฟ แนวปะการัง หรือที่ที่มีความหลากหลายทางชีวภาพ เป็นต้น

2.2 มีความสำคัญในด้านคุณค่าของพืชหรือสัตว์ที่หายาก ใกล้สูญพันธุ์ เช่น หมู่เกาะกาลาปากอส ซึ่งมีสัตว์ดึกดำบรรพ์ของโลก

2.3 มีคุณค่าในฐานะที่เป็นแหล่งที่มีพืชพรรณหรือสัตว์เพียงแห่งเดียว ไม่มีในที่อื่นๆของโลก เช่นทุ่งหญ้าสวันนาในแอฟริกา จะมีสัตว์เฉพาะถิ่นอยู่หลากหลายชนิด นกกินปลีขาวเขียวหางยาว ซึ่งมีอยู่ในเทือกเขาหลวง จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นต้น

2.4 มีความสำคัญในฐานะที่เป็นภูมิสันฐานหรือภูมิลักษณะที่สวยงาม มีคุณค่าทางด้านสุนทรียภาพและด้านวิทยาการ เช่นธารน้ำแข็ง น้ำตก น้ำพุร้อน แพะเมืองผี

2.5 มีความสำคัญเพราะเป็นทรัพยากรที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ เช่น ดินซึ่งเป็นพื้นฐานของชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์ น้ำและอากาศที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตอยู่ได้

2.6 มีความสำคัญในด้านการท่องเที่ยว นันทนาการ มนุษย์ทุกคนย่อมต้องการการพักผ่อนหย่อนใจ ในสถานที่ธรรมชาติอันสวยงาม จึงทำให้เกิดอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นธุรกิจที่สำคัญที่สุดในปัจจุบัน การท่องเที่ยวจึงจำเป็นต้องอาศัยธรรมชาติเป็นพื้นฐานไม่ว่าจะเป็นชายฝั่งทะเล เกาะ แก่ง แนวปะการัง ความสวยงามของธรรมชาติทางทะเล ความสวยงามของป่าไม้ ภูเขา หรือ ความน่าตื่นเต้นของสถานที่แปลกๆ เช่นถ้ำ น้ำตก การดูสัตว์ การล่องแก่ง หรือ ธรรมชาติอันน่าสนใจอีกมากมาย

2.7 ความสำคัญทางวิชาการ แหล่งธรรมชาติทั้งหลายมีคุณค่าในเชิงวิชาการมากมาย เช่น การศึกษาค้นคว้าด้านสมุนไพร ความหลากหลายทางชีวภาพทั้งพืชและสัตว์ การศึกษาค้นคว้าด้านวากดึกดำบรรพ์ โบราณคดี และอื่นๆ

2.8 มีความสำคัญในด้านประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรมและโบราณคดี เพราะเป็นสิ่งที่หายากจำเป็นต้องมีการอนุรักษ์แหล่งที่มีคุณค่าทางศิลปกรรมและโบราณคดีเอาไว้ เพื่อเป็นหลักฐานของชนเผ่าต่างๆ เป็นความภูมิใจของชาติตั้งแต่อดีต และเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ของขององค์ประกอบของสำคัญเช่นกัน

เอกสารที่ 4
ระบบนิเวศ

สำหรับหน่วยการเรียนรู้ที่ 2 : สังคมรอบตัว
กิจกรรมที่ 3 : ค่ายอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ระบบนิเวศหมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยใหญ่ๆ 2 หน่วยคือ หน่วยที่มีชีวิตกับหน่วยที่ไม่มีชีวิต หน่วยที่มีชีวิตคือสิ่งมีชีวิตทั้งหลาย เช่น พืชสัตว์และจุลินทรีย์ต่างๆหน่วยที่ไม่มีชีวิต ได้แก่ แร่ธาตุสาร อินทรีย์และสารอนินทรีย์ต่างๆ สารต่างๆเหล่านี้จะมีการหมุนเวียนจากสิ่งมีชีวิตกลับไปสู่สิ่งแวดล้อมที่ไม่มีชีวิต และจะถูกกลับนำมาใช้โดยสิ่งมีชีวิต หมุนเวียนอยู่เช่นนี้อยู่ตลอดไป

ระบบนิเวศมีขนาดตั้งแต่ขนาดเล็ก เช่นระบบนิเวศในอ่างเลี้ยงปลา ไปจนถึงระบบนิเวศขนาดใหญ่ เช่นระบบนิเวศในทะเล ระบบนิเวศในป่า เป็นต้น

องค์ประกอบของระบบนิเวศ

ในระบบนิเวศหนึ่งๆ จะมีองค์ประกอบและหน้าที่ขององค์ประกอบนั้นๆ ซึ่งได้แก่

1. องค์ประกอบที่ไม่มีชีวิต (abiotic sabstances) สารอินทรีย์และสารอนินทรีย์ต่างๆเป็นองค์ประกอบที่ไม่มีชีวิต สารอนินทรีย์ที่สำคัญๆ ก็คือสารที่เป็นองค์ประกอบของเซลล์ของสิ่งมีชีวิตได้แก่ คาร์บอน ออกซิเจน ไนโตรเจน คาร์บอนไดออกไซด์ น้ำ และแร่ธาตุอื่นๆ เป็นต้น สารอนินทรีย์เหล่านี้จะเกี่ยวข้องกับสิ่งมีชีวิต โดยการหมุนเวียนเป็นวัฏจักรจาก องค์ประกอบในเซลล์ของสิ่งมีชีวิตกลับสู่สิ่งแวดล้อม และจะถูกกลับนำไปใช้ใหม่

2. ผู้ผลิต (producers) ได้แก่พืชสีเขียวทั้งหมดที่สังเคราะห์แสงได้ และทำหน้าที่เป็นผู้ผลิตเบื้องต้นในห่วงโซ่อาหาร

3. ผู้บริโภค (consumers) ได้แก่สิ่งมีชีวิตที่ได้กินสิ่งมีชีวิตอื่นเป็นอาหาร อาจจำแนกออกได้เป็นสัตว์กินพืช สัตว์กินสัตว์ และสัตว์ที่กินทั้งพืชและสัตว์เป็นอาหาร สัตว์กินพืชจัดเป็นผู้บริโภคอันดับหนึ่ง สัตว์กินสัตว์จัดเป็นผู้บริโภคอันดับสอง และกินต่อๆกันไปจนถึงผู้บริโภคอันดับสูงสุด ตัวอย่าง

4. ผู้ย่อยสลาย (decomposers) ได้แก่จุลินทรีย์ต่างๆ เช่น โปรโตซัว รา แบคทีเรีย ทำหน้าที่ย่อยสลายซากพืชซากสัตว์จนเน่าเปื่อยผุพังเป็นสารอินทรีย์ การย่อยสลายมีสองระยะคือ ระยะแรกเป็นระยะที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว เมื่อสิ่งมีชีวิตตายลงใหม่ๆ จะเน่าเปื่อยเป็นอิวมัสอย่างรวดเร็ว ระยะที่สองเป็นระยะที่เกิดขึ้นอย่างช้าๆ เป็นการนำเอาแร่ธาตุต่างๆและสารอินทรีย์กลับมาใช้โดยสิ่งมีชีวิต

ที่กล่าวมาข้างต้นนี้เป็นการทำความเข้าใจถึงความหมายของคำว่าระบบนิเวศและองค์ประกอบของระบบนิเวศและเนื่องจากการศึกษาในโครงการนี้ ได้กำหนดพื้นที่ในการศึกษาคือเกาะลิบงจังหวัดตรังซึ่งสภาพพื้นที่ประกอบด้วยชายหาด ป่าชายเลน และยังมีแนวปะการังให้ได้ศึกษาอีกด้วยเพื่อให้ผู้เข้าอบรบตามโครงการนี้ได้มีความเข้าใจตลอดถึงเป็นการ ปูพื้นฐานด้านเนื้อหาก่อนลงภาคปฏิบัติจริงในอกสารนี้จะได้กล่าวถึงระบบนิเวศในทะเล ระบบนิเวศแนวปะการัง และระบบนิเวศป่าชายเลน พอเป็นสังเขป ดังต่อไปนี้

ระบบนิเวศในทะเล

ระบบนิเวศในทะเลเป็นระบบนิเวศที่มีความยุ่งยากซับซ้อนมากระบบหนึ่งองค์ประกอบที่สำคัญของระบบนิเวศในทะเลได้แก่ พวกสิ่งมีชีวิตพวกสิ่งไม่มีชีวิต พวกสิ่งมีชีวิตรวมพืชในทะเลตลอดถึงจุลินทรีย์ต่างๆ มีความสัมพันธ์ในด้านแหล่งพลังงานและอาหาร พวกไม่มีชีวิตได้แก่ อนินทรีย์สารต่างๆ เช่นก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ ก๊าซออกซิเจน ก๊าซอื่นๆธาตุอาหาร และน้ำ สสาร และพลังงานจะไหลเวียนอยู่ในระบบนิเวศในทะเลโดยผ่านขบวนการสำคัญ 5 ประการด้วยกันคือ การสังเคราะห์แสง การกินอาหาร การตาย การหมุนเวียนของแร่ธาตุอาหาร และการหายใจ

การแบ่งเขตต่าง ๆในทะเล

การแบ่งเขตในทะเล เริ่มจากบริเวณสูงสุดบนหาดที่ติดต่อกับบนบกลงไปถึงพื้นท้องทะเล เนื่องจากทะเลมีความลึกมาก แสงจะเป็นปัจจัยต่อการสังเคราะห์แสงในน้ำ ผู้ผลิตจะสังเคราะห์แสงได้ในระดับลึกไม่เกิน 200 เมตร บริเวณที่ตื้นจะมีการไหลเวียนของแร่ธาตุต่างๆแร่ธาตุเหล่านี้จะชะล้างมากับแม่น้ำและลำน้ำต่างๆ ลงสู่ทะเล น้ำจะมีความขุ่นเนื่องจากตะกอนที่แขวนลอยอยู่ในน้ำ

องค์ประกอบทางกายภาพที่มีอิทธิพลต่อระบบนิเวศในทะเล ที่สำคัญได้แก่

1. ระดับน้ำขึ้นน้ำลง ซึ่งเกิดจากแรงดึงดูดของดวงอาทิตย์และดวงจันทร์ที่มีต่อโลกและแรงเหวี่ยงเนื่องจากโลกหมุน ตำแหน่งของเส้นรุ้งเส้นแวง สภาพชายฝั่ง กระแสน้ำ ลักษณะท้องทะเล ปกติชายฝั่งน้ำจะขึ้นลงวันละ 2 ครั้ง แต่ละครั้งห่างกัน 12 ชั่วโมงครึ่ง เวลาที่น้ำขึ้นสูงสุดจะช้ากว่าวันแรก 50 นาที วันแรม 15 ค่ำและขึ้น 15 ค่ำจะมีน้ำขึ้นสูงสุดเรียกน้ำเกิด และวันแรม 8 ค่ำ ขึ้น 8 ค่ำ เรียกน้ำตาย

2. ความโปร่งใสของน้ำทะเล ขึ้นกับตะกอนและความขุ่นของน้ำจืดที่ลงมากจากชายฝั่งแสงจะส่งลงไปได้ลึกเพียงใด ขึ้นอยู่กับปริมาณตะกอนแขวนลอยในน้ำ สภาพทางภูมิศาสตร์ และฤดูกาล

3. สีของน้ำทะเล ทะเลน้ำใส แสงในช่วงน้ำเงินเขียวส่องได้ลึกที่สุด น้ำขุ่นจะดูดซับสีน้ำเงินมาก จะเห็นน้ำเป็นสีเขียวเหลืองมาก

4. อุณหภูมิ อุณหภูมิของน้ำทะเลแตกต่างกันในช่วงฤดูร้อนและฤดูหนาวและอุณหภูมิของน้ำทะเลสูงสุดในบริเวณของน้ำที่มีโขดหิน น้ำที่อยู่ลึกลงไปมากๆ จะมีอุณหภูมิของน้ำค่อนข้างต่ำและค่อนข้างคงที่ ที่ความลึกประมาณ 2,000 เมตรอุณหภูมิระหว่าง 3.6 และ 0.6 องศาเซลเซียส

5. ความเป็นกรดด่าง การเปลี่ยนแปลงค่าความเป็นกรดด่างของน้ำทะเล ขึ้นกับน้ำจืดที่ไหลลงมาจากแม่น้ำและจากน้ำฝน

6. ออกซิเจน ออกซิเจนที่ละลายในน้ำทะเลมาจากอากาศ และจากการสังเคราะห์แสงของพืชในน้ำ ทะเลมีคลื่นและออกซิเจนอากาศสามรถละลายลงในน้ำได้ตลอดเวลา ดังนั้นสิ่งมีชีวิตในทะเลจึงมีออกซิเจนในการหายใจเพียงพอ แต่ในระดับความลึกลงไปมากๆ ปริมาณออกซิเจนจะลดลง

7. ความเค็ม ความเค็มของน้ำทะเลเกิดจากเกลือแร่ที่ละลายอยู่ โดยเกลือแร่เหล่านี้จะอยู่ในรูปของประจุ ส่วนใหญ่จะเป็นประจุของโซเดียมและคลอไรด์ โดยเฉลี่ยความเค็มของน้ำทะเลประมาณ 35 ส่วนในพันส่วน

8. ความดันของน้ำ ลึกลงไปจากระดับน้ำทะเลสิ่งมีชีวิตจะต้องเผชิญกับสภาพที่เพิ่มขึ้นของความดันของน้ำ สัตว์ที่อาศัยอยู่ที่ระดับความลึก 2,000 เมตร จะเผชิญกับความดัน 200 บรรยากาศ และถ้าอยู่ลึก 6,000 เมตร จะเผชิญกับความดัน 600 บรรยากาศ

9. ธาตุอาหาร ธาตุอาหารที่สำคัญและจำเป็นต่อสิ่งมีชีวิตในทะเลได้แก่ ไนเตรต ฟอสเฟต ซิลิเกต โซเดียม โปตัสเซียม แคลเซียม เหล็ก เป็นต้น

องค์ประกอบทางชีวภาพของระบบนิเวศน์ในทะเล หมายถึงกลุ่มสิ่งมีชีวิตต่างๆ ในทะเล ซึ่งมีอยู่มากมายหลายชนิด แบ่งออกได้เป็นกลุ่มต่างๆ ดังนี้

1. แพลงตอน คือสิ่งมีชีวิตที่เคลื่อนที่ด้วยการลอยตัวไปตามกระแสน้ำ ประกอบด้วยแพลงตอนพืชและแพลงตอนสัตว์

แพลงตอนพืช ได้แก่สาหร่ายเซลล์เดียงพวกไดอะตอม ไดโนแฟลกเจลเลต สาหร่ายสีเขียวแกมน้ำเงิน และสาหร่ายอื่นๆ ที่มีปริมาณมากที่สุดคือสาหร่ายไดอะตอมกับไดโนแฟลกเจลเลต

แพลงตอนสัตว์ มีทั้งสัตว์เซลล์เดียวและหลายเซลล์ อาจจะดำรงชีพเป็นแพลงตอนถาวร เช่น โคพีพอด กุ้งเคย หวีวุ้น เป็นต้น บางชนิดเป็นแพลงตอนชั่วคราว คือมีระยะหนึ่งของวงชีวิตเป็นแพลงตอน เช่น ตัวอ่อนของกุ้ง ปู และหอย เป็นต้น

2. เนคตอน ได้แก่สัตว์ที่เคลื่อนมาในน้ำ ส่วนใหญ่เป็นปลา มีมากถึง 30,000 ชนิด มีขนาดต่างๆ กันออกไป และสัตว์อื่นๆ เช่น ปลาหมึก เต่า พะยูน โลมา และปลาวาฬ เป็นต้น

3. เบนทอส คือสิ่งมีชีวิตที่อาศัยอยู่ตามหน้าดิน ตามพื้นท้องทะเล ซึ่งจะมีอยู่ ชุกชุมตามชายฝั่ง สิ่งมีชีวิตตามหน้าดินบางชนิดเกาะนิ่งอยู่กับที่ไม่สามารถจะเคลื่อนที่ด้วย
ตัวเอง เช่น ฟองน้ำ ปะการัง และหอยนางรม เป็นต้น บางชนิดคืบคลานหาอาหารตามพื้น ได้แก่ ปู กุ้ง หมึกสาย ดาวทะเล เม่นทะเล ปลิงทะเล ปลากระเบน เป็นต้น บางชนิดก็ขุดรูอยู่ตามก้นทะเล เช่น ดอกไม้ทะเล หอยแครง หอยกะพง หอยเสียบ และปู เป็นต้น

สิ่งมีชีวิตในทะเลนอกจากแพลงตอน เนคตอน และเบนทอสแล้ว ยังมีสิ่งมีชีวิตอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งอาศัยอยู่บริเวณชายฝั่งทะเล อาจจะอยู่ตามเกาะแก่งต่างๆ ตามโขดหิน ตามบริเวณริมฝั่งทะเล อาจจะอาศัยอยู่ตลอดชีวิต หรืออยู่เป็นครั้งคราว หรือพักระหว่างการอพยพย้ายถิ่น ได้แก่ พวกนกต่างๆ นกชายฝั่งทะเล พวกเลี้อยคลาน พวกสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม อีกมากมายหลายชนิด สิ่งมีชีวิตในกลุ่มนี้จะเป็นผู้ทำหน้าที่ถ่ายเทพลังงานหรืออินทรีย์สารจากทะเลขึ้นสู่บนบก

ความสัมพันธ์ของสิ่งมีชีวิตในระบบนิเวศในทะเล

สิ่งมีชีวิตในทะเลมีความสัมพันธ์ในแง่อาหาร ที่อยู่อาศัย ที่หลบภัย และสัมพันธ์ในแง่ของการถ่ายเทพลังงานและการหมุนเวียนของอินทรีย์สารและอนินทรีสารย์ และสิ่งมีชีวิตในทะเลจะต้องมีบทบาทหน้าที่อย่างใดอย่างหนึ่ง คือผู้ผลิต ผู้บริโภค หรือผู้ย่อยสลาย ความสัมพันธ์ของสิ่งมีชีวิตในทะเลที่น่าสนใจประการหนึ่ง คือความสัมพันธ์ของสิ่งมีชีวิตต่างชนิดกัน เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างปลาการ์ตูนกับดอกไม้ทะเล เหาฉลามกับปลาฉลาม เหาฉลามกับปลากระเบน ดาวเปราะกับฟองน้ำ หนอนฉัตรกับปะการัง เป็นต้น ความสัมพันธ์นี้มีทั้งแบบภาวะเกื้อกูลกัน ภาวะพึ่งพาอาศัย ภาวะปรสิต และภาวะที่มีการแก่งแย่งกัน

ระบบนิเวศแนวปะการัง

ปะการังเป็นสัตว์ทะเลชนิดหนึ่ง ประกอบขึ้นด้วยโครงร่างที่แข็ง เป็นสารพวกหินปูน ตัวที่มีชีวิตของปะการังจะมีลักษณะอ่อนนุ่ม มีสีสันสวยงาม มีรูปร่างเป็นรูปทรงกระบอกขนาดเล็กๆ มีปากอยู่ตรงกลาง มีหนวดอยู่รอบปาก จำนวนหนวดจะเป็น 6, 12, 18 หรือทวีคูณของ 6 รูปร่างของตัวปะการังจะเป็นแบบเดียวกับตัวไฮดราที่พบตามแหล่งน้ำจืดทั่วไป ปะการังตัวที่มีชีวิตเรียกว่า โพลิป (polype) ปะการังมีตั้งแต่เป็นตัวเดียวๆ เช่น ปะการับรูปเห็ด และปะการังที่อยู่รวมกันมีโพลิปกมากมาย มีผนังล้อมรอบแต่ละโพลิปไว้ เรียกทั้งหมดนี้ว่า โคโลนีของปะการัง โคโลนีของปะการังมีรูปร่างต่างๆ กันมากมาย เป็นก้อน เป็นกิ่ง เป็นแผ่น เป็นรังผึ้ง และแบบอื่นๆ อีก เช่น ปะการังก้อน ปะการังเขากวาง ปะการังผักกาด ปะการังสมอง ปะการังรังผึ้ง

ปะการังดอกไม้ ปะการังดาวใหญ่ ปะการังดาวเล็ก ปะการังถ้วย เป็นต้น ปะการังส่วนมากจะเกาะกับพื้นทะเล แต่จะมีปะการังบางชนิดที่อยู่เป็นอิสระ

ปะการังแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ ปะการังที่มีสาหร่ายซูแซนเทลลี (Zooxanthallae) มาอาศัยอยู่ร่วมกันกับปะการัง เรียกปะการังพวกนี้ว่า Hermatypic corals หรือ Reef building corals ปะการังพวกนี้จะเจริญได้รวดเร็วสร้างเป็นแนวปะการัง การเจริญเติบโตขึ้นกับอัตรา เมทาบอลิสมของเนื้อเยื่อในโพลิปของปะการัง และอัตราการสร้างสารแคลเซียมคาร์บอเนตในการสร้างโครงแข็งหินปูนหรือบางคนเรียกว่าเบ้าหินปูนของปะการัง การอยู่ร่วมกันของสาหร่ายกับปะการังเป็นแบบพึ่งพาอาศัยกัน โดยสาหร่ายสังเคราะห์แสงผลิตขึ้นมาเองได้ และใช้สารที่เกิดจากของเสียจากขบวนการเมทาบอลิสมของปะการังในการสร้างความเจริญเติบโตของสาหร่าย สาหร่ายซูแซนเทลลีนี้จะอยู่ในชั้นเอนโดเดอร์มิสของปะการัง และพบว่าอัตราการสร้างแคลเซียมคอร์บอเนตของปะการังจะเกิดขึ้นในเวลากลางวันมากกว่ากลางคืน นั่นคือการสังเคราะห์แสงของสาหร่ายมีผลต่อการสร้างหินปูนของปะการัง ปะการังอีกกลุ่มเรียกว่า Ahermatypic corals ปะการังกลุ่มนี้จะไม่มีสาหร่ายมาอยู่ด้วย ปะการังกลุ่มนี้จะสร้างแนวหินปะการังได้ช้ากว่ากลุ่มแรก

บริเวณที่มีสภาพเหมาะสมต่อการเจริญเติบโตของแนวปะการัง ได้แก่บริเวณที่อยู่ในเขตร้อน อุณหภูมิของน้ำไม่ต่ำกว่า 18 องศาเซลเซียส อยู่ห่างไกลจากปากแม่น้ำ ป่าชายเลน หรือแหล่งกำเนิดตะกอนอื่นๆ มีพื้นแข็งรองรับและอยู่ตื้น เพื่อให้สาหร่ายซูแซนเทลลีสามารถสังเคราะห์แสงได้

แนวปะการังที่พบในประเทศไทย แบ่งเป็นแนวปะการังชายฝั่งทะเลอันดามัน และแนวปะการังชายฝั่งอ่าวไทย แนวปะการังชายฝั่งทะเลอันดามันพบปะการังหลายชนิด แต่แนวปะการังทางฝั่งนี้จะถูกทำลายเป็นอย่างมากโดยตะกอนจากทะเล ซึ่งเกิดจากการทำกิจกรรมเหมืองแร่ในทะเล ส่วนแนวปะการังชายฝั่งอ่าวไทยพบตามเกาะต่างๆ ที่ห่างจากบริเวณฝั่งออกไป

ปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อลักษณะของแนวปะการังและการแพร่กระจายของแนวปะการังได้แก่ ลักษณะของพื้นที่ท้องทะเล พื้นทะเลที่แข็งเช่นเป็นชั้นหินจะพบปะการังอยู่หลายชนิด และยังขึ้นอยู่กับช่วงเวลาที่โผล่พ้นน้ำของปะการังมาสัมผัสกับอากาศในช่วงเวลาที่น้ำลง

องค์ประกอบทางกายภาพที่มีอิทธิพลต่อระบบนิเวศแนวปะการัง ได้แก่

1. แสง แสงจะต้องส่องถึงเพื่อให้สาหร่ายสามารถสังเคราะห์แสงได้ ซึ่งจะอยู่ในความลึกไม่เกิน 50 เมตร กลางมหาสมุทรที่น้ำทะเลใสมากๆ อาจพบที่ระดับความลึกถึง 90 เมตร

2. อุณหภูมิ อุณหภูมิของน้ำทะเลต้องไม่ต่ำกว่า 18 องศาเซลเซียส ในทะเลเขตร้อนอุณหภูมิในช่วง 18-36 องศาเซลเซียส และพบมากในช่วง 25-29 องศาเซลเซียส และปะการังชอบอุณหภูมิที่ค่อนข้างคงที่

3. ความเค็ม ปะการังชอบน้ำที่มีความเค็มสูง ประมาณ 27-40 ส่วนในพันส่วน

4. ตะกอนในน้ำ ตะกอนในน้ำจะบดบังแสงอาทิตย์ ทำให้แสงส่องลงน้ำลดลง และตะกอนจะไปขัดขวางการเจริญเติบโตของปะการัง

5. ความมั่นคงของพื้นทะเล มีผลต่อการเกาะของตัวอ่อนของปะการัง และการสร้างแนวปะการัง

6. ออกซิเจน ปริมาณออกซิเจนในน้ำที่มีความลึกไม่มากจะค่อนข้างคงที่และมีออกซิเจนพอเพียงต่อการหายใจของสิ่งมีชีวิตในน้ำ นอกจากนี้การเคลื่อนที่ของมวลน้ำจะมีผลต่อการละลายของออกซิเจนในน้ำ แต่ถ้าน้ำเคลื่อนที่รุนแรงมากปะการังก็หักพังได้

7. อาหาร สารอินทรีย์ในน้ำถูกดูดซึมเข้าสู่เนื้อเยื่อของปะการังและโพลิปของปะการังยังใช้หนวดจับอาหารเข้าปาก หรือปล่อยเมือกออกมาทำให้ดูดติดพวกแพลงตอนและโปรโตซัวในน้ำ แล้วจึงจะดึงเมือกที่มีอาหารเข้าไปในตัว ดังนั้นปริมาณอาหารจึงเป็นปัจจัยควบคุมการเกิดการเจริญเติบโตของปะการัง

ปัญหา

เมื่อแนวปะการังถูกทำลายจนเสื่อมโทรมลง ความสมดุลของระบบนิเวศแนวปะการังและชายหาดก็จะถูกทำาายหรือเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งจะก่อให้เกิดผลกระทบต่อทรัพยากรประมงในบริเวณแนวปะการังและบริเวณใกล้เคียง ตลอดจนทำให้เกิดการพังทลายของชายหาดที่สวยงาม และส่งผลกระทบต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวได้ในที่สุด หากแหล่งปะการังที่ถูกทำลายนั้นอยู่ในเขตที่มีการพัฒนาการท่องเที่ยว ทั้งนี้เนื่องมาจากแนวปะการังจัดได้ว่าเป็นทรัพยากรที่มี คุณค่าต่อการท่องเที่ยวทางทะเลด้านหนึ่งด้วย

ระบบนิเวศป่าชายเลน

ป่าชายเลน หมายถึง ป่าที่ขึ้นอยู่ระหว่างน้ำขึ้นสูงและระดับน้ำทะเล ป่าชายเลนในประเทศไทยจะขึ้นบนดินเลนริมทะเล ตามชายทะเลปากแม่น้ำและลำคลองที่มีคลองและน้ำเค็มขึ้นถึง ในประเทศไทยมีเนื้อที่ป่าชายเลนทั้งสิ้นประมาณ 1,954,465 ไร่ ประมาณ 80 เปอร์เซ็นต์ของพื้นที่ป่าชายเลนจะอยู่ทางฝั่งด้านตะวันตกของประเทศ คือ ด้านทะเลอันดามัน นับตั้งแต่จังหวัดระนองถึงสตูล

ความสำคัญของป่าชายเลน

ป่าชายเลนเป็นแหล่งที่มีอินทรีย์สารมาก เกิดจากการสะสมของตะกอนดิน ช่วยเพิ่มเนื้อที่ของป่าชายเลน ป้องกันการกัดเซาะของคลื่นลม การมีอินทรีย์สารทับถมอยู่มากจึงเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ชนิดต่างๆ เป็นแหล่งฟักหรือวางไข่ของสัตว์ เป็นแหล่งขยายพันธุ์สัตว์น้ำ เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์บกและการที่ป่าชายเลนอยู่ระหว่างบกกับทะเล จึงเป็นแหล่งถ่ายทอด อนินทรีย์สารจากบนบกลงสู่ป่าชายเลนและถ่ายทอดอินทรีย์สารจากป่าชายเลนลงสู่ทะเล นอกจากนี้ป่าชายเลนจะเป็นตัวการในการดูดสารพิษนั้นไว้มาก ทำให้สารพิษหรือมลภาวะส่วนน้อยที่จะถูกชะลงทะเล

วงจรชีวิตในป่าชายเลน

พืชพรรณในป่าชายเลนเมื่อได้รับแสงอาทิตย์จะเกิดการสังเคราะห์แสงซึ่งเกิดขึ้นทั้งพันธ์ไม้ป่าชายเลนและสาหร่าย ส่วนหนึ่งของธาตุอาหารที่พืชดูดไปใช้ได้มากจากธาตุอาหารที่มาจากพื้นที่บนบก และการพัดพาของคลื่นและกระแสน้ำ เมื่อพืชเจริญเติบโตและมีเศษซากจากกิ่ง ก้าน ลำต้น ราก ใบ ฯลฯ ร่วงหล่นลงสู่พื้นดินเบื้องล่างก็จะสลายตัวเป็นอินทรีย์วัตถุ เช่นเดียวกับการสลายตัวของสัตว์ต่างๆ เช่น กุ้ง หอย ปู ปลา อินทรีย์วัตถุเหล่านี้จะสลายตัวให้ธาตุอาหารให้แก่พืชและสัตว์เล็กๆ เช่น แพลงตอน แบคทีเรีย ฟังไจ โปรโตซัว รวมทั้งเป็นอาหารให้รากพืชดูดซับไปใช้ประโยชน์ในการเป็นอาหารพืชด้วย เมื่อพืชและสัตว์เหล่านี้เจริญเติบโตขึ้นก็จะกลายเป็นอาหารของสัตว์ที่มีขนาดใหญ่ที่สำคัญ ได้แก่ กุ้ง หอย ปู ปลา เมื่อสัตว์เหล่านี้ถ่ายของเสียออกมาก็จะกลายเป็นอินทรีย์วัตถุให้แก่พืชอีกทอดหนึ่ง กุ้ง หอย ปู ปลา เมื่อมีขนาดใหญ่ขึ้นบางส่วนจะลงสู่ทะเล ซึ่งมนุษย์ได้นำสัตว์เหล่านี้ไปเป็นอาหารทั้งจากบริเวณป่าชายเลน และในทะเล หรือชายฝั่งทะเล จึงกล่าวได้ว่าบริเวณป่าชายเลนเป็นแหล่งผลิตอาหารที่สำคัญของโลก

พืชและสัตว์ในป่าชายเลน

สนิท อักษรแก้ว ได้รายงานไว้ในหนังสือ ป่าชายเลน...นิเวศวิทยา และการ จัดการ ว่าป่าชายเลนมีองค์ประกอบของพืชและสัตว์หลายชนิด สรุปได้ดังนี้

พืช

พืชที่อยู่ในบริเวณป่าชายเลนเลยนอกจากจะเป็นพันธุ์ไม้โกงกาง แสม เสม็ด โปรง ถั่วและพันธุ์ไม้อื่นๆแล้ว ยังพบว่ามีสาหร่ายซึ่งอยู่ในถิ่นที่อยู่อาศัยบริเวณลำต้น ราก หรือรากอากาศของไม้ป่าชายเลน เป็นสาหร่ายสีแดงในสกุล Catenella, Bostrychia, Murrayella, Gracliaria, Hypnea, Gelidium, Acanthophora, Herposiphonia และ Laurencia ส่วนสาหร่ายที่อยู่อาศัยบริเวณโคลนตมเป็นสาหร่ายสีเขียวในสกุล Cladphora, Chaetomarpha, Enteromonpha และ Ulva และสาหร่ายสีเขียวแกมน้ำเงินพวก Ectocarpus Dictyota และ Hydorclathrus

สัตว์

ปลา ปลาที่พบในป่าชายเลนแบ่งออกเป็นกลุ่มใหญ่ๆ ได้ 4 กลุ่ม คือ ปลาที่อาศัยอยู่ประจำ ปลาที่อาศัยอยู่ชั่วคราว ปลาที่มากับกระแสน้ำ และปลาที่พบในบางฤดูกาล ปลาชนิดที่สำคัญ ได้แก่ ปลากระบอก ปลากระพง ปลานวลจันทร์ ปลากะรัง และปลาตีน เป็นต้น

กุ้ง มีกุ้งประมาณ 15 ชนิดที่ว่ายจากทะเลไปยังบริเวณชายฝั่งใกล้กับป่าชายเลนซึ่งได้แก่ กุ้งที่อยู่ในสกุล Metapenaeopsis, Metapenaeus, และ Parapenaeopsis และมีกุ้งประมาณ 16 ชนิดที่ว่ายจากทะเลไปยังบริเวณน้ำกร่อยซึ่งได้แก่ กุ้งในสกุล Metapenaeus, Penaeus และ Acetes สำหรับกุ้งที่พบเห็นทั่วไปในป่าชายเลน ได้แก่ กุ้งแชบ๊วย กุ้งกุลาดำ กุ้งกะเปาะ หรือกุ้งตะต่อม (Macro brachium equidens) และกุ้งที่อยู่ใน Palaeander sp. และ Palaemonetes sp.นอกจากนี้ยังมีกุ้งบางชนิดที่ว่ายจากบริเวณน้ำจืดไปยังบริเวณน้ำกร่อย ที่สำคัญได้แก่ กุ้งก้ามกราม (Macrobrachium rosenbergii) และกุ้งน้ำจืด (Leptocarpus potamiscus) เป็นต้น

ปู ที่พบในป่าชายเลนมีทั้งหมด 7 สกุล ซึ่งแบ่งออกได้เป็น 54 ชนิด ที่พบมากที่สุด ได้แก่ปูในวงศ์ Crapsidae เช่น ปูแสม (สกุล Sasarma, Parasesarma, Chiromentos, Sarmatium และ Metaplax) และวงศ์ Ocypodidae เช่น ปูก้ามดาบ (วงศ์ Macrophthalmus, Ilyoplax และ Uca) นอกจากนี้ยังพบปูบางชนิดในวงศ์ Portunidae เช่น ปูทะเล หรือปูดำ (วงศ์ Gecarcinidae, Coenobitidae และ Xiphosuridae) เป็นต้น

หอย หอยที่สำรวจพบในป่าชายเลนนั้นมีทั้งชนิดที่เกาะอยู่กับต้นไม้ ราก และใบของไม้ในป่าชายเลน และหอยที่อยู่ตามพื้นดิน จากการศึกษาพบว่า มีหอยกาบเดียวจำนวน 10 ชนิด และหอยกาบคู่อีก 3 ชนิด ที่อาศัยอยู่ตามพื้น ในจำนวนนี้มีหอยกาบเดียว 1 ชนิด และหอยกาบคู่ 2 ชนิดที่พบทั้งบนพื้นดินและตามต้นไม้ในป่าชายเลน หอยกาบเดียวที่สำคัญได้แก่ หอยดำห้วยขี้นกและหอยขี้กา ส่วนหอยกาบคู่ได้แก่ หอยนางรมและหอยเจาะ เป็นต้น

นกและสัตว์อื่นๆ นกในป่าชายเลนมีทั้งนกอพยพและนกท้องถิ่นทั้งหมดประมาณ 88 ชนิด ซึ่งรวมทั้งนกในกลุ่มนกยางควาย นกยางกรอก นกเหยี่ยวไคท์ นกหัวโต และเหยี่ยว สำหรับสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมมีประมาณ 35 ชนิด และที่พบอยู่ทั่วไปได้แก่ ค้างคาว ลิงกัง นาก แมวป่า นอกจากนี้ยังมีสัตว์เลื้อยคลานประมาณ 25 ชนิด ซึ่งรวมทั้งงูชนิดต่างๆ กิ้งก่าและสัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ เช่น เต่า จระเข้ นอกจากนี้ พบว่ามีแมลงที่อาศัยอยู่ในป่าชายเลนเป็นจำนวนมากถึง 38 ชนิด ซึ่งรวมทั้งผีเสื้อกลางคืน หนอนผีเสื้อ ผีเสื้อหนอน กอ แมลงปีกแข็ง ยุง ริ้นและเพลี้ย

ความสำคัญของป่าชายเลน

1. ด้านนิเวศวิทยา

1.1 เป็นแหล่งอนุบาลสัตว์น้ำวัยอ่อน แหล่งที่อยู่อาศัยการสืบพันธุ์ วางไข่และหลบภัยของสัตว์น้ำและสัตว์บก

1.2 เป็นแหล่งธาตุอาหารพืชและสัตว์และอินทรีย์วัตถุที่สำคัญ

1.3 เป็นแหล่งกักเก็บตะกอนและกลั่นกรองความสกปรกที่มีจากพื้นที่บนบกและถูกพัดพามาจากทะเล

1.4 เป็นแนวเปลี่ยนและแนวกันชนระหว่างบกกับทะเล

1.5 ช่วยสร้างสมดุลของสภาวะอากาศและลดความรุนแรงของปัญหาการเปลี่ยนแปลงทางขบวนการตามธรรมชาติ

1.6 ช่วยต้านทานแรงคลื่นและแรงลมที่กระทำต่อขอบฝั่งและตลิ่ง

1.7 ช่วยรักษามวลดินและมวลทรายมิให้ถูกพัดพาออกจากขอบฝั่งและริมตลิ่ง

1.8 ช่วยเพิ่มพื้นที่ขอบฝั่งและริมตลิ่งเนื่องจากการงอกของพื้นดิน

1.9 ช่วยรักษาความชุ่มชื่นของผิวดินและส่งเสริมกิจกรรมของจุลินทรีย์

1.10 เป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางชีวภาพ

2. ด้านสังคม และการศึกษา

2.1 เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของชุมชน ซึ่งได้รับประโยชน์จากการจับสัตว์น้ำเป็นอาหาร การทำฟืนและถ่าน การค้นหาสมุนไพร และการพักผ่อนหย่อนใจ

2.2 ช่วยค้ำจุนวิถีชีวิตตามธรรมชาติของสังคมชนบทไทยที่พึ่งพิงอยู่กับธรรมชาติโดยการใช้เครื่องมือที่ผลิตขึ้นเอง เช่น เครื่องมือจับสัตว์หน้าดิน

2.3 เป็นเส้นทางติดต่อ สื่อสารของชุมชนชายฝั่งและริมแม่น้ำ ทั้งโดยพื้นดินและทางน้ำ

2.4 เป็นแหล่งค้นคว้า และให้ความรู้เรื่องพืช สัตว์ มนุษย์ และนิเวศวิทยา

3. ด้านเศรษฐกิจ

3.1 ให้ผลผลิตทางการประมง

3.2 ให้ผลผลิตการเพาะเลี้ยงชายฝั่ง

3.3 ให้ผลผลิตจากการเก็บของป่า

3.4 ให้ผลผลิตจากการเผาถ่าน

3.5 ให้ผลผลิตจากการผลิตสารสกัดจากพันธุ์ไม้

3.6 ให้ผลผลิตยารักษาโรค

3.7 ลดค่าใช้จ่ายในเรื่องการป้องกันชายฝั่ง

3.8 รายได้จากการท่องเที่ยว

เอกสารที่ 5
ระบบนิเวศน์วิทยาแห่งหมู่เกาะลิบง

สำหรับหน่วยการเรียนรู้ที่ 2 : สังคมรอบตัว
กิจกรรมที่ 3 : ค่ายอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

หมู่เกาะลิบง หรือที่เรียกกันในปัจจุบันว่าเกาะลิบง เป็นเกาะขนาดใหญ่พอสมควร มีพื้นที่ 40 ตารางกิโลเมตร ตั้งอยู่ห่างจากชายฝั่งกันตังประมาณ 20 กิโลเมตร มีหมู่บ้านอยู่เพียง 3 แห่ง คือ หมู่บ้านบาตูปูเตะเป็นชุมชนใหญ่ที่สุด นอกจากนั้นมีบ้านพร้าว บ้านหลังเขา และบ้านชาวประมงย่อยๆ อีกบางแห่ง ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม

เกาะลิบจะทองตัวยาวจากทิศตะวันออกไปทิศตะวันตก ด้านตะวันตกของเกาะมีเทือกเขาสูง ซึ่งมียอดสูงบริเวณกลางๆ ของเกาะบางส่วนตัดชายฝั่ง จึงทำให้เกิดหน้าผาริมฝั่งทะเลที่สวยงาม ในเขตภูเขามีป่าที่อุดมสมบูรณ์ การลักลอบทำลายยังมีน้อย

พื้นทีเกาะค่อยๆ แคบลงมาด้านทิศตะวันออก จนกลายเป็นแหลม ซึ่งเป็นที่ตั้งของเขตห้ามล่าสัตว์ป่าแห่งนี้ ธรรมชาติบนเกาะลิบงมีหลากหลายชนิด นับตั้งแต่ภูเขา ป่าดงดิบ ชายหาดทราย หาดดิน หาดโคลน นกทะเล ปะการัง ป่าชายเลน ชีวิตสัตว์ทะเล รวมทั้งสัตว์ที่หายากของโลกคือ ปลาพะยูน และนกแครับโพรเวอร์ ทั้งหมดนี้ประกอบกันเข้าจึงเหมือนเกาะในนิยายที่ไม่น่าเชื่อว่าจะมีอยู่จริง

ที่ทำการเขตห้ามล่าสัตว์ป่า

เขตห้ามล่าสัตว์ป่าหมู่เกาะลิบง ซึ่งอยู่ในความควบคุมดูแลของกองอนุรักษ์สัตว์ป่า กรมป่าไม้ เขตฯนี้ได้เปิดดำเนินการเมื่อวันที่ 21 ธันวาคม 2533 โดยนายเถลิง ธำรงนาวาสวัสดิ์ ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในสมัยนั้นเป็นผู้ทำพิธีเปิด

เขตฯแห่งนี้ นอกจากจะคลุมพื้นที่เกาะลิบงทั้งหมดแล้ว ยังกินอาณาเขตในทะเลรอบๆเกาะและรวมไปถึงพื้นที่ป่าชายเลนบนฝั่งแผ่นดินของอำเภอกันตังอีกหลายตำบล และทาง ตะวันตกไปจรดกับเขตอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหมเลยทีเดียว มีสำนักงานใหญ่ของเขตอยู่ที่อำเภอกันตังและหน่วยงานย่อยอยู่ที่เกาะลิบง 2 แห่ง อยู่ในเขตปลูกป่าโกงกางของโครงการฯ บนปากน้ำกันตังอีก 1 แห่ง

ก่อนที่จะตั้งเป็นเขตห้ามล่าฯ ได้มีการสำรวจพบว่าในทะเลบริเวณนี้มีสิ่งพิเศษมากมายที่ไม่มีในแหล่งอื่นๆ เช่น เป็นที่ชุมชนของนกทะเลนับหมื่นนับแสนตัว บางชนิดเป็นนกที่หายากใกล้สูญพันธุ์ มีพบที่นี่เพียงแห่งเดียว และยังมีแหล่งหญ้าทะเลที่เป็นอาหารของปลาพะยูน กล่าวกันว่าเป็นแหล่งอาหารแหล่งสุดท้ายของประเทศที่ปลาพะยูนอาศัยอยู่ได้ รวมทั้งสภาพแวดล้อมที่สวยงามควรค่าแก่การอนุรักษ์ไว้เป็นสมบัติของประชาชนทุกคน

ที่ทำการของเขตฯ ตั้งอยู่ในพื้นที่เหมาะสมทางด้านท่าจอดเรือ คือด้านที่อยู่ตรงกันข้ามกับชายฝั่งดินเป็นหาดทราย ส่วนด้านปลายแหลมฝั่งทิศใต้เป็นป่าชายเลนหนาแน่น ภายในเขตฯ จะเป็นลักษณะของป่าชายเลนได้ชัดเจน นับตั้งแต่ป่าโกงกางที่อยู่รอบนอกในเขตหาดโคลน ถัดเข้ามาเป็นป่าแสม ลำพู และเลยเข้าไปในเขตดินแข็งก็มีไม้โพธิ์ทะเลและถัดมาเป็นไม้เสม็ด ซึ่งเจริญงอกงามเป็นร่มเงาอยู่เต็มพื้นที่ จนมาถึงชายฝั่งหาดทรายก็มี ต้นสนเป็นทิว

ห่างจากแหลมจูโหยซึ่งเป็นที่ทำการเขตฯ ไปทางทิศใต้ประมาณ 1 กม. มีเกาะเล็กๆ พื้นที่ประมาณ 4 ไร่ เรียกกันว่า เกาะหาดโตบหรือหาดตูบ เป็นที่ชุมนุมของนกทะเลนับหมื่นๆตัว ภายในเกาะมีต้นไม้ใหญ่ขึ้นปกคลุม รอบๆเกาะเป็นหาดโคลนปนทราย มีไม้แสม ลำพู และไม้ชายเลนอื่นๆขึ้นอยู่ เมื่อน้ำลดจะเห็นหาดโคลนกว้างไกลออกไป บริเวณนี้จะชุมนุมไปด้วย กุ้ง หอย ปู ปลา ทั้งที่อยู่ในทะเล ชายหาด และในพื้นทรายโคลนโดยเฉพาะพวกปูและหอยเล็กๆ จะมีมากเป็นพิเศษ จึงเป็นแหล่งอาหารที่อุดมสมบูรณ์ของนกทะเลต่างๆ

ต้นไม้ใหญ่ๆ บนเกาะเล็กๆ แห่งนี้ มีรูปร่างแปลกกว่าในที่อื่น เช่น ต้นแสมดำ แสมขาว จะมองเห็นรากสีแดงของมันแผ่กระจายยาวออกไปรอบๆโคนต้น เป็นระยะทางไกลๆ การที่รากแสมต้องเลื้อยอยู่บนผิวดินแทนที่จะอยู่ในดิน ก็คงเป็นเพราะกระแสคลื่นที่พัดพาเอาผิวหน้าดินออกไปนั่นเอง รากของมันจึงต้อง "รา" อยู่บนผิวดิน

มองไกลออกไปที่ริมหาด จะเห็นฝูงนกทะเลจำนวนมากมาย กัมๆ ดุ่มๆ หาอาหารกินกันอยู่เป็นฝูงๆ ถ้ามองผ่านๆ จะเห็นรูปร่างคล้ายๆ กัน แต่ถ้าดูด้วยกล้องส่องทางไกลจะพบว่ามีนกหลายพันธุ์แตกต่างกันไป นกทะเลเหล่านี้จะมีทั้งนกประจำถิ่นและนกที่อพยพมาจากที่อื่น ชนิดที่มีน้อยที่สุดและสำคัญที่สุดที่นักปักษีวิทยาระดับโลกจะต้องติดตามมาทำการศึกษาค้นคว้าถึงที่นี่ก็คือ นก "หัวโตกินปู" หรือที่เรียกกันว่า นกแครับโพรเวอร์ (Crab plover) เป็นนกที่มีถิ่นกำเนิดบริเวณทะเลแดง และชายฝั่งแอฟริกาตอนเหนือ เมื่อถึงฤดูกาลมันจะบินอพยพมาทาง เอเชีย อาจแวะหากินแถวๆ อินเดีย ศรีลังกา และบางส่วนมาถึงเมืองไทย แต่จะมาลงที่เกาะนี้เพียงแห่งเดียว เพราะที่นี้อยู่ในเขตห้ามล้าสัตว์ป่าซึ่งค่อนข้างปลอดภัย นกหัวโตกินปูเป็นนกขนาดใหญ่ ท้องขาว หลังดำ ปลายปีกดำ หัวกลมทุย เป็นนกที่หาดูได้ยาก ในจำนวนนกอันมากมายนับหมื่นตัวที่กำลังหากินอยู่นั้นอาจมีนกหัวโตกินปูเพียง 4-5 ตัว เท่านั้นเอง เวลามันจับปูเล็กๆ ขึ้นมาได้ มันจะจับฟาดลงบนพื้นให้ตายเสียก่อนจึงจิกกินเข้าไป นักปักษีวิทยาจึงต้องมาตามหาเพื่อศึกษาชีววิทยาของมันเพื่อจะได้รู้วงจรชีวิตของนกชนิดนี้ ว่ามีความเป็นอยู่อย่างไร เส้นทางย้ายถิ่นของมันไปทางไหน สงสัยว่าเกาะลิบงแห่งนี้จะเป็นปลายทางสุดท้ายในภูมิภาคตะวันออกเฉียงใต้

นอกจากนั้นยังมีนกหัวโตทราย (Sand plover) ขนาดเล็กแต่มีจำนวนมาก นกอีก๋อยใหญ่ (Curlew) นกอีก๋อยเล็ก มีปากยาวงุ้มลงสำหรับจิกเหยื่อ แต่มีนกอีกพวกหนึ่งมีปากแอ่นช้อนขึ้น ตรงกันข้ามกับนกอีก๋อย ก็คือ พวกนกปากแอ่นหลังดำ (Godwit) และนกปากแอ่นหลังลาย นกพวกนี้จะใช้ปากช้อนลงไปในโคลนทรายเพื่อจับลูกปู หอย เป็นอาหาร ชนิดอื่นๆ ก็มีนกทะเลขาเขียว นกทะเลขาแดง (Red shank) และนกคอสั้นตีนไว หรือนกแซนเดอลิ่ง (Sanderling) ชื่อของมันก็บอกชัดอยู่แล้วว่าเป็นนกขนาดเล็ก คอสั้น แต่ตีนไว มันจะวิ่งหาเหยื่ออย่างรวดเร็ว

และพวกนกที่บินร่อนอย่างสง่างามอยู่เต็มฟ้า ก็คือพวกนกนางนวลหรือซีกัล (Seagull) ซึ่งมีหลายชนิด เช่น นางนวลธรรมดา นางนวลแกลบ นางนวลแกลบดำปีกขาว และนางนวลเคราขาว เป็นพวกที่มีมากที่สุด นกเหล่านี้บางชนิดเคยอพยพไปๆมาๆ แต่ตอนหลังๆ ก็อยู่ประจำที่นี่เสียเลย เพราะสบายดีทุกอย่าง ทั้งอาหารการกิน ที่อยู่อาศัย และปลอดภัย

ในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเกาะลิบง นอกจากจะมีนกที่มาจากโพ้นทะเลแล้ว ยังมีนกประจำถิ่นอีกหลายชนิดอาศัยอยู่ในป่าชายเลน มีทั้งนกยางทะเล นกแขวก นกออก เหยี่ยว นกกระเต้าลม นกตบยุง และนกทะเลอื่นๆ พวกนกแขวกชอบทำรังอยู่ในพุ่มไม้ที่มีกิ่งก้านหนาทึบ ประมาณเดือนเมษายน – พฤษภาคม พวกนกแขวกจะเริ่มวางไข่และฟักลูกออกมาเป็นตัว ลูกนกในระยะแรกมีขนไม่มากนักมันยังบินไม่ได้ แต่จะเริ่มหัดเดินไต่ไปตามกิ่งไม้ด้วยสัญชาติญาณ พ่อแม่จะออกไปหาอาหารคือปลามาป้อนให้จนกว่าลูกโตพอที่จะออกไปหากินเองได้

เหยี่ยว ที่มีชุกชุมที่สุดในบริเวณนี้คือ เหยี่ยวแดง ลำตัวมีสีน้ำตาลแดง บริเวณหัว คอ และอก สีขาว ขนปีกสีดำ ชอบทำรังอยู่บนยอดไม้สูงๆ เช่น ต้นแสม โกงกาง มันจะออกหากินในตอนเช้า จะบินวนเหนือราวป่าเป็นเวลานานพอควรก่อนที่จะแยกย้ายกันไปหาอาหารกินตามบริเวณปากแม่น้ำที่ติดต่อกับทะเล บางครั้งจะเห็นเหยี่ยวฝูงใหญ่บินวนอยู่ในท้องฟ้า มันคงกำลังหาอะไรบางอย่างที่จะเป็นอาหารสำหรับมื้อเช้า เหยี่ยวเหล่านี้จะบินไปหากินถึงฝั่งกันตังซึ่งไกลออกไปถึง 20 กม. เวลาบินชอบส่งเสียงร้อง สายตาก็สอดส่ายหาเหยื่อที่อยู่ในน้ำ สายตาของเหยี่ยวดีมาก จะมองเห็นเหยื่อได้แต่ไกล มันจะรีบบินโฉบลงมาจับเหยื่อทันทีด้วยอุ้งเล็บอันแหลมคม แล้วจะบินพาเหยื่อไปกินบนต้นไม้ ในที่ลับตา

นกประจำถิ่นที่มีมากอีกพวกหนึ่ง คือ นกกระเต็น (Kingfisher) หรือนกกินปลา

บริเวณใกล้แนวป่าริมหาดจะพบเห็นนกชนิดนี้เกาะนิ่งอยู่บนกิ่งไม้ เมื่อมองเห็นปลาว่ายเข้ามามันจะโผลงจิกเหยื่อนั้นทันทีทันใด แล้วคาบขึ้นไปกลืนกินบนต้นไม้ มันจะหากินตลอดวันและก่อนที่จะค่ำมืดก็จะหาที่จับคอนนอน มันจะส่งเสียงร้องเรียกกันดังลั่นไปทั้งราวป่าผสมผสานกับเสียงนกอื่นๆ ระงมไปทั่ว

และเมื่อเวลาค่ำลง จะได้ยินเสียงนกตบยุงเริ่มออกหากิน มันจะร้อง จุ่ง จุ่ง อยู่ตลอดเวลา มันจะออกหาอาหารตั้งแต่เวลาโพล้เพล้จนตลอดคืน และเมื่อเวลาเช้ามืดมาถึงก็เป็นเวลาที่จะกลับไปนอน

นกตบยุงมีขนสีน้ำตาลหรือเทา มีจุดประเป็นสีน้ำตาล เหลืองขาวและดำ ขาของมันเล็กและไม่ค่อยแข็งแรง ชอบวางไข่บนพื้นดินครั้งละ 1-2 ฟองเท่านั้น นกตบยุงจะบินฉวัดเฉวียนจับแมลงกินในอากาศ มันจะกินแมลงทุกชนิดที่มีอยู่ในเวลากลางคืน โดยเฉพาะยุงจะมีมากที่สุดในป่าชายเลน จึงเป็นอาหารที่มันโปรดปรานมาก ในต่อละคืนนกตบยุงจะกินยุงได้เป็นจำนวนมาก ฉะนั้นถ้ามีนกชิดนี้มากๆ จำนวนยุงก็จะลดน้อยลง เป็นการแก้ปัญหาทางสาธารณสุขได้ทางหนึ่ง

ในเวลากลางคืน มักจะมีนกอีกชนิดหนึ่งออกหากิน คือ นกกระสาคอดำ เสียงที่มันบินใกล้เข้ามาจะได้ยินชัดเจนเพราะมันมีปีกที่กว้างใหญ่ นกกระสาจะใช้จะงอยปากอันแหลมคมจิกลงไปในดินโคลนเพื่อหาอาหาร มันกินได้ทุกชนิดไม่ว่า กุ้ง หอย ปู ปลา หรือสัตว์หน้าดินที่อาศัยอยู่ในรู ทุกวันนี้นกกระสาเหลือน้อยตัวเต็มที บริเวณเกาะลิบงมีอยู่เพียงไม่กี่ตัวเท่านั้น

เสียงระเบ็งเซ็งแซ่ของนกต่างๆ ทำให้ป่าชายเลนของเกาะแห่งนี้เต็มไปด้วยความมีชีวิตชีวา ไม่ว่าจะเป็นเวลากลางคืนหรือกลางวัน ชีวิตในป่าไม่มีวันหลับ การศึกษาของนกก็เป็นสิ่งที่น่าสนใจ ให้ทั้งความรู้และความเพลิดเพลิน นับเป็นกิจกรรมนันทนาการที่ดีอีกอย่างหนึ่งจนถึงกับมีผู้ตั้งชมรมนักดูนกมาเป็นเวลานานแล้ว

ปลาพะยูนเป็นสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมที่หลงเหลืออยู่ ชาวบ้านมักจะเรียกกันต่างๆ เช่น ปลาดุหยง หมูทะเล วัวทะเล หรือนางเงือก ในทางชีววิทยาปลาพะยูนแบ่งออกเป็น 2 ตระกูลใหญ่ๆ คือ มานาตี (Manatee) และดูกอง (Dugong) ชนิดที่อาศัยอยู่ในทะเลบริเวณจังหวัดตรังเป็นชนิด ดูกอง

ปลาพะยูนเป็นสัตว์ใหญ่ เนื้อสีแดงสดคล้ายเนื้อวัว มีรสชาดอร่อย คนจึงนิยมล่ามันมากินเป็นอาหาร มันเป็นสัตว์ที่เชื่องและล่าง่าย ด้วยเหตุนี้จึงล่อแหลมต่อการสูญพันธุ์เป็นอย่างมาก

จากรายงานของนายสุวัฒน์ ทองหอม ประธานชมรมอนุรักษ์ธรรมชาติ โรงเรียนสภาราชินี จ.ตรัง กล่าวว่า ใน พ.ศ. 2532 ชาวประมงจับปลาพะยูนได้ถึง 15 ตัว น้ำหนักตั้งแต่ 100 – 150 กก. และในเดือนมกราคม 2534 ชาวประมงเกาะลิบงได้พบปลาพะยูนเข้ามาใกล้ๆ เกาะราว 70 ตัว และชาวบ้านไดใช้ระเบิดฆ่าตาย 3 ตัว ต่อมาในเดือนเมษายน 2534 ได้พบร่องรอยปลาพะยูนเข้ามากินหญ้าทะเล 2 แห่ง ชาวบ้านได้เห็นมันโผล่ขึ้นมาว่ายน้ำและหายใจบนผิวน้ำหลายตัว

การที่ปลาพะยูนเข้ามาอาศัยอยู่ในบริเวณนี้ก็เพราะเป็นแหล่งของหญ้าทะเลที่เป็นอาหารหลักของมัน หญ้าทะเลเป็นพืชน้ำที่ขึ้นอยู่บริเวณพื้นทะเลที่เป็นโคลนทราย มีแสงแดดส่องถึง อาศัยแสงแดดในการสังเคราะห์แสง ความลึกตั้งแต่ชายหาดลงไปจนถึงระดับ 3-6 เมตร

ในเขตจังหวัดตรังมีหญ้าทะเลขึ้นหนาแน่นตลอดแนวชาฝั่งและเกาะต่างๆ ตั้งแต่บ้านแหลมไทร หาดหยงหลำ เกาะมุกข์ เกาะลิบง และเกาะนก โดยเฉพาะที่หาดหยงหลำและบริเวณเกาะลิบง มีหญ้าทะเลอยู่ 8 ชนิด คือ หญ้าใบกลม หญ้าใบสน หญ้าเต่า หญ้าชะเงาใบสั้นปล้องยาว หญ้าชะเงาใบสั้นสีน้ำตาล หญ้าชะเงาสีเขียว หญ้าผมนาง และหญ้าชะเงาใบยาว ปลาพะยูนชอบกินหญ้าเหล่านี้ และที่มันโปรดปรานมากคือเมล็ดของหญ้าชะเงา ซึ่งมีรสหวานๆ มันๆ

ในดงหญ้าทะเลเหล่านี้ ยังเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ของสัตว์ทะเลต่างๆ มากมาย สัตว์ที่พบเช่น ปูม้าจะหลบซ่อนอยู่ตามโคนหญ้า เมื่อมันตกใจจะรีบหนีไปอย่างรวดเร็วแบบกึ่งว่ายน้ำกึ่งวิ่ง เอียงลำตัวไปบนพื้นทะเล นอกจากนั้นยังมีลูกปลาต่างๆ เข้ามาอาศัยอยู่อีกมากมาย ในบริเวณนี้จะมีปลาหมึกมากเป็นพิเศษ จะพบไข่ปลาหมึกเป็นพวกใหญ่ๆ วางไข่ไว้ติดกับกอหญ้าทะเลอย่างเหนียวแน่น ดงหญ้าทะเลจึงเป็นแหล่งเพาะพันธุ์และหลบภัยเป็นอย่างดีของสัตว์น้ำวัยอ่อน

แต่ปัญหาสำคัญกำลังเกิดขึ้น เรืออวนรุนและอวนลากรู้ดีว่าในบริเวณนี้มีลูกปลาอยู่มาก เช่น ปลากะตัก ซึ่งกำลังเป็นที่ต้องการของตลาด เรือเหล่านี้จึงเข้ามาทำการประมงในเขตแนวหญ้าทะเล ทำความเสียหายแก่แหล่งอาหารของปลาพะยูนไปเป็นจำนวนมาก ถ้าหากว่าระดับการทำลายยังคงมีอยู่มาก ในอนาคตอันใกล้หญ้าทะเลอาจถูกเรืออวนทำลายหมดไป ปลาพะยูนก็คงจะไม่มีแหล่งอาหารอีกต่อไป

การที่จะอนุรักษ์สัตว์ทะเลที่เรียกว่า " เงือกน้อย " นี้เอาไว้จะต้องได้รับความร่วมมือร่วมใจจากประชาชนทุกคนโดยไม่ล่าทุกรูปแบบ และไม่ทำลายแหล่งหญ้าทะเลให้เสียหาย ถ้ายังมีปลาพะยูนซึ่งเป็นสัตว์หายากที่สุดในโลกอยู่ในเขตนี้ ก็จะกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ ซึ่งจะนำรายได้มาสู่ท้องถิ่นอย่างมากมาย คุ้มค่ากว่าการที่ได้กินเนื้อปลาพะยูนอย่างแน่นอน

ระบบนิเวศป่าชายเลนและหาดโคลน

เมื่อน้ำลงป่าชายเลนจะเริ่มเปิดตัวให้ลงไปเดินสำรวจได้เป็นเวลาหลายชั่วโมงก่อนที่กระแสน้ำจะขึ้นมาใหม่ ชีวิตในป่าชายเลนของฝั่งตะวันตกมีสัตว์ต่างๆมากมายซึ่งน่าสนใจและน่าศึกษา การเดินทางลงไปในเขตป่าชายเลนบริเวณนี้ควรสวมรองเท้าหุ้มส้นกระชับ เพราะจะมีรากของต้นลำพูและรากแสมที่แหลมคมงอกระเกะระกะอยู่เต็มไปหมด ถ้าเดินเท้าเปล่าจะถูกทิ่มเจ็บปวดมาก ผู้นำทางได้แนะนำให้รู้จักสังเกตตามโคนต้นไม้ใหญ่ๆจะมีหอยชนิดหนึ่ง อยู่เป็นหลุมๆหลุมละหลายๆตัว เขาเรียกว่า "หอยซักตืน" ทำไมมันจึงซักตืน

ตามโคนต้นไม้ หรือตามริมร่องน้ำที่คดเคี้ยวไปในป่าชายเลนจะมีรูปูทะเลอยู่เป็นจำนวนมาก ในร่องน้ำจะมีลูกกุ้งและลูกปลาเล็กๆ เข้ามาอาศัยอยู่ ป่าชายเลนจะมีส่วนช่วยในการป้องกันภัย และยังเป็นแหล่งอาหารให้แก่สัตว์น้ำวัยอ่อนเหล่านี้อีกด้วย

ห่างแนวป่าออกไปจะเป็นหาดโคลนทราย กว้างออกไปในทะเลมีปูชนิดหนึ่งรวมกลุ่มกันอยู่เป็นฝูงใหญ่ๆ แต่ละฝูงมีจำนวนมากมายนับไม่ถ้วน เมื่อค่อยๆย่องเข้าไปพบว่ามันคือลูกปูนั้นเอง ยังมีขนาดเล็กๆแต่กล้ามยาวกว่าตัว เมื่อมันตกใจคิดว่าเป็นศัตรูจะเข้ามาทำอันตราย ก็รีบมุดฝังตัวไปในโคลนอย่างรวดเร็วด้วยสัญชาติญาณ เพียงครู่เดียวก็หายตัวไปหมด แม้กระนั้นก็ตามเมื่อพวกนกกินปูมาเจอมันเข้ามันก็หาพ้นปากนกเข้าไปได้ไม่

เมื่อเดินย่ำเข้าไปในเขตน้ำตื้นที่เต็มไปด้วยหญ้าทะเลจะพบสัตว์อื่นๆอีกหลายประเภทที่มีมากก็คือปูหินมีก้าม แข็งและคม ตัวและระยางมีสีน้ำตาลแดง บางครั้งจะพบปูกะตอย เป็นจำพวกเดียวกับปูม้าแต่กระดองจะมีค่อนข้างกลม มีรอดคาดสีแดงที่กระดองก้าม และขาทุกขา ปูที่แปลกอีกชนิดหนึ่งคือปูฟองน้ำ มีกระดองโค้งกลม ด้านบนนูนมากตามขาจะมีปุยคล้ายฟองน้ำอยู่เต็ม ปลายสุดของก้ามมีสีชมพู

ปลาดาวและแตงกวาทะเลก็พบเห็นเป็นระยะๆปลาดาวบางตัวมีขนาดใหญ่มาก มี 5 แฉก ส่วนแตงกวาทะเลมีรูปร่างค่อนข้างน่าเกลียด เมื่อยกขึ้นมาจากน้ำมันจะพ่นน้ำในตัวพุ่งออกมาให้ตกใจเล่นในเวลากลางคืน ประชากรสัตว์ในป่าชายเลนยิ่งคึกคักกว่าในเวลากลางวันเพราะพวกที่ซุ่มแอบหลับนอนในช่วงเวลากลางวันนั้นจะเริ่มออกหากินเมื่อย่ำค่ำ ปลาชนิดต่างๆจะเข้ามาเมื่อน้ำเริ่มขึ้นเสียงดังคลาดคล่ำอยู่ทั่วไป ปลาปักเป้าขนาดใหญ่หลายตัวว่ายเวียนเข้ามาอย่างใจเย็นเพราะมันไม่มีศัตรูที่กล้าเข้าใกล้ นอกจากปลาจะคมกัดเก่งแล้วยังมีหนามแหลมๆรอบตัวไม่มีใครเล่นด้วย

แมงดาทะเลจะพบอยู่กันเป็นเป็นคู่ๆ ตามริมน้ำ มันจะฝังตัวอยู่ในโคลน โผล่ส่วนกระดองและปลายหางที่แหลมๆ ขึ้นมา ถ้าเดินไม่ระวังก็อาจโดนแทงเข้าให้

ชีวิตในป่าเลนยังมีอีกมากมาย นอกจากสัตว์ในน้ำแล้ว ยังมีสัตว์ปีกจำพวกนกกลางคืน ค้างคาว แมลง และสัตว์สี่เท้า เช่น นาค เสือ ปลา ชะมด เป็นต้น ระบบนิเวศวิทยาของป่าชายเลนยังมีสิ่งที่น่าสนใจให้ศึกษากันไม่รู้จบถ้ายังมีป่าอยู่

ไกลออกไปจากที่ทำการประมาณ 10 กิโลเมตร บริเวณทะเลบ้านหลังเขาเป็นเขตของแนวปะการัง ต้องนั่งเรือออกไปประมาณ 1 ชั่วโมง ในขณะที่เรือวิ่งเลียบฝั่งของเกาะออกไปเรื่อยๆจะได้พบกับความตื่นเต้นของปลาบิน ซึ่งจะวิ่งโผขึ้นเหนือน้ำเป็นระยะทางไกลๆ และถ้าโอกาสดีๆ อาจได้พบโลมาขึ้นมาดำผุดดำว่ายให้เห็น ในขณะที่เรือผ่านหน้าผาแห่งหนึ่ง น้ำทะเลเขียวสดใสเหมือนมรกต เราได้เห็นปลาโลมาคู่หนึ่งจริงๆดูเหมือนว่ามันจะมีชีวิตที่อิสระเสรีในทะเลกว้าง.....ถ้าคนไม่ดักจับมันมาขายเสียก่อน

ในที่สุดก็เข้าถึงเขตปะการัง น้ำในบริเวณนี้ค่อนข้างตื้นประมาณ 2-3 เมตร และอยู่ห่างจากฝั่งไม่มากนัก น้ำทะเลใส แสงแดดส่องลงไปถึงพื้นทะเล

การดูปะการังให้ชัดๆสะใจจะต้องมีอุปกรณ์ในการดำน้ำ คือการใช้สนอร์เกิล (Snoekle) เสื้อชูชีพ และตีนกบ ถ้ามี 3 อย่างนี้รับรองว่าจะทำให้การดูปะการัง มีชีวิตชีวาขึ้นมากทีเดียว ก่อนจะลงไปในทะเลก็ต้องสวมเสื้อชูชีพ ใส่ตีนกบ และสวมสนอร์เกิล เตรียมไว้แล้วจึงปล่อยตัวลงน้ำ เมื่อลงไปในน้ำแล้วก็เริ่มสวมท่อหายใจเข้าในปาก ใช้ฟันกัดทอหายใจไว้ให้แน่น สูดหายใจเข้าทางปาก และหายใจออกก็ทางปากเช่นเดียวกัน ส่วนจมูกนั้นก็จะถูกปิดเอาไว้ ไม่ต้องทำงาน อากาศจะเข้าและออกไปทางท่อที่โผล่อยู่เหนือศีรษะ ผู้ที่ไม่เคยใช้วิธีนี้อาจจะไม่เคยชินกับการหายใจทางปาก จะต้องฝึกให้ชินเสียก่อน แรกๆอาจจะเหนื่อยหอบเพราะต้องออกแรงหายใจ แต่ไม่นานจะชินไปเอง เมื่อชำนาญแล้วก็ให้ลอยตัวคว่ำหน้าดูภาพใต้น้ำได้ตามสบาย โดยที่ไม่ต้องโผล่ขึ้นมาหายใจได้เป็นเวลานานๆ เสื้อชูชีพจะทำให้ตัวลอยไปเรื่อยๆตาม กระแสน้ำ แต่ต้องระวังอย่าให้ลอยออกไปจากเรือนัก ตีนกบจะช่วยให้ว่ายน้ำได้ดี

ถ้าไม่มีชุดดังกล่าว อาจแก้ขัดด้วยการใช้แว่นดำน้ำแบบเดียวกับที่นักดำน้ำใช้กันอยู่ แว่นดำน้ำจะป้องกันไม่ให้น้ำเข้าตา เมื่อดำลงไปดูปะการังก็จะชัดเจนดีเช่นเดียวกัน แต่การใช้แว่นดำน้ำเพียงอย่างเดียวจะต้องโผล่ขึ้นมาหายใจบ่อยๆทุกๆ 1-2 นาทีทำให้เสียจังหวะในการดู

และถ้าไม่มีแว่นดำน้ำจะทำอย่างไร ควรหาภาชนะ เช่น กะละมังมาเจาะก้นแล้วใส่กระจกแทน อุดให้แน่นอย่าให้น้ำรั่วซึม ก็จะดูปะการังได้เช่นเดียวกันโดยดูผ่านทางช่องกระจก ไม่ต้องดำลงไปหรืออาจใช้

ขวดโหลปากกว้าง ๆก็ได้ แต่ถ้าดูตาเปล่าผ่านทางผิวน้ำจะมองไม่เห็นอะไร เพราะพลิ้วคลื่นจะทำให้แสงสะท้อนไปมาไม่สามารถดูได้ ดีไม่ดีอาจจะพาวิงเวียนคลื่นไส้ เมาคลื่นไปเลย

สุดยอดของการดูปะการังคือการใช้ชุดปะดาน้ำ มีถังออกซิเจนติดตัวลงไปจะสามารถชมวัวทิวทัศน์ใต้น้ำได้อย่างทั่วถึงเหมือนอยู่ในแดนเนรมิต

ปะการังในเขตเกาะลิบงในน้ำตื้นๆ พอมีอยู่บ้างแต่เป็นขนาดเล็ก บางแห่งมีร่องรอยการถูกระเบิดเป็นหลุม ปะการังก็หมดสภาพไป เหลือโขดหินอยู่ใต้น้ำ แต่ในเขตที่ลึกออกไปอีกประมาณ 3-4 เมตร จะพบปะการังที่สวยงามมีอยู่หนาแน่น ส่วนใหญ่เป็นประเภทปะการัง เขากวาง แต่คงยังมีอายุไม่มากนักเพราะเขายังสั้นๆอยู่ นอกจากนั้นปะการังแบบสมองปะปนอยู่บ้าง

เมื่อปล่อยให้ตัวลอยไปบนผิวน้ำดูลงไป ภาพทะเลจะเปลี่ยนไปเรื่อยๆ ปลาชนิดต่างๆแหวกว่ายอยู่ในแนวปะการัง มีสีสรรสวยงามตะลานตา เช่น ปลานกขุนทองจุดสีฟ้า ปลาสิน-สมุทร ปลานกแก้ว และนานๆครั้งจะเห็นปลาผีเสื้อ ซึ่งมีลายดำขาวเหลืองพาดขวางลำตัว และปลาการ์ตูนคลอเคลียอยู่กับดอกไม้ทะเล (Sea anemone) ที่พลิ้วไปตามกระแสน้ำ แต่สัตว์ หน้าดินประเภทหอยเช่นนั้นจะไม่ค่อยจะน่ารักเท่าไรนักมันจะอยู่กันเป็นกลุ่มตามซอกหิน และถ้าเผลอไปจับหรือเหยียบเข้าต้องก็ต้องเจ็บกับทีเดียว

ระบบนิเวศบนหาดหิน

หาดหินบนเกาะลิบงเป็นจุดที่น่าสนใจ เมื่อดำน้ำไปดูปะการังกันจนเป็นพอใจแล้วถ้าให้เรือแวะขึ้นบนฝั่งบริเวณบ้านหลังเขาก็จะพบหาดทรายแคบๆสลับกับหาดหินเป็นระยะทางไกลประมาณ 2 กม. ก่อนจะถึงหมู่บ้านบาตูปูเตะ

ถ้าจะศึกษาระบบนิเวศวิทยาของหาดหินก็ควรเดินสำรวจในเวลาน้ำลงเต็มที่จะพบเห็นธรรมชาติที่แปลกตามากมาย

แนวโขดหินบางแห่งวางตัวเป็นชั้นๆ ซึ่งเกิดจากการกัดกร่อนของคลื่นลมมาเป็นเวลานาน ชายฝั่งทะเลด้านนี้เป็นลักษณะ "ฝั่งทะเลจมตัว" มีลักษณะชายฝั่งขรุขระ มีโขดหินระเกะระกะบางแห่งเป็นหน้าผาสูงชัน เมื่อน้ำขึ้นสูงคลื่นจะซัดสาดเข้าปะทะอย่างรุนแรงกลายเป็นโพรงถ้ำรอยหินแยก และหน้าผาจะสึกกร่อนลงมาเป็นแถบๆ จึงเรียกว่าฝั่งทะเลจมตัว ชายฝั่งแบบนี้จะทรุดตัวลงเรื่อยๆ

ชีวิตสัตว์ในหาดหินที่พบเห็นมากที่สุดคือ ปลิงทะเล ในเวิ้งแอ่งหินบางแห่งที่น้ำทะเลขังอยู่จะมีปลิงทะเลอยู่เป็นจำนวนมาก มันจะนอนนิ่งๆอยู่ในน้ำและกินอาหารไปอย่างช้าๆไม่ต้องรีบร้อนเหมือนคนเราที่ต้องพันธนาการอยู่กับตารางเวลา

แต่ว่าชีวิตอันสงบสุขของปลิงทะเลในยุคไฮเทคนี้ อาจไม่สงบสุขเสียแล้ว กลายเป็นปลิงสุกแทน เพราะว่าคนที่ชอบเปิบพิศดารเที่ยวเสาะแสวงหาของแปลกๆมากินกันไม่รู้จักพอ แม้แต่ปลิงทะเลก็ยังไม่เหลือ เพราะราคาแพงกิโลกรัมละ 80-100 บาทจึงเป็นสิ่งยั่วยวนให้ชาวบ้านจับเอาปลิงทะเลมาขายกันมาก การจับปลิงทะเลเป็นเรื่องง่ายดาย เพียงเดินๆไปพบตัวมันก็จับมันเอามา เมื่อได้มากๆ เขาจะเอาไปต้มให้สุกเสียก่อนแล้วล้างให้สะอาด เอามาย่างบนเตาไฟจนตัวมันเหี่ยวลงมาเหลือขนาดเท่าหัวแม่มือจากนั้นก็บรรจุลงในภาชนะนำไปขายให้พ่อค้าต่อไป เมื่อไปถึงภัตตาคาร ก่อนจะปรุงให้ลูกค้าจะต้องเอาปลิงทะเลไปแช่น้ำให้มันพองขยายตัวออกใหญ่เกือบเท่าตัวที่อยู่ในทะเลแล้วจึงหั่นเป็นชิ้นบางๆ กลายเป็นอาหารจานโปรด ถ้าคิดราคาขายอาจตกกิโลกรัมละพันบาททีเดียว

จากการเดินสำรวจไปบนหาดหิน มีเศษถ้วยชามแตกหักถูกคลื่นซัดมาปนอยู่ในโขดหินมากมาย บางชิ้นมีลวดลายแบบจีน บางชิ้นมีรูปตราไก่ แสดงว่าเป็นถ้วยชามโบราณที่เรือสำเภาบรรทุกมาค้าขาย เพราะ

เส้นทางเดินเรือสายแพรไหมก็ผ่านท้องทะเลในบริเวณนี้เช่นเดียวกัน บริเวณหน้าผาสูงที่มีสีสรรสวยงามคล้ายๆ ผาหินอ่อนมีโกรกถ้ำอยู่หลายแห่ง ถ้ำขนาดใหญ่ใต้เชิงผาเป็นรูปคล้ายๆ ปลาวาฬ ตามปกติถ้ำนี้จะจมอยู่ใต้น้ำ ถูกคลื่นซัดสาดอยู่ ปีนประจำมันจึงสึกกร่อนไปเป็นรูปต่างๆ กัน

เมื่อสังเกตดูตามโขดหิน จะมีหอยนางรมเกาะอยู่เป็นจำนวนมาก ทับถมกันเป็นชั้นๆ ชั้นล่างๆ ตายทับถมกันมานานจนกลายเป็นสุสานหอยนางรมไปแล้ว เป็นการค้นพบที่น่าตื่นเต้นเพราะมันอาจเป็น "สุสานหอยนางรม 75 ล้านปี" ก็ได้ ในบริเวณนี้อาจยังไม่มีบุคคลภายนอกมาพบเห็นนอกจากชาวบ้านบางคน เพราะว่าเป็นเขตชายฝั่งที่ยุบตัว คนจะเดินไปสำรวจได้เมื่อน้ำลดลงสุดเท่านั้น น่าจะให้ผู้เชี่ยวชาญทางธรณีวิทยาลองไปสำรวจดูว่าหอยนางรมเหล่านี้จะมีอายุเก่าแก่เท่าสุสานหอยกระบี่หรือไม่

บาตูปูเตะ เป็นหมู่บ้านที่ใหญ่ที่สุดในเกาะลิบง มีประชากรอาศัยอยู่ 480 ครัวเรือน จำนวนประมาณ 1,600 คน ลักษณะหมู่บ้านจะอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม ความสัมพันธ์ระหว่างคนในหมู่บ้านสนิทแน่นแฟ้น ส่วนใหญ่จะเกี่ยวดองเป็นเครือญาติใกล้ชิด หรือไม่ก็เป็นเพื่อนบ้านที่รู้ใจกันมานาน ไม่มีบุคคลภายนอกที่เป็นคนแปลกหน้า ภายในหมู่บ้านมีความสงบสุข ไม่มีโจรผู้ร้าย ถ้ามีก็ไม่รู้จะหนีไปไหน

องค์กรของหมู่บ้านมีความเข้มแข็ง เพราะมีผู้ที่มีความสามารถสูงสามารถพัฒนาความเจริญมาสู่หมู่บ้านในหลายๆ ด้าน ท่านผู้นั้นคือ กำนันเจริญมาก สารสิทธิ์ หรือที่ชาวบ้านเรียกกันว่า "อุหม๊าก" เป็นที่เคารพนับถือของคนทั้งเกาะ ท่านได้เป็นผู้ริเริ่มในการสร้างสะพานเทียบเรือหน้าหน้าหมู่บ้านบาตูปูเตะ มีความยาวถึง 280 เมตรยื่นลงไปในทะเล ทั้งนี้เพราะด้านหน้าหมู่บ้านเป็นหาดโคลน เมื่อน้ำลงเรือไม่สามารถเข้าจอดได้ จึงจำเป็นต้องมีสะพานยื่นลงไปให้ถึงที่ลึกพอที่เรือจะเข้าจอดได้ ทำให้ชาวบ้านมีความสะดวกสบายขึ้น

อย่างไรก็ตาม สะพานที่สร้างไว้แต่เดิมเป็นเสาคอนกรีต พื้นไม้ เมื่อถูกแดดถูกลมและความเค็มของน้ำ ทำให้ชำรุดผุพังไปมาก ถ้าใครเดินผ่านไปมาต้องระมัดระวัง อาจตาลายเหยียบไม้พลาดตกลงไปในทะเลโคลนได้ แต่ขณะนี้กำลังได้งบประมาณสร้างใหม่แล้ว จะทำเป็นสะพานคอนกรีตเสริมเหล็กทั้งหมดโดยไม่ต้องใช้ไม้อีก จะทำให้สะพานใหม่คงทนถาวรกว่าเก่าแน่นอน

การคมนาคมภายในหมู่บ้านและระหว่างหมู่บ้าน มีถนนเชื่อมต่อจากหมู่บ้านบาตูปูเตะไปยังหมู่บ้านอีก 2 แห่ง คือ บ้านหลังเขา ซึ่งมีประชากร 70 ครัวเรือน และบ้านพร้าวมีประชากร 50-60 ครัวเรือน

อาชีพหลักของคนที่นี่จะเป็นการทำประมง และมีสวนยางพาราเป็นหลักทุกครัวเรือน เฉลี่ย 10-20 ไร่ การทำสวนยางจึงกลายเป็นอาชีพหลัก และการออกเรือกลายเป็นอาชีพรองไป เรือประมงส่วนใหญ่เป็นเรือหางยาวขนาดเล็ก บางครั้งเจอภัยธรรมชาติ เช่น คลื่นลมพายุฝนฟ้าคะนองบ้างเหมือนกัน

ห่างจากหมู่บ้านออกไปเล็กน้อย มีภูเขาแห่งหนึ่งเรียกว่า "เขาบาตู" เคยเป็นที่ตั้งของฐานทัพของอังกฤษในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 น่าจะทำการสำรวจอย่างละเอียดว่ามีร่องรอยหลักฐานอะไรบ้าง อาจเป็นสถานที่ประวัติศาสตร์ที่น่าสนใจอีกอย่างหนึ่งก็เป็นได้

ในอนาคตจะมีการทำถนนลาดยางรอบเกาะนี้ พร้อมทั้งมีไฟฟ้า และประปาชนบทซึ่งใช้บ่อบาดาลอีก 10 บ่อ จะเป็นสาธารณูปโภคให้ราษฎรมีความเป็นอยู่ดีขึ้น

อย่างไรก็ตาม การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเกาะลิบง เป็นสิ่งที่ละเลยไม่ได้ เกาะลิบงมีสภาพธรรมชาติที่ยังสวยงาม บริสุทธิ์ เกาะแห่งนี้มีทุกสิ่งทุกอย่างที่ที่อื่นไม่มี บางอย่างก็เป็น "หนึ่งในโลก" ที่หายาก ไม่ว่าจะเป็น นกแครับโพรเวอร์ ปลาพะยูน หญ้าทะเล หรือ ธรรมชาติที่ยังเป็นธรรมชาติที่แท้จริง ถ้าถูกกระแสการพัฒนาทำลายไปหมดแล้ว มันก็กลายสภาพไปเหมือนในที่อื่นๆ ซึ่งไม่มีอะไรเหลือให้ชื่นชมได้อีก ขออย่าให้ "น้ำตาปลาพะยูน" ต้องไหลรินเป็นตัวสุดท้ายเลย

เอกสารที่ 6
การบริหารค่ายพักแรม

สำหรับหน่วยการเรียนรู้ที่ 2 : สังคมรอบตัว
กิจกรรมที่ 3 : ค่ายอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

หลักการจัดค่ายพักแรมสำหรับเยาวชน

1. การเตรียมการก่อนไปอยู่ค่ายพักแรม (Before the camp) ได้แก่ การคัดเลือกรับสมัครสมาชิกชาวค่าย สำรวจค่าย การติดต่อชี้แจงผู้ปกครอง การตรวจสุขภาพของชาวค่าย การเตรียมอุปกรณ์ยานพาหนะ และอาหารรับประทาน ตลอดจนยาปฐมพยาบาล เป็นต้น

2. การดำเนินการขณะอยู่ค่ายพักแรม (At the camp)

เมื่อไปศึกษาค่าย จะต้องจัดดำเนินการอย่างไรบ้าง ซึ่งนับตั้งแต่การจัดกลุ่มเข้าที่พัก หรือสร้างที่พัก กางเต้นท์ ทำเตาหุงข้าว ที่เก็บถ้วยจานหรืออุปกรณ์ และการประกอบกิจกรรมค่ายพักแรมประเภทต่าง ๆ และการจัดการด้านสุขาภิบาล ฯลฯ

3. การดำเนินการตอนเสร็จอยู่ค่ายพักแรม (At the end of the camp) ตอนสุดท้าย การอยู่ค่ายพักแรม เมื่อจะเสร็จสิ้นแล้วควรจะตัดดำเนินการอย่างไร เช่น การเก็บจัดค่าย พัสดุอุปกรณ์ค่าย และทำการกำจัดขยะมูลฝอย บริเวณค่ายพักแรม เป็นต้น

4. การดำเนินการหลังการอยู่ค่ายพักแรม (After the camp) การจัดการต่าง ๆ ภายหลังที่อยู่ค่ายพักแรมแล้ว เป็นต้นว่าเก็บรวบรวมเอกสารงานต่าง ๆ และการดำเนินงานรายการอยู่ค่ายอื่น ๆ ให้เรียบร้อย ทั้งอุปกรณ์ค่ายและติดต่อรายงานผู้ปกครอง สมาชิกชาวค่าย เป็นต้น

คณะกรรมการค่ายพักแรม ประกอบด้วย

1. ผู้อำนวยการค่ายพักแรม
2. ผู้ช่วยผู้อำนวยการค่ายพักแรม
3. เลขานุการค่าย
4. กรรมการฝ่ายโภชนาการ
5. กรรมการฝ่ายสุขภาพและสุขาภิบาล
6. กรรมการฝ่ายโปรแกรมกิจกรรม หรือหัวหน้าที่ปรึกษาค่าย (Head Counselors) ซึ่งมีที่ปรึกษากลุ่ม (Counselors) ผู้ช่วยที่ปรึกษา (Junior Counselors) และผู้นำกิจกรรมประเภทต่าง ๆ และพนักงานช่วยชีวิต (Life Guard)
7. กรรมการผู้จัดการค่าย (Camp Manager) ซึ่งอาจจะประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ฝ่ายสถานที่ ฝ่ายพัสดุอุปกรณ์ ฝ่ายยานพาหนะ

แผนผังคณะกรรมการค่ายพักแรม

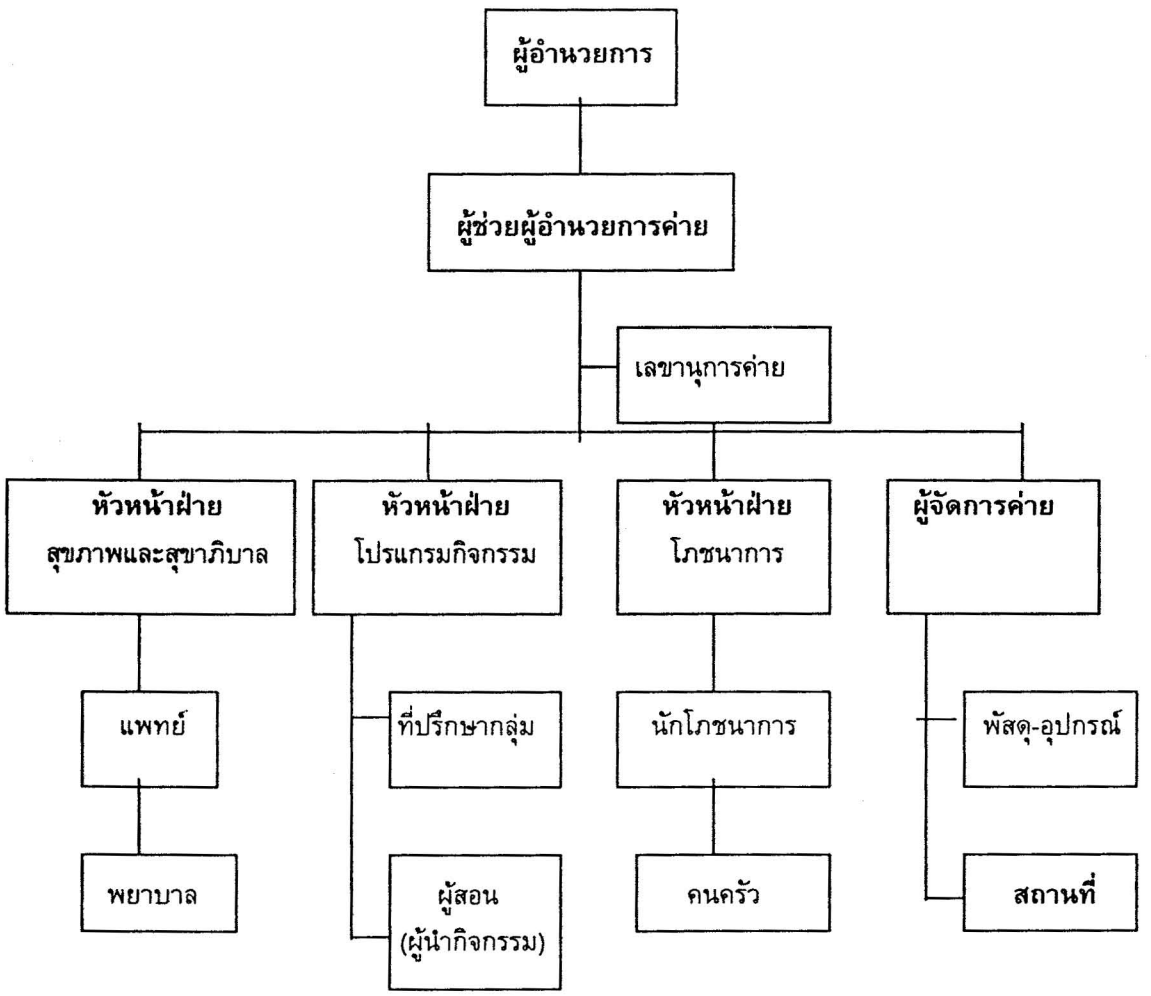

หน้าที่ของคณะกรรมการค่ายพักแรม มีหน้าที่ดังนี้

1. ดำเนินการจัดหาสถานที่ทำการค่าย และการก่อสร้างและหาเครื่องใช้ตลอดจนอุปกรณ์ต่าง ๆ เกี่ยวกับค่ายพักแรม
2. พิจารณานโยบายของค่ายพักแรม
3. ประสานงานกับองค์การอื่น ๆ เพื่อให้ค่ายพักแรมเป็นประโยชน์มากที่สุด
4. พิจารณาจัดเจ้าหน้าที่ของค่ายให้เหมาะ
5. ให้คำปรึกษาแนะนำแก่ผู้อำนวยการค่ายในปัญหาต่าง ๆ
6. พิจารณาแต่งตั้งกรรมการฝ่ายต่าง ๆ เพื่อให้งานของค่ายดำเนินไปด้วยดี

หน้าที่ของผู้อำนวยการค่ายพักแรม (Camp Director) มีหน้าที่ดังนี้

1. ทำหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการวางนโยบายทั่วไปของโปรแกรมของค่ายพักแรม

2. ทำหน้าที่รับผิดชอบ ในการคัดเลือกผู้นำที่ปรึกษา ผู้นำกิจกรรม ตลอดจนเจ้าหน้าที่ต่าง ๆ ของค่าย

3. ทำหน้าที่ในการจัดเตรียมงบประมาณ ค่าใช้จ่ายต่าง ๆ เสนอต่อคณะกรรมการค่าย

4. ทำหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการจัดวัสดุอุปกรณ์ค่าย

5. ทำหน้าที่อื่น ๆ ที่คณะกรรมการมอบหมาย และหน้าที่ที่ไม่อยู่ในความรับผิดชอบผู้หนึ่งผู้ใดโดยเฉพาะ

หน้าที่ของผู้ช่วยผู้อำนวยการค่าย ผู้ช่วยผู้อำนวยการค่ายมีหน้าที่ช่วยเหลืองาน และทำงานที่ได้รับมอบหมายหรือที่ผู้อำนวยการมอบหมายให้ หรือทำหน้าที่แทน เมื่อผู้อำนวยการค่ายไม่อยู่ (หากค่ายเล็ก ๆ ไม่จำเป็นต้องมีตำแหน่งนี้ก็ได้)

หน้าที่ของเลขานุการค่าย เลขานุการค่ายมีหน้าที่ประสานงานระหว่างหน่วยต่าง ๆ ในค่ายพักแรม เป็นผู้รวบรวมเอกสารข้อตกลงการประชุม และเอกสารต่าง ๆ ของค่ายพักแรม ตลอดการช่วยเหลือและทำงานที่ผู้อำนวยการมอบหมายและทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์ของค่ายด้วย หากประชาสัมพันธ์ไม่มี (ตำแหน่งเลขานุการ หากค่ายเล็กไม่มีก็ได้)

หน้าที่ของหัวหน้าโปรแกรมกิจกรรม (Program Director) หัวหน้าโปรแกรม หรือหัวหน้าที่ปรึกษากลุ่ม (Head Counselors) บางค่ายเรียกสลับกัน แต่มีความหมายเหมือนกัน มีหน้าที่ดังนี้

1. จัดโปรแกรมกิจกรรมของค่ายพักแรมตามผู้อำนวยการมอบหมาย

2. จัดที่ปรึกษา หรือผู้นำกลุ่มในกิจกรรมแต่ละประเภท ตลอดจนได้คำปรึกษาหารือกับที่ปรึกษาค่าย (Camp Counselors)

3. ช่วยเหลือสมาชิกชาวค่าย (Campers) ให้ได้รับการเรียนรู้และประสบการณ์ในการอยู่ค่ายพักแรม

หน้าที่และความรับผิดชอบของที่ปรึกษากลุ่ม (Camp Counselors) หรือผู้นำกลุ่ม (Group Leaders) มีความหมายอย่างเดียวกัน มีหน้าที่ดังนี้คือ

1. ทำหน้าที่ช่วยเหลือแนะนำชาวค่ายในการประกอบกิจกรรมให้ดีที่สุดตามที่ได้รับมอบหมาย

2. ทำหน้าที่ศึกษาดูแลพฤติกรรมและความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ในตัวชาวค่ายในกลุ่มของตน และให้ความช่วยเหลือแนะนำในปัญหานั้น ๆ

3. ทำหน้าที่ให้ความดูแลคุ้มครองมิให้ชาวค่ายในความรับผิดชอบได้รับอันตรายอุบัติเหตุ หรือทำหน้าที่ช่วยครูผู้สอนในกิจกรรมประเภทนั้น ๆ

4. ทำหน้าที่ติดตามผล และทำรายงานประเมินผลเกี่ยวกับชาวค่าย ในกลุ่มของตน ในเรื่องต่าง ๆ เช่นปัญหาสุขภาพ ความประพฤติ และเกี่ยวกับการพัฒนาการเรียนรู้ในประสบการณ์ใหม่ ๆ เพียงใด

5. ที่ปรึกษาทุกคนต้องประชุมกันเสมอเพื่อประเมินผลงานประจำวัน และหาทางเสนอแนะปรับปรุงให้ดีขึ้น

6. ทำหน้าที่แนะนำช่วยเหลือ ให้ชาวค่ายปรับตัวให้เข้ากับชาวค่ายด้วยกัน และปรับตัวด้านอื่นให้ดีที่สุด

หน้าที่และความรับผิดชอบของผู้จัดการค่าย ผู้จัดการค่าย (Camp Manager) นับว่าเป็นบุคคลสำคัญยิ่ง ไม่ว่าค่ายพักแรมแบบใด (แต่โดยเฉพาะค่ายพักแรมถาวร ซึ่งต้องอยู่ประจำค่ายตลอดเวลา) เป็นผู้จัดการเกี่ยวกับเครื่องมือเครื่องใช้และเกี่ยวกับบริเวณค่ายทั้งหมด ซึ่งพอสรุปหน้าที่ดังต่อไปนี้

1. ทำหน้าที่รับผิดชอบดูแล และบำรุงซ่อมแซมเครื่องมือเครื่องใช้ และวัสดุทั้งหลายภายในค่าย
2. ทำหน้าที่ดูแลความสะอาด และบำรุงสถานที่
3. ทำหน้าที่ตรวจตราให้มีเวรยาม ดูแลความปลอดภัย
4. ทำหน้าที่ป้องกันภัยสาธารณะ ในบริเวณค่ายทั้งหมด เช่น น้ำยาหรือเครื่องดับเพลิง และสูบน้ำ เป็นต้น
5. จัดระเบียบเกี่ยวกับรักษาเครื่องใช้ เครื่องอำนวยความสะดวกให้เรียบร้อย
6. ทำหน้าที่รายงาน ให้คณะกรรมการค่ายทราบเกี่ยวกับเรื่อง อาคารสถานที่ และอื่น ๆ เกี่ยวกับค่ายพักแรมที่ได้รับมอบหมาย

กฎข้อบังคับของการอยู่ค่ายพักแรม

ชาวค่ายอยู่รวมกันเป็นจำนวนมาก จำเป็นต้องมีข้อบังคับของค่ายเพื่อความมีระเบียบเรียบร้อยของค่ายโดยรวม และเป็นการฝึกความมีระเบียบวินัยของตนเอง กฎข้อบังคับต่าง ๆ กฎระเบียบในการเข้าค่ายมีดังนี้

1. ชาวค่ายต้องมีอุปกรณ์ส่วนตัวโดยพร้อมเพรียง
2. การแต่งกายต้องมีเครื่องหมายบอกสัญลักษณ์ของชาวค่าย
3. ไม่สูบบุหรี่ในบริเวณค่ายพักแรม
4. ไม่ทิ้งขยะมูลฝอยในบริเวณค่าย
5. ไม่จับหรือเล่นกับสัตว์เป็นพิษทุกชนิด
6. ไม่ลงเล่นน้ำหรือว่ายน้ำเมื่อไม่มีอาจารย์ดูแล
7. ไม่จุดไฟหรือก่อไฟในบริเวณค่าย โดยมิได้รับอนุญาต
8. ไม่ออกนอกค่ายก่อนได้รับอนุญาต
9. ไม่พกพาอาวุธทุกชนิดนอกจากได้รับอนุญาต
10. ไม่เป่านกหวีดหรือตีระฆัง เว้นแต่ได้รับมอบหมาย
11. ไม่ออกนอกเรือนนอนหรือเต้นท์โดยไม่มีความจำเป็น เมื่อถึงเวลานอนแล้ว
12. ไม่ทำลายทรัพย์สินของค่าย
13. ไม่ทำลายพืชพันธุ์ และทรัพยากรธรรมชาติทุกชนิดของค่าย
14. ต้องเชื่อฟังหัวหน้าผู้นำกลุ่มและที่ปรึกษา
15. ต้องปฏิบัติหน้าที่ตามที่รับมอบหมายโดยเคร่งครัด
16. ชาวค่ายต้องตรงต่อเวลา
17. ชาวค่ายต้องรักษาความสะอาดของค่ายอย่างเคร่งครัด
18. ชาวค่ายทุกคนต้องรับผิดชอบต่อหน้าที่ และช่วยเหลือชาวค่ายด้วยกัน
19. ชาวค่ายทุกคนต้องร่วมในพิธีและในกิจกรรมทุกอย่างโดยเคร่งครัด

เอกสารที่ 7
การศึกษาวิถีชุมชน

สำหรับหน่วยการเรียนรู้ที่ 3 : เรียนรู้รับใช้สังคม
กิจกรรมที่ 4 : ศึกษาวิถีชุมชน

1. แนวคิดเรื่อง "วิถีชุมชน"

ชุมชน หมายถึง สังคมขนาดเล็กที่สมาชิกของสังคมมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันบนพื้นฐานบางประการ เช่น ใช้ทรัพยากรร่วมกัน มีแบบแผนของพฤติกรรมและระบบคุณค่าที่คล้ายคลึงกัน มีการสั่งสมถ่ายทอดความรู้ในการแก้ไขปัญหาและการปรับตัว เพื่อการดำรงอยู่ของชุมชน และที่สำคัญสมาชิกชุมชนจะต้องมีความรับผิดชอบและสำนึกร่วมกันต่อปัญหาของชุมชน ชุมชนในที่นี้หมายถึงชุมชนที่อยู่ติดกันโดยพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ เช่น ชุมชนหมู่บ้าน ชุมชนชาวประมง หรืออาจจะเป็นชุมชนในมิติใหม่ที่เป็นเครือข่ายสายสัมพันธ์ ซึ่งไม่ติดกับพื้นที่ เช่น ชุมชนทางอากาศ (จส.100) เครือข่ายผู้ติดเชื้อ ชุมชนมีความหลากหลายและมีความแตกต่างที่ควรจะทำความเข้าใจ ค้นคว้า เรียนรู้จากปรากฏการณ์จริง โดยการศึกษาจากทัศนะของชุมชนหรือทัศนะของชาวบ้านในชุมชน (Local Perspective) วิถีชุมชน หมายถึง แบบแผนการดำรงชีวิตสมาชิกของชุมชน แบบแผนของการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่สะท้อนระบบคุณค่าและระบบคิด ที่เป็นจิตวิญญาณของชุมชนเนื่องจากชุมชนมีความหลากหลายดังที่กล่าวข้างต้น ดังนั้น จึงอาจจะไม่สามารถให้คำอธิบายในลักษณะสากล (Generalized) ได้ เพื่อทำความเข้าใจกับวิถีชุมชน สิ่งที่ต้องทำความเข้าใจเบื้องต้น คือ บริบท (Context) ที่เป็นเงื่อนไขและสิ่งแวดล้อมทางประวัติศาสตร์ สังคม และวัฒนธรรมของชุมชน รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นที่มีผลกระทบต่อวิถีชุมชน (อุกฤษณ์ มิลินทางกูร. 2541 : 29)

2. อะไรเป็นส่วนที่กำหนด "ความเป็นชุมชน"

1. วิถีชุมชน หมายถึง แบบแผนการดำเนินชีวิตร่วมกันของชุมชน (Pattern of Behavior) หรือการที่คนจำนวนหนึ่งมีพฤติกรรมคล้าย ๆ กัน แต่ลักษณะเช่นนี้จะถือว่าอาจจะไม่มีความเป็นชุมชน เพราะเป็นแค่เพียงกลุ่มคนหรือคน (Individual) ที่มาจากชุมชนต่าง ๆ แต่บังเอิญมีแบบแผนพฤติกรรม เช่น การกินอาหาร มีประเพณีบางอย่างร่วมกัน แต่ก็หาได้เป็นชุมชนไม่

2. ความเป็นชุมชนน่ามาจาก "จิตวิญญาณ" ที่ร่วมกันของคนกลุ่มหนึ่งที่มีพฤติกรรมและค่านิยมเหมือนกัน ที่ดิ้นรนแก้ไขปัญหาต่าง ๆ เพื่อการดำรงอยู่และสามารถปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น จิตวิญญาณ หมายถึง ความรับผิดชอบร่วม อันเกิดจากการที่คนกลุ่มนั้นมีสิทธิในการใช้ทรัพยากรร่วมกัน และมองเห็นว่าเป็นหน้าที่ที่จะต้องแก้ปัญหาร่วมกัน โดยจัดเป็นองค์กรรับผิดชอบ มีการเรียนรู้ร่วมกัน และสั่งสมเป็นภูมิปัญญา และองค์ความรู้ของชุมชน

3. การศึกษาวิถีชุมชนกับปัญหาสุขภาพ คือ การเข้าใจความเป็นชุมชน เข้าใจพฤติกรรม จิตวิญญาณ ภูมิปัญญา และศักยภาพ และการเสริมสร้างศักยภาพให้ชุมชนแก้ไข
ปัญหาสุขภาพของชุมชนเอง แนวคิดเช่นนี้ย่อมท้าทายบุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุข ซึ่งเคยถูกปลูกฝังให้มองปัญหาสุขภาพของชุมชนจาก "ทฤษฎีโรค" และละเลยความพยายามที่ค้นหาภูมิปัญญาของชุมชน จึงทำให้มองชุมชนในลักษณะที่เป็นปัญหา ไม่มีศักยภาพในการแก้ปัญหาของตนเอง ดังนั้น การที่จะ

ทำให้วิถีชุมชนเป็นวิถีสุขภาพได้นั้น จะต้องมีสัมมาทิฐิ และสัมมาสังกัปปะ คือ มีทัศนะที่ถูกต้องและความเข้าใจต่อวิถีชุมชนที่ถูกต้อง

3. ประเด็นในการศึกษาวิถีชุมชน

นักวิจัยที่จะศึกษาชุมชน นอกจากจะต้องพยายามศึกษาชุมชนอย่างไม่แยกส่วนที่จะศึกษาเงื่อนไขแวดล้อมของชุมชน และศึกษาจากทัศนะของชาวบ้านแล้ว นักวิจัยควรมีคำถามหลักที่ใช้เป็นแนวทางในการเก็บข้อมูล เช่น

3.1 อะไรคือวิถีชุมชน อะไรคือแบบแผนในการดำเนินชีวิต หรือการเปลี่ยนแปลงของแบบแผนการดำเนินชีวิต

3.2 วิถีชีวิตของชุมชนเป็นอย่างไรที่นำไปสู่ปัญหาสังคมและปัญหาสาธารณสุข

3.3 ความรู้และภูมิปัญญาอะไรที่สามารถนำมาใช้ให้เป็น Coping Strategies และเป็นประโยชน์ต่อการแก้ไขปัญหาของชุมชน

3.4 เครือข่ายการเรียนรู้ในชุมชนเป็นอย่างไร ชุมชนมีกระบวนการอย่างไรในการสร้างความเข้าใจสำนึก และการตระหนักถึงปัญหาร่วมกัน

3.5 ความคิด ความเชื่อ และระบบคุณค่าของชุมชนที่มีต่อธรรมชาติ คนและชีวิตมีอยู่อย่างไร มีการรื้อฟื้นและผลิตซ้ำ ผลิตใหม่อย่างไร

3.6 บทบาทขององค์กรของชาวบ้าน ผู้นำตามธรรมชาติ ผู้นำทางการ และสถาบันอื่นในชุมชนหรือนอกชุมชนเป็นอย่างไร

การศึกษาวิถีชุมชนที่จะช่วยทำให้ได้ภาพของการเปลี่ยนแปลงการใช้ทรัพยากรและการเปลี่ยนแปลงแบบแผนการดำรงชีวิต และการปรับตัวเพื่อเผชิญกับการเปลี่ยนแปลง ควรจะใช้การสัมภาษณ์ Key Informant หรือผู้นำชุมชน ผู้อาวุโส เพื่อได้ข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ของชุมชน และควรจะแบ่งประวัติศาสตร์ชุมชนออกไปช่วง ๆ

4. วิธีการศึกษา

4.1 การศึกษาวิถีชุมชนต้องอาศัย"ฉันทะ"(ความรักและความพอใจในการศึกษา คน และ ชุมชน) และมี "วิริยะ" หรือมีความเพียรในการศึกษาเพื่อได้มาซึ่งข้อมูลที่ละเอียด นอกจากนั้นแล้วยังจำเป็นต้องมี "สัมมาทิฐิ" (Right Thinking) มีความคิดที่ถูกต้อง มี "สัมมาสังกัปปะ" (Right Concept) หรือมีความเข้าใจใจปัญหาที่ศึกษาที่ถูกต้อง ซึ่งสามารถที่จะยกระดับปรากฏการณ์ที่มีลักษณะเป็นรูปธรรม ให้เป็นนามธรรม นั่นคือ สามารถอธิบายความหมายและอธิบายบทบาทหน้าที่และเชื่อมโยงความสัมพันธ์ ทำให้เข้าใจการเปลี่ยนแปลงวิถีชุมชน

4.2 การศึกษาชุมชนจำเป็นต้องศึกษาบริบท (Context) ของชุมชนเพื่ออธิบายให้เข้าใจถึงสภาพเงื่อนไขแวดล้อม ที่มีส่วนกำหนดวิถีชุมชนเช่นกรณีศึกษาบ้านกะเหรี่ยงห้วยพระเจ้า ดอยสามหมื่น จังหวัดเชียงใหม่ เป็นตัวอย่างของการทำความเข้าใจวิถีชุมชน ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อแบบแผนการผลิต โดยทั่วไปกะเหรี่ยงอาศัยธรรมชาติดำรงชีวิตทั้งในด้านการผลิตข้าว และการผลิตการใช้ประโยชน์จากป่า แต่ในกรณีของบ้านห้วยพระเจ้า ชาวบ้านมีที่ดินทำกินในป่าจำกัด จึงทำให้ชาวบ้านไม่สามารถจะทำไร่หมุนเวียน (ซึ่งต่างจากการทำไร่เลื่อนลอย) ได้ ที่ดินรอบหมู่บ้านที่จะใช้ทำนาก็มีน้อย ทำให้ปลูกข้าวไม่พอกิน ชาวบ้านจึงเลือกที่จะเก็บเมี่ยงขาย โดยการเก็บใบเมี่ยงป่าในสวนเมี่ยงรอบ ๆ หมู่บ้าน

(ข้อมูลไม่ชัดเจนว่าชาวกะเหรี่ยงเป็นเจ้าของสวนเมี่ยงเอง หรือเป็นคนงานเก็บเมี่ยงให้นายทุนข้างนอกบ้าน) การเลือกการผลิตเมี่ยงเพื่อได้มาซึ่งรายได้นี่เอง ทำให้ชาวกะเหรี่ยงต้องกู้ยืมเงินทุนจากนายทุนที่อยู่นอกหมู่บ้าน ซึ่งทำให้ชาวบ้านก้าวเข้าไปสู่ความสัมพันธ์ทางสังคมรูปแบบหนึ่ง ที่เรียกว่า "ระบบพ่อเลี้ยง" นั่นคือ ชาวบ้านขอยืมเงินล่วงหน้าจากนายทุน และจ่ายคืนให้เป็นผลผลิตพร้อมดอกเบี้ยราคาสูง ส่วนพ่อเลี้ยงจะผูกขาดการรับซื้อขายใบเมี่ยง ชาวบ้านนำไปขายที่อื่นไม่ได้ กะเหรี่ยงในหมู่บ้านนี้จะไม่ลงมาทำงานในเมือง แต่ออกไปรับจ้างในหมู่บ้านอื่น ๆ เช่น หมู่บ้านเผ่าลีซอ ซึ่งปลูกกะหล่ำ และค้ายาเสพติด ดังนั้นกะเหรี่ยงในหมู่บ้านนี้หลายรายจึงติดยาเสพติด เพราะได้รับค่าจ้างจากลีซอเป็นฝิ่นหรือเฮโรอิน

4.3 การศึกษาวิถีชุมชนจำเป็นต้องมองชุมชนในลักษณะที่เชื่อมโยงกับระบบเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองภายนอกด้วย ทั้งนี้ เพื่อเป็นการเชื่อมโยงเห็นถึงสิ่งที่เกิดขึ้นและการเปลี่ยนแปลงในชุมชนหมู่บ้าน ในกรณีของบ้านกะเหรี่ยงห้วยพระเจ้าโครงการพัฒนาที่สูงดอยสามหมื่นถือว่าเป็นโครงการของรัฐอีกโครงการหนึ่งที่หยิบยื่นรูปแบบการพัฒนาให้กับชาวบ้าน ดังนั้น จึงมีความจำเป็นต้องชี้ให้เห็นว่าบทบาทของปลูกผักปลอดสารพิษทุกครัวเรือนหรือไม่

4.4 ในการศึกษาชุมชน เรามีความจำเป็นจะต้องเข้าใจระบบคิดและองค์ความรู้ของชาวบ้านในด้านต่าง ๆ ที่เราสนใจ เพราะความรู้จะสะท้อนความคิด วิธีการ และศักยภาพที่ชุมชนใช้ในการแก้ไขปัญหาของเรา กรณีการศึกษาภูมิปัญญาของชาวบ้านในการดูแลผู้ติดเชื้อเอดส์ บ้านแม่เปาเหนือ อ.พญาเม็งราย จังหวัดเชียงราย เป็นตัวอย่างที่น่าสนใจสำหรับการศึกษาวิถีชุมชน การศึกษาภูมิปัญญา หรือความรู้จะต้องเริ่มจากการมองระบบรวมทั้งหมด นั่นคือ ชาวบ้านอธิบายโรคเอดส์จากมุมมองของชาวบ้านอย่างไร (เช่น โรคเพลี้ย) และนำมาสู่คำอธิบายเกี่ยวกับการดูแลรักษาตนเองอย่างไร เช่น ความคิดเกี่ยวกับอาหารชาวบ้านใช้อาหารเป็นยาอย่างไร มีข้อห้ามเกี่ยวกับอาหาร และมีข้อแนะนำเกี่ยวกับการปฏิบัติตัวอย่างไร การใช้สมาธิการให้กำลังใจ และบทบาทครอบครัวในการดูแลผู้ติดเชื้อเป็นอย่างไร ทำได้มากน้อยแค่ไหน บทบาทของโรงพยาบาลชุมชนหมอเมือง และนักพัฒนามีอยู่อย่างไรในการส่งเสริมครอบครัว และชุมชนในการดูแลผู้ป่วยเอดส์

4.5 การศึกษาความสัมพันธ์ในชุมชนเป็นสำคัญที่จะต้องทำความเข้าใจเพื่อจะอธิบายความเป็นพลวัตรและอุปสรรคในการพัฒนาชุมชน ประกอบด้วยคนหลายกลุ่มที่มีความแตกต่างกันในด้านของอาชีพ รูปแบบการใช้ทรัพยากรและผลประโยชน์ สถาบันหรือองค์กรในชุมชนอาจจะเกื้อกูลส่งเสริมกันหรือขัดแย้งกัน ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างของกรณีศึกษากลุ่มฮักเมืองน่านที่สามารถประสานกลุ่มพระสงฆ์ กลุ่มข้าราชการผู้นำในชุมชนเพื่อสร้างเป็น "ประชาสังคม"ที่เป็นพลังขับเคลื่อนให้เกิดการอนุรักษ์ธรรมชาติในกรณีของแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ กลุ่มหมอพื้นบ้านที่สัมพันธ์กับอายุรเวท และโรงพยาบาลชุมชน เป็นตัวอย่างของความสัมพันธ์เชิงขัดแย้งในด้านวิธีคิดและวิถีปฏิบัติ ความคิดและแบบแผนของหมอพื้นบ้านเป็นเรื่องที่แนบอยู่กับชุมชนและระบบเครือญาติ หมอพื้นบ้านเก็บยาสมุนไพรจากรอบ ๆ บ้าน หรือจากป่าเพื่อนำมาใช้หรือแบ่งปันให้กับสมาชิกในชุมชนที่ส่วนใหญ่เป็นเครือญาติ การรักษาพยาบาลเป็นเรื่องที่ทำกันในบ้านเมื่อมีการเจ็บป่วย หมอพื้นบ้านมีหลายประเภทแต่ละคนมีชำนาญแต่ละด้านที่สามารถช่วยเหลือชาวบ้านได้ในระดับหนึ่ง แต่ไม่ได้มุ่งหวังผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ เป็นการช่วยเหลือผู้เดือดร้อนในชุมชน

การศึกษาวิถีชุมชนควรจะเป็นการอธิบายการเกิดขึ้น การดำรงชีวิตของชุมชน หรือของคนกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนอย่างเชื่อมโยงกับเงื่อนไขปัจจัยภายนอก และโครงสร้างและองค์กรในชุมชน อันนำมาสู่ปรากฏการณ์ หรือปัญหาที่สังเกตเห็นหรือนำมาสู่ความขัดแย้งและการปรับตัว แสวงหาแนวทางเพื่อเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น การศึกษาวิถีชุมชนสะท้อนให้เห็นองค์ความรู้และระบบคุณค่าของชุมชนอย่างไร

การศึกษาวิถีชุมชนจึงไม่ใช่เป็นการศึกษาแบบหยุดนิ่ง แต่เป็นการศึกษาอย่างเชื่อมโยงและสะท้อนให้เห็นการเปลี่ยนแปลง การศึกษาวิถีชุมชนน่าจะช่วยให้เราเข้าใจชาวบ้าน และช่วยงดเว้นไม่ให้เราเองเสนอแนะให้แก่ชาวบ้านในสิ่งที่ไม่อยู่ในวิถีชุมชนของเขา

เครื่องมือในการศึกษาชุมชน

เครื่องมือลำดับที่ 1 : การทำแผนที่เดินดิน

ลักษณะทั่วไป แผนที่เดินดิน เป็นแผนที่ที่เกิดจากการสำรวจลักษณะทางกายภาพและสิ่งแวดล้อมของชุมชน ที่เรียกว่าแผนที่เดินดินนั้น เพราะการหาข้อมูลต้องกระทำโดยการลงไปเดินดู ไปสัมผัส ไปเห็นรูปลักษณะบ้านแต่ละหลังทุกหลังทั้งชุมชน ด้วยสายตาของตนเองเท่านั้น การทำแผนที่เดินดินมีความสำคัญมาก และเป็นสิ่งแรกที่ต้องทำเสมอ เพราะเป็นวิธีที่จะทำให้เราเห็นภาพรวมของชุมชน ได้ดีที่สุด เร็วที่สุด และได้ข้อมูลมากที่สุดในระยะเวลาที่สั้นที่สุด นอกจากนี้ยังช่วยถอนพิษของการลงชุมชนแต่ไม่รู้จักชุมชนหรือรู้จักชุมชนอย่างไม่ทั่วถึง ทำให้การศึกษาชุมชนมีความละเอียด และครอบคลุมพื้นที่มากขึ้น ไม่จำกัดอยู่แต่ในส่วนพื้นที่ที่เจ้าหน้าที่เคยชินหรือเข้าถึงได้ง่าย สิ่งที่เน้นมาก็คือ เราต้องเข้าไปให้ทั่วถึง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง บ้านคนทุกข์คนยากที่อยู่ชายขอบของหมู่บ้าน หรือบ้านที่แยกตัวโดดเดี่ยวอยู่ตามลำพังท้ายหมู่บ้าน

ในการทำแผนที่เดินดินนั้น ความสำคัญไม่ได้อยู่ที่การทำแผนที่ทางกายภาพให้สมบูรณ์ครบถ้วน แต่สำคัญที่การมองเห็นและเข้าใจ ความหมายและหน้าที่ทางสังคม (Social meaning และ Social function) ของพื้นที่ทางกายภาพเหล่านั้น การเข้าใจความหมายทางสังคมของลักษณะทางกายภาพนี้ จะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อไปเดินดู เช่น บ่อน้ำ หากดูในแผนที่นั่งโต๊ะก็จะทราบเพียงแต่ว่าเป็นบ่อน้ำ แต่จะรู้ว่าบ่อน้ำนี้มีคนมาซักผ้ามากหรือน้อยเพียงไร การไปเห็นผู้หญิงหรือแม่บ้านมาซักผ้าท่บ่อเป็นการเข้าใจหน้าที่ทางสังคมของบ่อน้ำ ซึ่งเป็นจุดที่มาแลกเปลี่ยนข้อมูลของแม่บ้าน เพราะฉะนั้นการเดินดูจะช่วยให้เห็นพื้นที่ทางสังคม (Social space) ซึ่งจะทำให้เราเข้าใจปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดในชุมชนมากขึ้น

ข้อแนะนำ : การทำแผนที่เดินดิน

ในการทำแผนที่เดินดิน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการใช้เครื่องมือมากที่สุดในการศึกษาชุมชน

1. ไม่นั่งรถทำแผนที่ ควรลงเดินเท้าดูด้วยตัวเอง
2. ไม่นำแผนที่เก่าที่เคยทำไว้แล้วมาใช้ เพราะอาจมีรายละเอียดบางอย่างที่ถูกมองข้าม
3. ในกรณีทีมงานมีหลายคน ไม่ควรแยกกันเขียน แล้วนำมาต่อรวมเป็นแผ่นเดียว ควรเดินสำรวจร่วมกันทั้งทีมที่รับผิดชอบพื้นที่นั้น ๆ
4. ต้องสังเกต และพูดคุยแลกเปลี่ยนกันในทีมระหว่างการเดินสำรวจ ว่าพื้นที่ที่เห็นบอกเรื่องราวที่สำคัญอะไรของชุมชน เช่น เห็นกะบะบัตรพลี เช่นไหว้ผีที่วางไว้หน้าบ้าน ก็ต้องเข้าใจว่าบ้านนั้นมีผู้ป่วยหรือผู้ฟื้นไข้ แสดงว่าชุมชนนี้ต้องมีคนประกอบพิธีกรรมได้ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ถือเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่สำคัญ
5. ในการนำผู้นำชาวบ้านมาเดินสำรวจทำแผนที่ อาจมีทั้งข้อดีและข้อเสียที่พึงระวังข้อดีคือสามารถทำแผนที่ได้รวดเร็ว แต่ข้อเสียก็คือ ข้อมูลจะมีอคติ (Bias) จากผู้พาเดิน เช่น ถ้าไม่ต้องการให้เราเห็นสิ่งไหน เขาก็จะไม่พูดถึง หรือพยายามเลี่ยง เช่น ไม่พาเราไปดูบ้านคนยากจน คนพิการ เนื่องจากอับอาย หรือไม่อยากให้เกิดความรู้สึกที่เสื่อมเสียต่อชุมชน เป็นต้น

เครื่องมือลำดับที่ 2 : ผังเครือญาติ

ลักษณะทั่วไปผังเครือญาติ เป็นเครื่องมือที่สำคัญในการศึกษาชุมชน ไม่ว่าจะเป็นสังคมในเมืองหรือสังคมชนบท เพราะเครือญาติเป็นความสัมพันธ์ทางสังคมขั้นพื้นฐานที่สุด และจะมีความเกี่ยวข้องกันไปตลอดชีวิต ผังเครือญาติจึงเป็นส่วนสำคัญของการเข้าใจระบบความสัมพันธ์ในชุมชน การศึกษาชุมชนจึงต้องถอดผังเครือญาติออกมา ซึ่งบางครั้งเมื่อได้เห็นโครงสร้างผังเครือญาติแล้วจะรู้สึกประหลาดใจว่าชุมชนหนึ่งมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องเป็นญาติกันหมด

ทำให้เราเข้าใจเรื่องราวของชุมชนได้ดีพอตราบจนกระทั่งเราได้ทำผังเครือญาติออกมาจึงจะเห็นอะไรได้ชัดขึ้น ดังนั้นในการลงศึกษาชุมชน ต้องไปรู้จักคน รู้จักตัวผู้เล่น (Actor) ในเรื่องราวที่เรากำลังศึกษาให้เร็วที่สุด การถอดผังเครือญาติจึงเป็นวิธีการที่จะทำให้รู้จักผู้คนในชุมชนได้เร็วยิ่งขึ้น และสะดวกต่อการเก็บข้อมูลของเรา

ประโยชน์ในการนำไปใช้

การทำผังเครือญาตินอกจากจะทำให้เราพยากรณ์โรคได้แล้ว ยังมีประโยชน์อย่างมากต่องานเวชปฏิบัติครอบครัว เราสามารถคัดเอาบางส่วนมาใส่ในแฟ้มครอบครัว (Family folder) เมื่อเราเปิด Family folder ดูหน้านี้หน้าเดียวเราก็จะคุยกับเขาได้ทั้งครอบครัว คุยกับยาดำได้ว่า ลูกคนนั้นเป็นอย่างไร ป้าคนนั้นเป็นอย่างไร เมื่อเริ่มคุยมีบางเรื่องที่เขานึกไม่ถึงว่าเราจะทราบ เขาจะเริ่มรู้สึกว่าเรารู้จักเขาในแง่ที่เขาเป็นเขาเอง เรารู้จักเขา เมื่อเราถามว่าแม่ใหญ่ที่บ้านเป็นแผลเรื้อรัง หายหรือยัง เขาบอกว่ารู้ได้อย่างไรหมอ เรารู้ได้เพราะผังครอบครัวที่บันทึกไว้บอกเรื่องราวของชุมชน ของคนในครอบครัวไว้

การที่เราแสดงความเอาใจใส่ต่อเขา เรารู้จักเขาในความสัมพันธ์ทางสังคมที่เขามีอยู่ ตรงนี้เป็นจุดแข็งของเวชศาสตร์ครอบครัว เขาเชื่อมั่นว่าเรารู้จักเขา เขาทราบว่ามะเร็งในสมองของเขาผ่าตัดให้เขาไม่ได้ แต่เขาบอกว่าก่อนจะไปหาหมอเฉพาะด้าน ขอมาหาหมอคนนี้ก่อนเพราะอยากจะมาปรึกษามาคุยด้วย ทั้งนี้เพราะหมอรู้จักเขาและเข้าใจว่าเขากำลังมีเงื่อนไขอะไรในชีวิต เขากำลังทุกข์ยากอะไร รู้ว่าชาวบ้านเป็นอย่างไร ไปหาหมอคนนี้ก่อน เผื่อได้ข้อมูลอะไรไปคุยกับหมอเฉพาะด้านซึ่งอาจจะเข้าใจกันได้ง่ายขึ้น ตัวนี้คือเสน่ห์ของเวชปฏิบัติครอบครัว

เครื่องมือลำดับที่ 3 : การศึกษาโครงสร้างและองค์กรชุมชน

การศึกษาโครงสร้างด้านต่าง ๆ ในชุมชน เป็นการศึกษาความสัมพันธ์ทางสังคมในแง่มุมอื่นนอกเหนือจากความสัมพันธ์ทางเครือญาติ ซึ่งตรงนี้ก็คือการศึกษาโครงสร้างด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของชุมชน ซึ่งมีความจำเป็นที่ต้องศึกษาเกี่ยวกับโครงสร้างชุมชนด้านต่าง ๆ ทั้งที่เป็นสถาบัน องค์กรและบุคคล ที่มีทั้งในรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ที่จะช่วยทำให้เราทราบบทบาท อำนาจหน้าที่ และความสัมพันธ์กันเชิงอำนาจระหว่างกันและกันของหน่วยต่าง ๆ ในสังคมเหล่านั้น ทำให้ผู้เก็บข้อมูลจัดตำแหน่งความสัมพันธ์ของตนเองกับชุมชนได้อย่างเหมาะสม และไม่เกิดอุปสรรคต่อการเข้าถึงข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือมากที่สุด สามารถนำมาเป็นข้อมูลประกอบให้ภาพของชุมชนนั้น ๆ ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

จากประสบการณ์ที่ผ่านมาจะพบว่าการศึกษาโครงสร้างชุมชนนั้นเราจะไม่สามารถศึกษาแยกแต่ละด้านเป็นเฉพาะลงไปได้ โครงสร้างด้านต่าง ๆ มีความสัมพันธ์กันอย่างสลับซับซ้อนและแยกจากกันไม่ออก เช่น เราจะพบว่ากำนันมักจะมีฐานะทางเศรษฐกิจดี แล้วก็มักจะมีบารมีทางสังคม เช่น มีเครือญาติใหญ่ จึงทำให้มีอำนาจทางการเมือง เป็นต้น

เพราะฉะนั้นการศึกษาทางด้านโครงสร้างเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง จึงจำเป็นต้องทำเป็นภาพรวมใหญ่ และมีความรอบด้าน ลักษณะของการจัดโครงสร้างทางสังคมเรามักจะเน้นแต่โครงสร้างที่เป็นทางการ เรามักจะสนใจกันเฉพาะโครงสร้างที่เป็นปิระมิดเดียว คือองค์กรที่มีตัวย่อแล้ว เรามักจะไม่รู้จัก หรือรู้จักแต่ตำบล คุ้ม หมู่บ้าน คุ้มบ้าน แต่โครงสร้างที่มันทับซ่อนกันอยู่อาจจะเป็นโครงสร้างที่ไม่เป็นทางการ ซึ่งโครงสร้างที่เกิดขึ้นเองนี้มันมีผลต่อชีวิตจริงของชาวบ้าน

เมื่อเห็นความหลากหลายของโครงสร้างในชุมชน ทำให้เราสามารถเข้าไปสัมพันธ์กับกลไกในชุมชน โดยที่เราไม่เห็นว่าชุมชนนั้นว่างเปล่าและไม่เห็นว่ามันมีแค่โครงสร้างเดียว เมื่อเห็นความหลากหลายมันจะเกิดความเป็นไปได้ที่เราจะจัดกิจกรรมด้านสุขภาพให้เข้าถึงกลุ่มต่าง ๆ โดยใช้ประโยชน์จากศักยภาพของชุมชนได้มากกว่าเดิมซึ่งมักขึ้นอยู่กับ อาสาสมัครประจำหมู่บ้าน (อสม.) องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เป็นต้น

เครื่องมือลำดับที่ 4 : การศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับที่พึ่งด้านสุขภาพ

เป็นการศึกษาเพื่อให้ทราบถึงการดูแลสุขภาพของตนเองตามความเชื่อของคนในชุมชนนั้น จากตัวอย่างวิธีการศึกษา

คุณทราบไหมว่า "เมื่อชาวบ้านเจ็บป่วย เขาจะมีกิจกรรม หรือที่พึ่ง ในการดูแลรักษาสุขภาพ (ทั้งป่วยแล้วและยังไม่ป่วย) อะไรบ้าง จงเขียนมาให้ได้มากที่สุด

ตัวอย่าง : การระดมความคิดกิจกรรม และที่พึ่งด้านสุขภาพ ร.พ.ยุพราชด่านซ้าย

1. หมอเถื่อน หมอเป่า เขาเป่าอย่างไรครับ/เป่าน้ำมนต์
2. หมอน้ำมัน/ใช้น้ำมันนวด
3. ร้านขายยาต่าง ๆ
4. หมอทหารเสนารักษ์ เยอะไหมแถวนี้/พอสมควร
5. พระ? ทำอะไร/ต่อกระดูก, ให้น้ำมนต์, สมุนไพร
6. รถเร่ขายยา เยอะไหมแถวนี้/เขาขายยาอะไรบ้าง ยาแผนโบราณพวกสมุนไพร ยาแก้กลากเกลื้อน
7. ร้านขายของชำ ขายอะไรบ้าง? ยาซอง
8. หมอไล่ปอบ ใกล้ ๆ โรงพยาบาล/เราเคยไปดูเขาไหม/ไม่เคย เขาเคยบอกว่าผีปอบกลัวเข็มจริงไหม?
9. หมอแก้ของรักษา/ใครรู้จักของรักษาบ้าง มันเป็นอย่างไร? เป็นหิ้งพระ
10. พระธาตุศรีสองรัก
11. แผงลอยสมุนไพร มีแบบตะกร้าใบเล็ก ๆ มานั่งตลาดสดมีไหม
12. อสม. สสมช. แพทย์ประจำตำบลยังทำงานอยู่ไหม ทำอะไรบ้าง

จากกิจกรรม และตัวอย่างที่ยกมานั้น จะเห็นว่าองค์ความรู้เรื่องการแก้ปัญหาสุขภาพนั้นจะไหลเวียนอยู่ในระบบการรักษาทั้ง 3 คือ การแพทย์สมัยใหม่ (Professional sector), การแพทย์ภาคประชาชน (Popular sector), และการแพทย์พื้นบ้าน (Folk sector) ในทางมานุษยวิทยา กิจกรรมด้านสุขภาพและการดูแลรักษาความเจ็บป่วยของประชาชนนั้น 70-80% จะอยู่นอกการดูแลของระบบการแพทย์แบบวิชาชีพด้านสุขภาพ ถ้าหากเราไม่รู้ว่าอะไรเกิดขึ้น ถ้าเรารู้แต่กิจกรรมการดูแลรักษาสุขภาพ การรักษาโรคที่เกิดขึ้น

ในโรงพยาบาล เราก็จะเข้าใจกิจกรรม และแหล่งที่พึ่งที่เป็นส่วนน้อยของชาวบ้าน ทำให้การรักษาโรคไม่ครอบคลุมการเจ็บป่วยของชาวบ้านที่เกิดขึ้น

ระบบทางการแพทย์

ในทางมานุษยวิทยาทางการแพทย์ (Medical Anthropplogy) ซึ่งเป็นสาขาวิชาที่ศึกษาเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการแพทย์ และการปรับตัวต่อความเจ็บป่วยในวัฒนธรรมต่าง ๆ นั้น ถือว่าสังคมใด ๆ ย่อมประกอบขึ้นด้วยระบบการแพทย์มากกว่า 1 ระบบ หรือที่เรียกกันว่ามีระบบการแพทย์แบบพหุลักษณ์ กล่าวคือ มีระบบการแพทย์ที่ดำรงอยู่ และมีบทบาทในการดูแลรักษาความเจ็บป่วยอยู่มากกว่า 1 ระบบ โดยต่างก็มีระบบวิธีคิด ทฤษฎี และวัฒนธรรมทางการแพทย์ที่แตกต่างกัน ปรากฏการณ์ดังกล่าวเป็นความจริงที่ปรากฏอยู่ในทุกสังคมทั่วโลก

กล่าวโดยกรอบแนวคิดทางมานุษยวิทยาดังกล่าว ระบบการแพทย์จะประกอบขึ้นจากองค์ประกอบสองประการคือ

1. ระบบทฤษฎีโรค (Disease Theory System) หมายถึง แนวคิดหรือทฤษฎีทางการแพทย์ที่อธิบายถึงสาเหตุของการเกิดโรค ลักษณะการดำเนินไปของโรค พยากรณ์โรค ตลอดจนวิธีการดูแลรักษาโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ ตัวระบบทฤษฎีโรคนี้ในระดับปัญญาชน อาจมีลักษณะสลับซับซ้อนและเป็นระบบมาก ในขณะที่ประชาชนโดยทั่วไปจะอธิบายความเป็นไปของโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ อย่างง่าย ๆ ระบบทฤษฎีโรคนี้เองที่เป็นความรู้ ความเข้าใจที่ใช้สำหรับการแก้ปัญหาต่าง ๆ เป็นแนวคิดที่สำคัญที่กำหนดท่าทีและพฤติกรรมต่าง ๆ ที่มนุษย์จะต้องตอบสนองต่อความเจ็บป่วย ตลอดจนเป็นตัวกำหนดรูปแบบ และระบบการดูแลรักษาสุขภาพ

2. ระบบการดูแลรักษาสุขภาพ (Health Care System) หมายถึง ระบบที่สังคมจัดขึ้น เพื่อให้การดูแลรักษาหรือแก้ไขปัญหาสุขภาพ ซึ่งอาจมีรูปแบบแตกต่างกันไป โดยจะประกอบด้วยผู้ให้การดูแลรักษา ผู้รับการดูแลรักษา สถานที่ที่ใช้สำหรับกิจกรรมการดูแลรักษาสุขภาพ รูปแบบของการดูแลรักษาสุขภาพตลอดจนยา อุปกรณ์หรือเครื่องมือต่าง ๆ รวมไปถึงระบบความสัมพันธ์ระหว่างผู้ให้การดูแลรักษาและผู้รับ ในส่วนของระบบการดูแลรักษาสุขภาพนี้มีแนวคิดที่สังคมใช้สำหรับการจัดระบบการดูแลรักษาสุขภาพ เช่น แนวคิดที่ว่าใครเป็นผู้ที่สามารถให้บริการการดูแลรักษาสุขภาพได้ ระบบความสัมพันธ์ระหว่างหมอกับผู้ป่วยเป็นอย่างไร เป็นต้น แนวคิดเหล่านี้จะสะท้อนออกจากแนวคิดในระบบทฤษฎีโรค และเป็นแนวคิดที่สะท้อนทรรศนะอื่น ๆ ที่ประกอบการคิดและตัดสินใจในการแก้ปัญหาความเจ็บป่วยด้วย

ดังนั้นการเก็บข้อมูลเรื่องระบบสุขภาพในชุมชน เราจึงควรที่จะทำความเข้าใจเกี่ยวกับการรักษาพยาบาลของชาวบ้านอย่างถ่องแท้ และไม่ควรนำกรอบความคิดของเจ้าหน้าที่ในการรักษาพยาบาลหรือการดูแลสุขภาพไปตัดสินถูกผิดกับพฤติกรรมดูแลรักษาสุขภาพของชาวบ้าน เนื่องจากองค์ความรู้ในเรื่องการดูแลสุขภาพของชาวบ้าน อาจขึ้นอยู่กับเงื่อนไขและปัจจัยที่
เหมาะสมกับชุมชน ดังนั้นเราจึงควรที่จะเปิดใจ และทำความเข้าใจกับระบบสุขภาพของชาวบ้านให้มากที่สุด เพื่อจะนำมาผสมผสาน และปรับปรุงรูปแบบการทำงานด้านสุขภาพให้เหมาะสมกับชาวบ้านต่อไป

เครื่องมือลำดับที่ 5 : การศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับปฏิทินกิจกรรมของหมู่บ้าน

ถ้าย้อนกลับมาคิดถึงระบบการทำงานของเราที่ผ่านมา เรามักจะยึดเวลาของตัวเองเป็นหลักหรือเปล่า หรืออาจจะคิดว่าให้สะดวกเราไว้ก่อน โดยไม่ได้คิดว่าถ้าออกไปหาชาวบ้านตามเวลาที่เราอยากไปหรือที่เราต้องการ เราอาจจะเจอหรือไม่เจอเขาก็ได้ แล้วก็ไม่รู้ว่าเขาอยู่หรือไม่อยู่บ้านหรืออาจจะมีธุระปะปังอยู่ที่

ไหนอาจจะง่วนอยู่กับงานในนาก็ได้ อย่างนี้การลงไปชุมชนในแต่ละครั้งก็จะไม่ได้อะไรคืบหน้า การวางแผนการทำงานก็ไม่สามารถดำเนินงานตามที่เราวางเอาไว้ เพราะไม่ได้จัดให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชาวบ้าน

ทำไมเราจำเป็นต้องรู้ปฏิทินกิจกรรมชุมชน

แบบที่ 1 ปฏิทินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ เมื่อเราเข้าไปในหมู่บ้าน ใช้วิธีสังเกตและพูดคุยกับชาวบ้านบ่อย ๆ แล้วสามารถเขียนผังแจงออกมาได้ว่า อาชีพในหมู่บ้านมีกี่แบบ เดือนไหนชาวบ้านลงนา ถึงประมาณเดือนไหนที่เริ่มเก็บเกี่ยว เดือนไหนเดินทางไปทำงานต่างถิ่น หรือว่า พวกที่ไปลงเรือประมงที่ภาคใต้ ไปเมื่อไร จะกลับหรือไม่ จากการศึกษาเช่นนี้ เราก็จะเห็นชีวิตชุมชนมีหลายแบบหลายลักษณะ หลังจากได้ชุดนี้มา จะวิเคราะห์เรื่องอะไร ก็จะง่ายขึ้นมา เพราะเรารู้เวลาจังหวะชีวิตของเขา ทำให้เห็นแง่มุมทางระบาดวิทยาของปัญหาสุขภาพเพราะรู้ว่าตัวแปรที่เกี่ยวข้อกับเวลา สถานที่ คน แสดงเป็นแบบแผนออกมาให้เห็น

แบบที่ 2 ปฏิทินกิจกรรมทางวัฒนธรรม/สังคม เช่น ชาวบ้านอีสานมีสิ่งที่เรียกว่าเป็นจารีต 12 เดือน ซึ่งเราต้องไปดูว่าเกิดขึ้นช่วงไหนบ้าง อย่างไร เช่น สงกรานต์ วันเข้าพรรษา บุญพระเวท แห่บั้งไฟ กิจกรรมเหล่านี้เป็นกิจกรรมทางสังคม ซึ่งเราจะสามารถสาเหตุการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของผู้คนอย่างเข้าใจและชัดเจนขึ้นดีขึ้น

รู้ปฏิทินชุมชนแล้วจะช่วยเราในการทำงานได้อย่างไร

จากการฝึกทำแบบฝึกหัดดังกล่าว คุณจะพบว่าคุณจะทำงานสุขภาพเชิงรุกไม่ได้ถ้าคุณไม่รู้จังหวะชีวิตของชาวบ้าน แค่การนั่งตรวจคนไข้อยู่ในโรงพยาบาลทุกวันนั้นไม่พอ การทำงานสุขภาพเชิงรุกมีความจำเป็นที่จะต้องรู้จังหวะชีวิตของชาวบ้าน ทำให้เรารู้ว่าการทำงานสุขภาพเชิงรุกหมายความว่าอย่างไร กรณีของลุงบุญมา อันอาจจะหมายถึงว่าเดือนพฤษภาคมเราต้องไปดูซิว่าลงบุญมากลับมาจากการรับจ้างตัดอ้อยติดเชื้อมาลาเรียมาหรือเปล่า หรือเดือนตุลาคมซึ่งพายุเข้าที่ฝั่งอันดามัน เราจะรู้ว่าครอบครัวของนายสีซึ่งมีอาชีพไปลงเรือประมงรับจ้างจับปลาเขาจะกลับมาเยี่ยมบ้านเพราะพายุเข้าเรือหาปลาไม่สามารถออกหาปลาได้ เราก็จ้องไปตรวจดูว่านายสีติดเชื้อเอดส์มาบ้างหรือเปล่า หรือจะไปแนะนำด้านสุขภาพ การป้องกันโรคเอดส์ หรือพอถึงต้นฤดูทำนา ยายหนูหลาดจะต้องเดินเท้าวันละสองชั่วโมงตอนเช้าเพื่อไปทำข้าวไร่ แล้วจะต้อง ออกแรงขุดรูเพื่อหยอดเม็ดข้าวตลอดทั้งวัน ถึงตอนเย็นก็จะต้องเดินกลับจากไร่ที่อยู่บนเขา เดินเท้าสองชั่วโมงกว่าจะมาถึงบ้าน ในขณะที่เรารู้ว่ายายหนูหลาดแกเป็นเบาหวาน พอถึงเดือนมิถุนายนเราควรจะไปดูให้มั่นใจว่ายายหนูหลาดเวลาที่จะเข้าป่าไปทำข้าวไร่ ในเชี่ยนหมากของแก นอกจากจะมีหมากมีพลูแล้วยังต้องมีลูกอมติดตัวไว้ให้ เพราะคนเป็นเบาหวานถ้าทำงานหนักมันอาจจะเกิดภาวะน้ำตาลในเลือดต่ำและช็อคได้ การเดินสองชั่วโมงตอนเช้าเพื่อทำงานหนักตลอดวัน และเดินกลับอีกสิบสองชั่วโมงตอนเย็นมันจะเกิดเหตุการณ์นั้นได้ และต้องมั่นใจว่าลูกสาวที่อยู่กับแก รู้ด้วยว่าจะต้องระวังขึ้นในช่วงนี้หรืออาจจะใช้ในเชิงป้องกันควบคุมโรค ถ้าหากว่ามีประชากรเคลื่อนย้ายกันอยู่ พื้นที่บางพื้นที่จะมีแรงงานผิดกฎหมายเข้ามา แรงงานจากชายแดน อย่างหมู่บ้านเล็ก ๆ ที่จังหวัดตาก มีชาวกะเหรี่ยงกับชาวพม่าเข้ามารับจ้างทำสวนผัก 250 คน หมู่บ้านเล็ก ๆ แค่หมู่บ้านหนึ่งมีแรงงานต่างถิ่นเข้ามาจำนวนมากขนาดนี้ แล้วพวกนี้ก็เคลื่อนย้ายเข้า ๆ ออก ๆ เป็นฤดูกาล นอกจากนั้นกิจกรรมสาธารณะต่าง ๆ เช่นงานบุญงานบวช ก็จะเป็นโอกาสให้เราเข้าไปใช้ประโยชน์กับการรวมกลุ่มกิจกรรมที่มีลักษณะที่ผู้คนเข้ามาร่วมกันมาก เพื่อจะให้ประโยชน์ในการรณรงค์ไข้เลือดออก ไข้มาลาเรีย เป็นต้น

เครื่องมือลำดับที่ 6 : การศึกษาประวัติชุมชน

การศึกษาประวัติชุมชน เป็นการศึกษาถึงเรื่องราวความเป็นมาของชุมชนในด้านต่าง ๆ ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการเมือง ซึ่งมีความสำคัญ เพราะจะทำให้เราเข้าใจถึงที่มาและที่ไปของปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน ทำให้เราเข้าใจ และมีความรู้สึกร่วมกับชุมชนได้ดี เมื่อเราอ้างถึงเรื่องราวเหล่านั้น ลดอคติส่วนตัวที่จะเข้าไปตัดสินได้

ประเด็นคำถามทางประวัติศาสตร์

1. ประวัติศาสตร์สังคมวัฒนธรรม
2. ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจ
3. ประวัติศาสตร์การเมือง
4. ประวัติศาสตร์สาธารณสุข

4.1. สุขภาพของชาวบ้านในอดีตเป็นอย่างไร มีโรคภัยไข้เจ็บอะไรที่มักพบบ่อยในอดีตและชาวบ้านใช้วิธีการใดในการแก้ปัญหา

4.2. การแพทย์สมัยใหม่เริ่มเข้ามาในชุมชนเมื่อใด ในรูปแบบใด ชาวบ้านรู้สึกอย่างไรต่อการแพทย์สมัยใหม่

เครื่องมือลำดับที่ 7 : การทำประวัติชีวิต

ชีวประวัติของบุคคลเป็นยาถอนพิษที่ดีของการมองไม่เห็นมนุษย์ได้ การเข้าใจชีวิตของคนอื่นสอนให้เราเป็นคนดี เมื่อเอามาคุยกันในทีมทำงานจะทำให้ชุมชนหรือโรงพยาบาลแต่ละแห่งเป็นโรงพยาบาลที่มีความอ่อนไหวต่อความเป็นมนุษย์ ในการศึกษาชีวิตของคนมันสำคัญตรงที่ทำให้เราเห็นความเป็นมนุษย์ของเขา เห็นว่าเขาเป็นคนเหมือนเรา เห็นว่าเขามีความสุขเขาก็ดีใจ เวลาเขามีความทุกข์เขาก็ร้องไห้เหมือนเรา ชีวิตต้องดิ้นรนต่อสู้ ทุกคนมีความหวัง ทุกคนล้มเหลว ทุกคนอยากจะมีความหวังใหม่ เมื่อเราไปทำชีวิตของผู้คนแล้วได้เรียนรู้จากชีวิตของผู้คนเหล่านั้น จะทำให้เรารู้ซึ้งและเข้าอกเข้าใจชาวบ้านมากขึ้น จากการเข้าไปสัมผัสในชีวิตเขา สัมผัสว่าชีวิตเขาเป็นอย่างไร ไปศึกษาแล้วกับมาถามตัวเองว่า ถ้าสถานะทางเศรษฐกิจของเรายากจนลำบากอย่างคนเหล่านั้น เราจะยืนหยัดเพื่อส่วนรวมไหน ถ้าตอบตัวเองไม่ได้ ก็จำเป็นต้องเข้าไปเห็นรายละเอียดของผู้คน เราถึงจะเข้าอกเข้าใจ เราถึงจะเปลี่ยนแปลงชีวิตจิตใจของเราเองได้ เพราะเราไปสัมผัสกับความเป็นมนุษย์ของเขา

เอกสารที่ 8
การพัฒนาพฤติกรรมสุขภาพ

สำหรับหน่วยการเรียนรู้ที่ 3 : เรียนรู้รับใช้สังคม
กิจกรรมที่ 5 : รับใช้ชุมชนดูแลสุขภาพ

ความจำเป็นในการพัฒนาพฤติกรรมสุขภาพ

พฤติกรรมสุขภาพ (Health Behavior) หมายถึง การปฏิบัติหรือการแสดงออกของบุคคลในการกระทำหรืองดเว้นการกระทำในสิ่งที่มีผลต่อสุขภาพโดยอาศัยความรู้ ความเข้าใจ เจตคติ และการปฏิบัติตนทางสุขภาพที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างเหมาะสม (สมทรง รักษ์เผ่า. 2540 : 9-15)

พฤติกรรมสุขภาพ มีความสำคัญต่องานสาธารณสุข 2 ประการคือ

1. พฤติกรรมสุขภาพที่ไม่เหมาะสม ทำให้เกิดปัญหาสุขภาพของบุคคลและครอบครัว หรือปัญหาสาธารณสุขของชุมชน กล่าวคือ ปัญหาสาธารณสุขส่วนใหญ่เกิดจากกระทำ หรือการปฏิบัติของบุคคลที่มีผลเสียต่อสุขภาพ

2. การแก้ปัญหาสุขภาพของบุคคลครอบครัว หรือการแก้ไขปัญหาสาธารณสุขของชุมชน ส่วนใหญ่ต้องการ แก้ไขที่พฤติกรรมสุขภาพของบุคคลต่าง ๆ เป็นสำคัญ กล่าวคือ การแก้ไขปัญหาสาธารณสุขที่มีพฤติกรรมสุขภาพเป็นตัวกำหนด ต้องอาศัยพฤติกรรมสุขภาพที่เหมาะสมเป็นตัวแก้ไขเสมอ ซึ่งพฤติกรรมสุขภาพที่ต้องการนี้ อาจจะได้มาโดยการปลูกฝังตั้งแต่เด็ก หรือการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงในผู้ใหญ่แล้วแต่กรณี

แนวทางการพัฒนาพฤติกรรมสุขภาพ

1. สร้างความเชื่อด้านสุขภาพ (Health Belief) ให้เกิดขึ้นกับบุคคลกลุ่มเป้าหมาย
2. เพิ่มความคาดหวังในความสามารถของตนเอง (Self-Efficacy) ให้เกิดขึ้นกับบุคคล
3. บริหารจัดการปัจจัยเอื้ออำนวย (Enabling Factors) ให้เอื้อต่อการแสดงพฤติกรรม
4. ใช้การสื่อสารเพื่อสร้างความมั่นใจในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม
5. นำปัจจัยทางสังคม วัฒนธรรมเข้ามาเชื่อมโยงกับพฤติกรรมที่ต้องการในวิถีการดำรงชีวิต (Life Style) เช่น
   - แบบแผนในการดำรงชีวิตของชุมชน
   - ความเชื่อ ค่านิยม
   - ประเพณีของชุมชน
6. ใช้กลวิธีอื่น ๆ เช่น ออกกฎหมาย ระเบียบ หรือข้อบังคับให้ปฏิบัติ

กระบวนการสุขศึกษาเพื่อพัฒนาพฤติกรรมสุขภาพ

ดร.นิรัตน์ อิมามี (2538 : 3) ได้ให้แนวคิดในการดำเนินงานสุขศึกษาเพื่อพัฒนาพฤติกรรมสุขภาพของกลุ่มเป้าหมาย ดังต่อไปนี้

1. ดำเนินการเพียงแค่การเปลี่ยนหรือปรับพฤติกรรม ก็ทำให้ได้พฤติกรรมที่ต้องการเป็นที่พึงประสงค์แล้ว

2. ดำเนินการแก้ไขเฉพาะปัจจัยนำ จะทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมหรือไม่หรือต้องอาศัยข้อ 3

3. ต้องอาศัยปัจจัยเอื้อ หรือไม่ และปัจจัยเอื้อนั้น ๆ มีลักษณะดังต่อไปนี้หรือไม่คือ 1) มีให้ 2) เข้าถึง 3) พึงใจ 4) ไม่แพง 5) มีแรงสนับสนุน

4. ปัจจัยเสริม มีอิทธิพลต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมนั้น ๆ มากน้อยเพียงใด

5. ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมนั้นมีทางเลือก (Alternative Choice) ให้กับผู้เปลี่ยนหรือไม่

6. ผู้เปลี่ยนมีส่วนรับรู้หรือมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมนั้นมากน้อยเพียงใด

7. สามารถนำปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรมมาใช้ในการปรับเปลี่ยนหรือพัฒนาพฤติกรรมกลุ่มเป้าหมายได้เพียงใด

8. การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลนั้นมีผลต่อร่างกายและจิตใจหรือไม่ ต้องอาศัยการรักษาการฟื้นฟูทางกายและจิตใจควบคู่ไปด้วยหรือไม่ ก่อให้เกิดความเจ็บปวด เสียค่าใช้จ่ายสูง และเปลี่ยนแปลงสถานะทางสังคมของบุคคลหรือไม่

ลักษณะพฤติกรรมสุขภาพ

ในการดำเนินงานสาธารณสุข พฤติกรรมสุขภาพของบุคคล สามารถจำแนกออกได้ในลักษณะเฉพาะต่อไปนี้คือ

1. พฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพ ได้แก่ การกระทำหรือการปฏิบัติของบุคคล ที่ทำให้ภาวะสุขภาพของตนเอง หรือของครอบครัวดีขึ้น

2. พฤติกรรมการป้องกันโรค ได้แก่ การกระทำหรือการปฏิบัติของบุคคลที่ช่วยป้องกันตนเอง ครอบครัวหรือชุมชน มิให้เกิดการเจ็บป่วย ไม่ว่าจะเป็นโรคติดต่อ หรือโรคไม่ติดต่อ

3. พฤติกรรมการเจ็บป่วย ได้แก่ การกระทำหรือการปฏิบัติของบุคคลเมื่อตนเองหรือบุคคลอื่นในครอบครัวเกิดเจ็บป่วยขึ้นมา ในแง่ของการดูแลการเจ็บป่วย หรือการแสวงหาการรักษาพยาบาลจากสถานบริการหรือแหล่งการรักษาพยาบาลอื่นใด

4. พฤติกรรมการรักษาพยาบาล ได้แก่ การกระทำหรือการปฏิบัติของบุคคลตามคำแนะนำของแพทย์หรือตามข้อกำหนดของการรักษาพยาบาล เมื่อตนเองเจ็บป่วย หรือบุคคลที่ตนเองต้องดูแลรับผิดชอบเจ็บป่วย

5. พฤติกรรมการมีส่วนร่วม ได้แก่ การกระทำหรือการปฏิบัติเพื่อให้มีผลต่อการป้องกันปัญหาหรือการแก้ไขปัญหาสาธารณสุขในชุมชน และปัญหาของส่วนรวม

6. พฤติกรรมการดูแลพึ่งพาตนเอง ได้แก่ การกระทำหรือการปฏิบัติเพื่อช่วยเหลือตนเองหรือครอบครัวในด้านการรักษาพยาบาลเมื่อเจ็บป่วย ในด้านการป้องกันโรค และในด้านการส่งเสริมสุขภาพตามระดับหรือขีดความสามารถที่จะดูแลพึ่งพาตนเองได้

พฤติกรรมสุขภาพ ในลักษณะต่าง ๆ ดังได้กล่าวแล้วนี้ เป็นพฤติกรรมสุขภาพที่ต้องการและเป็นเป้าหมายของการดำเนินงานสาธารณสุขในด้านต่าง ๆ ตามกลุ่มปัญหาสาธารณสุขหรือปัญหาสุขภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งปัญหาสาธารณสุขหรือปัญหาสุขภาพนั้น มีความสัมพันธ์กันกับพฤติกรรมด้านสุขภาพของบุคคล ครอบครัว และชุมชน ดังภาพ

ภาพแสดงความสัมพันธ์ของพฤติกรรมสุขภาพกับปัญหาสุขภาพ

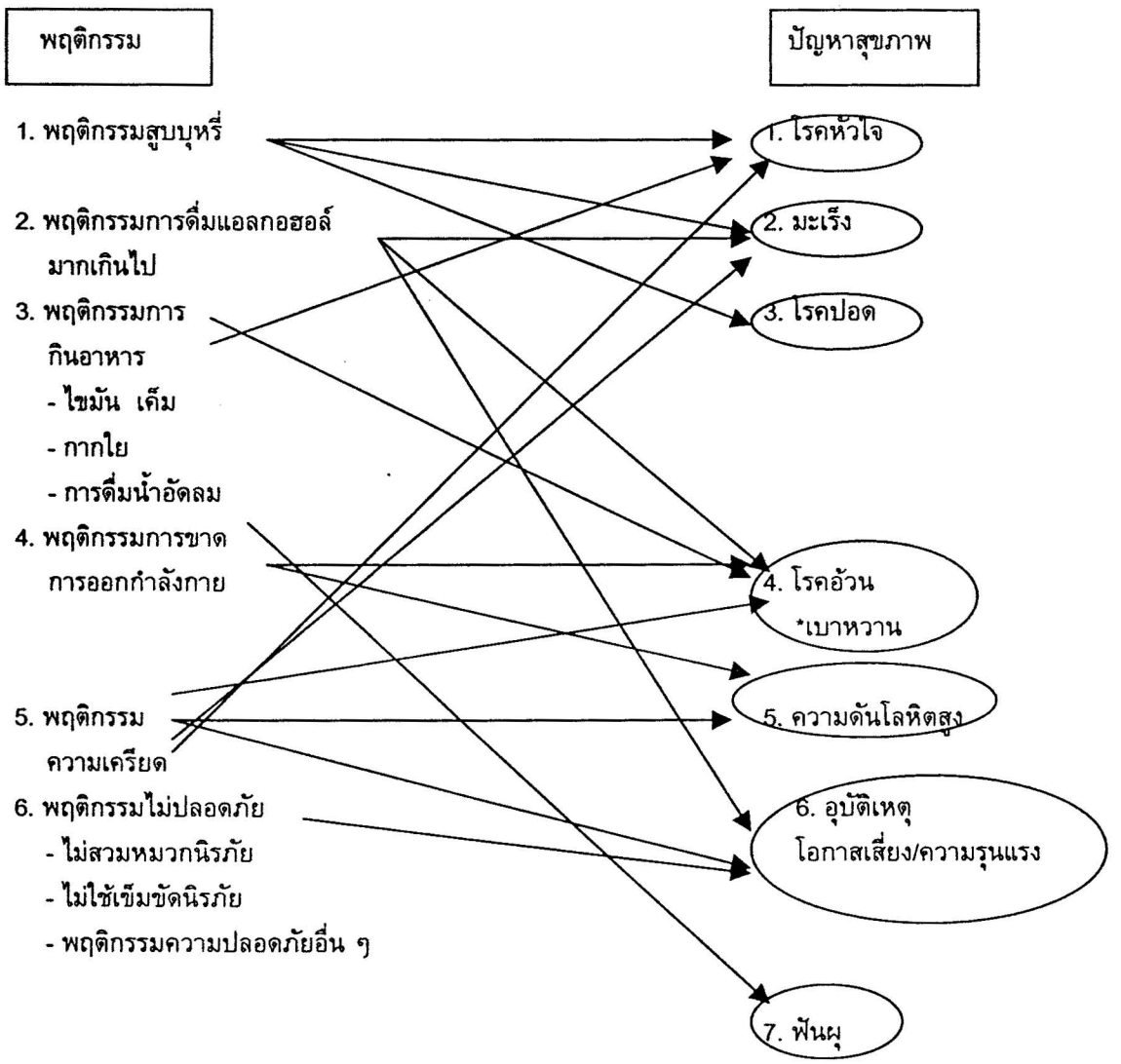

กลุ่มพฤติกรรมสุขภาพที่มีผลต่อปัญหาสาธารณสุข

ในแผนพัฒนาสาธารณสุขฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) ได้มีการกำหนดกลุ่มพฤติกรรมสุขภาพที่มีผลต่อปัญหาสาธารณสุขที่จะต้องได้รับการพัฒนาให้เป็นพฤติกรรมสุขภาพที่พึงประสงค์ ไว้ 6 กลุ่มพฤติกรรม คือ 1) พฤติกรรมการบริโภคอาหาร การบริโภคยาสูบ สุรา และสารเสพย์ติด 2) พฤติกรรมการออกกำลังกาย 3) พฤติกรรมทางเพศ 4) พฤติกรรมความปลอดภัย 5) พฤติกรรมเกี่ยวกับสุขภาพจิต 6) พฤติกรรมการอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม ซึ่งพฤติกรรมดังกล่าว มีผลกระทบต่อสุขภาพอย่างมากทั้งในเชิงบวกและเชิงลบ ดังต่อไปนี้

1. พฤติกรรมด้านการบริโภค

1.1 พฤติกรรมในการบริโภคอาหาร

มีแนวโน้มการบริโภคอาหารสำเร็จรูปและอาหารนอกบ้านมากขึ้น โดยเฉพาะในเขตเมือง ซึ่งโอกาสเสี่ยงต่อการได้รับสารเคมีปนเปื้อนหรือเชื้อโรคต่าง ๆ มากขึ้น หรืออาหารไม่มีคุณค่าตามหลักโภชนาการ ฯลฯ จากการวิเคราะห์พฤติกรรมมีสาเหตุเนื่องจาก ขาดความรู้ ความเข้าใจในการเลือกซื้ออาหาร ค่านิยมและวัฒนธรรมการบริโภคอาหาร อิทธิพลจากสื่อโฆษณา **ผลกระทบต่อสุขภาพ** ก่อให้เกิดภาวะทุพโภชนาการ ภาวะโภชนาการเกินเป็นสาเหตุทำให้เกิดโรคหัวใจ โรคความดันโลหิตสูง โรคเบาหวาน โรคอาหารเป็นพิษ เป็นต้น

1.2 พฤติกรรมการบริโภคยาสูบ สุรา และสารเสพย์ติด

แนวโน้มการบริโภคยาสูบ (บุหรี่) และสารเสพย์ติด ยังมีมากแม้ว่ามีการรณรงค์เพื่อการไม่สูบบุหรี่ แต่ได้ผลชลออัตราเพิ่ม โดยเพิ่มกลุ่มที่เป็นวัยรุ่น และสตรี และประชาชนอายุ 10 ปีขึ้นไป มีการดื่มเหล้า หรือดื่มเครื่องมึนเมา ประมาณ 12.4 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 3.14 ของประชากร ที่มีอายุตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป และมีผู้ติดยาเสพย์ติดขั้นต่ำทั้งสิ้น 1,267,590 คน (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย : 2536) จากการวิเคราะห์พฤติกรรมมีสาเหตุเนื่องมาจากไม่ตระหนักในความสำคัญของปัญหา มีค่านิยมที่ไม่ถูกต้อง สภาพแวดล้อมและสังคมเอื้อต่อการมีพฤติกรรม ฯลฯ **ผลกระทบต่อสุขภาพ** ก่อให้เกิดโรคมะเร็ง โรคถุงลมโป่งพอง โรคหลอดเลือด หัวใจตีบ การเกิดอุบัติเหตุ ปัญหาอาชญากรรม ฯลฯ

2. พฤติกรรมการออกกำลังกาย

จากสภาวะเร่งรีบในสังคมเมืองปัจจุบัน ทำให้ขาดการออกกำลังกายหรือออกกำลังกายไม่เหมาะสมโดยเฉพาะใน กลุ่มวัยทำงาน ซึ่งจากการวิเคราะห์พฤติกรรมพบว่า สาเหตุหรือปัจจัยหลักเนื่องจากประชาชนยังขาดความสนใจและความรู้เกี่ยวกับประโยชน์ของการ

ออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ ขาดสถานที่และอุปกรณ์ การออกกำลังกาย **ผลกระทบต่อสุขภาพ** ก่อให้เกิดโรคหัวใจและหลอดเลือดและมีขนาดสัดส่วนของร่างกายไม่เหมาะสม จากการศึกษาพบว่าผู้ที่ออกกำลังกายน้อยมีอัตราการเกิดโรคและการเสียชีวิตด้วยโรคหัวใจ และหลอดเลือดสูงกว่ากลุ่มที่กลุ่มที่มีการออกกำลังกายระดับปานกลางและมากโดยเฉลี่ยร้อยละ 20

3. พฤติกรรมทางเพศ

แนวโน้มการมีเพศสัมพันธ์ขยายถึงวัยรุ่นมากขึ้นและมีเพศสัมพันธ์ก่อนการแต่งงาน ปัญหาโสเภณี ส่งผลให้สภาพปัญหาโรคเอสด์ขยายออกไป ซึ่งจากการวิเคราะห์พฤติกรรมพบว่ามีสาเหตุเนื่องจากขาดความรู้ที่แท้จริงในการป้องกันโรค ค่านิยมไม่สวมถุงยางอนามัย มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการค้าประเวณีไม่เคร่งครัด ฯลฯ ผลกระทบต่อสุขภาพก่อให้เกิดการติดเชื้อเอดส์และเป็นโรคเอดส์ (31 ธันวาคม 2538) พบว่าผู้ป่วยเป็นโรคเอดส์มีถึง 31,439 ราย จากสาเหตุมีเพศสัมพันธ์เป็นอันดับ 1 สูงถึง ร้อยละ 78.17

4. พฤติกรรมความปลอดภัย

ทั้งในภาคเกษตรกรรม ภาคอุตสาหกรรม และภาคบริการแนวโน้มมีการประกอบอาชีพในภาคอุตสาหกรรมมากขึ้น ประชากรวัยแรงงานเหล่านี้มีโอกาสที่จะได้รับจากสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ทั้งกายภาพ (แสง เสียง ความร้อน) และทางชีวภาพ และสารเคมีต่าง ๆ รวมทั้งการจัดระบบ และมีการสภาวะการทำงานที่ไม่เหมาะสม นอกจากนี้ ความไม่ปลอดภัยจากการจราจรก็มีแนวโน้มพิ่มขึ้นจากการวิเคราะห์พฤติกรรมพบว่ามีสาเหตุและปัจจัยจากการขาดความรู้ความตระหนักของอันตราย ขาดทักษะในการทำงาน การขับขี่รถสภาพแวดล้อมไม่เอื้อ เช่น ขาดอุปกรณ์ป้องกันความปลอดภัยในการทำงาน ไม่สวมเข็มนิรภัย และมาตรการกฎหมายไม่เคร่งครัด **ผลกระทบต่อสุขภาพ** ก่อให้เกิดอุบัติเหตุจากการประกอบอาชีพจราจร และโรคจากสารเคมีและสารพิษต่าง ๆ จากสถิติปี 2536 ของกองทุนเงินทดแทน กรมแรงงาน กระทรวงแรงงาน และสวัสดิการและสังคม อัตราการประสบอันตรายสูงถึงร้อยละ 4.66 จากผู้ที่ได้รับการคุ้มครอง 3,335,805 คน

5. พฤติกรรมด้านสุขภาพจิต

จากสภาวะการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในสังคมยุคโลกาภิวัฒน์ ทำให้เกิดการแข่งขันสูง รวมทั้งการเผชิญกับปัญหาจราจร ความแออัดไม่มีความผ่อนคลาย ก่อให้เกิดความเครียดส่งผลต่อจิตใจ จากการวิเคราะห์พฤติกรรมมีสาเหตุเนื่องมาจากสภาพการเปลี่ยนแปลงของสถาบันครอบครัว ความอบอุ่นในครอบครัวน้อยลง ปัญหาการแบ่งเวลาสำหรับลูกที่เหมาะสม รวมทั้งการแข่งขันกับปัญหาทางเศรษฐกิจ **ผลกระทบต่อสุขภาพ** ก่อให้เกิดโรคจิตประสาท การฆ่าตัวตาย จากสถิติปี 2537 พบว่าอัตราการฆ่าตัวตายสูงถึง 45.02 และอัตราผู้ป่วยโรคจิตเพิ่มขึ้นเป็น 245.45 ต่อประชากรแสนคน

6. พฤติกรรมการอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม

แนวโน้มปัญหาสิ่งแวดล้อมจะมีมากขึ้น ไม่ว่าปัญหามลพิษจากอากาศเสีย น้ำเสีย สารพิษต่าง ๆ จากภาคเกษตรกรรม เช่น สารกำจัดศัตรูพืช ภาคอุตสาหกรรม เช่น สารจากโลหะหนักและจากภาคบริการ เช่น สารพิษจากควันรถขนส่ง และขยะมูลฝอยต่าง ๆ จากการวิเคราะห์พฤติกรรมมีสาเหตุจากการขาดจิตสำนึกและความตระหนักในพิษภัย นอกจากนี้ยังขาดความรับผิดชอบของผู้ประกอบการ ผลกระทบต่อสุขภาพก่อให้เกิดโรคมะเร็ง โรคระบบทางเดินหายใจ โรคแพ้อากาศ ฯลฯ

จะเห็นว่าพฤติกรรมเสี่ยงดังกล่าว ล้วนมีผลกระทบโดยตรงต่อปัญหาสุขภาพและปัญหาสิ่งแวดล้อมมากมาย และมีแนวโน้มจะทวีความรุนแรง ทั้งนี้เนื่องจากประชาชนยังขาดองค์ความรู้และทักษะพื้นฐานที่จำเป็นในด้านสุขภาพ และมีพฤติกรรมเสี่ยงซึ่งเสี่ยงหนึ่งพฤติกรรมมีผลก่อให้เกิดโรคต่างๆ หรือโรคหนึ่งโรคมีผลเกิดจากพฤติกรรมเสี่ยงหลายอย่าง ตัวอย่างเช่น

- พฤติกรรมการบริโภคยาสูบ สุรา มีผลกระทบต่อสุขภาพก่อให้เกิดโรคมะเร็ง โรคหลอดเลือดหัวใจตีบ อุบัติเหตุ เป็นต้น
- หรือโรคมะเร็ง มีผลเกิดจากพฤติกรรมเสี่ยง เนื่องจากมีพฤติกรรมการบริโภคที่มีสารเคมีปนเปื้อน การสูบบุหรี่ การดื่มสุรา เป็นต้น

การพัฒนาอนามัยชุมชน

พัฒนา (Development) เป็นการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น (Change to the Better) หรือเป็นการทำให้ชุมชนร่วมมือ ช่วยตนเอง ดำเนินการแก้ปัญหาของตนเอง ไม่ใช่ไปให้บริการหรือทำทุกอย่างให้ชุมชน

การพัฒนาอนามัยชุมชน (Community Health Development) เป็นการส่งเสริมให้ประชาชนมีสุขภาพพลานามัยดี โดยการส่งเสริมสุขภาพ (Promotion) ป้องกันโรค (Prevention) รักษาพยาบาล (Curative) และฟื้นฟูสภาพ (Rehabilitation) โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

กระบวนการพัฒนาอนามัยชุมชน

กระบวนการพัฒนาอนามัยชุมชนจะมีขั้นตอนโดยสรุป ดังแสดงในแผนภูมิดังนี้

แผนภูมิกระบวนการพัฒนาอนามัยชุมชน

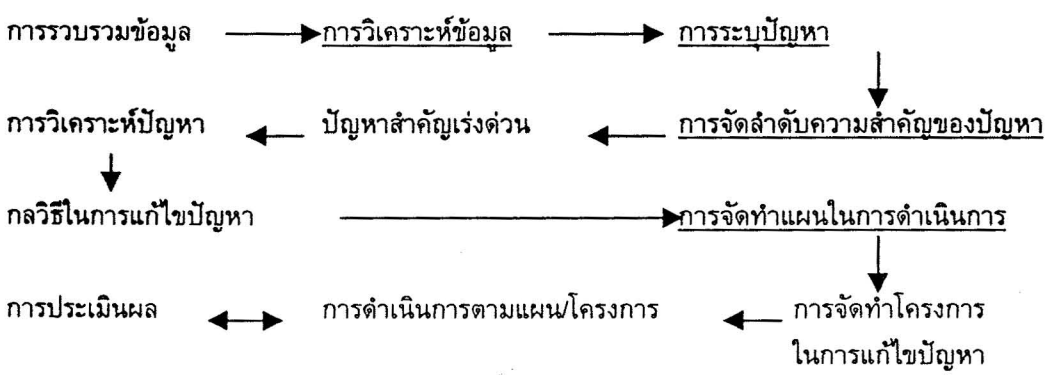

การวินิจฉัยอนามัยชุมชน (Community Health Diagnosis) เป็นกระบวนการศึกษา ค้นคว้าวิจัย วิเคราะห์ และประเมินสถานการณ์สุขภาพอนามัย (Health Situation) สถานภาพสุขภาพอนามัย (Health Status) หรือความต้องการด้านสุขภาพอนามัย (Health Needs) ของชุมชน รวมถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อสถานการณ์หรือความต้องการทางสุขภาพอนามัยของชุมชนและบุคคลในชุมชนนั้น ๆ

การสำรวจอนามัยชุมชน (Community Health Survey) เป็นกระบวนการที่สำคัญมากในการวินิจฉัยอนามัยชุมชน เพื่อให้ได้ข้อมูลมาวิเคราะห์หาปัญหา ประเมินสถานการณ์ความต้องการด้านสุขภาพอนามัย และทราบปัจจัยที่มีผลกระทบต่อชุมชน

ในกระบวนการสำรวจอนามัยชุมชนนั้น ได้มีวิวัฒนาการก้าวหน้าขึ้นมาโดยลำดับ ทั้งนี้ เนื่องจากได้มีเทคโนโลยีด้านการสำรวจที่ทันสมัยขึ้น มีระบบการจัดเก็บข้อมูลและระบบข้อมูลที่มีความสมบูรณ์มากขึ้น ฉะนั้นจึงทำให้กระบวนการในการวินิจฉัยอนามัยชุมชนมีความคล่องตัวมากขึ้นตามไปด้วย ซึ่งในปัจจุบันนี้ข้อมูลการพัฒนาชนบทของไทยที่นับได้ว่าเป็นข้อมูลที่ดีและเป็นประโยชน์มากในการนำมาวิเคราะห์เพื่อศึกษาสถานภาพของชุมชนในด้านต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี ก็คือ **ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.)** ซึ่งมีกระบวนการในการจัดเก็บโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน และมีเจ้าหน้าที่ของรัฐคอยให้การสนับสนุนและคอยให้คำปรึกษา แต่อย่างไรก็ตาม ในกระบวนการของการวินิจฉัยอนามัยชุมชนในบางกรณีนั้น ก็อาจจำเป็นต้อง

สำรวจข้อมูลที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติมอีก ทั้งนี้ เพื่อให้สามารถวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาได้อย่างถูกต้อง อันจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาที่ถูกต้องต่อไปด้วย

กระบวนการวินิจฉัยและแก้ไขปัญหาอนามัยชุมชน จะมีลักษณะคล้ายกับกระบวนการพัฒนาอนามัยชุมชน โดยจะมีความเฉพาะเจาะจงลงไปในกระบวนการการดำเนินงานเพื่อให้เห็นรูปธรรมชัดเจนมากขึ้น ซึ่งจะประกอบด้วยกระบวนการดังนี้

- การสำรวจอนามัยชุมชน โดยการศึกษาสังเกตรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ จากชุมชน
- การวินิจฉัยอนามัยชุมชน เพื่อให้เห็นว่าอะไรคือปัญหาของชุมชน ปัญหาลักษณะอย่างไร
- การเลือกเกณฑ์เพื่อนำมาเลือกปัญหา (Priority Setting) โดยใช้เกณฑ์ที่เหมาะสมกับแต่ละสถานการณ์
- การหาสาเหตุและปัจจัยต่าง ๆ ของปัญหา
- การหาแนวทางแก้ไขปัญหา และดำเนินการแก้ไข
- การควบคุม ติดตามงาน (Monitoring)
- การประเมินผล (Evaluation)

หลักการดำเนินการพัฒนาอนามัยชุมชน พอสรุปได้ดังนี้

1. พัฒนาไปพร้อม ๆ กันกับการพัฒนาด้านอื่น ๆ
2. ยึดเอาความต้องการและปัญหาของประชาชนเป็นหลัก โดยความร่วมแรงร่วมใจของชุมชนเป็นสำคัญ
3. ยึดหลักประชาธิปไตย เว้นเสียแต่เรื่องนั้นจะเป็นอันตราย หรือเป็นปัญหาของคนส่วนร่วมได้
4. ใช้หลักการประสานกับหน่วยงาน องค์การต่าง ๆ หรือเป็นในรูปแบบของเครือข่ายความร่วมมือต่าง ๆ
5. คำนึงถึงความเข้าใจ ความรู้สึก ของชาวบ้านเป็นสำคัญ เนื่องจากเป็นการเปลี่ยนแปลงทางด้านพฤติกรรมอนามัย จึงจำเป็นต้องค่อยเป็นค่อยไป
6. พยายามใช้ทรัพยากรในชุมชนให้มากที่สุด ไม่ว่าจะเป็นกำลังคน งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวก หรือสถาบันทางสังคมต่าง ๆ ที่จะมาร่วมในการพัฒนา
7. พยายามใช้ภูมิปัญญาชาวบ้าน และให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมของชุมชน
8. พยายามหาแกนนำในการดำเนินการพัฒนา เพื่อให้เป็นแบบอย่างของความสำเร็จของกิจกรรม
9. มีการกำกับ ดูแล ประเมินผล และมีการเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ โดยชุมชนดำเนินการกันเองและจากภายนอกดำเนินการให้เป็นระยะ ๆ

นอกจากนี้ ในการดำเนินงานการพัฒนาอนามัยชุมชนนั้น จะต้องไม่ละเลยในประเด็นย่อย ๆ ดังต่อไปนี้

1. หลักการช่วยเหลือตนเอง (Self Help)
2. หลักการให้ชาวบ้านได้มีส่วนร่วม (Participation)
3. หลักการให้เห็นคุณค่าของการทำกิจกรรม
4. กิจกรรมต้องเข้าใจง่าย ไม่สลับซับซ้อน
5. กิจกรรมต้องประยุกต์ให้เหมาะสม และทำได้จริง
6. ก่อให้เกิดความรู้สึกที่ดีทางด้านจิตใจ

7. สะดวก และสนุกในการทำกิจกรรม
8. เชื่อถือได้ ไว้วางใจได้
9. ทันสมัย สะอาด เรียบร้อย
10. กิจกรรมต้องก้าวหน้าตลอดเวลา หรือมีการเคลื่อนไหว
11. กิจกรรมต้องมีความถาวร ต่อเนื่อง
12. ผู้นำศาสนาร่วมมือ และใช้คำสอนทางศาสนาร่วมด้วย
13. ยกย่อง ผู้นำชุมชน ผู้อาวุโส ผู้เฒ่า ผู้แก่
14. มีความรอบรู้ในความเป็นชุมชนนั้น ๆ

การพัฒนาอนามัยชุมชนเป็นงานที่จะต้องทำควบคู่ไปกับการพัฒนาด้านอื่น ๆ ด้วยเสมอ จะแยกออกมาทำโดยลำพังคงไม่ได้และคงจะไม่สำเร็จ ทั้งนี้ เนื่องจากงานด้านอนามัยชุมชนเป็นระบบย่อยระบบหนึ่งของระบบอื่น ๆ ในสังคม และการพัฒนาอนามัยชุมชนนี้ถือได้ว่าเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาในด้านอื่น ๆ เพราะหากสุขภาพอนามัยของประชาชนไม่ดี ไม่พร้อมแล้ว ก็จะไม่มีกำลังหรือศักยภาพพอที่จะไปพัฒนาในด้านอื่น ๆ ได้ ซึ่งในกระบวนการของการพัฒนาอนามัยชุมชนนั้น มีหลักการ แนวคิด วิธีการ ในลักษณะเช่นเดียวกับการพัฒนาชุมชนโดยทั่วไปนั่นเอง กล่าวคือ ในการพัฒนาชุมชนหรือการพัฒนาอนามัยชุมชนนั้น จะต้องมีความเชื่อมั่นในศักยภาพของชุมชนและศักยภาพของความเป็นมนุษย์เป็นสำคัญ โดยจะต้องเปิดโอกาสให้ชุมชน ประชาชน ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาต่าง ๆ เพื่อให้ชุมชน ประชาชน ได้พัฒนาตนเอง ได้รู้จักใช้ความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ วางแผน ตัดสินใจ และดำเนินการในกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยตัวเองบ้าง

แนวทางการแก้ไขปัญหาอนามัยชุมชน

เมื่อเลือกปัญหาอนามัยชุมชนได้แล้ว จะต้องมีการวางแผนเพื่อแก้ไขปัญหาที่เลือกมาได้ตามวิธีการดังนี้

1. การวางแผนแม่บท แผนงานหลัก (masterplan)
2. การวางแผนโครงการ หรือแผนงานย่อย (subplan)

1. การวางแผนแม่บท

การวางแผนแม่บทจะต้องประกอบด้วยขั้นตอนตามลำดับดังต่อไปนี้

1.1 ปัญหาสาธารณสุข โดยนำปัญหาที่ได้เลือกและจัดลำดับปัญหาไว้แล้วมาวางแผนเพื่อจะแก้ไข เช่น โรคอุจจาระร่วงในเด็กอายุต่ำกว่า 5 ปี มีอัตราการป่วย 600 ต่อประชากร 1 แสนคน (600/100,000 ประชากร)

1.2 วิเคราะห์ปัญหา (Problem analysis) การแก้ปัญหาสาธารณสุขจะต้องทำการวิเคราะห์ปัญหาและสาเหตุของปัญหาอย่างละเอียด รวมทั้งกลุ่มประชากรที่เกิดปัญหา โดยอาศัยหลักวิทยาการระบาดเชิงพรรณนา (Descriptive epidemiology) ว่าโรคหรือปัญหาสาธารณสุขในด้านของบุคคล เวลา และสถานที่ (Person Place and Time) เช่น ถ้าปัญหาที่เลือกเพื่อแก้ไขอันดับ 1 เป็นโรคอุจจาระร่วง

จำเป็นต้องศึกษาโรคอุจจาระร่วงในชุมชนนั้นอย่างละเอียด เช่น เกิดถิ่นใด เป็นชายหรือหญิง กลุ่มอายุใด เป็นกระจายโดยทั่วไปหรือเป็นเฉพาะกลุ่ม เกิดเป็นตลอดปีหรือเป็นเฉพาะฤดูกาล ตลอดจนสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อโรคอุจจาระร่วง เช่น น้ำดื่ม การใช้สัวม ฯลฯ

1.3 เป้าประสงค์ในการแก้ปัญหา (Goal) จากการวิเคราะห์ปัญหาอย่างละเอียดแล้ว จะทราบถึงความสามารถในการแก้ปัญหาว่าได้มากน้อยเพียงใด แล้วนำมาตั้งเป้าประสงค์หรือเป้าหมายและระยะเวลาที่จะบรรลุถึงเป้าหมาย และระยะเวลาที่บรรลุถึงเป้าประสงค์ เช่น การลดจำนวนอัตราป่วยด้วยโรคอุจจาระร่วง 600/100,000 ประชากร ให้เหลือ 300/100,000 ประชากร ในระยะเวลา 1 ปี และจะเหลือ 100/100,000 ประชากรในเวลา 3 ปี เป็นต้น

1.4 กลวิธีทางสาธารณสุขในการแก้ปัญหา การกำหนดวิธีการแก้ปัญหาก็เป็นวิธีการหนึ่งจากหลายวิธีที่จะทำให้การแก้ไขปัญหานั้นบรรลุเป้าประสงค์ที่กำหนดไว้ แต่วิธีการแก้ปัญหาจะต้องอาศัยวิธีการทางวิทยาศาสตร์เป็นการแก้ปัญหาตามทฤษฎีร่วมกับทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนนั้น ๆ อุปสรรคที่จะเกิดขึ้นเมื่อเปรียบเทียบน้ำหนัก ก็สามารถเลือกวิธีที่จะเป็นไปได้มากที่สุด ซึ่งอาจจะมี 2-3 วิธีก็ได้ และนำเอาวิธีต่าง ๆ นั้นมาวางแผนงานย่อยหรือแผนโครงการ (Subplan)

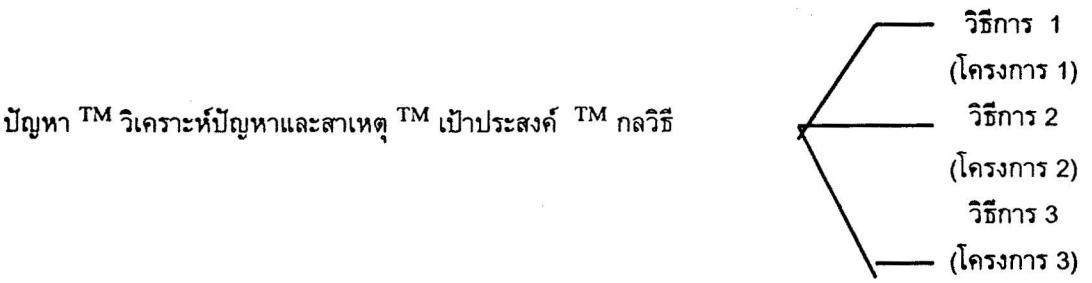

ตัวอย่าง การวางแผนปัญหาโรคอุจจาระร่วง ทำได้ 4 วิธีคือ

1. การรักษาพยาบาล
2. การปรับปรุงแหล่งน้ำดื่มน้ำใช้ให้สะอาด
3. การสร้างสุขนิสัยที่ดีแก่ประชาชน
4. การใช้ทรัพยากรชุมชนให้เกิดประโยชน์

ดังนั้น โครงการที่จะทำต้องมี 4 โครงการคือ

1. โครงการที่ 1 โครงการรักษาพยาบาลโรคอุจจาระร่วง
2. โครงการที่ 2 โครงการปรับปรุงแหล่งน้ำในชุมชน
3. โครงการที่ 3 โครงการสุขศึกษาเกี่ยวกับโรคอุจจาระร่วง
4. โครงการที่ 4 โครงการอาสาสมัคร

โครงการที่ 1-3 นั้น มีเป้าประสงค์อันเดียวกัน คือการลดอัตราป่วยด้วยโรคอุจจาระร่วงในชุมชนนั้น

1.5 การประเมินผล จะต้องมีการประเมินเป็นระยะ คือ การประเมินผลระยะสั้นและระยะยาว การประเมินผลและการดำเนินการเป็นระยะ ๆ หรือการประเมินผลความก้าวหน้าของการดำเนินงาน (formative evaluation) ขณะที่ได้ดำเนินงานไปสักระยะหนึ่ง ผู้รับผิดชอบในการดำเนินงานควรจะต้องประเมินหรือติดตามผลการทำงานว่าได้ดำเนินงานเป็นไปตามรูปแบบหรือโรงการที่วางไว้หรือไม่มากน้อยเพียงใด มีประสิทธิผลประสิทธิภาพหรือไม่ มีปัญหาขัดข้องอะไรบ้างที่จะต้องแก้ไข หรือแม้แต่จะต้องปรับปรุงแผนเสียใหม่ก็ต้องกระทำ เพราะถ้าปล่อยทิ้งไว้จะเกิดผลเสียภายหลัง การประเมินผลงานนี้อาจจะกระทำได้จากการศึกษาข้อมูลจากรายงาน สังเกตหรือสัมภาษณ์ผู้ที่กำลังปฏิบัติงาน หรือแม้แต่การประชุมปรึกษาหารือกันระหว่างหัวหน้างานที่รับผิดชอบกิจกรรมต่าง ๆ

การประเมินผลรวมหลังจากเสร็จสิ้นโครงการ (summative evaluation) เป็นการประเมินผลหรือตรวจสอบดูว่าโครงการสุขศึกษาที่ได้ทำไปแล้วนั้น ได้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่มากน้อยเพียงใด คุ้มค่ากับการลงทุนหรือไม่ และนับตั้งแต่ดำเนินงานมาจนเสร็จสิ้นโครงการ มีปัญหาอุปสรรคหรือขัดข้องในการดำเนินงานอะไรบ้าง นอกจากนี้ยังต้องดูว่ามีผลพลอยได้อะไรบ้างที่เรามิได้คาดคิดมาก่อน ผลพลอยได้นี้จะต้องพิจารณาทั้งในด้านบวกและด้านลบ

2. การเขียนแผนโครงการหรือแผนงานย่อย

จากการวางแผนแม่บท จะใช้วิธีการทางสาธารณสุขในการแก้ปัญหาอย่างไรบ้างนั้น แต่ละวิธีการหรือโครงการจะต้องนำมาเขียนแผนโครงการเพื่อกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการกิจกรรมที่จะปฏิบัติ

องค์ประกอบของโครงการ

แม้ว่าโครงการจะมีองค์ประกอบ หรือรูปแบบที่เป็นมาตรฐานแน่นอนตายตัว โดยมีหน่วยงานต่าง ๆ ก็จะเป็นโครงการที่มีองค์ประกอบต่าง ๆ ไม่เหมือนกัน แต่อย่างไรก็ตามองค์ประกอบพื้นฐานที่ควรจะมีในทุก ๆ โครงการควรจะยึดเป็นหลักเกณฑ์หรือเป็นแนวทางได้นั้นมีอย่างน้อย 10 ประการดังนี้

1. ชื่อโครงการ เป็นการระบุงานหรือโครงการที่จะทำนั่นเอง ถ้าหากว่าเป็นโครงการที่จบในตัวโดยไม่มีโครงการต่อเนื่องมาแต่เดิม หรือมีโครงการต่อเนื่องต่อไป หรือเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมของแผนงานใหญ่ใด ๆ ก็ให้ระบุโครงการที่จะทำขึ้นต้นได้เลยแต่ถ้าโครงนั้นมีโครงการอื่น ๆ ต่อเนื่องกันสัมพันธ์กัน หรือเป็นโครงการที่เป็นส่วนหนึ่งของแผนงานใหญ่แล้ว ก็ควรระบุชื่อโครงการใหญ่หรือแผนงานใหญ่ไว้ที่ตรงกลางบหน้ากระดาษในส่วนบนสุดเสมอ

2. หลักการและเหตุผล หรือบางหน่วยงานนิยมใช้คำว่า "ที่มาและปัญหา" หมายถึง ภูมิหลังของโครงการ หลักการของโครงการ (ด้วยหลักการและทฤษฎีแนวคิด ความเชื่อหรือหลักปรัชญาใด จึงทำให้โครงการนี้ถูกกำหนดขึ้น) เหตุผลของโครงการ (ด้วยหลักการข้างต้นนั้น มีเหตุผลอะไรจึงกำหนดโครงการนี้ในบางครั้งที่มาของโครงการอาจจะแยกหัวข้อจากหลักการและเหตุผลได้

สาระสำคัญในส่วนแรกนี้ เพื่อแสดงให้เห็นว่ามีความจำเป็นอะไรบ้างที่ต้องจัดทำโครงการนี้ขึ้น การพิจารณาถึงความจำเป็นในที่นี้ผู้จัดทำโครงการอาจพิจารณาได้ทั้ง 2 ส่วน คือส่วนดีหรือผลประโยชน์ที่จะได้รับการดำเนินการตามโครงการนั้น ๆ มีส่วนดีอะไรบ้าง ส่วนเสียหรือความเสียหายที่จะเกิดขึ้นหากไม่ทำโครงการนั้น ๆ ควรต้องระบุไว้ให้ชัดเจนจะเกิดผลเสียหรือความเสียหายแก่สังคมในแง่มุมใดบ้าง สำหรับเหตุผลที่แสดงความจำเป็นของโครงการนั้น ถ้าเป็นไปได้ควรบอกถึงความจำเป็นเร่งด่วนของโครงการว่ามี

ความจำเป็นของโครงการนั้น ถ้าเป็นไปได้ควรบอกถึงความจำเป็นเร่งด่วนของโครงการว่ามีความจำเป็นเร่งด่วนเพียงใด และควรเขียนให้เห็นเด่นชัดว่ามีหลักการในการดำเนินโครงการนั้น ๆ อย่างไร โดยเขียนให้สั้นกะทัดรัด เช่น ในโครงการรณรงค์เพื่อการรู้หนังสือแห่งชาติ เมื่อกล่าวถึงเหตุผลและความจำเป็นต่าง ๆ มาอย่างชัดเจนแล้วก็ต้องบอกไว้ด้วยว่า "การรณรงค์เพื่อการรู้หนังสือแห่งชาติครั้งนี้ ใช้หลักการอาสาสมัครโดยระดมสรรพกำลังจากทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐและเอกชน รวมทั้งประชาชนทั่วไปให้เข้ามามีส่วนร่วมดำเนินการ" ทั้งนี้เพื่อให้เห็นในภาพรวมว่าจะดำเนินการในลักษณะอย่างไร ซึ่งจะช่วยให้ผู้บริหารและผู้ที่เกี่ยวข้องเข้าใจโครงการได้ชัดเจนขึ้น

3. วัตถุประสงค์ของโครงการ เป็นการกำหนดสิ่งที่ต้องการให้เกิดขึ้นในการดำเนินโครงการโดยระบุจุดมุ่งหมายให้กว้าง ๆ ในการจัดทำโครงการนั้น แต่ต้องเป็นสิ่งที่มองเห็นและเป็นจริงได้ หรือเกิดขึ้นทันทีหลังจากเสร็จสิ้นโครงการแล้ว

การกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการ เป็นส่วนที่มีความสำคัญที่สุดส่วนหนึ่งของแต่ละโครงการ นอกจากจะเป็นเครื่องชี้เป้าหมาย (goals) ของโครงการแล้วยังช่วยในการติดตามและประเมินผลโครงการนั้น ๆ ด้วย

ในการกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการ อาจกระทำได้ 2 ลักษณะ บางโครงการกำหนดเป็นวัตถุประสงค์ทั่วไป และวัตถุประสงค์เฉพาะแยกจากกัน หรือบางโครงการไม่แยกวัตถุประสงค์ออกมาต่างหาก ซึ่งสามารถทำได้ทั้ง 2 อย่าง

4. เป้าหมายโครงการ หมายถึง การกำหนดกิจกรรมที่จะทำในโครงการ ในรูปของปริมาณและคุณภาพ โดยกำหนดให้เฉพาะเจาะจงและชัดเจน ในการกำหนดเป้าหมายจะไม่มีคำว่า "คาดว่า" ซึ่งหมายความว่าทุกอย่างจะทำจริงปฏิบัติให้เกิดขึ้นจริง ถ้าหากว่าทำไม่ได้ตามนั้น ก็แสดงว่าไม่บรรลุเป้าหมาย หรือถ้าทำได้ก็แสดงว่าบรรลุเป้าหมาย การกำหนดเป้าหมายจำแนกได้หลายอย่าง เช่น เป้าหมายด้านกิจกรรมคือจะทำอะไร เป้าหมายประชากร คือจะทำกับใคร เป้าหมายด้านพื้นที่ จะทำที่ใด ฯลฯ

5. วิธีดำเนินการ ให้ระบุวิธีการทำงาน ช่องทางในการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ แนวทางการประสานงาน รวมทั้งระบุขั้นตอนในการปฏิบัติงานไว้ด้วย (บางหน่วยก็มักจะแยกขั้นตอนการดำเนินงานออกไปเป็นหัวข้อหนึ่งอีกต่างหาก) ในขั้นนี้จะต้องระบุวิธีการต่าง ๆ โดยละเอียด

ในแต่ละโครงการต้องระบุผู้รับผิดชอบโครงการ ให้ระบุบุคคลหรือหน่วยงานที่รับเอาโครงการไปปฏิบัติในทางที่ดีแล้วควรจะเป็นบุคคลคนเดียวกันหรือหน่วยงานเดียว ในกรณีที่จำเป็นต้องมีผู้รับผิดชอบดำเนินโครงการหลาย ๆ คน ก็จะต้องระบุผู้ที่เป็นตัวหลักในการดำเนินงานให้ชัดเจน เช่น เป็นหัวหน้าโครงการ เป็นต้น

6. ระยะเวลาดำเนินการ คือ การกำหนดวัน หรือช่วงเวลาที่จะปฏิบัติงานตามโครงการ ทั้งนี้อาจจะจัดทำเป็นตารางแสดงแผนปฏิบัติงานในช่วงเวลาต่าง ๆ เพื่อให้ผู้ปฏิบัติมองเห็นชัดเจน หรือหากไม่ทำเป็นตารางก็ระบุวันและงานที่จะทำไว้ตามลำดับของงานต่อเนื่องกันก็ได้ ควรระบุให้แน่นอนเฉพาะเจาะจง ชัดลงไปเลยโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ และข้อจำกัดต่าง ๆ ด้วย

7. สถานที่ดำเนินการ ระบุสถานที่และอาณาเขตที่ใช้ในการดำเนินโครงการ หากว่าโครงการที่จัดขึ้นนั้นมีข่ายงานการปฏิบัติกว้างขวาง ก็ให้ระบุศูนย์ปฏิบัติการว่าเป็นที่ใด มีขอบข่ายอยู่ ณ ที่ใดบ้าง

8. งบประมาณ (budget) เป็นการระบุจำนวนเงินที่ใช้ในโครงการ ตามกิจกรรมหรืองานที่ได้กระทำไปในการแก้ไขปัญหา ซึ่งจำนวนเงินนี้ จะรวมถึงทรัพยากรที่นำมาใช้ในการแก้ไขปัญหา การแบ่ง

หมวดการใช้เงิน ให้ใช้ตามงบประมาณแผ่นดิน ซึ่งแบ่งหมวดเป็น เงินเดือน ค่าจ้างประจำ ค่าจ้างชั่วคราว ค่าตอบแทน ค่าใช้สอย วัสดุ ครุภัณฑ์ ค่าที่ดินและค่าก่อสร้าง เงินอุดหนุน และรายจ่ายอื่น ๆ

9. การประเมินผลโครงการ คือการระบุวิธีการและกระบวนการที่ใช้ในการประเมินผล การดำเนินงานตามโครงการ ในอันที่จะตรวจสอบว่าได้ปฏิบัติงานไปตามโครงการและได้ผลตามเป้าหมายหรือไม่มากน้อยเพียงใด ทั้งนี้ต้องระบุรูปแบบของการประเมิน ระยะเวลาในการประเมินไว้อย่างชัดเจน สำหรับผู้ที่จะประเมินโครงการนั้น อาจจะให้ผู้ดำเนินการประเมินเอง หรือบุคคลภายนอกหรือจัดเป็นรูปคณะกรรมการร่วมทำการประเมินก็ได้

10. ผลที่คาดว่าจะได้รับ การจัดทำโครงการต้องกำหนดไว้ด้วยว่าเมื่อดำเนินการโครงการนี้เสร็จสิ้นแล้ว คาดว่าจะได้อะไรบ้าง การคาดหวังว่าจะได้อะไรจากโครงการนั้น ส่วนหนึ่งที่ผู้จัดทำโครงการจะต้องนำมาพิจารณา คือ ดูจากวัตถุประสงค์ของโครงการ นอกจากจะพิจารณาจากวัตถุประสงค์ของโครงการแล้ว จะต้องพิจารณาถึงผลกระทบอื่น ๆ ที่อาจจะเกิดจากโครงการนั้น ๆ ด้วย เมื่อพิจารณาทั้ง 2 ส่วนนี้แล้วจึงกำหนดไว้เป็นผลที่คาดว่าจะได้รับจากการดำเนินโครงการ การจัดทำรายละเอียดในส่วนนี้เพื่อให้เข้าใจง่ายควรจำแนกประเด็นของผลที่จะเกิดขึ้นให้ชัดเจนว่า มีอะไรบ้าง ถ้ามีผลเชิงปริมาณก็ควรระบุไว้ด้วย

11. ผู้รับผิดชอบโครงการ ส่วนสำคัญอีกส่วนหนึ่งของการจัดทำโครงการ คือ แต่ละโครงการต้องระบุผู้รับผิดชอบโครงการไว้ด้วย ถ้าไม่ระบุจะทำให้ไม่ทราบว่าโครงการนั้นใครเป็นผู้รับผิดชอบ การระบุผู้รับผิดชอบโครงการนั้นส่วนมากนิยมระบุเป็นชื่อหน่วยงาน มักไม่ระบุเป็นชื่อบุคคล นอกเสียจากจะเป็นโครงการเฉพาะบุคคล

12. ผังควบคุมกำกับงาน

เอกสารที่ 9
การเรียนรู้ด้วยการทำงานในชุมชน

สำหรับหน่วยการเรียนรู้ที่ 3 : เรียนรู้รับใช้สังคม
กิจกรรมที่ 5 : รับใช้ชุมชนดูแลสุขภาพ

สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนไป กระบวนการทางการศึกษาแบบดั้งเดิมถูกท้าทายเป็นอย่างยิ่ง บรรดาผู้จบการศึกษาในระดับต่าง ๆ ถูกประเมินจากองค์กรที่รับผลผลิตเหล่านี้ที่ไปทำงานว่าทำงานไม่เป็นบ้าง หรือไม่สามารถทำงานได้ในสภาพความเป็นจริงทางเศรษฐกิจและสังคม สิ่งเหล่านี้ทำให้หลายฝ่ายหันไปมองที่กระบวนการทางการศึกษาที่เป็นอยู่ว่า ลำพังการสอนภายในห้องเรียนไม่อาจสนองความต้องการของสังคมได้ กระบวนการเรียนรู้ด้วยการทำงานในชุมชน (Community-Based Learning) จึงถูกพัฒนาขึ้นเพื่อเป็นพื้นฐานการปฏิรูปการศึกษาที่สำคัญ (ศุภรัตน์ รัตนมุขย์. 2546 : 99-104)

1. ความหมายของการเรียนรู้ด้วยการทำงานในชุมชน

การเรียนรู้ด้วยการทำงานในชุมชน (Community-Based Learning) มีความหมายที่ค่อนข้างกว้าง ซึ่งบ่อยครั้งที่มักใช้กันครอบคลุมถึงคำว่า "การเรียนรู้ด้วยการให้บริการสังคม" (Service Learning) "การเรียนรู้ด้วยการมีประสบการณ์จริง" (Experiential Learning) "จากโรงเรียนสู่การทำงาน" (School-to-Work) "การฝึกหัดงานของเยาวชน" (Youth Apprenticeship) "การเรียนรู้ตลอดชีวิต" Lifelong Learning) และอื่น ๆ [1] ซึ่งชื่อเรียกการเรียนรู้ที่กล่าวมาแล้วนี้ อาจมีความแตกต่างกันบ้างในผลลัพธ์ของการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น เช่น การเรียนรู้ด้วยการบริการชุมชนจะมุ่งเน้นที่การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นมาจากการให้บริการตามความต้องการของชุมชนและสังคม เช่น กิจกรรมรณรงค์รักษาความสะอาดในชุมชนหนึ่ง ขณะที่การเรียนรู้แบบ "จากโรงเรียนสู่การทำงาน" จะเป็นที่เตรียมความพร้อมของนักศึกษาเพื่อการจ้างงาน การเรียนรู้ด้วยการบริการชุมชน เป็นทั้งการจัดการศึกษาและปรัชญาการศึกษา โดยที่การเรียนรู้ด้วยการบริการชุมชนคือ **ประเภทของการจัดการศึกษา**ที่นักศึกษาได้เข้าไปบริการชุมชนและสังคมด้วยวิธีการต่าง ๆ ที่หลากหลาย พร้อมไปกับการศึกษาวิเคราะห์เรื่องที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการนี้ และหากมองในแง่**ปรัชญาการศึกษา**จะเห็นได้ว่าการเรียนรู้ด้วยการให้บริการชุมชนและสังคมนี้สะท้อนถึงความเชื่อที่ว่า การศึกษาจะต้องเป็นสิ่งที่มีความเกี่ยวข้องกับเรื่องความรับผิดชอบต่อสังคมและการศึกษาที่มีประสิทธิภาพที่สุดจะต้องเชื่อมโยงกับประสบการณ์ที่มีความหมายที่ได้รับจากวิธีการศึกษา [2]

โดยสรุปการเรียนรู้ด้วยการบริการชุมชน เป็นแนวทางการศึกษาที่จัดระบบเป็นอย่างดี เพื่อเชื่อมโยงเรื่องการเรียนและการสอนเข้ากับประสบการณ์ของชุมชนอย่างมีความหมาย ซึ่งแนวทางการศึกษาเช่นนี้ส่งผลต่อเรื่องการพัฒนาสติปัญญา วุฒิภาวะ และความเป็นพลเมืองที่เข้มแข็งของสังคม โดยการเรียนรู้ลักษณะนี้จะมีผู้อื่นที่เข้ามาเกี่ยวข้องมากมายไม่ใช่เพียงแค่ครูหรืออาจารย์ที่ทำหน้าที่ด้านการสอนเท่านั้น จุดเน้นที่สำคัญของการศึกษาด้วยการเข้าไปทำงานบริการแก่ชุมชน คือ การเข้าไปเกี่ยวข้องกับการทำงานที่มีความหมายและสร้างสรรค์

พร้อมกับผลลัพธ์ของการเรียนรู้ที่คาดว่าจะมีประโยชน์ต่อชุมชน ซึ่งผลจากการเข้าไปมีส่วนร่วมของนักศึกษาในกิจกรรมชุมชนเพื่อการเรียนรู้นี้ จะเป็นผลงานแห่งความร่วมมือกันในลักษณะไตรภาคีระหว่างนักศึกษา อาจารย์ และชุมชน

2. หลักการของการเรียนรู้ด้วยการบริการชุมชน

ในการจัดกระบวนการเรียนด้วยการบริการชุมชน จะต้องมุ่งมั่นในหลักการสำคัญ 4 ประการดังนี้

1. การให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Learner-Centred) นักศึกษาจะต้องรู้สึกเป็นเจ้าของกิจกรรมการเรียนรู้และมีความรับผิดชอบในการวางแผนและพัฒนา

2. การยึดผลลัพธ์เป็นหลัก (Outcome-Based) ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายกับกระบวนการเรียนรู้นี้จะต้องตกลงกันก่อนในเรื่องของทักษะและความรู้ที่นักศึกษาพัฒนาขึ้นมา ว่าเป็นสิ่งที่จะนำมาวัดผลการเรียนรู้

3. สถานการณ์จริง (Real-life) กิจกรรมการเรียนรู้จะเน้นที่ปัญหา ประเด็นเรื่อง หรือการปฏิบัติที่เฉพาะเจาะจงจากสถานการณ์จริงซึ่งได้ตกลงร่วมกันระหว่างผู้เรียน ครูอาจารย์ และผู้ที่เกี่ยวข้อง

4. ความร่วมมือ (Cooperative) บรรดาหุ้นส่วนทุกคนจะร่วมกันวางแผนดำเนินงานตามแผนและประเมินผลกิจกรรมการเรียนรู้ ตลอดจนสนับสนุนทรัพยากรการดำเนินงานตามสมควร

3. เป้าหมายของการเรียนรู้ด้วยการบริการชุมชน

ในการจัดการเรียนการสอนด้วยการให้นักศึกษาเข้าไปบริการชุมชนนั้น การบริการชุมชน/ประชาชน เป็นเพียงวิธีการหรือเครื่องมือ (Means) ที่นำไปสู่การศึกษาหรือเรียนรู้ (Studying/Learning) ซึ่งการเรียนรู้ด้วยการบริการชุมชน โดยทั่วไปมีเป้าหมายดังนี้คือ

- ส่งเสริมให้นักศึกษาได้เรียนรู้โดยการเชื่อมโยงทฤษฎีคู่ประสบการณ์จริงและการคิดคู่การกระทำ
- ตอบสนองความต้องการของชุมชนในการรับบริการและความช่วยเหลือทางวิชาการ
- สนับสนุนให้นักศึกษาได้ช่วยเหลือผู้อื่น เสียสละ และใส่ใจต่อความสัมพันธ์กับผู้อื่นในชุมชนและสังคม
- ช่วยให้นักศึกษาได้เห็นความสัมพันธ์เกี่ยวข้องระหว่างวิชาการกับโลกความเป็นจริง
- ส่งเสริมความรู้สึกเชื่อมั่นใจตนเองและยกย่องตนเองของนักศึกษา
- พัฒนาสภาวะความร่วมมือกันระหว่างชุมชน และสถาบันการศึกษา
- ให้นักศึกษาได้มีโอกาสทำงานที่สำคัญและจำเป็นต่อตนเอง ชุมชนและประเทศชาติ
- เพิ่มทักษะเรื่องภาวะความเป็นพลเมืองดีให้แก่นักศึกษา
- ช่วยองค์กรในชุมชนให้สามารถดำเนินการได้ดียิ่งขึ้น โดยการช่วยงานของนักศึกษาอาสาสมัคร
- ให้นักศึกษาได้สัมผัสกับปัญหาความขาดแคลน และไม่เป็นธรรมในสังคม เพื่อให้เกิดภูมิคุ้มกันและเข้มแข็งในการดำเนินชีวิตต่อไปในอนาคต
- พัฒนาบทเรียนที่มีค่าสำหรับการเรียนรู้ของนักศึกษา
- เกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ข้ามวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน
- เป็นการเตรียมนักศึกษา ในการออกไปประกอบอาชีพ หรือศึกษาต่อ
- สร้างให้นักศึกษามีความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของนักศึกษาเอง
- ช่วยให้นักศึกษารู้วิธีการทำงานให้สำเร็จ

4. ประโยชน์ของการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการให้บริการชุมชน

ในการเข้าร่วมกิจกรรมเรียนรู้ด้วยการให้บริการชุมชนและสังคม นักศึกษาส่วนใหญ่ที่สมัครใจเข้าร่วมกิจกรรมเช่นนี้ ได้สะท้อนถึงแรงจูงใจของตนเองดังนี้

1. ได้ช่วยเหลือผู้อื่นและสังคม
2. เรียนรู้เกี่ยวกับงานหรือองค์กรที่ตนสนใจ
3. เรียนรู้ทักษะใหม่ ๆ ในการทำงานกับชุมชน
4. ทำให้ไม่เบื่อหน่ายกับความซ้ำซากจำเจในชีวิตประจำวัน
5. เพิ่มคุณค่าแก่ชีวิต ทำให้รู้สึกว่าชีวิตมีความหมายมากยิ่งขึ้น
6. ได้มีโอกาสรู้จักผู้คนมากขึ้น
7. เพิ่มพูนประสบการณ์ชีวิต

กล่าวโดยรวมการที่นักศึกษาได้เข้าร่วมกิจกรรมเรียนรู้ด้วยการให้บริการชุมชน จะทำให้นักศึกษาได้พัฒนาประสบการณ์จากการลงมือปฏิบัติงานจริงในชุมชน ซึ่งถือว่าเป็นประสบการณ์ที่มีค่าและความหมายต่อการเป็นผู้ใหญ่ต่อไปในวันข้างหน้า ซึ่งความหมายของประสบการณ์นี้เป็นเช่นที่ Aldous Huxley นักประพันธ์ชื่อดังเคยกล่าวไว้ว่า **"ประสบการณ์ไม่ได้เป็นแค่เพียงสิ่งที่เกิดขึ้นกับคน ๆ หนึ่ง แต่ประสบการณ์เป็นสิ่งที่คนผู้นี้กระทำต่อสิ่งที่เกิดขึ้นกับตัวเขา"** นักศึกษาผู้เข้าร่วมสร้างและใช้ประสบการณ์การเรียนรู้นี้ จะได้พัฒนาสิ่งที่ดีงามให้เกิดขึ้นแก่ตนเอง คือ ปัญญา (Heads) ที่เปี่ยมด้วยทักษะในการทำงานที่เกิดขึ้นจากการฝึกหัดและเรียนรู้ในการให้บริการ และสุขภาพ (Health) ที่แข็งแรงทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และสุขภาพทางสังคมที่มีความเอื้ออาทรต่อกัน

บรรณานุกรม

โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ และคณะ. (2545). *วิถีชุมชน.* กรุงเทพฯ : บริษัทดีไซร์ จำกัด.

จินดา ถิระพันธุ์. (2542). *จริยธรรมกับวิชาชีพพยาบาล.* นครศรีธรรมราช : วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครศรีธรรมราช.

ฟาริดา อิบราฮิม. (2541). *นิเทศวิชาชีพและจริยศาสตร์สำหรับพยาบาล.* พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สามเจริญพาณิชย์ (กรุงเทพ) จำกัด.

ทองคูณ หงส์พันธุ์. (2542). *คู่มือการจัดกิจกรรมค่ายอาสาพัฒนาและบำเพ็ญประโยชน์.* กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา.

เรณูวรรณ หาญวาฤทธิ์. (2540). *อนามัยชุมชน 2.* กรุงเทพฯ : บริษัทยุทธรินทร์การพิมพ์.

ละออ หุตทางกูล. (2536 มกราคม). "จริยธรรมเพื่อคุณภาพการพยาบาล," *วารสารพยาบาลศาสตร์.* 5(1) : 1-10.

วสุธร ตันวัฒนกุล. (2543). *สุขภาพกับคุณภาพชีวิต.* ชลบุรี : คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.

วสุธร ตันวัฒนกุล. (2543). *อนามัยชุมชนและการสาธารณสุขมูลฐาน.* ชลบุรี : คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.

วิฑูรย์ เวชประสิทธิ์. (2545). *การอนุรักษ์ธรรมชาติและมรดกทางวัฒนธรรม.* พิมพ์ครั้งที่ 2. นครศรีธรรมราช : อักษรการพิมพ์.

..... (2538). *ค่ายฝึกอบรมการอนุรักษ์ทรัพยากรมนุษย์และสิ่งแวดล้อม.* เอกสารประกอบการออกค่ายพักแรม ภาควิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ. สถาบันราชภัฏ นครศรีธรรมราช.

สมทรง รักษ์เผ่า, สรางค์กฎณ์ ดวงคำสวัสดิ์. (2540). *กระบวนการดำเนินงานสุขศึกษาเพื่อพัฒนาพฤติกรรมสุขภาพ.* นนทบุรี : โครงการสวัสดิการวิชาการ สถาบันพระบรมราชชนก.

สมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทย. (2537). *"จรรยาบรรณวิชาชีพการพยาบาล".* สารสภาการพยาบาล. 9 (มีนาคม) : 24

สิวลี ศิริไล. (2544). *จริยศาสตร์สำหรับพยาบาล.* พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เสริมศรี เวชชะ. (2542). รายงานการวิจัยเรื่อง *การบูรณาการประสบการณ์การเรียนรู้ระหว่างการพยาบาลอนามัยชุมชนและค่างอาสาพัฒนาชนบท : รูปแบบกรณีศึกษาของวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี บำราชนราดูร.* วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี บำราชนราดูร.

สำเนาว์ ขจรศิลป์. (2538). *มิติใหม่ของกิจการนักศึกษา 2* : การพัฒนานักศึกษา. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต.

อาภา โลจายะ. (2535). *พฤติกรรมจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาลสภากาชาดไทย ตามความคิดเห็นของผู้บริหารพยาบาลและอาจารย์พยาบาล.* กศ.ม. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

อุกฤษฎ์ มิลินทางกูร. (2541). *เรียนรู้วิถีชุมชน.* กรุงเทพฯ : บริษัทยุทธรินทร์การพิมพ์จำกัด.

ภาคผนวก ฉ

รายชื่อนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ชั้นปีที่ 4 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครศรีธรรมราช
ที่เข้าร่วมกิจกรรม
ผลงานนักศึกษาพยาบาลขณะเข้าร่วมกิจกรรม

รายชื่อนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ ชั้นปีที่ 4 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครศรีธรรมราช ที่เข้าร่วมกิจกรรม

ลำดับที่	ชื่อ - สกุล	ลำดับที่	ชื่อ - สกุล
1	นางสาว กรฎา พิทักษ์นราธรรม	26	นางสาวสายทิพย์ ขันกาเกตุ
2	นางสาวกัญญาณัฐ ราษฎร์พิบูลย์	27	นางสาวสายฝน แจ่มจรัล
3	นางสาวขวัญจิตร หนูเนตร	28	นางสาวสาลี่ เดชชัง
4	นายจรัญ เปรมปรีดา	29	นางสาวสุดารัตน์ สี่แก้ว
5	นางสาวจรินยา นาวิก	30	นางสาวโสภิญญา ผสม
6	นางสาวจาริณี วิชัยประสิทธิ์	31	นางสาวอนุสรณ์ เพชรกรณ์
7	นางสาวจิราพร สัมฤทธิ์	32	นางสาวอรสุรางค์ บุญมาก
8	นางสาวจุฑารัตน์ สอนวิลัย	33	นางสาวอาภา เรียงวงค์
9	นางสาวดุษฎี ไทรทอง	34	นางสาวอิศรา ปรีชา
10	นางสาวทิพวรรณ บำรุงภักดิ์	35	นางสาวอุมารินทร์ คลุมดวง
11	นางสาวนพดารา คงรอด	36	นางสาวอุมาภรณ์ เชยกาญจน์
12	นางสาวปิยนาฏ หิวานุพงค์	37	นางสาวอุษา บุญทอง
13	นางสาวพาวนา สงค์แก้ว		
14	นางสาวพิทยา ไกรทิพย์		
15	นางสาวเพ็ญนภา อุปลา		
16	นางสาวเพ็ญศรี สาหร่าย		
17	นางสาวภาวรรณตรี แอ่นฟ้า		
18	นางสาวภัทราวดี สมบูรณ์		
19	นางสาวมยุรี พูลสวัสดิ์		
20	นางสาวเมทินี หงส์พฤกษ์		
21	นางสาวรัชนี มีสุข		
22	นางสาวรัฏฐาวรรณ เชาว์ภาษี		
23	นางสาวเรวดี ยลธรรม์ธรรม		
24	นางสาววันเพ็ญ ชุมลักษณ์		
25	นางสาวสนธยา พรหมเดช		

ตัวอย่างกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์

กิจกรรมวิเคราะห์ตนเอง

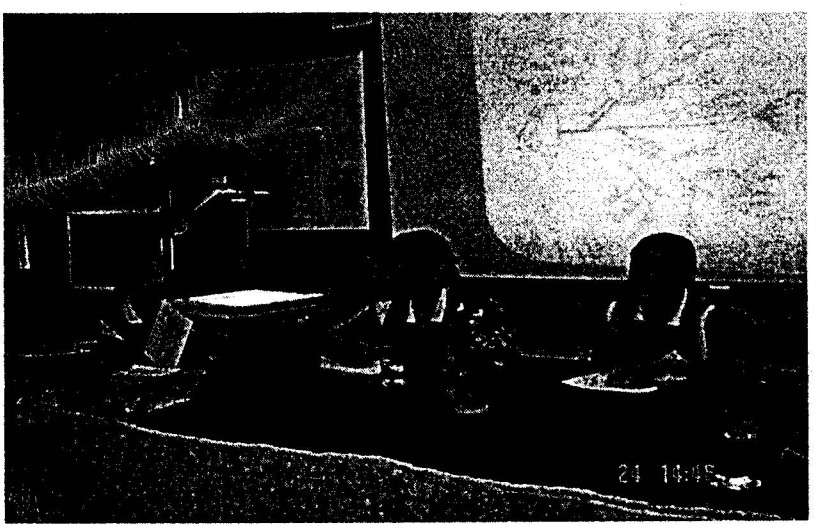

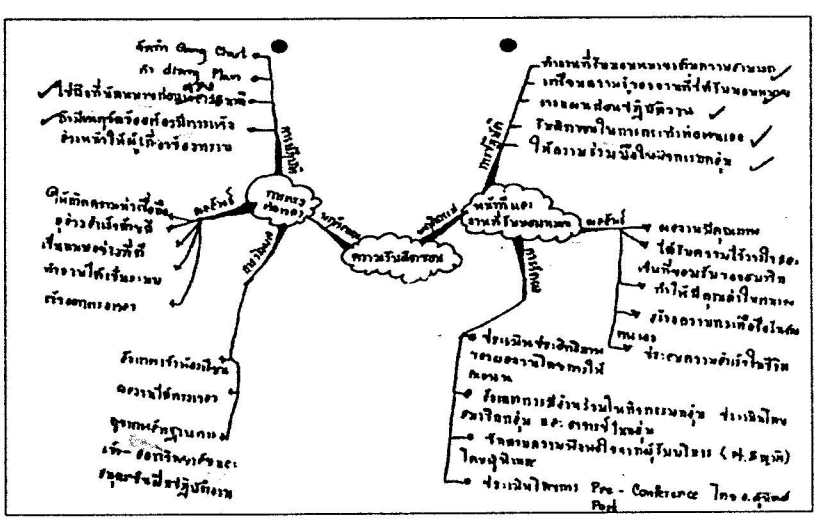

กิจกรรมค่ายจริยธรรม

ค่ายอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

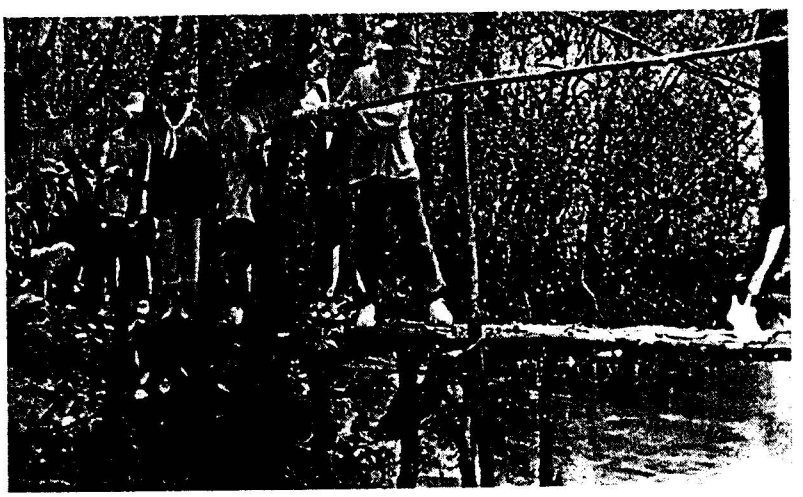

ศึกษาวิถีชีวิตชุมชน

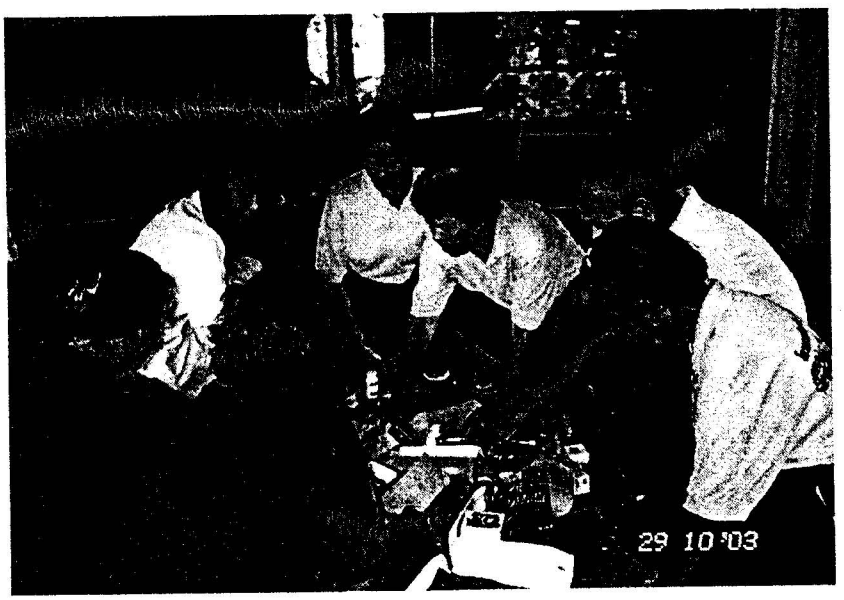

รับใช้ชุมชนดูแลสุขภาพ

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ชื่อ นางจิราพร วัฒนศรีสิน

วันเดือนปีเกิด วันที่ 13 มกราคม พุทธศักราช 2499

สถานที่เกิด อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช

สถานที่อยู่ปัจจุบัน 10 ถ.นคร-ปากพนัง ต.ในเมือง อ.เมือง จ.นครศรีธรรมราช 80000

ตำแหน่งหน้าที่การงาน พยาบาลวิชาชีพ 8 (วช.)

สถานที่ทำงานปัจจุบัน วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครศรีธรรมราช

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2517	มัธยมศึกษาตอนปลาย จากโรงเรียนกัลยาณีศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช
พ.ศ. 2521	ประกาศนียบัตรพยาบาลศาสตร์และผดุงครรภ์ ชั้น 1 (เทียบเท่าปริญญาตรี) จากวิทยาลัยพยาบาลสงขลา
พ.ศ. 2531	วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (กายวิภาคศาสตร์) จากมหาวิทยาลัยมหิดล
พ.ศ. 2547	การศึกษาดุษฎีบัณฑิต (การอุดมศึกษา) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ